

701277

1 fl. p. Eredeti jó magyarságu
könyv, melly a nyelvet sok
oldalról forgyatja.

V I A
S A L U T I S

Secundum CATECHESIN Palatinam
ex posita.

Quæ ex Calvino, Amefio, Vollebio, Ven-
delino, Bucano, Ursino, & aliis Authoribus
Theol. est collecta, atq; in usum ministerii
sacri accomodata.

Cui annexa est.

C A T E N A S A L U T I S.

Ex Med. Amel. lib. 1. Cap. 26. 27. 28. 29. 30.
Sumpta, & in praxin Concionatoriam con-
tracta.

Haar Lajos

Unacum. *Blaaba. 1863.*

A L A S E R A P H I N A

Orationes publicas comprehendente.

Editio novæ ab Authore recognita, aucta, &
emendata.

PER JOHANNEM DREG. PALANKINUM.

*Ex Oblatione V. ac R. Vni-
versitatis
Composita
per J. D. D.
D. D. D. 1683*

D E B R E C I N I,

PER JOHANEM ROSNYAI.

Act. 16. 17.

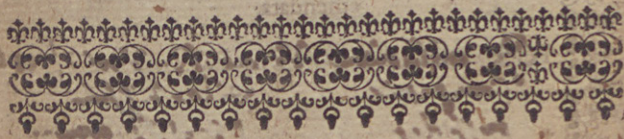
Ez emberek amaz nagy Istennek szolgai, kik tinék-
tek az idveffignek utát hirdetic.

Heb. 6. 1.

Annak okáért, el hadgyván az kereszténysegnek kez-
detinek befédét, tökéletes tudománra igyekezzúnc.

Rom. 8. 30.

Es a' kiket el hivot, azokat meg is igazította, az ki-
ket meg igazítot, azokat meg is ditsóította.

DEDICATORIA.

AZ örökke áldando és imádando UR JESUS CHRISTUSNAK, az ATYA ISTENNEK (Mennek és földnek teremőjének) természet szerent való fiának, az Anyaszentegyháznak nagy Prophétáianac, fő Papjánac és ditsősleges királyánac, mennek földnek tengernek, &c. hatalmas Uránac, &c. nekem (minden hívekkel edgyüt) kegyelmes meg váltomnac.

Es azon Ur Jesus Christusnac lelki Jegyefének az ANYASZENTEGYHAZNAK, nekem lelki Anyámnac kívánoc (a' mannac) tiátesféget, és ditsősfiget, (ennek) kegyelmet és békesfiget.

Eörökké való véghetetlen felsíges ditsősfigben uralkodo Christusom, én ségény nyavalyas bűnös ember, por, hamu, fereg, ki az én bűnös voltomat, és a' te véghetetlen felsíges ditsősfigedet soha ki nem bebesíhetem: hitbeli bizodalommal folyamodom te hozzád, hogy be mutassam tenéked e' kis méltatlan áldozatomat; de oh én kegyelmes Uram! hogy, hogy közelgessek hozzád; mert félek hogy ugy jároc mint Uzza: ki is a' frigy ládat meg illetvén: bórnyú halállal meg hala. Rettent engemet a' te felsíges ditsősfiges voltod, mert te előtted el mulic a' föld és az ég, a' te királyi sékedből jönec villámásoc és mendörgések, te előtted udvarlanac ház ezer szer való ezer, és tiz ház ezer soc Angyaloc. Rettent engemet az én utálatos bűnös voltom, ki nem vagyoc méltoc hogy tsak az égre is fel emellyem sémeimet, mind ezek jollehet retten-

tsenek

Deszédés Jozsef

DEDICATORIA.

tsenek engemet, mind az által biztat engem a' te bárány erköltsöd, a' te belid és engedelmes voltod, ki a' segent nem utálod, a' bűnöst magadhoz hivod, Örömmel fogadod, és soha tsak egy meg terö bűnöst-is előled el nem üs, Nagyoc ugy vagyon uram az én bűneim, de nagyob a' te érdemed és igafságod, kiáltnac az égben az én bűneim én ellenem, de erősebben kiált az én bűneimért ki ontatot vered te hozzád én mellettem. Azért uram ha bal felől áll ellenem bűnömnek soksága; job felől áll mellettem drága érdemed és igafságod mert én érettem be töltöd a' törvént a' kereát fán meghalál is (minden bűneimért eleget tévén:) az Örök haláltul és kárhozattul meg szabadítál, melly jo voltodért nem tudoc mivel kedveskedni; hanem ez kitsin áldozatomat adom és ajánlom tenéked, veddel tőlem kedvesfen Oh én édes uram! ne tekintsed uram annac kitsin és méltatlan voltát. Lám uram regenten ha tsak ketske tört vittis valaki (bent Satorod eppületire) kedves ajándekül vette Isteni felsíged, ved kedvesfen hát Oh felfiges Ur! tőlem-is e' kis áldozatomat, mellyet tellyes bibl lélekből adoc tenéked, mert ha örömtül meg toztatatom-is; de az indulat nagy bennem a' te házadhoz való buzgo ferelemre. Ha mi fogyatkozás penig e' kis áldozatomban vagyon, azt én magamnac tulajdonitom; a' mi jo penig benne vagyon azt Uram tenéked tulajdonitom, a' mi fogyatkozás ebben vagyon azt fedezze ell igafságod palástya, a' mi jo penig benne vagyon azt Oh Uram! ismerd tennen magadenac tenni. Oh ditsőliges király Christus! a' mit a' tiedből vettem azt adom tenéked, a' mit lelkemből sültem (ama keserves Anyánac az Ecclesiasticus)

DEDICATORIA.

fiánac) azt adom a' völeginnek a' Jesus Christusnac, terjen azért az tenéked örökké aldando Ur Jesus Christus (az Atyával és szent lélekkel egyetemben) örök ditsősügedre Amen.

Forditom bešedemet te reád Ur Jesus Christusnac lelki jegyese vitezkedő Anyaszentegyház, ki kezdettől fogván olyan valál mint a' tövislek között fel nőt lilium, és a' köbikláknc haladikjában lakozo galamb. Te vagy amaz Evangeliumnac és mennyei világótságnc finyes napjában fel öltözöt tista s. szüz Ašonyi állat, Apoc. 12. 1. Ki-is lelki völegenyednek a' Christusnac világra való jövetele után: tsak mint egy hat sáz esten de-ig (avagy még addig-sem) járhatál a' mennyei világótságnc megtettő és tündöklő öltezetiben; mert ama bűnnek embere, és Isten törvényenek ellenlige: a' nagy Anti Christus: (ki az Apostol idejeben tsak rejtekben és titokban vala, 2 Thef. 2. 7.) a' Romai Püspököknek nagyra való vágyodáfoknac magyabol az Ecclesiánac (šolloc erről alathato Anyaszentegyházról) kebeliben avagy mehiben fogontatván: ez világra születék (s' ki nyilatkozék) ama III.-dik BONITAETUS ban, Christus Urunknac circiter hat sáz 6-dik estendejeben, kinek idejetől fogván: kezdel te tista s. szüz Ašonyi állat, Evang. Anyaszentegyház (ki már az elöttis az Arrianismus és egyeb Eretnekfigek miat a' puštában valo futáfra tennen magadat kišited vala) a' puštában el futni, Apoc. 12.) bujdokni és titkos helyeken (mint Illyes idejeben, 1 Reg. 19.) lappangani, tista tündöklő öltözetekből fekete gyáz ruhában öltözni, (Apoc. 6.) Ama lelki Egyptusnac (kiről Apoc. 11.) nyomorgatásában, és Ama lelki

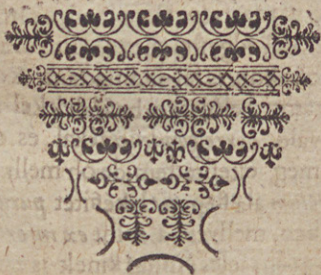
DEDICATORIA.

Babillonnac (kiról Apoc. 17.) lelki fogságában élni, kiből ennéhán ház estendőig nagy infigben és lelki fogságban tartatál, nem külömben mint regen az Izrael nepe Egyiptomban és Babilloniában. De meg hána Isten tégedet, és küldte tenéked (ez el mult seculumocban) szabadio Mosefeket Aronokat; mert Isten ő felfige támaszta tenéked T. *Reformatorokat*, minéműek valánac Angliában, *Wiclevus*, Helvetiában, *Zwinglius*, Cseh Országban, Hussjan. Saxoniában, *Luther*, Galliában, *Calvinus*, Magyar Országban mind azoc a' jo *Reformatorok*, kiknek neveket (mind a' Reformationac modgyával és alkalmatosságyával edgyüt) én tenéked Christus Anyaszentegyháza. ki attam és elődben hámláltam a' *SPECULUM MYSTICUM*-nac és ama meg ferült lelki ilmereteket gyógyito *SACRA MEDICINA*-nac *prafatiojában*. Ezek azok a' jo *Reformatorok* kik által Isten amaz örökken valo Evangeliomot (Apoc. 14. 6.) rejtekből világosságra hozván: tegedet Oh Anyaszentegyház! az Evang. tista tudománnac fep öltözeti-ben ujjonnan fel öltözteti. Ezek azoc kik által tegedet a' lelki Egyiptusnac infigiből, és ama nagy Babillonnac fogságából ki hozza, és ama Babillont. (Apoc. 14. 8.) igen meg ronta. Mivel penig e' gonos fene Bestia, mais azon mesterkedic, hogy ezt a' lelki fogságból ettzer ki szabadult Evang. Anyaszentegyházat ujjobban az előbbeni lelki fogságra vísa vigye, és a' letétfignek országát fel éppittse; annak okáért hákfig minekünkis vigyáznunc, és tellyes erővel igyekezninc a' sion kő falainac erősgetésére, ennek penig a' letétfignek országánac rontására; mellyre én is terényen igyekezven: irám e' kis könyvet, hogy ebben

(tehet-

DEDICATORIA.

(tehetfigem szerint) az igaz vallást ki tegyem és holtom után fiaimknakis irásban hagyam. Ezt azért adom tened Christus Anyaszentegyháza nagy haljonnal valo lelki éppületre. Az Isten ki a válaszottakat meg-tartya, tégedet-is vitézkedő Anyaszentegyház tarcson-meg és az önnön maga Isteni erejével hit által örizzen az örök id-veffigre A M E N.

AD

A D L E C T O R E M

K. O. Hogy è kis kônyvet kôzre bocsátottam, arra bizonyos okoktúl indittattam; mert ez el-mult nagy űám kivetésnec, űldözésnec és a' fene bestia elôtte valo kefer-ves futásomnak idejében, midôn egy K A R A N C S I G Y Ö R G Y nevű T Y P O G R A P H U S e' kis kônyvnek ujjab ki-nyomtatására valo űándekozását ennekem meg-jelentette volna; azonban N. T A K A C S A N D R A S N A K Debreczeni fô Tanacsfoinak-is bizonyos kôlcsige (tôb e-gyéb kôlcsigekkel edgyût) ehez járult volna. En ezek tól és tôb egyéb okokon-is fel-indittattam, és e' kis kônyvet (a' hol kívántatott) elôl járo beűedekkel a' *Catechetica quæstiokkal* valo *correspondentiakkal*. és egyéb *supplementumokkal* meg-ékesitettem; de oh melly nagy kárt val-lánk! ama' *prelum* alá űépen el-kéűitet *purum Exemplar*-nak el-veűésiben, mellyet (a' mint *ex informatione* értet-tem) Erdélyben egy jeles ember kinek is ezen Catechesis-re munkája kin vagyon kezéhez űoritá és cűirájában meg-fojtá: mert abban a' meg-nevezet *purum Exemplarban* a' *Textusok* is a' ű. Bibliából (hol egésilen s-hol réű űetint) le-irattattak vala, a' Tanúságoc ű-írásbeli helyekkel meg-ékesitettec vala, trânspositioc el-igazitattak vala. Oh csuda és irigy világ! Ihon ládde k. o. hogy e' ű. munka talám meg-fojtodic vala és ujjabban világot nem láthat vala; ha *ex mirabili Dei providentia* T. ROSNYAI JANOS kezénel ez áldot munkánac (ugy a' mint ki adva látod) párja meg nem akad vala.

Im azért

A D L E C T O R E M

Im azért k. o. e' kis könyvet tenéked ki adom; noha
 jól tudom hogy ennek lévenc olyan *Censori* kik az Aut-
 hort (*in leviculis*) vellicallyák: (1) Hogy az *Textusok*
 felet ezt a' *sententiar*: *Concio In vel secundum questiones*
Catecheticas ki-hatta. (2) Hogy a' *bartitok*ban a' *di-*
cotomiar meg halatta En hogy fok helyeken a' *dicotomiat*
 meg-halattam nem annyira a' *methodus* sorosságára mint
 az épültre vigyáztam Tudom azt is: hogy e' világ itéle-
 ti sál reám, hogy en por hamu sereg (a' bűnösök között
 első léven) a' felsíges menyeci királynak az Ur J. Chri-
 stusnak mertem *dedicalni* e' kis könyvet; meg vallom e'
 világ előtt: hogy (ama' keserves Anyának az Ecclesiának
 mostani meg-árvakodott állapotjában) sokat hántam el-
 mémet kinec nyujcsani e' kis-ajándékot, gondolám hog'
 azt ajánlyam valami Fejedelmi vagy Uri méltóságban
 helyheztetett embernek, Avagy ama nagy Anya-városnak
 (magyar Jerusálemnek) Tiszt. Tanátsának; avagy leg kö-
 zelebb) valami *districtus*ban meg-telepedet Egyházi rend
 nek; de látám hogy e' szemre főre nező világ előtt (a' bölts
 mondása szerint) a' *Segénynek bölcsessége utálatos* Ecclef.
 9. 18. Ha penig alacson helybül megyen-ki valami jó,
 azt mondgyák Nathanaellel: *Názáretbül támadhat-te va-*
lami jó Joh. 1. 47. Ez világi embernek is nagy hidegsíget
 meg-gondolám, mely igen ritkán találkoznac olyan lel-
 ki dajkác: kik az igaz vallásnac, és ez ilyen sz. könyvek-
 nec terjesztésire jó-szível adakoznanac; sőt még az Egy-
 háziac közül-is melly kevesen vallyanac, kik ez ilyen sz.
 materiában a' Jehova árva ügyét forgatnác. Mind ezeket
 előttem viselven: nem tudám kibem elmimet meg-nyug-
 tatni; hanem tsac ebben a' felsíges Királyban az Ur J.

**

Chri-

Christusban; mert ő a' f;egent nem utailya &c. *vid. sup'*
 Gondolom azt-is hogy a' kevely Emb. az *Authornac* eg-
 gyűgyűsfiget és erőtelenfigit is hányya; de gondollyameg
 a' kevely ember mely tsudalatos légyen az Isten, ki az ő
 nagy erejét erőtelenfig által *vegezi-el*, 2 Cor. 12. 9. titka it
 a' *kit sin gyermekeknek jelenti-meg*, Luc. 10. 21. sőt még
 maga-is a' vekony és *lassu* f;ozatban jelenik meg 1 Reg.
 19. 12. Azert mikor Isten az ő nagy erejít erőtelenfig ál-
 tal *vegezi-el*; akkor inkább Istenec tulajdonitathatic a di-
 csőssig; nem à gyenge es;köz nec, kinec nints mit tulajdo-
 nitani Itt axert a' jo lelki *Authoroc* semmit ne gondol-
 lyanac ez illyen tornyikalo emberekkel; mert ha eleitül
 fogvan az *Authoroc* arra néztec volna, talám semmi tuda-
 mányokat irásban nem hattac volna, és így mi is tsak a'
 nagy ostobaságban nevelkedtűnc volna fel &c.

Ha penig ugyan meg-is az irigy f;emec, és az gonosz
Momusok (kik fel tuvalkodván: csak a' magok elmejét
 csudallyac, egyebekben penig az Isten ajándekát meg-
 utallyac, kie a' *publicum bonum* mellet erejeket fogyatni
 fajnallyac; sőt a' Chr. f;erelmítül f;orongattatot *publi-*
cumra igyekezôket-is mirges ajakkal marcsongjác) è
 kis kőnyvet nem javallyac: proballyac Ők is magokat, ha
 kőnywebbe jeget fel tūrni: avagy à meg tőrt es járt uton
 jární, draga virágokbol meh modra mézet hordani; avag'
 here modra à ke; lépés mézet enni. Így lévén azert à do-
 log régedet K. O. im è két dologra kerlec 1. Hogy ez
 idveffiges és lelki epülettel tellyes mukát (magad nagy ká-
 rával) meg ne vessed; azt alitván: hogy ez minden authē-
 tia és authoritas nélkűl valo volná, avagy hogy én ennek
 közre valo bocsátását *ex proprio nutu* tselekedtem volna.

Nem

Nem mert ennec (minec elötte *prelum* alá bocsáttatnéc) elsőben *Censora* és egcser s-mind *Approbatora* volt ama' nagy emlekezetű CSIPKES COMAROMI GYÖRGY az után ama' nagy értelmű ferfiu FELVINTSI SANDOR, kinéc is (sz. *Generalis*-i alkalmatossággal) idvezült Püspök NOGRADI MATYAS ez sz. munkánac ujjab *revisioját* committalta vala. 2. A ira kerlec, hogy ezt a' tanítáfnac rendit kövessed, es ha lehet rendel *prædikálljad*; mert nē tartoc az idveffigre hasznosab tanítáfnac rendit: mint a' Catechesis ismerint valo tanítáfnac rendi, melyben az igaz idvezitő hitnec agazati ismer rendel tanitatnac. En jollehet igyekeztem a' fogyatkozásnac el-hárításában; de mivel ez életben nem lehet *perfectio* (lásd 1 Cor. 13. 9) azért ha mi aprolic fogyatkozások találnac etni: azokat az értelmes olvasó talál magátul-is el igazithattya.

Legy jo egészségben.

Dregely PALANKI JANOS Ur J. Christus egy-
 ügyű es alázatos szolgálja, es az Evang.
 igazságáért szenvedő Egyhá-
 zi Szolgáknac egyik tárfa.

Tiszteletes PALANKI JANOS Uramnac tisztefsege-
re, es szép hasznos munkájának commendálására i-
rott magyar Rhithmusoc, ex cap. Luc. 10. v. 42.

SZükséges dolog egy Christus Urunc mondgya,

Többi közzül mellyet valasjta Mária,

Christus lábainál az igét halgattya :

Mert tutta tole el nem vétetik soha:

E' s;ükséges dolgot e' könyvben láthatod,

Ha ezt s;üntelenül jozanon olvasod;

Mert arra tenéked igaz kalauzod,

Mélto bizonyára ezt jol meg tanulnod:

Idvességnek Láncza titulussa ennek;

Mert velejét ebben a' Catechesifnek,

Palánki s;ép rendel ki atta mindennek,

Es meg mutogatta Praxifsát életnek.

Valaki kívánod lelked idvességét,

Teis Máriával tanullyad az igét,

Meg ne vesd lelkednek mennyei kenyerét,

Igy nyered meg, hidgyed menyors;ág örömét.

Tenéked peniglen Istennek s;olgaja,

Palánki Christusnak vagy kedves *János*a,

Urad ez s;ép munkád hogy meg jutalmazza.

Kivánnjuk, menyégben lelked Koronazza!

KÖRMENDI PETER, Erdodi Ecc. L.

Pál;torá, és a' közép Szolnaki Tractus-
nak Seniora.

Az Tiszteletes Ferfiunac PALANKI JANOS Uram-
nak Prædicatiokban foglalt, es ez Könyvben ki bocsá-
tott Catechesica szent Elmelkedésnek ékessitfere s;e-
retettel irám ez néhány Rhytmuskákat.

An. 1682. 14. Januarij.

1. **I**sten ihlefeből származott mesterfég,
Hogy Ferfi szüllyön igen nagy bölcsesség,
Teltre Lelki formát adni szép erőfleg,
Romlott természetet változtatni szentcség.
2. De ez idvefféges munkára tanított
Christus Urunc; mellyet Mennyégből le hozott,
Sz. Pális az égben erre tanittatott,
Kiris bôfegefen az után gyakorlott.
3. Szült ô bôfegefen Istennek fiakat, 1 Cor. 4. 15.
Christus formájára ki abrázoltakat, Gal. 4. 19.
Mennyei szencseggel ékes ferfiakat,
Minden ágban levô aprokat nagyokat.
4. Ez munkában látta lenni hivatalát,
Jonak így tartotta futni meg pályáját,
Hogy illy munka után vehessen Coronát,
Es birhassa hittel boldogsága jufsát.
5. Ezt cselektzi itten, ez Könyvnek Autora,
Hogy juthasson éppen, Sz. Pálnak nyomára;
Az bünösök pedig Christus formájára,
Természet szennyéből változzanak arra.
6. Ne nehezteld Lelek ez Könyvet olvasni
Nemzô Atyáértis Istened imádni,
Folyó tanítását szivedre rámozni;
Sôt itt nyert hasznodat, másokkal közleni.

DEBR. D. ISTVAN Szaboltsi
Dicecesisnek Inspector.

Ez szép és Istenes munkának Tudos Authorának Tíz-
teletes PALANKI JÁNOS Uramnak tisztességére,
nagy örömmel irám hamarjában, e'
néhány verseskét.

1. **A'**Cátéchesisnek mi légyen értelme,
Palánki János itt szép rendel le tette:
Miben áll embernek fü s' állandó vége
Ebben czikkelyenként le vagon jegyezve.

2. Ha ki tudakozik a' fü boldogságrul,
Avagy az esetrül s' szüléink forsárul,
Christus által valo meg váltatátunkrul,
Es a' dicsófejes fényes Menyországgrul,
3. Rendel e' szép munkát hogy ha meg tontollya,
Meg láttya mi légyen az Idvelség farka:
Mert annak le téve itt van arany lánca,
Ennek magam vagy ok világos tanuja.
4. Eszt Ezerhatzáfzban és az hatvan hétben
Mikoron nyomtatnák Katsán ki elsőben,
Correctora voltam ennek mind végiglen,
Ne légy azért szomnak kérlek hihetetlen.
5. Az Urban el nyugot *Tarpai András*tul,
Ungvári *Tractus*fnak hü Seniorátul,
Es amaz *Medicus* nagy *Gorgei Pált*ul
Commendáltatott ez s' az egész *Tractus*tul.
6. De mostan ismétlen ennek Authorátul,
Ujjobban s' bővebben *Palanki Uram*tul
Világoságot vett: anyira hogy mástul
Ha meg kérded, engem meg mentesz hibátul,
7. Te azért Istennek hüféges szolgája,
Írással és szoval titkoknak Sáfára,
Továbbis ne szünnyél Sion kô falára
Jól gondot viselni az Urnak házára.
8. Mert mikoron Lelked testedbül ki mulik,
Es az Angyaloktul az égben vitetik,
Hü Sáfárnak az Ur szolgája mondatik,
S' fejedben Corona mindgyarást tétetik.

FELVINCZI SANDOR,
Debr. Eccl. L. P.

Hüfégesen kereskedőnek koronája.

A Z kinek szívében gerjed mennyei tűz,
Restséget magátul, az igen megszfe üz,
Gondos fáratságát vállaira fel füz,
Hogy neki ne árcson, az pokolbéli büz,

Ezeknek

Ezeknek nyomdokát ez könyvnek Authořa
Kovette, vigyázván közönséges jora,
Nem maradott nála, amaz lelki gira
Rejtekben, ki adta másoknak hafznára.

Holtig élő nyelvel, az után irással
Hafznořsan izzadván tanit, az szent Pállal,
Christusában plántál, öntöz Apolloval,
Istennek utára igazgat Dáviddal.

Kézfzen azért néki Koronája menyben,
Mint az csillagoknak fenyé jövendőben
Fenlik, s' ez mondatik amaz itéletben:
Atyámnak áldotta meny bé az örömben.

Kivánnya SZENCZI PALIS. D. E. L.

Tifzteletes Palánki János Uramnak hafznos és dicséretes
Munkájának Rythmica commendatioja, Facta
allusione ad nomen Authoris.

I.

1 Cor. 4. 7. 1. **U**Runk titkainak hűségess Sáfára,
Kit ada világra hajdan *Palánk* Vára
Miglen beléřzálván Mahumeth Banderjã.
Alla-kiáltással solo nem æqualta.

II.

Apoc. 14. *Palanki* a' neved s' *palánkal* kerited
Az Isten Sionat s' szépen ekesited
Ellenségi ellen bátran Videlmezted
Christus tudományát mikoron terjefited.

III.

Jer. 6. 27. *Palánki* a' neved s' *palánkra* állottál
Eph. 6. 11. 21. Istentül ör álló toronyban állattál
Az népnek keziben lelki fegyvert adtál
Emlekezetedre tetemes jelt hadtál.

IV.

Jer. 51. 12. *Palánki* a' neved s' idveřség Záfzlóját
1 Cor 9. 7. *Palánkján* Sionnak s' tartod lobogóját
Mint jo lelki vitéz meg perdited dobját
Matt. 28. 19. A' nagy Ur nevében fuvod trombitáját.

V.

- Palánki* a' neved, lelki Rabszakeknak
 2 Reg. 18. 17. Ur várat meg szállot Assyriusoknak
 et sequ. Ez lelki *palánkrul* meg felelő azoknak
 Kik káromlást f;olnak melletted valoknak.

VI.

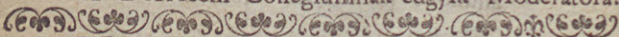
- Palánki* a' neved s' *palánkom* álloknak
 Eph. 6. 11. 18. Páf;torságod alatt lévő Juhaidnak
 Jud. 9 53. Irásod rendiben javallod: Aflurnak
 2 Sam. 11. 21. Hogy követ adgyanak bűven homlokának.

VII.

Palánki a' neved? nos;ja koporsódig
 Ez lelki *palánkrul* harczoly mind az verig!
 Ily f;avát Uradnak mig meg hallod addig
 En *Coronám szolgál*! Vifellyed mind végig.

Irta SZILAGYI MARTON,

A' Debreceni Collegiumnak edgyik Moderadora.

1. **M**Eum, Tuum telet mikor Versengenek
 Két peresek, akkor a' Törvény tévöknek
 Igafság tételit jó neven vétzitek,
 A' Törvény tévöket igen ditsiritek.
2. Ha köszvény, kolika bánntya a' testünket
 A' Doctor számára nyittyük erfényünket,
 Ha meg gyógyit néki adgyuk a' pénzünket
 Es ditsirjük hogy meg gyógyitot bennünket.
3. Mit atcz tehát annak a' ki a' Lelkünket
 Orvosollya, bűnnel tellyes sziveinket?
 A' ki fel fedezvén minden büneinket
 Orvost mutat, a' ki tisztittya ezeket?
4. Kettős tiszteletre méltó ez illy ember,
 Nagyob ditsiretet érdemel e' Mester
 A' Törvény tévönél, s' medicusnál hétszer
 Olvasd Danielben kérlek bár tsak etczer.

Dan. XII. 3.

5. *Tiszteletes Uram* ez könyvnek *Authora*

Sok efszrendök alát nyelvel *Tanítója*
Sok Lelkeknek ezzel gyógyító *Doktora*

Reád illik amaz Daniel mondása;

6. Mert ha Te meg halvesz ugyan tsak tanítasz,

Ha porrá léfesz-is fokakat orvaslasz

Ez könyvből sok Lelket Te fokáig oktatsz

Az egekből azért nagy jutalmat várhatsz.

*Ez könyv Authorának tisztességére, s kíván-
ságára hamar-jában írta.*

LISZNYAI K. PAAL Debr. Sch. Mester.

***

INDEX

INDEX CONCIONUM

& Textuum.

- I De unica Consolatione Christiani. Text 1 Cor. 3. 22.
 II De miseria nostra. Matt. 9. 11.-13.
 III De Lege. Matth. 22. 35-29.
 IV. De imagine DEI. Gen. 1. 26.
 V. De Lapu hominis. Gen. 3. 1-7.
 VI. De peccato Originali, Psal. 51. 7.
 VII. De peccato auctuali, Psal. 51. 6.
 VIII. De libero arbitrio. 2. Cor. 3. 5.
 IX. De miseriis & poeniis peccati: 1 Pet. 4. 17.
 X. De duabus in Christ naturis, Joh. 1. 14.
 XI. De persona Mediatoris, 1 Tim. 2. 5.
 XII. De Evangelio Rom. 1. 16.
 XIII. De fide, Matth. 9. 28. 29.
 XIV. De fide secunda, Joh. 6. 47.
 XV. De fide tertia, Joh. 11. 24.-28.
 XVI. De essentia Divina, 1 Cor 8. 4. vel Deut. 6. 4.
 XVII De tribus personis S. S. Trinitatis 1 Joh. 5. 7.
 XVIII De Creatione, Gen. 1. 1. 2.
 XIX. De providentia Dei, Psal. 104. 27. 28.
 XX. De providentia Dei secunda, Gen. 22. 6-13.
 XXI. De providentia Dei, tertia, Gen. 50. 17.-20.
 XXII. De officio Christi triplici 1 Cor. 3. 11.
 XXIII De dignitate Christiana, 1 Cor. 6. 15.
 XXIV. De Deitate Christi, Joh. 20. 28.
 XXV. De Conceptione & Nativitate Christi, Luc. 1. 31-35.
 XXVI. De Passione & morte Christi, Luc. 24. 26.
 XXVII. De Sepultura Christi, Matth. 27. 58-60.
 XXVIII. De deicensu Christi ad Inferos. Psal, 116. 3.
 XXIX. De Resurrectione Christi, 1 Cor. 15. 20-22.
 XXX. De Ascensione Christi, Heb. 9. 24.
 XXXI. De sessione Christi ad dextram Dei, Col. 3. 1.
 XXXII. De iudicio extr-mo, Luc. 21. 25.

INDEX CONCIONUM

- XXXIII. De iudicio extremo secunda, Judæ v. 14, 15.
 XXXIV. De deitate spiritus S. Act. 5. 3.
 XXXV. De Ecclesia Chatolica, Esa. 65. 17.
 XXXVI. De electione, Ephi. 1. 4. 5.
 XXXVII. De electione, secunda, 2 Tim. 2. 19.
 XXXVIII. De Reprobatione, Rom. 9. 18.
 XXXIX. De peccatorum remissione, Esa. 55. 7.
 XL. De resurrexione universali 1 Cor. 15. 42-44.
 XLI. De resurrexione universali secunda. Job. 19. 25. 27.
 XLII. De vita æterna, 2 Tim. 4. 7. 8.
 XLIII. De justificatione Gal. 2. 16.
 XLIV. De sacramentis in genere, 1 Cor. 12. 13.
 XLV. De baptismo, Act. 2. 38.
 XLVI. De baptismo, secunda, Matt. 28. 19.
 XLVII. De baptismo, tertia. Act. 16. 30. 32.
 XLVIII. De Coena domini. 1 Cor. 11. 23.
 XLIX. De Coena domini, secunda 1 Cor. 11. 24.
 L. De Coena domini, tertia. 1 Cor. 11. 24.
 LI. De Coena domini, quarta. 1 Cor. 11. 25-27.
 LII. De Coena domini, quinta. 1 Cor. 11. 28. 29.
 LIII. De disciplina Ecclesiastica, Matt. 16. 18.
 LIV. De disciplina Ecclesiastica, secunda. Matt. 18. 15. 16.
 LV. De disciplina Ecclesiastica, tertia. 1 Cor. 5. 5-
 LVI. De Conversione, Jer. 31. 18.
 LVII. De Conversione, secunda. Psal. 95. 7. 8. 9.
 LVIII. De Conversione, tertia. Rom. 7. 22. 23. 24.
 LIX. De operibus bonis. Psal. 34. 15.
 LX. De præcepto primo, Exod. 20. 2. 3.
 LXI. De fide, &c. 2 Chron. 20. 20.
 LXII. De timore Dei, Psal. 34. 10.
 LXIII. De humilitate. 1 Pet. 5. 6.
 LXIV. De patientia. Jac. 5. 10. 11.
 LXV. De præcepto secundo, Exod. 20. 4. 5. 6.
 LXVI. De Jejunio, Matth. 6. 16. 17. 18.
 LXVII. Ce Voto, Psal. 66. 13. 14. 15.
 LXVIII. De præcepto tertio, Exod. 20. 7.
 LXIX. De iuremto, Esa. 65. 16.
 LXX. De præcepto quarto, Exod. 20. 8-11.

Et TEXTUUM.

LXXI.	De præcepto quinto, Exod. 20. 12.
LXXII.	De Magistratu politico. Deut. 16. 18. 20.
LXXIII.	De præcepto sexto. Exod. 20. 13.
LXXIV.	De præcepto septimo. Exod. 20. 14.
LXXV.	De sobrietate. 1 Pet. 5. 8.
LXXVI.	De Conjugio. Gen. 24. 50. 51. 52.
LXXVII.	De præcepto octavo. Exod. 20. 15.
LXXVIII.	De Liberalitate. Gal. 6. 10.
LXXIX.	De præcepto nono. Exod. 20. 16.
LXXX.	De præcepto decimo. Exod. 20. 17.
LXXXI.	De præcatione in genere. 1 Thef. 5. 17.
LXXXII.	De petitione prima Orationis dominicæ. Mat. 6. 9.
LXXXIII.	De petitione secunda. Mat. 6. 10.
LXXXIV.	De petitione tertia. Mat. 6. 10.
LXXXV.	De petitione quarta. Mat. 6. 11.
LXXXVI.	De petitione quinta. Mat. 6. 12.
LXXXVII.	De petitione sexta. Mat. 6. 13. (13.)
LXXXVIII.	De Conclufione Orationis dominicæ, Mat. 6.

I N D E X

Concionum in Catena salutis contentarum.

I.	De Resipifcentia, quæ fit in ipfa vocatione. Marc. 1. 15.
II.	De iuftificatione. Rom. 4. 3. 4. 5.
III.	De Adoptione. Joh. 1. 11. 12.
IV.	De Sanctificatione. Ezech. 36. 26.
V.	De Glorificatione. 2 Tim. 1. 12.

D I C S Ö S E G I S T E N N E K

C A T E C H E S I S

CONCIONATORIA.

CONCIO I.

De unica consolatione Christiani.

Ex quaestione I. Catecheseos Palatinae

TEXTUS. I. Cor. 3. 23. *Haan Sajosé*

Ex verbis: *Vos autem estis Christi. Dobabán 1863.*

EXORDIUM.

Itsoda dolog szolgáltatót okot, és alkalmaz-
Mtoságot a' Izent Pál Apostolnac erre a' szent
 leczkére, nem egyéb, hanem némelly dicse-
 kedésec a' Chorinthusiaknac, v. 4. 5. 6. 7. Az-
 zal dicsekedett némelly ō kőzzülöc, hogy én
 Pálé vagyoc, némellyik pedig azzal, hogy én Apollóé va-
 gyoc, mellyet meg-halván az Apostol, fel-indul ezen, és
 úgy írja nékic ezeket az igéket, mellyeket meg-hallál a'
 szent leczkében.

Summa szerént azért, oktattya az Apostol a' Corin-
 husiakat, az ō lelki kőtelelségekre, erre tudni-illic: hogy
 ōk nem Pálhoz, sem Apollóhoz kőteleztettek; hanem
 csak egyedül az Ur Jesus Christushoz.

PARTES: A' holott jelenti:

- I. A' Corinthusiaknac lelki kőtelelségeket.
- II. A' némelyt jelenti-meg. a' kihez voltac kőtelez-
 tetve a' Corinthusbéliec: a' pedig nem egyéb, hanem a'
 Christus.

E X E G E S I S.

Quaestio. I. De minec előtte idvefféges fundamentómot tennéc-fel lássuc: *Micsoda erősségekkel próbállya az Apostol, hogy ök, nem Pálé, sem nem Apolloé?*

I. Argumentum. Nem hogy ti volnátok a' Pálé, és Apolloé! de sőt inkább a' Pál tiétek, az Apollo is tiétek, az az, tinéktek lelki javatokra s' idveffégetekre elő állattatott szolgálak, a' Pál és Apollo. vid. I Cor. 4. 1. Azert nem a' Pál a' ti idveffégeteknek Vra; hanem a' Christus.

2. Ti az Christusé vadtok, azert nem lehettek az Pálé, és Apolloé.

II. *Miert mondassanak Christusénak?*

1. A' teremtésre, és gondviselésre nevezve.

2. A' meg-váltásra nevezve. I. Petr. 1. 18. 19. vide fus. Quæst. Cat. I.

D O C T R I N A.

Az keresztyén embernek, nincsen soha nagyobb vigasztalása ennél, mint ha ő tudgya hogy ő a' Iesus Christuse,
Phil. 3. v. 7. 8. 9.

R A T I O N E S.

I. Mert az a' vigasztalás, sem ez életben, sem az halálban el nem mulik, de ha mind e' vilagot meg-nyerhernéd is; de a' csak mind el-mulik. Nagy Birodalma volt nagy Sandornak, az Romai Augustus Csaszarnak &c. *recense*, & *amplific*; de az csak el múlt az halálban. Más az, hogy az külső birodalom magában semmit sem használ az idveffégre; de ez a' vigasztalás idvefféget hoz magával.

II. Mert ez meg haladgya amaz fő jokat, mellyeket az emberek e' vilagon fő joknak tartanak. (1. bona animi, 2. corporis. 3. bona fortunæ:) Valóban kévanatos dolog az el-

az elmének java, minémű az böltséleg, &c. Gyönyörű-
ges dolog a' testnek java, minémű az jó égesleg, &c. szép
dolog az szerencsének java, minémű az Gazdagság, bö-
tsület, &c. de mind ezeket meg-haladgya az vigasztalas.

I I I. Mert ez minden ágait a' fő vigasztalásnak magá-
ban foglallya.

De mellyek azok:

1. A' Christus elég tétele, mellyel eleget tött a' mi bű-
neinkért és meg fizetté mi éretünk ama' mi nagy adoslá-
gunkat, az Őrök halált, mellyről ízol, Gen. 2/17. Azért im-
már ne fély a' büntől, mert azért a' C. eleget tött, 1. Ioh. 2.

2. Ne fély az haláltól, mert immár a' Christus te éretted
meg-holt, Rom. 5. 8. és az halált meg-győzte, 1. Cor. 15.
55. Ne fély az Őrdógtól, mert azt is a' Christus meg-
rontotta. Hebr. 2. 14. 1. Ioh. 3. 8. és annak minden hatal-
mából tégedet meg-szabadított. Quæst. Cat. 1.

2. Az Isten haragjának meg-engesztelése, mert az
Atya Vr Isten a' bűnért haragutt te read, de hogy immár
a' Christus a' te bűneidért eleget tött, és az ő áldozattyá-
val azt él-törölte, 1. Ioh. 4. 10. nincsen miért te read
haragudni az Atya Mindenható Istennek, mert az Ő Szent
fia az Vr Iesus Christus az ő rettenetes haragját az bűn
ellen, az maga halálával engesztelte meg, és azzal békéltet-
te-meg mi velünk az ő szent Attyát. Rom. 5. 10.

3. A' Christus elég-tételének meg-becsülhetetlen,
elegses, és dragalatos volta, melly olly méltóságos, hogy
az mi bűneinket meg-halagya, és olly kedves, hogy azzal
az Atya Isten szinten meg-elégedet, mert az maga saját
véret fizette erettünk, 1. Petr. 1. 18. 19. A'ctor. 20. 28.

1. Ioh. 1. 7. Apoc. 1. 5.

4. Az Isten meg engeszteltetésének; kedvenek, és mi

hosszánk való szerelmének meg változhatatlansága, és meg maradandósága, mert annak soha vege nem szakad. Rom. 11. 29. Phil. 1. 6. 2. 13.

5. A' fok próbáknak és minden nyomorúságinknak jó kimenetele, melly ha a' mi testünknek gonosznak lattzik is, de lelkünknek használ, és az gonoszt is Isten az hiveknek javokra fordította. Iac. 5. 11. Hebr. 12. 11. 1. Cor. 5. 5. Rom. 8. 28.

6. A' mi idvességünknek, és ezen lelki jóknak mi reánk való szabása és annak bizonyos volta, mert vagyon mi bennünk olly bizonyág, mellyből meg-ésmérhettyük idvességünket, és ezeket az lelki jókat magunkra szabhattuk.

1. Bizonyág, a' Sz. Léleknek tanu-bizonyág tétele, mellyet titkoson cselekedik az mi szívünkben. Rom. 8. 15. 16. 17. 26.

2. A' bennünk lévő hit (a) a' melly ki mutattya magát az ő gyümölcséből, melly a' penitencia tartás (b) és az Isten törvényének engedelmeslégere való serény igyekezet (c). (a) Ioh. 3. 16. (b) Gal. 2. 20. (c) Tit. 2. 14. 2. Petr. 1. 10. &c, 3. 14.

I. USUS INFORMATORIUS.

Innét eszedben vehedd, melly siralmas állapotok legyék az hitetleneknek, kiknek ez fő vizsgálásban nintsen részek.

II. INVESTIGATORIUS.

Visgald meg azért magadat, ha te Christusé vagy. 1. Ha a' Christus elégtételét, halálát, és azzal keresett jókat az hit által magadra szabod. 2. Ha erzed szivedben amaz bizonyágot, az szent Léket. Rom. 8. 15. 16. 3. Ha teremted az hitnek gyümölcsit, melly a' penitencia, és a' Szent élet. Gal.

Gal. 2. 20. 4. Ha vitéz kedel és tufakodol a' test, e' világ, és az Ördög ellen; mert a' kinek ezekkel egyyessége van, annak semmi lelki egyyessége nintsē a' Christussal, mint ki tétzik. ex 1. Cor. 6. 2 Cor. 6. 15. Ioh. 15. 19.

III. REDARGUTORIUS.

Vetkeznek kik a' főbb boldogságot, a' mulando dolgokban helyheztesik, recense. supr. Rati. 2.

IV. HORTATORIUS.

Intetel, ha immár az Christ. tegedet maga tulajdonává tőtt, és meg szabadított a' büntől. Rom. 6. 18. az ördög-től. Hebr. 2. 14. 15. mődgy ellen ezeknek, vitéz kedgyél a' Christus mellett, 1 Tim. 1. 18. 19. szolgálly ō néki; mert ō szolgálja vagy. 1 Cor. 7. 22. utáld-meg e' vilagot, mert elmulik, &c. v. 31.

V. CONSOLATORIUS.

Vigasztalnak ezek teged a' Sátánnak ellen-vetési ellen:

1. Azt mondgya teneked a' Satan: Igen nagy bűnös vagy te, azért el kel veszned. Resp. ex *primâ*. A' voltam; de a' Christus el-tőrlötte az ō aldozattyával az én bűnöm, és erettem eleget tőtt.

2. Haragnak fia vagy: Resp. ex *secundâ*. A' voltam; de a' Christus azon ō halalával az ō Szent Attyának ellenem valo haragját meg-engefztelte, és engem az Atya Istennek kedveben be ejtet.

3. Igen sokak, keptelenek, és rettenetes nagyok az te bűneid, mellyeket te cselekettel. Resp. ex *tertiâ*. Nagyobb még az én bűnömnel az meg bősülhetetlen draga ár, és az bér, mellyet az én bűnömert fizett a' Christus. 1. Petr. 1. 18. 19. és az Christus érdeme s' eleg tetele vighetetlen az meg terőkhöz. Nagyob az Isten irgalmaságának meg mérhetetlen mélyseges tengere, mellyhez képest csak an-

nyi az en bűnöm, mint egy csöp viz a' tenger melysege-
hez képest, és mint az mák szem az föld temerdekségéhez
képest, ha szabad így szólnom. Mert hol mennyi bűn-
fők vadnak is e' vilagon; bűnök nem veg-nelkül valo;
de az Isten irgalmasága veghetetlen. *Ampl. ex Rom.*
5. 20.

4. Igen nehéz, és nehéz az Örök élet úttya, te pedig
igen hajlando vagy, és el-esel, és így ki esel az Isten ked-
véből. *Resp. ex quartá.* Nem; mert immár én nem a'
magam hatalmában vagyok, hanem Istennek ereje, és
kegyelme kezdődött el bennem, mellynek soha felben
nem szakadása felől szép igeretek vadnak, vide ad hęc: 1.
Petr. 1. 5. 2. Cor. 12. 9. Phil. 1. 6. &c. 2. v. 13.

5. El-vetett az Isten tegedet! mert rettenetes próbák-
kal nyomórgat és ostoroz. *Resp. 1.* Ros jel az, mikor az
ember csak testi és vilagi gyönyörűségben él; mert a'
boldog állapot gyakorta jele az hitetleneknek. *Luc. 16.*
25. Jer. 12. 1. 3. Iobi. 21. Psal. 73. de ellenben, a' nyo-
morúság edgyik jele és czimere az hiveknek, *Luc. 16. v.*
25. 2. Thefl. 1. v. 7 Apoc. 7. v. 14. Actor. 14. v. 22.
Hebr. 12. versu 6. &c. (2) a' boldog állapotban, és a'
testi, és vilagi gyönyörűségben távol vagyon az Isten-
től; de a' nyomorúságokban, és Istennek ostorai-
ban a' Isten meg törődik, a' meg törődött és töredelmes
Istent kedvelli penig az Isten. *Pfal. 51. 19. Ampl. ex Psal.*
34. 19. Esai. 66. 2. (3) A' nyomorúságok énnekem
jómra, és idvestegemre szolgálnak. *9. Cat. 1.*

6. Micsoda hasznod van azokban az jobban ha tene-
ked nincsen hited, és ezeket magadra nem szabhad? *R.*
ex sexta. Tudom hogy bennem vagyon; mert az Ő gyű-
möléseit ki mutogattya belőlem, melly a' szeretett, meg-
térés,

térés, keresztényeni s'ent élet, és minden bennem levő jó cselekedetek, és a' jóra való igyekezet, mellyek az előtt nem éreztettek annyira bennem, mint most, és a' mellyek nem én tőlem; hanem Istentől vadnak. 2. Cor. 3. 5. Phil. 1. 6. &c. 2. 13.

7. Az te hited kicsiny, meg fogyatkozik. R. 1. Nem; mert csak annyi legyen is, mint az mustár mag, de annak nevekédese felől igereitek vadnak. Luc. 19. 26. Rom. 1. 17. Esai. 42. 3. 2. Noha a' kísérteteknek sűrű fellege annyira be borította hitemet, hogy ugyan ne érezzem azt, de majd eljő a' Szent lelek titkos vizsgáltságának fényes napja, melly el-űzi hitemet bé-borító szomorú felyhököt, majd el-jő azon vizsgáltao kegyelmének gyönyörűségesen lengedező szellője; melly a' kemény kísérteteknek tűzében meg élcszti szívemet. Ezért a' kegyelemért könyörgött David. Psal. 51. 10. 12. 14. 3. A' kicsiny hit szinten azon Christust fogja meg, Marc. 9. 24. mellyet az nagy hit. Matt. 15. 28.

8. Mi halzna ha te reád nem tartozik a' kegyelem (vide supra) és te nem vagy a' Christus tulajdona? Resp. Tudom hogy réam tartozik, és hogy a' Christusé vagyok; mert erős bizonyágim vadnak reája. 1. belső bizonyág a' Szent lelek, és a' hit, Rom. 8. 16. coll. cum Ephes. 3. 17. 11. külső bizonyág, a' hitnek külső gyümölcssei, s' munkái. és a' hitből mint egy elő gyökérből (avagy kutfőből) ki származo idvelleges jó cselekedetek. Ioh. 15. 5. Jac. 2. 18. Ezek a' hitből származnak, a' hit pedig a' Sz. L. munkáiból. Ez mind az tőb vizsgáltság részeinek fundamentoma, melly nélkül az kísértetekben minden fő vizsgáltaástól meg-fosztatnak.

9. Micsoda az a' te szent életed, ha sok bűnökkel fertez

fertezettettel-meg. Resp. 1. Nem csuda; mert ez életben az Isten törvényéhez való engedelmeslének csak kicsiny kezdeti vagyon bennünk. *Quæst. Cat. 114.* De itt ez a vizsgálás: hogy ha az hívek Iok bűnökkel megferteztetnek, az ő bűnök el fedeztetnek, és há Ők a' testnek erőtlenségéből el-esnek, ismét fel-éppittetnek. 2. Nem csuda; mert ez életben a' meg térés, újjá;ületes nem tökéletes. *Ampl. ex Δ-to. & rationibus. Conc. 58.*

3. Mert miképpen az oltovány fába egy-ter s' mind vad és kelid ágak vadnak. Így a' ujjá ületet emberben ketto vagyon, ő es uj res. *Ampl. ex Exordio. Conc. 58. & ex Rom. 7. 17. 25.*

C O N C I O II.

De distributione Catecheseos, & proximè, de miseriâ nostrâ, seu: morbo spirituali, ejusdemq; remedió.

Ex Quæstione 11. Cateheticâ.

TEXTUS. *Matth. 9. 11. 12. 13. Es mikor ezt látták volna a' Phariseusok, mondanak az ő tanítványinak. Mi azoka, &c.*

E X O R D I U M.

A' gonosz ember még a' jo felöl is balól itél, vide *Matth. 11. 18. 19. Luc. 7. 39. Actor. 28. 4, &c. in Textu.*

NB. Aliad EXORD. Sok vetelkedesi voltak Vrunkbak az Evang. ellenséggel. *Matt. 12. 2. & seqq. & 22. 15. 16. 17. & seqq. v. 34. & seqq. in textu vel ex superior.*

PARTES: AZ holott vagyon:

I. A' Phariseusoknak a' Tanítványokhoz tött kérdese, és annak alkalmatoßlaga. v. 11.

II. A' Christus feleleti, mellyben három okát adgya a' Publikánusokkal való társalkodásának. v. 12. 13.

I. Oka ez: Mert en Orvos vagyok, ezek pedig betegek,

gek, az Orvosnak pedig űkféga' betegeszel tarsalkodni, és azokat környűl járni.

2. Mert nagy irgalmatlanfág volna ezeket a' bűnösöket bűnösökben hadni vešni, holott az irgalmasságot Isten parancsollya, és abban inkább gyönyörködik, hogy nem mint az küllő Ceremoniákban, mellyekhez ti ragaszkodtok.

3. Mert én nem a' Hypocrita igazakért (minéműek ti vadtok Pharisaeusok;) hanem az illyen töredelmes fivű, és igazan meg-terő bűnösökért jöttem ez világra, minéműek ezek a' Publicanusok.

E X E G H S I S.

Quaest. I. *Micsoda ravasfságot cselekednek itt az Pharisaeusok Urunk ellen?*

R. 1. Mert né az erőssel i. e. a' Christussal mēnek semben; hanē az egyűgyű tanítványokkal, hogy azokat elcsabicsác; nem külcmben mint regen a' kigyó az E. át.

2. Mert ebből a' gyalazatból ki-rekeztic a' Tanítványokat, noha ők is az Publicanusokkal ettek, és ittak; hanem csak a' Christust magát keverik ebben az gyalazatban, ezért hogy a' Tanítványokkal meg unattathatnac a' Christust, és ő tőle a' Tanítványokat el fakathatnac. Ezért mondgyak y. 11. Mi az oka &c. így gyalazá meg a' Sátán is elsőben az Istent, és az ő törvényt. Gen. 3. 4. 5. Így az lobot Isten előtt. Job. 1. 10. 11.

II. *Miért nevezi a' Publicanusokat betegeknek? ellenben pedig az Pharisaeusokat egész geseknek?*

R. Azert, per *froniam* csufolas keppen; Mert ők magokat annak tartottak lenni, noha az magok bibéjét nem ismerték. Ellenben pedig a' Publicanusok ismerték az ő lelki nyavalyfokat, és erzették annak keserű merget.

III. Holot az Ceremoniás törvényt Isten parancsolta: miért mongya tehát hogy irgalmasságot akarok &c.

R. Comparatè. Mert inkább gyönyörködic Isten az irgalmasságban, jó-téteményekben, hogy nem mint az áldozatokban, Erre citallya Hoseast. Hos. 6. 6. kinék idejében is az Sidok csak a' Ceremoniákat követtek el, azonban minden törvénytelenséget cselekedtenec.

IV. Miért nem tesszen külömbséget az bünösök között? hanem amaz minden bünösöket magabá foglalo igivel szoll, mikor azt mondgya: A' bünösökért.

R. Azt akarja meg mutatni hogy akarminémű képtelen véték sem gatollya s' gátolhattya meg a' bünözt az Christushoz valo menetelben, és hogy nem lehet olly bünös, csak ô hozzá hiva serint térjen meg, hogy azt meg vesse. Matt. 11. 28. A' Szent Lélek ellen valo bünön kívül melly az büntetésre nézve még bocsáthatatlannac mondatik. Matt. 12. 32.

V. Kikért jött a' Christus e' vilagra, avagy kiknek használ az ô vilagra valo jövetele, vere-hullása, s'ent halála &c?

R. Ugy vagon, hogy a' Christus Vere, érdeme elegendes volna e' széles vilagon edgyül edgyig minden emberek bünének el törlélére, ha azt hittel magokhoz kapcsolnák, de mivel fokban a' Christust be nem veszik. Azért az ô vilagra valo jövetele, vere-hullása, s'ent halála nem hasznal. 1. A' Hypocrita igazaknac (: in Tex.) mert azok meg rébegedven a' magok igazságatola' Christus kegyelmet nem éhezik és somjuhozzac. 11. Nem hasznal a' hiteleneknek, és a' meg térhetetleneknek, mert ök a' Christus erdenét és jó téteményét, hittel magokhoz nem kapcsollyak, azért az ô veszedelmeknec oka, az ön-

nön magók hitetlenlege. *Amplif. ex Explic. 9. Cat. 20. Urs. p. 124.* Hanem I I I. háznál csak az igaz hivel nek, kik a Christus érdemét hittel hozzájuk kapcsollyak, és kik a' bűnt meg ismervén, és annak terhe alatt nyögven Ő hozzá meg térnek.

VI. *Miert tési hozzá ezt a' cikkelyt: A' meg térésre?*

R. 1. Hogy meg mutassa azt: hogy a' kik a' Christus-hoz mennek, azok nem feltelmességre; hanem Szent életre hivattattak, 1. Petr. 1. 15. Arra-is teremtettek. Ephes. 2. 10. választattak. Ephes 1. 4. Es a' végre is választattak meg. Tit. 2. 11. 12. Col. cum. Luc. 1. 74. 75.

2. Hogy meg mutassa azt hogy Ő Felsege az hegyény bűnös embertől nem kíván egyebet; hanem csak az igaz meg térést, a' mint Moyses tanit: Deut. 10. 12. Ezért nem mondgya azt: hogy ezért jöttem hogy az bűnőst el vesesse, vagy hogy az bűnös eleget tégyen magáért, hanem azt mondgya: hogy a' bűnőseket hívnam az Pœnitentiára.

DOCTRINA. I.

Meg az nagy bűnösök is nem rekesztetnek ki az idvezítő Ur Jesus Christus kegyelméből. Avagy így: A' nagy bűnösökert jett a' Christus e' vilagra, szintén úgy, mint a' kik nem annyira vetkeztenek.

RATIONES.

I. Mert az példák ezt mutatták. Példák erre az Publicanusok, Aron, Noë, Loth, Abraham, Mária Magdaléna, David, Szent Peter, Szent Pál, és mind a' tanítványok, kik meg botránkoznak az Ő mesterekben, és el hadgyák űtet. De hova lehetett nagyobb bűnös Salamonnál &c. ki is kegyelmet nyere, a' mint allattak ez 2. Sam. 7. 15. Így Manasse. 2. Chron. 33. 13.

II. Mert gyakorta a' meg téro nagy bűnösök, nagyobb buzgósággal szolgálják, s' dicsőítik az Istent, jobban szeretik a' meg terés után Istent, és keservebb pœnitentiát is tartanak, hogy nem azok mint a' kik nem annyira vétkeztenek. Luc. 7. 47. és gyakorta a' kik elsőben nagy bűnökben esnek (meg térvén) sokkal fellyebb böcsültetnek az all orczás keresztényeknek, kik az Isten Anyaszentegyházában nagyon hányák vetik magokat; de a' mellet merő azon Hypocritak, az illyeről mondva az Irás: *az farkarok és a' paraznák, elől vesznek titeket az Istennek országában*, Matt. 21. 31. e meg nevezett két rendbeli emberekre illik amaz két fiakról való példa-betűd. Matt. 21. 28. 30.

III. Mert a' nagy bűnösöknek meggyógyításában inkább tenlik a' Christus dicsősége, kegyelme, és Isteni ereje, mint az jó orvos inkább dicsőítetik az meggyógyulhatatlan nyavalyának meggyógyításában. Ampl. ex Rom. 5. 20.

U s u s.

I. *Informatorius*. Ha így vagyon (vid Δ) esedben vehed innét, melly nagy legyen az Istennek irgalmassága, az meg térdőkhöz. Ampl. ex Exod. 34. 6. Psal. 10. 3. 8. 13.

NB. *Usus investig. & hortator peto ex invest. & hortat infra.*

II. *Consolatorius*. Ne essenek hát kétségben nagy bűnösök, ne fussatok a' Christustól; hanem inkább siessetek őhozzája. Erre pedig.

1. Indicsón az ő gyönyörűséges biztatása. Ioh. 6. 37. Matt. 9. 13. Psal. 34. 6. és kép hivatala. Matt. 11. 28.

2. A' példák, kiknek nagy és लोक akadályi lehetett volna mellyek

mellyek meg gátolhatták volna őket a' Christustól, de mind azokat el raggatták, mint meg gátolhatta volna a' Christustól ama 12. estendeig vér-folyást szenvedő aszonyt állatott, hogy ő tisztalan volt, és hogy a' Christus tolyongó sokaság között volt. Luc. 8. A Chananzsat, hogy pogyán volt, es hogy darabos vallása volt Matt. 15. Ama, Szazadóst, hogy ő is pogyán, volt. Matt. 8. így Abrahamot meg gátolhatta volna az Isak meg aldozásában, hogy csak az egy Fia volt. De az Istennek ortagán erőt kell tenni. Mátt. 11. 12. mint ama gutta útöt embert hordozo emberek cselekedénc, ki (a' sokaság miatt a' Christushoz nem fervén) a' háznak padlását fel bonták. &c. Marc. 2. 4. követni kell ebben ama, baráttvát forgalmaztato embert, Luc. 11. 5. 8. es ama, hamis Bitorajaro özegeyet Luc. 18. 3. 4. 5.

3 Indicsón a' hitnek dicfireti, mert ez illyen dolgokban dicfirtetik a' hit. Matt. 15. 28.

DOCTRINA II

Ezlette igen nyavalyás es beteg az segény bűnös ember Pál.
38. y 3. 4. Et Pál. 51. y. 10. 14.

RATIONES.

1. Mert miképpen hogy az betegségget, csak az Isten orvosolhattya meg, még akkor is mikor külső cselekedéssel gyógyitanac az Orvosok. Így a' bűnt, &c.

II. Mert miképpen a' beteg nem munkálkodhatik, hanem csak hever s fekszik, így a' Bűnös az újá cületes előtt semmi idvessleges jot nem cselekedhetik.

III. Miképpen a' beteg minden vigasztalástól megfosztatván nyög keservesen, így a' bűnös bűnét meg ümervén a' bűn terhe alatt nyög. Matt. 11. 28.

IV. Mert miképpen a' beteg semmit nem kérvan jobban,

bá, mint az Orvost, így a' bűnös az ő Orvosát a' Christust, kinek sebecivel meg gyógyúl. Esai. 53. 5. 1. Petr. 2. 24.

v. Mert miképpen a' betegek közül némellyek meg gyógyulnac, de némellyek meg halnak. Így a' bűnből némellyek meg gyógyulnac, (: mint amaz bűnös Absony, Luc. 7. A' Publicánusok, in Textu, David, Peter &c.) de némellyek a' bűnben meg halnak, mint Judás, Cain. &c.

U s u s.

1. *Informat.* Oh melly tsudálatos dolog meg is, hogy a' bűnben heverő ember az maga nyavalyáját nem érzi, és nem bánkodik rajta hanem mind egyre kaczag, nevet, mintha semmi gondgya nem volna, mint az hagyomány betegségekben lévő ember; de vajki veszedelmes nyavalya az, mellyet ember nem érez amazz fatum kerint. *Morbi sine dolore sunt periculosi.* (*illustra similibus*) Ha külső nyavalyád van ember; fűtz, faratz, keresven orvost; de ihon a' lelkiekben (: mellyek nagyobbak :) melly tunya és rest vagy, &c.

Obj. De azt mondod: Veszedelmes a' bűnt meg ismerni; mert itt esik a' bűnös kétségben, mint Cain Judás &c. R. Mert nem csak az te nyavalyásfágodat kell meg ismerni, hanem egy er-s' mind az alól való fel szabadulátnac módgyát is, mint az betegnek nem csak a' nyavalyákat kell meg ismerni, hanem ha meg akar gyógyulni, Orvost is kell keresni, mert itt két felé szakad az ut, az pokolra, és az idveslegre. Az pokolra szakad az kétségben eléneket uta. Az idveslegre a' poenitentiara tartálnak uta. Holott a' Törvényből ki kell futni az Evangeliomhoz és az Evangelomi szép ígretékhez kell ragatzkodni, mineműek adnak: Matt. 11. 28. Esai. 1. 18. &c. 55. 7. Ioh. 6. 37. Esai.

Efsai. 18. Jerem. 3. 12. Ezech. 18. 21.

11. *Investig.* Vizgáld meg azért, ha lelki beteg vagy-e? Meg ismered pedig 1. Az Adam esztiből; mert a' bűnnek sárban te is belé estél, s' keverédtel. 2. Az eredendő bűnből, mert abban fogantáttal. 3. A' cselekedet szerint való bűnből; mert a' te lelked tudgya, bally magadban, micsoda nagy bűnöket cselekedtél.

111. *Redarg.* Feddettetnek, kik nem ismerik meg az magok nyavályajat. Matt. 7. 3. Mint a' Phariszusok, kik amaz a' bűnyet vádolak paráznasággal, de követ edgyik is nem vete reája. Joh. 8. 9.

IV. *Hortat.* Esmérd meg hát *elsőben* a' te nyavályáságodat:

Erre pedig indicson:

1. Mert valameddig b' neidet meg nem ismered tehát mind addig csak a' nagy testi bátorságban élés, de ha bűneidet meg ismered, menten meg alázkod magadat, és semmit az magad igazságának nem tulajdonítasz, hanem csak az Ur kegyelméhez ragaszkodol. Így tselekedtek régen a' Propheták, és Apostolok.

Nem tsak az Isten kegyelmét és irgalmát praedikálták. (: mert így a' bűnös soha bűneinek véget nem vetne :) Hanem elsőben az Isten haragjait, és igazságát a' törvényből melly az szegény bűnöst a' földig le rontya, le cséplli, s' meg törli szívét, az után o'bán a' gyógyító Evangelio-mot. Actor. 2. 38. 39.

2. Mert ha bűnös, nyavályáságod meg nem ismered, soha az szabadított így nem tudnád kívánni, mint: mikor a' beteg nyavályajat nem érzi, nem keresi az orvost; hanem az ő nyavályájának érzése kívántattya véle az Orvost. Így az bűnös a' Christust.

Masodszor: Ésméld meg a' te szabaditodat.

Erre pedig indicson:

1. Mert ha csa nyavalyállagodat isméred, és a' mellett az szabadulásnak modgy. t nem menten kéttségben kell éfned, de ha bűneid gyötrelmeben, és melységében, meg láthatod a'ni te bűneidert aldozo, és eleget tévő Christust, menten fel emelkedel, ha a' törvényből ki lépt, az Evangeliumi igiretekre menten meg ujjuls.

2. Ezért kell meg is jól meg ismerni az szabaditor, hogy milyen bőségságával, és idveffégűnk veszedelmével, olyat ne fogjunk szabaditorra, az ki szabadito nem lehet, és az Szent Irás is annak nem mondgya. Mint az Pápistak meg nem ismervén jól, egy a' szabadito Christust, többeket fognak melléje, az Mariát &c. kik minket bűnünk-ből meg nem szabadithatnac. Az Törökök Mahumettet. jól meg ismérd azért ki legyen a' szabadito.

3. Intetel az hálá adásra, hogy adgy hálákat az Istennek a' meg szabaditáért. 1. Cor 6. 20. NB Itt a' masodik kérdésnek 3. részei be jönek, es meg világosodnak, *vid. 4. Cat. 2. & Tit. 3. 3. leq.*

Az betegnek három dolgot kell cselekedni. 1. meg kell ismerni az ő nyavalyját. 2. hogy meg gyógyulhasson, orvost kell keresni.

3. Az Orvosnak meg gyógyulván meg kell fizetni (avagy csak meg kell k'önni, s' hálálni) jó téteményiért. Mind az harmat meg cselekedte amaz bél-poklos. Luc. 17. 15. így kell tene ed is cselekedni. Továbbá az mint a' beteg (: hogy annál is inkább meg gyógyulhasson, avagy hogy azon betegségében vissza ne essék) az Doctor praescriptioja szerint rendeli életét. Így kell teneked is a' Christus parancsolattya szerint rendelni életed.

Repl V. Usua

V. *Usum Consolatorium pete ex Usu Consolatorio superiori.*

CONCIO III.
DE LEGE.

Ex Quæstionibus Catecheticis 3. 4. 5.

TEXTUS. Matth. 22. a' ý. 35. ad ý. 39. (q. Cat. 4.)

Es meg kérdőtet ő közszülők egy törvény tudó, kísértvő őtet: Mester, mellyik az nagy parancsolat az törvényben? &c.

E X O R D I U M.

Három féle törvény vagon. 1. Az Ceremoniás, recente Ceremoniás V. T. 2. Az Polgári és külső. 3. Az erkölcsökrül való. Exod. 20. erről szól itt. Amaz két törvényből-is valamennyire meg észmerhedd a' bünt; de kivált-képpen ebből.

Partes. Az holott vagon:

1. Egy törvény-tudonak kérdése, és kérdésének vége. ý. 35. 36.
2. A' Christus feleleti. ý. 37. 38. 39.

E X E G E S I S.

Quæstio. I. *Mit ért az szívem?*

R. 1. Az szívnek minden indulattyát. 2. kívánságot. 3. Hajlandóságát. Mellyek által foganodik az jó avagy gonos az ember szívében. Egy szóval, egész szívét kíván, nem két fele sántikálót.

II. *Mit ért a' Léleknek nevezetén?*

R. A' Léleknek második tehetségét, az egész akaratot, és a' Léleknek minden erejét, egész életedben.

III. *Mit ért az elmén?*

R. A' léleknek első tehetségét, az értelmet. Egy szóval: azt kívánnya, hogy valaményit meg-tanulhacsz, és észmerhecz az Isten felől: annyit köves el akaratoddal.

IV. *Mit ért a' minden tehetségén :*

R. Itt azt kívánja, hogy minden külső, belső tagai-
nak cselekedete, csak az Isten törvényére legyen,
Luc. 10. v. 27.

V. *Miért mondatik az Istennek szereteti, első és nagy parancsolatnak.*

R. Elsőnek mondatik. 1. Istenre nézve; mert az I-
sten (a' kire a' czéloz) mindennél elsőbb. 2. A' parancso-
latokra nézve; mert az, a' több parancsolatoknak oka,
és kút feje, melyből a' több parancsolatok ki-crednek.
3. A' rendre nézve; mert az, az első kö táblán vagyon.
Nagynak mondatik. 1. Istenre nézve; mert az Isten (a'
kire tzéloz) mindennél nagyobb. 2. A' *Ceremonialis*
*cultus*ra nézve; mert az nagyobb a' *Ceremonialis cultus*-
nál, és minden áldozatoknál, mellyeket a' Pharizæusok
fellyebb becsülnek vala az Istennek és felebarátunk-
nak szeretetinel, Matt. 15. 4. 5. &c de a' Christus meg-
tanittya őket, mellyik legyen nagyobb. Matt. 9. 13.

VI. *Miért mondatik felebarátunknak szereteti, máso-
dik parantsolatnak?*

R. I. Eredetire nézve; mert az, az Istennek szereteti-
ből származik, azért utolsóbb az Istennek szeretetinel. 2. A'
rendre nézve; mert az, a' második táblán vagyon.

VII. *Miért mondatik azon második parantsolat, hason-
lonak az elsőhöz?*

R. I. Szerző okára nézve, mert mind kettőt Isten paranc-
sollya, 1. Joh. 4. 21. Luc. 10. 27. & in Textu. 2. Az
össze kötésre nézve, mert ez kettő úgy össze kötötte-
tett, hogy az Isteni szeretet nem lehet a' mi felebarátunk-
nak szereteti nélkül, 1. Joh. 4. 20. 3. Az büntetésre néz-
ve, mert mind a' két táblának meg-rontoi, örök kárho-
zattal

Zattál büntettetnek meg.

D O C R I N A.

Senki az Isten törvényét tőkélétesen be nem töltheti. Gen. 6. 5. Rom. 3. 11. 12. Eccl. 7. 20. q. Cat. 5. & . 11. 4.

R A T I O N E S.

I. Ex Exegesi. Mert egész szívvel, egész értelmet, akaratot, tehetőségét kíván &c.

II. Mert annyira meg-romlottunk az Adámban, hogy csak resz-szerint ésmérünk, és prophetálunk &c. I. Cor. 13. 10.

III. Mert nagy és fok ágai, bugai vadnak, mellynek ha nagyobb részt be tölthetnők is, de ha egyben impingálunk, az egész törvényt rontottuk-meg, Jac. 2. 10.

IV. Mert még csak az emberi törvényt sem töltjük be, az tsak külső tselekedetet tilt-meg, és ha végben nem visia' bünt, nem büntettetik meg a' külső sűken, de az Isten törvénye nem tsak az külsőt, hanem az szívnek egész meg-térését, és tisztaságát kívánja.

V. Mert igen külömböz a' mi természetünktől, mert a' lelki, mi peniglen testiek vagyunk, Rom. 7. 14. Az menyieket kíván. Col. 3. 1. mi penig tsak magunkat, és a' földieket szeretnők.

Rat. vi. pete ex Q. Cat. 5.

Objectio I. *Miért igér hát örök életet? Rom. 2. 13. Gal. 3. 12. R. Conditio alatt, hogy ha valaki azt be-tölthetné örök életet nyerne az törvény által.*

II. *Miért hányak hát annyira igazságokat az szentek Pfal. 7. 9. & alibi? R. Iustitiam Causæ, non personæ.*

Obj. ex Jacob. 2. 24. R. Iustitiam coram hominibus non coram Deo.

Obj. ex Gē. 6. 9. 2. Chron. 15. 17. R. Non perfectionem

nem graduum, sed partium: non absolutam, sed limitatam
i. e. hypochrifi oppositam: non effectum, sed affectum.

III. *Hát miért kívánja a' törvény az engedelmességet, ha lehetetlen?*

R. A magáét kívánja Isten; mert elegendő erőt adott vala' teremtelben; de el-tékozlottuk. *Vide infra Concion. 76. & quest. Cat. 9.*

I. USUS INFORMATORIUS.

Hát esünkben vehettyük, hogy természetünk szerint mindnyájan az átokban vagyunk. Deut. 27. 26. mellyet per syllogismum a' mi lelkünk ésmereti mi reánk hab, ha az Evangeliomi igéretekre, és az közben Járo Christusra szemeinket nem vettyük.

II. REFUTATORIUS.

Vétkeznek a' Pápisták, kik az ujjá-űületet embernek lehetségesnek tartják be-tölteni az Istennek törvényét, de még többet mondanac. *Opera super-erogationis* és azt mondgyák, hogy nem kíván az Isten törvénye többet az embertől, hanem tsak az kit be-tellyesíthetünk.

III. HORTATORIUS.

Hát folamodgyunk az Evangeliumhoz.

Erre indicson:

1. Mert a' törvény a' be-töltésnek conditioja alatt igér életet, de az Evagelium az hitnek cōditioja alatt, melly lehetséges Isten kegyelme által. Joh. 3. 16. &c. recense

2. Mert a' Törvény haragot nem z 2. Rom. 4 13. de az Evangelium bekéséget hirdet. Eph. 6. 15.

3. A' törvény meg-öl. 2. Cor. 3. 6. de az Evangelium meg-elevenit

4. A' törvény csak meg-mutattya, és még észmérteti a' bünt. *Quest. Cat. 3.* de az Evangelium meg-gyogyit-tya.

IV. CONSOLATORIUS.

Ha te be nem töltheted az törvényt, ihon az vigasztalás,
hogy a' Christus be-töltötte te éretted. Gal. 3.

CONCIO IV.

De imagine DEI.

EX Quæstione Catechetica. 6.

TEXTUS. Gen. I. v. 26. *Az után monda az Isten: Teremtünk embert a' mi ábrázatunkra, és a' mi hasonlatosságunkra &c.*

MItsoda rendel teremtette Isten az Mennyet es a' földet, meg-vagyon irva; Gen. I. *Első nap* teremtette az világnak materiajat, i. e. vizzel meg-elegyítettett földet. 2. A' világosságot. 3. Az világosságot el választá a' sötétségtől. Ide hozzák némelyek a' felső égnek, és az Angyaloknak teremtéseket. *Másod nap* az eget, melly el választaná az ég alatt valo vizeket, az ég felött valo vizektől. *Harmad nap* 1. El választá a' vizet a' földtől. 2. Fűveket, fákat, &c. *Negyedik nap*, az égi világosságokat. *Eötöd nap* 1. Az halakat. 2. A' madarakat. *Hatod nap* 1. A' földi oktan állatokat. v. 24. 25. 2. Az embert. v. 26.

Partes. Az holott vagon:

I. Tanátsa az Istennek.

II. Vége az ember teremtésének.

EXEGESIS.

Quæstio I. *Miből teremtetett az ember?*

R. Az ő teste veres agyagból, az lélek egyenessé semmiből. **†** Szűz földből teremtetett az első Adam, a' második szűz-től föltetett. Az Éva az Adám tsontyából, mellyet az Isten álmában ki-vôn Adámból. Gen. 2. 21. *Ístán azért nem oka Isten a' bűnnek.*

II. *Mi végre teremtetett?*

II. *Hogy*

I. Hogy az ō teremto és meg-válto Istenét meg-és-merje, és ötet mindenek felett tisztelje. Joh. 17. 3. *qua. Cat. 6:* Jés tsak egyedül ō néki szolgállyon, mert mindeket az ember szolgálattára teremtett az Isten; de az ébert az ō maga szolgálattára, és dits ōslégére.

2. Hogy mind az ō igasságát, mind irgalmasságát az emberben meg-mutassa: igasságát az hitetlenekben, irgalmasságát az hivekben, mellyet meg-nem mutathatott volna az emberben, ha az embert nem teremtette volna. Így mutattya igasságát az gonos Angyalokban, irgalmasságát az jokban.

III. *Hány dologban viseli vala az ember az Isten képés az eset elöt?*

913 R. 1. *Lelkében;* mert az ember lelkében kiyált-képpen meg-mutattya, és jelenti ōnnön magát az Istent természetiben; mert miképpen hogy a' lélek 1. Test-nélkül való lelki állat. 2. Okos. 3. Halhatatlan. 4. Láthatatlan, Így az Isten mind ilyen az ō természetiben. Es miképpen Másodszor a' lélek állattya serint tsak egy; de az ō tehetlégére nézve két vagy három része vagon. *Memoria, Intellectus & Voluntas:* Így az Isten állattya serint egy ugyan; de semélyében három.

2. *A' testben,* és annak tagjaiban. Innen vagon, hogy a' szent Irás az Istennek lelki tökéletességét, néminemüképpen a' testnek tagjai által fejezi ki. Mint a' sem ki-fejezi (avagy példázza:) néha az ō kegyelmét. Dan. 9. 18. (a' *fül* ugyan azont, *ibidem*) néha haragját. Jobi. 16. 9 a' *lab* az ō erejét, avagy jelen voltát. Esa. 66. 1. a' *kéz* hatalmát. Jobi. 30. 21. a' *sziv* bölcsőségét. Jobi. 9. v. 4. 2. Mert az ember mint egy summás, és rövid *compendium*, az egész világot, és abban lévő teremtett állatokat, néminemű-

némű-képpen magában foglallya. Innen vagyon hogy az ember nevezettség *Mierocosmus*nak, kis világnak, mellyben az egész világnak teremtője ki-ábrázoltatik, és ki-mutattatik.

3. *Az értelemben*, melly meg-tettzet abban, hogy az Adám álmából fel-ferkenvén, az Evát meg-élméré ő tette nének lenni. Gen. 2. 23. Es hogy a' teremtett állatok-nak is, mindeneknek az maga természetekhez illendő nevet, ada az ő bőltsefege szerint.

4. *Az akarásban*, mellyel az Istennek akarattját, a' bent életet és igasságot, mellyről áll Ephes. 4. 24. mindenben el-követheti vala fárado-hatatlan képpen, ha az épségben meg-marad vala.

5. *Azaz boldog és fanyaruság nélkül való állapotban*, melly örömmel Istenben való meg-nyugovással és egyeb Istennek (az emberrel közlött) ajándékinak, s' javainak, gazdagságával vala egyben kötöttetvén,

6. *A' teremtett állatokon*, halakon, madarakon, vadakó &c. való tőkélletes uralkodásban. Mind ezekkel az a' leg nemessebb teremtett állat, az éber, példázza és kirajzollja a' teremtő Isten.

DOCTRINA

Az Isten felette igen gyönyörűséges állapotban teremtette vala az embert. Eccles. 7. v. 29. Gen. 2. v. 15. *probat vox Eden.*

Quaestio: *De mitsoda boldogság volt az?*

R. A' 3-dik kérdésnek 6. részei, szakasztéki, mind annyi erősségei lehetnek az Tudománynak.

U S U S.

I. *Infor.* oktat 1. Az Istennek jó voltára, hogy az embert így teremtette. 2. Az embernek gonosz voltára, hogy így magát el-vejtette.

II. *In-*

II. *Invest.* Visgáld-meg mitsoda reliquia maradott meg ebből az Istennek szép képéből benned, és mitsoda véterett-el az életnek utánna.

1. *A' lélekbē* még meg-vagyó ugyā a' láthatatlanfág, halhatatlanfág, &c. az: hogy allattya egy az léleknek; de három részből áll, esméretből, értelemből, akarattól; de hol vagyon az ő szentsége, &c. mert az Isten tistán teremtette vala azt, minden bűn nélkül, miképpen e' mai napon teremtett s' teremtendő küdedek lelke is tistán teremtetnek, és hármaznak Istentül, hanem osztán a' testtel való egygyesülésben *per naturalem generationem* (de quā Plal. 51. 7.) ferteztetnek-meg

2. *Az értelembeu,* meg-maradott az, hogy nagy fáratfággal, gyakorlásokkal tanulunk *Arsokat*, és az természet világozlága által, avagy tsak az égi járásból-is, még a' Pogányok-is meg-esmérhetik, hogy vagyon Isten. De mitsoda természetű légyen az, és mitsoda akarattal légyen mi hozzánk, s' miképpen kell idvezűlnünk, nem tudhatyuk külömben; hanem az ujjá fűlő kegyelem által.

3. *Az akaratban,* hogy a' természetű külső dolgokban vagyon szabad akaratunk, a' mit el akarunk követni, el-követtyük Isten segítségével; de az idvefféges joknak még tsak meg-gondolása-is nem miénk. 2. Cor. 3. 5.

4. *Az Testben,* ama' tagok (supra) példázzák ugyan néminémű-képpen az Isteni tuajdonfágokat; de annak természetű csak bűn; mert az ember bívének minden indullattya gonos. &c. Gen. 6. 5.

5. *A' boldog öröm,* noha vagyon a' világiakban; de az mi az léleknek örömet és bekefegét illeti. Rom. 14. 17. & 5. 1.

a bűnnek állapottyában nintsen; hanem a' kegyelemnek

emnek állapotjában vagyó; de az-is az életbē csak rész-
 ferint valo (: hanem a' fel-támadás után lében ostitán az
 tőkélletes :) és az-is nem mindenkor vagyon jelen, (:
quod sensum :) hanem gyakorta a' bűnnek habjaitól, és
 fellegeitől, ugy el burittatik, hogy az ilyen próbákban
 forgo ember ideig azt gondollya, hogy ő az kárhozatnak
 állapotjában vagyon; hané amaz lelki szellő, a' Sz. Lélek
 ereje vidámittya-meg.

6. Az *Uralkodásban*, engednek ugyan a' félid állatok;
 de ha az fene-vadakat nézed, az Oroslányt, Sárkánt &c.
 nem azok félnek tőled; hanem te félsz azoktól.

III. *Rédargut*. Hallod hogy az Isten mindeneket az
 emberért teremtett, az embert péig magáért, az te Lelke-
 det, elmédet, akaratodat, szívédet, nyelvedet, szemedet,
 &c. mind magának teremtette, hát miért adod éber cze-
 ket az te tag aida (: kikben vífeled az Istennek képét,) az
 Őrdögnek, a' testnek kívánságinak, &c. gondold-meg,
 ha nem méltán haragfiké az Isten az emberre; mert ha az
 Isten az ő Templomát meg-šeplősítő ébereket el vesiti
 I Cor 3. 17. šintén így meg-bűnteti, valaki az ő képét
 meg-fertőzteti.

IV. *Hortatorius*, Kérjük az Atya Minden-hato Istét,
 šánnyn ön meg-bennünk, és ezt az Isten képének ben-
 nünk valo meg homályosodását, állassa helyben az fiu
 Isten által, az Fiu, az Sz. Lélek által, az Sz. Lélek az Isten
 igéje által.

CONCIO V.

DE *Lapsu hominis.*EX *Quæstione Catechetica* 7.

TEXTUS. Gen. 3. v. 1-ad 6. Az kigyó penig minden
 mezei vadnál, melyet Isten teremtett vala, ravasab vala,

melly monda az aszsonyi állatnak, &c.

E X O R D I U M.

AZ vadás mesterféggel veti-meg az Ő törít: AZ halás olyan materiával borittya-be a' horgát, mellyet a' halak szeretnek. Igy az hazugságnak Attya Joh. 8. 44. kigyó képében űltözik. Partes. Az holott vagyon:

I. A' kigyónak ravaßsága, és Evával való álnok be-
félgetése. I-5.

II. AZ Evának, és Adámnak cseti. v. 6.

E X E G E S I S.

I. Quæstio: *Mitsoda álnoksággal tsalta-meg az ördög az Evát?*

R. I. Ravaßság: mert olyan állat képében kéfértet te meg, a' ki minden állatoknál leg ravaßsabb volt. v. 1.

2. Mert nem az erősebbet i. e. Adámot; hanem az Evát késértette-meg.

3. Mert elsőben-is olyan kérdést téßen-fel, mellyel be ñinli magát Evához, és okot, alkalatosságot ád mindgyárt Evának a' meg-tiltót fárol való befélgetésre, mint-ha nem tudta volna ű azt, v. 1. Minem ű volt penig az a' kérdés: *Lasd Amé. M. L. I. C. II. Thes. 20.*

4. Nagyot hazud, és az Isté fenyegetésének igazságát tagadgya: *Nem haltok-meg &c. v. 4.*

5. Az Istén erős fenyegetésivel ellenkezű ígérertet téßen. v. 5. *meg-nyilnak a' ti semeitek,* meg-nyiltak bizony, de né a' tökéletes bõltseßlégre, hané az ű bünöknek rutságokákt és mezitelésigekék meg észmerésére, v. 7. *lésttek mint Isték &c.* AZ az hasonlok és egyenlők lésttek (a' jónak és gononak tudásában) az Isté hez, és olly tükelletesek lésttek a' bõltseßlégbé mint az Isté NB: *Itt az Eloim-nakb. és Isteneknek* nevezetén némelyek ertik az Istenség-
nek

nek háró személyeit; de ez nevezetről íás bővebbe *apud Theol. NB. ad prefata: Scit Deus malū esse, nescit facere.*

6. Hogy ezt az igeretet jobban meg-erősítse, és az Evát ennel-is jobban elhitefle, s' jobban fel-indítsa, vitéza él. 1. Az Istennek nevével (: in his: Mi jól tudgya az Isten: &c.) mellybē igé meg-káromollya, gyalázza, és irigységgel vádolgya az Istent, mintha az Isten irigységből tiltotta volna azt-meg. 2. A' fánakis nevével, (in his: jónak és gonosznak tudoi lésttek:) mintha mondaná: azért mondatik ez jónak és gonosznak tudásának fájának hogy la ennek gyümölsébbenn esttek, az jónak és gonosznak tudoi lestek. Maga né azért módtott ának; hané hogy ának meg-ételeből veheté éber estébē mind a' jot, ellyet el vestett, mind az gőöst, mellyet égedetlésséggel magának nyert.

Vid. fusius Ravan. P. 1. p. 133.

II. Miképpen szakadot el az ember az Istentől?

R. 1. Gradits: az Eva maga gődolatlansága, hogy olyan nagy dologban, a' kigyoval valo beszédben, és a' pá-rantsólatnak meg-szegélebbē avatta magát, az Ő ferje hi-re nélkül.

2. A' hihetetlenység, hogy nem hitte Istének imez szavát, *halálnak halálával haltok-meg*, hanem inkább hitte az Őrdögnek imez hazugságát. *Nem haltok-meg &c.*

3. Az bűnre valo hajlandóság, és a' meg-tiltott fának gyümölsének meg-kévánála. v. 6.

4. Annak meg-étele.

5. Az Adámnak-is el hitetése, és Ő vele valo meg-é-tetése.

III. Tulajdonittatike minékünk ez Adám eseti?

R. Igen is. 1. Mert a' miképpen a' mérges gyöker sőt mi jo és egészséges ágakat nem teremthet, Igy &c. 2. Mi

képpen az Nemes ember az örökfeget magának és mara-
dékinak veszi el.

3. A' miképpen a' Fő, az jó okosságot, magának, és
tagainak tartya, Igy az Adám, &c. *Applica.*

D O C T R I N A.

Felette igen nagy véték volt a' mi első szülei, nek vétke.
Rom. 5. v. 12. 17. *Ampl. ex. quæst. Cat. 7.*

R A T I O N E S.

I. Mert az tiz parantsolatot egészen meg-rontotta:

1. *Az elsőt*, mikor az igaz Istentől el szakadott.

2. *A másodikat*, mikor bálványt imádott: akkor imá-
dott pedig bálványt, mikor az ördögöt annyira bötsül-
lőtte, és tisztelte, hogy inkább hitt az Ördögnek, ki azt mő-
dá: nem haltok-meg, hogy sem az Istennek, ki azt mondá:
meg-haltok. Hinni pedig az Ördögnek merő azon bál-
vány imádás.

3. *Az Harmadikat*. Mikor azt alította, hogy né talá-
tan irégyfégből tiltotta-meg Isten az fának gyümölsét,
melly noha az Isten nevéhez semmiképpn né illet, mind-
azaltal még-is arra az Isten nevének káromlására okot a-
dott az Ő engedetlenségével.

4. *Az negyediket*. Nem continuálván az Isté nevének
meg-szentelését, és nem az Isten munkáját; hanem az ör-
dög munkáját követvén.

5. *Az ötödiket*, az ő jó tévő kegyelmes Attyát az Istent
meg-nem bötsülvén, nem tisztelvén: és az Istenhez (: ki
őtet a' maga képeire teremte vala, és sok drága ajándé-
kokkal fel ruházta vala,) hála adatlan lévén: ellene pár-
tot ütven, és az ördögnek savait az Istennek parantsolat-
tyánál fellyeb bötsülvén.

6. *Az hatodikat.* Mind magát s' mind minket halálba ejtven.

7. *Az hetediket,* az ő férje hire és tanátsa nélkül ferdődvén és magát az kígyóhoz avatván Eva.

NB. *præsente vel absente viro sit? DE eo S' scripturâ tacere inquit Ames. M. L. 1. c. 11. n. 18.*

8. *A nyoltzadikat.* Az Fának gyümölcset, melly nem öve volt, ellopván.

9. *A' ki letrzediket,* Az Istennek favát (meg-haltok) hamis tanubizóságnak vélvén, és az ördög hamis bizóyság tételét elhi vén.

10. *A' tizediket,* a' meg-tiltott gyümölcsöt megkévánván, és a' fellyeb való méltóságra, és Istent illető dicsőfélégekévánkozáván, vágyakozván.

II. Mert sok vétkek találatnak az egyben: 1. Ebben volt Istentől való elszakadás. 2. Hihetelenség. 3. Engedetlenség. 4. Halá-adatlanfág. 5. Istennek és maradékinak nem bseretése. 6. Kevélység, nagyra való vágyás.

III. Mert igen nagy büntetésekkel büntettetett-meg 1. Az eredendő bűnnel. 2. a' tselekedendő bűnnel. 3. Mindē e, világi nyavalyákkal, fáradfággal, elmének vakfágával, lelki élmertnek félelmével. 4. Az idő bserint való, és örök halállal. 5. Az teremtetett állatok büntetetésével. Gen. 3. 17.

IV. Mert igen nagy áron kellett-meg váltani, az Christus vérén.

U s u s.

I. *Inform.* Méltán bünteti hát ennyi sok büntetésekkel a' bűntaz Ur Isten.

2. *Institut.* Vedd ebedben innet (1) az ördögnek erőt mesteriségét, és az embernek erőteléségét, melly könnyő el

el esni még az igazaknak-is, ha tsak a' magok erejére fordulnak. Aron, Dávid, Peter, &c. példák erre. 2. Hogy melly tsalárd az Ördög, ki az kéfértetekben bé-zárja, és be-pokhálozza az ember szemét mint az Eváét, Judáfét. Caiinet, Saulet, &c. az bűnnek rütságát és az pokol tűzét el-fedezi s' rejti. Az Isten irgalmasságával az embert biztáttya, azt ki terjeszti: de az eset után ezeket mind vissza fordittya, az kétségben valo eséfre.

II. *Interrog.* Visgáld-meg ha e mái napon nem kéfértet az Adám fiait? Igen-is; De nem kigyó képebé; hanem ember képeben; Midőn az Bál papjai által be-éinli magát, az Adám fiai közzé, hogy el tsallya őket az Ecclesiának edén kertéből, az Bál tisz teletire, és hogy ha láttya, hogy félnek az Báltól, tehát nagyott hazud, és azt mondattya, hogy nem a' Bál képeket kell tífeteni; hanem az Istent azok által. Contra Joh. 4. 23.

III. *Redargut.* I. Meg feddetnek, kik az Istent a' bűnnek okának mongyák. Q. Miert hogy eleikben adta a' meg-tiltott fát? R. 1. Nem azért tselek edte, mintha azzal okot adott volna az esetre; hanē hogy azzal meg-probálná az embert, az ő engedelmeslégében.

2. Hogy esetit meg-engedte. 1. Azért tselekedte, hogy ebből meg-ésmérne az éber az ő maga erőtlenségét, hogy valamikor az Isten az embert meg-nem erősíti, mingyást el es-hetik. 2. Mert így akarta a' bölts Isten. 1. irgalmasságát az hi vekben. 2. igazságát az hitetlenekben meg-mutatni.

II. Vétkeznek, kik itt rend-kivől kérdezkednek arról; Miért teremtette Isten az embert így el eshető képpen? R. Az változhatatlanság egyedül tsak az Istené, az ember pedig teremtett állat volt és meg-változhatott. Tarts meg

meg-itt: Rom. 9. 20.

IV. *Hortatorius.* Intetel. 1. Vigyáz magadra; mert az Sátán ma is azon módon késért tégedet. (sup. q. 1.) 2. Írassad ezt a' nagy esetet, és kérjed Istent éllyen fel belőle.

V. *Consol.* Ne féllj; mert ihó fel vött, és meg-váltott az Chríttus, (Supra Ratione 4.)

CONCIO VI.

De peccato Originali

Ex Secunda parte quaestionis Catecheticae septi mæ.

TEXTUS. Psal. 51. 7. *Ime en álnokságban fogantattá és az en Anyám bűnben melegített engemet.*

EXORDIUM.

AZ Sz. Irás az eredendő bünt nevezi ő embernek. Colos. 3. 9. bűnnek testének. Rom. 6. 6. bennünk lakozó bűnnek. 7. 17. tagokban lévő törvénynek. v. 23. testnek. Joh. 3. 6. kívánságnak. Jac. 1. 15. ezt az eredendő bünt emlegeti Dávid in Textu.

Partes: Az holott:

I. Meg vallya Dávid bűnben való fogátatását, somoru magára való mutatással.

II. AZ Ő fogantatásának fésket jelenti meg, holott fogantatott bűnben, tudni illik: az Ő anyja méhében.

EXEGESIS.

Quaestio I. *Mit soda az eredendő bűn?*

R. I. Az a' terméseti vétkelességes romlottság, mellybē fogantattunk, és az mellyet e világra magunkal egygyűtt hoztunk Anyánk méhébül, és az melly miat alkalmatlások vagyunk minden idvelességes jora, hajlandok pedig minden gonosra.

II. *Hány-féle az eredendő bűn?*

R. Két féle: 1. A' melly eredett reák Adám Aryánktól

kinéc

linek ágyékában voltunk, és vele egygyütt vétkeztünk. Rom. 5. 12. Ez mondatik *imputativum originale*nak; mert szintén úgy nekünk tulajdonítatik, mintha magunk ettük volna-meg a' gyümölcst. NB. *Hoc nõ constat, pomum an alius fructus fuerit.* 2. A' másik *originale inheres*, Mellyet anyánk méhében szülünk bűnös magvokból vesszünk és onnan eredett reánk, ezt érti Dávid; de a' másikat sem rekeszti ki.

III. *Mindnyájá bűnben fogantattunk?*

R. Igen-is. *vide quest. Cat. 7.*

D O C T R I N A.

Mindenekre el sármazott az eredendő bűn az Adám engedetlensége miatt. In Textu. Gen. 6. 5. Rom. 5. 19. Gal. 3. 22. Rom. 11. 32.

R A T I O N E S.

I. Mert még a' kisdetek-is meg-halnak annyok méhében, az halál pedig a' bűnnek soldgya. Rom. 6. 23.

II. Mert meg-kereftelkedünk, a' kerestég pedig a' bűnnek bocsánattyára léhen. Actor. 2. 38. és az bűn bocsánatnak külső bizonyfága, meg-erősítője, melly meg nem lehetne, ha az eredendő bűn né volna, s' nem-is módathatnak a' *kerestég ujjá születésnek forődőjének* Tit. 3. ha az eredendő bűn nem volna, mellyből ki mosogattya a' kerestég a' kisdedet, az bűnnek kárhoztato erejére nézve.

NB. *Baptismus non fluminis; sed flaminis.*

III. Mert vagyon tselekedendő bűn: ez pedig hol véne magot, ha az eredendőből nem folya ki.

IV. Mert mindnyájá-meg vessett és romlott Atyák tól sármazük, az meg-romlott természetű szülék pedig soha természet ki vől valo magzatokat nem szülhetnek; hanem magokhoz hasonlított; mert a' minémü a' fa, olyan gyümölcst

ts t teremt, az gonos fa jo gyümölsöt nem terem. &c.
U s u s.

I. *Informat.* 1. Oktat téged a' magad meg-alázására.
2. Az te nyavalyáflágodnak íratására.

II. *Refutat.* I. Meg táfoltatnak a' Socinianusok, kik az eredendő bünt tagadgyák. Így az uj Pelagianusok és Anabaptisták, kik-is (: a' régiekkel egygyütt,) az eredendő bünt tagadgyák, azt-is módgyák: hogy a' bűn a' magzatokra nem a' bűléktől származik, hanem ki ki tsak az első bűléknek követésével vétkezik. *vid. fusiüs Ursin. p. 47.* De itt tanuld-meg azt: hogy miképpé a' nemtelen Atyáru nemtelen fiu, a' bél-poklostól, bél-poklos, a' mérges kigyától mérges kigyó tülettetik, így a' bűnös bűléktől bűnös magzatok bűlletnek.

2. A' Potinianusók, kik-is a' Pelágiánusokkal és Anabaptistákkal edgyütt, ezé értelemben vadnak; de mind ezek ellen elégge meg-bizonyittyák a' felső okok az eredendő bünt, tulajdonképpen nevezendő véteknek lenni.

3. Az Pápisták, kik az boldog bűz Máriát az eredendő bűnből ki rekesztik. *vide rationes Ravan. p. 2. p. 252.*

III. *Hortatorius.* 1. Esmérd-meg hát eredendő vesetségedet és nyavalyáflágodat. 2. Meg-ésmérvén nyavalyáflágodat, keresz orvost a' te lelki nyavalyáflágodnak meg-orvoslására. Erre inditsanak:

I. Az Istennek maga hivatala, igirete, és maga ajánlása. Matt. 11. 28. Esai. 1. 18. Jerem. 3. 22. Joh. 6. 37. Psal. 34. 6.

2. Mert tsak egyedül a' Christus az lelki nyavalyáknak meg-orvosloja. Esai. 43. 5. Matt. 9. 12. Ampl. ex Psal 147. 3.

3. A' példák inditsanak, kik Istenhez folyamodván, lelki

lelki nyavalyájokból meg-gyogyultanak, mint Dávid, kinek mennyi lelki sebei voltak, tudgyátok &c. Mária Magdalena, és a' Publicanus &c. NB. *Ex prafatis motivis pete Usum 4. tum Consolatorium.*

C O N C I O VII.

De Peccato actuali.

T E X T U S. Psal. 51. 6. *Tenéked, tsak tenéked vékeztem, és gonosságot tselekedtem a' te szemeid előtt. &c.*

E X O R D I U M.

A Z Gád Propheta bešéde igen meg-febhetette az Dávid bívét. 2. Sam. 24. 14. Igy az Nathā feddése, *in Textu.*

Partes: Az holott

- I. Vádollya magát az Dávid, és bűneit meg-vallya.
2. Az Istent meg-menti, és igaznak pronuntiállya bešédében, és tisztának tselekedetiben.

E X E G E S I S.

I. Quæstio. *Mitsoda az tselekedendö bün?*

R. Az Isten törvényével ellenkező tselekedet.

II. *Hány fele az tselekedendö bün?*

R. 1. Uralkodo, avagy nem uralkodo: az uralkodo az, mellynek ellene nem jár az ember, és nem tusakodik vele, mellyről áll Sz. Pal, Rom. 6. 11. 1. Joh. 3. 8. *az ki bünt tselekedik, ördögtül vagyon az, h. e. a' ki uralkodo bünt tselekedik. Uralkodonak módatik pedig ez a' bün. Mert mint az Ur parantsoll, abban a' bünben élő embernek, és azt örök kárhozatra tabíttya, hogyha annak ellene nem támad, és abból meg-nem tér.*

NB. *Peccatum in fidelibus dicitur rectius habitare, quā regnare.*

Az nem uralkodo bün az, a' kinek ellene-állanak az hívek, és tusakodnak vele, és az Szent Léleknek

leknek kegyelme által nem hadgyak magokban el natalmazni. Illyenek az hivek siveknek gonos kívánsági, hajlandosági &c. míg ez romlott testben laknak. *vide ampl. Ursin. p. 52.*

2. Lelki ésméret ellen valo, midön tudva, fánt bán-dékkal és akarattal (*reclamante conscientia:*) vétkezik az ember, mint Dávid. Psal. 51. 8. Avagy nem lelki ésméret ellen valo, midön nem tudva, és az akaratnak né egész és tellyes meg-eggyezésével, avagy tettzéssel vétkezik az ember, mint Szent Pál. Rom. 7. 15. 19. Ide tartoznak a' tudatlanságból esett vétkek, ide járul az hiveknek gyarlóságából származott fok vétkek, mellyet noha vétkeknek lenni ésmérnek, és ugyan meg-is sirattják; de az természet erőtelensége miatt el né tavoztathatnak. *vid. Ampl. Ursin. p. 54. & alibi.*

3. A' meg-bocsáthato, és meg-bocsáthatatlan: a' meg-bocsáthato az, a' melyből adatik meg-térés, mint gyilkosság &c. fősvénység, rébség, hitok, &c. ha ki ezekből meg-tér, meg-bocsáttanak. A' meg-bocsáthatatlan nem egyeb; hanem a' Szét Lélek által, egyfer meg-ésmért, lelki ésméretiben javallott Evangeliomi igazság-nak (: nem félelemből, és erőtlenségből; hanem gyűlölésegből, el-tökélet, el-bántgősségből, kézakartva, átal-kodva, és fel emelt kézzel valo) tellyes és egész meg-tagadása, gyűlölése, gyalázása, káromlása, és annak ellen-féges képpen való ostromlása, és élete fogytáig való üldözése. Így vétkezének a' Phariseusok. Matt. 12. 24. 31. *Coll. cum Joh. 3. 2. Julianus Apostata &c.*

EZ 1. Meg-bocsáthatatlannak mondatik, nem azért, mintha ez nagyságával meg-baladná a' Christus érdemét, és az Isten kegyelmességét (: melly a' bünöknek özönvi-

zét fellyül mullya. Róm. 5. 20.) hanem azért, hogy az Isten olly vaksággal bünteti-meg azokat, kik ezt tselekedik, hogy soha meg nem térhetnek. Ezért-is 2. mondatik halálra valonak. 1. Joh. 5. 16. mert a' kik abban esnek, az halálból soha ki nem hátolhatnak.

4. Avagy titkos, erre példa Cain. Gen. 4. 10. Achán Jos. 7. 11. Géházi 2. Reg. 5. 24. 26. Avagy nyilván való, erre példa Absolon, 2. Sam. 16. 22. coll. cum 12. 12.

5. Avagy belső, mint Mátt. 5. 28. avagy külső, mint a' lopás &c.

D O C T R I N A.

Tsak egyedül Istennek kell az bünt-meg vallani, Esdr. 9. v. 6. Dan. 9. v. 4. seqv

R A T I O N E S.

I. Mert tsak néki vétkezünk, Neh. 1. 6. Jerem. 14. 20.

II. Mert tsak ő bocsáthattya-meg, Marc. 2. 7. Esai. 43. 25. Mi haszna hát ollyan Orvost keresni, az ki nem gyógyíthat? mi haszna be-omlott kutban vizet keresni? Jerem. 2. 13. A' vak vezetheté vakot? a' beteg gyógyíthaté beteget? &c. amplif.

III. Mert a' sientek-is Istennek vallották-meg, mint Dávid in Textu, Job. 7. 20. Esdrás. 9. 6. A' tékozlo fiu, Luc. 15. 18. A' Publicánus, Luc. 18. 13.

U s u s.

I. *Informat.* Oktat arra I. Hogyha a' bűn közönfeges, és az lelki élméretett győtrő, az vallás tétel-is légye közönfeges, Dan. 9. Ha penig a' bűn titkos és magános, avagy meg nem tetcző, elég azt Istennek meg-vallanod. Psal. 32. &c. 19. 13. 2. Hogy a' nagy és meg-ésmért bűnököt kívált képpē vagy nevezet serint kell Istének meg-vallani;

vallani; de a' több bűnöket elég közönféses képpén meg-vallani.

II. *Refutat*; Megtáfoltatnak a' Pápások, kik fölökben sugattyák minden bűnöket, hogy mind a' köz rédek s' mind az királyok sivéből, ki-horgassák az titkot, melyet tsak az Isten visgáll.

I. *Objectio ex Matt. 8. 9.* R. Nem mondgya a' Christus, hogy bűneit sugja bé az Papnak; hanem hogy magát meg-mutassa az Papnak, és az Pap bizonyoságot, és itéletet tegyen az Ő meg-tisztulásáról az Moles törvénye szerint. Lev. 14. 2. Hogy annak meg-tisztulása bizonyoság legyen (: a' Papok ellé) hogy a' Christus Istentől bocsátatott legyen, &c. és hogy Ő a' törvényben semmit el-nem hagyott legyen.

2. *fac. 5. 16.* R. Nem minden bűnről szól; hanem tsak azokról, mellyek a' lelki ésméretet gyötirik, és vigasztalás nélkül bűkölködnek, hogy a' féle miatt az fegény lélek ketségben, avagy a' Sátán kezében ne essék; hanem arról felebaráttya által vigasztalást vegyen. 2. Nem mondgya, hogy tsak az Papnak; hanem egymásnak, hogy egymás nyavalyáit értvén, inkább könyöröghessünk egymásért.

3. *Matt. 3. 9.* R. *Sonat de generali Confessione, non de privata.*

III. *Hortat.* Mutasd-meg hát lelki sebeidet, ne fedezgesd bé s' ne duggassad; hanem terjezd-ki inkább az élő Isten előtt. Erre penig inditson.

I. A' nyavalyások, és betegek példája, kik minden Ő nyavalyájokat az Orvosnak meg-tokták jelenteni, hogy az Doctorok meg-ésmervén az Ő nyavalyájokat, az Ő nyavalyájoknak gyógyulására szolgáló orvosságot nyujtsanak,

tsanak ö nekik. 2. És amaz fekélyes koldusok pellája, kik mennél jobban ki-terjesztik fekélyeket, annál jobban nagyobb irgalmaslágra indittyák-fel az embereket.

3. Az bűnöket ele-fdezetőknek boldogtalanságok. Prov. 28. 13. 1. Joh. 1. 8. Psál. 32. 3. 4.

4. Az ő bűnöket meg valloknak boldogsága. Luc. 7. 47. & 18. 14. Prov. 28. 13. 1. Joh. 1. 9. Psál: 32. 5.

Hinc pete Usum Consolatorium.

C O N C I O VIII.

De libero Arbitrio, & proximè de statu peccati.

EX Quæstionibus Catecheticis. 8. & 9.

TEXTUS. 2. Cor. 3. 5. *Nē hogy alkalmatosok volnánk mi magunktól valaminek meg & c.*

E X O R D I U M.

NAgy vala az embernek boldogsága a' paraditsóban; de az boldogság valoban nagy boldogtalanságra változék. Mert az ember, ki az eset elött az ártatlanságnak állapottyában, a' jó tselekedetre erős és hatalmas vala: az eset után a' bűnnek állapottyában a' jó tselekedetre való erejétől, és alkalmatosságától úgy meg-fosztott, hogy nem hogy az idvefléges jot véghez vihetné; de még tsak el sem kezdheti, sőt még tsak meg-sem gondolhattya ön-nön magától, in Textu. A' holott:

I. Meg-jelenti, kitől vagyó, hogy az bűnnek állapottyában semmi idvefléges jot nem cselekedhetünk, gondolhatunk, i. e. magunktól.

II. Kitől légyen, hogy a' kegyelemnek állapottyában jot tselekedhetünk, h. e. Istentől.

E X E G E S I S.

I. Quæstio. *Mitsoda állapottyáról állitt a' Sz. Pál az embernek?*

R. Négy

R. Négy állapotya vagyó az ébernek, a' mellyeké megfordul, és egygyikből az másikban lépik; Melly 4. statusokat a' szabad akaratnak 4. grádusi szerint gondolhattuk.

I. Az ártatlanságnak állapotya, mellyben noha tökéletes bensőségben, ártatlanságban vala az ember, mindazó által nem erősfittetett vala ugy meg az Istentől, hogy egy kevellé magának hagyattatván, és az Ördögtől megkesértetvén, el ne eshesék. oka ez; mert ha változhatatlanképpé meg-erősfittetett volna, (miképpé az ditsőffégnak állapottyában meg-erősfittetnek az hívek:) el-nem eshetet volna.

II. Az bűnnek állapotya, mellyben csak egyes egyedül az bűnre hajlando az ember, és semmi jot nem cselekedhetik egyebet bűnnél, (és ha tselekedhetnék-is valami jot *per se* mint Aristides, Scipio &c. *vid. Ursin. pag. 56 de per accidens* bűnné lében, mert hit és megterés nélkül tselekesi. Rom. 14. 23. Tit. 1. 15. Hebr. 11. 6. Oka; mert az ujjá születés előtt olly nagy vakságban vagyon az elme, és az természetű romlottság fellegevel annyira be borittatik, hogy csak meg sem ésmérheti az Ő Istent. Rom. 8. 7. Ephes. 4. 18. 1. Cor. 2. 14. Az akaratt Istentől el-hajlott. Rom. 3. 12. A' tehetség erőtelen. Joh. 6. 44. &c. 15. 4. 5.

III. Az kegyelemnek állapotya, mellyben az ember nem egyedül csak a' gonosra (: mint az bűnnek állapottyában:) hanem részérint a' jora, részérint a' gonosra hajlando. *Az jora ezért;* mert innmár a' Sz. Lélek az elmében új világot gyujtott, az hívnek indulatit, és az akaratot jora hajrotta, és annak el-követésére valo tehetségét ad, Ezech. 36. 26. Deut. 30. 6. *A' gonosra ezért;* 1. mert az elmének és akaratnak meg-ujjítása, egy soval az egész

egész ujjá-bűletés nem tőkélletes; hanem részben való Innen vagyó, hogy még a' fentekben-is, meg-maradnak mind egész életekben-is, az bűnnek sok maradványi, feredéki, az ő hozzájuk ragadott eredendő bűn miat, melyből ki törnek a' sok erőtelen ségek és gonosra való hajlandóságok; Innen vagyon, hogy a' fenteknek cselekedetek *imperfectè* jok, és sok fogyatkozásokkal mocskoltatnak-meg (: de el fedeztetnek a' Christus áltá, Rom. 7. 18. *Non habitat in me bonū, h. e. perfectè bonum:*) 2. Mert az ujjá bűlettettek nem mindékor erősttetnek a' Sz. Lélektől; hanem ideig magoknak hagyatnak, e' végre, hogy ő magokat meg-ésmérvén, magokat meg-alázzák, meg-probáltassanak; az Istent annál buzgobban foglálják. *vid. ad hoc Esai. 63. 17. Psál. 1. 13.*

IV. A' negyedik a' ditsőségnek állapottya, melyben az akarat csak egyes egyedül az jora lében hajlando, tőkélletesen, és meg-válthatatlanul, melyben az akarat a' bünt soha nem akarhattya, és a' bünt soha semmiképpen nem tselekedhettyük, sem abból a' boldogságból ki nem eshetünk.

1. Mert az ujjá-bűletés tőkélletes lében, az elmében az Istennek ésméreti, az akaratban az Istenhez való engedelmeslég. &c.

2. Mert soha magoknak el nem hagyatnak; hanem meg-ésmérés nélkül a' Szent Lélektől úgy igazgattatnak, és meg erősttetnek, hogy attól az igazságtól el-šakadniok, és abból a' boldogságból ki-esniek csak lehetetlè legyen. Mint az Istennek Angyalikik öröke meg-erősttettek: miis azokhoz hasonlok léstünk, Matt. 22. 30. Ergo:

3. Mert lehetetlen dolog, hogy az kiket a' Christus gyűser meg-váltott, azok kieffenek a' kegyelemből; mert

igy a' Christus vére és halála hathatalan avagy erőtelen lenne, (: melly lehetetlen, és képtelen dolog:) mert a' Christus egygyetlen egy áldozattyának, és a' mi váltságunknak ereje és hathatosága mind örökre megtart a' hiveknek idveflégére. (:mellyre nézve a' mi váltságunkat ugyan örök váltságnak nevezi az Irás Hebr. 9. 12.) úgy hogy ne legyen immár bükség a' Christusnak többé meghalni, Rom. 6. 9. és a' bűnért áldozni Hebr. 9. 25. Mert egygyetlen egy áldozattával tökéletessé tette és megfentelte mind örökké a' választottakat. Hebr. 10. 14.

4. Mert nem léhen, ki vétkeztető azembert. Mert a' bűn a' testből ki töröltetik, és uj állapotban ölt özik az ember. 1. Cor. 15. Ez világ it hagyatik; az ördögnek penig tellyeb valo hatalma az levegő égnél nintsen. Ephes. 2. 2. Az-is penig tsak addig, mig Isten engedi, Igy a' halál-is el töröltetik, 1. Cor. 15. 26. és többé nem léhen. Apoc. 21. 4. coll. cum. Luc. 20. 26.

Mind ezekből ebedben vehedd, hogy e' b. letzke szolylon a' második állapotrol leg közelebb.

II. *Mitsoda a' szabad akarat?*

R. Az emberi elmének avagy értelemnek a' jonak és gonosznak meg-ésmérésére, és megkülömböztetésére az akaratnak penig mind a' kettőnek el-választására a' vagy meg vetésére, és végre az erőnek mind a' kettőnek el-követésére valo tehetsége. &c.

NB. Mivel (: a' bűnnek allapottyában:) illyen szabad akaratot magunkban nem találunk, azért nehezen-is tudgyuk meg-határozni, mi légyen a' szabad akarat.

III. *Az eset után a' meg térés előtt vagyone' szabad akaratunk?*

R. Vagyon Isten segítségé által. (1.) a' természetbeni dolgokban,

Sokban, Prov. 20. 24. (2.) a' külső és polgári társaságra tartó zó dolgokban, ut 1. Reg. 3. 9. de ez is minémü legyen lásd *Bucan. Loc. 18. q. 3. Ravan. p. 1. p. 930.* (3.) a' lelki és idvefféges dolgokban pedig a' jonak nem hogy elkövetésére, és akarattyára; de annak még tsak meg észmérésére és meg gondolására-is szabadságunk és alkalmazhatóságunk nem lehet, (: in Textu coll. cum Phil. 2. 13.) úgy anyira hogy a' bűnnek állapottyá bá az ébernek akarattyát inkább szolgálainak mint szabadosnak mondhattuk, (Ioh. 8. 34. 2. Petr. 2. 19. Tit. 3. 3. 2. Tim. 2. 26.) v. *ampl. Bucan. L. 18. q. 9. Volleb. C. 10. n. 19. 20. Ames. M. l. i. c. 13. n. 10.*

Quaest. IV. Exeg. pete ex. q. cat. 9.

D O C T R I N A.

Olly siralmas állapottya vagon az embernek az bűnnek állapottyában, hogy abban sémmi idvefféges jót nem cselekedtetik. *vid. Gen. 6. 5. Jerem. 13. 23. Mátt. 7. 18. & in Tex. & q. cat. 8.*

R A T I O N E S.

I. Mert a' bűnnek állapottyában az ember a' bűnnek szolgálja, és az ördögnek rabja: az szolgál pedig az ö Urának akarattyát cselekesi, 2. Petr. 2. 19. 2. Tim. 2. 26.

II. Mert az ujjá-ézületés előtt az ember meg-holt a' bűnben. Ephes. 2. 1. Colos. 2. 13.

III. Mert valami jó van az emberben; de az nem övé; hanem Isten ajándéka. Ephes. 2. 8. Phil. 1. 6. & 2. 13. & in Textu.

IV. Mert a' bűn állapottyában az elmét, az természetitől róltság fellege, vaksága beborította, az akarat Istentől elszakatt, a' tehetségétől pedig éppen meg fosztatott, *supra.*

V. Mert a' mi hitből nints, bűn, Ró. 14. az bűn-

bűnnek állapottyában penig nints hit.

U s u s.

I. *Informat.* Itt ved ebedben az embernek a' meg-térés előtt valo nagy boldogtalanságát *ampl. ex q. 1. exeg. n. 2.*

II. *Refutat.* Meg-tzáfoltatnak a' Pápisták, kik azt taníttják; hogy az eset után az ujjá fűletes elöt, az embernek nem tsak a' gonofra; hanem még a' jora-is valami szabad akarattya vagon, mellynek erejével az ember ön-nön magát a' meg-térésre el-~~te~~teheti, és a' meg-térésben (: maga tulajdon tehetségével:) az Istennek kegyelmével egygyűtt munkálkodhatik, és azt-is taníttják: hogy az embernek szabad akarattya a' lelkiekben nem el-vetetett; hanem tsak meg-erötelenített. E mellett azt-is módgyák, hogy az ujjá fűletetlen ember-is cselekedhetik az Isten törvényével egygyező jo-tselekedetet.

2. A' Pelagianusok, kik azt taníttják: hogy a' Szent Léleknek kegyelme nélkül maga erejéből-is az ember meg-térhet, és maga erejéből az Isten törvényit be-tölt-heti. 3. A' Fél-Pelagianusok, kik a' meg-térést, (: ré-~~te~~-~~re~~-rint) a' szabad akarat elméjének tulajdoníttják.

Obj. Pontif. Az Sz. Irás holt-elevenhez hasonlíttya az emberi nemzetet. Luc. 10. 30. azért maradott valami jo az emberben &c.

R. De ugyan holtaknak mond bennünket. Ephes. 2. 1. 5. 2. *Teologia symbolica non nisi ex scopo est argumentativa.*

III. *Investigat.* Visgáld-meg ha te még a' bűnnek állapottyában vagy? Ezt ebedben veheted *ex statu 2. sup.* avagy a' kegyelemnek állapottyában; ezt ebedben veheted *ex grad 3. sup. & ex quatuor signis Conc. 1. Usu. Investig.*

F 2

IV. *Hor.*

IV. *Hortat.* Ismérjük-meg nyavalyásflagunkat, 2. keresztük az meg-sabadított, ki a' Christus, ki meg éppit bennünket, 1. az Ige által, honnét az hit. 2. Az Ő Sz. Lelke által, ki megeleveniti az igét.

C O N C I O I X.

De miseriis & poenis peccati.

EX Quæstione Catechetica 10. 11.

TEXTUS. I. Petr. 4. 17. *Mert ideje hogy az itilet elkezdessek az Istennek házában, hogy ha. &c.*

E X O R D I U M.

AZ hiveknek ez életben siralmas forsok, és állapottyok vagyon. Meg tettik: 1. Az hasonlatosságokból; mert az ő életék hasonlittatik az bujdosáshoz. Gen. 47. 9. Az vitézséghez, avagy bérefféghhez. Job. 7. 1. 2. Az hajókázáshoz &c. 2. A' példákából, példák erre: Illyes. 1. Reg. 19. 4. Jakob. Gen. 47. 9. Job. 2. et 3. Dávid. Psál. 129. 1. Tanítványok. Joh. 16. 20. *Igy in Textu.*

Partes: Az holott vagyon:

I. Az hiveknek az életbéli hanyarúságok, és annak ideje.

II. Az hitetleneknek jövődöbéli örnyű büntetése.

E X E G E S I S.

I. Quæstio. *Mitsoda értetik az itiletent?*

R. Minden büntetés, és Atyai ostor, melly következik az hivekre. 1. Cor. 11. 32.

II. *Hány féle az nyomoruság?*

R. 1. Büntető, mint az Dávidé. 2. Probáló, mint az Jobé. 3. Bizonyosság révő, ez a' Mártyroké. 4. Elégítő, ez a' Christuse, vid. fus. Ursin. p. 84.

III. *Mit ért az Istennek házában,* R. Az Ecclesiát.

DOCTRINA.

Az Ur Isten még az öserelmesiben is el nem szenvedé az bünt bűntetetlen; hanem azt külömb külömb fele östorokkal meg-östorozza, az bitetleneket pedig örök büntetes alá tartya, 2. Sám. 7. v. 14. Mátt. 25. v. 41. Amplif. ex q. cat. 10.

RATIONES.

Primi membri.

I. Hogy azok által magokat meg ésmérjék, bűnük-ből ki tisztuljanak, és azok által poenitétia tartást tanuljanak 1. Cor. 11. 32. Psál. 119. 71. Jerem. 31. 18. 19.

II. Hogy azzal meg-utáltassa az Ővéivel a' testet, ördögöt, és ez világot; mert ha nem rangatná a' hiveknek fájokban a' zabolát, a' testnek kívánságiban el-merülnének, mint az Izrael fiai. Exod. 32. 6. az világhoz ragaszkodtanak, mint e' világ fiai. 1. Joh. 2. 15. Jac. 4. 4.

III. Hogy a' probáknak gyakorlási által éppüllyünk, és nevedgyünk az hitben, reménségben, békeféleges tűrésben, engedelmességben, és hogy meg-tessek mind magunk előtt, s' mind mások előtt a' mi hitünk, és békeféleges tűrésünk; mert a' boldog állapotban minden ember kérkedhetik a' hittel; de az proba válastya-meg. Ampl. ex Syrac. 34. 10. Rom. 5. 4.

IV. Hogy az nyomoruságok által hasonlatosokká tetteflenek az hivek az Christushoz. Mátt. 10. 25. & 20. 22. Joh 15. 20.

V. Hogy azokban mutassa-meg Isten az Ő dicsőffégét, bőltseffégét, hatalmát, mert gyakorta Isten az Ő hiveit az leg utolso veszedelemben viti, és csak nem a' kétségben eflésnek mélyféleges örvényinek partjának behire állattya, mint Ægyptomban, Babylonjában, az holott

Immár a teremtett állatnak semmi reménsége nem lehetne, szintén ott mutatya-meg Isten az ő bőségségét, és hatalmát, hogy az Isten abbéli szabadítása, annál bősülletesb legyen, és annál buzgoságosban ditsöitsék az hivek az Istent, mint Anna. 1. Sam. 2. 6.

U s u s.

I. *Informat.* Melly igé goromba itilettel vadnak azok, kik az Isten hivei felől, a' kik nyomorgattatnak, gonosúl itilnek, mint: Actor. 28. 4. Job. 22. Ellenben kik boldog állapotban vadnak, azok felől jól itilnek, holott a' kik látogatás nélkül vadnak, fattyak azok. &c. 2. vedd e-fedben 1. az Istennek irgalmaságát. 2. igazságát, *vid. quest. Cat. 11. & Exod. 34. 6.*

II. *Investig.* Vallyon ma nem a' maga házán kezdete-el Isten az itiletet, mint Ezech. 9. 6. &c. *Applica.*

III. *Territorius.* Mit gondolnak hátt it az hitetlenek, *vid. Jerem. 12. 3. Psal. 73. 18. Luc. 23. 31.* Mert ha az hivek idő ferint büntettetnek, hát ök örökké való büntetés alá tartatnak. *vid. quest. Cat. 10. & 2. Theff. 1. 9.*

IV. *Hortatorius.* Ha az Isten a' maga hiveiben-is nem fzenvedi el az bünt, távoztassuk el hát az bünt.

De miképpen?

I. *Mediū.* Zabolázzuk-meg az mi elméinket, akaratúnak és szívünknek indulatit, nyelvünket, szemünket &c. a' gonostól. Matt. 5. 29. hogy ezekkel el-vegezett akaratból ne vétkezzünk, mint az bűnnek állapottyában, mellyben az elme és az akarat zabola nélkül jár a' maga kívánságiban, Ephes. 2. 3. 2. Az ő embert öldököllyük, és az ujébert, és ujéletet kövessük. Ephes. 4. 22. 24. 3. A' meg térítő kegyelemért könyörögjünk. Jerem. 31. 18. Lam. 5, 21. 4. A' bünt fokásul ne vegyük, Jerem.

13. 23. az gonosz emberek társaságát, es a' bűnnek alkal-
matosságát el-távoztassuk.

Erre mitsodák inditsanak?

1. Inditson az mi életünk végének bizonytalan vol-
ta. Mátt. 25. 13.

2. Mert a' bűn nem csak maga vagyon; hanem egy-
gyik az másikat utánna vonzza; mint a' rebeség, a' Dávid
vétke, a' Chain irigysége.

3. Mert a' bűn mindennap gyűjti az Isten haragját, és
büntetésit neveli az ember fejére. Rom. 2. 5.

4. Mert el-idegeniti és bakaſtya az Istent embertől.
Eſai. 59. 2.

5. Mert el idegeniti a' Szent Leiket, és az Sz. Lélek-
nek lelki vigasztalásitól meg-fosztja az embert Pſál. 51.
12. 13.

6. Mert el idegeniti az Angyalokat, miképpen az fűst
az méheket; mert ezek a' mint hogy ōrűlnék a' meg-té-
résén a' bűnösnek, Luc. 15. 7. 10. így ōmorkodnak-
meg-térhetetlenségén.

7. Mert a' mi felebarátunknak-is nagy kárt teszünk
ezzel; mert azok nem vehetnek jó példát; hanem meg-
botránkoznak. Luc. 17. 1.

8. Mert a' bűn az ōrdögnek öröme, s' eledele, jaj pe-
nig annak az ki (az bűnnel) a' lelkeknek hoherát hiz-
lallya, vagy azt szívében fogadgya. Es mentől tovább ha-
logatod a' meg-térést, annál nehezebb léhen a' meg-térés;
mert hova tovább keményedik a' szív. Jerem. 13. 13.

9. Azoknak kik meg nem tértenek (: avagy az poeni-
tencia tartást halogatták:) ōmörü példájok, büntetések,
és siralmas állapottyok, mint járának az első világ
Gen. 7. sodoma, 19. Jerusálem. Luc. 19. 44. coll. cum

Mátt. 13. 37. 38. Cain. Gen. 4. Pharaó. Exod. 14. Judás
 Mátt. 27. A' Garzag. Luc. 16. Esau Hebr. 12. 17.
 Ampl. ex Dan. 5. 27. 30. Apoc. 18. 5. 6. Cater. Motiv.
 vide Concion. 39 & 57. & 59.

V. *Consolat.* De mikor az Isten dorgálásit szenved-
 gyűk, mitsoda vigasztalásink lehetnek mi nekünk? még az
 nyomorúságoknak mélységében is ezzel vigasztaljuk
 magunkat.

I. Hogy minden bűneink az Christus által az ő vére
 érdeméért meg-botsáttattak. Actor. 10. 43. Colos. 1.
 14. Tudjuk pedig azt; hogy a' kinek bűne meg-bo-
 csáttatik, annak büntetése is meg engedtetik, (*ablatá
 Causá tollitur effectus*) annyival-is inkább mivel minden
 bűneink a' Christusban meg-büntettettek;

II. Hogy minékünk az Isten a' Christus által kegyel-
 mes Atyánkká lőtt. Ephes. 1. 5. és ő általa velünk meg-
 békéltet. Rom. 5. 10. 2. Cor. 5. 18. Mivel pedig az Isten
 Atya, azért 1. Ha bintén dorgál-is bennünket; de azt az
 ő Atyai teretnek meg-bizonyítására, és nekünk fiak-
 nak hasznunkra tselekefi, Hebr. 12. 6. 12. sokkal nagyobb
 Atyai indulattal vagyon hozzánk, hogy sem földi bűléink.
 Pál. 27. 10. coll. cum Esai. 49. 15. 16. 3. Hogy Atya
 lévén lehetetlen hogy fiain ne könyörüllyön, *lege* Pál.
 103. 13. v. *Ampl. Conc.* 82. Rat. Δ ti.

III. Az hogy nem történetből esett rajtad; hanem a'
 te Sz. Atyádnak az Istének akarattjából, ezzel győze-meg
 magát Dávid, 2. Sam. 16. 10. Pál. 39. 9. Job. 1. 21. &
 5. 6. *Naomi.* Rhut. 1. 21. *Ehpraim.* Hos. 6. *Ampl. ex
 Isa.* 3. 18.

IV. Mert jo végre tselekefi: 1. A' maga ditsőffégére,
 hogy őtet annál fellyeb magasztaljuk az nyomorúságban.
 Pál.

Pfál. 30. 15. Luc. 17. 15. 2. A' mi lelkünk idveflégére,
 1. Cor. 11. 32. mert a' mi a' testnek lanyarufágára va-
 gyon, az a' léleknek meg-gyógyítására, és idveflégére va-
 gyon, 1. Cor. 5. 5. 3. Felebarátunk hasnára, épületire.
 A' Péter minekutánna meg-abadult a' Sátán rostájából,
 az ô felebarátit-is, kik abban forgottak, meg-erősítette
 Luc. 22. 32.

5. Mert noha nehéz; de mindazáltal ha ôsve vettyűk
 a' jövendő örök ditsőfléggel, job inkább most keves ideig
 szenvedni; és jövendőre meg-ditsőttetni, hogy nem el-
 szakadni Istentől, avagy kevés ideig való gyönyörűségben
 élni; és az örök veszedelemre rohanni. *Ampl. ex Rom. 8.*
 18. 2. Cor. 4. 17.

6. A' Christus, és a' régi szentek példái, Joh. 15. 20.
 Mátt. 10. 25. & 20. 22. Hebr. 11. 36. 38. 1. Cor. 4. 9.-
 13. Mátt. 5. 12. Ha önékik mind ezekben részek volt,
 ezeket meg-köztölték, mi sem vagyunk jobbak, és fel-
 lyeb valók azoknál.

7. Mert még-az nyomorufágoknak közepette-is ve-
 lünk vagyon maga az Isten. Pfál. 23. 4. & 91. 15. Esai.
 43. 2. Jud. 6. 12. Rom. 8. 31. *Ampl. ex Dan. 3. 25. &*
6. 22. Marc. 4. 38. és meg-erősít bennünket. Pfál. 37.
23. 24. 2. Cor. 12. 9. 1. Petr. 1. 5. Ampl. ex Phil. 1. 6.
& 12. 13.

8. Mert lehetetlen minékünk el vesni. Joh. 10. 28.
 és az nyomorufágokban Istentől el szakasztani. Rom. 8.
 38. 39.

9. Mert nem hágy minket fellyeb késértetni annál, a'
 mint el szenvedhettyük & c. 1. Cor. 10. 13. Hová lehet
 penig sebb vigasztalás, mint: 1. Hogy az Isten nem pró-
 bál minket erönk felett; hanem az késértetet csak az mi
 erönkhez

erõnkhöz mérleklí, fõt azt meg-éyhíti, kõnnyebbiti &c. 2. Hogy a' kéfértésben soha el nem hágy; hanem (: igaz igireti éerint:) maga tart, oltalmaz &c. 3. Hogy a' kéfértésnek el-éenvedéfére erõt-is ád. 4. Hogy mind az kéfértettel egyetemben utat nyit a' éabadulásra &c. fõt azokat a' nyomorúságokat-is, mellyek minékünk ártásunkra láttatnak, tsudálatosképpen a' mi jonkra, idveflégünk-re fordittyá. Rom. 8. 28.

10. Mind ezeknek gyõnyõrűféges vége, és jutalma. Matt. 5. 10. 12. 2. Tim. 2. 12. Hebr. 12. 11. Jac. 5. 11.

C O N C I O X.

De duabus in Christo naturis.

EX Quæstionibus Catecheticis 12. 13. 14. 15. 16.

17.

TEXTUS. I. Joh. I. v. 14. *És amaz ige testé lött, és lakozott mi közöttünk. &c.*

E X O R D I U M.

HAROM kivált-képpen valo nagy titkokat emleget az Irás (a' többi között) a' mellyeknek voltaképpen végére nem mehetünk, 1. *Mysterium S. S. Trinitatis.* 2. *Mysterium Prædestinationis,* 3. *Mysterium Incarnationis Christi,* errõl az utolsó nagy titokrol éoll ez a' kezünk alatt lévõ Szent letzké.

Partes: A' holott:

I. Tanit bennünket a' Sz. Háromságnak második személlyének, az Fiu Istennek meg-testefülésérül, ditsõségérül &c.

II. Az Ur Jesus Christusnak, mind a' két természeteknek Documentumit, (: mellyekbõl meg-bizonyosodik annak igazsága) adgya elõnkben.

E X E G E S I S.

I. Quæstio:

Mind az két ága a' tudománynak fundáltatik a' Szent letzkében: isteni természetit meg-jelenti az igének nevezeti alatt, Emberi természetit meg-jelenti az igének testé való lételével.

R A T I O N E S. *Primi membri.*

De miért kellett igaz embernek lenni? q. Cat. 16.

I. R. Mert az Istennek igazsága azt kívánja, hogy a' melly emberi természet vétkezett, azon emberi természet fizesse n-meg a' bűnért, mert a' melly lélek vétkezett, annak kel meg-halni. Ezech. 18. 20.

II. Mert az közben járonak vért kellett ontani (: mert vér-ontás nélkül nem léssen a' bocsánat, Hebr. 9. 22.) és meg-kellett halni, mert azt mondá Isten az embernek: halálunk halálával halj-meg Gen. 2. 17. továbbá, fogantatni, sületni, szenvedni, meg-fesítettetni, el temettetni, és fel támadni kellett mi érettünk, mellyeket nem tselekedhetett volna a' közben járo Ur Jesus Christus, hogyha igaz ember nem lött volna; mert az Istenféghhez ezek nem illenek.

III. Mert az közben járo Ur Jesus Christusnak minden mi nyomoruságinkat meg-kellett kóstitolni, hogy ez mi nyomoruságinkat meg-kóstitván, és érezvén, annál jobban tudna rajtunk könyörölni, és minékünk segítséggel lenni. Hebr. 2. 18. & 4. 15. melly mi nyomoruságinkat, tudni-illik: az ehféget, somjuságot, fáradságot, persecutiót, siralmat, kéfértetet, lelki gyötrelmet, és tusakodást nem szenvedhetett volna, hogyha igaz ember né volt volna.

R A T I O N E S. *secundi membri.*

Miért kellett továbbá az közben járonak igaz Istennek lenni? q. Cat. 17.

I. R.

I. R. Mert olly nagy vala az Atya Istennek a' bűn ellen valo haragja, hogy azt soha teremtetett állat el nem bennvedhette volna, az meg haragudott Atya Istent meg-nem engeštelhette volna, és az bűnnek büntetése-is olly nagy vala, hogy teremtetett állat el nem viselhette volna, (. *qv. Cat. 14.*) hanem: vagy meg-eméštetett volna, vagy kétfélegben eset volna, *vid. Matt. 26. 38. 39. & 27. 46. Luc. 22. 43. 44. Hebr. 5. 7.*

II. Mert az közben járónak lok Isteni jeleket és tsudákat kellett cselekedni. *Matt. 11. 4. 5. 6. Joh. 7. 31.* mellyeket végben nem vihetet volna, ha igaz Isten nem lótt volna.

III. Mert az közben járónak olly hatalmas királynak kellett lenni, az ki meg-oltalmazhassa az ō Anya Sz. Egyházát, az Anti-Christus ellen, és az Anya Sz. Egyháznak minden ellenfégi ellen: ollyannak kellett lenni, az ki meggyőzze a' halált, a' bűnt, az Őrdögöt, és azoknak hatalmak alól minket meg-sabaditson, és az el vesztett igasságot, és életet meg-építtse, *q. Cat. 17.* mellyeket végben nem vihetet volna, ha igaz Isten nem lótt volna. Továbbá ollyan Prophetának-is kellett lenni, az ki meg-taníthafson minket az Ő szent lelke által az Ő ſent Attyának akaratyara. *Joh. 1. 18.* Es ollyan papnak kellett lenni, az ki áldozhassék ollyan véghetetlen érdemü és erejü áldozattal, mellyel az Atya Isten meg-elégedhessék.

U s u s.

I. *Informator.* Vedd ešedben innét: 1. Az Istennek bőltsešségét, a' ki illyen módot talált a' te meg váltáfordbá. 2. Az Istennek irgalmasságát, hogy az embert nem hatta el-vesni az esetben. 3. Az Istennek hatalmár, az ki ujjonnan teremthette és abban az bóldog állapotban visšta állathatta

lathatta az embert, az melyből ki esett vala. 4. Az Isten igazságát. *q. cat. 12.* 5. Az mi erőtlenségünket, hogy sem magunk, sem más teremtett állat eleget nem tehetet. *vid. q. Cat. 13. 14.*

II. *Refutat.* Vétkeznek itt az Arianusok, az Christusnak Istensége ellen, mikor őtet tagadgyák örökké való Istennek lenni. 2. A' Sidok vétkeznek az ő emberlége ellen, kik noha várják jövendőbeli meg-testesülését a' Christusnak; de az immáron régen meg-lőtt, emberféget ő Szent Felfégének tagadgyák.

III. *Consolat.* Oh melly nagy vigasztalásodra vagyontenéked ember, az közben járonak emberré létele; mert akar mitsoda nyomorúságban légy, minden nyomorúságot meg-kosztolta a' te fejed és közben-járod az Jesus Christus, ha persecutiót szenvedt, ha éhleget, *Matt. 21. 19.* ha omjúságot, *Joh. 4. 7.* ha hegénységet. *Matt. 8. 20.* ha kérértetet. *Matt. 4. Hebr. 2. 18.* ha lelked gyötrelmet, tusakodást szenvedt. *Luc. 22. 44.* mind ezekben vigasztald és erősíts magadat a' te mesterednek példájával. 2. Mert atyádfia a' Christus. *Hebr. 2. 11. 16. 17. 3.* Mert Istensége szerint hatalmas. &c. *sup.*

C O N C I O X I.

De Persona Mediatoris.

EX Quæstione Catecheticâ 18.

TEXTUS. 1. *Tim. 2. 5. Egy az Isten, egy a' közben járo-is. Isten között és emberek között, az ember Christus Jesus.*

E X O R D I U M.

MIDŐN az Dávid az Saul Királynak haragjában esék, nem mere az Király eleiben menni; hanem az Király fiát vallá közben járonak, hogy az ő igyét a' Király előtt forgatná.

forogatná. 1. Sám. 20. 4. 6. Láts hasonlot. 2. Sám. 14. a' v. 1. ad 22. Exod. 20. 19. coll. cum 32. 11. 32. Igy az bűnös ember &c. *Applica.*

Partes: Az holott-jelenti:

I. Hány az Isten, és a' közben járo, Isten, és emberek között? Eggyetlen egy.

II. Kilégyen az a' közben járo nevezet szerint?

E X E G E S I S.

I. *Quaestio:* Hány dolgott kell itt tudnod?

R. Hármat: 1. Az meg bántó félt. 2. Az meg-bántott félt. 3. A' kettőt egyben békéltető félt.

II. *Magyarázd-meg ezeket?*

R. A' meg bántó fél az ember, 2. A' meg-bántott fél az Isten. 3. A' közben járo a' Christus.

III. *Miért mődgya a' 7. Christust embernek?*

R. Nem azért mintha ezzel ötet igaz Istennek lenni tagadná; hanem az mi vigasztalásunkért. &c. Igy az Ő emberi természetit ki-fejezi az Irás másutt-is, midőn ötet nevezí Abraham fiának. Matt. 1. 1. Abraham magvának. Hebr. 2. 16. Juda nemzetéből valónak, Hebr. 7. 15. Apoc. 5. 5. Dávid fiának. Matt 1. 1. & 15. 22. Jesse törökéből valónak. Esai. 11. 1. 10. Asszonyi állat magvának. Gen. 3. 15. Szűznek Fiának. Esa. 7. 14. Embernek fiának. Matt. 24. 30. 2. Nem-is azért, hogy az Istenléget a' közbenjárás tisztinek végben vételéből ki rekesse, (: embert említvén:) hanem hogy az emberléget-is be-rekesse, és foglallya.

D O C T R I N A.

Tsak egyedül a' Christus igaz közben-járo Isten között, és mi közöttünk. Esa. 63. v. 3. Joh. 14. v. 6. I. Joh. 2. v. 1. 2. q. Cat. 18.

R A:

R A T I O N E S.

I. Mert a' közben járonak két természetűnek kellett lenni, mint hogy két természetek között való közben járo. Csak világi mod szerint is az közben járonak, mind a' két felnek jo-akarójának kel lenni, ha az békefféget végben akarja vinni, illyen a' Christus.

II. Mert a' közben járonak helyben kellett állatni azt a' jot, és épfféget, melyből ki-estünk, és attol a' gonosztol mellyben estünk, meg-kellett szabadítani. Ezt pedig csak a' Christus vitte végben.

III. Az közben járonak ollyannak kellett lenni, az kit az Atya Isten az ō kebeléből küldgyon mi hozzánk, Joh. 1. 18. és a' ki őstán minékünk Sz. Lelket küldgyon, Joh. 15. 26. Illyen pedig nintsen tőb a' Christusnál.

IV. A' közben járonak meg-kellett halni, szenvedni a' mi bűneinkert, 1. Petr. 3. 18. Ezt pedig csak a' Christus tselekedte. Esai. 63. 3.

V. A' közben járonak fok sámtalan csudákkál kellett meg-erősiteni az Evangéliumot, és Uj Testamentumot &c. Mind ezeket pedig csak egyedül a' Christus vitte végben. Joh. 7. 31. Matt. 11. 4. 5.

U s u s.

I. *Refutat.* Hát nem Mária, né az s'entek; mert az felső requisitumok nem találtnak fel benne, (: recente super:)

Objiciunt pontificii: Sancti sunt Mediatores non redemptionis; sed intercessionis. R. Utrumq; officium Christi est proprium, 1. Joh. 2. 2. Rom. 8. 34. Hebr. 9. 24.

II. *Hortatorius.* Hát csak egyedül hozzá folyamodgyunk, esedezzünk, engedtellye hozzánk az ō Sz. Atyát, jelentse-meg az ō akarattyát; éppitsen-fel bennűket
az el

az el-vefett ép állapotban, melly el-kezdődik ez életben, el-vegeződik az örök életben. 2. Az Ő zászlója alatt végig vitézkedgyünk,

III. *Consolat.* Nagy vigasztalásunkra vagon minékünk, mikor halljuk, hogy a' Christus a' közben járo Isté között és mi közöttünk; mert Ő általa mindenkor bátorfagos menetelünk vagon az Atyához. Ephes. 2. 18.

C O N C I O XII.

De Evangelio

EX Quæstione Catecheticâ. 19.

TEXTUS. Rom. I. 16. *Nem szégyenlem a' Christus Evangeliomát; mert Istennek &c.*

E X O R D I U M.

AZ Isten a' mint hogy e' világi dolgokban az edgyügyü esközök által nagy dolgokat tselekefik. példá *Jabel. Jud. 5. 26. Sangar. Judic. 3. 31. Sámson, Jud. 15. 16. Gedeon. 7. 16. Dávid. 1. Sam. 17. 51.* így a' mēnyei és idvefléges dolgokban az Isten az edgyügyü esközök által nagy dolgokat tselekefik: *mert a' kitsiny gyermekeknek sájok által az ő ditséretit el-vegezi. Matt. 21. 16.* Az edgyügyü Apostolok által e' széles világon az Evangéliomot ki-terjeszti, 28. 19. az Evangéliumnak edgyügyü prédikállása által (: mellyet e' világ bolondfágnak itél, 1. Cor. 1. 21.) idvefléget munkálkodik; in TEXTU.

Partes: A' holott:

- I. Egy álattombā valo ellen vetésre meg-felél, (in his) *nem szégyenlem &c.*
  - II. Okát adgya.
  - III. A' semélyeket, kiknek.
- Avagy 1. Az Evangelium méltosága. 2. Annak hathatósága.

E X E G E S I S.

Quaestio: I. *Mitsoda az Evangélium?*

R. Az Istennek kegyelme, és velünk való meg békélése felől való örvendetes izenet, a' melly meg-jelentett mingyárt az eset után, és a' mellyben bűn bocsánat, és örök élet ígértetik, az igaz hiveknek, és pœnitentia tartoknak a' Christus által. *Cetera Supl. ex Q. Cat. 19.* Ezt lássuk tzi kelyenként:

I. *Istennel való meg-békélés felől való örvendetes izenetnek mondatik azért: mert mi a' bűnnek állapottyában valánk, Istennek ellenségi voltunk, haragnak fiai, s' Őrdög rabjai &c. de lásd mit mond: Luc. 2. 11.*

2. *Az eset után, mert mingyárt mondaték: az aßsonyi állat magva meg-rontya a' kigyónak fejét. az után Abrahamnak meg-erősítterék: az te magodban áldatnak-meg &c.*

3. *A' Christus által, oka: mert tsak Ő hozta ki (: éfinu patris) és Ő jelentette-ki minékünk az Atyának akarattyát. Joh. 1. 18. 2. Mert tsak ő általa, és ő érette adatik az idveflég azoknak, a' kik az Ő érdemét hit által magokhoz kaptsollyák.*

4. *A' hiveknek &c. Mert az hitetleneknek sivekben nintsen semmi idvefléges ereje az Evangéliumnak, in textu, (: in his:) omni credenti &c.*

II. *Miért mondgya nem ségyenlem &c.*

Mert az Evangéliom e' világ előtt gyalázatos, és utálatos &c. *suppl.*

III. *Miért nevezi a' Görögöket?*

R. Mert a' Sidok után azokkal közöltetett elsőben az Evangéliumnak sűvetlége, NB. *Graci per Synechdochen pro Gentilibus.*

IV. K

IV. *Ki jelentette-meg az Evangéliumot?*

R. 1. Maga az Isten. Gen. 3. 15. 2. A' Pátriárchák, Prophéták, Apostolok. 3. Az Angyal. Luc. 2. 11. 4. Az áldozatok és Ceremoniák árnyékozták. 5. A' Christus bé-töltötte, q. Cat. 19.

V. *Miképpen mondatik az Evangéliom Istennek hatalmának?*

R. Nem magában; hanem a' mennyiben az Evangéliommal egyben kötöttet a' Szent Lélek munkája, a' hivekre nézve &c.

D O C T R I N A.

Valakik hisznek az Evangéliumnak; de azoknak szívükbe az Evangéliom idveffég hatalma. Avagy így: Tsak egyedül az hiveknek szívükben vagyon idvezítő ereje, hathatósága és idvefféges munkája az Evangéliumnak. Joh. 4. v. 10. et 6. v. 68. 2. Cor. 2. v. 14. 15. 16. De mellyek azok az Evangéliomnak idvefféges munkái és gyümöltsei?

R A T I O N E S.

I. Az meg-nyomorodott, beteg, és bűn miatt fel háborodott lelki ésméretet meg-vigasztallya, és meg-békélteti az bűn bocsánatnak meg-mondásával. Actor. 10. 43. (*hinc Evangelium pacis dicitur*.) Eph. 6. 15.

II. Hitet szerez. Rom. 10. 17.

III. Szent Lelket szolgáltat (*hinc Ministerium spiritus dicitur &c.* 2. Cor. 3. 8.) mert a' Sz. Léleknek ereje melléje vagyon kötötte az igének, a' hiveknek szívükben. Rom. 1. 16.

IV. Örök életet, idvefféget ad; mert ez a' mi lelkünknek kenyere, a' ki táplál bennünket az örök életre, in Textu. 2. Cor. 2. 16. Joh. 6. 68.

V. Meg-világosít, meg-térit, Pfal. 18. 8. 9.

U s u s.

I. *Informat.* Illyen hatalmas lévén az Evangéliom az hívekben, melly tsudálatos dolog hát ez: hogy még-is az hitetlenekben halált szerz. 2. Cor. 2. 16. R. Nem magában; hanem *per accidens*, mert nem hisznek Ő néki az hitetlenek.

II. *Redargutorius.* 1. Melly igen vétkeznek a' hitetlenek, kik ezt meg-vetik, és bolondságnak tartják, 1. Cor. 1. 23. 2. Kik ennek hirdetőinek edgyűgyűségében megbotránkoznak, mint a' Pharizaeusok &c. azért nem vehetik-el a' Christustól az Evangéliomot, hogy mind maga s' mind Apostoli olyan edgyűgyű emberek voltak, ezért még a' Názarethbéliek-is megbotránkoztának Ő bēne, ezt mondván: *Avagy nem ezé amaz Alts Mester &c.* Mar. 6. 3. De noha a' Pharizaeusok és többek így megvetették a' Christust, mindazáltal a' köz nép, és a' szegénység, annyira ragaszkodott a' Christushoz, hogy (a' sokaság miatt Ő hozzá nem férvén) a' háznak padlását bontották-fel &c. Marc. 2. 4. Annyira tudultanak Ő reá az Isten beszédének halgatásáért, hogy (a' sokaságnak sorulását látván) a' Christus az földről hajoban szállott, és abból tanította a' sokaságot. Luc. 5. 3. *Ampl. ex Esai.* 61. 2.

III. *Hortator.* Halgassuk tehát és tanuljuk az Evangéliomot, és erőssen ragaszkodgyunk ahoz. Mellyre indítszon: annak idvefléges haszna és hathatossága; mert az a' mi vigasztalásunk a' mi nyomoruságinkban. Psal. 119. 50. *Ex azén vigasztalásom az én nyomoruságomban, hogy a' te beszéded meg-vigasztal engem &c.* Erre több indító okokat-is tanálék, ha meg-tekinted a' tanulásnak felső okait, és oda feltyeb az 3. dik praedikationak a' vége felé elől számlált indító okokat.

CONCIO XIII.

De Fide.

EX Quæstione Catechetica 20. 21.

TEXTUS. Matt. 9. 28. 29. *Mikor pedig &c. monda-
nékik Jesus: Hisziteké hogy en meg-cselekedhetem a' mit
kérték? és mondának: Hiszszük Uram &c.*

EXORDIUM.

KEt dolog adott alkalmatosságot legközeleb e' két világtalan embernek arra, hogy a' Christushoz men-nyenek: 1. Az tizenkét estendeig vér-folyást szenvedő as-sony meg-gyógyulása. 2. A' Jairus leánya fel-támasztása.

Partes: A' holott vagyon:

I. A' Christus kérdése v. 28.

II. A' két vakok tselekedete és felelete. ibid.

III. Ezeknek helye, és ideje.

IV. A' Christus csodatétele, és drága sava. v. 29.

EXEGESIS.

Quæstio I. *Mitsoda hitet kíván?*

R. I. A' hit nevezeti ötképpen vétetik: 1. Az Evangéliomi tudományért, melly azért neveztetik hitnek; mert az Evangélium teremti és győmöltsőzi bennünk az hitet. Rom. 10. 17. ezért hitnek bešédinek mondatik. v. 8. Így vétetik 1. Tim. 1. 19. & 5. 9. (*effectum pro Causa efficiente*;) de ez nem elég az idvességre; mert ha valaki tudgya-is az egész šent Irást; de ha meg-nem tartya, ha-šontalan.

2. *Historiai*, Mellyel el-hiši valaki igazaknak lenni mind azokat, mellyek meg-vadnak irva a' Szent Irásban. ezzel az ördög-is hiszen. Jacob. 2. 19.

3. *Idő szerint valo*, Melly kitsin ideig valo örömöd-

Érez az ember szívében, az boldog üdöben; de az ké-
fértetnek napján mingyást el-tögy, a' kik így hisznek, azok
meg-köszölközték az Igét, és a' Sz. Léleknek közönfé-
ges ajándékát; de el nem nyelhetik, és fivékben el nem
rejthetik. Hebr. 6. 3. 4. 5. Matt. 13. 20. 21.

4. *A' tsuda tétélek hiti*, Melly olly magános ajándéka
vala régen Istennek, melly által a' Propheták és Aposto-
lok Isteni erőket tselekedtenek, hogyha Isteni jelenésből
vagy ígérethől, vagy a' Sz. Lélek indításából el-vehették
azt, hogy ő általok mint esköz által vísi végben Isten azt
a' tsuda dolgot, más-képpen ha ebben meg-fogyatkoztak,
vagy kételkedtek, nem ment végben ez a' tsuda tétel:
Matt. 17. 19. 20. Erről a' hitről szól: 2. Cor. 13. 1.

5. *Az idvezítő hit*, A' Mellyet így ír le a' Sz. Pál.
Hebr. 11. 1. *Az hit az olyan dolgoknak valósága, az
mellyeket reménlünk, és az melly dolgok nem láttatnak, a-
zoknak bizonyos mutatója.* Melly a' hitnek egész definitioja
legyené? Avagy csak az ő munkájáról való le irasa? lásd
Calv. és Bezat ezen helyre.

II. *Mitsoda azért még-is az Idvezítő hit?*

R. A' Catechesisben így határozzák-meg: Az Isten
ígéretiben és fogadásiban való tökéletes bizodalom,
mellyel el-hísi a' keresztyén ember azt, hogy ő néki
minden bűne meg-bocsáttatik, és az örök életet Isten
meg-adgya a' Christus kedvejért, ki minékünk lőtt igaf-
ságunk, váltságunk, és Isten előtt való meg-igazulásunk,
Avagy a' mint a' Palat. Catech. vagon. q. 21.

Nagyob tanuságnak okáért, az hitnek három része va-
gyon:

1. Az Esméret, mellyel az ember meg-ésméri a'
Christust, és mind azokat, mellyek az idveflégre fűk sége-
le's

lek, hogy pedig az ésméret nélkül ne lehessen a' hit, megtettzik; Joh. 17. 3. Esai. 53. 11. Joh. 6. 69. 1. Joh. 4. 16.

2. Az el-hivés, mellyel el-hísi a' keresztyén ember igaznak lenni mind azokat, mellyeket Isten meg-igért, vagy meg-iratott a' Sz. Írásban, Actor. 24. 14.

3. Az bizodalom, mellyel a' keresztyén ember magára sábjá és kaptsollyá a' Christust, az ő érdemét, és az Evangéliomi ígéretekét. Hebr. 4. 16. & 3. 6. Eph. 3. 12. Matt. 9. 22. 1. Joh. 5. 13. 14. Psal. 2. 12.

III. *Hány féle az idvezítő hit?*

R. Jollehet egy az hit. Ephes. 4. 5. de azon egy hit néha 1. Erőtelen, ki az kéfertetektől nyomattatik, és nem gyakorolhattya magát olly gyümölsőkben, mellyek az lelki ésméretnek örömét, és békefégét meg-éresztetik, Psal. 51. 14. néha 2. Erös és élő, az melly gyakorollya sábadoson az ő munkait, az fő vigasztalásnak meg-érzélével. 1. Petr. 1. 8.

DOCTRINA I.

Minden keresztyén embernek bizonyosnak kell lenni az ő hiti felöl. Avagy így: az hitnek tulajdonsága az, hogy ő bizonyosan magához kaptsollyá a' Christust, és az ő jo teteménnyit. ampl. ex 1. Joh. 5. 10. 2. Cor. 13. v. 5.

RATIONES.

I. Meg-tettzik ennek igazsága az két vakok példájából, in TEXTU. Továb, példa erre Sz. Pál. 2. Tim. 1. 12. & 4. 8. Phil. 1. 21. példa Sz. Job. Job. 19. 25. *Ama meg-keseredett Atya, Mar. 9. 24. Ama fő ember. Actor. 8. 37.*

II. Mert minden hivekben vagon az Sz. Léleknek minket idveffégünk felöl bizonyosná tévő kegyelm. Rom. 8. 15. 16. Gal. 4. 6. 1. Cor. 2. 12.

III. Mert erre intetünk. 2. Cor. 13. 5.

IV. Mert

IV. Mert ugy vallyuk az Apostoli credoban. *q. Cat.*
13.

U s u s.

I. *Infarmat.* Nem idvezülnek hát a' kik a' Christust magokhoz nem kaptsollyák.

II. *Refutatorius.* Meg-tzáfoltatnak a' Pápisták, kik azt tartják, hogy az hívek nem tudhatták-meg bizonyosan, hogy ô nekik hitek legyen.

III. *Investig.* Vizgáld-meg tehát, ha érzédé te magadban az hitnek bizonyos voltát. Ezt pedig eszedben vehed:

1. A' hitnek gyümölsiből, melly a' szeretet, és a' szent élet, melly által a' Christust menten magadra szabhatod. 1. Joh. 2. 5. Gal. 2. 20. Joh. 15. 4.

2. A' Christus halálának, meg-fehitéseinek, és fel támadásának magadra valo szabásából. *Ampl. ex Rom. 6.*

3. 5. és a' Christus Prophetaságának, királyágának, és Papságának magadra valo szabásából, *Ampl. ex Apoc. 1. 6.*

3. Az Evangéliomi ígéreteknek, (minéműiek vannak: Actor. 10. 43. Esai. 55. 7. Jer. 3. 12. Ezech. 18. 21. 22. & 33. 11. Joh. 3. 16. & 6. 34. Matt. 11. 28.) magadra valo szabásából. Mellyeket per *Syllogismum* magadra szabhatz így: Ad 2. *Sign.* 1. A' kibén vagyon Isteni szeretet, és az Istennek parantsolatának meg-tartására valo serény igyekezet, az a' Christusban vagyon (1. Joh. 2. 5.) En bennem az meg-vagyon. Ergo. 2. A' ki jo és szent életet él, annak vagyon hiti (Gal. 2. 20.) En szent életet élek. Ergo. 3. A' ki a' Christusban jo gyümölsöt terem, az a' Christusban bé oltatott, (Joh. 15. 4.) En jo gyümölsöt termek &c. Ergo.

Avagy így: A' ki a' Christusban bé-oltatott, az a'
Christus-

Christusnak lelki jó teteményiben részefül. *recense beneficia*, (mert valamiképpen az **ÖLÖ** vesztő, az **Ő** nedvesfégét az **ÖLÖ** tökéből magához sítja: így az hivek az igaz **ÖLÖTÖB**ül a' Christusbol:) En be-oltattam, (: mert jó gyümölsöt teremk:) Ergo. *Ampl. ex q. Cat. 20.*

Ad II. Sign. 1. A' kire a' Christus halálának lelki ereje ki-hatott, (: avagy a' kiből az **Ő** halála gyümölsöt teremk:) annak része vagyón a' Christus halálában, sőt **Önnön** magában az Christusban (Rom. 6. 3.) En reám az ki-hatott, (mert az **Ő** halálának ereje által én-is **Öldök**löm a' bűnt) Ergo.

2. A' kire a' Christus Prophetaságának, királyságának, és Papságának, lelki ereje ki-hatott, annak a' Christus Prophetája, Királya, és Papja, (Apoc. 1. 6.) En reám ki-hatott &c. (mert meg-világosítottam, uralkodom a' bűnön, és **Öldök**löm a' bűnt.) Ergo.

Ad III. Sign. Azokban az Evangéliomi igéretekben (: *vide supra*:) az hívőknek és meg-térőknek ígértetik a' bűn bocsánat, és az örök élet: En meg-térő vagyok &c. Ergo.

4. Az el-választásnak te benned meg-éreztetett gyümölsöiből, Rom. 8. 29. 30. mellyek között ha csak edgyet (. t. i. a' bűnből való ki-hivattatást,) meg-érezhetz-is magadba, az egyből a' többi-is magadra szabhad; mert azok lántz sem módgyára vadnak egybe-kötterve. v.

Ampl. Volleb. c. 4. n. 15.

5. A' Sz. Léleknek, és lelki ismérnek titkos munkálkodásából. Rom. 8. 15. 16.

IV. *Hortator.* Esfedezzünk hát annak, ki bizonyossá tehet bennünket hitünk felől, de kitsoda az? tsak egyedül a' hitnek szerző oka, ki az Atya. Ephes. 6. 23. A Fiu.

ibid. et. Hebr. 12. 2. A' Sz. Lélek. Gal. 5. 22. melly Sz. Lélek bizonylágot tében a' mi fiúságunkrol. Rom. 8. 16. segélli a' mi erőtelenléginket. v. 26. könyörögjünk azért, hogy elevenitse-meg az igét a' mi szívünkbe, hogy ne tsak halgassuk; hanem a' mi szívünkben bé-rejtsük, annak ez életben gyümölsét teremtsük, és az élet után. &c. *Adjuncta fidei sunt certitudo, fortitudo & c. prius de Certitudine, posterius de Fortitudine sonat Document.*

D O C T R I N A. II.

Minden keresztényen embernek erősnek és állandonak kell lenni az hitben. Rom. 12. v. 11. 12. Job. 13. v. 15. Eph. 6. v. 14.-17.

R A T I O N E S.

De mitsoda erősségek támogattják az hitet?

I. A' Sácramentumok; mert a' hit a' mint hogy az Evangéliomból származik, így a' Sácramentumokkal mint egy függő pecsétekkel meg-erősítetik.

II. A' példák, (: kik a' hitben erősek voltak:) mint Jakob. Gen. 32. 26. Ama vér folyást szenvedő a' szony. Matt. 9. 21. 22. A' Chananza. 15. 27. 28. Ama hamis Birorajáro a' szony. Luc. 18. 5. Lásd erre a' Noénak, Abrahámnak, Mofesnek, és többeknek példáit. Hebr. 11.

III. A' bűnnek erőtlenlége. Rom. 6. 6. & 8. 2. Az ördögnek erőtlenlége. Hebr. 2. 14. A' törvénynek erőtlenlége. Rom. 6. 14. Gal. 5. 23. (*Lex condemnans intelligitur:*)

IV. Az Isten kegyelmének meg-változhatatlansága, és a' Christus szerelmétől való el-vakadásnak lehetetlen volta. Rom. 11. 29. et 8. 35. coll. cum v. 39.

V. Az igiretek, és az igiret tévő Istennek igazsága. Joh.

Joh. 3. 16. & 6. 47. 54. Actor. 10. 43. Rom. 10. 11.
Pfal. 18. 31. Rom. 4. 21. Deut. 32. 4.

VI. Az Istennek erőssítő hatalma. Pfal. 37. 23. 24.
2. Cor. 12. 9. 1. Petr. 1. 5.

VII. A' Christus pástori gondviselése. Joh. 10. 28.

VIII. A' Christus imátlága, és az egekben való ele-
dezése. Joh. 17. 15. 20. Rom. 8. 34.

U s u s.

I. *Informator.* Itt azért vedd ebedben, hogy midőn az
hitnek erőtléget tulajdonitunk, az hitnek bizodalmának
nem olly erőtléget tanittuk, melly semmi kételkedéssel
ne tusakodgyék, hanem az ki a' kételkedésektől végkép-
pē meg-nyegyözettesték, és ollyat, melly néha lankadált-
is szenvedgyen. *vid. infra.*

II. *U s u s. Redargutor.* Vétkeznek, kik az hitben
nem állhatatosak. ut Apoc. 3. 15. Luc. 8. 13. 1. Reg.
18. 21.

III. *Hortator.* Tartsuk-meg tehát a' hitnek erőtléget;
indítsanak az felső példák, 1. A' Jákob, Cananæa, amaz
vér-folyt szenvedő asszony példája. 2. Az szép hasonlatossá-
gok; mert a' hivek Előfához, Sió hegyéhez, hasonlittatnak,
Pfal. 1. 3. & 125. 2. ismét a' kősziklán házat épp é-
tő emberhez, és az kősziklához. Matt. 7. 24. & 16. 18.
coll. cum Joh. 1. 43. 3. Az ígértet. Apoc. 2. 10.

IV. *Consolat.* Vigasztalnak ezek tégedet (*recense su-
periora:*) az hitnek lankatlágában, melly leiben: 1. Mikor
vétekleben esünk, mint Péter, Dávid. 2. A' nagy nyomor-
úságokban. Jud. 6. 13. Pfal. 13. 2. & 22. 2. & 31. 23.
& 4. 2. Lam. 3. 17. 3. Az ördög késértetiben. Luc. 22.
31.

CONCIO XIV.

De fide eadem.

EX Quæstionibus Catecheticis. 22. 23. 24.

TEXTUS. Joh. 6. 47. *Bizony mondom nektek: A' ké-
én bennem hiszen, örök életo vagyok.*

E X O R D I U M.

AZ Isten fia meg-ismértetnek I. A' szeretetről. I. Joh. 3. 10. coll. cum Joh. 13. 35 2. Az igazságnak a-
vagy a' jonak tselekedetiből. I. Joh. 3. 10. 3. Az hitről.
Joh. 1. 12. & 3. 18. & in Textu.

Partes: A' holott vagyok:

I. Az Christusnak esküvő, avagy állato sáva, ez t. i. bizony &c. és a' személyek, kiknek a' Christus azt módta.

II. Az melléje kötöttett igiret, avagy az hiveknek boldogsága.

E X E G E S I S.

I. Quæstio: *Mitsoda okokbul sármazik a' hit, avagy hány okai vadnak?*

R. Főoka, A' Sz. Háromság. *vid. supr. con. 13. usu. Hortat. Δti 1.*

Eszközképpen az ige. Rom. 1. 16. & 10. 17. *h. e. ordinariè in adultis*, állat szerint valo, a' Christusnak, és jo-
téteményinek meg-fogása. Indito az Isten irgalmassága. Ephes. 2. 8. coll. cum. Rom. 3. 24. Erdemlő oka a'
Christus. Phil. 1. 29.

II. *Holott vagyok leg derekasabb lakása, vagy félske az hitnek?*

R. Az sívben. Eph. 3. 17. Rom. 10. 10. Actor. 8. 37. & 15. 9.

III. *Mitsoda tulajdonsága, avagy gyümöltsei?*

R. Az Istenben valo öröm és nyugovás. Rom. 5. 1. *vid fusiús. Ravan. p. 1. q. 613.*

IV. *Mi-*

IV. Miképpen adatik?)

R. A' Sz. Lélek belső ereje, és munkája által öntetik az emberben az ige halgatás közben. A or. 10. 44. és mint a' jó mag az első öntözése által a' földben meg-fogonodik. így &c.

DOCTRINA.

Hit nélkül senki az örök életet nem láthatta. Hebr. II. v. 6. 13.

RATIONES.

I. Mert Istének észmereti nélkül féki örök életet nem láthat, Joh. 17. 3. a' pedig az hitbē vagyó.

II. Mert hit nélkül senki a' Christust magára nem fahattya, az Christus pedig az ut, s' az menyorság kapuja.

III. Mert hit nélkül amaz idvefleget meg-elöző ajándékokat, magunkéva nem tehetjük, minémű a' Christusban való oltatás, meg-igazítás. Rom. 5. 1. fiuvá való fogadás. Joh. 1. 11. &c. Rom. 8. 30.

U S U S.

I. *Informativus*. Vedd esedben innét 1. Azoknak siralmas állapottyokat, kik nem hisnek, azoknak boldogtalanságot, kik nem jól hisnek, mint a' Pápisták 1. Mert az hitet észmeret nélkül valonak lenni tanittyák, mellyel a' Pápista kösség el-hísi vak el-hivéssel azokat, mellyeket az romai Anyaház hisen. Ezt hijják, *implicita fidesnek*. Egy *Carbonarius* felől irják, hogy ő kérdetvén mit hinne? Felel, azt mondgya: Az mit az Ecclesia. 2. Hát az Ecclesia mit hisen; Felel: a' mit én. 3. Hát mind ketten mit? Felel: ugyan azon edgyet. Oh rut kerengés. 2. Mert az hitet erős bizodalomnak lenni tagadgyák. 3. Mert az hitet csak az értelemben lenni tanittyák.

II. *Investigator.* Vilgald-meg ha vagyone hited, így:

1. Esméredé az Istent ki legyen, mitsoda természetiben és személyében, és mitsoda akarattal legyen te hozzád, és az idvesség modgyát tudod-e? *vid. articulos ex symb. Apostol. q. Cat. 22. 23. 24.*

2. El-híbedé Istennek minden igéit? és hogy a' minémü s' ép igéreteket tében az meg-törő bűnösöknek, azokat bé-is tellyesíti, el-hiheted; mert hazudni nem tudó Isten igéri.

3. Magadra szabadé a' Christust, &c. i. c. el-híbedé, hogy te éretted jött e' világra, te éretted holt-meg, s' envedett? elegendt tótt, meg-fizetett; mert miképpen az orvosfág nem használ különben az betegnek, hanemha véle él, így a' Christus jó-teteménye úgy használ, ha magadhoz kaptsolod azt. *q. cat. 20.*

4. Erzedé a' Sz. Lélek munkáját, bizonyfág-tételét s' ivedben? *Rom. 8. 16. 1. Joh. 5. 10.*

5. Tufakodiké a' te hited a' kételkedéssel? mert az a' vitéz a' ki hartzol, nem a' ki succumbál. *Gal. 5. 17. 2. Cor. 4. 8.*

6. Tapaftalodé gyümölsit az hitnek magadban? mert a' fa a' gyümölséről ésméretik-meg, *Jac. 2. 18.* Igyekezelé minden gonost bűntelen el-távoztatni, és minden jot követni az Isten törvénye s' erint?

7. Erzedé néha az hitnek örömet, és az léleknek békeflegét, noha ez-is *quoad sensum* nem mindenkor vagyó jelen; hanem fok kételkedéssel tufakodik, de meg-nem gyözetik a' kételkedésektől.

III. *Hortatorius.* Keresled az hitet. 1. A' Sz. Lelket kérvén. 2. Az igét halgatván, Inditson: 1. Az Isten parantsolattya. *Actor. 16. 31.* [Marc. 1. 15. 2. Az hitnek ereje.

ereje. Hebr. II. 33. 34. &c. 3. Az hitetlenek boldogtalansága. Joh. 3. 18. 4. Az hivek boldogsága. Joh. 3. 16. & in Textu.

IV. *Consolat.* Vigasztaltatnak a' hivek. Joh. 3. 16.

C O N C I O X V.

De Eadem Fide.

TEXTUS. Joh. 10. 24. ad 28. *Miért tartod kétségbe a' mi lelkiünket, ha te vagy a' Christus, mond-meg nyilván? Felele nekik Jesus, és monda: Meg mondtam nektek, és nem hiszitek, &c.*

E X O R D I U M.

O Llyan siralmas sorsa és állapotja vagyon az megvettett embereknek, hogy ők ha sőtén az Evangéliumnak hatalmas praedikállását fülökkel hallják-is és a' nagy jeleket és tsuda-tételeket szemekkel látják-is; de nem hihetnek, ezen dolognak igazsága (: ha tovább nem megyünk-is:) eléggé meg-tettzik ebben a' Sz. Lctzkébe v. 25. 26.

Partitio. Az holott, az Evangélista ezeket adgya c-lönkben:

I. A' Sidok kérdését. v. 24.

II. A' Christus feleletit. v. 25.

III. A' Sidok hitetlenségét, és annak okát. v. 26.

IV. Mind a' Pástornak, mind a' juhoknak tisztit v. 27.

V. A' Christus igéretit (: mellyet tótt a' hiveknek:) és azoknak boldogságát. v. 28.

D O C T R I N A.

Valaki az Christusnak igaz válastott hive és juha, soha az a' hittől semmiképpen el nem szakadhat. cx v. 28. Esai. 54. 10. & 59. 21.

R A T I O N E S.

I. *Mert*

I. Mert az Isten ajándéki meg-bánhatatlanok. Rom. 11. 29. a' hit penig Istennek ajándéka. Eph. 2. 8.

II. Mert a' hivek Istennek erejével és kezével őriztetnek az idveffégre. Pfal. 37. 23. 24. I. Petr. 1. 5.

III. Továbbá meg-tettzik a' példákbol, példa erre *Job*, ki minémü nagy probákban forga, *recense*; de mint-hogy Christus válastott juha vala, az hittől el nem szakad-hata. (2) példa *Dávid*, (3) *Péter*, (4) *Sz. Pál*. 2. Cor. 12. 7. 9. (5) A' három ifiak Dan. 3. 28. (6) *Daniel*. 6. 22. &c.

IV. Hasonlatosságokbol; midőn kösiklához hasonlítatnak, Joh. 1. 43. Elő fához. Pfal. 1. 3. Sion hegyéhez. 125. 2.

U s ű s.

I. *Informatorius*. Oktat hát, a' kik végképpē elszakadnak a' hittől, azok nem válastattak. 1. Joh. 2. 19.

II. *Refutator*. Vétkeznek a' Pápisták és Lutheristák; kik ennek elleneben tanítanak.

1. *Obiectio*. Némellyek csak ideig hisznek. Luc. 8. 13.

R. Szoll az idő szerint való hitről.

2. *Hymenaeus &c.* Elszakadtak az hittől. 1. Tim. 1.

19.

R. Nem szoll az idvezítő hitről; hanem az Evangéliomi tudományról, a' melly hitnek neveztetik; azért, mivel abból származik a' hit.

3. *Az hivek igen erőtelenek?* R. Erőtelenek magokbá; de az Urtól erősfittetnek, és igazgattatnak minden napon. Pfal. 37. 23. 24. Phil. 1. 6. & 2. 13. I. Petr. 1. 5. *Ampl. ex Rom.* 8. 38. Joh. 10. 28.

4. *A' ki áll meg-lássa hogy elne essek,* Hát az hivek el-es-hetnek, 1. Cor. 10. 12. Rom. 11. 21. R. Ezzel nem ta-
hit

nittyá azt, hogy az hivek el-eszhetnek; hanē tsak modgyás írja-meg, az mellyel el-távoztathattyák a' hivek az életet, t. i. ha az testi bátorságtól meg-ojják magokat, és ez illyē intési hathato eőkőzi a' Sz. Léleknek, a' mellyekkel meg-akarja tartani az hiveket Isten.

5. *Saul, Judás &c.* R. Nem voltak igaz hivek; hanem Hypocriták.

III. *Consolat.* Így lévén a' dolog (: vide Δ) Ne félyünk tehát akarminémű nyomorúságnak mélységében-is; mert az-is nem űakáűthat-el minket az Istennek űerelmétől, a' mint Sz. Pál. módgya. Rom. 8. 35. coll. cum. v. 39. Ne félyünk még-az halálnak árnyékának völgyébē-is, a' mint Sz. Dávid módgya. Pűfal. 23. 4. Ne félyünk még amaz sulyos lelki harczban és Mártynomlásban-is; mert abban-is az hivek meg-tartyák az ő hiteket 2. Tim. 4. 6. 7. *Ampl. Consolat. ex Ration.* Δ ti.

C O N C I O X V I.

De Essentia Divina.

EX primo membro Quæstionis Catecheticæ 25.

TEXTUS. I. Cor. 8. 4. 5. 6. *Es hogy nintsen más Iűtē &c. vel textus convenientior ex Deut. 6. 4.*

E X O R D I U M.

ELeitől fogva a' Bálványozó, és tévelygő világ, fok hamis Isteneket gondolt, tsinált, faragott magának, ut Gen. 31. 30. I. Sam. 5. 4. I. Reg. 12. 28. Pűfal. 115. De ellenben az Istennek népe az igaz Anyaszentegyház, soha nem ismért, és nem tisztelt egy igaz Istennél t őbbet. ut; Deut. 4. 35. 39. Exod. 20. 2. & in Textu.

Partes: A' holott:

I. Tagadgya, hogy más és tőb Isten legyen egynél. v. 4.

II. Tanit a' hamis istenekről. v. 5.

K

III. Ta

III. Tanít az igaz Istenről, (ki légyen az? Amaz Atya, a' kitől mindenek, &c. v. 6) és az közben járorult tudni-illik, a' Christusról.

E X E G E S I S.

I. Quæstio. *Holott a' Sz. János (1. Joh. 5. 7.) hárommat mond, miképpen mond a' Szent Pál, és Moises tsak edgyet?*

R. Az Sz. János áll az isteni személyekről, a' Moses pedig (Deut. 6. 4.) az Istennek edgyetlen egy állatjáról, mint meg-tettzik amaz kérdésből: Miért tektát hogy hárommat nevezünk? &c.

II. *Mitért az Atyának nevezetint?*

R. Itt az Atyának nevet némellyek *Essentialiter*, az Istennek állatya szerint véték, az mindeneknek teremtetőjéért, úgy hogy értelme ez lenne az igéknek: Egy az Iste ki minden teremtetett állatoknak Atya, avagy teremtetője, Mivel ez a' név, Atya, gyakorta a' Sz. Írásban *Phrasi Hebraorum* vétetik valami szerző okért, és annyit tesen mint *Creator, Factor, Author*, ut Job. 38. 28. Jac. 1. 17. Joh. 8. 44. Elai. 9. 6. De mivelhogy itt ad *differentiam*, két személyekről vagyon emlekezett. 1. Az Atyáról, a' kitől mindenek vadnak. 2. A' Jesus Christusról az Atyának amaz igéjéről ki által mindenek vadnak. Joh. 1. 3. Annakokáért nagyobbára az írás magyarázók értelme szerint, ez drága nevezetet, az Atyának személyéről kel érteni. NB. *Sententia posterior, priori præferenda est*,

III. *Hányképpen vétetik az Isteni nevezet a' Szent Írásban?*

R. Sokképpen: 1. A' Magisztrátusokért. Psal. 82. 6. 2. Az hamis Istenekért. Psal. 115. Jerem. 10. 11. 1. Cor. 8. 5. 3. A' Sátánért. 2. Cor. 4. 4. 4. Az igaz Istenért, a' mint

mint ebben a' mi letzkénkben.

IV. *Miért tulajdonittatik az teremtés az Atyának, és tovább a' meg-váltás a' Fiúnak, a' meg-benteleés pedig az Szent Léleknek?*

R. Azért; mert az Atya az Istenségben első személy, a' Fiu a' második, a' Sz. Lélek a' harmadik, azért az első Isteni munka, az az, a' teremtés *q. Cat. 26.* az Atyának, az második Isteni munka, t. i. a' meg-váltás a' Fiúnak, az harmadik Isteni munka t. i. az meg-benteleés, az harmadik személynek a' Sz. Léleknek tulajdonittatik.

D O C T R I N A.

Az igaz Jehova Iste, kit eleitől fogván tisztelt az Anya-bentegyház, csak egy és nem több egynél az ő allatttyában. q. Cat. 25. Deut. 4 v. 35. Pfal. 81. v. II.

R A T I O N E S.

I. Mert a' kitől mindenek ki-eredtenek, és teremtetek, annak tsak egynek kel lenni az Ő természetiben &c. Ezzel az argumentommal próbálly a' Sz. Pál. egynek lenni az Istent (in Textu)

II. Mert az irás tsak edgyet jelentet-meg. Exod. 20. 2. Deut. 4. 35. & 6. 4. Elai. 44. 8. & in Textu nostro.

III. Mert ha több Isten volna egynél, soha illyen szép rendel ez a' világ ekkedig meg-nem állhatott volna; de hogy illyen szép rendel, illyen böltsen, és meg-mozdulhatatlanul az egész világ ekkediglen meg-állott, az ég is illyen szép rendben meg-maradott, ez az oka: hogy azon egy Isten igazgattya, és tartya mind ezeket, a' ki Őket teremtetete.

U s u s.

I. *Informatorius.* Ekünkben vehettyük már innét, melly igen nagy külömbfég légyen, a' mi jo Istenünk között,

zött, és a' Bálványozóknak és Pogányoknak isteni között. 1. A' mi Istenünk csak egy álltattyában, személyében három; de a' Pogányoké, &c. lok. 2. Tulajdonfágokkal; mert a' mi Istenünk örökké valo, véghetetlen, mindenütt jelen valo, minden tudo, erős, hatalmas; de az Pogányoknak s' Bálványozoknak Istene, nem örökké valo &c. 3. Munkáival; mert a' mi Istenünk teremtette a' mennyet, földet; &c. igazgattyá azokat, táplállya még az éh hollo fiakat-is. Pšal. 147. 9. az gonosokot-is. Matt. 5. 45. De az Bálványozoknak, és Pogányoknak Isteni, nem teremtettek semmit-is; hanem azokat az Ats Mester tsinálta, azért mondatnak bé omlot kutaknak. Jerém. 2. 13. és magokkal jól tehetetleneknek. Jer. 10. 4. 5. Pšal. 115. 7. coll. cum Esai. 46. 7.

II. *Refutatori.* Vétkeznek az bálvány imádok, és minden tévelygők, eretnekek, kik az egy Istenen kívül más vagy több Istent vallanak, és tisztelnek.

III. *Hortatorius.* Ha egy az igaz Isten, tehát arra intünk, tisztellyük tsak az egy igaz Istent az Szent Háromságban. Erre inditsanak ez mostan meg-jelentetett okok: 2. intetünk arra hogy kövessük az egy igaz Istent, az Ő természetiben, és Isteni tökéletességében. Erre indicsó. 1. Mert Isten parancsollya, Matth. 5. 48. 2. mert azért teremtettünk az Isten képeré, (és azért visellyük azt mi magunkon) hogy a' micsodás Őnnön maga az Isten az Ő természetiben, és Isteni tökéletességében, tudni illik, a' fentsebben, igazságban, irgalmaságban, jószágban, &c. kövessük az Ő nyomdokát.

C O N C I O. XVII.

De tribus personis S. Sanctæ Trinitatis. Ex secundo membro quaestionis Catecheticae 25. coll. cum q.

TEXTUS. I. Joh. 5. 7. *Hárman vадnak, a' kik bizonyfágot tesznek a' menyben: Atya, Ige, Sz. Lélek, és ez három egy.*

EXORDIUM.

AZ ember avagy csak a' teremésből meg-ismérheti az Istent, hogy légyen, de ki légyen az igaz Isten természetiben: micsoda légyen, és hogy állattýában egy; de személyében három, ezt tsak a' Sz. Írásból tudhattuk. ut Esai. 6. 3. & 61. 1. Joh. 15. 26. Matth. 3. 16. 17. & in Textu.

Partes. A' holott:

I. Emliti a' három mennyei bizonyfágokat, és azoknak bizonyfág teteleket.

II. Személy szerént nevezi és számlállya elől azokat.

III. Ez háromnak egységét avagy eggyeslégét jelenti.

EXEGESIS.

Quest. I. *Micsoda az Atya? Micsoda a' Fiu? Micsoda a' Sz. Lélek?*

R. *Vide passim apud Theolog. & Cat. Siderii.*

II. *Az Atya, Isten miért mondatik Atyának?*

R. 1. A' Christusra nézve. 2. Mi reánk nézve. *Cetera vide in Cat. Siderii.*

III. *Kicsoda értetik az igén?*

R. *Vid. supra Conc. 10. quest. 1.*

IV. *Miért mondatik igének?*

R. *Eredetire. 2. Személyére. 3. Tisztire nézve. vid. supra ibid.*

DOCTRINA.

Az örökke áldandó, és imádandó egy Istenségben három egymástól meg-külömböztetett személyek vадnak. Kettőt mondunk itt: 1. hogy három személyek legyenek. vide

Q. Cat. 25. 2. Sam. 23. v. 2. 3. Spiritus Jehova. Deus Israelis. Sermo Jehova. Rupes Israelis, Hag. 2. v. 4. 5.

R A T I O N E S.

I. Meg-bizonyittatik nyilván való irásbol, I. Joh. 5. v. 7. Joh. 14. 16. & 15. 26. Elai. 6. 3. & 61. 1. 2. Cor. 13. 13.

II. A' Keresztsegnek formájából, mert azt paranasol-lyá a' Christus az Ő tanítványinak, hogy kereszteljenek Atyának, Fiunak, &c.

III. Láthato jelenésből, mert a' Christus keresztsegében három személyek jelenének - meg. Az Atya az égből kiált, a' Fiu a' Jordánban keresztelkedik, a' Szent Lélek galamb képében reá szálla a' Christusra.

IV. Az Apostoli Credobol, a' holott egyenlőképpen vallyuk, hogy hiszünk az Atyában, a' Jésus Christusban, és a' Sz. Lélekben.

V. A' teremtéskor így áll az Isten, teremcsünk em-bert a' mi képünkre, és hasonlatosságunkra. *NB. Hac de pluralitate personarum, Gen. 1. 26. & 3. 22. & .II. 7.*

2. *Membrum.* Hogy ezek egymástul meg-külömböztetnek, De miképpen? 1. *Rendel;* mert az Atya első, a' Fiu második, az Sz. Lélek harmadik személynek mondatik. 2. *Eredettel;* mert az Atya magától, a' Fiu az Atyától, a' Sz. Lélek az Atyától és Fiutól származik, vagyon és cselekedik. 3. *Munkával,* mert az Atya magától cselekedik, a' Fiu az Atyától, a' Sz. Lélek az Atyától és Fiutól cselekedik. Továb az Atyának az első munka a' teremtés, a' Fiunak a' meg-váltás, a' Sz. Léleknek az ujjá születés tulajdonnittatik. 4. *Nevezettel,* mert az első, Atyának, a' 2-dik Fiunak, a' 3-dik Sz. Léleknek hivattatik. 5. *Személyi belső tulajdonsággal, vide Speculum Sect. I.*

U s u s.

I. *Informatorius.* Ez fent titkokrol felettéb ne bölcselkedgyél. *Huc refer eaempla Augustini, & Simonidis. vide Prac. Gelei Domini Trinit. c. 5.*

II. *Refutat.* Czáfoltatnak 1. Az Ariánusok, kik tagadgyák az Christus örökké valo Istenségét. 2. A' Sociániánusok, Photiniánusok, kik tagadgyák a' Szent lelket, az Atyától meg-külömböztetett Isteni személynék lenni. 3. Amagónos Samosatenns Antiochiai Püspök, ki-is a' Szent Lelket Isteni személynék lenni tagadá, mellyről láss bővebben *infra Conc. 34. Usu. Refut.*

Objectio. A' holott három személy vagyon, nem lehet hogy tsak egy Isten legyen. R. Meg lehet még tsak a' természetben-is, mint a' hó. 2. a' jég. 3. az víz, kiknek noha három nevezetek vagyon; de természetek tsak egy h. e. a' víz. Mennyivel inkább meg-lehet ez a' természet fölött. *Félelmessen kell &c.*

III. *Hortator.* Három szem élyt tistellyünk hát egy tisteleettel, egy Istenségben. Ennek az egy Istenségben lévő Sz. Háromságnak légyen ditsiret, hatalom, és birodalom! Amen!

NB. *Motivas pete ex proprietatibus, operationibus &c.*

CONCIO. XVIII.

De Creatione.

EX Quæstione Catecheticâ. 26.

NB. *De Deo Patre vide specul. Myst. Conc. 2. & infra nc. 82. De Deo Patre vide specul. Myst. Conc. 2. & infra Conc. 82.*

TEXTUS. Gen. I. I. 2. velexy. 26. *Kezdetben teremte Isten a' mennyet és a' földet. &c.*

E X O R D I U M.

A Ristoteles e' világot örökké valonak, Democritu^s penig az Atomuloknak történet szerint valo Con-
curssából lótnak mondgyák vala; de efféle hejában va-
loságot meg-táfol az irás. Pál. 33. 6. Hebr. 11. 3.
Actor. 14. 15. & in Textu.

Partes: A' holott jelenti:

I. Magát a' teremtést, és

II. Szerző okat, ki teremtette.

III. Mit teremtet? h. e. a' mennyet, és földet.

IV. Mikor teremtette.

V. Ez világ materiájának néminéműségét, mitsoda
volt az az első napon t. i. a' föld ekelesség nélkül valo puš-
ta, az mélységnek sine setét.

E X E G E S I S.

Quaestio. I. Mit téssen ez az igc: *kezdetben?*

R. Ezzeltagadgya ez világnak Örökké valóságát, és
állattya mind az időnek, s' mind a' teremtett dolgok-
nak edgyűtt valo bizonyos kezdetit.

II. *Miből teremtette Isten e' világot?*

R. Semmiből. *q. Cat. 26.* (nē ugy mint a' Fazekas, ki a'
sárból csinallya a' fazekat) jóllehet hogy némely dolgo-
lat *praexistens* materiából teremtet. Gen. 1. 11. 20. *vid.*
fus. Vend. l. 1. c. 5. Th. 7.

III. *Mimodon teremtett az Isten mindeneket?*

R. Noha a' teremtett dolgokrol mind edgyűtt Bol-
ván e' széles világ idő mulással t. i. 6. nap alatt teremtetett,
mindazáltal azonokrol edgyenként Bolván: mindenik te-
remtett állat csak egy Sempillantásban teremtetett, és
noha (magán, magán) minden teremtett állatok minden
mulatozás nélkül teremtettek, mindazonáltal még-is a'
Doctörök (mint-egy) négy gráditsot tulajdonitanak,

(na-

(nagyob tanúságnak okáért) az Istennek a' teremtésbē.

1. A' parantsolat; mert csak parantsolt hatalmazon, és mindenek lettēek, (in his) *fiat lux, producat terra, producant aqua &c.*

2. Azoknak javallása; mert mindent jól és jó végre teremtet Isten: ez az oka, hogy az Ő teremtési felől azt mondá Isten: Látá, ugymond, Isté hogy az jó volna, Gen. 1. 18. 21. 25.

3. Ezeknek ki-váltképpen való jora és hásonra való fordítása, az el-rendelés, mellyel Isten mindeneket bizonyos hásonra, és jora fordított, rendelt, és semmi háson-talan teremtett állatot nem teremtet, még az lábunk alatt való fűvetskét-is. Gen. 1. 29. A' fakat és elő állatokat. 9. 3. Ezért monda Gen. 1. 15. *Legyenek világosiro állatok, hogy világosítsák a' földet &c.*

4. A' törvénynek szabása, mellyel minden teremtett állatnak törvént szabott, hogy ki-ki abban meg maradjon világ végeig, és azokat bizonyos rendben és karban állatta. Ugyan-is mi az oka, hogy az nap meg-né változtattya az Ő tisztit; hanem mindennap csak fel-kelel és le-fáll, az hold az Ő változandoságát, az estendő az Ő négy részben valóforgandoságát, a' tenger noha magoflabnak litatit az Ő partyánál, mindazáltal soha az Ő határát álal nem hágja, ez az oka: Mert Isten törvényt szabott néki, hogy soha ez világot viz Őzönnel el ne borítsa. Pál. 104. 9. Jerem. 5. 22.

IV. *Hányfele dolgokat teremtett Isten?*

R. Láthatokat, minémű a' nap, hold &c. Es láthatatlanokat, minéműek az Angyalok (mellyek jollehet igaz magokban meg-állo dolgok, mindazáltal láthatatlanok:) az emberi lelkek, mellyek ma-is semmiből teremtetnek

Istentől, Zazh. 12. 1. &c. vide. Colos. 1. 16.

NB. *Exeg. hac ad Textum Gen. 1. 1. 2. Et Δ seq. ad textum v. 26. pertinet.*

D O C T R I N A.

I. *A' teremtés tulajdonképpen csak egyedül az Isten illeti. Ez tudománynak meg erőssítésit, okait, és hasznait fépen ki-tette és atta T. Comáromi György, az igaz hitben, Conc. 48.*

II. *Mindenek Istentől teremtettenek, és idő szerint lettenek. Ennek-is erőssítéses okait, és hasznait lásd ibid. Conc. 50.*

D O C T R I N A. cxv. 26.

Mindenek az ember hasznára teremtettek. v. 26. avagy így: A' végére mehetetlen, és nagy hatalmu, s' böltseségü Isten, mind a' mennyet, földet, az emberért teremtettenek. v. 26. 1. Cor. 3. 22. Hos. 2. 21. 1. Tim. 4. 3. NB. Finis summus Creationis est gloria Dei. Prov. 16. 4. subordinatus est homo. Pfal. 8. 7.

R A T I O N E S.

1. Mert a' földnek minden külső belső javai, és hasznai az embernek javára szolgálnak; *De mitsoda hasznai vadnak az földnek?* R. belső haszna ez; hogy az Ő méhében és gyomrában-is az embernek hasznára drága ércz-nemeket, sőt kőveket, vasat, ezüstöt, aranyat teremtsen. *Buc. p. 52.*

2. Külső haszna, hogy minden gyümölcsöt hoz, és valami magot belé vetünk, azt jutalmassan minekünk meg-adgya, meg termi, Matt. 13. 23.

3. Utolsó haszna, hogy a' mi holt tagainkat, mellyek földből vétettek, az gyomrában befogadgya, és ismét az ítélet napján meg-adgya az Urnak, a' ki teremtettenek azt.

II. Mert

II. Mert az égnek minden hasznai-is az embernek javára vadnak; *De mitsoda haszna az égnek?*

I. Hogy a' nap világoskodgyék, az hold az ő világságával az üdöket külömböztesse, és étzaka a' földet nedvesítse; a' tsillagok ritkítsák a' temérdek sűrűtséget.

II. Hogy segittsék, és a' termékenységre alkalmazottsá tegyik az földet, az Istentől ő beléjek avattatot erő által, amaz *principium* szerint: *superiora agunt in inferiora*, Mert a' felső plánéták a' négy eltető állatokból vétetet testeket meg-illetik, az ü meg melegítő, hidegítő, szárazto; de nedvesítő erejekkel. Illyen Correspondentiára tzelöz Hos. 2. 20. 21. *En meg-halgatom az egeket*, az földet &c. Honná azt tanulhattuk-meg, hogy az ember az buzából, borból, várja az áldást, a' buza a' földből, &c. a' föld az egből, és az ég az Istentől.

U s u s.

I. *Informatorius*. Oktat téged az Isté hatalmára, melly igen hatalmas hát az Isten; hogy tsak mondotta, és mindenek lettenek.

2. Az Isten jövoltára, melly igen jó az Isten az ő természetiben, hogy valamiket teremtett, de azok mind jok, és jól teremtett mindeneket, még az embert-is; de az után ő maga vesztette és rontotta magát, így az gonosz Angyalokat-is jól teremtette vala; de azok-is magok veszték magokat.

3. Az Istennek böltseségére, melly igen bölts az Ur Isten, hogy semmit-is nem teremtett hasontalant; hanem mindent bizonyos hasnonra, és jora. 4. Az Istennek álhatatóságára; hogy valamit teremtett minden még eddig meg-maradt az ő törvényében, rendiben.

II. *Redargutor*. Oh melly igen nagy ortza pirulására

Œolgál ez az embernek, hogy még csak az alávaló terem-
tett állatok-is meg-maradtak az ő törvényekben, ren-
dekben, csak éppen hogy az ember változtatta-meg az
ő rendit: mert ő fenttségben &c. teremtetett. de abban
meg-nem maradt, az ördögnek engedvén, az hálálban,
bűnben ejtette magát. 2. Vétkeznek itt a' kik csak a' test
kévánságának, és hasoknak Œolgnak. Phil. 3. 16. 3.
Holott a' meny, föld, te éretted teremtetvén, mindent ki-
Œolgáltat a' te hasnodra, te pedig Istennek teremtettel,
miért hát, hogy az ő ditsiretit minden napon, órán, ki né
Œolgáltatod, miért hogy nem Œolgaló Istennek, a' ki te-
remtet; hanem ördögnek, világnak, ki pokolra visen.

III. *Hortatorius.* Szolgályad hát a' te Teremtődet
az erős hatalmas Istent.

1. Erre inditson az Istennek sok jóvolta, lám min-
dent te jodra teremtett, mennyen, földön; téged pedig
az ő ditsősségére.

2. Mert azért ruházta reád a' maga képét, és hason-
latosságát.

3. Mert az teremtett állatok-is arra nothatnak tégedet,
Pfal. 19. 2. &c. i. e. okot adnak, fel-indítanak, az bölts
Istennek ditséretire. Ennek legyen ditsiret, ditsősség, ha-
talom mind örökké! Amen.

C O N C I O. XIX.

De Providentia Dei.

EX Quæstionibus Catecheticis, 27. 28.

TEXTUS. Psal. 104. 27. 28. 29. *Mindenek te reád
néznek, hogy eledelt adgy nekik alkalmas időben. &c.*

E X O R D I U M.

AZ Ats mester el-vegezvén az ő Œle éppétetett házat,
tornyot &c, azt csak magának hadgya, állyon avagy
romol-

romellyon; de nem illyen az Isten; hanem el-végezven e' világ teremtelét, mais igazgattya in Textu.

Partes. A' holott:

I. Közönségesen magasztallya az Istennek mindenek-ről való gondvilelését. v. 27. *Özvegy*

II. Világolabban exaggérallya ugyan azon Istennek mindenek-ről való gondvilelését. v. 28. 29.

E X E G E S I S.

I. *Quaestio.* *Mirso*da az Isten gondviselése?

R. Az Istennek mindenható és mindenütt jelen való ereje, mellyel az Ur Isten mindeneket, mennyen, földön, a' maga kezében tart, és úgy igazgat, hogy sem e'gésfég, sem betegség, sem jó szerentse, sem gonos' szerentse. &c. nem történetből; hanem mindenek az ő tanátsábol, és akarattýból legyenek. *9. Cat.* 27.

II. *Hányféle az Istennek gondviselése?*

R. Kettéle: 1. *E'szak* nélkül való. Igy tartá kenyér és víz nélkül Mosest 40. napig, *Exod.* 34. 28. Illyést az egy étel erejével 40. napokig. *1. Reg.* 19. 8. 2. *E'szak* képpen való. Igy tartá Illyést az Saraptabéli Özvegy asszony listecskejével. *1. Reg.* 17: 9. Az hollok által. v. 4 az Angyal által. *1. Reg.* 19. 5. 6. Az őtárpa kenyerekkel az őt ezer embereket. *Matt.* 14. Még-is másodszor. Avagy rend szerint való és az szokott, ut: *Hos.* 2. 22. Avagy rend ki vől való és szokatlan, ez a' tsuda tételekben szokott fénleni, ut *Jos.* 10. 13. 2. *Reg.* 20. 11. *Exod.* 14. 21. 2. *Reg.* 2. 8. *Exod.* 17. 6. *Jud.* 15. 19. *Joh.* 2. 9. 2. *Reg.* 6. 5.

III. *De miért hogy néha az Isten eszközök által, néha eszközök nélkül munkálkodik?*

R. 1. Az mi erőtlenységünkért, hogy az eszközök által

által való munkáját látván Istennek, annál inkább meg-erősödgyünk hitünkben, az Istennek jóvolta és hozzánk való kegyelme és gondvifelése felől. 2. Hogy az Isten gondgya vifelésének s' sine alatt, meg-ne utályuk az Isten-től rendeltetett eszközöket; mert ha mindenkor eszköz-nélkül munkálkodnék az Isten, semmiben hajtánánk az eszközöket, s' meg utálnánk. Így az Isten ígért áldást az embereknek, de úgy ha munkálkodnak. Pfal. 128. 2. Dávidnak győzedelmet a' Philisteusokan; de úgy ha har-tzol. 2. Sam. 5. 19. coll. cum. v. 24. 25.

Eszköz nélkül azért: 1. Hogy meg-mutassa az ő s' abades Uraságát 2. Azért hogyha meg találunk fogyatkoz-ni az eszközökben, ne kételkedgyünk és kétségben ne es-sünk, az Urnak' hozzánk való kegyelme, és meg s' abadi-tása felől, ugmint ki nem kötött az eszközhez, és nem s' orittatott; hanem azok nélkül-is hatalmas a' s' abaditá-sa. &c.

D O C T R I N A.

Az mennyen, földön, mindenek tsak egyedül az Isten ke-zében vadnak, és ő tőle igazgattatnak. Pfal. 145. 15. & seqv. Actor. 17. 25. *Qua. Cat.* 28. Hebr. 1. 3.

Quaestio: De honnan terri az meg?

R A T I O N E S.

I. A' teremtésből; mert ő teremtette a' mennyet, föl-det &c. azokban való látható láthatatlan állatokat, azért tsak egyedül maga az Isten mind azoknak igazgatoja, gondgya vifelője.

II. Az égnek illyen s' ép rendel való járásából, és a' földi rendeknek-is áthatatóságokból, mellyek ha az Isten kezében nem voltak volna eddig, és ő tőle nem igazgattattak volna, a' nap, hold, tsillagok, e' földön

minden rendék, soha azok ilyen szép rendel nem folynának; hanem meg-bomlottak volna, vagy el-veétek volna eddig.

III. Hasonlatosságból. Nézd-meg az embernek külső tagait, melly szép rendel igazgattya az emberben lakozó lélek. Az elmét fel indittya, igazgattya, valamelly dolognak meg-gondolására, az akaratot és tehetségét annak el-követésére, az fület a' hallásra, a' szemet (melly lámpása az testnek. Matt. 6. 22:) az látásra, az nyelvet az Isten ditsire, a' kezeket a' munkára, a' lábakat a' járásra, mind azon egy lélek birja, és igazgattya mind ezeket, (: kit kit az ő tisztire:) *mit példáz ez?* Peldázza amaz örökké való léleknek az Istennek, az ő mindenekkel való birását, igazgatását, hogy valamiképpen a' bennünk lakozó lélek igazgattya amaz (Microcosmust) kis világot, az embert, Igy az Isten ama nagy világot a' mennyet és a' földet.

IV. A' lelki ésméretnek rettegteséből az bűnösöknek. mint Cain &c. *Ursin. p. 174.*

V. A' nagy birodalmoknak el-fordításából. Dan. 4. 4.

VI. A' természet felett való munkákból, Ugyan-is honnan vagyon hogy néha a' tűz meg-émésti a' vizet? 1. Reg. 18. 38. A' tűz nem éget? Dan. 3. 27. A' vas us? 2. Reg. 6. 6. Az Isten igaz-gatásából.

U s u s.

I. *Refutat.* Czáfoltatnak 1. Azok a' régi pogány *Philosophusok*, kik azt mondották: hogy az Isten csak az mennyekre, (avagy a' mint némelleyek ki-fejezik:) a' hold felett valokra visel gondott; a' földiekre pedig és ide alább valokra semmi gondgya nints. (2) *Cicero*, ki azt hazutta: hogy: *Dii magna curant, parva negligunt.* de *lisd*
Matt.

Matt. 10. 29. 30. Psal. 147. 9. 3. A' kik tagadgyák az Istent, vagy az Ő gondvifelését. Psal. 14. 1. *Ampl. ex* Malac. 3. 14. 15.

II. *Redargutor.* 1. Vétkeznek in *defectu* ez ellen azok a' világ fiai, kik visssa élnek az Isten gongyavifelésével; ezt mondván: miért emésteném én magamat gondal, és forgalmatoslággal, (hissem lám azt halljuk az tudományokban) gondot vifel Isten mindenekre, es ki-folgaltattya nekem azokat, mellyek énnekem sükségeffek, azonban az Istentől rendeltetett, avagy az Isten gondvifélése mellé köttetettett eőközöket el-mulattyuk. Gondot vifel az Isten Atyámfia; de ugy hogy te-is igyekezzel; mert nem hivalkodásra teremtett Isten, (: mert az Őrdögnek lágy párnája:) hanem a' munkára. Gen. 3. 19. & 2. 15.

2. *In excessu.* Az kik igen forgalmatoskodnak, annyira hogy inkább kerelsék az világiakat, hogy nem az mennyieket. *contra* Matt. 6. 19. 20. Azért ugy kel munkálkodni, hogy e' világ el ne szakasó tégedet az idveflégtől; hanem főképpen az lelkit keresd, és az után a' testit. Matt. 6. 33. 3. Vétkeznek azok, kik a' berentsének avagy berentsétlenségnek tulajdonitnak fok dolgokat, mikor azt mondgyák: Melly nagy pokol berentse, ha oda nem mégyen vala, az nem esik vala rajta. Mint régenten az *Epicureusok*, *Ethnicusok* mindent tsak az jó berentsének és gonos berentsének tulajdonitottak. De meg-értheted, hogy Istenre nézve nintsen semmi-is történetből; hanem az emberek tartják azt berentsétlenségnek, de Isten ugy végezte volt, a' mint lött.

III. *Consolatorius.* Vigasztalást vehetnek innen az hievek, mikor hallják, hogy noha mindenekre ki-terjed az Isten

Isten gondviselő ereje; de leg inkább csak az hűveken vad-
nac az Urnac bemei. Pál. 34. 16. & 33. 18. Mint a jó
tseledés Gazda, kinek jollehet gondgya vagyon mind ap-
ro öreg barmaira, bögaira, &c. mindaz által leg több
gondgya vagyon az ő magzatira. Így az Istennek noha
minden teremtet állatira sőt még a leg kisebb tergetské-
re is gondgya vagyon: mindazáltal az ő választot fiaira ki-
váltképpen való gondgya vagyon. 1. Tim. 4. 10.

IV. *Hortat.* Intetel három dolgokra, mellyek ki vad-
nac fejezve; q. Cat. 28. parte priori.

C O N C I O. XX.

De providentia eadem.

T E X T U S. Gen. 22. a ver. 6. ad 13.

E X O R D I U M.

NAgy hitű embereket olvasunc a' s'ent Irásban: Mat.
8. 10. & 15. 22. (Amp. ex Matt. 9. 21. 23. Marc.
2. 5.) de hova lehetet nagyobb hitű ember Abrahamnal.
vid. in. textu. Aliud Exordium pete ex Anteced.

Partes. A' holott a' többi között.

I. Meg jelenti az Abrahamnac áldozatra való késüle-
tit. v. 6. 9.

II. Az Abrahamnac az ő fiával az Isákkal való beszél-
getését. &c. vide ampl. v. 7. 8.

III. Az Abrahamnac cselekedetét jelenti meg, mel-
lyel vigben akarta vinni az Istennek. az Isák felől való pa-
rancsolattyát, és az áldozatnac helyet. v. 9. 10.

IV. Az Ur Angyalának Abrahammal való szó beszédés
Abrahamnak igyekezetiben való meg bántódását, Isten-
től való meg tiltatását, és annak okát, avagy meg erő-
sítettését v. 11. 12.

V. Az Istennek csudálatos gondviselését, miképpen

vifelt gondot az áldozatra való allatrul, mellyet Abraham háta meget látot &c. v. 13.

VI. Abrahamnak cselekedetit és áldozattyát, mit áldozot legyen meg, égő áldozatul a' fia helyet. *ibid.*

E X E G E S I S.

I. *Quæstio.* Míképpen akarta Abraham Isáket meg áldozni?

R. Nem csak meg akarja ölni; hanem ugyan égő áldozattal akarja meg áldozni.

II. *Mit akar áldozni Abraham?*

R. Nem az ő tulkát bárányát, nem solgáját, &c. hanem az ő egygyetlen egy fiát.

III. *Holott akarta?*

R. Nem az maga házánál; hanem az MORIA hegyén. NB. *De monte Moria vide 2. Chron. 3. 1.*

D O C T R I N A.

Felette igen tsudálatos az Istennek az hivek felől való gondviselese.

Ezt mutattya az Abraham példája. in textu. 2. Ugyan ide való példa az *Jacob*. Gen. 30. 32. & seqq. *Moses* Exod. 2. 5. 7. 8. 3. AZ IZRAELNEK népe, kiknek ruhájoc meg nem kopott, és ki szántás, vetés nélkül tápláltat az égből a' püstában Mennyei kenyérrel. 4. *David*: kiről az ő bujdosásában gondot vitele Isten az *Bárzillai* által és az *Abimelek* Pap által; noha ő néki az *Nábál* semmivel nem gazdálkodék, az ő ehfégeben, de láddé bonnanis rendelt az Isten ő néki táplálására valot.

5. Az *Illyes* Prophéta; kit Angyal által táplála. 1. Reg. 19. és egy özvegy asszony által, 1. Reg. 17. 9. Amaz 5000. ember. Matt 14. 21. Utolhor példák erre amaz okotság nélkül való teremtet állatotskák-is. Matt. 6. 26. *Plal.* 147. 9. U s u s.

U s u s.

I. *Informatori.* It ved eſtedben. 1. Az Iſtennek bölteſeget, hogy ő mindenekben talál modot. (vide ſupr.)
2. AZŐ hatalmat. &c.

II. *Redar.* Vétkeznek azoc kik az Iſtennek kegyelmes gondviféléle felől kételkednek, vagy kétfélegben esnek.

III. *Hortat.* Csudálkozván álgvad és fel magafaltlyad az Iſtennek ditsőſleges nevét, ezért az ő tsudálatos gondviféléſjert, és te hozzád való jó kedvéjert &c. Igy tſelekeſſic Jácob, Gen. 32. 20. David; Pſal. 71. 6

IV. *Conſolato.* Vigasztald magadat minden ſükfégedben, ſeginyfégedben, ezzel az tudománnyal, és az Tudományban meg hallot példákkal.

I D E A. XXI.

De Providentia eadem.

T E X T U S. Gen. 50. 17.---20.

E X O R D I U M.

Micsoda adot légyen okot erre a' dologra. (*remote*)
Az Joſeph Battyainac gonos cselekedetek, Gen. 37. 18. 19. 20. 24. (*proxime*) A' Jácob halála. Gen. 50. 15. *ac ſex. um.* &c.

Partes. A' holott vagyon.

I. A' Joſeph battyainac cselekedeti t. i. az Joſeph előtt való magoc meg alázása, bűnőknek meg vallása könyörgeſek &c. Melljet az Jácob tanácsabol cselekedtek. v. 17. 18.

II. A' Joſeph ſírása Battyaihoz való jó kedves fava, és vigasztalása. v. 11. 19.

III. A' Jácob fiainac Joſeph ellen való gonos bűne, Iſtennek jó munkája, gondviféléle és annak vége. v. 20.

D O C T R I N A.

Az Isten még az gonosz eszközök által is, gyakorta jót sokat munkalodni. Joh. 11. 42. Num. 24. 17. 1. Sam. 29. 23.

Vel sic: Az Isten még az ő kedves fiait is gyakorta gonosz eszközök köziben borsattya, és gonosz eszközök által ostorozza.

De miért tselekezi ezt az Isten?

R A T I O N E S.

I. Hogy ezzel az ő hiveincc bűnököt meg ostorozza, hogy az ő hivi az Istennek dorgálását érezvén; az ő bűnököt meg elmérjek, poenitentiat tarcsanak, és az által idvezüllyenek.

II. Hogy ezzel az ő hiteket, és békefleges tűréseket, az Isten meg próbállyá, melly az gonosz időben izokot meg tetczeni, ha vagyoné avagy nincsen.

III. Hogy ez illyenek által, az ő hiveincc hiteket, reménflegeket, nagyobra nagyobra, nevellye és öregbitse. Mert a' miképpen. 1. Az majoránna törölve job illatot ad, 2. A' bőlő sajtólva job mustot. 3. A' Pálma fa terhelve inkább nő. 4. A' tűz ő verve inkább tüzel; így az hivek. &c. applica. Mert a' miképpen a' vitézek az vitézsignek gyakorlásával öregbednek a' vitézfégben. Így az Christus Zászlója alatt vitézkező hivek, ez illyen dolgoknac gyakorlásoc által öregbednek az hitben, az Lelki vitézfégben, &c. mint az Pálma fa ki az tereh alatt bokot nőni.

IV. Meg tetczie ez az példákbul-is. (1) Erre példa a' Joseph kit az Ismáelitac kezében ad Isten. Gen. 37. 28. (2) Istennek kedves bologaja vala az Jób kit ugyan megdicsire Isten az Sátán elöt, de az Sátánnac keziben borsattá ötet. (3) Szive berint való vala az Dávid; De
amaz

amaz gonosb bemeit, bocsátá reá, 2. Sam. 16. 20. (4) Szent nepe vala Izrael, de foc pogányoc által ostorozá és az frigy ladát az Philisteusoc keziben adá. (5) Az Atyánac kebeliben lakott az *Christus*, kit ferelmes fiánac mondott az Atva; Matt. 3. de az gonosb Sidóc marczongác ötet Acto. 4. 27. (6) Válastot vala sent Pal. Acto. 9. 15. de az Sátánt bocsátá reá. 2. Cor. 12. 7. Igy bünteté Salamont Jéroboám által. 1. Reg. 11. 26.

U s u s.

I. *Informatorius*. Melly bölcs az Isten, hogy még az gonosbulis jót tud ki hozni: és az kiben az ember vetkezik, abban ő jót tselekedic. Vétkezének ebben az Joseph battyai; de nem vetkezék az Isten: hanem jót hozá ki belöle, így az Davidnac idvességét az Semei dolgabol. Az emberi nemzetnek meg váltást, az Sidóc tselekedetiből &c. *recense superiora*. Mert a *Christus* halálában más vége volt Istennek, más az Sidó nac; más Pilátusnac; más volt Judáknak; más vége volt az Sátánnac.

II. *Redargutori*. Oh melly igen vétkeznek hát itt, az gonosb eszközök! hogy mikor Isten az ővéit kezekben bocsáttya, nem azt az véget tésic fel, hogy abban Istennek el rendeltetet tanácsát vigyéc vigben; hanem hogy haragjokat, bosszujokat meg állýac, mint a' Joseph battyai. vétkezének. 2. A' Sátán. 3. A' Pogányoc. 4. A' Semei. 5. A' Sidóc. (*vide ratione 4. Supra.*)

2. Vétkeznek ez mái napon az Ecclesiánac ellenségi: kiket noha Isten az mi büntetésünkre tart fel, mind azonáltal ők kevélysegből, az Anti *Christus* penig gyűlölségből üldöz bennünket. Minden gonosb eszközöket egyben számlálván; rájoc illic amaz Isten büntetése. Esa. 10. 4. 6. 7. &c.

III. *Hortatorius*. Arra intetnek it az Istennek mivel: hogy mikor afféle gonoszságok által ostromoztatnak, ne az ellenségekre vessenek, mint az delczeg loyac, kik csak az ō rájokban vetet vas Zabolát rágiac; azonban nem gondollac meg hogy ez ō rajtoc ülő s' ōket igazgató Ur által akarja őket felidtségre tavitani; hanem inkább legyenek békelseséges tőrőc, meg gondolván azt: kitől, és miért jött az ostrom rájoc Lament. 3. 38. 39.

IV. *Usum Consolatorium pete ex rationibus Documenti.*

C O N C I O. XXII.

De Filio, et de officio Christi Prophetico, Sacerdotali, Regio.

EX Quæstionibus Catecheticis, 29. 30. 31.

TEXTUS. I. Cor. 3. II. Vel Heb. 1. 9.

E X O R D I U M.

AZ Acs-mester hogy az télvések ellen az éppület megálhasson, nem fővenyre hanem erős fundamentomra veti fel az éppületet. Matt. 7. Igy az Ecclesiá. Matt. 16. 18. Eph. 2. *et in textu. &c.*

Partes. A' holott;

I. Tagadgya az Apostol; hogy az Anyaszentegyház nac az Christuson kívül, más fundamentoma lehessen.

II. Ugyan azon Anyaszentegyház nac, lelki Fundamentomát nevezet szerint és semély szerint mondgya meg kilgyen h. e. a' Jésus Christus.

E X E G E S I S.

I. *Quæstio. Mit téssen ez az szo avagy nevezet.*

J E S U S.

R. Annyit téssen, mint Idvezitő, meg tartó, meg fahedito; nem is oka nélkül, mert ō tabadította meg az ō

népit az ő bűneiből Matt. 1. 21, Luc. 1. 31. *g. Cat.* 29.

II. *Mit tészen ez az szó (melly az JESUSnak mint egy vezetek neve) CHRISTUS.*

R. Annyit tészen mint meg kenettetett, nem is oka nélkül, mert az ő Mennyei Ő. Attya fel kente őtet amaz harmas tístre, Prophétiai, Királyi, és Papi tístre: Esa. 61. 1. *g. Cat.* 31.

III. *Miért kellett ő neki arra az hármas tístre fel kenetetni?*

R. 1. Az ő Törvénybéli Prophétiákra nézve, hogy azok ő benne bé-tellyesedgyenek; mert három rendbéli emberek kenettetec meg olajjal az ő Testámentombá
1. Az Királyok. 1. Reg. 1. 39. et 1. Sam. 16. 2. A' Prophéták El. 61. 1. 1. Reg. 19. 6. 3. A' Papok, Exod. 29. 4 8.

2. Mi reánk képest, mert minékünk, mind az háromra igen nagy szükségünk vala. 1. Szükségünk vala az Prophétára; mert igen meg romlottunc vala az mi eleinkben; az Adám esete miatt; ugy annyira: hogy kellett nekünk olyan Prophéta, a' ki az mi homályos elmeinket meg világosítsa, es az Isten akarattára minket meg tanítsion: Joh. 1. 28. 2. Szükségünk vala Papra; mert az Istennek előbbi jó kedvéből ki eltűnk vala, haragnac fia, és neki ellenfégi lettünk vala; azért kívántatott nekünk olyan Pap, ki az mi meg haragudott Istenünket, az ő áldozattával hozzánc engesztelné, 3. Szükségünk vala az Királyra; mert nagy jó örötagot vesztettünk vala el az Adámmal, az Menyörötagot; azért kellett nekünk olyan Király az ki az Ördög rabságából meg szabadítsion, és elvesztett Örötagunkat, és boldogságunkat, helyre állítsa. *g. Cat.* 17.

3. Magára nézve: mert Ő maga mind ez három tífet Söp rendel végben vitte. 1. Prophétai tífet Luc. 4. 16. 20. & 24. 27. mellyre Őtet az Atya fel bentezte vala. Mat. 3. 17. & 17. 5. Papi tífet mikoron meg áldozta magát, és a keresztfán meg-holt, Heb. 9. 22. 14. 28. & 10. 12. 14. 1. Joh. 2. 2. 2. Kiralyi tífet: Mert az bünt meggyőzte, mikor azért eleget tett, az halált; mikor az halál Őtet meg nem tarthatta; hanem ábbul fel tamadot. Az Őrdögöt: mikor az prädát az Ő kezébül ki ragadta,

IV. Mit ért a Fundamentomon?

R. A' Christust, *vide v. 12. & loca in Exordio allata.*

D O C T R I N A. I,

Csak egyedül az Ur Jesus Christus az mi igaz meg valsonk és szabaditonk. Esa. 63. 3. Coll. cum Apoc. 19. 13. 1. Cor. 1. 30. Eph. 1. 1. 1. Pet. 1. 18. 19. Matt. 20. 28.

Rationes Doctri. Pete ex locis prefatis et ex motivis inf. vide Usam Hor.

I. *Refutatorius.* Holott hallyuc, hogy más fundamentomot senki nem vethet, és hogy tsak egyedül, az Christus legyen a' mi meg szabaditonc azért vétkeznek ez ellen a' Papistác, kik noha soval ez idvezítővel ditsekednek, mindazáltal tagadgyác a' Jesust voltakeppen egygyetlen egy Idvezítőnek lenni. q. Cat. 30. Mert a' Jესuson kívül is idvesléget keresnek, a' Pápa indulgentiáiban a' magoc elégtetelekben, es jo tselekedetekben börtölésekben, könyörgésekben alamishájokban &c. E' mellett a' Szenteknek esedeznek és mit nem cselekednek. I. Bizonyára meg-sértic a' Christus papi tífet. Az Ő Törvénybéli Papnac tífeti volt az áldozat, (mellyel az Bűnök el-töröltetenece vala) A' népért valo esedezés, (mellyel

(mellyel az Isten haragja engeszteltetic vala &c.) Igy a' Christufnac tísti mind az áldozás, mind az efedezés mellynek ha edgyike. h. e. az efedezés az benteké volna, az Christufnac egész Papság nem tulajdonittatnék. 2. Vetkeznék ezek ellen az bent irásbeli helyek ellen. Rom. 8. 34. Act. 4. 12. 1. Tim. 2. 5. &c.

II. *Usus Hortatorius.* Azért csak egyedől őtet esmérjüc szabadéonknac, néki efedezzünc. Erre penig indicsanac.

1. Mert csak maga tekerte az Sajtot. Esa. 63. 3. Azért ha abban néki legetője nem volt, az Isteni tísteletbenis, ne legyenek néki tárjai a' bentek. Ampl. ex Dóto.

2. Az a' jó: az mellyet papságával nyert, meg engesztelé hozzánc az Atyát, és néki kedvében jutatot, és az mi nagy adótságunkat az Isten igalságának kebelében be fizette, a' mi sanczunkat amaz nagy árt az ő vérét az ő áldozattyában.

3. Az a' jó az mellyet nyert nek ünc Prophétai tístivel, la melly sápen meg tanitot bennünket, és meg jelentette az Atyánac minden akarattyát. Joh. 1. 18.

4. Az a' jó mellyet Királyságával nyert, mert minket kik az őrdög pradái voltunc, annac az Oróbl inynac torkábol ki ragadott, az ő örökké valo rabságából ki váltot, és az el vestett Oróágunkat vissza nyerte.

III. *Consolator.* Oh melly nagy vigasztalásodra vadnac te néked ezek (a' szabadító Christus) fellyeb meg emlitet jo téteményi. *recense Motiv.*

DOCTRINA. II,

Tsak egyedől az Jésus Christus az mi igaz Prophétánk, fő Papunk, és királyunk.

Ebben az főban fundáltatic az Tudomány, Christus,

i. e. meg kenettetet, mert az Christus meg kenettetet az Prophetaságra, Papságra, és Királyságra.

Három ága vagyon a' Tudománynac. Az elsőből a' Christus Prophetái tisztiról. A' másodíc az ő Papságáról. A' harmadic Királyságáról.

A' mi az elsőt illeti, meg tetzcic ez innét, mert ő immár mint igaz Prophéta végben vitte, és végben vísi az ő tisztit, háromképpen. 1. *Per se.* Az maga személyeben. Heb. 1. 1. Joh. 1. 18. Luc. 24. 27. Mat. 5. & 13. Es több helyeken, valamelyek előnkben adgyák az ő főc lép idvelséges tanítást, és prædikállást.

2. *Per Ministerium.* Az ő Tanítványi által. Act. 5. 20. 21. 3. 25. et 16. 14. 32. Matt. 28. 19. Eph. 4. 11.

3. *Per spiritum sanctum.* Az ő sent Lelke által ezt igerte meg. Joh. 14. 16. 26. & 15. 26. & 16. 7. El-is küldé. Act. 2.

U S U S.

I. *Informatorius.* Itt vedd ešedben azt: miképpen gyakorlotta a' Christus Prophetái tisztit itt e' földön. 1. P-lda bešed által. Matt. 13. 2. Győzhetetlenképpen. Matt. 12. 3. Ekesen šollással. Joh. 7. 46. 4. Buzgosággal. Matt. 13. 37. 5. Tökéletességgel. Joh. 15. 15. Es miképpen gyakorollya mais az egekben vide Conc. 30. & 31.

II. *Invest.* Visgáld meg ha tenéked prophétáde a' Christus R. Az ő Prophátaságát ešedben veheted abbul hogy ha érzed magadban a' š. lélek Istennec titkos tanítását, oktatását és meg világosítást, ha ezt érzed magadban, nyilván a' Christus Prophátaságánac lelki ereje hatot ki te beléd.

III. *Redargutori.* Feddetnek kik azt mondgyác: né-
kemis

kemis Prophetám, a' Christus &c. ôk penig nem akarnac prophetáini a' magoc házoc nepe kôzöt.

IV. *Hortatorius.* Int, kérjed a' Christust adgyon rést nékedis, az ô Prophetaságából, hogy te is tanithas. &c. *A' mi a' másodikat illeti, hogy ô legyen mi nekünk igaz fő Papunk;* innét tetzic meg; mert valamit az ô Testamentombéli Papoc tselekedtenek, azonkeppen cselekedet a' Christus. Mert valamellyek az áldozatban meg kívántatnanc, azok a' Christus áldozattyában fel talaltatnanc. Az Aldozatban, meg kívántatic. 1. A' Pap, 2. Az Aldozat. 3. Az Oltár, A' Christus áldozattyában, mind az Pap, mind az Oltár, s' mind az Aldozat meg talaltatnac. Ames. M. L. I. C. 19. n. 19.

I. Az ô Testamentombéli Papoc tísti volt. 1. hogy imátkozzanac és eledezzenek, Istennek a' népért, ezt cselekedte a' Christus, Matt. 11. 25. Luc. 22. 32. Joh. 17. 20. Így most is. Heb. 9. 24.

2. Tístek volt a' Papoknac, hogy áldozzanac, ezt is végben vitte a' Christus mi érettűnc, Az Uj T. 1. Joh. 2. 2.

3. A' fő Pap tísti volt hogy estendőben edgyűer bé mennyen a' lanctuariumban, ugy a' Christus. Heb. 9. 24.

U s u s.

I. *Refutat.* Vétkeznek a' Pápiśc a' Christusnac papi tísti ellen (a' sok milés áldozatoccal) Contra Heb. 9. 26. 28. & 10. 14. Így vétkeznek az ô Prophetiái tísti ellen is (a' sok traditioccal) meg nem elegendvén: az igaz prophetánac a' Christusnac a' űent irás által valo tanításával Contra. Psal. 19. 8. 2. Tim. 3. 17. Így vétkeznek az ô Királyi tísti ellen is (a' Pápa Uralkodásával) Contra Matt. 20. 26. 1. Cor. 4. 1. 1. Pet 5. 3.

II. *Investigatorius.* Vigáld-meg kerétyén Ember, ha Papod: te neked a' Chriltus. Az ő Papságot efsedben veheted abból, hogy ha a' Chriltus Papságának lelki ereje és hasonlatossága ki hatottte rád. Ezt pedig ilyen jelekből tudhatod-meg. 1. Meg alázttadé sivedet és vagyé töredelmes lelekkel, mint *Dávid, Péter, Publicanus, Ama 3000. ember.* Act. 2. 37. Ez kedves Isten előtt Pfal 51. 19. & 34. 19. Elai. 66. 2. Illyen lelki áldozatra int. 1. Pet. 2. 5. 2. Környül metéltedé nyelvedet, i. e. a' gonóttol el fordítottadé, az Istennek dicsiretire. Pfal. 50. 14. & 119. 3. Meg áldozttadé egész testedet, az az, minden külső belső tagaidat, el fordítottadé a' gonóttol, semedet, füleidet, kezeidet a' jora, &c. Rom. 17. 1. Fol tebeize felebarátoddal a' szeretet és irgalmasság által, Heb. 13. 16. Amp, ex Gal. 6. 10. Hos. 6. 6.

III. *Hortatorius.* Intetel annak okáért ez négy fele áldoztatnac el követéfire. *recense super.*

A' mi az harmad. kat illeti, hogy csak egyedül ő legyen a' mi hatalmas es Felséges Királyunk, meg tetzic innét: mert valamelly jó dolgok az jó Királyban meg kívántatnac, azok mind fel talaltatnac a' Chriltusban,

1. Meg kívántatic az jó Királyban: hogy Törvényt adgyon a' népnek, és Törvényeligazgassa az Országot, ezt cselekedte ő Felsége, mikor a' Sinai hegyen az ő Törvényt ki adta. Act. 7. 28. hogy az kik azt meg őrzic azokat meg oltalmazza. az ő barnyai alatt, a' kik pedig azt meg ronttyác, azokat meg büntesse és meg roncsa. *Amplifica ex Matt. 25. 34. - 46.*

2. Meg kívántatik a' jó Királyban, hogy ő erős. hatalmas legyen, hogy az ő Országát az ő ellenségi ellen meg

oltalmazhasza, ellenségig penig meg ronthassa; Igy cselekedic a' Christus. Psal. 2. 7. 8. 1 Cor. 15. 55. Matt. 16. 18.

3. Meg kívantatic hogy csudálatos és tanácsos légyen, hogy az Ő jó tanácsával tudgya az Ő népét igazgatni mint Salamon: vide 1. Reg. 3. 16--28. Igy az Christus olly csudálatos és tanácsos (a' mint Esaias mondgya: 9. 6.) hogy az Ő Isteni bölcsesleginec és tanácsának soha teremtett állat végire nem mehet, Rom. 11. 33. 34. Psal. 139. 6. Melly csudálatos rendet meg tartott eleitől fogván 1. *Az Anyaszentegyháznak*, sok nemzetfég közzül valo *szedgettetésében*. 2. *Annac csudálatos meg tartásában*, mint Egyiptomban, a' *Pharabonak* nyomorgatása alatt, Exod. 1. 15-19. A' *Pusztában* 40 estendeig a' sok somoru változások alatt, Deut. 2. 7. Neh. 9. 21. Babyloniában a' *Nabugodnezár* kegyetlensége alatt, Dan. 3. 8.--29. *Sufanban* *Perfiának* sű *Városában*, és az *Assverusnac* mindē tartománnyiban a' *Hémánnac* dűhōskōdēte alatt, Esth. 3. 8--13. *Coll. cum. c. 7. 6--10.* Izraelben ama hét ezereket az *Acháb űldōzēte* alatt, 1 Reg. 19. 18. *Az Anti Christus* birodalmában ama *háaz* negyven négy ezereket a' sok *Persecutioc* alatt Apoc. 14. 1. csudálatossan meg tarta, sőt ma-is csudálatosképpen meg tartya 3. *Annac meg-váltásában* mert Isten lévén. emberi testben jelenec meg, 1 Tim. 3. 16. *Mennyei Király* lévén; *Solgai formában* jöve e' világra, Phil. 2. 7. *Ezért Ő* benne fokban meg *botránkozának*, Marc. 6. 3. és meg *botránkozván*: meg-is *romlának* &c. *vid. Esa. 8. 14. 15. Coll. cum Luc. 20. 18.* Sőt még az *Egyházi Vezérec*, és *éppitō Mesterek* is (kiknek ebben a' drága *segelet kőben* a' *Christusban* kel vala fel *éppiteni az Anyaszentegyházat*.) *őtet meg veték.* Matt. 21. 42.

4. Meg kívántatic a' jo Királyban, hogy az ö mellette fokot bñvedõ es vitezkedõ hìveinek igazán soldgyokat fizesse, és jutalmakat meg adgya. Igy a' Christus. Apoc. 2. 10.

U s u s.

I. *Investigatorius.* Vilgáld meg hát ha te néked Királyodé a' Christus? R. Az ha te uralkodol az bñnõn, és nem a' bñn te rajtad.

II. *Redargtorius.* Oh mely igen vétkeznek tehát azoc kik e' Királynac Zásloja alá adgyác magokat, és az nyomoruságnac napján mellõle elálnac, mint amaz Irástudo akará követni a' Christust, Matt. 8. 19. 20. de hogy meg érté hogy nyomoruságos, meg botránkozek. Es a' Phariseusoc közzül fokañ bñrették volna õtet halgatni, de ez világi emberek elõtt valo méltóság és gazdagság el vonta õket. Oh mely fokakat vonson el e' mai napon az Anyaszentegyházbol efféle!

III. *Hortatorius.* Vitezkedgyél hát e' Király mellett mind végiglen. Erre inditsanac a' példác kik vitezkedtenek az Ördög ellen mint bñnt Job, Job. 2. bñnt Pál. 1. Cor. 12. az Test ellen mint *Joseph.* Gen. 39. E' világ ellen: mint *Moses.* Heb. 11. 24. 25. 26.

2. Esküvésed, mert keresetségedben arra esküttél meg hogy az ö Zásloja alat vitezkedel, az Ördög, a' Test, és ez Világ ellen.

3. A' büntetés, kik õtet meg tagadgyác. Matt. 10. 33. Amp. ex Heb. 6. 6. & 12. 16. 17.

4. A' jutalom, mellyel meg jutalmaztatnac, kik végig vitezkednek. 2. Tim. 4. 8. Apoc. 1. 10.

IV. *Consolatorius.* Nagy vigasztalásokra bñlgál az hìveknek, hogy õ nekik ilyen hatalmas, Királyoc vagyon: ki meg.

ki meg rontotta a' bünt az ördögöt halált; Rom. 6. Heb. 2. 1. Cor. 15. és ki az ő királyi tisztit (sőt mind hármas tisztit) ma is gyakorollya az hiveknek hasznokra. Ne fély tehát Istennek Anyaszentegyháza! mert a' Pokolnac kapui nem vehetnek te rajtad diadalmat, Matt. 16. 18. Ne fély; mert a' Király Christus a' te ellenszögidet *vas veßsövel meg rontya*, a mint sent Dávid mondgya. Psal. 2. 9. Azokat, meg gyözi, a' mint sent János bizonyittya ki így szól: *Ezek a' Bárány ellen viaskodnak, és a' Bárány meg gyözi: Mert Uraknak Ura, és Királyoknak Királya.* Apoc 17. 14. Idvezitönk-is így szól: *Biztatok: En meg gyöztöm e' világot.* Joh. 16. 33.

C O N C I O. XXIII.

De Christiana dignitate.

EX Quæstione Catechetica. 32.

T E X T U S. 1. Cor. 6. 15. Vel Joh 15. 5.

Ex verbis: *An ignoratis Corpora vestra esse membra Christi.*

E X O R D I U M.

A Szent Irás a' hiveket söp nevezeteckel illeti. Mert öket nevezi: Atyának áldottainac, Matt. 25. 34. Hitnek cselédinek, Gal. 6. 10. Isten Templomának, 2. Cor. 6. 16. Christus Attyafianac. Matt. 17. 50. Christus Juhainac, Joh. 10. Christus tulajdoninac. 1. Cor. 3. 22. Christus tagjainac. in Textu.

Partes. A' holott vagyön.

I. A' Kérdésnek formája, h. e. *Avagy nem tudgyátok,*II. A' dolog mellyet kérd, és fel tében. h. e. *a' ti testetek. &c.*

III. Az Apostol feleleti.

E X E G E S I S.

I. Quæstio

I. Questio. A' keresztény ember miképpen lehet a' Christusnak tagja, holot ő Felsége az Egekben lakozik?

R. Tsak egyedől az igaz hitnek általa, melly által beoltatunc a' Christusban, mint az élő vesző az élő tőkében. Eph. 3. 17. Coll. cum. Gal. 2. 20. Rom. 6. 5. Joh. 15. 17. 4. 5.

II. Micsoda, és ki legyen ez ilyen Keresztény ember?

R. 1. *Catech. Sider. qua. 2. Avagy 2.* A' keresztény ember, nem egyéb; hanem a' Christusnak olyan tagja és tanítványa, ki a' Christust követi, mind a' Tudományban mind az ént életben. *Avagy 3.* A' Keresztény ember oly személy, ki igaz hitnek általa, a' Christusban bé oltatván; réseltetet a' Christusnac (az az, a' megkenettetek) hármastiből. Apoc. 1. 6. 1. Pet. 2. 9. *vide amp. q. Cat. 32.*

III. Hány féle az Keresztény ember?

R. Két féle, Igaz, avagy Hypocrita. Matt. 7. 22. 23. & 20. 16. Innen vagyon hogy a;jt mondgya a' Christus Joh. 15. 2. Hogy némely veszőt ki metz, kicsodac azoc? A Hypocriták, a kik nyelvekkel, kérkednek a' keresztény nével, h. e. hogy ök a' Christus tagjai, de valósággal a' Christusban be nem oltattac, és gyümölcsöt ő benne nem teremtenek.

D O C T R I N A.

Minden keresztény ember igaz es tiukos élő tagja a' Christusnak Eph. 5. 30. Meg hallad a' kérdésekből micsodás keresztény lehessen a' Christusnak élő tagja, és miképpen? csak hitnec általa. &c.

R A T I O N E S.

De honnan tessék meg? R. Az hasonlátosságokból.

I. Mert miképpen a' tagoc el oldhatatlanképpen edgyesül-

gyesültenec (az erec és inac által) a' fővel, így a' Christus az igaz hivekkel. Rom. 8. 38. 39. Jos. 13. 1.

II. Miképpen a' tagoc olly szeretettel viseltetnec egymáshoz: hogy ha ō köztök egy tagnac bántodála vagy on az több tagoc is bántodnac vele; Így az igaz hivec közzül egy nec bántodála lévén, a' többi-is bántodnac véle, Jerem. 9. 1. Lam. 5. 17. 18. Psal. 137. 5. 6. 1. Reg. 19. 10.

III. Miképpen a' tagoc olly szeretettel viseltetnék az ō fejkhez, hogy ōk a' magoc veszedelmivel-is óltalmazzac az ō fejeket így az hivec az magoc szerelmivel-is óltalmazac az Christust, az Isten dicsőségét és az Ecclesiát, 1. Sam. 4. 19. 21. 22. 1. Reg. 19. 10 & 119. 20. Exod. 32. 32. Rom. 9. 3.

IV. A' tagoc a' főtül igazgattatnac, és elevenített nec. Így az hivec a' Christustul. Eph. 4. 16.

V. A' tagoknak mindenik nec külömb külömb tísti vadnac. Így az hivek nec. Rom. 7. 2. 4.

U s u s.

I. *Informat.* Itt ved elzedben melly nagy lelki méltóság legyen hogy te Christus tagja vagy Isten nec fia vagy Joh. 1. 11. Szent Lelec temploma vagy. 1 Cor. 3. 16. Királyi Papság vagy. 1 Pet. 2. 9. Apoc. 1. 6. hová lehetnek méltóságosabb személyek, mint a' Papoc, Királyoc. Ampl. Inform. ex epithetis in exordio allatis.

II. *Redargu.* Feddi a' Hypocritákat bűnben élöket, gyümölcstelen fákat, vide super. quæst. 3. Exeg.

III. *Consolatorius.* Ha a' Christuñac tagja vagy, ne félyhát, mert akarminémű háborukban, nyomoruságokban, késértetekben forogj; de el nem merülű, mert veled az Kormányosod a' Christus az hajoban. Matt. 8. es meg dorgállya az félveseket, El űzi a' probáknac sürű fel-

rű fellegeit, habjait. Ampli. ex Psal. 23. Rom. 8. 38. Phi. 1. 21. 2. Ne fély még ama rettenetes itéletnek napján-is, a' mikor aſt mondgyác: *Hegyek ſakadgyatok reánk, &c.* Mert Atyádfia lében a' ki ſékben ül: mert fedjed, Kjrályod, &c. és oda viſi a' tagokatis az holot az fő önnön maga lében.

D O C T R I N A. II,

Nagy lelki edgyeſségek vagyon a' hiveknek az Ur Jeſus Chriſtuffal, Mert ihon Chriſtus tagjainac mondatnac. NB. *Pro alia diſpoſitione poteſt tractari hoc Documentum ex Textu. Joh. 15. 1.*

R A T I O N E S.

I. Mert a' hivec minnyájan tagjai és fiai amaz lelki Anyánac. Gal. 4. 26. a' penig titkos teſte az Ur Jeſus Chriſtusnac. Eph. 1. 23.

II. Mert a' haſonlatoſságok-is ezt a' Chriſtuffal való ſen t eggyeſülésűnket mutattyác, magyarázzác, mikor a' Chriſtus Völegenynek és férj-nek; mi Jegyefnek es feleſigne, 2. Cor. 11. 2. Apoc. 21. 2. 9. A' Chriſtuſt főnek; mi tagoknac. Eph. 5. 23. 30. A' Chriſtuſt Szólótűnek; mi ſőlő veſſőknek, Joh. 15. 1. A' Chriſtus fundamentum kőnek; mi arra éppitetet kőveknek. 1. Pet. 2. 4. 6. mondatunc.

III. Mert a' Chriſtus ſavai-is ezt erőſſitic; mikor a' Chriſtus a' hiveknek nyomoruſágát és gyalázattyat ugy tartya: mint ha önnön magán eſnék az. Act. 9. 4. Luc. 10. 15. (ampl. ex 1. Sam. 8. 6.) Viſontag a' hivekkel közlöt jót ugy veſſi: mint ha önnön magával a' Chriſtuſſal közöltetnek az. Matt. 16. 40. & 25. 40.

U s u s.

I. *Informatorius.* Itt eſedben veſſed melly igen ſiralmas

mas, állapottyoc légyen a' hitetleneknek; kik a' Christusban bé oltatot élô tagoc között nem számoltatnac: Mert a' mint hogy a' hiveknek nagy lelki edgyesülések vagyon a' Christussal, Igy ellenben a' hitetleneknek semmi lelki edgyesülések nintsen ô bent felsigével; hanem ôk Christus nélkül vadnac, és a' Christuson kívül nyavalyognac, vesödnek.

II. *Investigatorius.* Visgáld-meg ha élô tagja vagyé a' Christusnac, és vagyoné lelki edgyesleged véllé? R. Ugy vagyon, ha a' Christus hármastisztiben résted vagyon. vide sup. Con. 1. et Con. 22. de ha azokban rést nem vettél, jaj meg rettenhecz lelked ismémentiben.

III. *Redargut.* Oh melly igen vétkez nec tehát azok ez ellen kik keresztényeknek hivattatnac; amaz lelki Anyánac fiánac, Christus tagjainac mondatnac, azomban éktelen életet él nec, de bizonyára valameddig az ember gonos életet él, addig ne is kerkedgyec ezzel az lelki edgyesléggel, mert lehetetlen hogy az Ur Jésus Christus az tisztátalan hivekben lakozhassék (holott ô tista) lehetetlen hogy a' bűnben heverő emberec a' Christusnac élô tagjai legyenec mint ki tetsik ex Rom. 8. 9, mert a' Christusnac élô tagjai a' bünt öldöklic. Gal. 5. 24. és a' hit nec fok gyümölcsit teremtic. Joh. 15. 5. 8. Igy a' lelki frigy láda a' Christus nem lehet edgyüt az undoc hivekkel, és miképpen a' Salamon Temploma nem szenvedte a' bélpoklost; Igy amaz igaz templom Joh. 2. 21. Matt. 26. 62. az lelki bél poklost: Am. ex 2 Cor. 6. 14. ad 18.

IV. *Hortatorius.* Kövesd azért a' te fejedet a' Christust, az ő életénec folyásában, 1. Az Ujjá születésben h. e. az mint hogy a' Christus születet, így te ujjá születel

fel. A' Kereseteknek probáknac viseelésében. 3. A' bűnnec meg fehitésében &c. öldököllyed a' bűnt, tamadgy-fel az Uj és bent életre. 1. Kövesd ötet az ő tisz-
tiben, tanicsad mint Prophéta házad népét. 2. Uralkod-
gyál mint Király a' testen, e' világot, öldögöt gyôzd-
meg az igaz hit által. 3. Aldozd meg egészben magadat
öldökölven az ő embert. Rom. 12. 1. (2) Aldozzál kö-
nyörgéssel hálaado áldozattal az elvett jökéit, és az el-
vevendökért. (3) Alamisnával. Heb. 13. 15. Act. 10. 4.
(4) A' nyomoruságoknac, kereseteknek, mártymorság-
nac áldozattyával mint Szent Pál. 2 Tim 4. 6. Phil. 2.
17. *Meg áldoztatom* i. e. a' nyomoruságra mártymorság-
ra adatom. &c. Így lében hogy le tétetic az életnek ko-
ronája.

C O N C I O. XXIV.

De Deitate & Dominio Christi:

EX quæstionibus Catecheticis 33. 34.

T E X T U S. Joh. 20. 28.

E X O R D I U M.

MEg a' hivekben-is találtatic hitetlenség, példák erre
Moises, Num. 12. 12. *Zacharias* Luc. 1. 20, Az A-
postoloc. Marc. 26. 14. *Thamas* Joh. 20. 25. 27. ki mi-
nek utánna a' hihetelenségnec méry álmából fel serkent
volna fel kiált, és ezt mondgya: én Uram &c.

Partes A' holot vagyon

I. A' *Thamas* feleleti és vallás tételic.

II. A' semely a' ki felel.

E X E G E S I S.

I. Quæstio. *Miért mondatik Urnak a' Christus?*R. Mert azt mondgya *Thamas*; *En Uram* &cI. Urnak mondatik a' Christus. 1. A' teremtésre
nézve,

nézve, Joh: 1. 3. erre nézve mindennec Ura a' Christus, még az ördögöknek-is, Marc. 5. 12. 13.

2. A' meg váltásra nézve, Igy csak az hivekre nézve mondatik Urnak, mert meg váltott a' halálbul, a' bünből, az ördög rabságából azért nagy Uri méltosága és jussa vagyon hozzánc. *vide quest. Cat. 34.*

3. A' meg tartásra nézve; mert ő tart és őriz bennünket az örök életre; ezért mondgya: Joh. 17. 12. *vide fufius Urs. in expl. q. Cat. 34. q. 2. n. 3. vide etiam locum Judæ, v. 1. apud Ravanellum in voce CONSERVATOR. n. 3.*

4. Az Atya Mindenható Istennek rendelésére nézve, mert nem csak azért Urunc ö mi nekünc hogy minket teremtet meg váltot &c. *supr.* hanem azértis, mert minket az Atya Isten ö neki adott, és őtet mi nekünc Urunkká, fejünkke és Királyunkká tőtte. Joh. 17. 12. 24. Eph. 1. 22. Act. 5. 31.

II. *Questio. Miért mondgya ő Istenének?*

R. 1. Mert élő hittel el hitte: hogy a' Christus őtet az ördögnek hatalmából, &c. Meg szabadította,

2. Mert cseben vőtte, hogy a' Christus (távuly létében is) az ő hívének hihetelenségét által látta.

III. *Miképpen mondatik Istennek?*

R. Nem hasonlatosság berént mint Mofés. Exo. 7. 1. A' Magistrátufoc Pfal. 82. hanem tulajdonképpen és természetberént.

DOCTRINA.

Efcedben vehed innen, hogy az Ur Jésus Christus az Atyával es Szent Lélekkel egyenlő hatalmu és méltosagu igaz Isten legyen. Col. 2. 9. 1. Tim. 3. 16. Joh. 1. 1. 2. Joh. 14. 10. En az Atyában vagyok &c. Azaz, én és az

Atya edgyek vagyunc. De továbbá meg tetezic.)

R A T I O N E S.

I. Az Isteni nevezetekből (*quæst. Catech. Sider.*) *Bizonnyécsd meg hogy Isten légyen a' Fiu.* vid. Esai. 9. 6. Jere. 27. 6. Rom 9. 5. et loca Documenti supra.

II. Az Isteni tulajdonságokból, mert örökké való. Esai. 9. 6. Mindenút jelen való. Matt. 18. 20. & 28. 20. Meg változhatatlan, Matt. 24. 35. Mindenható. Matt. 28. 18. Apoc. 1. 8. Mindentudo. Joh. 21. 16. 17. & 16. 30. Apoc. 2. 23.

III. Az Isteni erőkből, cselekedetekből, mellyek néki tulajdonéttatnac. Joh. 1. 3. & 5. 19. 21. Joh. 6. 44. Matt. 11. 2. Coll. cum. 10. 5.

IV. Az Isteni tiszteletből és imádásból, mely Ő néki tulajdonéttatic. Joh. 5. 23. Heb. 1. 6.

V. A' hitnek dolgából avagy Apostoli Credoból, A' Keresétségéből. Matt. 28. 19. 20.

U s u s.

I. *Refutatorius.* Meg czáfollja e' Tudomány az Arriánusokat kik tagadgyác a' Christus örök Istensegét, mellyet az Őrdög talalt ki, hogy az emberek ezt az idvelségnek edgyetlen egy uttyát, a' Christust eltéveffék, és a' pokol utára térjenek, de a'ft mondgyác: I. Az Atya nagyob az Fiunál. Joh. 14. 28. R. Ez igeket az Christu'fnac nem tsak emberi természetiről kell érteni (mint az régiek akarjác) hanem az egész közben járásnac tiszteiről, az menyiben az Ő seméllye szolgai formát vött fel magára, a' meg testesüléfnec allapattyában. II. Az Atya mondatic egyedől való Istennek, Joh. 14. Ergo.

Itt (nem kárhoztatván azokat kik ezt Comparativè ad falsos Deos értik) azt kell felelni;

felelni; hogy az Irás az Christust kétképpen veti előnkben. 1. Az Isteni formára nézve, mellyben az Atvához hasonlo. 2. A' Bolgai formára (avagy az közbé járásnac és a' követsegnec tisztire nézve) mellyre nézve mindent az Atyának tulajdonit, és őtet hijja egyedül valo Istenec, ugy hogy az hol az Atyát egyedül valo Istenec nevezi, az Bolgai formára nézve, ugyan ott ő vele egyenlő igaz Isten legyen, az Isteni formára nézve. 3. Igaz Istenec mondgya, ibid. nem ugy mint ha a' Fiu és Sz Lélec, igaz Isten nem volna; hanem az mennyiben az Atyának tett ígéreteket, a' Christusnac el-bocsátásában, igazán és tökéletesen be töltötte az Atya: *vide fusius Felegyházinum pag. 35.*

III. A' Christus nem tudta a' fige fán az figét, Matt. 21. az itélet napját. Marc. 13. 32. *nevekedet à bölcseségbé* Luc. 2. 52. R. Mind az ő emberi természetire nézve ércs. De Isteni természetire nézve lásd meg Joh. 21. 17. *vide fusius Calvin. in Loca: Matt. 21. 19. & Marc. 13. 32.*

II. *Usus Hortatorius.* Tisztellyed hát őtet egyenlő Isteni tisztelettel, mint az Atyát és Sz. Lelket. 2. Vallyad te Uradnac és Istenednec lenni.

Erre indicson. 1. Az Isten parancsolattya. Joh. 5. 23. 2. Mert ő minékünk Urunc, mind az teremtre megváltásra, gondviseleltre nézve &c. supra. mi pedig teremtetett állatoc vagyunc Bolgak &c. azért tartozunk. 3. Mert ő minékünk nem csak Urunk fejünk Királyunc &c. hanem egyber s mind erős és hatalmas Istenünk-is a' mint S. Thamás mondgya: in textu: *En Uram és én Isteneink* Rationes Δ-ti. fiant. Motiv.

NB. *De Questione Cat. 33. Vide infr. Conc. 81. q. 1.*

C O N C I O. XXV.

De conceptione & Nativitate Christi:
EX quaestionibus Catecheticis 35. 36.

T E X T U S Luc. I. 31---35.

E X O R D I U M.

A' Régi bencék nagy bivek bakadva várták a' Messiást mint *Eva* Gen. 4. 1. *Abrahám* Joh. 8. 56. *Dávid* 2 Sam. 23 *Simeon* Luc. 2. A' *Királyok* és *Prophéták*, Luc. 10. 14. Ezt várták és kívánták a' pogányoc, Hag, 2, 7. Ennek meg-tesztelésin örvendetes énekléssel zengedeznek az *Angyaloc* L. 2. 14. Ennek fogatását 3. &c. Örömmel hirdeti *Máriánac* a' *Gábríel*. in textu. Aliud Exordium. Igen hűsüges követe vala Istennek a' *Gábríel*; mert Isten őtet küldé régen *Danielhez*, Dan. 9. 21. őtet küldé *Zachariashoz*. Luc. 1. 19. őtet küldé *Máriához* in textu.

Partes. A' holott vagyon:

- I. Az *Angyal* követsége és beszéde. v. 31. 32. 33.
- II. A' *Mária* kérdése. v. 34.
- III. Az *Angyal* feleleti és oktatása. v. 35.

E X E G E S I S.

I. *Quaestio*. Miképpen fogantatot a' *Christus*, avagy *Micsoda* az ő meg-tesztelése?

R. Itt ezeket kell meg tudni. 1. Az emberi természetnek formáltatását. 2. Annac fel vételit. 3. Az bémellyi edgyeséget.

II. *Micsoda* az első?

Az ő emberi természetinek formáltatása az: a' mellyel a' *Christusnac* benc teste, ferfiu mag nélkül, az *Süz Máriánac* meg benceltetet véreből a' természetnek rendi kívül csudálátosson a' *Szent Lelektül* formáltatot és fogantatot.

q. Cat. 35.

III. A'

III. A' Második micsoda?

R. A' mellyel a' Christus igaz és valóságos emberi testet (és lelket) vőtt fel az ő tulajdonságival és erőtlenségivel edgyűt a' bűnön kívül. q. Cat. 35.

IV. Micsoda a' seméllyi edgyesség?

A' mellyel a' Fiu Istennek seméllye, az igaz emberi természetet az ő Isteni természetivel el válthatatlanképpen ugy egygyesítette (*sine confusione naturarum & proprietatum*) hogy mind a' két természetek tulajdonsági megmaradván: egy semelyben Isten és ember legyen. vide fus. Volleb. l. 1. C. 16.

V. Miért kellett sőtül sületteini?

R. Hogy meg tésék bűn és macula nélkül valonac lenni. in textu. v. 35. Heb. 4. 15. & 7. 26. 2. A' Prophétiákra nevezve, Esa. 7. 14. Gen. 3. 15. 3. A' példázatokra nevezve, minémű példázat vala ama kéznélkül el haladot kö. Dan. 2. 34. melly a' Christust példázza vala, ki a' sűznek méheben (*absque humana opera*) a' sőt léleknek titkos munkálkodása által fogantatván: sűletetek e' világra. Tőb példázatokat las egyebűt. *De natiuitate alibi satis.*

DOCTRINA.

A' Szent Háromság Istenségnek második seméllyének kellett e' világra sűletteini, jani es fel venni magára az emberi természetet. Phil. 2. 6. 7. 8. Joh. 1. 14. 1. Tim. 3. 16. Heb. 2. 14. 16. Galat. 4. 4. De miért kellett meg testesűlni az Istenségnek második seméllyének (*vide fines incarnationis.*)

RATIONES.

I. Mert az Isten dicsűlsége ugy kívánta, melly kettőben áll: 1. Az Isten igalságában. 2. Irgalmalságában.

ban: Miért kívánta az Isten igafsága azt: hogy emberré legyen a' Christus? R. Azért: mert az Isten igafsága, azt kívánta, hogy az ember az öbűnéért örök halált szenvedjen, és eleget tégyen; az ember pedig eleget nem tehet vala, hanem az Isten fiának kellett ez világra jöni. &c.

Az Ő irgalomsága ezért kívánta, mert ha ez világra nem jött volna, és fokakat meg nem váltott volna, az Ő irgalomságát nem ésmérhették volna az emberek.

II. Kivánta a' mi romlot állapotunc, mert ellenségi lóttunc volt Istennek, azért kellett a' Christusnac ez világra jöni, hogy minket meg békéltesse Istennek, és az Ő haragját, mi hozzanc az Ő áldozattával meg engeftelje, ezt éneklic az Angyaloc. Luc. 2. 14. *Békesség az embereknek*, erről tanit Szent Pál. Rom. 5. 1. & v. 10. 11.

III. Azért mégis hogy a' Sátánnac Országát meg rongsa, bűnnek erejét el vegye, az halált meg győzze. Heb. 2. 14. Rom. 6. 6. 1. Cor. 15. 55.

IV. Az Ő Törvénybéli Prophétiákra, ígéretekre és példázatokra nézve. Elai. 7. 14. & 9. 6. & 11. 1. Gen. 3. 15. Num. 24. 17. & 17. 8. Dan. 2. 34. Coll. cum v. 44. Gen. 28. 12.

U s ű s.

I. *Informatorius.* It ved ešedben. 1. Az Istennek az emberekhez valo nagy szerelmet, hogy az Ő tulajdon fiát atta érettunc. Joh. 3. 16. 2. Az Ő böltséleget és tsudálatos nagy tanátsát, hogy az ő fiát (ki Ő véle egyenlő méltoságu Isten vala) emberi testben atta minékunc. 1. Tim 3. 16. Joh. 1. 14.

II. *Refutatorius.* Meg czáfoltatnac a' Sidoc, kik tagadgyác az Ő ez világra valo jövetelit; hanem mégis várjác, holott, mind a' hely, melyben a' Christusnac bűlet-

zetni. (Mich. 5. Joh. 7. 42.) fel neveltetni. (Luc. 2. 39. Matt. 21. 11.) Kint, halált szenvedni, (Matt. 16. 21.) Kellet, el pusztult; mind az idő, (Dan. 9. 24. 25. *de hebdomad. Danielis* & Dan. 2. 34. 40. 45. *de quarta Monarchia*) a' mikor el kellett jöni, régen be tölt, a' Sidóc Királyi Pálczája (Gen. 49. 10.) el vetetet, Joh. 19. 15. Jérusálem, kiben néki be kellett menni, (Zach. 9. 9.) és a' másodoc Templom, (Hag. 2. 7.) kiben ő neki tanítani kellett, (Matt. 21.) el rontatot. *Ampl. ex Rationibus Δti Con. 51.*

III. *Territor.* Rettentésere vagyon az őrdög nec, és az ő Angyalinac, a' Christusnac e' világra jövetele mint magoc meg vallyác; Matt. 8. 29. jöttél *ide hogy minket gyötrenel. &c.*

IV. *Hortatorius.* Intetűnc a' mi meg alázásunkra. A' meny nec, Föld nec Királya magát meg alázta solgai formában öltözött. Phil. 2. Jásolban fekűtt, pástoroknac jelent, hát mennyivel mi meg alázzuc magunkat, és ebben ötet kövessűc. 2. Az Isten nevénec magasztalására hogy meg sánt bennünket honnan érdemlettűk? Az Angyalokat nem váltotta meg, még is dicsőtűc Istent. Luc. 2. 14.

V. *Consolatorius.* Nagy vigasztalásunkra solgál ma nekűnc hogy a' mi természetűnket és a' mi vérűnket vette fel. 1. Azert ne fellűnc még a' halálban még az ítéletben is, mert Atyánk fia az itélő Biro. 2. Ne fellűnc a' büntűl mert azért fogantatott a' Christus bűn nélkül hog' a' mi bűneinket a' mellyekben fogantattunc el fedezze, hogy Isten eleiben ne mennyenec q. Cat. 36. Ne fellűnc az haláltul az őrdögűl, mert azért jött. hogy azokat meg roncsa. 1 Cor. 15. 15. Heb. 2. 4. Minket meg

Éabaditson, és a' mi régi jó állapotunkban bé állasson.

Nagy vigasztalására vala a' Hegény Sidolnac hogy ö nékiec Attyokfia vala a' Királyné Eisd. 7. 3. Igy teneked &c.

C O N C I O. XXVI.

De Passione & Morte Christi.

EX quæstionibus Catecheticis 37. 38. 39. 40.

T E X T U S Luc. 24. 26.

Exordium fiat occasio superiorum.

MEllyek azok a' benvedések, a' kikirül mondgya: hogy mind ezeket kellett a' Christusnac benvedni.

R. Mind azok; a' mellyeket mind egész életben és halálában benvedet.

Partes. A' holott vagyon:

I. A' Christus benvedése avagy annak búkséges volta.

II. A' Christus meg-dicsőítettése.

E X E G E S I S.

I. Quæstio. De mit benvedet életében?

R. Mindgyárt bämkiivetést, bujdolást, a' Hérodestül Égyptomban üzettetec, mint az Angyal álomban megintette Josefhet &c. Matt. 2. v. 5. 14.

2. Az emberi természetec minden erőtlensegit, a' b' inôn kivül, ehezet, somjuhozot, fárado, siralommal könyvezet Matt. 21. 19. Joh. 4. 6. 7. & Luc. 19. 41. Joh. 11. 35.

3. Rettenetes nagy borongato hegénységet. Mart. 8. 20. & 17. 27.

4. Ki beállhetetlen soc bossúságot, mocskot, reá való erőst, patvarkodást, árulkodást, Matt. 9. 11. Káromkodást, Joh. 8. emberek elôt való el vettetést, meg utálást. Marc. 9. 12. Coll. cum. Efa. 53. 3. Matt. 13. 55. 57. & 21. 42.

5. Az

5. Az Őrdögnek késértetit, és azzal való harczát,
Matt. 4.

II. *Hát mit szenvedet halála idején?*

R. Akkor szenvedet kétképpen, lelkében és testében:

I. *Mit szenvedet lelkében?*

1. R. Az ő lelkében való belső gyöttrődést, kint, mellyet kiválkeppen az bent vacsora után meg érzett. Matt. 26. 38.

2. Azon lélek gyötrelmének öregbülését. Marc. 14. 36. Luc. 22. 42. Melly annyéra öregbedet, hogy ugyan tufakodot lelkében, és vérrel verézetet, és az Angyaltól vigaštaltatot. Luc. 22. 43. 44.

3. Azon lelki gyötrelmennek tufakodásnac el burétását, midön a' mi bűnünk terhét, az Istennek haragját legnagyobb mértékben érzette, az ő Mennyei Szent Attyánac elebbeni jó kedvét nem érezvén, erre fakad-ki. *En Istenem, &c.* Matt. 27. 46. *De micsoda azok a hogy azokra a' sokra kellett ki fakadni ő Felségének: holott az Szent István a' kit meg köveztek, Act. 7. Es több Mátyromok erősebbek voltak?*

R. A' Szent István és több Mátyromoc szenvedése, csak olyan volt a' Christus szenvedéséhez képest, mint egymák temecske a' föld temérdekségéhez képest (ha szabad így folnom) mert ők sem a' magok bűneit, sem a' egész világ bűnenek terhét nem érzették sem az Istennek bűn ellen való haragját nem érzették; azért mert az Christus vőtte el az ő bűnőket, Joh. 1. 29. Az Christus engeštelte meg ő hozzájoc az Atyát, 1. Joh. 4. 10. De az Christus akkor az Istennek olyan haragját érzette, mellyet teremtet állat loha el nem szenvedhetet volna, (még Angyalis) hanem vagy meg eméštetet volna, vagy

kétségben élet volna, és ez egész világ bűneivel meg terheltetvén: állott az Isten ítélő széki eleiben. Esai. 53. 6. 1. Pet. 2. 24. Joh. 1. 29. Coll. cum. 1. Joh. 2. 2. NB. *Vox mundi pro universitate electorum accipitur.*

II. *Hát mit szenvedet teste ben?*

R. Testeben is szenvedet négy helyeken, nagyobb tanuságnac és világoságnac okáért. 1. Szervedet a' kertben.

I. *Mit szenvedet a' Kertben?*

R. El árultatot csokkal és minden Tanítványitól el hagyattatot, Zach. 13. 7. Matt. 26. 31. Hogy az megváltás nékik ne tulajdonéttatnék részeséért. 2. Mint látor és gonosb tévô a' vitézektől meg fogattatot, Matt. 26. 55. hogy azzal minket, az bűnnek, ördögnek rabsága alol meg szabadicsón. Onnet vitetet *ad Forum Ecclesiasticum*. A' belső székre a' Cajaphás fő Papnac házához.

II. *Ott mit szenvedet a' Cajaphás fő Pap házánál?*

R. 1. Elöl állattatic a' Papoc széki eleiben, és kénfeterítettic, Matt. 26. 63. Hogy minket azzal az Istennek rettenetes széki elől meg szabaditana.

2. Hamis tanubizonsággal illettetic. Matt. 26. 61. Káromlással vádoltatic, v. 65. hogy magát Istennek Fiának mondta, v. 64. mert ő néki azon bűnnek büntetését kellett szenvedni, az mellyel az első Adám az Istennel való egyenlőségét kívánnyá vala.

3. Halálra íteltetic. Matt. 26. 66. hogy minket az haláltól meg mentsen.

4. Meg csufoltatot, pòkdöstetet, arczul csapdostatot, orozája bé kötötet, Marc. 14. 65. Pálczával veret. Matt. 26. 67. 68. Hogy minket a' bűnnek gyalázattyától,

tol, mocskától, meg mentsen, és az rajtunc Adámban meg mocskoltatott Istennek képét helyben állássa.

Onnét viteric *ad Forum Politicum*. h. e. a' külső békére, *A' Pontius Pilátus udvarában*.

III. De mit szenvedet Pilátus házánál?

R. 1. Ott elő állatván: hamissan vádoltatott, három vétekkel. 1. Pártolkodással; rea fogván: hogy ő támadást indét, hogy a' kösleget el-ámittyá, és a' népet el fordittyá. Luc. 23. 2. 2. Hogy tilalmazza a' Császárnac meg adni az adot. 3. Hogy magát Sidoknac Királynának mongya Matt. 27. 11. Azért a' méltóságbéli személyek ellen vádoltatic, hogy azzal azt a' mi kevélységünket, nagyra való vagyoda-sunkat, pártolkodásunkat, (mellyet Adámban cselekedtünk a' Méltóságos Menynek Földnec Királya ellen) el-töröllye. 2. Noha Pilátus a' Romai ítélő Præfes Biro vétkét nem talál benne; mindazonáltal meg-östorozván ki adgya az halálra, hogy azzal min ket az ítélő Biro Isten béki előtt örök halálra sententiaztatott embereket, az örök halálnac sententiájatul meg szabadicsón.

Q. Cat. 38.

3. Meg-nevettetic, csufoltatik, mint hogy magát Sidoc Királynac mondotta, azért csufolás-képpen Király modon öltöztetic, a' maga ruhájából le-vetkeztetvén: veres bársony köntöst adnak reá Nádat kezében, Királyi Pálcza gyanánt Korona helyet töviffet, és mint Király előtt térdet fejet hajtván csufollyác: *Egesszeggel Sidoknac Királya*, az ő bent fejét veric, orcáját pökdőfik. Matt. 27. 30.

IV. Onnét ki viterik az Várason kívül. Ott mit szenvedet?

R. 1. Hordozza a' keresztát hogy bé tellyeledgyek
allá

ama Typus. Gen. 22. 6. Kit vinni segit a' Cironebéli Simon, hogy meg mutatodgyec az, hogy noha az elég-tételben, a' Martyromok társai nem lehetne az Christu'nac mindazonáltal az bevedésben részt kell vennünk.

2. Kezei és lábai meg liggattatnak, hogy bé tellyefedgyék. Psa. 22. 17.

3. Meg febüttet, melly leg-rettentesebb keservebb gyalázatosabb halálnac neme vala az Sidoknál, és Istentül meg átkoztatott vala Deut. 21. 23. q. Cat. 39, hogy azzal, az törvénytül ránk mondott átkor rolunc el-vegye Gal. 3. 13. és hogy miképpen az halál a' Paradicsomban ta által jött bé, így azon halál fán vétetne el.

4. Ki terjéttet kezzel febüttetec meg, hogy azzal míd a' Sidokat. s. mind a' Pogányokat magához hívna, és minden, meg téré bünsöknek az ő érdemet ajánlana. 2. Hogy azzal meg mutassa, hogy ő az itélő Biro, ki az ítélet napján, némelleyket jobb keze felől, némelleyket bal keze felől fog állatni.

5. Elevenen, mezitelenen fűg a' keresztán hogy az ő mezitelenségével el-vegye, s. fedezze az Adám gyalázatos mezitelenségét és azzal reánk ruhazza az ő igazságának (és amaz ártatlanságnac mellyet Adam el-vebüttet) ruháját.

6. Tolvajok közé bámlaltatik, hgy azzal az Angyalok társaságában ismét bé ejcsen bennünket, mert azok is az életkor két élő fegyverrel állottak az ember ellen, hog többé Paradicsomban bé ne mehessen az ember.

7. Szidalmazac gyalazzac (Matt. 27. 44.) hogy bé tellyefedgyék Psa. 22. 7. seq. és hogy az ő gyalázattával miaket meg dicőitsen.

8. A' Kinokban somjuhozic, Joh. 19. 28. és ő néki részt és méreg adatik. Matt. 27. 34. 1. Hogy be tellyefed-

fedgyec az irás Pfal. 69. 22. 2. Hogy az első Adám tor-
kolságaert, a' második Adám az méregnek keferüsegert
meg költölné. 3. Hogy mi ihatnoc az életnek vizét.

NB, *Potio profata fuit diversa. vid. Matt. 27. 34. 48.*

9. Meg hal hogy minket az örök halaltól meg faba-
dicson, mellyet fejünkhöz tsapot vala Isten. Gen. 2. 17.

10. Az ő Szent oldala dárdával ökleltetic, melyből
jött víz és vér, 1. Hogy azzal meg mutassa, hogy ő be-
lőle mint életnek kút fejből foly ki az Anyasentegyház-
nac idvessége, annac minden bűnének el törlése (melly
vérnélkül nemis lehet. Heb. 9. 22.) lelki meg tisztulása
és mosodása; (melynek külső bizonsági a' két Sacra-
mentomoc) Es hogy ebből esünkben vegyüic; hogy ő
az: *a ki jött víznek és vérnek általa* 1. Joh. 5. 6. 2. Hogy
ezzel annál hitelesebb legyen a' Christus halála; mert az
kinek fiv bűreto hártája (melyben vagon víz) meg
bakad, meg hal az, Ennek bővebb értelmere Lásd Calvi-
nust és Bézát ezen helyre.

DOCTRINA.

*Szükségesképpen kellett meg lenni a' Christus szenvedése-
nek, Avagy, sok Okokra kepest el mulhatatlan képpen kel-
let a' Christusnak szenvedni mérettünk, és meg halni.
De micso da okokra nézve.*

I. Eönnön magára Istenre nézve, mert ha a' Christus
nem szenvedet volna, az Isten az ő nagy szerelmét (mellyet
mond, Rom. 5. 8.) Es az ő irgalmaságát, (hogy irgal-
mas legyen természetiben) 2. Igalságát; (hogy ő az
bűnt soha büntetetlen nem hadgva, hanem hogy mi ele-
get nem tehattünk, az maga saját fiában büntette meg az
mi bűncinket) meg nem mutathatta volna.

II. Mi reánk emberekre nézve, mert látván az embe-
r

reknek közönséges védelmét, ha a' mi védelmünket meg nem bánta volna, mi minnyájan el vesztünk volna.

III. A' Bünre, halálra, Sátánra nézve, mert az ő halála által alott bocsút a' Sátánon. Heb. 2. 14. (ki az Isten bocsúságára bakaította volt el Adámot az Istentől) Az által rontotta meg a' bünt. Rom. 6. 6. a' halált. 1. Cor. 15. 55.

IV. Az O Testamentomi példázatokra, és a' benti Írásnac Prophétiáira nézve, mellyek bé nem tellyesedtek volna, ha a' Christus nem benvedet volna. Luc. 24. 25. 26. Act. 3. 18. *Huc refer predictiones Christi. Matt. 16. Marc. 9. 12.* Sokat néz a' benti iras az O Testamentomi Prophétiákra, midön így (avagy ehez hasonlokeppen) szól; hogy be telnének a' Prophétáknac irásoc, Mat. 2. 15. & 21. 4. & 26. 54. 56. & 27. 35. Az O Testamentomi példázatok penig voltanac. Az ércz kigyó, az áldozatban a' barmoknac halála. Az Isáknac halálra való adattatása. A' Sámsonnac halála, ki a' maga halálával állá bocsút a' Philistéuokon. A' fő Papnac halála, mellyel a' gyilkosok szabadságot nyernek vala. Num. 35. *Amph ex Psal. 22. & Esai. 53. lege publicè.*

Rat. V. Pete ex q. Cat. 40.

U s u s.

I. *Refutato.* Meg czafollya ez a' Tudomány a' Pá-pistákat, kik azt káromkodgyác: hogy most-is minden napon a' Misés Pap a' Christust meg-áldozza a' misében, és valóságosan az Atya Isten eleiben nyujtya az halottakért és elevenekért, az Szent Pál irása ellen. Heb. 10. 24. Es kik a' jó cselekedetek érdemével, Indulgentiákkal, Szenteknek való könyörgésekkel, Purgatoriumi elégtétellel, a' Christus halálánac érdemét meg mocskollyác erőtelenitic.

II. *Hortat.* Azért miképpen a' Christus meg holt Igy miis arra intetűnc hogy hallyunc meg a' bűnnek, hogy ne uralkodgyéc a' bűn a' mi halandó testűnkben. 2. Az miképpen az Christus űenvedet, azonképpen miis az Christust tőkörűl elöttűnc tartván: köveűnc az ő nyomdokát a' békeűleges űenvedésben, a' kik nekűnc gonost adnac, ne adgyunc gonost a' gonostért azoknac, Matt. 5. 39. Rom. 12. 17. mint a' Christus clelekedet. 1 Pet. 2. 23. ki mint a' bárány az ő űáját a' békételenségre meg nē nyitá. Esai. 53. 7. Igy Sz: István, Act. 6. 60. 3. A' miképpen a' Christus meg fogatott, vádoltatott, meg-íteltetett, űesűttetett, Igy te is fogd meg magadat, vádold, iteld meg magadat, vide 1 Cor 11. 31. (és nem mást Matt. 7. 1.) űesűcsd meg magadat az bűnnek &c. *recense.* 4. Ismét ujjobban, ne űesűcs meg őtet és ne hordozzuc a' Kereűstűn, mint a' Pápistűc, hanem a' mint Augustinus űolt a' Christust fogadgyuc, vegyűc reűcsűc-el űivűnkben, hogy légyen űivűnkben az meg űesűtve, ki meg űesűttetett a' Kereűstűn.

Erre Indicűon:

1. Az Isten haragűnac nagy volta. Vaj ki nagy haragűt enűesűtelte meg a' Christus az Istennek. Vaj ki űőronyen meg harugűtt volt, hogy azt sem Angyal, sem ember meg nem enűesűtelhette volna.

2. A' bűnnek fertelmes undoc volta, vajki fertelmes undoc fertűbűl hozot ki az ő halála által, vajki nagy gonostul, nagy rabságbul űabaditott-ki.

3. Az Istennek nagy űerelme és irgalmaűlűga. Joh. 3. 16. ki annyira űeretet hogy inkább akarta, hogy az maga Fia űenvedgyen halált, hogy sem te űenvedtel volna.

4. Az Isten Fiaűnac űőrnűű maga meg alazása, ki Isten

lévén, dicsőséges Király lévén; bolgai formát vet-fel magára, annac loc bõrnyü benvedési egész életében és halálában lelkében való bõrnyü kínoc, és testében való benvedelec (*vide sup.*) mind ezeket, es a' pokol kinnyait te éretted benvedte a' Christus, hat miért kedveznél még-is tovább a' te bûnödnecc ki gyilkossa vala a' Christuñac.

5. Mert a' Christus halálakor a' föld meg-indult, a' kösiklác meg repedeztec &c. Matt. 27. 51. 52. Hát a' te köived nem indulé meg, nem kelbé ki, fel serkenvén: bûnödnecc koporsojabul? &c Adde. Az Izrael sirt az Aron halálán. Num. 20. Hát te nem sírbe a' te fő Papod halálán.

III. *Consolat.* Oh, melly nagy vigasztalást foglaltatnac te néked a' Christus halálánac hasnai. *De mit használt ő Felsege az ő halálával?* 1. Azt hogy az Isten megengedtetett, meg békéltet. 1 Joh. 2. 2. & 4. 10. Rom. 5. 10. és hogy ő Szent Felsege az ő Szent halálával az Isté igazságánac eleget tett a' mi bûneinkert, Rom 5 8. 1 Pet. 3. 18. és azokbul meg tisztitot. 1 Joh. 1. 7. 9.

2. Hasna az: hogy az Ördög meg győzetet, és immár semmi hatalma nincsen, ha sinton Isten engedelmebül kemény kesfertetekkel bûsongattya is az hiveket, de azok is a' hivenec javakra fordulnac. 2 Cor. 12. 7. *Collat. cum Rom.* 8. 28. mert mikeppen a' méhecc a' kelerü füvekbül édesseget hívnac. Így a' hivenec &c. applica.

3. Az halál el-nyelettetett, és ha nek ünc meg el hal-

3. Az halál el-nyelettetett, és ha nek ünc meg el hal-
knunc is de annyira meg édesítette a' Christus az halálnac
ökeferü mérget, hogy immár az nem halálnac, hanem csak
örök élet uttyánac neveztetec *q. Cat.* 42.

4. A' bûn mi bennünc meg-ölettetett Rom. 6. 6. coll.
cum 1 Pet. 2. 24. és noha a' hivenecben ez napig is bennec
vagyon

vagyon az bűn mindazonáltal a bűnnek karhoytato mérge és ereje nincsen, mint az mérgétül meg fostatott kigyónak, mert à Christus halálánac réanc ki hatot ereje benunc à bűnt naponként fogyattya és meg öli. Ampl. Cöfol. ex q. Cat. 37.

C O N C I O. XXVII.

De Sepultura Christi.

EX Quæstionibus Catecheticis. 41. 42. 43.

T E X T U S. Matt. 27. 58. 59. 60.

E X O R D I U M.

MEg az Evangélium ellenségi közötis, találatnac Isten hivei, avagy csak jo indulattal biro emberek. Illyen vala Abdiás, 1. Reg. 18. 12. 13. Gamaliel, Act. 5. 34. 38. Nicodemus, Joh. 19. 39. Az Arimathiabeli Joseph. v. 38. & in textu.

Partes. A' holott vagyon:

- I. A' Josephnek három avagy 4. cselekedeti. v. 58. 59.
- II. Pilatus parancsolattya. v. 58.
- III. A' Christus el temettetéle, és Josephnek az akkori alkalmatósággal lótt cselekedeti. v. 60.
- IV. Az ő el temettetésének helye, és annac le írása. vid. ibid.

E K E G E S I S.

I. *Quæstio. Holott temettetet el a' Christus?*

R. Az Arimathiabeli Josephnek kertében, mely közel vala a' helyhez, a' holott a' Christust meg fehetették volt, hogy az megváltás meg felellyen az esetnek, mert miképen az első Ad. ma' kertben esett el, így az második Adám a' kertben szenvedet és temettetet el,

II. *Miert hogy kőszálából faragot koporsóban írteték*

és miért hogy arra nagy követ térsnek?

R. Hogy ne mondhasák az Ő ellenségi: hogy a' foldból vájták ki Őtet a' Tanítványoc. Ad 2. Hogy inkább testálhasanac a' Christus ellenségi, (kik a' követ a' koporfo hájára töttek) a' Christus fel támadása felől. Ithon semmi ki fogásoc nincsen, mert. 1. A' koporfo kőszikla. 2. Annac hája nagy kővel erősfetetic meg és meg peccéltetic. 3. Mett őrzőkkel vétetic kőrnnyül; hogy az ő maga ellenségi kénferetteffenek Őnnön magok tanubizonságot tenni az ő fel támadása felől. Innen vagyon hogy mind ez mai napig a' Pogány Törökóc a' Christus koporfoját meg tartyac csudaképpen és abbol foc jövedelmet vesnek azokon, kik az Isteni titeteletnek okajertlagogattyac, az mely Isten akarattyából vagyon; hogy az légyen fen álló erőfsege és tanubizonsága a' Christus halálánac el temettetésének, fel támadásánac.

III. Miért kelles uj koporfoban temettetni, mellyben senki az előtt még nem fekütt?

R. 1. Mivel az halottak közzül első fűlött. Azért uj koporfo adatott néki &c. *Calvin. in Locum.*

2. Mert ha azon koporfoban más valaki fekütt volna, ne talántán azt mondottac volna az Ő ellenségi, hogy né a' Christus támadot fel; hanem az à ki az előtt ott fekütt. Avagy azt mondhattac volna; hogy à Christus nem à maga erejével támadot fel; hanem annac erejével a' ki ott fekütt mint arrul olvassuk à ki az Elifeus csontyait megillette 2 Reg. 13. 21. *NB. Hic non est curiose extra verbum Dei disputandum.*

D O C T R I N A.

Szüks geskeppen alázatossan kelles a' Christusnak eltemettetni. Itt két dolgoc vadnak. 1 A' Christus alázatos
el-te-

el-temetése. 2 Az ō el temetésének sükséges volta.

Rationes 1. Membri.

Az ō el-temettetésének alázatos volta meg tetšik az
Circumſtantiakbúl:

1. A' helyre nézve, mert nem fris Kápolnában &c.
hanem csak kertben temettetett.

2. Az időre nézve, mert nem az időnek az javán és e-
lein hanem csak az napnac a végén, és farkán tudmíllik
estve későn temettetett el.

3. Az S;emelyekre nézve, Mert (ō Sidoknac Királya
lévén) nem a' Sido Fejedelmec nem is lokan; hanem két-
ten a' Joseph és Nicodémus. Joh. 19. 39. temetic-el ötet,
bé takarván az ō testét lepedökkel, drága kenetekkel egy-
be, a' Sidoc űokási ferint. Melynec bizonyági avagy űem-
leői voltak a' Mária &c. Marc. 15. 47. Coll cum Luc.

23. Hogy pedig itt némellyek abban az értelemben vad-
nac, hogy a' Christus teste akkor meg nem kenettetett (à
Szombatnak közel léte miatt) arrul lásd Buc. Loc. 24. 4. 5.

4. Az ō Őltözetire nézve, mert nem kamukában, bár-
lonyban, &c. hanem tística gyolcsban takarjác és temetic
el ötet. Matt. 27. 59.

Rationes 2. Membri.

Hogy sükséges képpen el kellett neki temettetni meg tetšic

I. Hogy az irásoc bé-telylegedyenec (ut Typus Jonæ
mikeppen Jonásnac el kellett nyelettetni &c. Igy a' Chri-
stusnac el kellett temettetni, mint ki tetšic ex Pl. 16. 10.
Eſai. 53. 9. (Huc refer prædictiones Christi) Matt. 12. 40
& 26. 12.

II. Hogy az ō koporsobā valo nyugovásával nek űne
nyugodalmat űerezzen mind lelk űne ismértinec, (lel-
k űnkben) mind test űnk nec (a' koporsóban) Amp. ex

Act. 2. 26. 37. Es hogy mi meg halván és el-temettetvén a' bűnnec; annak cselekedetitul meg nyugodgyunc, a' mint Ambrus mondgya; *Sepultura Christi est requies Christiani.*

III. Hogy abbul meg-tessek hogy Ő valósággal meg holt légyen. *q. Cat. 41.*

IV. Hogy az ő el-temetéseben részesülvén miis el-temetessünk a' mi bűneink nec *Col. 2. az ő el-temetéseinek ereje által. Amp Rat. ex usu Cons. inf.*

U s u s:

I. *Redargu.* Oh melly igen vétkezne hát azoc, kie hallýac hogy a' Christus nagy alázatoslagban temettetett el, tista gyolcsban, ók pedig még az halálban is kevélykedne, és czifra ruhákban, pompákkal temetic halottýokat *Contra Esai. 22. 15. Job. 1. 21. 1. Tim. 6. 7.* Kik hallýak hogy a' Christus a' mi bűneinket ő magával el-temette, még is az ő bűnőket fel-vájjak és azokban élne, nem hogy meg ölnék és el-temetnék azt, ezec azoc kik a' Christus koporfoján erősakot tesne, azt meg nem becsülven.

II. *Hortatorius.* Ha a Christus el-temettetett; temetessünk el hát miis a bűnnec; és hallýunc meg annac hogy meg ne elevenedhessek mi bennünk.

Ezt példázza a' kereszttségben és annac vízében való beborulásunc; melyben arra kötelezzük magunkat hogy miképpen a' kereszttség vízében el beborulunc; úgy temetessünk el a' mi bűneink nec; és miképpen a' kereszttség vízében való beborulás után, a kereszttség vízhöz fel emelkedtünk; úgy a bűnnec meg halván; és el-temetvén, fel támadunc a bűnből az Új és Szent életre.

III. *Consolatorius.* Nagy vigasztalásunkra szolgál ez miné.

minék űnc hogy à Christus halálának és el temettetéfenek erejével a' mi ő emberűnc ő véle edgyűtt meg-febittetic. Rom. 6. 6. még ölettetic. v. 8. és el temettetic, v. 4. hogy a' testnek gonosb kívánsági ez után mi bennűnc ne uralkodgyanac. v. 14. q. Cat. 43.

2. Hogy az mi ellenségeinket az Őrdögöt meg győzte, az prädát az ő hájából ki ragadván, az haláltis meg győzte, és őtet bintén az belső rejtek házáig, a' koporsóig persequálta. 3. Hogy a' mi koporsóinkat, az ő koporsójában való bállásával még bintelte, bátorságosá tőtte, azért ne félyűnc immár az halálnac mérgétől, mert azt mi nekűnc meg édesérette, ugy annyéra hogy már az nem halál, hanem csak által ut az örök életre, q. Cat. 42.

4. Hogy a' mint az Jonáfnac a' Czethal gyomrában való bé nyelettetésével, meg tsendefedék a' Tengeri habóru, Jonæ. 1. Igy a' Christus koporsóban való bé rejtetésével az Isten haragja, &c.

C O N C I O. XXVIII.

De Descensu Christi ad Inferos.

EX Quæstione Catechetica. 44.

T E X T U S. Psal. 116. 3.

E X Ő R D I U M.

NAgy ellenségi és háborgatoi valánac Dávidnac a' Semci, Doeg Absolon, Saul, &c. De mind azoktul tsudálatosképpen meg szabaditá Isten a' Dávidot, ki mikor minden ellenséginék kezeből és nevezetellen a' Saulnak keziből meg szabadult volna, akkor bép háláado, éneket énekel vala. Psal. 18. & 2. Sam. 22. Illyen háláado éneket énekel azon Dávid, az ellenségtől való meg szabadulásért, ebben a' 116.-dik Soltárban, mellyben be foglaltatic ez a' mi letzkénk.

Aliud Exordium.

- Nagy, és keserves borongatásokat szenvedet Dávid,
 1. Az ő bűneinek febei miat, Pfal. 32. & 38. & 51.
 2. Az ő ellenfegi miat, in textu.

Summa. Melyben emlegeti Dávid az ő fóc nyomorúságit, mellyeket szenvedet a' maga seméllýében, de lelki értelemben, jövendől a' Christus lelkében való szenvedéséről.

Partes. A' holott vagyon:

- I. A' semély, ki szenvedet, Dávid; és lelki értelemben a' Christus.
 II. Az nyavalyáknac néminéműsége, avagy neme, minémű nyomorúságokat, és nyavalyákat szenvedet.

E X E G E S I S.

I. Questio. Hányképpen vétetik a' Pokol nevezeti?

R. 1. A' koporlójért, avagy a' halálért, és holtac állapottájért. Pfal. 16. 10. (mely helyet mind az által némmellyek a' Christus koporlóban fekte alatt lévő gyalázatrolis értenek) & 141. 7. & 6. 6. & 88. 12. Gen. 42. 38. Coll. cum. 37. 38.

2. A' kárhozatoç helyéjért, Luc. 16. 23.

3. Nagy mélységért. Num. 16. 33. Eft mind az által némellyek a' másodic jedzésben véhic.

4. Az embernek lelkében való rettenetes gyötrelméjért, 1. Sam. 2. 6. ugy vétetic ittis.

II. Mit szenvedet a' Christus lelkében?

R. Matth. 26. 38. 39. Melly annyéra öregbedet ő rajta, hogy Angyal bátorétotta, Luc. 22. 43. 44. és amaz fokra fokadot. Matt. 27. 6.

III. Holott az Christus lelkére nézve nem állott le pokolra, miképpen szenvedte hát a' pokol kinnyait, és miért mondassanak pokol kinnyainak?

R. Merit

R. Mert valamely kint te néked kel vala szenvedned pokolban, azt szenvedte a' Christus, és valaminémű kint szenvednek a' hitetlenek olytat szenvedet a' Christus, szenvednek penig. 1. A' bűnök terhét, és az lelki ísméret mardosását. 2. Az Isten haragját és itéletit felic és rettegic, ilyen kinokat szenvedet a' Christus te éretted az Ő lelkében bintén ugy, mint ha a' pokolban volt volna vide 1. Pet. 2. 24. Esai. 53. 45. Luc. 23. 42. 44. Heb. 5. 7.

IV. Miképpen kell ezt a' hitnek igazattyát érteni?

R. 1. A' Papistác azt mondgyac, hogy a' Christus lelke minéc utánna el-vált testétül, az Atyac Lymbuslára szállott ala, melly a' pokolnac felső része; a' holot semmi büntetés nincsen; hanem csak az leg főb jutul valo megfostatas, az holott voltac a' Christus előtt valo Atyac, és a' Christus lelkével azok lelkei ki hozattac, és Menyben viettec, de nem helyes ilyen okokért. 1. Az Sz. Irás né mond olyan Lymbust.

2. Mert az Ő Sz Attyánac ajánlotta bint lelkét, hogy testétül el vált. Luc. 23. 46.

3. Mert azt mondá a' Tolvajnac. Luc. 23. 43. *Ma velem lesesz Paradicsomban &c.*

4. Mert az Atyac lelkec nem Lymbusban, hanem az egeben Isten kezénel voltac, és ma is ott vadnac mint ki tettik ez Pfal. 22. 6. Luc. 16. 22. Sap. 3. 1.

II. Némellyek ezt mondgyák hogy a' Christus teste a' Koporsóban lévén lelke valósággal le szállott a' pokolra, hogy szenvedgyen ott az emberec lelkéjért de né helyes.

1. Mert a' Christus meg-hogy testben volna már rettenetes kinokat szenvedett el lelkében. Matt. 27. 46.

2. Mert a' Kereszt-fán azt mondta a' Christus *Consumatum est.* Joh. 19. 30.

3. Mert a' Christus lelke nem pokolban, hanem a' Mé-
nyei Paradicsomban Isten kezénel volt. Luc. 23. 43. 46.

III. *Némellyek a' st mondgyák* hogy a' Christus (az ő
fel támadásának Bempillantásában és akkori föld indulás-
ban) pokolban valósággal önnön magát meg jelentette,
és ott a' halálon és ördögön való győzödelmet meg-mu-
tatta &c. Ugy vagon hogy ezt a' sententiát sok regi A-
tyác javallottac, az is igaz, hogy az ördög (telelemmel és
rettegessel) meg érzette azt: hogy ő a' Christustul meg-
győze ezt; mindazáltal ennec a' sententiának ellene all ez
az ok: hogy a' Christus pokolra való alá szállása nem az ő
fel magasztaltatásának első grádicsa; hanem az ő meg-aláz-
tatásának utolsó grádicsa. De errül (és több ezen materi-
ára tartozó dolgokrul) láss bővebb értelmet *Bucan. Lc.*
25. q. 7. n. 3. Et alibi. Coll. cum Urs. p. 175. 176-- Vd.
cap. 18. n. 17. Vend. 6. 18. Th. 3. n. 7.

IV. *Némellyek úgy*: hogy szálla poklokra. i. e. a' több
halottac közzé támlaltatott, mint: Psal. 28. 1. & 88. 5. 6. de
az tautologia volna, mert az ő halottac közzé való táml-
laltatását meg magyarázza ezzel; *Eltemettetek.*

V. *Némellyek a' pokolra való szállásán értic* azokat az
ő lelkének rettenetes gyötrelmit, mellyeket a' kertben a'
Kereftan és halála orájan szenvedet, u. sup. vide: ez leg
h. lyessébb magyarázat, erre czéloz David is Ps. 18. 6. er-
rül áll Matt. 26. 28. 39. & 27. 46. Ugy annyira hogy mel-
tán mondassék a' Christus a' mi bűneinkért meg-ronta-
totnac, fájdalommal tellyesnac, betegesnac, meg-nyomo-
rittatotnac, Esai. 53. 3-5. Atoknac, Gal. 3. 13. (mert a' mi
átkunc vettetett ő rea) Azért a' Christus annyira érzette
ezeknac terhét, hogy kialtással siráncozott, irtozott, felt.
Heb. 5. 7. vérrel veritékezett, Angyaltul bátorittatott.
Luc. 22.

VI. Némellyek azt erüic a Chriſtumnac harmad napig koporsóban fekvéie alatt valo, bõrnyü gyalázattjárul és leg utolío meg aláztatáárul. Melly értelmet vakmerõ-képpen nem kell meg vetni. Ezert 1. Mert az irás a' pokol nevezetie éhez hasonló értelemben máſutt is emlegetti Eſai. 14. 15. Matt. 11. 23. 2. Mert ez értelem berint a' Chriſtus meg-aláztatáſának es fel-magaſtaltatáſának grá-dicli, egymáſnac igen bépen meg felelnec ugy mint 1. A' halálnac a' fel-tamadás 2. Az el-temettetélnec a' menybé menetel. 3. A' pokolra valo halláſnac az Atyának jobbjára valo üles.

V. *Quæſt. Holot azért az ó lelkében valo szenvedéſek eleb meg lotték hogy nem az el temettetés, az halál, miért hát hogy nem elebb hanem halála és el temettetése után réttene. le az ó lelkében valo szenvedéſek. Avagy holott el-temettetése után nem szenvedett, miért tehát, hogy az utá irjak le az Pokolnak kinnyainak szenvedéſit.*

R. Nem vigyáz itt az időre mellyic lett elebb, mert a' Pokol kinnyainac benvedele elebb lett az el-temettetés-nel, hanem vigyáz csak az bép rendre, mert elsőben bép rendel akarja meg irni azt az ó test nec benvedéſit mit benvedet testében, az után obtán mit benvedet lelkében, azt tehi utánna. v. fus. Urs. p. 278.

D O C T R I N A.

Az Ur Jéfus Chriſtus nem csak testében; hanem kívül-képpen réttenes kinokat, györelmeket benvedet. vid. Mat. 26. 38, 39. Luc. 22. 43. 44. Matt. 27. 46. Heb. 5. 7. *Ex questione ſecunda ſuperiori.*

R A T I O N E S.

I. Mert így jóvendõlte meg Dávid az ó képében in textu:

II. Mert minékűnc nem csak testünkben, hanem lelkünkben is kellett szenvednűnc; Avagy mi nekűnc nem csak testünket hanem lelkünket is meg kellett váltani, azért mind testben lélekben kellett szenvedni.

III. Ezért kellett még is azokat lelkeben szenvedni, mert minden mi bűneink ö reá vettettek vala Efsai. 53. 6. Es az Isten haragját úgy kellett néki erzeni, mint ha tulajdon maga cselekedte volna meg minden bűneinket.

IV. Merr minket Pokoltul kellett meg váltani, azért a' Pokol kinnyait kellett szenvedni, mert ő volt a' mi kezesűnc, ki magára vállalta volt az mi adoságinkat, az adosság pedig volt az pokolnac véghetetlen kinnya melly az örök halál.

U s u s.

I. Informatorius. Ne tsudáld hát hogy a' Christus ebben az lelki kinbevédésben somorkodot. Matt. 26. 38. Borongattatott. 39. felt, retteget, Heb. 5. 7. Angyaltól bátoréttatott. Luc. 22. 43. vérrel verétezett. v. 44. és magát el hagyattatónac lenni kiáltotta. Matt. 27. 46. 1. Mert rettenetes volt ő rajta a' mi bűnűnc terhe. 2. A' halál fájdalma, és a' pokol kinnya. 3. Az Isten haragja. &c. Melyben noha az Isten Atyai szerelmét az ő sent Fától soha meg nem tagadta, mindazáltal az ő Atyai kedvét és segítséget ideig úgy el rejtette, hogy a' Christus embersége valósággal (érezvén az Istennek rettenetes bűnellen valo haragját, és a' pokol kinnyát, &c.) az Istentől valo el hagyattatásnac kemény késértetivel küzködött és tusakodott (ezekben, *miért hagyál el engemet*) de abban meg nem győzöttetett; sőt az Istent ő mellette lenni hitte és szemlelte; mert azon késértetiben az Istent ő Istenének mondta, (ezekben: *En Istenem En Istenem.*)

Ezt búkség meg-tudni, hogy bé dugodgyék sájoc a Pápistáknac kik itt ez aránt Cálvinust azzal kárhoztat-tyac: hogy ő (*in locum prafatum*) azt tanétaná: hogy a Christus kétségben eset volna, &c. De vallyon kétségben esteké mind azok kik (a' kemény késértetekben) olyan sokra fokadtac ki? (vide Psal. 13. 2. & 22. 2. & 77. 8. seq. Lament. 5. 20. 22.) Tavol légyen. Igy kellett ennek lenni; mind azért hogy az irás bé tellyesédgyék. Psal. 22. 2. mind a' mi vigasztalásunk ért, hogy a' kemény késértetekben minden vigasztalásunkat, és lelkünk fereleme gyógyulását) ebben a' Christus kin svenedésében keressüc. vide q. Cat. 44. Mert a' Christus azért kiáltá ezt. *Miért hagyál el. &c.* Hogy te Istentől el ne hagyattatnál, és a pokolban örök jajt ne kiáltanál. vide Pra-xin piet. p. 972.

II. *Refutatorius.* Vétkeznek ez ellen a Pápistác, kik mégis a Purgatoriumnac kinnyaiban akarnac eleget tenni bünökért, mint ha a Christus svenedésiben valami maradot volna el, mellyet el nem svenedet volna, holott nem a purgatorium kinnyait (az mely nincs) svenedte a Christus, hanem a pokolnac kinnyait svenedte el mi éret-tünc hogy már mi ne svenedgyüc azt.

III. *Hortatorius.* Szánnyad hát azokat kik lelkekben svenednek, mint az Christus, Anna, 1. Sam. 2. 6. Dávid in textu & Psal. 18. 6. Coll. cum. 2. Sam. 22. 6.

IV. *Consolatorius.* Ne rettegj azért már a pokol kinnyától, ne irtozzal az halál keferüségétől, mert attól meg mentet. Hos. 13. 14.

2. Ne fély az ördögtől; mert annac minden birodalmától meg sabadított. Heb. 3. 14. Melly ördög és az ő Angyali birodalmoknac nevezetic. Eps. 6. 12.

2. Meggyőzven ezeket meg-nyittya ezzel nekünk az Menyorság kapuját.

4. Ne felejtse te nagy bánatidban és kemény kesértetidben, mert az ő s;ivénec meg-mondhatatlan keferületegevel, gyötrelmivel és rettegešivel (*vide q. Cat. 44*) A Pokolnac kinnyátul és gyötrelmētül meg s;abadított.

C O N C I O. XXIX.

De Resurrectione Christi

EX quaestione Catechetica 45.

T E X T U S I. Cor. 15. 20. 21. 22.

E X O R D I U M.

NEmelly Chorintusbeli halgatoknac hihetetlenfegec adott okot a' Pálnac erre, mert nem hittek nemelylec a' fel tamadást. I Cor. 15. 12. Azért erős Argumētumokkal próballya az fel tamadást az 13. vers tül fogván mind eddig a' mi leczkénkig.

Partes. A' holott:

I. A' Christus fel-tamadást tanittya v. 20.

II: Annac végét és hasznát, tudniillic hogy első fenge lenne az az; hogy ő utánna azok is fel tamadgyanac az kik meg holtac. *ibid.*

III. A' két Adámot ő s;ve veti v. 21. 22. és a' két Adámnac külömböző cselekedeteket.

E X E G E S I S.

I. Quaestio. Miképpen tamádott fel a' Christus.

R. 1. Nem csak röntetés képpen; hanem igazán és valóságosan; mert az ő s; Lelke, mellyet az ő Sz. Attyánac kezében ajánlott vala halála oráján; ismét az ő testével edgyesült és az koporsobul az öröknec akarattyok ellen, azoknac csudájára ki jött mely tül magoc az ő ellenfegettec bizonyfagot. 2. Fel tamádott dicsősfegecšen azon emberi

emberi természetben az melyben sok kínokat és halált szenvedet vala, csak hogy azon emberi természet le téven a' testnec erőtelenségit (minémü az éhség, somjulás, fáradtság, somorúság) dicsőséges állapottal támadot fel, (minémü állapottal a' mi testeinc-is fel támadni) mondatnac. 1. Cor. 15. 42--44. ugy mind azáltal hogy azon dicsőséges állapotban meg maradott az ő bent testének láthatósága, tapasztalhatósága, bizonyos helyben való létele, &c. Luc. 24. 39.

II. Ki által vagyon a' fel támadás.

R. A' Christus által; mert miképpen a' halál az első Adám által vagyon: így a' halálbul való fel támadás a' második Adám által, v. 21. Es miképpen az első Adám né csak magának hanem minékünk is meg holt vala; így a' második Adám; nem csak magának, hanem minékünk is hivenec fel támadot. v. 22.

III. Miért mondatik a' Christus a' meg holtaknak szejének?

R. Mert miképpen az O Testámentomban, a' földnek minden gyümölcsinéc első szejében, a' több gyümölcsök is mind meg benteltettec valának &c. *Vide Calvinum in hunc Locum.*

2. Mert miképpen a szejét meg csalhatatlanképpen követi az aratás; így a Christus fel támadásat; a mi fel támadásunc.

NB. *Modus post. textui magis convenit.*

DOCTRINA.

A' Christusnak szükségesképpen kellett fel támadni halottaibul.

Kettő vagyon itt 1. A Christus fel támadása. 2. Annak szükségesképpen való meg-létele.

A' mi az elsőt illeti meg próbáltatic. Rom. 4. 25. & 6. 4. és meg tetezik.

1. A jelekből: első jele az Ő fel-támadásának a föld indulás, mert az is meg érezvén az Ő fel támadását és annak erejét, meg rendül, és meg adgya az Ő Uranac a Christuínac testét. Matt. 28. 26.

2. Amaz nagy fedél kő, melly az Angyal által elfordítottat, a koporló s;ájáruul. Matt. 28. 2.

3. A koporlonac űres volta: mert űressen találtac a Máriác.

4. Az Ő ruhái a lepedőc, és a kes;kenő mellyeket Ő Felsege ott hagyott. Joh. 20. 5. 6. 7. Melly jelec hazuglágban hattac a vitézeket, kic noha a föld indulásbul, és több jelekből es;ekben vettec a Christus fel támadását és meg-is mondottac a fő Papnac, Matt. 28. 11. Még is az után azt hazudtác hogy a Tanítványoc loptac el Őtet.

II. A bizonságokbul kik tanu bizonságot tettec arrul de kic voltac a' Tanuc?

I. Magoc a' Christus ellenségi, a' Romai vitézec, kic arra rendeltettec, hogy őrizzéc a' koporfot, kic noha az pénztoł meg-vestegettetvén azt mondottac, hogy a' tanítványoc loptac el, de miképpé tudgyac hogy azok loptac el, ha aluttanac; mint magoc meg vallyac hogy aluttanac. Matt. 28. 11. 12. 13. 15.

II. Az Angyaloc Mennyei Tanuc, feje ruhákban, kik a' koporfoban űlvén tanu bizonságot tettek hogy a' Christus fel-támadott. Joh. 20. 12. Luc. 24. 4. 5. 6. Marc. 16. 5. 6.

3. A' Tanítványoc, kic mind a' koporfot láttac űressé lenni, mind semély berint Ő Felsegét láttac, vele beszéltec tapasztalták, Joh. 20. 27. Luc. 24. 18. 29. 29.

4. A' Má-

4. A' Máriák, Luc. 24. 9.)

III. A' jelenésekből, mellyekkel mind azon nap, mellyen fel támadot, mind az után az 40. nap alatt meg jelent, de hányszor jelent meg azon napon?

1. A' Mária Magdalénának, kiből hét ördögöt üzöt vala ki. Marc. 16. 9.

2. Aző Máriának, és a' más Máriának. kik már el távoztac vala a' koporsótul, az utban. Joh. 20. 14. Matt. 28. 9. 10.

3. A' Cleophásznak és az Ő társának, kik Emausban mennek vala, kik noha az Ő semek tompasága miat, elsőben meg nem ésmértek vala. Luc. 24. 13. 16. Mindazonáltal a' kenyérnek meg begeséről meg élmérek Őtet. Luc. 24. 35.

4. Simon Péternek magának. Luc. 24. 34. 1. Cor. 15. 5.

5. A' Tanétványoknak a' Thamáson kívül. Joh. 20. 24. holott noha ajto bé zárás után ment bé a' Christus, mindazonáltal, nem az ajton tűnt által; hanem meg nyilhatac, és engedhettek az ajtoc ō néki, mint teremtonek, és úgy be menvén ō hozzájoc meg állott ō köztöc, ezt mondván: Békeség ti néktek. Joh. 20. 19.

A' következő napokon.

1. Nyolczad nappal fel támadása után a' Tanétványoknak a' Thamás jelen létében. Joh. 20. 26.

2. A' Tiberiás Tengerénél hét Tanétványoknak, kik haláztat. Joh. 21. 1. 7.

3. A' fel menetel napján, az Olaj fáknac hegyén az Apostoloknak. Act. 1. 9. Luc. 23. 51.

Vide Amplius Bucan, Loc. 26. 9. 14.

A' mi a' másodikat illeti, miért kellett ō néki fel támadni?

R A T I O N E S.

I. Az O Törvénybéli Prophétiákra nézve. Pfal. 16. 10. & 110. 7. Dan. 9. 26. Es példázatokra nézve, ezt példázta à Jonás, Matt. 12. 39. 40. Sámson. Jud. 16. 3. Isáknac halálból való meg szabadulása. Gen. 22. A' Josephnek tömlőczéből való meg szabadulása. Gen. 41. 1. 14. Ezeknek Ő benne kellett bé tellyesedni. Ezt példázta az Adámnac mély álomból való fel serkenése.

Huc refer predictiones Christi. Matt. 16. 21. Marc. 8. 31. Luc. 9. 22.

II A' mi ellenségünkre nézve, hogy fel támadásával, meg birná à halalt, az Ő kapuját le rontvan à bünt, Ő erete eleget tévén, az ördögöt, az Ő hájából ki ragadván a' prädát, h. e. minket.

III. A' Christus Isteni természetire és seméllye méltóságára nézve, mert Ő Istennek Fia volt. Rom. 1. 4. Elet es tel támadás volt, Joh. 11. 25. Továb lásd miket mond. Joh. 2. 19. & 5. 25. 26. & 6. 40. 44. 54. & 10. 17. 18. Ezek igy lévén, nem illett volna Ő hozzá hogy az halálban maradott volna.

IV. Az Ő közben jároi tiftiazt kívánnya. 1. Mert az közben járonac, mind örök ké kellett országani, uralkodni, Dan. 2. 44. & 7. 14. 27. Mich. 4. 7. Elai. 9. 7. Luc. 1. 33. 2. Az Egekben kellett érettünc eledezni az Ő Mennyei Attya előtt. Heb. 7. 25. Rom. 8. 34. 3. *Nékünk sent Lelket küldeni.* Joh. 16. 7. NB. *Debit esse Mediator.* 1. *Merito*, 2. *Efficacia*, Mert Nem tsak meg kellett ferezni idvelségünket halálával, szenvedésével, hanem ugyan velünkis kellett azt közleni, az Ő sent Lelkének bennünk munkálkodo hathato ajándéka által. Azt pedig velünc nem közölhette volna, az ember

ember Jéfus. Christus, ha a' halálban maradott volna,
Azért Kirallyi, Papi Prophetai titti azt kívánta.

U s u s.

I. *Informatorius.* Ez Tudomány tanit bennünket az ő igaz Istenfegére, ha fel támadott; hát bizonyára igaz Istene Fia volt; Rom. 1. 4. mert ihon a' halál a' koporfo né tarhattac meg őtet, bizonyára igaz élet volt ő Joh. 11. 25. mert mind magát meg elevenitette, Joh. 5. 26. & 10. 18. mind minket meg elevenit. Joh. 5. 21. Jőj ki hát ember a' bűnnek koporfojabul (roncs el, és törd fel azt) az melyben eddig mint egy meg holt úgy feküttél, és melyben téged az Őrdög a' bűnnek kötelivel és rab sikkjával megkötözött.

II. *Refut. & Redarg.* Oh melly igen vétkeztenec ez ellen; (1) A' Papi fejedelmec és vénecc, kic a' Christus fel támadását tagadtac; sőt még az Őriző vitézeket is, kik arról bizonságot tettec, pinzel meg véstegettéc, hogy azt mondanac hogy a' Tanitványoc loptac el őtet Matt. 28. 13. de ezeket a' fellyeb meg említett jelec, bizonságoe és jelenélec eléggé meg czáfollyac. (2) Az Őriző vitézec, kik a' pinzt fel vévén: (az őnnön magoc lelkec élméreti ellen) úgy cselekedénecc a' mint őket meg tanítottac vala, v. 15. (3) A' Sidoc, kic annac a' hazugságnac hitelt adván tagadtac (sőt ma is tagadgyac) a' Christus fel támadását. (4) Ama Festus rístarto; ki a' Christus fel támadása felől kételkedic vala (Aét. 25) sőt a' Pált (azért hogy a' Christus fel támadását állatta) csufollya vala Aét. 26. (5) A' Tanitványoc, (de főképpen a' Thamás) kik is ideig a' Christus fel támadása felől kételkednecc vala, Marc. 16. 11. 13. 14. Joh. 20. 25.

III. *Hortato.* Az ő fel támadása minket arra int, hog^o

mius bűneinkből fel támadgyunc.

1. Moti. Mert a' ki Christuſnac igaz tagja, annac réſe vagyon mind ſenvedésében, mind halálában, mind fel-támadásában. Rom. 6. 5. 6. a' Christuſnac.

2. Mert azoké az örök boldogság, és azokon nincsen hatalma a' másodic halálnac. Apoc: 20. 6.

3. Mert a' Christus fel-támadásakor a' föld meg-indult hát a' mi ſiveinc nem indulnaké meg, Tavaſſal a' kigyó bűriből ki buvic, az férgecskek meg elevenednec, a' Teremtet állatoc meg változnac, Fák meg-virágoznac &c. mennyivel inkább hát mi. &c.

IV. Consolat. Eözüly és örvendezz keresztény lélek:

1. Mert az ő fel-támadásával meg győzte az halált (q. Cat. 45) a bűnt, az ördögöt, poklot. Az Izrael örült a' Pharaoh romlásán. Exo. 15. Hát te nem örülnél? applica.

Ampl. Consol. ex Rat. IV. Sup. & Con. 30. Uſq. Consol. & ex q. Cat. 45.

2. Mert miképpen halálával eleget tett a' te bűneidért így fel-támadásával, meg igazított, meg oldozott téged minden bűneidből, ugyanis micsoda vigasztalásod volna ha a' Christus az halálban maradt volna, nem lehetne vigasztalásod mert úgy te is az halálban, a' te bűneidben maradtál volna, és a' bűnből fel nem támadhattál volna, (Sz. Pál mondgya 1 Cor 15. 17) de hogy ő fel-támadott, fel-támadásának ereje te benned is aſt cselekedte, hogy te is bűneidből fel-támadgy (Rom. 6. v. 4. 5. & q. Cat. 45) és azokbul meg oldoztassál és meg igazittassál vide Rom. 6. 29. *Mors Christi peccatum destruxit, resurrectio iustitiam erexit.*

3. Oh melly ſép vigasztalásod és reménſéged lehet még is az ő fel-támadásából! Mert ha ű ki tenéked fejed fel-

fel-támadott, bizonyára tégedet is ő tagját nem hágy a' halálban, hanem meg elevenit. Joh. 6. 40. 44. 54. és ön-nön magához visen, 12. 26. & 17. 24. és a' te alázatos testedet, az ő dicsőült testéhez hasonlová tési. Phil 3. 20. 21.

4. Eörűly mert él a' te közben járod fő Papod, Pröphétád, Királyod. Amp. ex Con. 30. usu. Consol.

C O N C I O. XXX.

De Ascensione Christi.

Ex Quæstionibus Catecheticis 46. 47. 48. 49.

T E X T U S Heb. 9. 24.

E X O R D I U M

AZ Mennyeknek orbágát az Szent irás magyarázo Do-ctoroc nevezic *Cælum Empyreum*nak. h. e. tüzés égnek. Az ő néminéműségére nézve, mert miképpen hogy a' tűz világoskodic, így ez egészen tündöklic és világoskodic. Az irás pedig nevezi Paradicsomnac. Luc. 23. 43. 2 Cor. 12. 4. Urnac öröménec, Matt. 25. 21. Maradandó és jövendő Városnac. Heb. 13. 14. (Sz. Jérusalémnac Apoc. 21. 10. Macula nélkül való örökségnac, 1 Pet. 1. 4. Nyugodalomnac, 2 Thefl. 1. 7. Meg hivesítésnac Act. 3. 19. Láthatatlan és ki gondolhatatlan boldogságnac, 1. Cor. 2. 9. Harmadic Egnac 2. Cor 12. 2. Egeknek Egének. 1. Reg. 8. 27. Abraham kebelének. Luc. 16. 22. Atya Isten házánac, és abban lévő hajlékoknac, Joh. 14. 2. Mennyégnek, *ut in Textu.*

Partes. A' holott:

I. *Negative* meg-jelenti az Apostol, hová nem mené bé a' Christus, (*in his*) nem kézzel, csinált helyben; mellyet meg erőset és világosit (*in his*) mely példája volna a' valóságnac.

II. *Hel-*

II. Helyét mondgya meg, hová ment à Christus: A' Menyben.

III. Végét oda valo menetelének (*in his*) hogy eledzzék mi érettűnc. Rom. 8. 34.

E X E G E S I S.

I. *Questio.* Hová czeloz ezzel, nem kézzel csinált helyben?

R. Az O Testamentomi Sátornac Templomnac rébère, melynek három részei voltac.

I. A' Tornác, melyben a' nép ösve gyűl vala, mely példázta à lathato Anyaszentegyházat melyben à jok à gonosokkal edgyűt vannac.

2. A' Szent hely a' Papoc tornácza, (melyben vala az Altar és arra tetetett bent kenyerec) Mely példázta vala ama válastott Anyaszentegyházat (1 Pet. 2. 9.) Melyben csak az igaz hivec vadnac 3. A' leg szentsegesb hely, melyben csak maga a' fő Pap ment bé még penig csten-dőben edgyczer melly példázta vala a' Mennyei *Sanctuariomot*, az hova mondgya Sz. Pál hogy a' Christus ment in Textu.

II. *Mellyik egben ment fel a' Christus?*

R. Az Sz. irásban az Eg nevezeti hármac jegyez. 1. Az Eltető avagy levegő eget, mellyet be hívunk, es melyhen az madarak is repelne. Matt 6. 26 Ampl. ex Pál 18. 14. Esai. 55. 10. 2. Amaz Egi tartományt, melyben a' Csillogoc, Nap, Hold, és több Plánétac vadnac Pál. 8. 4. & 19. 5. Esai. 34. 4. 3. Amaz harmadic eget. 2 Cor. 12. 2. Egekne. Eget. 8 Reg. 8. 27. Ilten ülő fekit. Esai. 66. 1. melly minden Egekne. felette vagon. Eph. 4. 10. eb-ber ment fel a' Christus és űlt az Atyánac jobjara.

III. *Micsodas volt a' Christus menyben meneteli?*

R. Igen

R. Igen nagyságos. 1. A' fel menő személyre nézve. 2. A' helyre (a hová ment) 3. A modra nézve, hogy maga erejével ment fel, nem úgy mint Enoch, Illyés. 4. Arra az jora (avagy végre) nézve, az melynec okáért fel mēt. Amp.

IV. Miképpen esedezic a Christus az Egben?

R. Nem térden álva, és ki terjesztet kézzel (mint az meg aláztatásnec állapottyában) hanem 1. Az Atya Isten előt való meg jelenéssel. 2. Az Ő meg becsülhetetlen elég tételénec és erdeménec bé mutatásával. 3. Amaz Ő kívánóságánac (Joh. 17. 24) *Continuálásával.*

DOCTRINA.

Szükségeskeppen kellett a' Christusnak fel menni a' Menyegben.

Két ága vagyon a Tudománnac. 1. A' Christus menyben menetelinc valóság, és igazsága hogy az meg lett. 2. Annac bükséges volta, hogy annac bükséges-keppen elkerülhetetlen-keppen meg kellett lenni.

Rationes Membri. 1.

Első Aga a' Tudománnac, meg tetőic a' Tanubizonásokbul,

De kik voltanac a' Tanúk?

1. Eő maga a' Christus Joh. 14. 2. 3. 2. Az Apostolok vid. q. Cat. 45. & Act. 1. 8. 9. 3. Az Angyaloc, az mint hog' sületésében, kísirtetiben, szenvedésiben, fel-tamadásában, úgy menyben meneteliben-is jelen voltac és neki solgaltac. Act. 1. 10. 11,

Rationes Membri 2--di.

Második Aga. Miert kellett annak bükségeskeppen meg lenni?

1. Hogy ezzel meg mutassa az Ő Királyi birodalmát,

és győzôdelmét, nem különbben cselekedet a' Christus mint ama' hatalmas Király, à ki midôn meg hallya, hogy ellenség jött Országára, és azt rontya, pusztítja, ki kél a' Királyi sêkből, és eleibe áll az ô ellenségének, meg keresi azt az ô helyében, és meg gyôzven azt, fêskére hajtja ellenségét.

Igy cselekedet a' Király Christus, à ki midôn látta hogy az ôrdög, bûn, halál, rontya, pusztítja az ô Országát, leballott az ô Királyi sêkiből a' Menyégbûl, Matt. 5. 34.) Szemben ment az ôrdöggel, Matt. 4. Az bûnnek erejét elvôtte. Rom. 6. 6. és à halált az ô fêskére, és barlangjára à koporlora, perlequalta, 1. Cor. 15. 55. ez, mint gyôzedelmes Király az ô ellenségét meg gyôzven, rabság alá vetvén, meg tért, és nagy *Triumphussal* fogva vitte a' Mennyégben a' fogságot. Eph. 4. 8.

II. Hogy miis annál jobban kívánnyuc az Menyországot, kívánkozván ô utánna, és hogy a' mi sêklégûnc vagyon, a' felöl ôtet az Egekben keressûc, Col. 3. 1.

III. Hogy az ô Menyben meneteliből, minden kétség nélkül el hidgyûc (és reménségûnc légyen felöle) hogy miis jôvendôben az Egekben vitetûnc ô utánna, Mert immar mi nekûnc drága Zálagunc és fejtûnc a' Christus, az Egekben vagyon: és minket is ô tagjait ô utánna visen, mert azért ment fel mi elöttûnc, hogy mi nekûnc utat sêrezzen és hajlékokat az Egekben. Joh. 14. 2.

IV. Hogy mi érettûnc az ô Mennyei Szent Attya elôt esedezzék, és Papi tisztit el kôvesse. Rom. 8. 34. *Quest. Cate.* 49.

V. Hogy onnan nekûnc Szent Lelket bocsásson. Joh. 16. 7. & 15. 26. Ki által oktat tanét bennünket, és kinek

nek kegyelme velűnc meg utáltattya ez vilagiakat, és a' fen valoknac keresésére indét bennűnket, *q. Cyr. ead.*

VI. Hogy onnét vigyázzon mi reánc, és ellenségűnc ellen oltalmazzon: Hogy így mind Papi, Prophétai és Királyi tisztűnek meg felellyen.

U s u s.

I. *Informatorius.* Oktat, hogy noha embersűge fűrűnt az Egekben fel ment, mindazonáltal Istensűge fűrűnt itt is mi velűnc jelen vagy on, *Vide q. Cat. 47.*

2. Oktat, hogy noha fel ment; mindazonáltal azzal nem fűaggattathatic két felé a' Christusban valo két természet, &c. *vide q. Cat. 48.*

II. *Refutat.* 1. Vétkeznek ez ellen a' Pápi stűc, kik hatlyác hogy a' Christus fel ment Mennyűgben, még is azt mondgyác: hogy az Oltýában itt ez földűn vagy on az Christus teste.

2. A' Lutheristűc, kik nem vallyác azt hogy az Christus teste fűrűnt az Egekben vagy on csak; hanem azt is mondgyác, hogy a' Christus teste mindenűt jelen vagy on de lathatatlan kűppen. De mind ezeket meg czáfollýa a' Christus Menyben menetelinek modgya.

Mikűppen ment fel hát a' Christus Mennyűgben?

R. 1. Az Ő emberi természetűre nézve. *v. q. Cat. 47.*

2. *Localiter*, h. e. úgy hogy edgyic helybűl, tudai illic a' földrűl, más helybe, t. i. Az Egekben ment fel. *Joh. 12. 8. & 16. 28.*

3. Láthatokűppen; kinek erűs bizonsági vanna. *A. Ct. 1. 8.-11. Ugyan ezek ellen tanét. Joh. 20. 17. & 16. 28. Col. 3. 1. A. Ct. 3. 21. & q. Cat. 46.*

III. *Redarguto.* Oh melly igen vétkeznee hát azok; kik inkább ragakodnac a' jelen valo világhoz, mint amaz

gazdag Iffiu. Mat. 19. 20. 22. Inkab kedveznec az ō bűnöknek, és közelgetnec a' pokolra bé állani hogy sem a' felsőket és Mennyeieket keresnec.

IV. *Consolat.* Nagy vigasztalásunkra szolgál hát minékünc ez; hogy már nekünc az Egekben hűséges Pánc vagyon, ki ott mi érettünc esedezzéc. *q. Cat. 49.*

2. Bölcs Prophétánc, ki az ō Szent Lelke által oktat bennünket; és az idvesleg utaiban igazgat.

3. Hatalmas Királyunc, ki reánc vigyáz, és minden ellenségünket onnan meg-fenyegeti, és onnan oltalmaz bennünket.

4. Ott vagyon immár az mi Atyánkfia; az mi fejünc, és minékünc hajlékokat kébit, hogy miis ott legyünc az hol ō vagyon. &c. NB. *Tota Quæstio Catechetica 49, facit Consolatorium Usus.*

C O N C I O. XXXI.

De Sessione Christi ad dextram DEI.

Ex Quæstionibus Catecheticis 50. 51.

T E X T U S. Col. 3. I.

E X O R D I U M.

O Llyan az Ember hogy ha kedves Baráttját avagy vér-Attyafját valaholot nagy méltóságra emeltetnec léni hallya; tehát oda felette igen kívánczozic Gen 45. 25-28. Igy &c. *Applica textui.*

Aliud E X O R D I U M.

N Agy vala régenten a' Salamonnac dicsősége, kit az ō Attya a' Dávid még élteben maga helyet az ō Királyi Sékiben ültete. 1 Reg. I. 33. és kinec Királyi Ségi az több Királyoc sékit meg haladgya vala 10. 18-20. De oh mennyivel nagyob a' Christuínac (kinec a' Salamon csak példázoja vala) dicsősége! ki az ō Szent Attyánac jobjára ült.

felfeget méltóságát, és birodalmát, mellyet a' Christus (az Ő fel-magaftaltatásának leg felsőbb grádicsán lévén) minden teremtet állatokon gyakorol (az Atyának képét viselvén) és mellyel az Anyaentegyháznak fejének lenni meg bizonyított, melly fő által bir és igazgat az Atya mindeneket. *9. Cat. 50.*

II. Miért mondatik ülni, &c. holott a' Sz. István általani látta? Act. 7. 56.

R. Hogy ezzel inkább ki fejezze a' Christus Országának s' birodalmának állandóságát, úgy mint melyben a' Christus nem csak bé lépet, hanem ugyan fekit-is abban le-tötte. Az Istennek jobján való állás pedig jelenti a' Christusnak az híveknek segítségére való készségét és jelen voltát.

III. Miben áll a' Christusnak, ez az ő dicsősége, és az Istennek jobjára való ülése?

R. A' Christus emberi természetinek boldogságában, és fel magasztaltatásában; mert a' Christus le téven az emberi természetnek erőtelenségét, (minémüvekről áll. Heb. 4. 15. & alibi.)

Es dicsőséges testben ülvén az ő Atyának jobjára, az Ő emberi természetire nézve, nagyobb dicsőséget, hatalmát, és egyéb ajándékokat vött, minden teremtet állatoknál, és még az Angyaloknál is. (Mert a' hívek bizonyos mértékben vélik, az Isten kegyelmét, ajándékát, Eph. 4. 7. de a' Christus mérték nélkül vötte, Joh. 3. 34.)

NB. Itt sükség meg tudni e' két dolgot. 1. Hogy noba a' Christus embersége annyira fel magasztaltatott; mindazáltal az Istenséggel egyenlővé nem tetet. Hijában mesterkednek hát a' Lutheristák benne: hogy a' Christus az Atyának jobjára való illésével, a' Christus testit mindenütt jelen való-
vá te-

vátegy-k. 2. Hogy a' Christusnak az Atyának jobbjára való ülése, nem tsak az emberi természetre, (nem-is külön bakaftva) akar mellyik természetre; hanem a' közben járó Christusnak egész seméllyére tartozik.

II. Az Isten ember Christus seméllyének felséges dicsőségeben, és Isteni tiszteletiben, &c. Mert noha ő benne (Isteni természetire nézve) örökke volt az Isteni erő, dicsőség és tökéletesség, mindazáltal az itt e' földön ideig, mint egy el rejtetve vala, mely ostan az ő tel magasztaltatásában (a' Menyben menetel után) inkább meg tetset, hogy sem az ő meg aláztatásában. azért könyörög. Joh. 17. 1. 5. hogy az Atya dicsőitse meg őtet, (az emberi testben) az emberek előtt azzal a' dicsőséggel, az mely dicsősége volt ő néki (az meg testesülés előtt) öröktől fogván az Atyánál, és hogy az Atya az Christusnac Isteni méltóságát, (mely öröktől fogva volt) jelentse ki az emberi testben, és a' közben járonak seméllyében.

Es noha a' Christus az előtt-is tiszteltetett; mindazáltal inkább tiszteltetic mostan, minekutánna meg tetset az ő dicsősége (v. Amp. Urs. p. 305) Igy a' Szent István látván az ő dicsőséget imádá, Act. 7. 55. 56. Igy a' Saulus látván az ő dicsőséget: Act. 9. 27. Coll. cum v. 3. Imádak v. 12. Ezért mondgya Heb. 1. 6.

III. A' közben járó tisztelet, h. e. Prophetaságának Papságának, Királyságának, dicsőségelesen való ki-éltgáltatásában és gyakorlásában, v. amp. Urs. ibidem. Amés. M. L. 1. c. 23.

IV. Ülni az Atyának jobbjára és menyben menni különböznéké? R. Igen is vide Urs. p. 303.

NB. Quæst. v. pete ex q. Cat. 51.

DOCTRINA.

Minden

Minden Keresztény embernek keresni kell főképpen nem a földieket, hanem a Mennyeiket holott a Christus vágyon; ulvén az Istennek jobján. Phil. 1. 23. 2. Cor. 5. 8.

R A T I O N E S.

I. Mert ha ugyan el semléledis e' világi jokat (*ut bona animi, bona Corporis, bona Fortuna,*) de tsak mind híjában valoc. Eccl. 2. Mind tsak változando, e' mellet a' fok nyavalya, háboruság. &c.

II. Mert ott vagyon a' boldogság, mellyet sem nem látott. &c. 1. Cor. 2. 9.

III. Mert ott ami örökös hazánk és drága várasunc. Heb. 11. 14. Coll. cum. v. 16. mellynek polgári vagyunc, Phil. 3. 20. It penig e' földön tsak bujdosoc és jövevények vagyunc, Heb. 11. 13. és it nints maradando várasunc. 13. 14.

IV. Mert ott vagyon a' mi fejünc. in textu. Coll. cum. Joh. 17. 24. Ott a' mi kéntsünc, Matt. 6. 21.

U s u s.

I. *Redarg.* Oh mely igen vétkeznek hát a' kik fellyeb becsüllic a' földieket! inkább ragaßkodnac ehez, mint ama bolond gazdag. Luc. 12. 16. 20. Igy ama gazdagis; kinck monda Urunc: Add el mindenedet köves engemet. Matt. 19. 21. Coll. cum Marci. 10. 21. mint Esau, ki a' Zsö első sülötségenec méltoságát, tsak nagy olcson egy tal pépen adá el, Szintén igy &c. applica.

II. *Hortat.* Igyekezzünc a' Mennyeiekre.

De Miképpen.

I. *Med.* A' sivnec tisztalaga által mert mentül tisztább az siv annál inkább közelget az Egekhez és az Istenhez, mint a' Tüz, a' Sél a' Füst, miért sietnek fel fele? azért mert tisztá Materiák és könyök, ellenben az föld vas, on, sietnec le fele, mert nem tisztác hanem rakvák rosdával, lepre,

sepredekkel, így a' bűnnec terhe vonnya le az embert a Pokolig, (mint a gonos Angyalokat) a mélységben veti) mint Pharahot a földel el nyeleti mint Coret Dathant) el silyesüti, (mint Sodomát) &c.

2. *Med.* A' Szeretet, mert miképpen a' Magnes kő fel vonsa a' vasat, így az Isteni szeretet fel von a az embert Istenhez, a' miképpen a' Nap fel sítja a' földről a' vizes párákat, így &c. *Appli.* mely szeretetről, lásd Rom. 8. 39. 1. Cor. 2. 9. Jac. 1. 12.

3. *Med.* Az Alázatosság. *Hinc Augustinus: Patria nostra est excelsa, via humilis.*

Az Alázatosságra indétson.

1. A' Christus példája, Matt. 11. 29. Phil. 2. 7. 8.

2. Mert a' fel fuvalkodtság veszedelmes, mint az fak mentől magassabban nőnek, annál több menykőveket, félveket, és háborukat szenvednek. Így &c.

3. Az igéret, Luc. 14. 10. 11. 1. Pet. 5. 5. 6.

III. *Consolat. Expresse habes Consolationes duas quest. Cat. 51.*

C O N C I O. XXXII.

De Judicio Extremo.

T E X T U S Luc. 21. 25

E X O R D I U M.

MIképpen a' Christus első eljövetelekor megindultanc, a' föld, az Egek, a' Tenger. Hag. 2. 6. Így az ő másodic eljövetelekor is; in textu.

Partes. A' holott vagyon.

I. Az idő (ebben a' tziikelyben) *Akkor.*

II. Az itéletet, meg előző jelek; mellyek lesnek, 1. Az egben. 2. A' földön. 3. A' tengerben. (avagy a' mellyek lesnek) 1. Az emberek felet. 2. Az emberekben.

ben. 3. Az emberek alat.

E X E G E S I S.

Quæst. I. *Mellyik itelerről szollunk itt?*

R. Az Itélet avagy rébszerént való, (mely ez életben leßen) 1. Pet. 4. 5. 1. Cor. 11. 32. Avagy közönséges (mely ez világ vegei leßen. Erről szollunc itt.

II. *Micsodás leßen az a' közönséges. itélet, (avagy) az utolsó itéletnek napja?*

R. Igen rettenetes, 1. Az itéletet meg előző jelekért, vide textum. 2. Az itéletnek kemenysegejert. 3. Az után következendő dolgoknak bõrnyöségejert, az hitetlenekre nézve, Ampl. ex Matt. 7. 23. & 25. 41.

III. *Micsoda jelek leßenek a' Napban?*

R. Ex Dominica zda Advent.

D O C T R I N A.

Noha a' nagy kegyelmü Isten az itélet napját el titkolta; mindazonáltal annak közel leset, egy néhány ki val éppen való jelekbol meg jelentette.

Két ágai vädnac a' Tudománnak.

Rationes Membri. I.

Q. *Miért titkolta el az itéletnek napját?*

I. A' testi batorlagnac el távóztatásaért; és hogy az bünben élők sokára és igen késõre ne hallabák az poenitentia tartást, mint amaz solga; ki azt gondolván az õ sívében: hogy el halasztva még az õ Ura az haza jövetelt; kezd verni az õ solga társait, Matt. 24. 48. 49.

II. Ezért, hogy az hivec mindenkor késsen legyenek tudván azt; hogy bizonytalan az õ Uroknac el-jövelele Matt. 24. 42. & 25. 13. és hogy annál inkább magokat Isteni felelemben, hitben, reménseggben, szeretetben, bekelességes türesben gyakorollyac.

Rati

Rationes Membri 2--di.

2. Mellyek azok a' felek?

I. Az Embereknek erőtelen ségek. 2 Tim. 3. 1-5. lege.

II. Az Istennek rettenetes csapási, éhség, döghalál, fegyver, &c. Matt. 24. 6--8 Föld indulafoc, v. 8. a' hiteknec nyomorgattatása. v. 9. nagy botrankozásoc v. 10. a' hittül valo el szakadás. 1. Tim. 4. 1.

III. A' nagy testi bátorság, ugy annyéra hogy noha a' fellyebb meg nevezet tsapásokat és b. nteretéseket fogjác érzeni az emberek; mindazáltal a' bünben el merülnek, és testi bátorságban élnek 1. Thes. 5. 3. Mint az első világbeliek, kik noha láttác hogy az Noé eppéti a' Barkát, azt a' nagy Machinát s tudtác mire valo; mindazáltal testi bátorságban éltenek. Matt. 24. 37. 39. és az Istennek meg térére serkengető beédinek nem hittenek, &c. 1. Pet. 3. 20. Es a' Sodomabeliek, kik is mind az Ő veszedelmeknek napjáiglan testi bátorságban éltenek. Luc. 17. 28. 29.

4 AZ Anti Christuſnac. 2. Thes. 2. 3. és annac lelkeinek. 1. Joh. 2. 18. & 4. 2. 3. elj. vetele, kik amaz ár-
talmas Sásakához. Apoc. 9. 3. Bckához, 16. 13. hasonlattanac. Ezek amaz hitető Lelkek. Matt. 24. 5. 11. Kik mindenre kötik tudományokat lép bin alatt, mint az mely korcsomáros nagy Czégért tén és musikált fogad, hogy bűdös és ſegény borát köthesse valakire.

5 Ugyan azon Anti Christuſnac meg romlása, az E-
vangeliom ki terjedése által. 2. Thes. 2. 8. Mert az Ő ſé-
ki meg fog romlani. Apoc. 16. 10. utolsó pusztulásra jut-
ni. Apoc. 18. 21. Az Ő maga ſeret jétül el fog rontatni
17. 16. Es a' Christus dicsőséges el jöveteli által el tö-
költetni. 2. Thes. 2. 8.

6. A' Sidóc meg térése és a' Christus Anya bentegyházához való nagy és látható gyűlése mellyet némellyek ezec közzé a' jegyec közzé támlálnac, *vide Woll. Cap. 34. n. 6. Ravan. P. l. p. 39. & opt. Interpretes in Loca. Rom. 11. 25. 26. 2. Cor. 3. 14. 16.*

7. Az ember fiának jele, mely az Égben meg fog tetzeni. *Matt. 24. 30.* mellyen némellyek a' Christus keresztinek formáját, némellyek pedig az Ő nagy és felsőges dicsőséjét értic.

8. A' Napban, Holdban, Csillagokban, Egekben, Tengeren földön való jelek, *vide Dom. 2. Advent.*

I. *Signa 4. Priora sunt remota (& Communia fere cum signis excidii Hycrosoli:) quibus addunt etiam promulgationem Evangelii. Matt. 24. 14.*

II. *Signa 4. Posteriora sunt proxima, quibus addunt quidam, mirabilem ruinam Gog Magog. Apoc. 20.*

U s u s.

I. *Infor.* Itt vedd ebedben az Istennek nagy jó voltát és irgalmaságát, hogy noha az ítélet napját el titkolta; mindazáltal annac közel létét bizonyos jelekkel meg mutattya, hogy azokat látván az emberek: az pœnitentiára fel indittassanac, és így (az ítélet napján) minden meg térhetetlenek magoc menthetetlenek legyenek. Így tselekedet Isten eleitől fogván az emberekkel hogy minckelőtte Őket meg büntette volna, annac előtte avagy megintette, s' fenyegette Őket, avagy bizonyos jeleket mutogatot nékik, hogy azokat halván és látván: a' büntetést inkább el kerülhessék. *Pelda Adám, Gen. 2. 17. Az Első világ 6. 13. seq. Sodoma. 19. 13. & seq. Jerusálem Matt. 23. 37. 38. Luc. 19. 41. 44. Ezech. 5. 2. 5. Pharaoh. Exod. 8. & 9. & alibi. Juda. Jer. 19. 10. & seq.*

seq. Amp. ex Cat. 27. 2. & seq.)

II. *Investi.* Vigáld-meg rendel, ha a négy első jelek nem töltéké bé? (*amplifica ex superioribus*) Igenis: Az négy utolsó meg láttatc hátra lenni, de senki abban el ne hidgye magát, mert azok hamar bé tellyesfedhetnek, ha Istennek ugy fogy tetzeni.

III. *Redarg.* Mely igen vétkeznek hát az kik megmeric határozni az ítélet napját, mint Irenæus, ki hat ezer esztendőre határozza vala e világ végét.

2. Kik látván e jeleket job rébent bé tölteknee lenni, mégis halogattyac a meg tereft.

IV. *Hortato.* Kébécs magadat azért. Inditson, 1. Amagonos szolgálac büntetése, Matt. 24. 51. és az őt bolond fűzeknek siralmas állapotya. 25. 12. 2. Amá 10. szolgálac jutalma, 25. 23. és az őt okos fűzeknek boldog állapotya, v. 10.

C O N C I O. XXXIII.

De Judicio eodem.

EX quæstione Catechetica 52.

T E X T U S. Judæ v. 14. 15.

Ex Verbis. Venit Dominus cum sanctis millibus suis, Ut ferat Judicium aduersus omnes.

E X O R D I U M.

AZ Ítélet napja az Sz. Írásban neveztetik utolsó napnac Joh. 6. 40. Ember fiának meg jelenélenec napjának, Luc. 17. 30. Haragnac napjánac Rom. 2. 5. Kárhozatnak napjánac, 1. Cor. 5. 5. Mert akkor jü el az Ur az Szentivel, *ut in Textu.*

Partes. A' holott azt jelenti meg.

I. Ki jön el v. 14.

II. Kikkel jô el *ibid.*

III. Mi végre s' mi okon. v. 15.

IV. Kik ellen tében ítéletet. *ibid.*

E X E G E S I S.

Quaestio. Micsoda módon mégyen végben az ítélet?

Avagy, Míképpen vitessek végben?

R. I. *Modgya* le irattatik az eljövételben, az Ur eljőigen dicsősléggessen, in Textu Apoc. 1.7. 1 Thess. 4. 16. & 2 Th. 1.7. Act. 1. 11. Coll. cum v. 9. Matt. 24.30. Ily dicsősléggel látta az Urat Esaias régen. Esai. 6. Igy látta s. János a' Christust Apoc. 20. 11.

2. *A' parancsolatban* parancsol azért mindgyarást; *Surgite mortui Venite &c.*

3. Az emberek össze gyűjtésében, Matt. 25. 32. melyet a' Christus véghez vésen az Angyaloc foglalttya által mint ki tetűk ex Matt. 13. 39. &c. mert az Angyaloc Napkeletről, nyugotról, délről, északról, a' megítélendő embereket össze gyűjtic és az ítéelő sűk eleiben állatttyák.

4. Az Emberek megkülönböz tetésében, mert elválasttya az Juhokat a' Kecskéktől, mint a' Pastor. Matt. 25. 32.

5. *A' Könyvek szerint való ítélet tételben* Apoc: 20. 12. Az hivek ítéltetnec az életnec &c, Könyveiből, melly akkor ez világ előtt meg mutattya a' hiveket abban be irattaknac léni; az hitetleneket pedig abban be nem irattaknac, és megvettettek nec lenni. Az hitetlenec az lelki ísméretnec (az Istennec minden tudásanae &c) könyvéből melly akkor az hitetleneket vádollya bűnőket (még a' titkosokat is) elől hordgya, az hiveket pedig menti, bűnőket a' Christus igazságanae palásttyával el fedezi.

2. Az hivek ítéltetnec főképpen az Evangelium szerint (non exclusa tamen lege) Az hitetlenec ítéltetnec főképpen a' törvény szerint (non excluso tamē Evangelio) vidfus.

fuf. Rav. p. 1. p. 8. 5. 7. Urs. p. 3 15. *Summa.* Az Itélet lése az Isten Igéje berint. Rom. 2. 16. (3) Az hivek iteltetnek a' Christus (hittel meg fogott) érdeme berint. Az hitetlenec a' magoc cselekedetec berint és annak érdeme berint
Urs. ibid.

6. *A' Sententia* ki mondásban, és el követésben Matt. 25. 34. 41.

II. Micsoda az itélet?

A' földi itéletből ebedben veheted, az melly áll ilyen dolgokban.

1. Az emberi itéletben meg kívántatik a' Biro. 2. A' Felperes es Alperes. 3. Az Assessor Birák, 4. A' Tanuk 5. A' Torvény. 6. Annak executioja.

1. *Az itelő Biro* magaa' Jesus Christus, mert neki adta kezében az ó Mennyei Sz. Attya. Joh. 5. 22.

2. *Az Assessor Birák* az Apostoloc és Szentek. Matt. 19. 27. 28. 1 Cor. 6. 2.

3. A' meg itelendőek lésnec. 1. minden emberec 2. Cor. 5. 10. a' holtak és elevenec, Act. 10. 42. 2. Tim. 4. 1. és ama bünös ember a' veszedelemnec fia; kirül föl: 2. Thes 2. 3. 2. *Az Ördögök*, Jud. v. 6. 3. és néminémüképpen, még a' teremtet állatoc is meg iteltetnec, mert azok meg égnec, és nagy csikorgással el mulnac. 2 Pet. 3. 10.

4. *A' Bizonságok és tanuk.* 1. A' magad lelked ismérési ki azokat a' bünöket is ebedben juttattya, mellyeket el felejtettél. 2. *Az Angyalok*, kik ez életben az emberec rendeletlen magoc vitelését, borgalmatoslan szemlélic és nézic. 3. *Az Ördögök*, kik meg felelne a' magoc nevéne, melly annyit tében mint: *Vádolo Káromlo.* Apoc. 12. 10. 4. *A' Lelki Tanitok*, kik az itelő hek előtt vádolni fog

ni fogják azokat kik az Mennyei tudománynak (melly a' Tanító által hirdettetik è földön) nem engednek, sőt az ellen rugodoznak, ezért mondgya Urunk *hogy Moses vádolni fogja a' Sidokat az Atyánál &c.* Joh. 5. 45. 5. A' Szegények kivet ez életben meg vetettél, meg utáltál, az Lözvegyec kiket meg nyomorítottál, az Arvák kiket szép javoktul jószágoktul meg fosztottál, kik tégedet az ítélő Bék előtt, (honnan másuva nem apellálhac) vádolni fognak.

NB. Ezeket a' Vádlokot ércesd az hitetlenekre nézve, mert a' hiveknek bűnök, jellehet az Isten minden tudóságának könyvében fel vadnak írva. Az az: Nyilván vannak a' Mindent tudo Isten előtt, de mivel azoc már egyser a' Christufert meg bocsáttartak es el fedeztették. Pál. 3 2. 1. Elai. 5 3. 11. Azért az Ő bűnök akkor ez Világ előtt vádoláskeppen, és kárhozatra sententiazo tekintetben elő módatnac, hanē csak az hitetlenek nec bűnôc Matt. 25. 42. 43.

5. A' Törvény: a' melly ferint itél, a' penig az Evángéliom, es a' Törvény ezzel a' hitetlenec, amazzal az hivec, itéltetnec, *ut Supra.*

6. A' Törvény ki mondása A' Jokat az Őrôc Eletre, a' gonosokot a' kárhozatra küldi, Matt. 25.

III. Miképpen jó el?

R. Láthatóképpen. Matt. 24. 30. 2. Hirtelen, véletlen, váratlan. ezért hasonlittatic a' Noë idejehez Matt. 24. 37. Lópohoz. 1. Thes. 5. 2. Az Bűlés fajdalmához. 1. Thesl. 5. 3. Ejsfélkor jövô Völegényhez, Matt. 25. 6. Vullámáshoz. Matt. 24. 27, Tő-Őrhöz Luc. 21. 35.

3. Dicsősegeslen v. 17. és Királyi modon sok Angyalokkal, *ut in Textu.*

DOCTRINA.

El kerülhe-

El-Kerülhetetlen-képpen meg kell lenni az Urnak amaz nagy és rettenetes napjának, melly az ítélet napja. Ampl. ex Act. 1. 11. Apoc. 1. 7. Heb. 9. 27.

R A T I O N E S.

I. Mert ennec immár elől járó példái meg lettec e t példázta a' Sodoma rettenetes ítéleti az első világe a' Core Dathane &c. es látásokban is meg jelentette Isten. Esai. 6. Apoc. 20. 11. 12.

II. Mert Isten el-végezte, s-rendelte az ítélet napját, Act. 17. 31. az Isten Decretoma penig meg változhatatlan.

III. Mert az Lelki ismérétis ezt dictállya, mert mihelt gonost tselekedel, menten vádol, és az ítélettel fenyeget, innen vagyon: hogy az hitetlenec nehezen halnak meg, miért? mert azt dictállya az Lelki isméret; hogy számot kell adni amaz napon &c.

IV. Hogy Isten mind igazságát s-mind irgalmasságát meg-mutassa, igazságát az hitetienekben, kik nec ez vilá. ó jól vagyon dolgoc, Irgalmasságát, az hivekben, kik nec ez vilagon rosszul vagyon dolgoc; Mivel azért az Isten igazsága azt kívánnya hogy valaha a' joknac jól; a' gonostoknac penig gonostul legyen dolgoc. Azért búkség-ho y legyen olly nap és olly idő (a más életben) mellyben Ité ezt az ő igazságának regulait el kövesse. Ezzel vigasztallya. 6. Pál az hiveket, 2 Thes. 1. 7. Abraham a' Lázart, Luc. 16. 25. Idvezitönk a' Tanítványokat. Joh. 16. 20. 22.

V. Mert ugy vallyuc az Apostoli Credoban,

U s u s.

I. *Redargu.* Oh mely igen vétkeznek hát. 1. Azoc a kikiről 6ol. 2. Pet. 3. 4. (2. Az kik hallýac az kemény tudományt; de mégis az bűnben élnek, és nem sietnek az

pœnitentia tartással; hanem hallogattvák: De vigyázz; mert bizony későn lében az után, mint az őt bolond í;űnek nec Oh melly igen meg tér vala ama Gazdag! Luc. 16. (*Am. ex Dan. 5.*) de késő vala Oh hova lé;ei; meg térhetetl? holott fok lében a' te vádolod, *vide supra recense.*

II. *Territorius.* Rettennyenec meg azért minden bűnösök, *recense peccata*, rettennyetec meg hitetlenec, világi gyönyörűségben élők, bujálkodoc, mert bizony jobb volt volna az hitetleneknek soha nem í;űletni, vagy (ha lehetne) fel nem támadni. 1. Mert kezdete lé;en a Pokol kinnyánac, de soha végezete nem lé;en, mert ha az Tenger mélyseget valki csak egy kalánnal ki akarná merni, bár minden es;tendőben, csak egyczer merné meg-is, még is talam el-fogyna valaha, de ez nem soha. Marc. 9. 44. Matt. 25. 51. 2. Mert az nehéz lé;en, innen mondati tűznek tavánac, Apoc. 20. 10. Kemenczének, Matt. 13. 44. Tömlócznek, Matt. 5. 25. *Amp. ex Matt. 22. 13.* Luc. 16. 24. 3. Mert pihenés és nyugovás nélkül való lé;en. Apoc. 14. 11.

III. *Hortató.* 1. Arra intetel, hogy elsőben is itélj meg magadot (ez életben) amaz kis Biro í;ekin 1 Cor. 11. 31. magad magadat vádolván, bę idezven; magad ellen Tanu leვენ &c. *vide Ames. de C. Conf. L. 1. p. 36.* A' ki így a' kis Biro í;ekin magát meg itéli ez életben, annak könnyebben lé;en dolga az nagy Biro előtt az itelet napján.

IV, *Consola.* Vigas;találásra lé;en az hiveknek az itelet napja, mert miképpen az Ægyptombeli csudák az Izraélnek fiainac vigas;találásra de az Ægyptombelieknek rettentésire valanak. Így az itelet-napja &c. az hiveknek vigas;találásra de a' hitetleneknek rettentésire lé;en. 2.

Mert à Christus el jővén az itéletre az hiveknec minden ellenfégit az örökké való kinokra veti az hiveket pedig ō magához a mennyei örömben és az örök dicsőségre által viji. vid q. Cat. 52. & Matt. 25. 34.

C O N C I O. XXXIV.

De DEITATE Spiritus Sancti.

EX Quæstione Catechetica 53.

T E X T U S Act. 5. 3. 4. 5.

E X O R D I U M.

Micsoda adot okot az Szent Péternek erre nem egyéb hanem midőn az Apostoloc idejében való kerebtyének az Isten Országának öregbülésén örülvén, az Evangeliomhoz való buzgoságokból marhájakat és Őrökségeket el adtác, és az Apostoloc lábainál le tévén, örömben és egy máshoz való sjeretetekből azt mindennek el oítyác vala, a mint kinek kinec s;űkség vala de amaz Ananias (és Saphira) el adván mezejét, edgyik rés;ét nem adá közre, hanem el tagadá. &c.

Partes. A' holott vagyon.

I. Az Ananiás vétke, annac oka fel fedzetése öregbitése, és töb ahoz tartozó dolgoc, mellyek be foglaltatnac, v. 3. 4. *Avagy: A' Peternek Ananiáshoz tett kérdése, feddése és annac öregbitése, &c. ibid.*

II. Ananiálnac s;örnyü eseti, halála, és annac ideje; avagy alkalmatofsága. v. 5.

III. Az nagy félelem, mely azok közt támada, kik ezt hallýác vala. v. 5.

E X E G E S I S.

I. Quæst. *Hányképpen vetetik a' Leleknek nevezeti az Szent Irásban?*

R. *Szent Irásban?*

R. I. Az Embernek ujjá s;ületet res;ejért. Gal. 5. 17.

Rom. 8. 5. 13

X2

2. A'

2. A) Christuſnac Iſteni termel;etiért, avagy az Iſtent hatalomért, 1. Pet. 3. 18.

3. Az elevenitô kegyelemért, melly a' hiveknek hirdettetic az Evangeliumban. 2. Cor. 3. 6. melly Evangelium életnek mondatic, Joh. 6. 63. part. poſt. v.

4. A' Tanétokért. 1. Jo. 4. 1. 2. 3.

5. A' Szent Léleknek ajandékijért. Joh. 7. 39. Holott ſ;ol az Szent Léleknek amaz ajandékiról; mellyeket az Apoſtoloc Pünkôſd napján vôttenec. A&. 2. 3. 4.

6. Az Szent Háromságnac harmadic ſ;eméllyejért, így vétetic itt. &c.

II. *Mikeppen foglalta volt el a' Sátán Ananiás bívét?*

R. A' Sátán avagy egéſ;len foglallya el az embert mint Marc. 5. 2. avagy valami réſ;it az embernek, így Ananiáſt.

III. *Mellyik Ananiás volt ez?*

R. Nem amaz hamis Prophéta. Jer. 28. 1. Nemis a' Daniel társa Dan. 1. 7. Nem amaz jó férſ;iu, Act. 9. 10. Nem is ama tö Pap Act. 23. 2. hanem egy hipocrita.

IV. *Micsoda véték volt ez?*

R. Az Sz. Lélek ellen való hazugság, hogy nagy véték légyen pedig az hazugság, meg tetbik *A' kígyó* Gen. 3. 5. *Cain* 4. 9. *Hamis Prophéták* 1 Reg. 22. 22. *Jákob* Gen. 27. 19. *Jákob ſ;iai* Gen. 37. 32. *Potiphár Feleſége* 39. 14. *Gibeoniták* Joſue 9. 9. *Vén Prophéta,* 1 Reg. 13. 18. *Hamis Tanuk* 1 Reo. 21. 13. *Gehazi,* 2 Reg. 15. 22. *Amavitézek,* Matt. 28. 13--15. példáibul.

D O C T R I N A.

A' Sz. Lélek Iſten egyenlô hatalmu és méltoságu Iſten az Atyával és Fiúval. q. Cat. 53. meg tetbik ez.

R A T I O N E S.

1. Az Iſteni nevezetekbôl, mert Iſtenhez illendô nevezec-

vezetekkel illetetic, in Textu. 1. Cor. 3. 16. Act. 28. 25. Eph. 4. 30. Act. 28. 25.

2. Az Isteni tulajdonságokból mert olyan Isteni tulajdonságokat tulajdonét az irás néki, az mellyek tsac Istenet illetnek, mint az Örökké valóságot. Gen. 1. 2. Véghetetlenségét, vagy mindenfűt jelen valóságot. Psal. 139. 7. 8. Mindentudást. 1. Cor. 2. 10. Joh. 16. 13.

3. Az Isteni tselekedetekbűl, mert Istenhez illendű dolgokat tselekedic, mert teremtette az Egeket, &c. Psal. 33. 6. néki tulajdonétatic az ujjá sűlés. Joh. 3. 5. a' meg igazétás, meg sēntelés. 2. Cor. 6. 11. tsuda tēteleknek, hatalma. 1. Cor. 12. 10. 11. Matt. 12. 28. Jűvendű dolgoknac tudása. Joh. 16. 13. Act. 11. 28. 1. Tim. 4. 1. A' sōmoru kélértetekben forgoknac meg vigasztalása es azoknac mind végiglen valo meg erűsētése. Joh. 14. 36. & 15. 26. Esai. 11. 2. *Spiritus Fortitudinis.* &c.

IV. Az Isteni tīstetebűl, es imádásból, mert az Ő nevében keresetelkedtűnc. Matt. 28. 19. h. e. az Ő tīstetere.

V. Az Apostoli Credois erre tanit, a' holott egyenlűkēppen vallyuc, hogy hīsűnc a' Szent Lélekben, sēntēn egy mint az Atyában: es a' Fiuban.

VI. A' bűntetesbűl, mellyel meg bűntettetnek azok, kik a' Szent Lélek ellen vétének. Marc. 3. 29.

U s u s.

I. *Refutat.* 1. Megtűzoltatnac ma a' Socinianusoc es Photinianusoc, kik tagadgyac az sēnt Lelket, Istennek es az Atyától meg külűmbűztetet sēmelynek lenni. Es tűbb Szent Lélek ellenségi, minēmű vala Samosáténus, kiis az Szent Lelket Isteni sēmelynek lenni tagadá: hanem azt tanétá hogy az Szent Lélek nem egyéb, hanem Isten-

nek ereje az embernek szívében, vissza élvén amaz mondásával az Szent Irásnac. Luc. 1. 35. R. *Virtus non Accidentalís, sed Essentialís* az Szent Lélek, azért mondatik Istennek erejének, mert az Isten az Ő erejét és tselekedetét az Ő lelke által jelenti meg.

2. Némely Anabaptisták kik azt kiáltották, hogy az Szent Lélek nem volt a' Christus meg dicsőíttetése előtt. Vissza élvén ama mondásával az Szent Irásnac. Joh. 7. 39. R. De ott s'ol az Szent Irás az Szent Léleknek ajándékairól, mellyeket Pünkös'd napján v'ettek az Apostolok. NB. A' régi eretnekegeket (mellyek el temettettek) nem kel fel ásni.

II. *Investi.* Visgáld-meg ha vagyóné benned az Szent Lélek, ezt e'stedben veheted.

1. Az Istenhez való szeretetből. Rom. 5. 5. Gal. 5. 22. Col. 1. 8.

2. A' Lelki ismérvek békeféségéből, és az Léleknek öröméből, (*ex interno testi. S. S.*) Rom. 8. 15. 26.

3. Az Uy és Örész között való harczból. Gal. 5. 17.

4. A' Hitből. Gal. 5. 22.

5. Az Szent Eltre való serény igyekezetből. Rom. 8.

23.

III. *Hortat.* Azért hidgyünc az Szent Lélek Ur Isténben, kinek nevében meg kere'stelkedtűnc, és imádgyc egyenlöképpen, mint az Atyát és a' Fiut. (2) Meg ne somorítsuc ötet, hanem magunknál tartsuc meg, De másképpen tarthattyc meg, Ennek modgyait lásd. *Unsin. p. 339. q. VIII. 1. Motu. Erre indésanak a' Tanúságnac hat felső O. ai* (3) Kérjűc hogy minket hit által a' Csinásban, és az Ő jo tétencnyiben részeselké ugyan. Vigat-

Vigasztallyon, és örökké velunc meg maradgyon. 9. *Cat.*

53.

C O N C I O. XXXV.

De Ecclesia Catholica.

Ex Quæstionibus Catecheticis 54. 55.

T E X T U S. Esai. 65. 17 (ex his)

Mert ime en teremtek uj egeket és uj földet.

E X O R D I U M.

AZ Anyaszentegyház az Irásban hasonléttatic. 1. Szőlőhöz, Esai. 5. 2. 2. Sátorhoz. Pál. 15. 1. 3. Galambhoz. *Cat.* 2. 14. 4. Szerűhöz. Luc. 3. 17. 5. Hajóhoz. Luc. 8. 22. 6. Szánto földhöz. Matt. 23. 24. 7. Galambhoz. v. 47. *ibid.* 8. Eghez. in Textu.

Partes. A' holott vagon.

I. Az Anyaszentegyháznak lelki állapotjánac meg ujtásáról valo ígélet avagy jövendöles.

II. Annac hasonlatossággal valo meg világosítása.

E X E G E S I S.

I. Quæst. *Mit ért az Uj Egeken?*

R. A' bent irás az uj egeken és uj földön néha érti: az égnek és a' földnek innovatiojat meg ujjétását, melly ez világ végén léssen. 2. Pet. 3. 3. Apoc. 21. 1. de itt az uj egeken és uj földön láttatic a' Propheta erteni: (*allegorice*) a' Christus Országánac az Anyaszentegyháznak (avagy annac állapotjánac) lelki meg ujjítását, melly noha immár el kezdetet; mind az áltai e' világ végén tellyesedic bötökéletessen. Illyen lelki meg ujjulást emleget. 2. Cor. 5. 17. midön így bol: *a' régiek el multak mindenek meg ujjultanak.* NB. *Vide (ad præfata) expositionem Loeb Esai. 51. 16. apud Ravanellum in voce COELUM Num. 5. dist. 7.*

II. De miért hasonléttatik az Anyaszentegyház az Egbehez?

R. 1. Mert ennek már edgyic része az Egben vagyon.

2. A' világosságokra nézve, mert miképpen az Egen Épen világoskódnac a' Csillagoc, Hold, a' Fényes Nap: (ugy mint az kívül az Hold minden világosságát vébi) Szintén így az Isten Anyaszentegyházában tündöklenek az Lelki Tanítoc; kik az ő világosságokat vébic amaz fényes Naptul az Ur Jesus Christustól, ki a' hiveket megvilagoséttya, és ki igazságnac Napjánac, Mat. 4. 2. és hajnal tsillagnac. Apoc 22. 16. neveztetic.

3. Miképpen hogy az Egnék Tengelyinek két *Polusi* Sarkai vannak, mellyeken az Eg fordul. (a' mint állattyác) Így az Anyaszentegyház az O es Új Testamentomon, az Törvényen és az Evangeliomon éppéttetic.

4. Miképpen az Egen 12. Egi jegyek vannak. Így az Anyaszentegyházban tündöklenek az hitnek 12. legfundamentomostab ágazati, mellyek az Apostoli Credoban bé foglaltattac (& 12. Apostoli.)

5. Az ő ki terjedésire nézve, mert az miképpen az Eg elburettya az egész földet, így az Anyaszentegyház (Marc. 16. 15. Matt. 28.) Közönséges. 1. Az időre. 2. A' helyre. 3. A' semellyekre nézve, mert bizonyos időhöz, helyhez, semellyekhez nem köttetet.

Ez az oka, hogy az *Vera Catholica Ecclesia* Egynek mondatic, mert az Ecclesiának minden tagjai minden időben és helyben, az igaz hitben és az fundamentombéli Tudományban meg egygyeznek, nékik egy hitek vagyon, egy fejek a' Christus, ők minnyajan edgyek a' Christ. titkos testben.

2. *Anyának*; mert loc fiaikat sül. 3. *Szentnek*, mert meg senteltetet.

6. Az

6. Az Ő állandóságára nézve; mert miképpen az Egek noha az utolsó napon meg tétettnac, ujtettatnac; mind azonáltal az Ő állattyaokra nézve mind örökké meg álnac, így, &c. appl. és az mint hogy nintsen oly erős, a' ki az Egeket le vohassa onnan felől, így nincs, nemis volt oly Tyrannus ellensége az Anyaszentegyháznac, az ki ezt helyéből ki mozdethatta volna, és el törölhette volna.

7. Az Isten tetteletire nézve, mert miképpen az Isten az Egekben az Szent Angyaloktól és a' boldog lelkektől dicsértetic, így itt a' hivektől: Erről mondgya vala. Psal. 132. 14. *Ez az én nyugodalomom mind örökké itt lakom.* &c.

III. *Miért hasonlítottatik földhöz?*

R. 1. Az Ő eredetire nézve; mert abból vött eredetet.

2. Mert még annac edgyic része itt e' földön vagyon, és vitézkedic.

D O C T R I N A.

Soha az Istennek Anyaszentegyháza annyi veszedelmekben nem foroghat, hogy az meg ne álljon, és örökké meg ne maradjon, Mert ihon az Eghez hasonléttya, az melly az Ő állattyaára nézve örökké meg marad. NB. Ez e világ állattya érintete avagy tsak minéműlgei érint mondasték el veñni, arról lásd. Volleb. L. 1. C. 36.

1. Meg retzic ez. 1. az hasonlatosságból, in Textu mondatic Egnek az Ő állandóságára nézve, &c. Vide supra.

2. Mondatic hegynek, Isten hegyének. Plal. 2. 6. & 13. 1. Mert mint a' hegyek el nem rejthetic magokat, így az Anyaszentegyház végképpen soha el nem rejthetic, noha gyakorta ideig el nyomattatic mint Illyés idejében. &c. 2. Miképpen hogy nem lehet oly zivatar, *szélvés,* hogy

az hegyeket helyekből ki mozdéthatná, hanem csak meg állnac ôk, meg mozdulhatatlanképpen az ô helyekben: Igy nincs az Anyaszentegyháznak annyi üldözôje, hogy ô meg ne állyon.

3. A' hegyek az Eg felé emelkednek: Igy az Anyaszentegyház siet az Egre. Col. 3. 1.

NB. Továbbá hasonléttatic a' Noë bárkájához amaz egô csipke bokorhoz. Exo. 3. 4. Hajohoz, Matt. 8. 23. Kôfiklán éppétetet házhoz. Matt. 7. 25. Szülô Asszonyhoz. Apoc. 12. (*Ampl. ex Gen. 25. 22.*) Mellyek mind az ô fok nyomorgattatásit és abban való állhatatoságit rajzollyác le.

II. Mert az Anyaszentegyháznak fundamentoma a' Christus, meg mozdulhatatlan. Matt. 7. 25. & 16. 18.

III. Mert az ô feje és Királlya meg mozdulhatatlan, gyôzhetetlen. A' ki pedig az Anyaszentegyházát meg gyôzni akarja, elsôben annac Királlyát gyôzze meg. A' pedig gyôzhetetlen. Pál. 2. Hát az ô Országais el nem romolhat Luc. 1. 33.

IV. Mert Adámtul fogva eddig meg állott, és nem volt olyan idô, melyben Istennec Anyaszentegyháza nem volt volna Adámtul fogva Noëig meg tartatott. Az Adá és Seth házában és maradékiban. Az hamis Anyaház az Cain házában és a' Kain, nyomdokát követô maradékokban Noëtul fogva Abrahamig. A' Noë Sem &c. házában és maradékiban. Az hamis, (hihetô hogy az Chám házában a Chám nyomdokát követô maradékokban. Az Abrahamtúl fogva Mosefig Az Az Abraham, Isáák, Jákob, nemzetiben Az hamis, az Ismael és Esau házában (vid. Rom. 9. 13) és egyéb pogányokban. Mosestúl fogván a' Christufig az Israélisákban, az hamis, az Izrael ellenfé-

giben

giben (minémüek valánac a' *Moábiták, Philistensok, Babylonbéliék, &c*) és az környül lako pogányokban. A' Christus idejében tartatott meg az *Apostolokban és többekben*. A' hamis az *Phariseusokban Sadduceusokban*, és egyebekben. Az Apostoloktól fogván az *Apostolok Tanítványiban* és az Apostoli tudománnac követőiben mindedig, A' hamis AntiChristus Országában. &c.

U s u s.

I. *Infor.* Mely nagy bolondságban tórik hát magokat a' Tyrannulok, *Persecutorok*, hogy ezt el akarjác törölni Mert a' mint hogy az egeket soha el nem törölhetic: Igy ezt sem &c. *V. Ampl. infra Usu. Consol.*

II. *Refuta.* Oh melly igen vétkezec hát és meg tázfoltatnac a' Papisták, kik azt tanittyác hogy az Anyaszentegyház; kit csufolás-képpen Calvinista Anyaszentegyház-nac nevezec, nem mindenkor volt; hanem tsak Cálvinus és Luther idejétül fogva, holott ezek nem uj Tudománt hoztak és hirdetec, hanem ugyan amaz régi Apostoli Tudománt, hoztác ki a' fetét rejtekből, mellyet ók el rejtetec és el-nyomtác vala, holot lehetetlen hogy a' Christus örökké valo király lévén, Országá nem volt volna. *vide Rationes supr.*

Objectio. De így mocskolodnac Luther és Calvinus gonos életc miatt hadtác el a' Romai házat, azért, &c.

R. Ezt soha meg nem bizonyithattyác, hanem azért mocskolodnac, hogy ezzel nagyob unalomban hozhatnák vallásunkat, *vide D. Posahazi Ref. Pazman.*

2. Nem azoknac életckrül vagyon az éo és villongás, hanem az ő Tudományokrül.

3. *Dato non tamen Concesso.* ugy volt volna is, onnan nem következec a' Tudománynac hamis volta, mert é.

Pál is elég gonosz életű ember vala az előtt, de ugyan nem mondhattya senkiis, hogy hamis volt volna vallása és tudománya.

III. *Investi.* Vizgáld meg hát ha tagja vagy e ennek az Anyaszentegyháznak *vide 4. Signa. Concio. 1. in Usu Invest.* 2. Ha igaz e te Ecclesiád, meg-tetűik ez az Anyaszentegyháznak jeleiből.

De mellyek azok?

1. Az Evangéliomnac tiszta prædikállása, mert valaholot prædikáltatic, az hasontalan nem hirdettetic. *Esa. 55. 11. Rom. 1. 16.*

2. A' Sacramentomoknac a' Christus rendelése szerint való ki szolgáltatása, mert az igaz Anyaszentegyházban ösve kötötte ez kettőt a' Christus. *Matt 28. 19.*

3. Az Ecclesiái fenytéc, az mely tistán tartya az Istenec Anyaszentegyházát, mert az Isten tistát beret, és az mely az ő gyülekezete, de azt tistán tartya, mint régen az Izrael táborából kirekestette a' bél poklofokat, és a' Salamon Templomából is; így a' Sz. Pál. *1 Cor. 5. 5.* noha ez nem mindékör, és nem minden helyben vitettetic végben; de ama' két elsőbb leg fundamentomossabb. Add hozzá: Ide számlallyac némellyec a' keresztényi engedelmesseget is *vide. Vendel. L. I. C. 28. Th. 25. NB.*

In statu Ecclesie turbato nota eius est professio vera fidei.

Vizgáld-meg ellenben a' Romai Anyaházat, mellyet (ex præfatis) esedben vehecz nem igaz Anyaszentegyháznak lenni. 1. Mert abban az Evangéliomot nem tistán hanem fok *Traditiokkal &c.* prædikallyac. 2. Az Sacram: nem a' Chr. rendelése szerint *v. Conc. 50. in Usu. Refut*) nem is tistán, (mert az S. Keresztiséget olajjal, loval, nyállal &c. moeskollyac) szolgálattyyac ki. 3. A'

Czégeres bűnösöket egyházi fenytéc nélkül *tollerállyak*
&c. v. Conc. 54. in Usu. Réfu.

IV. *Redarg.* Itt feddelre méltoc ama kicsiny hitüvek
 kic azon félne s-tűnődne, hogy az Evangeliom el-tö-
 röltetic, annac táklyája s-ővénneke meg alusik, holot. *v.*
inf. Usu. Conf. & sup. Rat.

V. *Territor.* Jaj hát oh keferű jaj az Anyafentegyház
 üldözöinec! Kik a' Christusra támadnac. Mert ugyan is
 hol vagyon *Pharaho, Hámán, Acháb, Jezabel, Hero-*
des, Nero, &c. Ezek e' földnece bínérül mind el-vesz-
 tek, és börtönyen meg büntettettec, de a' vitézkező Anya-
 fentegyház mais fen vagyon, és fen is lében mind világ vé-
 gezetiglen.

VI. *Hortat.* Légy hát te is állandó, ha ennece a' Lel-
 ki Anyának igaz fia, tagja vagy.

I. *Motivæ.* Erre inditson azoknac nagy károcc kik eb-
 ben nem áthatatosoc. *Matt. 10. 33.*

2. Azoknac jutalmok kik ebben állandok *Apoc. 2.*
10. 17. & 3. 21. Matt. 19. 29. & 24. 13.

II. Arra intetel, hogy az mely ajándékot Istentül vet-
 tél, azzal közonseges haszonra, és mindenec idveslegére
 örömeit szolgál. *q. Cat. 55.*

VII. *Consolat.* Ne fély hát oh sok kereftéc alatt nyö-
 gö Anyafentegyház! Mert miképpen (1) az tenger vizet
 senki kezével ki nem merheti. Így tégedet is senki el nem
 fogyathat. Es miképpen (2) az sebessen zuhogo s' ki ro-
 hano árvizeknece senki eleiben nem áthat, sem azt meg né-
 gátolhattya. Így az Evang. folyását, *applica.* Es miképpen
 (3) az erős feleknece fuvását senki meg nem tilthattya, sem
 meg nem határozhattya, Így &c. *applica* Es miképpen.

(4) az fényes napot senki az egrül kezével le nem csipheti, sem annac járását meg nem foghattya. Igy &c. *applica.* Es miképpen (5) az hegyeket és kősziklákat semmi helyéből ki nem mozdithattya Igy &c. *appl. Amp. Conf. ex Rationibus* Δ-ti *supr.* & *ex q. Cat. 54.* NB. *Ex loco de Ecclesia oritur locus de Prædestinatione.*

C O N C I O. XXXVI.

De Electione.

T E X T U S. Eph. 1. 4. 6.

E X O R D I U M.

AZ El választásnak nevezeti vétetic, 1. Közönségeslé valamely népnek Isten népevé való választatásért. Deut. 10. 15. 2. A' Tístre való választatásért, 2. Sam. 21. 6. 3. Az Örök Eletre való választatásért. Act. 9. 15. Ugy ittis.

Partes. A' holott vagon.

I. Tanét az Elváltásról, annac Czéllýáról, és végiről. &c.

II. Annac idejéről hogy így folyjac.

III. Annac Okairól, és gyümölcsiről, avagy Jegyeiről. &c.

E X E G E S I S.

Quæst. 1. *Az El választásnak mitsoda Okai említettnek itt ebben az Szent Letzkében?*

R. 1. Szerző Oka az Isten akarattjánac jó kedve. v. 5.

2. A' mi fejűnc a' Christus ki noha (ugy mint Isten) az el választásnak szerző oka. (Joh. 15. 19.) mindazáltal (ugy mint Isten ember közben járo) az el választás munkájának végben vivő Oka, avagy az el választás véghez vivésének fő eszköze. Kiben miis (ugy mint tagoc a' főben) el választattunc. v. 4. és fiakká fogadtattunc. v. 5. *V. fusius*

Ames.

Ames. M. L. 1. C. 25. n. 27. 29. Ravan. P. 1. p. 523. Vend. C. 3. Th. 18. & alibi.

3. Főképpen valo végső Oka Az Isten dicsősége. v. 6. Másodképpen valo az **szent élet az szeretet által.** v. 4. 22.

II. *Micsoda el választást emlegetsen?*

R. Az választás két féle, vagy örökké valo, mellyel az Isten örök időktől fogván szabados akarattya szerint ki választotta a' Christusban, a' kiket akart az kárhozatnac sárából, (hit által &c.) az örök életre, hogy azokban meg mutassa az ő irgalmaságát. A' kiket akart ismétlen azon szabados akarattya szerint ott hagyot a' kárhozatnac sárában hogy azokban meg mutassa az ő igazságát.

NB. Ezen definitionac első, ága az el választásra, utolsó ága pedig a' meg vetésre tzelez.

2. Idő; szerint valo választás, melyben amaz örökké valo el választás mi bennűnc ki jelentetic, mely nem egyéb hanem a' szegény bűnösnek belső és hathato hivatala, mely némellyeknek eléb, némellyeknek utollyab effic. Matt. 20. 1. 7. Amp. ex Matt. 9. 9. Act. 9. 4. Coll. cum. v. 15. Luc. 19. 5. Coll. cum. v. 9. Az mi leczkénk s;ol az első-ről kiválképpen.

III. *Miért térsi hozzá, v. 4. ez igét, ő előtte?*

R. Hogy meg különböztesse a' hiveknek szent életet ket attol mellyet a' Hypocritac az emberek előt mutogatnac. Matt. 23. 5. & 6. 1. 5.

DOCTRINA.

A' mi örök életre valo el választásunk nem a' mi érdemünk ből vagy jószágos cselekedetünk ből vagyon, hanem tsak egyedül az Istennek ingyen valo irgalmaságából, és jó kedvéből. v. 5. 6. Rom. 9. 16. & 11. 5. 6. 2. Tim. 1. 9. Amp. ex Eph. 2. 8. 9.

R A T I O N E S.

I. Mert a' válasjtás nem a' 'tuto-je lem nem az akaro-jé &c. Rom. 9. 16.

II. Mert a' válasjtás világ teremtese elöt lött, (in textu.) Mikor még lemmi jót vagy gonosjt nem tselekedtunc, mint Jákobrol és Elauro! mondgya. Rom. 9. 11. v. Calv. in Textum.

III. Mert a' hit és jo cselekedetek gyümölcsei az el válasjtásnac, mellyek meg nem előzic az el válasjtált, hanem következnek az el válasjtás után. Act. 13. 48. Joh. 15. 16.

IV. Mert minnyájan haragnac fiai voltunk Eph. 2. 3. és meg holtunc vala a' bünben. Col. 2. 13. azért semmi jo nem volt bennunc az mely az Istent arra indéthatta volna: hogy minket fel vegyen a' kárhozatnac sárabul, és az örök életre válasjjon, söt a' mi jo bennunc vagyon-is, az-is nem mi tölunc; hanem Istentöl vagyon. 2. Cor. 3. 5. Phil. 2. 13.

Ü s ü s.

I. *Informat.* Innét esedben vehedd melly igen jo légyen Isten természetiben. &c. *Ampl. ex Δ--10.*

II. *Refut.* Meg csáfoltatnac, innen a' mostani némelly Lutheristák, kik azt tanittyác hogy Isten azért válaštott el némellyeket az örök életre. Mert öröktül fognán láta azoknac hiteket, tudnillic hogy azok fognac hini a' Christusban, és a' hitben végig meg maradni.

2. A' mostani némelly Pápiistác, kik azt tanittyác hogy azért válaštott el Isten némellyeket az örök életre, mert látta azoknac hiteket és jo tselekedeteket, és attul indult Iste azoknac el válaštatókora; de mind ezeknec meg tsáfólatókora eléglegfec a' felső okoc, és a' Tanuságoc erősitő Locufok, bizonságoc.

III. *In*

III. Investi. Vigáld meg azért te ha el választattale az örök életre? ezt pedig egyebűnnet soha meg nem tudhatod, mint az el-választásnac gyümölcsébül: De mellyec azok? R. Jollehet minden Lelki jók, mellyec a' Christusban nekünc ajándékoztatnac, mind az választásnac gyümölcssei min mü az el-hivattatás, a' Hit, Act. 13. 48. meg-igazulás. Rom. 8. 30. fiuvá valo fogadtatás. Eph. 1. 5. meg bementetés. v. 4. és minden jó cselekedetec. Joh. 15. 16. (mellyec által vezéreltetűnc az örök-életre) mind azáltal esedben veheted ezt a' belső hivatalbül, hitbül és meg térésbül, (mely a' hitnec gyümölcse) Ez kettő kivalképpen valo meg érezhető (avagy tapasztalható) jelei az el választásnac 1. A' Hit, 2. A' meg térés, es pœnitentia tartás. Továbbá az Isten bejédinec, (melly a' hiveknek s;ivekben élő és hathato) idvefleges meg értése. Joh. 17. 6. 1 Cor. 1. 18. Ampli. ex Hebr. 8. 10. 4 Ez világnac gyűlöllége, Joh. 15. 19. Miképpen kell pedig magadra s;abni, az el választást Lásd *Wolleb. C. 4. n. 15.*

IV. Hortat. Serkeny fel azért ő kereltény Lélec! az Istenec ebbéli jó voltánac magas;talására. követvén ebbé az Apostolt. Rom. 11. 33.

Motivaz, Erre pedig inditson:

1. Mert nem a te jó tselekedetedbül avagy érdemedből (mert ilyen semmi nem vala benned) hanem ingyen valo jó kedvébül, s;ánt meg tégedet az Isten.

2. Mert te is azon s;arbul valo vagy a' kibül a Kárhozatnac edenyi Eph. 2. 3. s;abad volt volna veled, ha ott hagyott volna-is.

3. A véghetetlen gonos;nac meg gondolása, melyből ki hozott az Isten tégedet.

4. A' véghetetlen jonac meg gondolása melyben beállat, Matt. 25. 34.

C O N C I O. XXXVII.

De Electione eadem.

T E X T U S. 2. Tim. 2. 19.

E X O R D I U M.

OKot adott erre Sz. Pálnak, némellyeknek nevezet s;erint az Hymeneusnac és Philétusnac Evangeliomi igasságtul való el s;akadásoc v. 17. 18. melyrűl azt mondgya az Apostol, hogy noha azok el s;akadtak: mindazonáltal azzal meg nem változott az Isten el válas;tásának Decretoma, Mert sokan mi közzölűnc mennec ki, de né mi közzülűnc valoc. 7: Joh. 2. 19. mert jól tudgya Isten kik legyenec az ōvei, (és azokat titkos őrizet alatt magának meg tartya) vide Text.

Partes. A' holott vagyön.

I. Az Isten el válas;tásának meg változhatatlanságát tanéttya, és azt meg erősféti oktátván bennűnket arra: hogy az válas;tottakat, és azoknac s;ámát maga az Isten tudgya, és hogy az mi elöttűnc el rejtve, és mint egy el takarva és pecsételve légyen.

II. Az válas;tottaknac jelit avagy tis;tit írja meg, hogy valaki a' Christusnac nevét igazán viseli, annak el kell távozni a' gonoštul és az hamiságtul.

E X E G E S I S.

I. Quest. Miért hasonléttya Fundamentomhoz az Elválas;tásnak Decretumát?

R. i. A' fundamentomnac elsőségre nézve; mert miképpen az éppületekben mindeneknek elötte az fundamentom tétetic le, és az Fundamentomra következnek oátán az több minden éppületek; Igy az mi örök életre való fel éppülésűnkben, az léleknek bűnből való fel éppülésenek első fundamentoma az el válas;tás, és abból követ-

következik ostan az léleknek minden tel éppülése az bűnből, abból következik az hit. Act. 13. 48. A' megterés. Rom. 8. 30. Eph. 1. 4. 1. Pet. 1. 2.

2. Az ő meg mozdulhatatlanságára nézve, mert miképpen a' fundamentom az erős felekbenis meg mozdulhatatlan képpen áll; így az Isten el választásának Decretuma, meg nem változhatic.

II. Kik legyenek az választottak?

R. A' kik az Christus nevét igazán vallyác, és a' gonosztul el távozván bent életre igyekeznek, *in Textu.*

III. Leheté a' választottakat meg ismérni?

R. Nem lehet (a' priori) mert az mielőttünk el vagon titkolva (ut supr.) de (a' posteriori.) annac gyümölcseiből és jeleiből miis ítéltetünk valamit. *Mat. 12. 33.*

IV. Micsodás ismeret az mellyel az Isten itt az hiveket ismérni mondatik?

R. Szeretettel és javallással edgyüvé köttetet ismeret az, láts ellenben valot. *Matt. 7. 23. & 25. 12.*

D O C T R I N A.

Az Isten el választásának Decretuma meg változhatatlan, *Esai. 54. 10. & in Textu. Avagy a' választottak soha az Isten kedvéből ki nem eshetnek? Rom. 8. 38. 39.*

R A T I O N E S.

I. Mert az Isten ő magais meg változhatatlan. *Mal. 3. 6.* azért az ő decretomának-is változhatatlannak kel lenni, ki tettzik *ex Esa. 46. 10.*

II. Mert Istennek erejével és kezével őriztetnek és tartatnac az választottac az idvelségre. *1. Pet. 1. 5. Pfal. 37. 23. 24.*

III. Mert az Ur Jésus Christus az választottakat az ő mennyei Szent Attyának kezében ajánlotta, és az ő Szent

Atya előtt süntelen eszedezic érettek, hogy meg ne fogyatkozzék hitük. Joh. 17. 9. 11. 20. Rom. 8. 34. Luc. 22. 32. Ki volna pedig az, a' ki azokat az Atya mindenható Istennek kezéből ki ragadna.

IV. Mert oly erős pástorság alatt vannak; hogy csak lehetetlen soha el vesniek. Joh. 10. 29. 28. Rom. 8. 38. 39. Matt. 24. 24. *Huc refer Rationes Δti Con. 15.*

U s u s.

I. *Refut.* Meg táfollja a' Lutherista atyafiakat, kik az Isten el választásának Decretumát változhatonac tanétyác, és azt mondgyác hogy az el választot ember az Isten el választásának kegyelméből ki eshetic. &c. és ellenben, hogy az hitetlen Isten kedvében juthat, és meg térhet. *Huberus p. 135.* De ezeket elégge meg táfollgyác a' fellyeb elől támlált okok. (recense) Oh mely sok lelkeket meg öl ez Tudomány, mert ha a' keresztyén lélek az magacerejében és nem Isteni erőben kezdi helyheztetni az el választásnak alhatatóságát, bizony minden vigasztalástul meg foatic, és ha így kezdi érteni az lélek az el választáinak változando voltát, micsoda erős bizodalma léhen, a léleknek? Semmi, hanem csak fél, retteg, kételkedic, hogy az Istennek kedvéből ki esék, és öröc veszedelemrem gyen.

Obj. De itt azt mondgyák:

I. Lám a' Judás (ki választotnac mondatic, Joh. 6. 70) az Isten kedvéből ki esék. Így a' Saul is.

R. Nem az örök életre; hanem csak az Apostolságnac tisztire választatott volt. A' mi pedig a' Saul példáját illeti, arról lásd. Urs. p. 3. 40.

2. Lám Mózes azt mondgya. *törölly ki engemet a' te könyvedből* &c. Exod. 32. 32.

R. A.

R. A' Moses ſavait kel érteni: 1. Conditioval, mint ha mondána: ha lehetne. Uram inkább engemet törölnél ki, hogy ſem a' te népednek az Izraelnek bűnet meg ne bocsátanád. Igy a' ſ. Pál Rom. 9. 3. *Kivánnék én* Chriftustul el ſakaſtatott átok lenni &c holott olyan nagy ſeretetit mutattya az Ő nemzecségihez az Izraelhez hogy ha lehetet volna, kéz volt volna azt a' maga veſtedelmével meg váltani.

2. Oſtán mi talám nincsen a' Moses könyörgése fogatkozás nélkül; mert ha Iſten aſt meg halgatta volna az Iſteni méltoságnac (ki ſoha meg nem változik) ellene volt volna, mely méltatlan kívánságában nem is halgattaték meg. Jollehet hogy két dicséretes dolog vagon benne. 1. Az Iſten dicsőſégének oltalmazása v. 12. 2. Az Ő Nézetinek ſereteti, hogy azt az Ő maga halálával, avagy kárhozattával is kéz volt volna meg menteni ha lehecséges volt volna.

Votum hoc Moſis alii interpretantur de libro Vita Tēporalis. q. d. excinde me potius ē vivis, ut moriar loco populi. &c. utraque ſententia bene intellecta nihil infert incommodi. Ratio poſterioris. q. ſi etiam ſuppoſuerit Moſis deletionem ſui ex Libro vita aeterna, ex ſuppoſitione tamen illa non ſequitur Decretum Dei mutari, vel mutatum fuiſſe. Hic tamen obſerva ſententiam priorem difficultatibus minoribus premi, & Calumnia minus obnoxiam eſſe.

3. Lám fok helyeken fenyegetődzik Iſten hogy némelyeket ki töröl, ki vág Exo. 32. 33. Rom. 11. 22. 22. Jo. 15. 2.

R. Mind azokat nem a' hívekrül kel érteni, (kik hit által ugy oltattak bé a' Chriftusban, hogy gyümölcsöt teremcsenek) hanem a' Hypocritákrul kik (*quoad externam*

professionem & secundum opinionem hominum) csak bajokkal vallyác magokat Chrirtus tagjainac lenni, és az emberek előtt mutogattyák kereszténylegeket, de valósággal bűnben élne. Ez illyenekről szól Tit. 1. 16. Pál. 69, 29. törölteszenek ki &c. h. e. jelencs ki Uram hitetlensegeket ez világ előtt, hadd lássa ez világ hogy nem olly tista az ő bűvek és életek az mint az emberek előtt mutogattyák.

II. Redarg. Oh melly igen vétkezne azoc az emberek! kik ez Tudománybul az bűnre valo szabadságot es otkot vesne, mikor azt mondgyák, de ha az választás megváltozhatatlan, ha az választottak Isten kedvébül ki nem eshetne, akar mit cselekedgyem el nem kárhozom. Oh el fajult Lélek! az ördög találta volt ezt az argumentumot hiem ha jól meg gondolod az el választás egyben vagyon kötetve a' hittel, bűnbül valo meg téréssel, az jo cselekedetekkel Rom. 8. 30. és valaki el választott az örök életre, lehetetlen annac meg maradni a' bűnben, meg néténi, (noha ideig azokis bűnben eshetnek, mint loc bentek példái mutogattyák) *prædestinatus ad finem prædestinatus ad media.*

III. Consolat. Oh segény meg tért lélek mely nagy vigasztalásodra vagyon ez Tudomány, holot ezt hallod, hogy az te idvességed nem az te gyenge hamar el eső erődben áll, hanem az Isteni erőben. Pál. 37. 1. Pet. 1. 5. hallod hogy az Ur Jesus Christus az ő bent Attyánac kezében bizot, hallod hogy az erős Judából valo Oróslán a' Christus a' te Pástorod, kicsoda a' ki tégedet el veszthetne, sem élet, sem halál. Rom. 8. 38.

C O N C I O. XXXVIII.

De Reprobatione.

T E X T U S. Rom. 9. 18.

E X O R D I U M.

O Lyrettenetes Istennek igaz ítéletiből hármazott büntetése Istennek az hívnek meg keményetese, hogy az olly ember (kit Isten azzal büntet) Istennek akar melly nagylagos dolgait lássa és hallja is, de ešében nem veheti, és meg nem térhet, Példá erre amaz meg keményült s' vakult Sidoság ki noha Idvezitönc tanítalát halgatta, tsudáit látta, de meg nem térhetet Joh. 10. 25. 26. 32. Az Achab kinec vešedelme meg jövendeltetett. 1. Reg. 22. 17. & seq. Saul ki meg-gyözettetett az Dávid ártatlanságául 1 Sam. 24. 17. 18. 1 Sam. 24. 17. 18. Judás kinec meg jövendölte a' Christus el árultatását Matt. 26. 21. A' Phariseusok kik a' Christus igazságát értették Matt. 27. 16 Joh. 3. 2. Söt meg is gyözettek. Matt. 22. Joh. 8. Pharaoh kirül bol v. 17. ki Istennek mennyi csapásit űenvedte csudáit látta Exod. de ugyan nem térhete meg Istenhez. Ezt az Istennek büntető ítéletit, söt egy Summában mind az választásban s' mind az meg vetésben valo szabad Uraságát Istennek taníttya az Apostol. *in Textu.*

Partes. A' holott

I. Taníttya az Apostol az Istennek szabad akarat szerint valo irgalmaságát az választottakban.

II. Az Istennek szabad akarat szerint valo igazságát avagy ítéletit meg a' vettekben.

E X E G E S I S.

Quest. i. Vallyon nem léssené oka az Isten az bűnnek, hogy az meg keményetést Istennek tulajdoníttya az Apostol.

R. Nem; mert az meg keményetés nem annyiban tulajdonéttatic Istennek az menyiben az véték (mert ugy az embernek tulajdonéttatic,) hanem az menyiben az bűnnek erős büntetése.

De hogy jobban meg ércsed; Mondatic az Isten meg keményeteni, avagy meg vetni az embert (a' mi gondol keményeteni, avagy meg vetni az embert (a' mi gondol a latunc berént) 1. *Negative Seu Privative* midőn Isten és a veszedelmnek saradurci ném'vess; azokat az háves-ségnek ebközeivel, kegyelemmel és dicsőséggel meg nem ajándékozza, egy bőval nem könyöröl rajtoc, erre mutat az keményetésnek igéje (in Textu.) 2. *Affirmative seu Positive*, midőn ugyan azonokat örök büntetéssel büntetni akarja, ezt az Theologusoc eleve valo el kárhoztatásnac és büntetésre eleve valo el rendelésnek nevezic. &c. *U. fus Ravan. Part. 2. p. 465. Wolleb. C. 4. n. 14.* Erre mutat. v. 22. *Prov. 16. 4. Jud. v. 4.*

NB. Akarja pedig Isten a' meg vettetteknek örök büntetésit nem azért mint ha az ő teremtesinek, veszedelmiben gyönyörködnek; hanem hogy azoknak büntetésiben az ő igazságát kijelencse. Mert Istennek természetit tartja, hogy a' bünt igazsága berint meg büntesse. Errül lásd bővebben. Ames. M. L. I. C. 25. n. 32. Urs. p. 357.

Továbbá Istennek tulajdonittatic, (sőt Isten munkájának mondatic) a' meg keményetés: midőn Isten az embert az ő bűnéjert úgy meg bünteti az éivnecc keménységével, hogy látván ne lasson, halván ne ércsen, Igy bünteté a' Sidokat. *Matt. 13. 13--15. Esai. 6.* Igy azokat kik az Evangéliom igazságának berelmét bé nem vésik 2 *Thel. 2. 10. 11.* Igy azokat kik az Isten befédit nem halgattyák és annac nem engednecc. *Plal. 81. 12. 13.*

2. Meg keményiti az ember magát (a' benne lévő veszettség miatt) meg vetvén az Istennek sok szép intését, fenyegetését, és viháa élvén; az Istennek jó voltával, jó teteménnyivel

mennyivel, és hősztu ideiglen valo türesevel. Igy Pharaoh
Exo. 8. 15. & 9. 34.

3. Meg keményíti az Sátánis: Isten engedelméből a'
hitetleneket hazug Prophétác által Őket meg tsalván. Igy
A'kabet. 1. Reg. 22. 21. 22. és Őket meg vakétván. 1.
Cor. 4. 4.

II. Kiket keményítet meg?

R. Ez vilagnac nagyobb részét. Matt. 20. 16. & 22.
Ampl. ex Matt. 7. 13. & 13. 4. 7. tovább mit mond. Luc.
12. 32. *Nefely kicsiny sereg.* 2. A' példakis erre mutat-
nac, mert az víz özönben, 8. Lelkek tartattanac meg,
1. Pet. 3. 20. Sodomából négy lelkek hozattattanac ki,
Gen. 19. A' Bél poklosok között egy találtatek igaz,
Luc. 17. 15. 2. Többet választot Isten magának a' fe-
gény rendekből. 1 Cor. 1. 26--28. Ez az oka hogy az oc-
inkáb ragásködnac az Evángéliomhoz hogy sem az nag'
rendek. Joh. 7. 48. 49. *Ampl. ex Matt. 11. 5. 25.*

III. Hányfele az meg vettetés?

R. Kétfele 1. Az első nézi az Angyalokat. 2. Az
embereket. Juda. v. 4. 6.

DOCTRINA.

*Az Véghetetlen bölcsességű és szabad akaratunagy Iste
némellyeket el választot és fel vett némellyeket pedig meg
vetett és a' bűnnek sárában hagyott. Rom. 9. 22. 23.*

RATIONES.

I. Hogy az Választottakban irgalmaslágát, az meg
vettettekben igazlágát meg mutathatná.

II. Az hasonlatosságok is erre mutatnak. 1. Az Fa-
zekafrul vett hasonlatosság, Rom. 9. 21. Továb az nag'
házzrul 2 Tim. 2. 20. A' Szerúrul Luc. 3. 17. Az Szan-
30 földrül Matt. 13. 24. 30. A' Gyalomrül v. 47. 48.

vett hasonlatosságok, mellyek mind árra mutatnak, hogy az Ecclesiában két fele emberek legyenek, választottak és meg vettek.

III. A' példác erre mutatnac v. 13. *Jákob, Esau, Abel, Cain, Péter, Judas* is kik egyenlőképpen bűnösök voltanac; de még is azok között a bölcs Isten, edgyiken könyörült, és a' másikat meg vetette.

I V. A' Mindennapi *experientia*, Sokan hallották Urunk tanítását. Matt. 13. De nem minnyájan hittéc. Az *Szent Pál és Barnabás* tanítását. Act. 13. 38. a' Sz. Pálét. Act. 28. 24. de nem mind hitték, ez mai napon is láttyc hogy nem minnyájan hivattatnak el, kiváltképpen amaz fivet lágyeto, és bűnből ki hivogato, Sz. Léleknek titkos creje által, nem mindnyájan térnec meg, hanem Tokan a' bűnben vesnec el, nem csak a' Pogányoc között hanem még a' láthato Anyaszentegyháznak tagjai között is.

V. A' fel támadásis erre mutat, mert nem minnyájan örök életre támadnac fel. Dan. 12. 2. Joh. 5. 29.

U s u s.

I. *Informat.* Itt ebedben vehed, 1. Az Istennek a' teremtet állatokon valo szabados uraságát, mint a' fazekas v. 21. és amaz bölös gazda. Matt. 20. 15. példái mutatyc. 2. Irgalmalságát. 3. Igalságát. &c. *vid. sup. Rat. 1.*

II. *Refutat.* Vetkeznek hát ez ellen a' Luthérista atyafiak, kik az el választást közönségesnek mondyc (a' Pápistákkal edgyütt) mely Luther. azt tanéttyac hogy Isten nem r. n. Ielt örök vesedelemre, hanem az mintök volnac, (*voluntate an ecedente*) mindeneket el választot az örök életre, (ilyen ok és *Conditio* alat hogy ha hűnek

híűnek) de ha ez így volna, miképpen mutathatná meg Isten az Ő igazságát az emberekben, oűtán mind a' Példác, mind az *Experientia*. (*supra*) mind a' fel támadás dolga ez ellen tanétanac; mert így az Pokolra senki sem támadna fel, mert ha mindeneket el válaűtöt volna Isten, mindeneknek idvezűlni kellene, mert az Isten Decretuma meg nem vátoűzic, *ut supra*. NB. *Peccatum non est Causa Impulsiva Reprobationis, sed est Causa meritoria damnationis.* &c. v. *Ampl Wolleb. C. 4. n. 5.*

Obj. De azt mondgyák. 1. Tim. 2. 4. Ki mindeneket akar idvezíteni. &c.

R. Mindeneket akar idvezíteni, a menyiben mindeneket (valami uton és modon) hiv a' pœnitentiára. &c. (Urs. p. 352.) de ha mindeneket akarna űent lelkinék titkos ereje által idvezíteni, meg téríteni, tehát mindenek idvezűlnének. Pűal. 135. 6. 2. *Omnis h. e. in genera singulorum, non in singula generum, vel restringitur in omnes Electos.* Summa. Nem minden űemélyekrűl űol, hanem minden rendbeli válaűtöttakról.

III. *Investiga.* Viűgáld meg ha nem vagyé meg vetetet, eűedben veheted az el válaűtásnac gyűműlcsébűl. 1. Erzedé hogy a' te űived meg lágyult, és ki hivattatott az bűnbűl. Rom. 8. 30. 2. Erzedé a' hitet, a' meg téréűt, pœnitentiát és egyéb jo tselekedeteket, mellyek az hitnek gyűműltsei; ha így vagyon ne fély ha penig ezeket nem érzed, kűnyűrűg az Istennek hogy az te űivedet lágyétsa meg; mert meg értéd mely nagy bűntetéűe Istennek, midűn oűtán az embert űájára bocsáttya és meg keműnyeti.

IV. *Territor.* Meg rettenhetnee itt a' hitetlenec és nyavalás meg vettettec, kic az el válaűtásnac jeleit magokban

ban nem érzik; mert miképpen az megfentententiaztatott embernek (kinek Törvényt ki mondgyác, hogy Ő vagy tűzre, vagy kerekre, &c. *recense* ítéltetett) semmi vigasztal sa nem lehet; így az hitetleneknek kiknek Törvényec ki mondatot. Deut. 27. 26. Joh. 3. 18. Matt. 25. 41. semmi vigasztalásoc nem lehet, Oh jaj siralmas állapottyoc ezeknek! kik olyanoc mint a' mébárbékre hizlaltatott juhoc, olyanoc mint a' hadban magokra nem vigyázo smélyen aluvo vitézec, kiket az ellenség hamar elkap, olyanoc mint a' horgot édesdeden kapo halak, és a' tört né láto madarac. *Applica.*

V. *Hortat.* Intetel hogy valamiképpen az Isten ellen való versengésre, vetelkedésekre kine takadgy, és rend kívül ne kérdeződgyél, hanem inkább csudálkozzál Augustinussal (ki így szól, *Disputare vis mecum, mirare mecum & exclama*, O altitudo! Ambo consentiamus in pavore, nec in errore pereamus). Sz. Pállal Rom. 11. 32. 36. 2. Becsüld meg ezt a' nagy kegyelmet v. 22. 2. Arra intel. hogy ok nélkül és vakmerőképpen ne mondgy akarkit is meg vettetett edényec. Mert vajki nebéz az embernek idő nap előtt meg csalhatatlanul meg ismérni az megvettetést &c. v. Urs p. 361.

VI. *Consolat.* Ellenben magokat vigasztalhattyak a³ hivec, kik az elválasztás jeleit magokban érzik.

C O N C I O XXXIX.

De Peccatorum remissione.

EX Quæstione Catechetica 56.

T E X T U S. Esai. 55. 9.

E X O R D I U M.

K Et fele uton járnac az emberec ez világon jó és gonos uton. Matt. 7. 13. 14. Az elsőre Peldák Dávid,

vid, Pfal. 119. 35. 37. *Josaphat.* 1 Reg. 22, 43. *Josias,*
2 Reg. 22. 2. Az utolsón Példák *Balam,* Num 22. 32.
Feroboam, 1 Reg. 15. 26. *Achaz,* 2 Reg. 16. 3. errül a
gonos utrul, a' jo es igaz utra valo meg terefre hujja s' in-
ti Isten az bunos embert *in Textu.*

Partes. A' holott vagyon.

I. Intes a' bunos emberhez a' gonosnac el hagyafira
es az Istenhez valo meg terefre.

II. A' megterendö bunosok nec tett igeret, es ezen
Szent Leczkene meg erofitele.

E X E G E S I S.

I. *Quæst.* *Micsoda a' bunnek meg bocsatása?*

R. A' bunnec, ama mi nagy alnokságunknac es far-
czunknac meg engedesc, melly len az Istenec irgal-
massagabul a' Christus erdemejert, igaz hitnec általa, mel-
lyet követ (söt vele ugyan egyben köttetec) a' Christus
igasságának nekünc valo tulajdonitása.

II. *Ha a' bün el vétetik az bün bocsanat által; tehát mi-
ért vétkezünk?*

R. Mert a' bunnec gyökere es táplálója bennünc va-
gyon. El vétetik azért a' bün. 1 Az ö kárhoztato erejére
nézve Rom. 8. 2. Az ö uralágara nézve, mert immár az
Christus lelkénc ereje, mi bennünc meg fojtotta az bunt
es meg zabolazta, hogy az lélek nec erejével az test nec ki-
vánságát meg gyözhessüc Amp. ex Rom. 6. 6. coll. cü
v. 14. Gal. 5. 25.

III. *Miert kettözteti az Intest így, 1. Hadgya-el.
2. Terien meg.*

R. Mert nem csak elég el hadni a' gonost hanem jot is
kell cselekedni.

IV. *Mit ert az utnak nevezetint?*

R. A' gonosb erkölcsöket és cselekedeteket.

V. *Mit ért a' gondolatnak nevezetint?*

R. A' hiynec belső tanácskozásit. &c.

D O C T R I N A.

Tsak egyedül az meg térô bünösöknek bünök bocsáttának meg Istentül, in Textu. Térjen meg az Urhoz és könnyörül rajta.

R A T I O N E S.

I. Mert a' Sz. Irásban az Istennek kegyelme, és a' bün bocsánat felöl valo szép ígéretec, az meg téréssel öbve vadtak köttetve. (Esaï. 11. 6. -18. & 44. 22. Jer. 3. 12. 22. Ezech. 18. 21.--23. 32. & 33. 11. 19. Act. 2. 38. 39. & 19. Rom. 8. 13. mellyekből ki tették hogy azok a' szép ígéretek csak a' meg térőkre tartoznac és határozatnac, ugy annyira hogy a' bünös ember mind addigis azokhoz nem nyulhat, és azokat magára nem szabhattya, valameddig a' bünből meg nem tér.

II. Mert az frigy kötésnekis modgya azt kívánnya, hogy nem tsak az Isten tégyen kötést, és ígéretec az embernek; hanem az emberis kösse magát, és ígérjen Istennek jo életet, mint az Abrahám példája mutattya: *Léssék te Istened de te is járj az én utamban*, így az benti kerestésben az Istenis fogadált tött mi nekünc, de miis köteleztüc magunkat az benti életre.

III. Mert a' Christus tsak az meg térô bünösökért jött e világra, mint ki tettzie ex Matt. 9. 13. 1. Tim. 1. 15. és tsak azokért holt meg (*scilicet efficaciter & applicativé*, a mint némelleyek bolnac.) Joh. 10. 15. Eph. 5. 25. és az ő halálánac lelki erejeis azokra hat ki, mint ki tettzie ex Rom. 6. 3. et seqq. *vid ad hęc fus. Con. 2. q. v.*

IV. Mert az Szent Irásbéli példákis ezt mutogattyác:
 hogy

hogy tsak azoknac bűnőc bocsáttatot meg, kik igazán az ő bűnőkből meg tértek, Példa erre a' *Dávid*, a' *Publicanus* az *Tekozlo fin*. *Peter Mária*. De az kik meg nem tértek azoknac bűnőc meg tartatott. Példa *Cain*, *Judas*.
 &c.

U s u s.

I. Inform. Ha így vagyon a' dolog. Hát az meg térhetetleneknek bűnőc soha meg nem bocsáttatnac, jaj siralmas állapot.

Usus hinc exsurgit Territorius.

II. Investig. Visgáld meg ha igaz meg tért ember vagyé. Mert meg teres nélkül a' bűn bocsánatot magadra nem szabhad a' meg térésnek penig jeleit láld: *infr. Con.* 56.

III. Redarg. Oh melly igen vétkezne hát az fertelmes életben élő embere! a' testi bátorságban el merülte, meg térhetetlenec, kik vissza élne az Istenec irgalmaságával és azt mondgyák: De meg bocsáttya az Isten, de azért jöt a' *Christus*: nem az igazakért, hanem a' bűnösökert. *Mat.* 9. 13. De oh magadnak ilyenkeppen hízelted bűnös nem gondolode meg, melly könnyű a' bűnt cselekedni, mint a' kőnecc tengebben merülni, de vajki nehezen evebb és fellebb ki belőle, nézd a' *Szentec* példáját, kik melly könnyen el estenecc; de midőn a' bűnt meg ilmértéc, és annac terhét érzették, melly nehezen viseltéc az *pœnitentia* terhét, ez az oka hogy gyako' rta az kelerves sirásra fakadtanac ki, mint *Peter* ruhájokat szaggatták, mint *Josias* melyeket verték mint a' *Publicanus* Istenec sok ostorát bevédtecc, sőt minden vigás talástul meg-fosztattatnac ideig, mint *Dávid* *Pfal.* 51. & 77. 3. 8. a' 3000 emberek. *Act.* 2. 37.

IV. Hortato. Ha így vagyon a' dolog nosza tehát a-

kar minémű bűnös légy, térj az te Uradhoz, akar ki légy,
(enumerata peccata commuta) parázna hadd el a te bűnci-
det, lopo, gyilkos, &c, mondgy ellene a te bűncidnec,
és cselekedgyél jót.

De miképpen? Vide Con. 9. in Ufu. Hor.

Motivæ. Indicsanac erre. A' bűnnec keferű gyü-
mölcsiei; mert 1. Ki rekest a Menybul. 2. A' Pokolra
tahit *U. Mor. Con. 9. & 57. & 59.*

V. Vigastal ez tudomány tégedet, ki igaz meg tért le-
lek vagy. 1. Mert Isten a Christus elég tetelejért minden
bűncidrül (sőt arrul a bűnre való hajlandósággrul-is ki el-
len néked tellyes életedben kell viaskodnod) tellyesfleggel
el feletkezett. 2. Mert Isten tégedet a Christus igazságá-
val ingyen meg ajándékoz &c. *q. Cat. 56.*

C O N C I O. XL.

DE Resurrectione Universalis.

EX quæstione Catechetica 52.

T E X T U S. *1. Cor. 25. 42. 43. 44.*

A' Ki a' testnec fel-támadásában ketelkednéc (a több-
bi között) négy dolgokat forgasson elméjében. 1.
Azt, hogy az Isten az Mennyet és a földet semmibül teré-
tette *Gen. 1. 2.* 2. Hogy Isten az embert az földnec po-
rábul formálta. *Gen. 2. 7.* 3. Hogy Isten amaz háraz cső-
tokat fel építette s meg ékesítette *Ezech. 37. infr Δ 2.*
4. Hogy Isten az földben vetett mágnac (minec utánna
meg-rothadand) meg ujult testet formál, ezt a hasonlatol-
ságot forgattya az Apostol. in Textu.

Partes. A' holott:

I. Az Apostol tzelozván a' felsőkré, tanéttya az test-
nek fel-tamadásat. *v. 42. &c.*

II. A' mi Testünknek mostani és következendő álla-
pattya

pattya között való külömbségét, négy kiváltképpen való dolgokban mutattya meg és azt *exaggerallja*. v. 42. 43.

44.

E X E G E S I S.

Quaest. I. Mit ért a' rothadando testen?

R. Ezt az halando testet, mely az halál és romlandóság alá rekesztetet, az rothadatlanton pedig az halhatatlan testet, mely soha meg nem hal, és el nem romol.

II. Mit ért a' gyalázatos testen?

R. A' bűnös testet; melly gyalázatosnac mondaticezért. 1. Mert az bűn tőtte gyalázatosá a' mi testünket, mint az Adam példája mutattya ki az ártatlanságban nem fedezgeté az ő szemérmét, de az bűnben esvén takargatta, az ő gyalázatos testét. 2. Mert az teit az temetésben becsület és ékesség nélkül való. Az után dicsőséges testnek nevézi pedig. 1. Az bűnnélkül valósággra nézve, mert szemec és macula nélkül valoc lét; nec. 2. A' világságra és fényeliségre nézve, mint ki tettzic. Matt. 17. 2. & C. 13. 43. A' Moises példájais ezt mutattya. Exod. 34. 30.

III. Miert mondatik ez életben erőtelennek az Test?

Az foc nyavalyákra, nyomoruságokra és terhes munkákra nézve, mennyi foc rendbéli nyavalyác, nyomoruságoc, kelerúségoc, loc munkák fordulnac meg az szegény testen. Hatalmálnac mondatice pedig az fel támadálnac utánna, mert mind ezektül (recense) meg szabadul Apoc.

21. 4.

IV. Miert mondatik lelkesnek?

Azért mert a' szegény test az léleklül elevenítettic meg, és külső eszközök által táplaltic: mellyec nélkül nem is élhetne (minémű az étel, ital ruházkodás (Lelkinec mondatik

datic pedig az után: nem az ő állattýára nézve, hanem az ő állapattýára nézve; mert az Isteni erőtől úgy meg erősítettetik hogy étele, itala lében az testnek az lelki táplálódás mert az hivek az örök életben Istentől lelki módon tartatnac, legeltettetnek. Apoc. 7. 17. étel, ital, ruházat nélkül nem bukólkódnak, ez életnek minden erőtelenségitől üressék lesnek, mint az Angyaloc. Matt. 22. 30. Az Istennek binét bűntelen latván és néki szolgálván. Apoc. 7. 15. 2. Mert egész;sen az Szent Léleknek birtoka alá vettetnek, és ő tőlle igazgattatnac.

D O C T R I N A. I.

Felette igen tsudálatos változásokkal fognak meg változni az mi testeink az fel támadásnak napján. in Texture-cense.

R A T I O N E S.

I. Mert a' Sz. Pál Apostol tanitása berint az Örök életben amaz Mennyei embernek az másodoc Adámnac a' Christusnac képét és ábrázattýát kel mi nekünc viselőünc az mint hogy ez életben viseltünc az földi embernek az első Adámnac romlot ábrázattýát, melyből fel éppülünc az örök életben. 1. Cor. 15. 48. 49.

II. Mert a' test és vér nem birhattya az Istennek Országát, h. e. ebben az állapotban mint ki tettzie ex Apoc. 21. 27. Mert miképpen a' Moses (a' Horeb hegyénél) nem közelgethete Istenhez külömben, hanem saruját le kelle vetni. Exod. 3. 5. Így mi nem közelithetünc, és az Istennel az más életben nem lehetünc, hanem ha elsőben bűnünknek szakadozot ruháit le vettyünc. Es miképpen a' Mária, Magdalenát (a' kertben) az Christus meg tiltá hogy tet ne illette, mert az Mária vétkes, és földi indullattul viseltetéc alétván (hihető) hogy a' Christus itt ez földön

földön fogna uralkodni és vélec lakozni, Igy miis valamedig a' büntül vífeltetűnc. mind addig Istennel nem társalkodhatunc az egekben.

III. Mert akkor az földi termés;et ki vétetic az testbűl és Egi s' Mennyei termés;ettel ruhá;tatik fel; az melly avagy csak ebből is meg tetczic: mert oly könnyűsèggel ruhá;tatnac fel akkor az testec, mint az levegő egben repeső madarac, innen vagyon hogy az testek könnyen csak az levegő Egben fel ragadtatnac, az után a' dicsősègben. 1. Thef. 4. 17.

U s u s.

I. *Infor.* Itt azért vedd eszedben, hogy ennek ez meg változálnac boldog és dicsőséges volta, (nem mindekkel) hanem tsac az hivekkel közöltetic, mert (hogy tsac ezt emlétsen) Az hitetlenek is romolhatatlan testben támadnac fel ugyan, mivel hogy abban fognac kinlodni, de egyéb aránt nem dicsőségre, hanem örökke való jajra és gyalázatra támadnac fel. Dan. 12. 2.

II. *Refut.* Vétkeznek a' Mahumetistác, kik a' testnek ezt a' tsudálatos meg változását nem értvén: (hogy t. i. a' lelkes test, lelki teste változzék legyen) azt tanéttyc; hogy az meg boldogultac etelben, italban, loc lép testi gyönyörűségben fogjac magokat gyakorolni; sőt még az oktalan állatokatis fel támadni állattyc.

III. *Hortat.* Intetel azért ha azt akarod: hogy ebben a' joban résed legyen (amaz életben) tehát te is ebben az életbe változtasd el gonos erkölcsödöt a' jora.

IV. *Confol.* Oh mely nagy vigasztalálódra vagyon ez te néked keresztényen lélek! mikor azt hallod hogy az te tested nem tsac fel támad, hanem ugyan ilyen dicsőséges állapattal is fel ékeséttetic. (*vide textum in singulis*

partibus & v. 53. 54.) és a' te Christusodnac dicsősé-
ges testihez hasonlatossá tétettic. vid. q. Cat. 57. &
Phil. 3. 21. Coll. cum. 1. Joh. 3. 2. de erről lás bőveb-
ben supr. q. 11. exeg. in fine.

D O C T R I N A. II.

*Megsalhatatlan és elkerülhetetlenképpen meg kell len-
ni az fel támadásnak. v. 42.*

R A T I O N E S.

I. Mert a' Christus mind testünket s' mind lelkünket
meg váltotta, és az örök élet is az egész embernek igérte-
tet meg, nem lehet azért, hogy az lélek meg dicsőüllyön
az telt peng az halálban maradjon.

II. Mert az Lelki isméréti ezt bizonyítja (mellyet
halálához közelgetvén) meg érzene mind az hitlenec,
mind az hívec; Az hitlenec, mert inkább gyótródnac a-
zoc haláloknac idején lelkec ismérétiiben. Az hívec kik
noha az halál kinnyait szenvedic, mind azonáltal lelkecbé
örülne, mint Simeon. Luc. 2. Oka ennek ez; Mert az
hitlenec a' Christuson kívül vadnac, és vigáhtalást az la-
lál felelmében nem találac, de az hívec meg a' kemény
késértetekben is a' Christusban vigáhtalást keresne, és az
ő sebeivel meg gyógyulnac. *Esaï. 53. 5. V. Con. 28. U-
su. Infor. & Consol.*

III. Mert a' fel támadálnac előljáro példái ezt mutat-
ty c, mint a' Sareptabéli özvegy fiának fel-támadása, 1.
Reg. 17. 21. 22. *A' Sunamitu gyermekének fel támadása.*
2. Reg. 4. 34. 35. *Az Eliseus temetése által fel támasztat-
tott ember.* 2. Reg. 13. 21. *A' Fayrus Leányának fel táma-
dása, Luc. 8. 4. Naimbéli özvegy fiának fel támadása. A'
Lázaré. Joh. 11. 11. &c. A' Jerusálembéli Szenteknek
koporsóbul való ki jövetelek, ismét amaz Sereg. Ezech. 37.
7. a' Tabitaé. Act. 9.*

IV. Mert

I. V. Mert a' hasonlatosságok is erre mutatnac. 1. A' Phoenix Arabiai madar felöl azt írják, hogy ha az meg hal, az után az Egi harmattal-meg nedvesedvén annac hamva, meg elevenedic. 2. Az apro állatocskák nac, madaracskák nac, fergecskék nec téli halála és tavai meg elevenedése. 3. Az elő fáknac leveleinec Ős-i és tél-i el hullása, és azon elő fáknac tavaszi ki levelező viragzáta &c. 4. Az mag-nac el-vetése, és ki ujjulása. 5. az Napnac le nyugovása és fel kelése. 6. az ember nec álomban valo bé merülése, és ílmét fel ferkenése, ezt árnyekozzac,

V. Azok a' képtelen dolgoc, mellyekről szól Sz. Pál: 1. Cor. 15. 13.-19. lege Rationem 6. pete ex q. Cat. 57.

U s u s.

I. Refutat. Czáfoltatik itt 1. A' Saduceusok tudománnya Matt. 22. 13. 2. A' Hymeneus és Philetus tudománnya 2. Tim. 2. 18. 3. Atheusok tévelygése kik azt mondgyák:

Mors est ultima linea omnium rerum &c.

II. Redarg. Feddet nec, kik a' testi bátorságban el merülvén: és etelben italban bujálkodván: csak ugy él nec mint ha sóha fel nem kellene tamadni, sámot adni, &c. Amp. ex Esa. 22. 13. & 56. 12. 1. Cor. 15. 32. Phil. 3. 19.

III. Hortat. Arra int bennünket, hogy támadgyunc fel a' bűnből, öldököllyűc a' testet, élyűnk uj életet.

Motiva. I. Erre indicson ez: mert nem csak meg kel halni, hanem fel is kel tamadni, és minden cselekedetekről sámot kell adni az Isten előtt. Jaj lében, penig azok nac az fel támadás; az kik ez életben az bűnből fel nem támad nac mert gyalázatra támadnac fel azoc. Dan. 12. 2.

II. Mert azok az második halállal hálnac meg; melyből nincs fel támadás.

III. Mert a' kik a' bűnnec meg-halnac, az második haláltul meg szabadulnac, és az halálbul az Örök életre mennec. Rom. 8. 13. Apoc. 20. 6.

NB *Usum Territor. pete ex usu Terr. Conc. 33.*

IV. *Consol.* Vigasztal ez tudomány bennünket ezzel hogy nem tsac lelkűnc vitettetic az ő fejéhez a' Christushoz; hanem testűnc is fel támad a' Christusnac hatalma által és lelkűnkkel ismét edgyesül &c. v. q. Cat. 57.

C O N C I O. XLI.

De Resurrectione eadem.

T E X T U S. Job. 19. 25. 26. 27.

E X O R D I U M.

A Z hiveknek még az nyomoruságoknac mélységében is szép vigasztaláloc vagyon. Példa *Dávid*, Pfal. 23. Amaz három *iffiak*, Dan. 3. 17. *Daniel*, 6. 22. *Job*, in Textu.

Partes. A' holot vagyon:

1. A' Jobnac Istenben való hiti, es az fel támadás felel való reménsége.

2. Biztattya magát, hogy nem más, hanem ő és nem más testben, hanem ebből láttya meg Istent az ő bemeivel.

3. Idejét, (mikor) jelenti.

Avagy az 1. Réstánét a' bűnn bocsánatrol.

Az 2. az fel támadásrol.

Az 3. Az Örök életrol.

E X E G E S I S.

Quest. 1. *Micsoda vigasztalások lehet a' hiveknek, (és így a' Jobnakis) abban, hogy az ő meg változok él, ha ő nekik ugyan meg kel halni, és testeknek rothadni?*

R. Elég a' hivek vigasztalására az, hogy az ő fejek az Christus él, mert az fő az tagokatis meg elevenéti, és az halál-

halálból fel vébi az életre. *q. Cat. 57.*

X

II. *Miképpen mondgya hogy meg láttya az Isten?*

Nem tükör által és homályos bebed által, mint ez életben. *1. Cor. 13. 12. hanem sűröl sűrre. 1. Joh. 3. 2.*

III. *Miképpen erted az férgeket?*

R. Nem hasonlatosság berent, mint *Esai. 66. 24. Marc. 9. 44.* hanem tulajdonképpen, mert tudni való dolog hogy az holt és rothadt testben férgek reremnek, mellyektől a' holt és rothadot test ragattatic, &c. *Vid. Ravan. p. 2. p. 810. Cum exemplis ibid.*

DOCTRINA.

Azon testben támadnak fel az emberek, az mellyet ebben az életben viseltének, és az mellyet az halálban le vittének.

RATIONES.

I. Okát adgya ennek Dávid, mert az Isten úgy megörzi az igazaknac tsontyokat, hogy azok között edgyis nem rontatic meg. *Pfal. 34. 21. és még hajoc bálais nem vés el. Luc. 21. 18.*

II. Mert az Istennek igazsága azt kívánnyá, hogy a' gonosóc az mely testben a' gonosóságot cselekedtéc, abban lakollyanac az más életben; a' hivek ellenben, hogy az mely testben az nyomoruságot szenvedtek azon testben dicsóúllyenek nyugodgyanac, &c. mint ki tettezic *ex 2. Cor. 5. 10.*) Ezzel a' nyugodalommal vigasztallya Szent Pál a' hiveket. *2. Thef. 1. 7.*

III. Mert a' mi fejtinc a' Christus azon testben támadot fel, &c. *Luc. 24. 39. Joh. 20. 27.* Azért miis ő tagjai azon testben támadunc fel.

IV. A' hasonlatóságoc mutattyác, láttyuc hogy az mely mag a' földben vettetic, azon mag kél ki. Az mely fák el hányyac leveleket ősszel, azon fák virágoznanac meg tavas

tavaßsal. Az mely Nap az mely ember el nyugósc az fer-
ken fel. *Sup. rationes.* 4. Δ. 11. Conc. 40.

U s u s.

I. Refut. Meg czáfollja ez tudomány az Anabaptistá-
kat, kik azt tanittyác hogy nem azon testec támadnac
fel, hanem más testec teremtetnec (vide fus. Urs p. 375)
viszta magyarízvá az Apostolnac ama savát. 1 Cor. 15. 50.

II. Territo. Rettentia hitetleneket, mert azon testbē
kell nékiec lakolnioc, akkor kiáltýác, hegyec szakadgyatoc
reanc, &c. job volt volna nékik nem sűlettetni, avagy az
halálban maradni, az mely lehetetlen.

III. Consol. Ellenben vigasztallja a' hieket azzal,
hogy az mely testben sok nyomorúságot viseltek ez élet-
ben azon testben nyugóscnac meg az öröc életben melyrűl
Sol: Matt. 25. 35.

C O N C I O XLII.

DE Vita aterna.

EX Quæstione Catechetica 58.

T E X T U S. 2 Tim. 4. 7. 8.

E X O R D I U M.

NEmelleyek az Kereszténységet, avagy az idveßleg dol-
gat elsöben jól kezdic, de rosszul végezic, pelda Ca-
in Gen. 4. 3. Saul, 1 Sam. 10. 11. A' Hypocritak Matt.
13. 20. Ellenben némelleyec rosszul kezdik, de jól végzik.
Pelda Sz. Matt. 9. Zacheus Luc. 19. Sz. Pál Act. 9.
& in Textu.

Partes. A' holott

I. Az ö hiveségét, futafat, vitezségét sámlállýa elöl az
Apost. v. 7,

II. Annak jutalmát emliti. v. 8.

III. Meg jelenti ki adgya azt, idejét, mikor, és azokat
kiknec adgya. v. 8.

E s

E X E G E S I S.

I. *Quest.* Miért nevezi Nemes harcznak?

R. Az ő nemire nézve, mert ez Lelki harcz; a' külső vitézeknek pedig harczok csak telti.

2. Az Ellenlegre nézve, mert hatalmas ellenségekkel vagyunk ügye itt a Keresztény Léleknek, az Őrdög. 2 Cor. 12. 7. a' Test. Gal. 5. 17. Ez világ. Joh 15. 19.

3. A' jutalomra nézve, mert nemesebb jutalommal jutalmaztatnak meg a' hives; hogy nem a' külső vitézec. v. 8.

II, *Miképpen kell a' pallyát futni, és az örök életet elvenni?*

R. Itt negy dolgokat kell meg tudni. I. Mellyik legyen az Őrök életnek uttya avagy olyan eszköze a' melly által az Őrök életre kel menni? R. (1) A' pœnitentia tartás és meg térés, Rom. 6. 22. (melly nélkül senki Istent az Őrök életben meg nem láthattya Heb. 12. 14) Innen vagyunk hogy az Christusnac gyilkosi az idvesleg felől tudakoznának, tehát erre az utra igazittya Őket Péter Act. 2. 37-38. ugyan ezen utra igazit: Act. 3. 19. (2) A' nyomorúságoc Matt. 7. 14. Act. 14. 22. Apoc. 7: 14.

II. Ki legyen az Őrök életnek utára igazgató Kalauz, Vezér, és tanító Mester? R. Belső a' Sz. Lélek, Joh. 14. 26. Külső az Evangeliom és az igének prædikállása, mert a' hivesnek csak abbul kell tudakozni az Őrök élet felől. Col. 1. 5. Joh 5. 39.

III. Ki legyen az Őrök életnek kapuja R. A' Christus ki ajtonak Joh. 10. 7. Utanak, 14. 6. mondatik.

IV. Mellyik legyen az Őrök élet kapujának kulcsa? R. Az igaz hit mellyel az Isten gazdagságinak tárházában a' Christusban juthatunk, melly Christusban való hit nélkül senki az Őrök életnek boldogságában bé nem mehet Joh. 3. 36. a' ki hisz a' fiuk *Et non an' örök élet III. Mi*

III. *Micsodas az örök életnek uttya?*

R. 1. Szoros, Matt. 7. 14. 1. Mert az emberi okosság arra soha rea nem akad, ha a' Christus meg nem mutatta. 2. Mert nem több, hanem csak egy. 3. Mert kevesen jrnac rajta. II. Nehéz 1. Az meg ismételre. 2. Az hiendó dologra. 4. A' Nyomorúságokra. 5. A' fok ellenfégekre. 6. Az mi erőtlenségünkre nézve.

D O C T R I N A.

Minden Keresztény embernek bizonyosnak kell lenni az ő idvességéről. in Textu.

R A T I O N E S.

I. Meg tettze a' példákbol, kik idvességeket bizonyosson hittéc. Példa erre: Szent Job, Job. 19. 25. 52. 52. Pal. 1. Cor. 9. 26. Phil. 1. 21. 2. Tim. 1. 12. & in textu. Szent János és többek, 1. Joh. 3. 2. Erre több példákat láfs. Con. 13. D. 1. Rat. 1.

II. A' Szent Lélek Istennek mi bennünk való titkos munkájából. Rom. 8. 15. 16.

III. Az hitből, és az igaz pœnitentia tartásbol, Rom. 8. 30. mely hit meg tettze az ő g űmölcsseiből. Jac. 2. 18. 21. 22. mellyet ha magadban meg érzettél, magadra szabhad az Örök életet. Joh. 6. 47. & 3. 16.

IV. Az Apostoli Credonac utolso ágazattýából is meg tettze, & *quæst. Cat. 58.*

U s ű s.

I. *Refutat.* Meg táfollya a' Pápistákat, kik azt mondg ác, Nem tudhattya senki a' maga idvességét bizonyosson, hanem tsak az, az kinec Isten *ex singulari privilegio* meg jelentette mint az Szent Pálnac. Act. 9. De meg halad fell eb e mellet láfd. Hab. 2. 4. 1 Joan. 5. 10. de ez jele árac hogy űk nem vőtték ama fuiságnac lelkét mely-
r ő bol. Rom. 8. 15.

II. *In*

II. Investi. Vigáld meg ha bizonyos vagyé az Örök élet fe-
löl. Ezt ebedben veheted. 1. Ha az örök életnek kez-
detit az te bivedben máris meg érzetted *q. Cat. 58. Rom.*
8. 23. 1. Pet. 1. 8. Signa expresse habes infr. in Catena
Salut. Con. 5. in Usu. Inv. Sup. Con. 13. Usu. Inves.

III. Redarg. Meg feddettet nec, kik az idvelségnee
dolgairul nem vizsgálodnak, holotaz Apostolint *1 Cor.*
13. 5. Oh ember hogy nem gondolkodol utolsó véged-
rül; mi meg kel halni, de jól kellene meg halni, mi tel is
kel tenéked támadni. *Dan. 12. 2.* Nem ugy mint a ba-
romnak &c. *Ampl.*

IV. Hortat. Mivel az válastottak is az Örök életnek
bizonyos voltát nem érzik mindenkor egyaránt *Vid. Cat.*
Sal. Con. 5. q. 3. exeg. Ezért mondgyad a' Tanítva-
nyokkal (*adauge nobis fidem.*) Amaz emberrel *Matt. 9.*
24. Succurre incredulitati mee.

Motiva 1. Erre indicson ez: Mert te magadban erő-
telen vagy *Pfal. 103. 14. Rom. 8. 26. Ioh. 15. 5. 2.*
Mert nagy ellenségekkel vagyon igyed t. i. az ördög-
gel ez világgal a' tennen magad testivel. *Eph. 6. 12. Ioh.*
15. 19. Gal. 5. 17. Iac. 1. 14. 3. A' nagy kár, melly kô-
veti az hitetleneket *Ioh. 3. 18. 4.* A' nagy jó, mely kôveti
a' hjeeket. *Ioh. 3. 26. & 6. 47.*

C O N C I O XLIII.

DE *Justificatione.*Ex *Quæstionibus Catecheticis 59. 60.*

61. 62. 63. 64.

T E X T U S. *Gal. 2. 16.*

E X O R D I U M.

AZ Apostolok idejében támadtac vala ollyak: kik az
Atyafiakat ilyen modon tanittyák vala; *Ha környül*

nem *re*eséltettek a' *M.* ofesnek rend tartása *se*rint nem idvez-
zálhatték Act. 15. 1. Tánadtac vala ollyak: kik a' Pogá-
nyokat a' Moses törvényinec meg tartására kinteriteni
akarják vala v. 5. mellyet meg értvén az Apostoloc Con-
cilinmban gyűlnoc Ierusalémben, es el vegezie, hogy nem
az Törvény által tartatnak meg v. 10. 11. Ezt állattya vi-
lágosittya *S.* Pál in textu.

Partes. A' holott

I. *Negative* azt jelenti meg, mi által nem igazulha-
tunc meg Isten előtt. &c.

II. *Affirmative* Azt jelenti meg, mi által igazulunc
meg Isten előtt. &c.

E X E G E S I S.

I. *Quaest.* Mi legyen az meg igazulás?

A' mi bűneinknecc meg bocsátása, és az Iesus Christus
igasságának nekűnc valo tulajdonitása avagy reanc ruhá-
zása, mert az meg igazulásban nem külömben cselekedic
Isten mi velűnc, mint amaz edes Atya cselekedet az ő Tę-
kozlo fiával, Luc. 15. 20. 22. Az holot azt cseleke: az
Atya az ő Fiával: 1. Hogy az ő alnoksagit, Atya ellen-
valo bossúság tetelit meg engedę es *se*meře lem vetę &c.
v. 20. 2. Hogy az ő fiat az ő leg főb ruháiban fel öltöz-
tette &c. v. 22. Szinten ezen két dolgot cselekedic Isten
mi velűnc a' meg igazításban. 1. Hogy bűnűnc et meg-
engedi; el törli. 2. Hogy az ő Sz. Fiának Törvénybeli
igasságát ugy reanc illeti, es nekűnc tulajdonittya, mint ha
mi magunc tettűnc volna igazat az Isten Törvényenecc,
es mint ha mi magunc töltöttük volna be azt q. Cat 60.
Ezert mondgya *S.* Pál: hogy az Isten az ő fiat el bocsátot-
ta &c. hogy a' Törvennecc ama kívánlaga mi bennűnc
be telnecc Rom. 8. 3. 4.

II. *Hány*

II. Hány fele az igazság?

X

R. Két fele 1. *Justitia Personæ.* A' Személynec igazsága, midőn valaki semellyeben igaz, es bűn nélkül való. Illyé igaz, nincs több a Christu'nál. Rom. 3. 12. 2. *Justitia Causæ.* Az ügyben való igazság, midőn valaki ha semellyében bűnös is, de azon ügyében igaz P'sal. 7. 9.

1. *Legalis.* Törvénybeli igazság; az mellyel ha ki betöltötte az Isten törvényét, önnön maga erejével, avagy az maga semellyében, meg igazulhat Isten előtt. Rom. 2. 13.

2. *Evangelica sive justitia fidei* az: az ki bé tölti az Isté Törvényt, másban, h. e. a' Christusban, ez által mongya Sz. Pál itt, hogy meg igazulunc, mert mi tudván azt: hogy az Atya Isten az ő Sz. Fiát mi nekünk adta ege'ben. Rom. 8. 32. azért bizodalmasan miénke tessük ez ő Törvénybeli igazságot is (melyrül szól: Gal. 4. 4) az az, el hiszük hogy mi érettünc betöltötte az Törvént.

III. Valljon az Törvény avagy az Törvénybeli igazság meg igazítható?

R. Az Törvény meg igazítana ha bé tölthetné; Rom. 10. 5. de mivel az lehetetlen, azért az Evangéliomi igazságot kel kerelni.

DOCTRINA.

Nem az jó cselekedetek érdemert hanem csak egyedül az igaz hit által igazulhatunk meg Istennek előtte. Hab. 2. 4. Rom. 3. 20. Coll. cum. v. 28. Vid. q. Cat. 61.

RATIONES.

I. Mert soha az mi csak kicsiny ideig, való jó cselekedetinc, nem érdemelhetic meg az vég nélkül való örök életet, mert az mi jó cselekedetinc nem tökéletesec, hanem so' fogyatkozásokkal vannak meg egyelédve, és fer-

töztetve. Efai. 64. 6. (9. Cat. 26.) azért nem hasonlétandoc ama ki gondolhatatlan és hiba nélkül való dicsőséghez, mellyet emleget Sz. Pál. 1. Cor. 2. 9. Mert ha még az Sz. Mátyromoknak szenvedélekis nem érdemlőc, és ahoz az dicsőséghez nem hasonlétandoc, (mint ki tetczic ex Rom. 8. 18.) Menyivel inkább az több jó cselekedetec öröc életet nem érdemelhetnec.

II. Mert azzal tartozunc, és az mi jó cselekedetűnc, merő azon adótság és köteletség. Luc. 17. 10.

III. Mert az mi jó cselekedetinc nem miénc, hanem az Istené, és az övéből adunc ő néki. 2. Cor. 3. 5. Phil. 2. 13. Joh. 5. 5. A ki pedig az öröc életet érdemmel akarná el venni, meg kívántatnék. 1. Hogy az magaét adná. 2. Hogy oly hiba nélkül valót s' tökelleft adna, az ki elérkeznéc az örök étellel, és az kivel Isten meg elégedhetnék, ez pedig edgyic sincs meg az mi jó cselekedetűnkben. *Vide ampl. Buc. Loc. 32. q. 21. n. 4.*

IV. Mert ha az jó cselekedetekből kellenéc meg igazulni, soha az lelki ísméret csendes nem lehetne, hanem mindenkor kételkednec, hogy az Isté Törvényt be nem töltötte minden részeiben, az ki pedig egyben meg rontya az Törvént, az egész Törvént meg rontotta Jac. 2. 10.

V. Mert az Régi bntec Példáus erre mutatnac, kik igaz hit által igazultanac meg, mint *Abrahám* Rom. 4. 3. *Az Szent Pál* Phil. 3. 9. Es kik az örök életet az ő jó cselekedeteknec érdeménec nem tulajdonítottac, és az ő igazságokban nem bizakodtanac, mint *Dávid* ki így könyörög, *Ne fedgy meg engemet &c.* Pfal. 6. 2. & 38. 2. Item. *Ne perelley az te szolgálóddal &c.* Pfal. 143. 2. Es *Jób*, ki mit bollyon láld Job. 9. 14. 15. 20. *Amp. ex Prov. 20. 9. Eccl. 7. 20. seq. 2. Joán. 1. 8.*

U s u s.

I. *Informat.* Ismérd meg hát innen magadnac nagy nyavalyáflágát. Rom. 7. 24. és nem magadban, nem is a Törvényben keresd az meg igazulást; hanem a' Christusban és az Evangéliomban, *sup. q. 2. 2.* Hogy meg igazit az hit nem az ō méltóságáért, és érdeméjért; hanem az mennyiben az hit az mi lelkünknek keze, és ekköze, melyel fogjuk és magunkhoz kapcsoljuk (az Evangéliomban nekünk nyújtott) Christus igazságát, elégtélelet, &c. *q. Cat. 61.* mint az' kuldus az Alamisnát.

II. *Refut.* Meg czáfollja a' Pápistákat, kik az jo cselekedetec érdembül akarnac meg igazulni; és idvezülni Mely ha ugy volna tehát az Christus ok nélkül holt volna meg. *Gal. 2. 21. Amp. ex Con. 56. Usu Refut.*

Object. 1. *Lám Abraham jo cselekedetbül igazult meg. Jac. 2. R. Ugy az emberec előtt, de nem Isten előtt. Rom. 4. 2. Ampl. ex Gal. 3. 11.*

2. *Lám az Isten mind ebben az életben mind az más éleiben jutalmát igeri a' jo cselekedeteknek q. Cat. 63. R. Az a' jutalom kegyelembül valo nem érdembül.*

Object. 3. *Fiat ex q. Cat. 64. R. ibid. & Urs. sub quest. eadem.*

III. *Hortat.* Azért csak egyedül a' Christusban keresd igazulásodat.

Motivæ 1. Erre indicsanac mind az felső Okok.

2. A' Példák, Mert valakik a' Törvényben keresték meg igazulásokat mind ségyent vallottac, mint ama kérdékeny Phariseus, ki azt mondá: *Böjtölök kétser egy beten. &c. Luc. 18. 12.* 2. Az Izrael, ki felöl igr Bol Sz. Pal. *Az Izrael az igazságnak törvényére nem jut mert az igazságot nem hitből, hanem az törvénynek tselekedetec*

delebből keresték. Rom 9. 32. Így valla bégyent amaz ifiuis
 Matt. 19. 20. 21. 22. 3. Mert nem az munkalkodonac
 hanem csak az hívőnek ígértetic az meg igazulás. Rom.
 4. 5.

IV. *Consolat.* Ebből a' hit által valo meg igazulásból
 ilyen bép vigasztalásid lehetnek. 1. Hogy az te büneid
 meg bocsáttattac, és te néked nem tulajdonettatnac. 2.
 Hogy az Christus tellyes elégtétele, igazsága, és béntésege
 te néked tulajdonettatic, és ajándékozattatic. *Ampl. ex q.*
Cat. 60. 3. Hogy Isten te veled meg bekélltet. Rom. 5.
 1. 4. Hogy az örök életnek örökösé lévén, azt jó re-
 méniséggel várhad. *Amp. ex Rom. 8. 30. & ex q. Cat.*
 39.

C O N C I O XLIV.

De Sacramentis in genere.

EX Quæstionibus Catecheticis.

65. 66. 67. 68.

T E X T U S. I Cor. 12. 13.

E X O R D I U M.

Mivel a' gyarló természet még az Isteni ígéretekben is
 kételkedic. Lam 5. 20. *Collat. cum Jerem. 29. 10.*
 Num. 13. 32. *Coll. cum. Gen. 12. 7. & 15. 14. 16.*
 Marc. 56. 14. *Coll. cum. Matt. 16. 21.* Azért az Isten
 tudván henninc ezt az nagy erőtelenséget, hogy annál e-
 rősebbek legyinc két ebközöket adot az hitnek erőse-
 gére. 1. Az ígét, hogy az a' hallás által. 2. A' Sac-
 ramentomokat hogy azok az látás által igazgassanac ben-
 nünket az Christushoz, és hogy az Evangeliommal tané-
 tson, az bént jegyekkel erőstésen, (*vid. q. Cat. 67.*)
 Ez utollo ebközről bol itt.

Partes. • A' holott

I. A'

I. A' holot jelenti az mi lelki edgyesülésünket, és annak berző Okát, t. illic, ki által légyen az.

II. A' Christussal valo lelki edgyesülésünknek két meg csalhatóan jeleit számlállya elő, az elsőt a' Keresztsetget mondgya; Az másodikat az S. Vactorában valo pohárnac italát.

III. A' Személyeket jelenti kikre tartozik és a' lelki edgyesülés, minden kemély válogatás nélkül, mind Sándokra, mind Görögökre &c.

E X E G E S I S.

I. *Quaest. Micsodák a' Sacramentumok?*

R. A' Christustul rendeltetett bent jegyec, mellyec a' máz láthatatlan lelki dolgokat, h. e. az Christust mindé lelki jó teteménnyivel edgyüt példázác, ki adgyác, mi reánk szabjac, és meg pecsétli, az melly *Definitio*ban négy grádicsi és tíztei adattatnac mi né. űnc előnkben a' Sacramentumokban. 1. A' *Példázás*, hogy azok nem ujjal mutáttyc a' Christust, és az ő jó teteménnyit. 2. A' *kiadás*; hogy azok nem csak ujjal mutatnac a' Christusra; hanem ugyan ki adgyác a' Christust, és az ő jó teteménnyit, (de nem az jegyben, hanem az Sacramentomi cselekedetekben) úgy hogy az Tanito az jegyet adgya testünknek, a' Christus az jegyeztetett dolgot lelkünknek. 3. *Az mi reánk valo szabás*; hogy azok bintén úgy reánk szabjak az Christus kegyelmét, ígeretit, és jó teteménnyit, mint ama Tau betű ama Jerusalembeli igazakra, rájoc szabá az Istennéc az ő meg tartálok felöl, valo kegyelmét és ígeretit Ezech. 9. 4. Az *elpecsételés*, hogy azok bintén úgy meg erősític mind azokat az mellyeket Isten az Evangéliombá íger (*q. Cat. 66*) mint az Csábártul adattatott Nemes levelet meg erősiti az arra függestetett pecsét és mint az Zálag pecsétéc.

II. Hany dolog kívántatik a' Sacramentomboz?

R. 1. Az külső látható jegyek, mellyek az lelkiekre tanétanac, igazgatnac, és az mellyeket testi tagainkkal vessünk.

2. Az belső láthatatlan lelki dolog, h. e. a' Christus minden jó téteményivel edgyűt, mellyek mint hogy lelkiek, lelkünkkel, hitünkkel vessünk el.

3. A' látható jegyek közöt, és az láthatatlan lelki dolog közöt való szép meg edgyezés, Harmonia, minémű az víz közöt, és a' bűnnec bennjétől meg mosogato Sz. Leleknek ereje közöt, és az kenyér és bor közöt és az Christus teste, és lelkünket tápláló vére közöt vagyon.

4. Az Istennek eleven igeje az kí meg lelkeseti. h. e. meg magyarázza az bñt jegyeknek értelmet, és azokat az belső titkokat, mellyeket az külső jegyek példáznac, kí adnac. &c. Avagy az bñrzésnek igeje, mely az Isten rendelését, parancsolattyát be foglallya. *Amp. ex Voll. C. 22. n. 10.*

5. Meg kívántatik az Isten kegyelmének ígérete, mert ha Isteni ígéretek nem lésnek melleje köttetve az bñt jegyeknek nem lésen semmi erősegec a' Sacramentomnac. Példa erre az Abrahámnac adattatot környűlmetelkedés, melynek előtte jára az Istennek drága ígérati. *Léssek te Istened, és az te magodnak te utánnad.* Gen. 17. 7. 8. Illyen Isteni ígeret amaz. 1. Cör. 10. 16. Illyen Isteni ígeret ez is: *Hoc est Corpus meum*, melyben azt ígéri, hogy valaki azt a' kenyeret jó késűlettel vési, az az ember hitvel éppen a' Christus testét vési.

6. Meg kívántatic a' külső cselekedet, h. e. hogy az tanétoc az bñt jegyeket kí bñlgáltatsác, és hogy az halgatóc el vegyék, és velle éllyenek. *Voll. C. 22. n. 12.*

III. Mit

III. Mit ért az Italon?

R. Az italt említi, de azonban az egész Ur Vacsoráját érti. (per Synecdochen) mint máfúti ellenben az kenyeret említi, de az egész Sz. Vacsorát érti. 1. Cor. 10. 17. Act. 2. 42. & 20. 7.

IV. Miért tési hozzá ezeket; akár Sidok, akár Pogányok, akár Bolgák, akár Sabadosok?

R. Mert akkor a' Sidoc örömet nem tésié vala magokat egyenlökké az Pogányokkal az Christus kegyelmében: Hogy azért mind az Sidoknac s' mind az nagyob rendűveknek, (kik az ſegényeket ő magoknál aláb valóknac lenni gondollyác vala az Christus kegyelmében.) kevelységének ellene állyon, azért tési ide ezeket.

D O C T R I N A.

Tsak két Sacramentumok vannak az Uj Testamentomban. Mert iné (in Textu.) az Christussal való lelki edgyesülésünknek, tsak két külső jeleit bámlállya elő az Apostol 1. A' keresétségét. 2. Az Sz. Vacsoraban való pohárnac lelki italát. v. Δ. q. Cat. 68.

R A T I O N E S.

I. Mert a' Christus tsak kettőt ſerzet és ſolgáltatot kit. i. A' ſent kereséteget, Joh. 3. 22. 26. & 4. 1. Es A ſent vacsorát. Matt. 26. 26. &c. Matc. 14. 22. &c.

II. Mert a' Christus tsak ez kettőnek ki ſolgáltatását parantsolta az uj testamentumbeli Egyházi Bolgáknac, Matt. 28. 19. 1. Cor. 11. 24.

III. Mert a' Christus önnön maga-is nem élt több Sacramentummal, (melly uj testamentumbeli Sacramentúnac mondattathatnak) hanem tsak ezzel a' kettővel, Mat. 3. 16. Luc. 22. 18. Marc. 14. 22. 25.

IV. Mert az O Testamentomban tsak kettő volt red-

berént való Sacramentum. A' kisdedeké a' környülme-
telkedés. Az öregeké az Hufvétí Bárany; noha az rend-
kiül való Sacramentumoc többec voltanac, mint az eset
előt: az életnek fája, és a' jonac és gonosnac tudásánac fá-
ja, Gen. 2. 10. Az eset után a' Bárka mellyben Noe az ö-
véivel edgyütt a' víz özönben meg tartatot, melly példáz-
ta az Ecclesianae a' bűnök és halálnac örvenyiből való
meg szabadulását, A' veres tengeren való által menetel,
melly példázta: az Ördögnek hatalmábul való meg aba-
dulást, A' manna és a' kőszikla, mellyek példázta a'
Christusban való lelki táplalodást. Ide tartozic amaz ércz
kigyo, melly példázta a' Christuñnac a' keresetre való fel-
emelesit, a' frigy láda, melly példázta az Istennek az Izra-
el fiai közöt való jelen létét, és a' közben járo Christust
Ama ceremoniai mosodásoc, mellyek példázta a' bűn-
ből való lelki megtisztulást a' Christus által. De ez utol-
fokra lás bővebb értelmet. Bucan. L. 46. q. 44.

U s u s.

I. Informat. Itt ved ešedben az két Sacramentomok-
nac meg küömböztetélet. 1. Hogy az keresetség az
frigyes kisdedeké, és az Pogányságból meg tért öregeké
legyen. Az Ur Vacsorája penig az frigyes öregeké lé-
gyen. 2. Hogy a' keresetség az a' Christusban való be-
oltattatásnac, az Ur Vacsorája penig az Christussal való
lelki táplalodásnac Sacramentoma legyen.

II. Refutat. Mely igen meg czáfollya ez a' Tudo-
mány a' Papistákat, az kik 7. Sacramentomokat tanétnac
lenni, mert a' keresetséghez és hent vatsorához ragasztyac.
1. Az Egyházi szolgáknac felszentelését, melyben a' Püs-
póc maga reá tés; i az Egyházi szolgára kezét, könyvét, tá-
lat, pás; tori botot ad kezében, meg keni, pilist nyir rajta,
és reá,

és reá el törölhetetlen bélyeget nyom. 2. A' bér-
 mással, mellyet nagyobra becsülnek a' keresztség-
 ért; mert azt mondgyac; hogy az Bér-
 mással tetetic az keresztség
 tökellétése, melyben maga az Pülpóc meg
 kenit az val-
 lásnac kiválkeppen valo rés;eiről meg kérdeztet
 keresz-
 telőt, kes;kenőt tézzen reá mellyet az
 komáknac harmad
 napig nem szabad elvenni, és az után arczul
 csapja, &c. 3. A' Pœnitentiát, mellyel az el
 eset embert meg oldoz-
 zac. 4. Az utolsó olajozást avagy meg
 kenést, mellyel az Pap az halálhoz
 közelgető embernek őt érzékenységit
 szemét, fület, száját, &c. Olajjal meg
 kenit, elmondván az litaniákat,
 hogy el töröltesse az több Sacramen-
 toknac vétele után valo bűnöt. 5. Az Sz.
 Házasságot *Ampl. ex Voll. C. 22. n. 16.*

III. *Hortat.* Intetel azért hogy többre szemeidet ne
 vedd, hanem csak cz kettővel ély igazán.

De miben áll az a' Sacramentommal valo igazán élés?

R. 1. Hogy ha az Christus rendelése szerént él; az-
 zal, midőn az: az szerent szolgálatic ki. Honnan meg tet-
 zic hogy a' Papistac Sacramentuma nem igaz Sacramen-
 tum, mert nem a' Christus rendelése szerént szolgáltat-
 tyakki, *vid. inf. Con. 50. Totum et supr. Con. 35. Usu
 Invest.*

2. Ha az híveknek nem hitetleneknek adattatic, és né
 a' frigy nélkül valóknac *Matt. 7. 6. Amplex Rom. 2. 23.
 & Act. 8. 37.*

3. Hogy ha jó végre él; azzal, 1. Az Istennek te hoz-
 zádt tett igéretnek meg erősítésére 2. Az te igéretednek
 és Istennek tett fogadalodnac meg bizonyítására, erősíté-
 sere. 3. Bűnöd bocsánattyanac meg erősítésére.

4. Ha nem másoc által; hanem a' Christustul el kül-

dettetett Egyházi űolgak által űolgáltattatik ki.

Motiv. Erre indicson ez: Mert az Sz. Lélec, az mint hogy az Evangeliom által gerjeűti fel az hitet benned, így az Sácramentom által, erőűti azt benned. &c. *vid. q. Cat. 65.*

C O N C I O XLV.

DE Baptismo.

Ex Quæűtionibus Catecheticis 69. 70.

T E X T U S. Act. 2. 38.

E X O R D I U M.

Micsoda adott okot erre az Sz. Péter nec, ama 3000 embernek nec űivebeli meg-keferedélec, *vide Antecedentia.*

Partes. A' holott

I. Inti űket az Sz. Péter Apostola' Jéűus nevében valo meg-keresztelkedésre, és az meg-térésre.

II. Végét avagy hasznát jelenti meg a' Kereséség nec, melly nec olyan lelki haszna és ereje vagyon, hogy abban bűnnec bocsánattyát, és az Sz. Léleknec ajándékát élvezik.

E X E G E S I S.

I. *Quæűt.* Vallyon olly el válhatatlanképpen őűve vagyone kotterve a' keresztiséggel az meg terés, az bűnnec bocsánattya, és az Sz. Léleknec ujja űülő kegyelme, hogy az csak egyedül a' keresztiségnec vízevel edgyutt adassék.

R. Nem i. Mert némellyeknek már az környűl megtelkezés előtt az S. Léleknec kegyelmes ajándéka adattott. Mint Abrahamnac Rom. 4. 10. Jeremiásnac az Profetafagra valo meg űenteltetés. Jer. 1. 5. Keresetű Jánosnac az Sz. Lélec. Luc. 1. 15. Az Kereséség előtt az Cornéliusnac, és az véle valo híveknec Act. 10. 47. Lydiának

dianac 16. 14. 15. Eunuchusnac 8. 37. 38. Némellyek-
nec a' Kereftsegkor: mint az Christusra is, (ki akkor **S.**
Lélekkel tellyes vala) akkor állá. Matt. 3. 16. Igy ma is
(híhető) hogy fok kisedeknek akkor adassék. Némel-
lyeknek az után, Act. 8. 16. 17. Igy az S. Pálnac a' kôr-
nyulmetélkedes után, Act. 9. 17. Col. cum Phil. 3. 5.

2. Mert sokan meg kereftelkednek, de ujjá nem **S.**ület-
tetnek, mint Simon Magus, Act. 8. 13. Col. cum v. 21.
igy mais a' hypocriták.

3. Mert ha ez igy volna az kereftség előtt meg holt
kisedec nem idvezülhetnének az melly távul légyen
mint némellyec (az Régiec közzül, és ma is az Papistác)
akarjác; nem értven Urunknac amaz **S.**avait Joh. 3. 5. Ho-
lott az víz és az Sz. Lélec mind edgyet téßen, és az utolso
ige az elsöt magyarázza, **S.**intén igy mint. Matt. 3. 11.

• Ez az oka hogy az idvesseget mellé kőti és igeri az ke-
reftségnek, mikor az hit mellette vagyon az Kereftsegnek
de nem ellenben. Marc. 16. 16.

II. Hát csak a' Christus nevére kelle meg kereftelkedni?

R. Itt csak az Christus nevét emliti, de mivel az Chri-
stus az Atyával és Sz. Lélekkel egy bizony Isten, azért ez
ket **S.**emélyeket sem rekefti ki. mint ki tetfik ex Mat. 28.
19.

III. Mit téßen az bün bocsánattýára meg kereftelkedni?

R. H. e. Az bün bocsánattýanac el vételének jedzé-
fire és el Pecsétlésire. q. d. meg tervén bündötőc bocsá-
nattýát, magatokban ezzel az **S.** jeggyel pecsétellyetec el.
mivel annac jegyei. Act. 22. 16.

IV. Kitül adattatik a' bün bocsánat?

R. A' Christustul. Apoc. 1. 5. kinec vere meg tisztie
minden bűneinkbül. 1 Joh. 1. 7. melly drága verrel meg
tisztie

tisztítani s' mofogattatni mi legyen. Lásd. 9. Cat. 70.

D O C T R I N A.

Felette igen nagy ereje és idvességes hasznai vadnak az Keresztsegnek. Mert ihon bűn bocsánatott, és Sz. Lelket igert az által Isten. *De lássuk micsoda hasznai vadnak az Keresztsegnek?*

I. Haszna ez: Hogy az legyen külső jele, pecséte, és látható bizonsága az Újja bűleténc (Erre nevezve a' Keresztseg mondatiújjá bűleténc ferdőjenec Tit. 3. 5.) és a' bűn bocsánatnac. Erre nevezve az Keresztseg mondatik a' bűnt el mosni. Act. 22. 16. De miképpen? lásd Ravan p. 1. p. 185.

II. Haszna ez: Hogy ez legyen külső jele, és látható bizonsága az mi Christusban való be oltattatásunknac, és ő véle való edgyesülésünknc. Erre nevezve az Keresztsegben mondatunk az Christust fel oltozni. Gal. 3. 27. mondatunk az Christusban még keresztelkedni. Rom. 6. 3. mondatunk ő véle edgyűt el temettetni az Keresztseg által Col. 2. 12. h.e az Keresztseg által részesülni az Christusel temetésénc lelki erejében; melly által miis eltemettünk bűneinknek. Mondatunk az keresztsegben ő véle edgyűt fel támadni, az az: az Keresztsegben részt venni az ő fel támadásából, kinek ereje által miis fel támadunk bűneinkből (ezt példázza az keresztsegnek vizeben való bé merülés, és abbul való fel emelkedés (*Hodie non est immerisio in aquam, sed effusio super caput, nihil tamen obstat.*)

Es hogy ez legyen külső jele és látható bizonsága az Christus tiükös testében az Anyazöntegyházban való bé oltattatásunknak, és az al való edgyesülésünknek: Erre nevezve mondatunk egy lélek által mi minnyájan egy testé keresztelkedni. 1 Cor. 12. 13. hogy minnyájan az
mi fe

mi fejünkkel az Christussal (az keresztség által) edgyesülvén, ő vele edgy test légyünk. Ezért az Irás az Anyaszentegyházat Christus testének Eph. 1. 23. sőt (az ő fejéről az Christusról) ugyan Christusnak nevezi. 1 Cor 12. 12.

III. Haszna ez: Hogy ez legyen külső jele és látható bizonyága az Anyaszentegyházban való bé izámlaltatásnak. Mert miképpen az Apostolok idejében az kik az keresztyénségre meg tértenek, és az ő neveket az Christusnak atták (avagy ő rola vallást tettek) azok az keresztség által az Anyaszentegyházban izámlaltattac, és az frigyben be avattattac, (mint ama Komornyik Act. 8. 38. Cornelius. 10. 48. Lydia. 16. 15. Ama Tömlöcz tarto. v. 33. &c. Igy mais a' kik Pogányokból vagy Sidokból keresztyénekké lesnek, (elsőben azok a' hitről vallást tévén) a' keresztség által az Anyaszentegyházban béizámlaltatnac, &c. A' kik pedig az frigy alatt (az Ecclesián belől) béizámlaltattac tehát az keresztség által az Christusban bé oltatnac, (ut sup. Num. 2.) ha pedig megvettettek a' keresztség által csak az látható Anyaszentegyházban béizámlaltatnac és (nev szerént) frigyefeknek tartatnac.

IV. Haszna ez: hogy ez emlékeztet bennünket a mi kötelezségünkre (avagy fogadásunkra) hogy mi a keresztségbe köteleztük magunkat: 1. A' hitre. 2. Az megterésre (*ad fidem & observantiam*) vid. *Amp. Con. 46. q. 11. exeg. & Con. 27. Usu. Hort. D. ii.*

V. Haszna ez: 1. Hogy emlékeztet bennünket arra 1. Hogy mi az keresztségben köteleztük magunkat arra is: hogy mi a' Christus keresztit fel vesztük, és azt egész életünkben vállunkon hordozzuc. Erre nézve a' nyomorúsá-

ruságoc keresztségnek mondatnac. Matt. 20. 22. 2. Vigasztal bennünket azzal: hogy jöllehet nehéz keresztet viselünk, és az foci kereszteteknek hajjai között hajokázunk, mindazáltal azokból ísépen meg szabadulunk. Mert valamiképpen a' víz özönben jöllehet az egész világ mind elvesztet, mindazonáltal a' Noë (az övéivel edgyűt) az Bárka által meg tartatot. Így mi a' keresztség által meg tartatunk. 1. Pet. 3. 20. 21.

VI. Haszna ez: Hogy meg különböztet bennünket, mint Isten népét a' Pogányoktul, kiknél nincsen az Szent Keresztség.

U s u s.

I. *Refut.* Noha ennyi foci idvelséges hasznai vannak az Szent Keresztségnek, de ugyan vétkeznek a' Pápistác, kik olyan erejét állattatják az keresztségnek, és annyira belé kötic az idvelségnek erejét az keresztségnek vizébe, hogy azt mondgyák: hogy valamely kised azt el nem éri de az örök életből ki rekestetic holot az idvelség felől való lép igeretek azokra is tartoznac. Matt. 19. 14. Act. 2. 39.

1. Hogy az eredendő bünt minden meg kereszteltetettől el mossa.

2. A' Lutheristákis nincsenek itt véték nélkül, kikis az keresztségben minden kisedeket ujja ülettetni, és a' Christusban való hittel meg ajándékozatni el hisic *Contra quæst. primam exeg. n. 2.*

3. *In defectu.* Igen vétkeznek az Photiniánusoc, Sociniánusoc, Anabaptistác, kik az Szent keresztséget (nagyob réssent) meg utállatják, sőt az köz dolgoc közzé sámlállatják; holot meg érted fellyeb ezt igen hasznosnac és az idvelségre ugyan sükségesnek lenni.

NB. *Necessitate non absoluta, sed hypothetica, & ratione*

tione institutionis Divina. Ames. M. L. I. C. 40. n. 4.

II. Hortator. Intetel ez Tudományac alkalmatoságával, az te szép igeretidnek és fogadásidnac bé tellyesésésere, s' el követésére, mellyeket fogadtál az keresetségben. Melyben arra kötelezted magadat, hogy az egy Istenen kívül soha más Istent ismerni nem akarš. &c. hanem a' kinek nevében meg kerestelkedtel, annak az Ő Zásloja alatt (az test, ez világ, az ördög ellen) akarš vitelkedni, és hűségben végig meg maradni. *Vide Ampl. Sup. Num. 4. sub Δ-to.*

III. Consolat. Oh mely szép vigasztalásid lehetnek itt te néked. 1. Hogy tegedet az Christus vére és lelke fíntén olly bizonnal meg mos, (*belső képpen*) lelkednek rutságától, h. e. minden bűneidtől, az melly bizonnal meg mosattatol (*külső képpen*) az keresetségnek vízével, &c. *q. Cat. 69.* 2. Hogy te ujjonnan búlettettel. *v. ... I. sub Δ to.* 3. Hogy te a' Christusban, és az Ő titkos testében az Anyaszentegyházban bé oltattattál. *Vid. sup. Num. 2. sub Δ-to. Ampl. Consol. ex super.*

C O N C I O XLVI.

De Baptismo eodem.

Ex Quæstionibus Catecheticis 71. 72. 73.

T E X T U S. Matt. 28. 19. (q. Cat. 71.)

E X O R D I U M.

A Z jo Gazda messze földre indulván munkát hágy az Ő bõlgainac. Matt. 25. 14. Luc. 19. 13. Így az Christus minekelõtte az Mennyégben fel menne, nagy munkát hágy az Tanétványoknak. Joh. 20. 21. Marc. 16. 15. & *in Textu.*

Partes.

I. A' holot vagyon az Christusnac az Egyházi tist fe-

lő] valo kettős parancsolattya, és annak Czéllya.

II. A' Szemelyec kiket kel tanítani.

II A' Kereftségnek formaja és modgya.

E X E G E S I S.

I. *Quaest. Micsoda a' Kereftség?*

R. A' Christus Jesztul bereztetett Uj Testamentombeli Sacramentum, az melly lében vizzel valo moogatás által Atyának Fiunak és Sz. Léleknek nevében, az mi ujjonnan valo bűlettetésünknek és bűnünk bocsánattyanak külső bizonságára, meg erőfítésére, és pecsétlésére. Holot vagon.

1. Szerzô oka az Ő. Kereftségnek, ki légyen? Nem az Angyalok, nem is az emberek; hanem önnön maga a' Christus.

2. A' külső láthato jegy, mellyet az mi semeinc látnak az vizek moogatála.

3. A' Belső láthatatlan lelki dolgok, mellyet a' mi semeink nem látnak, hanem csak lelkünknek semeivel semlélyük azt, az bűnek bocsánattya, és az Ujjonnan valo bűletés. &c.

Adde differentiam & formam externam, qua consistit in actione & verbis Voll. Cap. 23. n. 7. 8. 10.

II. *Micsoda Atyának Fiunak és Sz. Léleknek nevében meg-kereftelkedni?*

R. 1. Atyának Fiunak és Sz. Léleknek akarattyaibul, *Authoritássábul* kereftelkedni. 2. A' Kereftség által meg bizonyítani azt; hogy minket az igaz Isten ki Atya, Fiu, és Sz. Lélek kegyelmében vében, és hogy a' Kereftségnek Sacramentomával példáztatott lelki jokban bennünket résefekké tében. 3. Az Atya Fiu és Sz. Lélek egy bizony Istennek engedelmes bologalattya, tisteletire, imádására &c. kő

&c köteleztetni. Illyen köteleltségét emleget. 1 Cor. 1. 13

III. Vagyone valami kötés a' Kereszttségben az Atya Fiu és Sz. Lélek között, és mi közöttünk?

R. Igen is vagyon. Mert a' Kereszttségben az Atya azt fogadta, hogy minékünk az Christus kedvéért kegyelmes Atyánk, Istenünk lében &c A' Fiu azt: hogy minékünk az Atya előtt **hoállonk**, és kegyelmes közben járunk lében &c A' Sz. Lélek azt: hogy minket az örök életre **ujjakká** sül. &c Ellenben miis az Atyának azt fogadgyuk hogy ötet ismerjük az Christus által kegyelmes Atyánknek Istenünknek lenni. &c A' Fiunak azt hogy ötet ismerjük **hoállonknak**, kegyelmes közben járunknak. &c és ő kivüle nem keresünk több utat az idveflegre. Az Sz. Léleknek azt, hogy az ő ereje által igyezőnk a' gonostul el távozni, és igaz, jozan, és s. életet követni. &c. Illyen Sacramentomi kötés vala az környül metélkedésbenis Isten között és Abraham között. Gen. 17. 7-11.

IV. Miért hogy a' környülmetélkedésben, Gen. 17. három Isteni személyeket nem említ az Iras; Itt pedig a' Kereszttségben Atyát, Fiat, és Sz. Lelket emleget?

R. Mert az O Test. az Istennek ismereti homályosabb vala; De az Uj Test. az Christus orsága alatt az Isten egy állapotban, és három személyekben sokkal világosabbban kijelentetett, v. *fusus Calvin. in Loc.*

V. Miért kell Atyának Fiunak és Sz. Léleknek nevében meg keresztelkednünk.

R. Hogy ebbül meg ercsük az mi idveflegünknek **redit** és modgyát, hogy minket az Atya Isten az ő Fiáért vében csak kegyelmében, és az ő s. Lelkével sül ujjonnan az örök életre.

VI. Miért hogy nem mondgya azt: hogy Nevekben ha-

nem így szól hogy NEVEBEN.

R. Hogy ebből meg tessék az: hogy az Atya Fiu és Sz. Lélek nem három Istenec; hanem csak egy igaz Isten legyen.

VII. Hány fele legyen a' keresetség?

R. Önnön maga természetiben egy az mint Sz. Pál tanit. Eph. 4. 5. de mivel hogy a' keresetség két dologból áll, külső és látható dologból, belső és láthatatlan dologból. Annakokáért két félenek mondatic a' keresetség, külsőnek és belsőnek; a' külső nem egyeb, hanem az víznek mofogatása, mely magában az bűnt el nem mofla ugyan; de mindazonáltal a' bűn bocsánatnac külső bizony-sága, és meg erősfetője. A' belső pedig az Sz. Leleknek ujjá bűlő kegyelme, mely az Jesus Christus vérevel el mofla minden bűneinket, q. Cat. 72. 1. Joan. 1. 7. Ez mondatic ujjá bűletésnek teredőjenek. q. Cat. 73. Tit. 3. 5. Mind az kettőről szól keresetlő János. Matt. 3. 11. Holot az tűznek keresetségen, az belső keresetséget érti, az víznek keresetségen pedig az külsőt. Ezért áll pedig az külső keresetség vízből, mert 1. Az víz leg alkalmasabab esköz, az mocsokknac el mofására. 2. Mert az víznek az földi dolgoknac veteményeknek fogantatására nagy ereje vagyon. Így ama lelki fogantatásunc, bűletésunc nem lehet ama Mennyei harmatnac, az Sz. Leleknek erejének nedvesétéle nélkül. Joh. 3. 5.

VIII. Kiket kel meg keresetelni?

R. Nem a' harangokat, hajokat, &c. (mint a' Pápa-soc cselekednek) hanem akarimitsoda nemzetbeli embereket, kik frigyefeknek tartatnac.

D O C T R I N A. I.

Imen meg tanulhad es eszedben vehed, hogy az Sz. Ke-
rest-

refstés, csak egyedül az Christusnak rendelése legyen.

R A T I O N E S.

I. Mert maga parancsolja az Sz. Keresztiséget in Textu. q. Cat. 69. 71.

II. Mert önnön magais meg keresztelkedet a Jordán vizében. Matt. 3. 17. coll. cum. v. 16. melly keresztségben jelen voltak mind az Sz. Háromságbeli három személyek v. 16. 17. melyből meg tetítik, hogy az Sz. Háromságnak akarattábul és rendelésiből lett az keresztség.

III. Mert az Chrillus önnön magais keresztesel amaz belső keresztséggel. Matt. 3. 11. Eph. 5. 26. Marc. 1. 8.

IV. Mert a Keresztelő Jánost önnön maga bocsátta el az Keresztésre, hogy Uj Sacramentumot fölgáltasson az Jordán vizében Joh. 1. 33. és az Ő Keresztését Commendalta az Phariseusok előtt. Matt. 21. 25.

U s u s.

I. *Informat.* Innet eljebben veheted, melly nagy melcosága legyen az sz. Keresztésnek.

II. *Redarg. & Refutat.* Vétkeznek a Sidok és Törökök, kik ezt a Christusnak drága rendelését a sz. keresztséget meg vetik, be nem veszik, hanem még is az O-Testamentumbeli Sacramentumhoz a környülmetelkedéshez ragaszkodnak, holott a Christus a környülmetelkedés helyet a Sz. Keresztiséget rendelte, és az uj Testamentumot uj Sacramentummal pecsételte. Vétkeznek a Pápisták is, kik jollehet az O-Testamentumbeli Sacramentumot a környülmetelkedést nem tartják, hanem a keresztséggel élnek, mind azáltal sok O-Testamentumbeli ceromoniákat fen tartnak vid. Con. 51. in Usu. Refut.

III. *Hortat.* Meg ne utáld hát ezt a Sacramentumot; Motivá. Erre pedig indicson ez; Mert ennek meg

utálata

utálása el kárhoztattya az embert. *Juxta illud. Non privatio Sacramentorum, sed contemptus damnat.*

2. Mert Isten rendelese. 3. Mert ez által bűnöd bocsánattat nyered, az Ecclesiában be sámlaltatol, a' Chríttulban bé oltatol. *Ut supra.* A' mi kegyelmes Atyánk adgyó nekünk sz. Lelket, ki olcson bé amaz igaz izölő tőkében, hogy ő benne lelki erőt és nevedést véven, ez életben az hitnek teremcsűc jo gyűmölcsét, ez élet után vehelsűc el az örök életnek Koronáját.

DOCTRINA. II.

Tsak egyedül az Christus hivatalos szolgainak kel ki szolgálatni az szent Keresztséget.

RATIONES.

I. Mert csak azoknac parancsollya az Christus *in rex.* és tsac azoc hivattattac az szent tiszte, mellyet hivatal nélkül lenki ő magánac nem vehet. Heb. 5. 4.

II. Mert tsak azoknac szabad az Evangeliomot hatalommal és méltosággal predikállani, ez kéttő pedig ő;ve vagyon köttetve, Eph. 5. 26. noha az szent Iraft mindeneknek vizsgálni szabad. Joh. 5. v. 39.

III. Mert tsak azoknac szabad az szent Vatsorát ki szolgálatni, azért a' keresztségetis tsak azok szolgálatattathatják ki.

IV. Mert nem kívánnya az szűkség, hogy a' Babác, és Egyházi renden kívül valoc keresztyenyec, 1. Mert az Ur állatot arra Egyházi szolgákat, az holot pedig azoknac szűc voltát, láttyac, kerjék az Urat *bocsásson munkásokát az ó gabonájában.* Lúc. 10. 2. és keresztyenek Egyházi szolgát az holot találnc, és ha semmiképpen nem találnc, még-is ne rontsac meg az Istenec Törvényét. (v. Heb. 5. 4.) hanem ajánlyac Isten kezében az kisdedet, és biz-
zák

zák az Sz. Lelekre, ki a' kifdedeket neha meg annyok mé-
hében meg szenteli, mint Jeremiált, Jerem. 1. 5. Ujjá-
szüli, mint kéréstelő Janost, Luc. 1. 15. (meg gondol-
van a ina *Theoremát: Non privatio, sed Contemptus Sac-
ramenti damnat.*) 2. Mert nem mindenkor adattatic a'
kerebtség vizével edgyűt az ujjá bűletés. Con. 45. q. 1.

U s u s.

I. *Refutat.* Oh mely igen vétkeznek hát itt a' Pápis-
tác, és az Luth: kik az Egyházi renden kívül valóknac, és
Aßsonyiállatoknakis meg engedic az bñent kerebtséget,
mikor az bñükség kívánnya, és Pátert nem kaphatnac, ki-
válképpen ha az kifdednek betegségét láttyác, holot hal-
lad oda tellyeb; (*recense rationes*) de azt mondgyác.

Obj. *Lám az Tzippora környűlmetelte az õnnon maga-
fiát mikor az Ur haragja fel gerjedet voina a' Mofesre.*
Exo. 4. 15.

R. Nem javallotta Isten annak az Aßsonyi állatnac
hirtelenkedésit, hogy más buzájában hocsatta larloját, no-
ha az környűl metélkedés magában kedves volt Isten e-
lõt. NB. *Hoc singulare factum in Consecutionem trahi
non debet.*

2. Obj. *Lám az O Törvényben Prophétáltanak és tani-
tottanak az Aßsonyi állatok, mint Debora, Hulda.* R.
Mert azokat minden esköz nélkül hívta volt Isten, de az
Uj Testamentomban meg nem engedtetik nékiec. 1 Tim
2. 12. 1 Cor. 14. 34.

II. *Redarg.* Vétkezneek kik a' kerebtséget külső játé-
kos dolgokban prophanallyac, midõn magoc közzül Pa-
pot állatván, reá mondattyác valakinec fejere az sz. kereb-
cségneec igejét. 2. Kik hivatal nélkül sz. dolgokban avat-
tyác kezeket, mint Jeroboam. 1. Reg. 13. 1. *Amp. ex 2. Sam*
6. 7. & 1. Sam. 6. 19.

III. Consolat. Vigal; taltatnac itt az Tanitoc, mert noha az ô tif;tec itt ez Világ előtt gyalázatos; de Isten előtt és a' Sz. Angyaloc előtt, kedves és méltóságos annyira, hogy az Királyoknál sincs illy nagy hatalom. *Vide Documentum Conc. 53.*

C O N C I O XLVII.

DE Baptismo eodem.

EX Quæstione Catechetica. 74.

T E X T U S. Act. 16. 30. 31. 32. 33.

E X O R D I U M.

Micsoda alkalmatossággal cselekedte azt a' Tömlöcz-tartó? meg tanitnac az felsô versec v. 25. 26. ad Text. usque.

Partes. A' holot vagyon:

I. Ennec az Tömlöcz tartonac a' maga idveffége felöl valo tudakozása, és egyéb jo cselekedete. v. 30.

II. Pálnak és Silásnak feleleti, oktatása, és azzal egyben köttetett s; ep Evangeliomi igeret. v. 31.

III. Pálnac és Silásnac tif;teckel követese, és az s;emélyec kik az ígét halgattác, és meg kerel;telkedtenec. v. 32. 33.

IV. Ezen Tömlöcz tartonac Kerel;tyéni cselekedeti. 1. Hogy vévén azokat: meg mosla az ô sebeket. 2. Hogy meg kerel;telkedik ô mind háza népével egyben. v. 33.

V. Ideje, mikor tudniillic ezec lettenec ibid.

E X E G E S I S.

I. Micsoda sebeket mosot meg ez a' Tömlöcz tartó?

R. Azokat az mellyek Pálon és Siláson estenek vala ama vereség miat: mellyet ôk s;envedtec vala Philippi városban. v. 22. 23. (melyre ôköt ada legközeleb ama gonos léleknek ki üzése. v. 16. & seq.) Est emlegeti. 1. Thef. 2. 2.

II. Hogy

II. *Hogy van az: hogy az idvesség felöl tudakozó embernek az Szent Irás, néhol az meg térést javallya, (és arra igazít) ut Act. 2. 38. Néhol az Újjá születést, ut. Joh. 3. 5. Néhol az Torvenyt Matt. 19. 17. Itt pedig (in Textu) az hitet commendallya?*

R. Az Idvességet meg előző ajándékok lancz módgyára vannac egyben kötötteve. Rom. 8. 30. Azért néhol az Szent irás edgyiket emléri es commendallya; de azért az többitis az idvességre szükségelnek lenni nem tagadgya. Itt a' gyökeret, t. illic a' hitet emléri, de annac gyümölcsét sem rekești ki.

III. *Hogy hogy vagyon az hogy ez előt ezen Tömlócz-tarto a' Pálnak es Silásnak lábokat kalodázza, v. 24. most pedig sebeket mossa. v. 33?*

R. Mert gyakorta az Isten az ellenségnekis szívét az Öveinek szeretetre hajtya. Így tselekedéc az 3. Iffiakkal. Dan. 3. 30. Daniellel. 6. 23. Moseffel. Exo. 2. 10. Josephphel. Gen. 41. 40. Mórdocheussal. Esther. 6. 10. &c. és az fiveknek állását hamar meg változtattya, mint ennek a' Tömlócz tartónac.

D O C T R I N A.

A' kisdedeket nem kel ki rekesteni a' keresetségből hanem azokat meg kel kereszteni. q. Cat. 74.

R A T I O N E S.

I. Mert ihon az Apostoloc egész ház népeket keresztelnek meg, az kikben minden kétségnélkül kisdedek lehettenek, mert azokból áll az ház nép, *in Textu*, így keresztelék az Lydiát mind háza népeltül. Act. 16. 15. Így keresztele Szent Pál Stéphanának háza népétis 1. Cor. 1. 16. Ampl. ex Act. 18. 8.

II. Mert a' kisdedekre tartoznac az keresetségben való

belső láthatatlan dolog, az bűnnek bocsánattya, az ujja-
 bűletés az Christusban való bé oltatás, *ut sup. D. 10. Con.*
 45. azért a' külső látható dologis, h. e. az keresztség-
 vize azokra tartozic. Oka ez: Mert az külső jegy, a'
 belső lelki idvességes dolgokkal (az hívekre nevezve) egy-
 ben kötötet.

III. Mert a' keresztyenek gyermekinek meg kel kü-
 lömböztetni a' Pogányoktól, &c. Es azoknac solenni-
 ter bé kel vétetni, és plántáltatni az Ecclesiában, ezek pe-
 nig a' keresztség által lehetnek.

IV. Mert azokra tartoznac az idvesség felől való íg-
 igeretek. Act. 2. 39. Matt. 19. 14. Azokra tartozic az
 Istennek frigye és bővetsege. Gen. 17. 7. Rom. 11. 16,
 1 Cor. 7. 15. *in his: liberi vestri sancti*, azért azokra tar-
 tozic az Isten frigyinec és bővetseginek-is Sacramentu-
 ma külső benti jegye a' keresztség.

V. Mert az O Törvénybenis az környül metelkedé-
 sis mind az őregekre, mind a' kildedekre, edgy arant tar-
 tozot, az környülmetelkedés helyeben penig követke-
 zet az keresztség.

U s u s.

I. *Refutat.* Oh mely igen vétkeznek hát az uj keresz-
 tyének, kik az kildedeket meg nem keresztelic, valamé-
 dig azok meg nevedvén, az hitrül vallást nem tudnac
 tenni, de meg hallád az okokból (*recense*) vétkeznek
 ezek. 1. A' Christus parancsolattya ellen, Matt. 19.
 14. Es az Apostoloc példája ellen. Act. 16. 15. 1 Cor.
 1. 16. 2. Az Uj Testamentomnac méltosága ellen,
 melyben az Isten kegyelmet kissebre börttyac, mint az
 O Testamentomban melyben az kildedek környülmetel-
 tettek. 3. A' bűléknek vigasztalása ellen, hogy ha azoc
 meg

meg halván reſt nem vehetnek az külső keresetségben-is, mert noha az keresetség vizétől valo megfoſtatás nem kárhoztattya el az kildedet; mind azonáltal nagyob örö-mére ſolgá az ſűéknek, ha az ő magzattyc mind a' külső, mind az belső keresetségben reſt veſnek.

Obj. Az kik hiſnek azokat kel meg kerestelni, de az kildedek nem hiſnek, mert az igét. (mellyből a' hit ſármazik. Rom. 10. 17.) nem hallác és nem értic. Ergo. &c:

R. Meg vagy on ő benne az hitnek magua, mellyet az igenek külső prædikállála nélkül is, rend kívül az Szent Lélek munkálkodhatic, mint az kerestelő János példája mutattya, ki Annja méheben tellyes vala Szent Lélekkel.

Óſtán hoyá téſic Urunknac amaz ſavait. Matt. 18. 6. Továbbá a' Pogányokbanis, holot az ige nem prædikáltathatic, rendkívül hitet munkálodic az Sz. Lélek; Az Sz. Pál penig, Rom. 10. 17. az rendſerent valo munkájáról ſol az Sz. Léleknek.

Továb ha azt bizonyoſon meg nem allathattyukis, er lé az, hogy az ſövetségben vannac. 1 Cor. 7. 15, Rom. 11. 16. Ki tilthattya hát meg tulóc az ſövetségnek külső jeleit.

II. Conſol. Hogy ha az kildedek meg találac foſtatniis az külső keresetségtől, mind azonáltal az ſűék vigaf talhattyac magokat ezzel; hogy azok az frigyben ſűletettek, es az Abrahámnac töt kötélé Iſtennek ő reájok-is tartozic, Rom. 11, 16. Coll. cum. Gen. 17. 7. és ha az hű kildedek vizzel nem: tehat Sz. Lelekkel keresteltetnek meg. Matt. 3. 11. *Ampl. ex Conc. 46. D. 2. Rat.*

IV.

C O N C I O. XLVIII.

De Coena Domini.

Ff 3

EX

EX Quæstione Catechetica. 75.

T E X T U S. I. Cor. II. 23.

E X O R D I U M.

O Kot adot erre az ſent leczkére a' Chorintusiaknac az Sz. Vacsorával valo viſſa élesek. *Ampl. ex anteced. Partes.*

I. Az holot kérdéſt téſen fel az Apoſtol, hogy dicsir-jeleké titeket ez dologban.

II. Erre meg felel tagadásképpen.

III. Meg jelenti kitől vötte az Szent Vacsorát, és ki- nek adta.

IV. Az Sz. Vacsorának ſerzéfeneke idejét jelenti meg, hogy azt az Chriſtus az ő el árultatásának eczakáján ſerzette légyen, az midőn vötte az kenyeret.

E X E G E S I S.

I. Quæſt. Micsoda az Ur Vacsorája?

R. Jelus Chriſtusnac Uj Testamentombéli Sacramē-
toma melyben a' Kenyér és a' Bor példázza, s' mi nekünk
adgya és el pecsétli az Chriſtus teſtével és vérével valo lel-
ki közöſülesünket. *A' holot vagon.* 1. Ennek ſerző oka
2. *Differentiája*, mellyel meg különböztetic az O Teſt.
Sacramentomoktól. 3. A' külső láthato dolog, &c.
4. Az belső láthatatlan dolog, mellyet az mi lelkünknek
kezével véſtünk.

II. Miért mondatik Vacsorának?

R. Mert eltye keſőn Vacsorának idején ſerzette a'
Chriſtus.

*III. Miért nem eléb; hanem halála elöt nem ſok idővel,
az illik el árultatásának eczakáján ſerzette a' Chriſtus az
Ur Vacsoráját?*

R. Nem azért; hogy miis eczakának idején, avagy Va-
csora

csora után teli hassal, s; olgátafluc azt ki, mert a' Christus oly dolgokatis tselekedet: mellyeknek el követefere mi nekünc parancsolat nem adatot (*in Canonica Scriptura*) mint az 40. napi Bőjt, &c. hanem azért, hogy az Apostoloc s; emlellyek és el;ekben vegyék, ottan hamar valósággal bé tellyesedni (a' Christus testében) azokat mellyeket (az Ur Vacsorájában) az kenyér és Bor példáznaac vala.

IV. Miért mondatik Ur Vacsorájának?

R. Mert az Ur s;erzette azt *in Textu*. 2. Mert az Regiek mindē Ur napján ki s; olgáltattyaac vala. 3. Hogy meg különböztesék azzal ez világi emberek Vacsorájatul. 4. Mert az mindenkor az Ur emlekezetire s; olgáltattat ki. I. Cor. II. v. 25.

V. Miért mondatik vég vacsorának?

R. Mert azzal vetet veget a' husvéti báránnac és az Ő Test. ceremoniaknac.

VI. Miért mondgya: én az Urtol vettem.

R. Hogy meg mutassa azt: hogy a' Sz. Vacsorát, nem a' maga fejetől gondolta találta; hanem önnön magátol a' Sz. Vacsoránac Authorátol a' Christustol vette.

D O C T R I N A.

A' mi Urunk Jesus Christus mikor s;erzette az vég Vacsorát, sokot házi kenyérral s;erzette, és ostopogatta azt az Ő Tanetványinak, in Textus. Vötte az kenyéret.

De tovább meg tetczic ez, avagy tsak azokból az hasonlatosságbokbólis, mellyek vannaac az kenyér és az Christus teste között.

R A T I O N E S.

I. Mert miképpen az kenyér nöha soc buza s;emből áll, mind az által ugyan tsak egy kenyér; Igy mi bivék

noha fokban vagyunc, mind az által ugyan tsak egy titkos testet tés;ünc, melynek feje az Christus. 1. Cor. 10. 17. *Egy test vagyunk fokban, mert minnyájan egy kenyérből esünc.*

II. Mert miképpen a' kenyér tűz által készített, és tétetic alkalmas tápláló es;közze. Igy az Christus teste az Istenec bűneinc miat égő haragjánac, és az fóc s;envedeleknec gyötrelmeknec (honnan azt kiáltya Eli Eli &c. Matt. 27.) tűze által el készítet, hogy legyen tápláló és örök élet adó kenyere az mi lelkünknek.

III. Mert miképpen a' kenyér testünket táplálja; Igy az Christus teste lelkünket &c.

IV. Mert miképpen az kenyér s;ivünket erőssíti (Psal. 104. 15) Igy a' Christus testének ereje és érdeme lelkünket erőssíti &c.

V. Mert miképpen az kenyér testi ehségünket el újí Igy a' Christus testének érdeme lelki ehségünket megnyhiti.

VI. Mert miképpen az kenyér nem az meg-tölteknek és teli haluaknac: hanem az éhezőknek has;nál. Igy az Christus testének érdeme, nem az magoc igazságában bizakodaknac, és Phariseusi igazaknac, hanem az Isten irgalmasságát éhezőknek, és lelki s;egényeknek has;nál. *Amp. ex Job. 6. 34. & 7. 37. Esai. 55. 1. 2. Sam. 23. 15. Matt. 5. 7.*

U s ü s.

I. *Informat.* Ved ebedben innet. 1. A' Christushnac esudálatos bölcsességét, hogy olyan es;közt, avagy külső Materiát rendelt ebben a' Sacramentomban, az ki által leg jobban ki rajzoltathatic az mi lelki táplálodasunc. 2. Hogy olyat rendelt, kit ugyan az mi testünkben be vehetünc, és kinec erejét meg-érezhettyüc mi magukknac, hogy az

Ő szövetségenc jeleit nem magunkon kívül, hanem ugyaninnen magunkban viseljük, és hordozzuc; és hogy amaz lelki kenyérnc erejénc belénc való ki hatása telől, ezzel annál jobban meg erősödgyünc, és ezt binten ugy el hihefsünc, valamint az Sacramentomi kenyérnc erejet magunkban meg érezzünc.

II. Refut. Vétkezenc itt a' Lutheristác, és kiváltképpen a' Pápistác, kic nem bököt házi kenyérrel, hanem oltyával adgyác azt, mellyet karhoztatunc négy okon.

1. Mert Urünc kenyérbül szerzette.
2. Mert az Apostoloc idejében az nem volt; hanem ilyen okon találta azt az Pápa; hogy az gyenge által láthato Mataria lévén; annal hamareb el változhasse, és által alatozhasse az Christus testévé.

3. Mert nem rajzolhattya az ki az mi lelki táplálódásunká, és ugy ki nem magyarázhattya mint az kenyér mert nem mondhatni az oltyat leg jobb tápláló esköznc.

4. Mert okot ad a' Bálvány imádalra; mert a' tudatlan nép a' Christus képit az oltyán látván: és az Urnac valóságos testinec alitván, Ilten gyanánt imádgya azt.

Obj. De azt mondgyák Lám kovástalan pogácsa volt az.

R. Mert azt kívanta a' Ceremonias Törven, hogy az Husvéti Báránt azzal egyéc meg, de elég az: hogy bököt házi kenyér volt az akkor.

2. Azokat az Ceremoniákat a' Christus el törölte Col. 2. 14. azért az Husvéti Bárányis el töröltetvén; annac az kovástalan Pogácsánac is el kellett töröltetni.

III. Hortato. 1. Inti a' Tanitokat, hogy kenyérrel osszác a' Sz. Vacsorát. 2. A' Halgatokat, hogy azzal ellyenc, az Oltyát Pápistai és Pápai lelemenye nek tartván.

IV. Consolat. Vigasztalalodra vagyon ez teneked,

hogy az ſent Vacsora kenyérrel oſtogatatic. 1. Mert te az kenyérnek meg törettetéſit látván; el hiſed azt, hogy az Chriſtus teſte ſintén olyan bizonnyal meg törettetett a' kereſttan te éretted valamelly bizonnyal látod hogy az Ur nac kenyere teneked meg-törettetic. 2. Mert te az Urnac kenyérét magadhoz vévén, el hiſed azt, hogy az Chriſtus az ō ſent Teſtével ſintén olyan bizonnyal táplállya lelkedet az ōröc életre, valamelly bizonnyal az Urnac kenyérét az Tan to kezébül el véved és meg ebed. *q. Cat. 75^a amp. Conſol. ex uſu. Inform. ſup.*

C O N C I O XLIX.

DE Eadem Cœna Domini.

Ex Quæſtionibus Catecheticis 76. 77. 78. 79.

T E X T U S. I Cor. II. 24. (q. Cat. 71.)

E X O R D I U M.

MIképpen a' földi ſzüléc az ō magzattyokat 1. Szülic 2. Az ō házoc népe kôzſze be fogadgyác. 3. Az után egéſz életekben táplállyác; Igy az mennyei Atya. 1. Az Ige és a' Sz. Lélec által ujja ſzül bennünket 2. Az Keſreſtség által be fogadd &c. 3. Az Ur Vacsorája által táplál mint ez a' fel vett lecſke bizonnyta. (in his) *vegyetek* *gyetek.*

Partes.

I. A' holot vagyon az Chriſtus cſelekedeti 1. Hála-
kat adot. 2. Meg ſzegte. 3. Mondotta.

II. A' Chriſtus kettôs parancsolattya. 1. *Vegyetek.*
2. *Egyetek.*

III. Ama ſzép Sácramentomi igéc, avagy az ō ſzép i-
géretinec befzedi.

IV. A' felső parancsolatokra czelozo parancsolattya,
és annac vége.

I. *Quaest.* Mit cselekedett a' Christus ez vacsorának szerzésében?

R. Mint hogy szokása vala ez Urunknac, hogy mikor etelhez kés;ült, mindenkor a' testi eledelt is meg áldotta, vide Matt. 14. 19. &c. így itt is, mennyivel inkább ezt az lelki eledelt Ő Felsege meg áldotta. De azt kérded.

II. *Holot nincse meg írva annak az Háláadásnak módgya, miképpen adot azért az Christus halálat?*

R. Igaz dolog hogy az Evangélistác meg nem irtác azt az formulát; de az irás magyarázok értelme szerint, ilyen dolgokrul adott Ő Felsege hálákat: 1. Hálákat adott (nem a kenyérnek hanem az Ő Mennyei Sz. Attyának)

Avagy az Leleknek tápláltatásáért, meg elegettetéséért, és az emberi Nemzetnek örök idvelességéért.

Avagy 2. Hogy (a' Christus el végezven ez földön az meg váltásnac munkáját, avagy tis;tit, melynek immár akkor csak utolsó rész;e vala hátra) az Ő Mennyei Sz. Attya az ő halálának idejert el hozta és hogy az emberi Nemzettségnek meg váltását kedvellette.

Avagy. 3. Hogy ez O Test. Húsveti Báránnak véget vetven, amaz igaz és meg példázottatott Húsveti Báránt az Christust (ki az O Test. Ceremoniáknak véget szokása) az Atya ez világra ki bocsátta.

Avagy 4. Az Anyaszentegyháznac csudálatos egyben gyűjtetéséért, és meg tartattatáséért. *Ampl. ex Job.* 17. v. 11.

Avagy 5. Az győződelémért, mellyet az bűnön halálon, Poklon vejendő vala, úgy tartyan azt meg akkor, mint ha már kezében lett volna.

Gratiarum actio.

(*Accepto pane Eucharistico, ante ejus exhibitionem*) per Ministrum Ecclesie dicenda.

O Hbünösökön könyörülő Sz. Ur Isten! légy áldot mind örökkön örökké hogy (ez Sz. Vacsorában) lelki eledelt kézítettél és igértél minekünk, amaz te beszeded nec igazsága szertint, az holot azt mondottad: **E Z A Z E N T E S T E M**, melly ti érettetec meg törettetic. Oh adgyad kegyelmes Atyánk! hogy miképpen ez Sácramentomi kenyeret kezünkkel el fogjuk, és hozzánk veszfűc; azonképpen amaz élet nec kenyerét, sz. Fiad valóságos testét igaz hitünkkel vehesuc el, mellyel tápláltassanac lelkeinc az örök életre. Amen.

NB. Ebbül az értelmes Tanító formálhat más hálaadást az Pobár ki szolgáltató sához illendőt.

Alia brevior ex Joh. 6. 48. 50. 58.

Aldot az Istē az mi Urunc Jēsus Christus-nac Atyya, ki a' Választottaknac igerte amaz élet nec kenyerét, melyben az ki eszik, sem miképpen meg nem ehczic. Oh édes Atyánc! adgyad mostanis igaz hiveid nec amaz kenyeret az ki Menyből jöt alá hogy a' ki abbá eszic meg ne hallyon, hanem éllyen mind örökké Amen.

NB. Itt

NB. Itt is a' Tanito formállyon más hálaadást a' Pohár ki szolgáltatásához illendőt.

III. Miért kel a' kenyeret meg torni?

R. 1. Hogy elhidgyüc azt: hogy az mely bizonnyal az kenyér meg törtet, s;intén olyan bizonnyal az Christus teste meg törtet: mi érettünc, &c. q. Cat. 75.

2. Hogy elhidgyüc azt: hogy az mely bizonnyal (az el tördelesben és s;egdelesben) az kenyérnek edgyic része, az másic részétől külön s;akasztatic, s;intén olyan bizonnyal az Christus b. teste és lelke egymátiul (a' kereszt-fán) külön s;akadtak, es váltac. Urs. p. 466.

NB. Ezen Christus s;ent Testének, és lelkének egymástul való el valását A' Sz. Liturg. az kenyérnek es Bortnak külön tételinek jelivel, es Ceremoniájával rajzollja es fejezi ki. p. 17.

3. Mert az kenyérnek meg s;egéfit az Régiek is megtartottac. 1. Cor. 10. 16. A' kenyér az mellyet meg s;egünk &c. Ezért az egész s;ent Vacsorát kenyérnek meg s;egélinek neveztek. Act. 20. 7.

IV. Miért kell a' Tanitonak ki adni a' kenyeret es Bort?

R. Hogy elhidgyüc azt: hogy az melly bizonnyal az Tanéto a' kenyeret es Bort ki adgya testünc táplálására; s;intén olyan bizonnyal önnön maga az Christus az ő valóságos testét és vérét s;envedésének es halálának érdemével edgyüt adgya (hitünknek) lelkünknek táplálására.

V. Miért mondgya: Vegyetek, egyétek? Avagy miért kel az kenyeret, és Bort kezünkben vennünk, meg ennünk, és meg innunk?

R. 1. Hogy elhidgyüc azt: hogy az mely bizonnyal az kenyeret kezünkkel meg fogjuc, és testi s;ajunkkal

hosszanc vesztük: sőtén oly biztonnyal az Christust és az ő érdemét, lelkünknek kezével, az igaz hittel meg fogjuk, és magunkhoz kapcsoljuk és sőtén ugy lelkünkhez borrettyük (hitünknek karjai között) mint az Simeon testi öleiben fogta, és meg apolgatta ötet. Luc 2.

2. Hogy elhidgyük azt: hogy az mely biztonnyal az kenyér és bor, (mellyet testi sájunkkal esünk és isünk) testünket táplálja ez idő berent való életre; sőtén olyan biztonnyal az Christus valóságos teste és vére, (mellyet lelki sájunkkal esünk és isünk,) lelkünket táplálja legelteti az örök életre (*q. Cat. 75. 79.*) mert el híven és elmélkedvén arról, miképpen fejtettet volt meg az Christus teste (ki omloct sőtén vére) az mi bűnünk bocsánattajért, Istennel való meg békélésünkért, és örök életünk meg nyereséjért, ezzel az hitnek sőtén elmélkedéssel; fokkal fogantatásában tápláltatnac az mi lelkeink az örök élet felől való bizonyosabbban; hogy nem mint az kenyér (es bor) táplálná testünket ez idő berent életre.

4. Hogy elhidgyük azt: hogy az mely biztonnyal testi képpen edgyesülünk az bevőt Sacramentomi kenyérről és borral, sőtén olyan biztonnyal lelki képpen, *Mystice* edgyesülünk az Christussal; Mert az Sz. Lélek, ki az Christusban és mi bennünk lakozic, az ő titkos munkálkodása által, minket mint tagokat az mi testünkben az Christusban bé olt, új életre bennünket meg elevenét, (*fusus q. Cat. 76.*) az Christus kegyelmében és jó tereményiben részesét, oly bizonyosson az mely biztonnyal az igebelü igereteket halljuk, és a Sacramentumnac külső jegyeiben edgyesülünk.

- Edgyesülünk mi magunk közöttis, mert noha mi hívek lokan vagyunk, mind azon által csak egy titkos testet té-
sünk

Énnc ama fő alat: mely az Jესus Christus. X

Ennek azért az mi lelki edgyesülésünknek, meg csalhatatlan czimere, pecseti, záloga, és látható bizonyysága az Urnac ſent Vacsorája. 1. Cor. 10. 16. 17.

NB. Ezekben és az több Sacramentumi cselekedetekben a Christus úgy iratic meg, mint ha mi előttünk feſtettetet volna meg. Gal. 3. 1.

VI. Miert nevezi az Christus a' kenyérét ő Testének né az ő Testének jegyének? Így az Bort is ő vérenek, nem az ő vérenek jegyének?

Mert ez a Sacrametom az jegyzedő lelki kegyelemnec nem csak jegyzésre, hanem közlésére is rendeltetett (amp. ex q. Cat. 79.) Mert az mely bizonyyal s valoban az Christus ſent lehellésinec jegye által a' Tanítványoknak ſent lelk et ada, ſintén olyan bizonyyal az ſent jegyekkel tudniillie az kenyérral és borral (minden méltó vendégeknek) adgya az ő tulajdon testét és vérét.

VII. Mikeppen adgya nekünk az Christus az ő testét, holott az, az Egben vagyon, és mi töllünk itt ez földön nem látatik?

R. Ez az mi értelmünket felül haladgya; hanem itt a' hitet kel elő vennünk, úgy hogy ha ſintén ez nagy titkot az mi értelmünk elégképpen meg nem foghattya; mind az által el kel hinnünk mind azt: hogy az Christus az ő tulajdon testit adgya nekünk; (mert ő felsege püſta jegyekkel bennünket nem jádzottat; hanem a' mit meg ígért im ez igeretnec ſavaiban: Ez en testem azt igaz igereti ſerint be-is tellyesíti) mind azt: hogy a' miképpen a' kenyér testünknek erőt ad, és azt táplállya ez idő ſerint való életre. Így az Christus teste táplállya élteti lelkünket az örök életre. Mert az Sz. Lélec az ő titkos munkájával az Christus

Itus testibül mi belénc életet fuval vid. fufius Calvin. in 1. Cor. 11. 24. coll. cum Comm. in Harm. Évang. Ez t penig el hihettyüc ebbül; Mert hà Illyés Pogácsája és vize 40. napig va o erôt ada néki *Horebben* 1 Reg. 19. 8. és ha az Manna 40. éftendeig táplalta Izraelt a puftában. Ményivel inkább amaz igaz életnek kényere, es Mennyei Manna az Christus teste (ha azt igaz hittel vevük) örökké el tartya lelkünket. Errül a' kérdésül bővebben lafd Calvin. in 1 Cor. 11. 24 & inf. Con. 52, q. 1. exeg. n. 3.

VIII. Micsoda igék ezek, Ez az én testem? ez az én Vérem?

R. Nem valami babonás igéc, mint ha ezeknek elmondása által az kenyér valóságos testvé válne az Christulnac, &c. az mint a' Papi tánc mondgyác, vagy ezeknek az Igeknek elmondása után az Christus valóságos teste jelen volna az kenyerral, vagy benne, vagy alatta, mint a' Lutheristák értic.

Hanem ezec 1. meg bntelö igéc, és meg különböztetöc, mert ezekkel az Igekkel meg-különböztetic az kenyér az othon való kenyértül; az bor penig az othó való bortul; és arra bnteltetic, h. e. rendeltetic, hogy ti bnti bnterint legyen az Christus testinec és vérinec Sacramentoma. Itt azért ród meg azt: hogy az Consecratio nem csak ezekben az igékben áll, hanem az köhyörgésben, az Igének és az igéreteknek magyarázásában is.

2. Sacramentomi Igéc ezec, mert ezekben az Igekben az kenyér példazoképpen mondatic Christus testének, mint az frigy láda, Jehovánac és Istennek, Num. 10. 35. A' környülmetelkedés (Gen. 17) és ma is az Szivárvány (Gen. 9.) Isten bntvetségének és amaz 7. Tehenec 7. éftendönek. Gen. 41. 26. Az Christus köbiklának. 1 Cor.

10. 4. Vagy hasonlatossággal szerint, mint keresztelő János Illyésnek Matt. 11. 14. Herodes Rokánac Luc. 13. 32. Az Christus ajtonac Joh. 10. 7. Utnac Joh. 14. 6. Szólótónac 15. 15. NB. *Hac locutio non tantum metaphorica, & Metonymica; Sed etiam Sacramentalis dicitur, quia simul exhibitio rei signata promittitur vid. fusi. Bucan. L. 48. q. 46.*

3. Igéretnek bevédi ezec: mert ezec azt mutattyác, hogy az Ur Vacsorájában nem csak püsta kenyeret vévünk, hanem önnön magát az Christust ez hitnek általa.

DOCTRINA. I.

Tanuld meg innét azt, hogy: *A' Sacramentombeli jegyekkel az idvefséges igéretnek (avagy az jegyeztetett lelki dolgok annyira egyben vadnak köttetve, hogy valaki azokat az jegyeket igaz hittel vévsi; tehát az lelkiket is vévsen önnön magának. Avagy így: Az ki az Sacramentumbeli kenyeret hittel vévsi; tehát az a' Jésus Christus testében lelkiképpen vévösül.*

Ez Tudományac meg erőlsítésének alkalmatossá-gával lástuc.

I. Azokat az igéreteket; mellyek az Sz. Vacsoráról értetnek minéművek ezek:

A' kenyér Az én testem, mely ti érettetek meg tórettetik.

Az Pohár az én vérem, mely sokakert ki ontatik. Matt. 26. 26.-28. Marc. 14. 22.-24.

A' kenyér Christus testével valo közösülés.

A' Pohár Christus vérevel valo közösülés. I. Cor. 10. 16. q. Cat. 77.

II. Azokat, az mellyek ama Mennyei és lelki kenyerről az Christus testéről, (mellyet az Sz. Vacsorában való bent jegy példáz, és meg peccsétel) értetnek, Joh. 6. mi-

neművek ezek: v. 33. *Ad életet ez világnak, v. 35. Nem ehezik, nem somjáhozik, &c. v. 50. 51. Nem hal meg, hanem él örökké. v. 54. örökélete vagyon, és en fel támasztom azt. &c. v. 56. En bennem lakozik és én is abban, v. 57. El az is én általam.*

U s ű s.

I. Infor. Itt vedd ebedben, hogy mikor a' külső példázó jegyekkel, az belső példázatot lelki dolgoc egyben köttetni, (avagy azokkal edgyűt adadni) mondatnac, az az egyben való köttetés, (avagy az jegynek az jegyeztetet dologgal való edgyesülése) nem természetű, avagy helybeli; hanem Sacramentumi légyen. &c. *Vide fufius Woll. C. 22. n. 15. & 24. n. 14. Bucan. Loc. 46. q. 12. Urs. p. 466.*

II. Refut. Meg czáfoltatnac hát az Pápiſtác, kik azt fogják reánc: hogy pusta jeleket vesűnc az Sacramentomban; nem, hanem mind azokat az bép ígéretek, mellyeket lás: *q. Cat. 77.* de ennek oka tsak ez: hogy nem tudgyác a' Sacramentomnac titkait, és az mit nem értenek, azt kárhörtattýác.

III. Hortat. Kérjed tehát az Sz. Lelket, adgyon ténéked. 1. Jozan értelmet. 2. Igaz hitet. 3. Megtérő lelket. 4. Sz. bberetetet (mellyek nélkül méltó védeg nem lehecz.) Igy léßen hogy mind ama Sacramentomi ígeretekben, *Sup. s'* mind ama Mennyei és lelki kenyér felől. *Joh. 6.* meg mondót bép ígeretekben rébed léßen.

D O C T R I N A. II.

Az Ur Vacsorájában való kenyér nem változik el természetserent az Christus valóságos testéve. Hanem tsak tiati berent, és pedazoképpen mondatic a' Christus teste-
nck,

nec, mert ihon nem mondgya az ſent leczkében hogy el változic; hanem tsak azt mondgya: *Ez az én testem.* NB. Azt fem mondgya: hogy légyen én testemmé, Azt fem: hogy az kenyérben, vele, vagy alatta az én testem, v. q. *Cat. 78.*

R A T I O N E S.

I. Ex v. 24. Mert az Christus teste meg tórettetett mi érettűnc, meg feűttetett, fogantatott az ſűz Mariánac meheben, ſűlettetett, ſenvedet, meg-holt, fel támadott, &c. *Ex Symbolo Apostolico* Ezeket penig nem mondhattuk az Oltya felől.

II. Ugy mondatic az kenyér Christus testének, az mi-képpen az Pohár Uj Testamentomnak vérenek 4F. 25. de az Pohár példázoképpen mondatic annac (mint magokis az ellen kezűc és mer nec itt valami figurat, mikor azt mondgyac; hogy *Continens*, h. e. *poculum dicitur pro Contento*, h. e. *vino*) azért az kenyéris nem tulajdonképpen mondatic Christus testének.

III. Ex v. 26. Mert ha az oltya volna a' Christus valóságos teste, tehát az Ur Vacsorájának eddig meg kellett volna ſűnni, vegenek kellett volna ſakadni, es azt többé nemis kellene ki ſolgálatni; mert v. 26. addig parancsollya az Christus az Sz. Vacsora ki ſolgálatását az miglen eljövend. Ha penig az Christus az mint ök mondgyac valóságos test ſerént az Oltyában ez földön jelen vagon, mi modon áthat fen tovább, ez az Sz. Sacramentum? De vallyon hová tőűc amaz *Articulust* az *Credoban*; *mene Mennyegben, onnan léűen el jövendő, &c.* Es Urunknak-is amaz *ſavait.* Job. 12. 8. & 16. 28. Es amazz. *Act. 3. 21.*

IV. Ugy változic el a' kenyér az Sz. Vacsorában, az

Hh2

mint

mint a' több Sacramentomnac *Meteriái*, azok pedig sem az O Testamentomban el nem változtac, (mint amaz ertz kigyó a' frigy láda, a' manna a' köökla; sőt meg a' Hufvétí bárány-is, hanem azok mind csak a' Christust példázta) sem pedig az Uj Testamentumban az kereszt-ség vize el nem változic. *q. Cat. 78.* azért az Ur Vacso-rájábanis nincs különben az dolog, mert egy természetűek az Sacramentomoc.

V. Mert az *Transsubstantiatio* az egész Sacramentomoc el fordettya, mert az mint hogy minden Sacramentombá, így ebbenis két dolog vagon. 1. A' külső látható jel, mely az testet táplálja, avagy az lelki táplálódást ki rajzolja. 2. Az belső láthatatlan lelki dolog, mellyel az lelek táplálodic, ezek közöttül pedig edgyiket sem vesic a' Pápistác. Az külső jegyet, nem; mert azt mondgyac: hogy az el változik. Az belső lelki dolgot nem; mert lelki száját, kezét, (az ki azt el fogná.) ök itt nem ésmérnek, sőt azzal minketis csufolnac, azért igazán semmi Sacramentomi dolgot nem vesnek. *NB. Adde analogiam signi et rei signatae, &c. vid. Urs. p. 493. n. 9.*

VI. Mert ha el változnek, nem nevezné az után az Apostol kenyérnek, de mind az Vacso-ra elöt, s' mind annakutanna annac nevezi. v. 23. 26. 27. 28. 1. Cor. 10. 16.

VII. Mert valamely dolgokat az Sz. Irásban olvasunc: hogy el változtanac, azon dologoc mind az ő néminemű jegyekkel edgyüt változtanac el, mint az Loth felesége, sóbálványá. Gen. 19. 26. Az Moses pálczaja, kigyó a' Exo. 4. 3. Az víz Borrá. Joh. 2. 9. Az Egyiptomb li vizek vérré. Exo. 7. 20. 21. Mely két utolsó dologoc úgy változtac el, hogy mind színeket mind izeket el hattac, mert

mert az Egyptombéli vizeket az lakóloc, nem ihattyác vala, az Canabéli viz pedig ugy hogy mikor az Nánagy meg költölte volna az vizből változott bort, jo bornac dícsere. *Sic Cetera recensē*, hogy vagon tehát a' Pápistác *Transsubstantiatioja*, holot azt mondgyác: hogy az Ostyának valósága el változic: de az sine s' ize meg marad.

VIII. Mert az következnék hogy mikor Urunc az Sz. Vacsorát berzette, az maga testét vötte volna fel, azt törté volna, azt adta volna, azt öttek volna az Tanétyányoc testibájokkal, söt magais az Christus önnön magát ette volna. Azt mondgya pedig: hogy az kenyeret vötte, és azt törté meg, &c.

IX. Mert ilyen képtelen dolgok következnének ki belöle. 1. Hogy az Hypocritác és hitetlenekis ennek az Christus testét, mert azokis gyakorta élnek az Sz. Vacsorával (igy az Ostyávalis) és idvezülénék, mert az ki ési az Christus testét öröc élete les;en. Joh. 6. 54.

2. Hogy az Egerekis az Christus testet ennek, és idvezülénék, ha *Casualiquo*, azok meg rágnác az Consecratio után meg maradot avagy Templomban el rejtetet Ostyát.

3. Hogy az Christus teste valóságosson az mi testünké változnék, mert az kenyér teste szokot változni.

4. Hogy az Christusnac nem volna igaz teste; hanem láthatatlan, tapasztalhatatlan, egyber s-mind, avagy azon egy időben több helyeken jelen lévő, mert ha hátsor az I-gét rea mondgyákis az Ostyára, de ugyan tsak ostyát lác és tapasztalható; nem a' Christus testét, az melly látható, tapasztalható, Luc. 24. 39. és bizonyos helyben rekesteret. Act. 3. 21.

5. Hogy az Christus teste listből formáitátnéc, mert az Ostyá abbul les;en.

6. Hogy az Anyaszentegyház is valóságosan Christus testvévé változnék, mert aztis az Christus testének nevezi az Irás. Eph. 1. 23. de nem testi módon, hanem lelki és titkos értelemben.

U s u s.

I. *Informat.* Itt ved eñedben K. O. mi legyen az oka, hogy ez világ nem edgyezhet meg az Ő. Vacsora felől való értelemben? ez az oka, hogy az Sántan mindenkor, támaft eretnekeket, (kik által az tista Tudománt megvesztegeti, es az fetétségnek Országát építi), mint az O-Testamentomban. 1 Reg. 18. 21. 22. Az Christus idejében Matt. 22. 15. 23. az Apostoloc idejében 1 Cor. 15. 12. Az utolsó időkben 1 Tim. 4. 1. *Amp. ex Mat.* 13. 25. & seq.

U s u s.

II. *Refut.* Meg czafollya ez a' Pápistákat és Lutheristákat, kiknek értelmeket láld sup. q. VIII exeg.

Obj. De azt mondgyác, *meg lehet csudatétel által elváltoztatni.* R. Meg űntec mind a' csudác, és mind azokat tevő rend kívül való űemények; hanem rend berint való űeményec által igazgattyá Isten az Ecclesiát 2 *responsio est in ratione VII.* Δ--ti.

2. Az Christus mondotta azt: *ez az én testem.* R. Miis azt vallyuc; de nem az vagyón a' kérdésben, ki mondotta és ha az Christus mondottae? mert az nyilván vagyón; ha nem ez a' *questio* miképpen mondotta, *proprie an improprie?*

3. Obj. *A' Christus űavait nem kelle meg változtatni?* R. Azt az mellyet az Christus mondot *Improprie* tulajdon értelembre nem kel változtatni, *nec contra*; De ezeket *Improprie* mondotta, mint az tőb Sácramentoni űollásibul meg

meg tetőic, azért nem kel valóságos és tulajdon érteleme
vonní, mint Ők cselekedőc.

2. Többet tőcnek az Pápistác és Lutheristác az Chri-
stus bešédihez, hogy sem mi, és tőb *absurdumokis* jőnek-
ki az Ő értelmekből.

4. *Nem mutathattjuk meg az šent Irásban, hogy az ke-
nyér jegye az Christus test nek?* R. Nem betű šerint, de
meg mutattuk értelem šerint az tőb Sácramentomoknac
természetiből, mellyec jeleknek mondathac. Gen. 17. 11.
Rom. 4. 11. Amp. ex Exod. 12. 13.

2. Mutassac meg őkis elsőben az šent Irásban; hol vā
az transsubstantiatio h.e. az hogy el változzec az ostya; azért
ezzel úgy meg torkollyuc őket, mint Urunc az Phariseu-
lokat. Matt. 21. 24.

5. *Meg lehet Ištentől?* R. Nem az a' kérdésben, ha meg
lehet Ištentől. hanem az a' kérdés ha meg cselekedőc? az
kővekből Abrahámnac magot teremhet Isten de meg tse-
lekedőc Matt. 3. 9.

2. Nem cselekedőc Isten az maga teremtesivel ellenke-
ző dolgokat, nem hazud hát; nem cselekedőc hogy két Ištē
légyen, az Ubiquitas pedig csak magát illeti az Ištent.

6. *Az emberi természet el válhatatlanképpen edgyesült
az Ištēni természettel azért valahol vagyön az Ištēni termé-
šet ott vagyön az emberi természet is?* R. Úgy edgyesült
de edgyic természet sem változot el az másik természet, ,
hanem mindenic meg tartotta az maga tulajdonságát,
mint az arany, és az ezüst, az aranyos pohárban, A' tűz és
a' vas, a' tűzes fegyverben mellyben mindenic meg tartotta
az ő természeti tulajdonságát, mert az vas vág, a' tűz ég,
v. fus. Buc. L. 48. q. 73.

2. El válhatatlanképpen, edgyesült az Nap az Ő

goffágával, de azért a' nap nincsen ott mindenütt az hol az Ő világoſſaga, mert az ez véles világra ki terjed.

III Hortatorius. Intetel azért innen, hogy hidgyed igaznac lenni az értelmet, v. *ſub. q.* VIII. és rejs el ſi ved-nec belső rejtekeben, erre penig indicsanac az Δ -felső okai.

C O N C I O L.

DE Eadem Cœna Domini.

T E X T U S. I. Cor. II. 24. *Ex verbis*
Hoc facite in mei recordationem.

E X O R D I U M.

OLvassuk az Ő-Testamentumban, hogy mikor Isten a' hufvétí Báránt rendelte, Exod. 12. akkor az Izrael fainac erős parancsolattal meg parancsolta: hogy a' hufvétí bárány környűl levő ceremoniát meg tarcsák, v. 23. Igy ſinten mikor a' Jéfús Christus a' ſ. vacsorát (melly a' hufvétí bárány helyében következet) ſerzette, akkor az Ő tanítványinak erős parancsolattal meg parancsolta: hogy a' ſ. vacsorában levő ceremoniákat, vagy tselekedeteket meg tartsák, és hogy valamit Ő fellege a' ſ. vacsorának ki ſzolgáltatásában tselekedet tehát Ők is azt tselekedgyek in textu.

Partes.

I. A' holot jelenti parancsolattját Úrunknac, mikor azt mondgya: ezt tselekedgyétec, vide Δ .

II. Véget az Parancsolatoknac, ez igekben; az én emlékezetemre, Illustra & ampl. ex Exod. 13. 9.

E X E G E S I S.

I. *Quest.* Mit teſen ez; Ezt tselekedgyétek?

R. Az az; 1. Vegyétek 2. Hálakat adgyatoc. 3. Tör-jétec. 4. Adgyatok.

II. *Mi*

II. Micsodásnak kel lenni az *Christus* emlékezetinek?

R. Vide Calvinum in Locum 1 Cor. 11. 26.

III. Hány fele az *Christus* emlékezeti?

R. Vide Vendel. Lib. 1. Cap. 23. Thef. 23.

D O C T R I N A.

Minden az *β.* Vacsorának ki szolgáltatásához tartozó dolgokban az Tanítóknak az *Jesus Christust* kel követniek.

Confirma ex quaest. 1. Superiori.

U s u s.

I. *Refutato.* Meg czáfoltatnac az Pápisták, az kik sok képpen tavoztanac el az *Christus* cselekedetitül. Lassuk rendel.

1. A' *Christus* vette az kenyeret; ők pedig csak az kenyérnek vételevel meg nem eléget; nec; hanem fel emelic és fejec felet mutogattyák.

2. Az *Christus* kenyeret vett, mellyel akkor éltek; ők pedig Ostyát véstnek.

3. A' *Christus* nem belyegezte meg a' kenyeret; ők pedig meg belyegezic; mert arra febület kepet nyomnac és tsmálnac, az Isten parantsolattya ellen, ki meg tiltotta: hogy semmi hasonlatóságot ne tsinállunc és ne imádgunc.

4. Az *Christus* hálákat adot, és ezekkel az igékkel: **EZAZENSTEM**, (de nem tsak ezekkel, Sup. Con. 49. q. VIII. exeg.) *Consecrasta*, meg bentelte a' kenyeret; ők pedig ezekkel az igékkel a' kenyeret nem tsak contecrállýác; hanem elis változtattyác, (hogy már) mert azt mondgyác; hogy ezeknek a' meg emlitet igek nec el mondásával a' kenyér az Urnac testivé változic. Ide járul ez-is: hogy a' *Consecratiot* tsak ezekben a' meg emlitet negy igékben állattyác, mellyek közze mind az által

ezt is hozzá tesic: Mert.

5. A' Christus a' pohárt vötte, és mindeneknek atta, ezt mondván: Igyatoc ebből minnyájan; ôk pedig el fogjác azt az kôlsegtől, és tsak az Papoc iéssác.

6. Az Christus az pohárban tistra bort adot; de ôk ast is meg egyelétic vizzel.

7. Az Christus az ô emlékezetire parancsolta hogy cselekedgyéc azt; ôk pedig azt az Sz. Vacsorának végét, Isteni imádásfra fordéttyác, hogy az Sz. Vacsorában nem tsak emlegetse az ember az Christust, hanem ugyan imádgya ôtet az Ostyában; mert a' Consecratio után a' Páterek az Ostyát úgy imáttattyc a' kôlseggel; söt ônnön magok-is binten úgy imádgyác mint tulajdon magát a' Christust. 2. Az bentekek tistetségeis Misét bôlgáltatnac. 3. Az meg bentelet kenyeret Egi háboruknac, bel veseknek le tsendesétélere, gyuladáfoknac meg oltására fordéttyác, &c.

8. A' Christus Mise nélkül, és minden O Testaméntombeli Ceremonia nélkül bôlgáltatta azt ki; ôk pedig foc Ceremoniákkal bôlgáltattyc ki, mellyet az Apostoloc sem nem tudtac, sem nem tselekedtek, mint: Az Ur Vacsorájakor Misét mondanac, gyertyákat égetnek, csengetnek, az Misét (hogy ahöz töb biferetôket edessitsenek) arannyal, ezüsttel, drága esközökkel (mint az alakot) ekesgetic, mellyeket az Christus nem tselekedet, sem pedig az Apostoloc; hanem az Romai Pápa tojománya.

9. A' Christus gyülekezetben bôlgáltatta azt ki; innen vagyon, hogy nem azt mondgya; hogy vegyed és egyed; hanem azt: hogy vegyétek, egyétek, melyből ki tetzic; hogy az Sz. Vacsorát nem tsak egynek; hanem többeknek kel venni, és hogy gyülekezetben kel annac ki bôlgáltat-

gáltatni; ők pedig csak edgy embernek is menten hájában tolynac az Oltyát, annyival inkább ha Cálvinistából (az mint ők hijjac) Pápiát csinálhatnac, sőt csak magok is az Páterek magános Misétet Celébrálnac.

10. A' Christus nem gyontatot fülben valo sugás által; ők pedig erőszakot tēven az lelki ismereten, a' gyonásban a' fülben valo sugás által ki horgásjac az titkokat az sivekből, és meg az földi Királyoc titkait is az gyonásban horgásjac ki.

11. Az Christus A' stálhoz űlt; ők pedig Oltárhoz állanac.

12. Az Christus az kenyeret meg tőrtē; ők a' st el rontottac, amaz apro pénz forma kenyérkének bé hozásával.

13. Az Christus az kenyeret és bort kezekben adta az vevőknek; ők az köz népnek hájokban tēsic az Oltyát, mint ha az ő hájoc tisztáb volna az ő kezeknél.

14. Az Christus a' s. vacsorában tel sival sollow; ők amaz őtt igéket (supr. n. 4.) susogva és lassu sival mongyac el, arczal a' néptől el fordulván.

15. Az Christus az s. vacsorában olyan nyelven sollow, mellyet az jelen lévőc értettek; ők idegen nyelven sollownac az Misében, mellyet az Irás tudatlan nép nem ért. Hát meg, hogy az Ur vacsoráját Misēnc neveztec, (mellyet tulajdonképpen áldozatnac hivnac, el halgatom.

2. *Meg czáfollja a' Lutheranusokat*, kik is az Ur-Vacsoráját Oltyával osjtyák, és a' kenyérnc meg sēgēsit köz dolognak tartják &c.

II. *Redarg. & Refutat.* Oh Felsēges nagy Ur Isten! melly igen fokképpen vétkeznek, és távoztak el az Christus rendelésitől az ellenkezőc.

1. Vétkeznek az Ő. Vacsorában az Christus emberi természetét ellen, mert azt mondgyák; hogy az Ő dicsőséges testét, ki az egekben vagyon az Ő bűnös hájokkal ragják, és a' Christus igaz emberiségét el fordittyák, mikor az Ő testét láthatatlannak, tapasztalhatatlannak mondgyák az Ur Vacsorájában, és azt mindenűt jelen valonak tanittyák, az Apostoli Credo ellen: Ascendit &c.

2. Vétkeznek az Ő Istenfége ellen, 1. Mikor meg fosztyák Ő Felfigét az Ő Istenfegétől, és az emberi testre ruházzák mikor azt mondgyák, hogy mindenűt valahol az Ur Vacsorája ki foglaltatik hely berint jelen vagyon az Ő Fent Teste. 2. Az Isteni imádást az testre, avagy az Ostyára ruházzák, mert az Ostyát Isten gyanánt imádgyák. 3. Az Teremtetést nagy káromkodással az Misés Papra ruházzák, mikor azt mondgya az *Sacrificulus* amaz versben. *Iste qui Creavit me, dedit mihi creare se, Et qui Creavit me sine me, jam creatur mediante me.* Ezért az Sactificulust fellyeb tészik a' szűz Máriánál, mert Ő csak edgyber fogadta méheben az Christust, ezek pedig valamennyibber akarják annyibber teremthetik az Christust.

3. Vétkeznek az Christus edgyber valo áldozattya, elégtétele és érdeme ellen, mikor nem tarttyák elégségesnek az Christusnak edgyber valo érdemes áldozattvát; hanem mindenkor meg áldozzák az Christust az Misében. *Contr. Heb. 9. 25. & 10. 14. & q. Cat. 80.*

4. Vétkeznek az Christus szerzése és Sácramentomi cselekedeti ellen; mikor az Christus nem az maga testét vette, nem azt törté, nem azt adta, es telti hájokkal az Tanítványok is nem azt vették, hanem azt mondgya; Vevé a' kenyerez, &c. (*recense supra dict. rationes*) Ők pedig az ostyát veszik, az Christus testet ostyák.

5. Vét-

5. Vétkeznek az Sácramentumok természetellen, mert minden Sácramentumok hűnt jegyek voltak, kik a² Christusban való lelki jokat példázták, és sem az O Testa-
mentomi Sácramentumok el nem változtak, sem az Uj-
Testámentomban az kereszttségnek vize el nem változik;
9. Cat. 78. hanem csak ezt akarják Sácramentomi termé-
setibül ki venni.

6. Vétkeznek az lelki ílméret ellen, mikor azon erősa-
kot téstnek: és minden titkokat ki horgásznak az gyonásbá
mellyeknek Isten az vizsgálója.

7. Vétkeznek az természet ellen, mert soha az termé-
setben sem eset olyan el változás, minéműt ök tanítanak,
hogy az természet valósága el változot volna az Ő nemine-
műsegei nélkül, mint az Loth-felelőge Só-Bálvánnyá, az
Moses pálczája kigyová, az Aegyptombeli vizek vérré, az
viz (Joh. 2) Borrá. Ezek pedig ize nen, sineknek, és némi
néműsegeknek el változásával lettenek Sup. Rat. 7. Cő. 49.

II. Redarg. Vétkeznek mi közöttünc is a' Tanítok,
ha Ő köztök olytak találtatnának; kik a' Tanúságban be-
foglalt, és a' magyarázatnak első kérdéscskéjében elő-
fámlált essentialis actusokat ha mind nem is; de azok kő-
zöt avagy csak a' gratiarum actiot (avagy tudva vagy tu-
datlanul) el-mulatnák.

III. Hortat. Intetnek a' Tanítok, kövessék a' Chri-
stus cselekedetit vid. Sup. q. I. exeg.

C O N C I O. LI.

DE eadem Cæna Domini.

Ex Quæstione Catechetica 80.

T E X T U S. I Cor. II. 25. 26. 27.

E X O R D I U M.

Olvassuk Exod. 16. hogy Isten Mennyei Kenyeret-
ada az Népnek, de ezzel az Nép meg nem elégedvén
ismét zugolodék. Exo. 17. az italért, mivel hogy az test-
nek táplálása kettőben áll: 1. Etelben. 2. Az Itálban. Így
az leleknek táplálódása, a' Christus testinek ételiben, és
véreinek itálában áll, (vid. Joh. 6. 54.) melly Christus vé-
rinek külső és látható jegye a' Sacramentombeli pohár,
melyről ősepen tanít ez a' mi fel vett leczkenk.

Partes. A' holot vagy on:

I. A' Pohárnak vétele, és annak ki adása, avagy fogláb-
tatása, v. 25. Confer. cum Evang.)

II. Ideje, Mikor.

III. Az Christus szavai és parancsolattya. v. 25.

IV. Az ő Parancsolattyanak vége ibid.

V. Az ő Vacsorával, való jól élése, avagy annak vé-
gének elkövetésére való intés v. 26.

VI. Annak ideje, meddig, tudniillik mind világ vége-
zetig ibid.

VII. Azzal méltatlanul élőknec bűnöknek nagy vol-
ta. v. 27. Mert ugyanis mint bintén az ki az Király leve-
lét, avagy az arra függéstet pecsétet el saggattya s' meg-
tapodgya, az Király ellen vétkezik az. Így az ki ez binté
jegyeket meg nem becsűlli, vagy méltatlan magának rag-
gadgya, az Christus ellen vétkezik az: Mert ezek az ő ő
Testének és Véreinek jegyei. Ezértis az kenyér ő Teste-
nek, az bor ő véreinek mondatik példazoképpen.

E X E G E S I S.

I. *Quaest.* Miképpen mondatik az Pohár Új-Testá-
mentomnak verinek és Christus verinek?

R. *Duplex Metonymia.* 1. *Contentis pro Contento.*
2. *Signi pro Signato.* Példazoképpen mondatik Új-Testá-
men-

mentomnak vérenek, Christus vérenek. Marc. 14. 24. mert az példazza az Christus verét, az mely az Uj-Testamentomban öntetett ki sokaknak bűnök bocsánattárá, sőtén úgy mint az kenyér felől hallottál oda fellyeb. *Exegeti 2 de Conc. de Cena.* 2. Hogy pedig az pohárt mondgya, erti azon pohárban lévő bort.

Azért summa szerint a' pohár Uj Testamentumnae mondati példazoképpen, mert a' pohár az uj Testamentumnae avagy inkább a' Christus vérenek (mellyel az uj Testamentum meg erősitetet) jegye és petséti.

II. Milyen (avagy miben állhony) a' Testamentum?

R. Ezt e' világi Testamentumnae példája szepten meg vilagosittya; mert valamely dolgot (avagy requisitumoc) a' Testamentumban meg kívántatnac mind azoc ebben-is szepten fel találtatnac. Mert ebben.

1. A' Testamentom tevő a' Christus, ki halálához készült.

2. Az örökség, melyről az Testamentomot tőtte, amaz örök élet, mellyet kereset mi nekünk az ő halálával.

3. Az örökösök mi vagyunk hűvek.

4. Az tábla avagy az Testamentom levél, az melyre az irattator, az szept irás.

5. Az Pecsét, mellyel meg erősitetet az mi Nemes levelünk az szept irás, melyben minden lelki szabadságunk bé vagyunk írva, a' Sacramentomoc.

6. A' Testamentom tételnek bizonyági, kik annak halloi avagy tudoi voltanak, az Apostoloc es Evangelistác, így az O Test. az Prophétác.

7. A' halál; az mely nélkül az Testamentom erőtelen a' Christus halála.

III. Miert mondatik uj Frigynak és uj Testamentumnae

R. Uj

R. Uj Frigynek (avvagy Szövetlegnek) azért mondati; mert a' Christus az uj Testamentumban uj frigyét kötöt mi velűnc. h. e. az ő O frigyit renoválta meg újította; mert mi azt meg rontottuc vala. Jer. 31. 32. (NB. *Fœdus Dei est unum quoad substantiam; duplex quo ad modum administrationis*) Uj Testamentumnac penig (melyben a' Christus meg áldoztatot) azért mondati: hogy meg különböztessek az O Testamentumtól, mellyben a' Christus meg áldozando vala. v. ús. Urs. p. 468.

IV. Hát miképpen különböztetik meg az Uj Testamentum az O Testamentumtól.

R. i. Mert az O Testamentomban sok árnyékok és terhes Ceremoniák voltak; de az Uj Testamentomban mind azoc meg tisztának és a' Christusban bé tellyesdedtenec.

2. Az O Testamentomban az véres áldozatok áldoztatoc meg; De az Uj Testamentomban önnön maga az Christus, Istennek amaz ártatlan Báránya áldoztatoc meg.

3. Az O Testamentomban az Istennek Törvénye homályosab volt, az Istennek Országais s;orosab, az Uj Testamentumban penig világosab; és a' Pogány népek-reis ki terjesztette Isten az Evángeliomot.

V. Miért hogy a' Testamentum Fœdusnak is az az Frigynek is mondatik?

R. Fœdusnac az az: Frigyec azért mondati mert abban az Isten igeretet tés;en, arról: hogy minékűnc kegyelmes Atyánc, Istenűnc les;en a' Christusban ha mi is frigy engedelmséggel járunc ő elötte; mint Abrahám, Gen. 17. Erről az Isten közöt és mi közöttűnc valo igeretről és kötefről lásd bővebben. Co. n. 49. q. 3. exeg. NB. Erre

NB. Erre a kérdésre világosab értelmet és feleletet a
Görögből vehetni. Melyről lásd: Bucan. Loc. 22. q.
2. Ravan. in voce TESTAMENTUM.

DOCTRINA.

*Az Ur Jesus Christus az ő világra való jövetelivel, és
szent halálával meg-újította minékünk az ő régi szövetséget,
avagy így, az ő halálával; &c. Uj-Testamentomot szerzet
mi nekünk, de honnan tettsic ez meg.*

RATIONES.

I. Ebből, mert immár az Christus ez világra el jött,
szüvedet, el temettetett, &c. és egy szóval végben vitté az
meg váltásnac munkáját.

II. Mert Uj Sacramentomoc vadnac. A' Keresztseg
és az Ur Vacsorája, az O-Testamentomi Sacramento-
moc penig (recense) el multanac.

III. Mert minden Ceremonias áldozatoc el-töröltet-
tec az arnyekoc el multac, és e' valóság az Christus jelen
vagyon Col. 2. 17.

IV. Mert az Evangéliom az Sidoktul el-vévetett és ez
éles világra minden pogány népek között ki terjedett va-
lamelleyeket Isten a' mennyei világosságra méltoztatott.

U s u s.

I. *Refut.* Oh melly igen vétkeznek hát az Pápistac,
kik nem tudják jól meg különböztetni az ő Testamen-
tomot -z Uj-Testamentomtul, hanem ösve zavarják, és
ez mai napon is fok O-Testamentombeli Ceremoniakat
fen tartanak. Ugyan is mire valo az Pápok felső öltözeti
az Oltár, az Misses áldozat, az fok inneplés, hintés, Tem-
plombeli mofodás, gyertyázás, musikalás, temjenezés,
mind az O-Test. voltanak ezek. 2. Cron. 4. & alibi.

Mire valo az fő Pap t. ill. a' Pápa? ki mais az Aron Pap
K k hatalma=

hatalmával, avagy méltóságával dicsőkedik, holott az A-
ron Papsága el töröltetett. Hebr. 7. 12. Mire valo az Pro-
cessio, avagy bent helyekre (hogy már) valo peregrinatio
holot már sem Jérusálemben, sem az Garizim hegyére né-
kel menni az Isteni tiszteletre. Joh. 4. 21. ki gyözné el
Éamlalni az fok régi maradványokat. De mindezek nem
egyébre valók hanem ezekkel tagadgyák az Christus valo
ságos el jövetelit, és az Ő gyalázattára, érdemenek elég-
telenlegére tartják fen amaz vér nélkül valo áldozatott
(az mint Ők hijják) a' Misében, melyben ujjonnan meg-
febitik az Christust, mint ha elégfeges nem volt volna az
Ő egyczer valo áldozattya, és az melyben tagadgyák az
Christus egyczeri áldozattját és s;enedélit. *q. Cat. 80.*
Ide járulnak az Luther. Oros;ok, Sidok, &c. fok Ceréoniái.

II. Hörtát. Intetünk azért: hogy ha meg s;abadul-
tunk az Iga alol ne véssük ujjobban nyakunkat az Cere-
moniák terhes igája ala, miképpen az Pápiásták, hanem l-
lyünk az mi keres;tyéni s;abadságunkkal; mert bolond
ember volna az, az ki az jobbágság alol meg s;abadulva
az Ő néki ajándékozott Nemes Levelet meg vetné' még
a' barmoc is ki s;abadulván az járombul s;eretic az s;abad-
ságot.

2. Arra intetünk adgyunc hálákat a' mi Kiralyunknac
az Jésus Christusnac, ezért az lelki s;abadságért.

III. Consol. Vigaf;talásunkra is lehet ez a' Tudomány
mert boldogab idô ez az mi idône, hogy sem az O-Test.
ha meg vizsgálod mind azokat, melyec oda fellyeb az ne-
g edic * rdesben vannak.

C O N C I O LII.

DE eadam Coena Domini.

Ex quaestionibus Catecheticis 81. 82.

TEXTUS

T E X T U S. I Cor. II. 28. 29.

E X O R D I U M.

AZ Kⁱ az Isten Fiának lakodalmában méltó vendégakar lenni, annak jó kés;ülettel, és menyek ez ői ruhával kel oda menni. Matt: 22. Mert ha nem, vide v. 12. 13. Igy itt, *in Textu.*

Aliud E X O R D I U M.

AZ miképpen az O-Test. az környűlmetélkedetleneknek. Exo. 12. 48. és tis;tátalanoknak nem volt szabad enni az Hufvétí B^áránt (az ő idejében) Num. 9. 7. Igy az Uj-Test. az környűlmetélkedetlen s;ivűeknek és tis;tátalanoknak nem szabad élni az vacsorával, azért mongya *in Textu. &c.*

P A R T E S.

I. A'holot; Vagyon az Apostol intése v. 28:

II. **AZ** Apostol intésének oka. v. 29.

E X E G E S I S.

I. *Quaest.* Miben áll az embernek maga meg próbálása?

I. Az bűnnec meg-ilméréleben. Meg esmértede bűneidnec nagy voltát: és ugyan valoban bánode, hogy bűneiddel az Istent meg-bántottad? *q. Cat. 81.* Bűneidnec nagy voltát pedig meg-ilmérhed 1. Ha meg gondolod, hogy leg kisebb bűnöd is (természetí szerent) örök halált érdemlene, ha az Christus igazsága bűnödöt el nem fedezné, és ha az Isten irgalma az büntetéft meg nem előzne. 2. Ha meg gondolod melly nagy vala az Isten haragja az te bűnöd ellen, és melly nagy büntetéffel büntette meg Istent az te bűneidet, még pedig az ő szerelmes Fiában. &c. v. amp. Lit. p. 26.

II. Az igaz Vallásnac első fundamentominak és legközeleb az Ur-Vacsorája felől való igaz Tudománnak,

ugy mint a' Sacramentomi ígéreteknek, s. Jegyeknek és cselekedeteknek, (avagy külső Ceremoniaknak) belső és lelki titkainak &c. értésében. Meg-kel azért értenünk (a' többi köz-öte' kiválkeppen való titkokat: 1. Hogy az kenyér jelenti (avagy példázza) az Christus testét, az bor az ő verét. 2. A' kenyérnek meg-törése, az Christus testének meg-törettetését, az bornac ki-töltése, az ő verének ki-ontását. 3. A' kenyérnek és bornac (a' taneto által való) ki-adása, az Christus testének és verének (ön-nön maga által az Christus által való ki-adását. 4. A' kenyérnek és bornac vétele és kézzel való el-fogása, az Christus testének és verének lelki mód-ferent való vétele, avagy az Christusnac hittel való meg-fogását, és az ő érdemének re-anc való szabását. 5. Az kenyérnek meg-étele, és bornac meg-itala, az Christus testének lelki étetet és verének lelki italát, avagy az ő testevel és vérevel való egész lelki tápl-lodást. 6. A' Sacramentombeli kenyérnek és bornac az mi testünkkel való edgyesülése, az Christusnal való lelki edgyesülésünket. Vid. ad hæc fusius, Con. 49. q. 3. 4. 5. exeg.

III. Az Istennek minden ki jelentet ígéjének bizodalmas el-hivésében, és az Istennek az Christusban töt ígér-
retinek magadra való szabásában. Mert az Sz. Vacsorábá hittel kel meg-fognunc az Christust, ki az Sz. Vacsorábá jelen vagyon, nem hogy a' Christus teste le-vonattatnék az Egből az Sacramentomban, hanem hogy az bent lelek-oda fel-emel bennünket hitünkben az mi élet-ado fejünk-höz. (Col. 3. 1.) drága kincsünkhöz (Matt. 6. 21.) és amaz áldot testhez, lelkünknek eledeléhez és életéhez. (Matt. 24. 28.) az Christushoz; nem valami helybéli változás, hanem szívünknek alhatatos indulattya által, és a' Sac-

a Sacramentomi bñt elmélkedések által, (mellyekről Bollottunc fellyeb. Con. 49. Exeg.) Ugy annyéra hogy az hitnek bñt elmélkedésében jelen legyünc az Christussal, és az Christus is mi velünc. De azt mondod.

Miképpen lehessen jelen mi velünk a' Szent Vacsorában az Christus teste mely az Egben vagyon?

R. AZ Se. Lélek, ki az Christusban és mibennünc lakozic az Ő titkos es ki tanulhatatlan munkája által (e Sacramentumi edgyesülésben) az Christus testét és vétét jelen valóvá teszi az mi hitünknek. Mert az mi hitünc fel hat mind az E gig, holot az Christust kegyessen szemléli, meg ismeri es meg fogja. Mert az hitnek oly hosszú keze es nagy ereje vagyon, hogy a' távoly való dolgokatis meg fogja, es magához kapcsollyá. *Augustinusnak ama monda sa kent. Fidem mitte in Cælum & cum in terris tanquam presentem tetigisti.* Mellyekből ki tetzic, hogy ha hit nélkül közösülünc az Ur kenyereben es borában e' földön, nem foghattyc meg az Christust az égben: mert miképpen hit által lakozic ő mi bennünc, (Eph. 3. 17.) ezenképpen nekünk is hit által kel őtet ennünc.

IV. Az igaz meg térésben, hogy ha az te bűneidnek veget vetettél, s' jó es bñt életben fogltad magadat; mert az mig az ember az bűnben él, addig Istennel nem edgyesülhet; azért mert az Isten az tista sívekben lakozic. *Amp ex 2. Cer. 6. 14. 25. & Con. 23. Usu Redar. Δ. 11. 2ds.*

V. Al az Atya: fiui beretben, hogy ha minden haragot, ördögi gyűlölséget le tettél az te sívedből, mert az miképpen az régi sívek nec áldozattyc, nem volt addig kedves Istennec előtte, es mind addig is az oltárra fel nem vihettek az ő ajándekjokat (a' Sidoknac akkori rend tartások berint) valameddig felebaráttokkal meg nem békéltek.

tek. Matt. 5. 13. 24. Igy bintén ez mai napon Isteni tiszteletünc és Sacramentummal való elésünc, nem kedves Isten elöt, valameddig felebarátunkkal meg nem béketlünk. 2. Mert Atyafiui szeretet nélkül az Istent nem szeretettyünc. 1. Joan. 4. 20. Mert az mint hogy az két kő táblák öbve kötöttetec, ugy az Isteni és Atyafiui szeretet öbve vannak kötöttetve, v. 21. Ugy hogy ha az Istent szerettyük az Isteni szeretetet azt nemzi bennünk: Hogy Istenre felebarátunkatis szeressük és az Isteni szeretetet felebarátunkban (ki az Isten képit viseli) meg biz onicsuk. 3. Mert ha mi meg nem bocsátunc, minékünc sem bocsátatik meg. Matt. 6. 15.

II. Quest. Miért az Apostol a' Kárhoznak nevezetint? v. 9.

R. Mint hogy az hívekis neha késületlen találatnak járulni az Urnak Aftalához: azért az hívekre nézve értetik azon az kárhoznak nevezetint, az Istennek idő szerint való csapása, és erős ítéleti mint meg tettük az 30 és 32 versekből. Az hitetlenekre nézve értetik az örökké való kárhozat *V: ampl. Buc. L. 48. q. 136.*

III. Hányféle étel vagyon az Szent Vacsorában?

R. Kétféle 1. Mert az Ur vacsorája két Matériából áll t. ill. Mennyei és földi Matériából. 2. Mert az ado bémély kettő t. ill. az Christus és a' Tanító. 3. Mert a' vevő résis kettő t. ill. az Lélek és a' Test.

D O C T R I N A.

Csak azok lehetnek méltó vendégek az Urnak aftalánál, az kik magokat jól meg tudgyák próbálni, vizsgálni és rostálni. Miképpen kellesték penig magadat meg próbálnod: meg hallád és tanulád az első kérdésből, melly első kérdésnek őt kiváltképpen való részel lehetnek, mint meg annyi erős legci

Végei ennek a' Tudománnac.

X

U s u s.

I. Infor. Ha így vagon az dolog hogy csak azok járulhatnak az Urnak a' stálához, az kik magokat jól meg tudgyák próbálni, nem lehetnek hát, méltó vendégek az Ur A' stálánál. 1. A' kisdedek. 2. Az jó okosságul megfojtatot bolondok. 3. Az es nélkül való betegek, kiknek elméjek annyira elburittatot, hogy azt sem tudgyák mi csoda késülettel, és maga meg próbálásával járullyon ki ki az Urnak A' stálához. 4. Nem méltó vendégek ide az pœnitentia tartatlan, és meg nem tért bűnösök, q. *Cat.* 81. Mert azok is az ő bűnôket meg nem ismervén, nem tudgyák magokat meg próbálni, az bűnnec meg ismérése bé áll pedig az első proba kő.

II. Invest. Visgáld meg magadat, hogy ha te méltó vendég vagy. *Amp. ex q. 1. Sup. & q. Cat.* 81.

III. Redarg. Vétkeznek ez ellen az Tudomány ellé
1. Mind azok az kik felül meg mondot őt proba kővec szerint, (*recense*) magokat meg nem próballyák; hané méltatlanul az Ur A' stálához járulnak.

2. Az kik nem magokat próballyák meg; hanem más felebaráttokat, próballyác, visgallyác, és rostallyác, *Mat.* 7. 1. 3. 4. 5. Maga nem azt mondgya itt az s. Pál, hogy mást próballyunk meg; hanem hogy magunkat próballyuk meg azt mondgya.

IV. Territorius. Rettennyetek meg hát hitetlenek kik méltatlan az Urnak a' stálához járultok, mert ihon örök kárhozattal fenyeget benneteket az Istennek lelke. Tiis pedig hives felemlyetec meg hogy késületlen ne járullyatoc az Urnak a' stálához, mert ihon az Isten az őnné magá háza népében is el nem szenved az Sacramento

nak meg nem becsülléset, hanem nagy csapással meg-ittél
v. 30. 32.

V. *Hortato.* Minden ember próbálja meg magát az
felül megmondott ött proba kövec szerint, hogy az Ur-
ahtalához meheffen jó késülettel. Arra pedig az jó késü-
letre, láss hatalmas indító okokat, és gyönyörűséges pél-
dákat az *Praxis Pietatisban* p. 645. 649. & 719. 720.

2. Inti a hiveket, siessenek ide, enyhicsek lelki ehlegce-
ket az Isten Fiának testének ételivel, feresbék meg beteg
lelkeket az Jéhus Christus vérének kút fejében. Zach. 13.
1. Indicsa őket. 1. Az hivatal. Esai. 55. 1. Matt. 22. 4. &
11. 28. 2. Az ígélet Esai. 55. 2. 3. Matt. 11. 28. 29.
Joh. 4. 14. és mind ama Sacramentomi ígéretec Con.
49. Δ-1.

3. Inti az hitetleneket Istenteleneket, &c. távozzanak
innét. Indicsa őket. 1. ez: Mert ha azok az ő. jegyekben
résbeltetnek, azzal az Isten frigye és Testamentoma meg-
káromoltatic. *q. Cat.* 82. 2. Mert mind maga az hitetlen
& Istentelen meg büntettetic; ha vakmerőképpen az ő.
jegyekhez nyúl, s' mind az egész sz. gyülekezetre, az Isté
haragja fel gerjed *q. Cat.* 82. ha tudva és kész akarattal az
frigynek szent jegyeit azoknac adgya, az kikre az Sacramen-
tomi Ígéretec nem tarroznac. *V. amp. Urs. p.* 520.

C O N C I O LIII.

DE Disciplina Ecclesiastica.

Ex Quæstionibus Catecheticis 83. 84. 85.

T E X T U S. Matt. 16. 18. 19.

Exord. pete ex antecedentium occasione

EXORDIUM. Aliud.

AZ Szent írásban ennehány rendbeli kulcsok tulajdo-
nítottanak Istennek mellyeknek Zarjait csak egyedül
maga

maga nyithatta meg 1. A' méheknek kulcsa, mellyel a' be zároltatott meheket meg nyitotta: Gen. 30. 22. 2. AZ égnek kulcsa, mellyel (a' meg-fárat földnek meg öntözésire) az eget meg nyitotta. Deut. 28. 12. 3. A' kopor-foknac kulcsa, mellyel a' halottaknac kő koporfoját meg nyitotta, Ezech. 37. 12. 4. A' mennyeknek országnac kulcsa mellyel az igaz hiveknek a' menyországot meg nyitotta, Act. 7. 56. de a' hypócritac elöt be zárja, Matt. 25. 10. melly kulcsnac solgaiképpen való hatalmat a' Christus az Egyházi solgáknak is attá a' Peternek semé-lyiben. in textu.

Partes. A' holot vagon:

- I. Ditseri az szent Petert (in his) *te Peter vagy.* v. 18.
- II. Egy kiválképpen való szept igeretet tében az Anya-szentegyháznac. *ibid.*
- III. Nagy hatalommal és méltosággal ajándékozta meg a' szent Petert. &c. v.

Avagy így

- I. Vagon az Ecclesiánac fundálása.
- II. Annac erősege.
- III. Peternek (de nem tsak ő néki) adatot ajándékok.

EXEGESIS.

I. *Quest.* Mikeppen mondassék a' Peter kősziklának?
R. Nem tulajdonképpen; hanem hasonlatosság berint, az ő vallástételinek erőssigire nevezve; Így a' Christus is példázásképpen és hasonlatosság berint kősziklanac mondati. i. Cor. 10. 4.

II. Mikeppen kelerteni ezeket: ezen a' kősziklán éppisem. &c.

R. Itta' kősziklán nem értetic a' szent Peter semélye,

a' mint a' Pápiſtác akarjác, hogy ezzel a' Peternek (és a' Romai Pápánac) elsöfiget fel állafsác, így okoskodván: *Peteren éppitetet az Ecclesia azért Peter az Ecclesiának feje, &c.* R. De hogy ez nem a' ſent Peter ſemelyiröl; hanem az ő kősziklahoz hasonló erős vallás teteliröl értelſék, meg tettzic Urunc ſavaiból; mert a' Chriſtus nem azt mondgya: hogy te rajtad Peter; hanem tsak azt mondgya: hogy ezen a' kősziklán éppitem, &c. Lás hasonló dolgot. Eph. 2. 20. holbt nem azt mondgya: hogy fel éppitetetek a' Prophétákon és Apoſtolocon; hanem azoknac fundamentomán. h. e. azoknac tudományán, mellynek belsô ſegelet köve a' Chriſtus. Így ittis mondatik fel éppitetni az Ecclesia a' Peternek Chriſtus felöl töt hitbeli valláſtételen, melly Peternek hitbeli vallásánac fundamentoma a' Chriſtus, az elö Iſtennek fia. v. 16. Azért azon a kősziklán nem a' ſent Peter; hanem önnön maga a' Chriſtus ki az Ecclesiának fundamentoma. (1. Cor. 3. 11.) Avagy a' ſent Peternek a' Chriſtus felöl töt hitbeli valláſtetele (mellyel a' Chriſtuſt az elö Iſtennek fiának lenni vallotta. v. 16.) értetic mint ha mondana: azon akit mondál. v. 16. éppitem fel, &c.

Summa ſerént: Ez a' kőszikla a' Jeſus Chriſtus, kiröl a' ſent Peter (az Apoſtoloc képiben) gyönyörü valláſt tön. v. 16. Ezért az irás a' Chriſtuſt kősziklánac, 1. Cor. 10. 4. ez fundamentám kőnek. Eſa. 28. 16. nevezi. Eröl lásd bővebben. Bucan. L. 41. q. 18.

III. Tsak magának Peternek attá-e, a' Chriſtus azokat a' kultsokat?

R. Nem. Joh. 20. 23. Matt. 18. 18. Hogy penig Peter teſel a Tanítványoc képiben, nem ez az oka: mint ha ő tejedelme volt volna az Apoſtolocon; hanem h. hetö hogy

hogy vagy idővel volt a' többinél ōregeb, avagy a' űol-
lásban bátrab.

IV. Mit ért a' Menyország kultsán?

R. Hasonlatosság űerint érti az egyházi űolgáknac a-
dattatot hatalmat (leg kőzeleb) veűen penig hasonla-
tolságot a' földi Urakrol, Királyokrol, kik az erős vára-
soknac kapuin hűsfiges Porkolabokat teűnek, és azoknac
kultsait kezekben bizzák; így vagy on az Isten Anyaűent-
egyházában a dolog, holot: 1. Ki légyen az Ur, avagy a'
Király? űnnōn maga az Ur Jesus Christus. 2. Mellyic
az ű Vároűa? az Anyaűentegyház, a' ki űerelmetes Vá-
rosnac (Apoc. 20. 9,) magafságos Jerusálemnek. (Gal.
4. 26.) mondatic. 3. Kitsodác a' Porkoláboc az Egy-
házi űolgák. 4. Mitsodác a' kultsoc? Az Evangelium-
nac prädikállála es az Egyházi fenyitek. q. Cat. 81.

*V. Mikeppen nyittatik meg a' Menyország kapuja az
Evangeliumnac prädikállásával?*

R. Meg nyittatik a' Menyország kapuja az Evangeli-
um prädikállásával akkor mikor az Egyházi űolgák az E-
vangeliumbol az igaz hűveknek és poenitentia tartoknac
azt hirdetic: hogy Isten ű nekiek a' Christus érdemiért
minden bűnököt meg borsáttya, és nekiek az űrök űletet
meg adgya, ha űk-is az Evangeliumi űep igereteket igaz
hűtel űnnōn magokhoz kaptsollyác. Minemű űep Evā-
geliumi igereteket lás. Act. 10. 43. Ezech. 18. 21. 22.
Coll. cum. C. 33. 11. Joh. 3. 16. & 6. 47.

Vűsontag be tétetic akkor, mikor az Egyházi űolgák
a' hitetleneknek és poenitentiatartatlanoknak azt hirdetic:
hogy mind addig Isten haragjában és az űrök kārhozat-
nac kűrt liben vadnac valamig az ű bűnökben meg ma-
radnac, &c. q. Cat. 84.

VI. Mi módon tétetik be és mi módon nyittatik meg a Menyoróság az Egyházi fenyték által?

R. Be tétetik a Menyoróság az Egyházi fenyték által akkor: mikor az Egyházi Solgác (az Ecclesiával edgyüt) a meg átalkodot tzegeres bünösököt, gyilkolókat, paráznakat, &c. a Sacramentumi egygyesülestől és a bent gyülekezetből (&c. q. Cat. 85.) Kirekestit a mint eről parantsolat vagyon. Matt. 18. 17. 1 Cor. 5. 5.

Vifontag meg nyittatik akkor: mikor az Egyházi Solgác. &c. a tzegeres bünösököt ha pœnitentiát tartnac és meg jobbulásoknac bizonyos jelét adgyác, a bent gyülekezetben örömeft be fogadgyác. De ezen Egyházi fenytéknek rendit és modgyát lásd bővebben. q. Cat. 85.

D O C T R I N A.

Nagy méltoságot és hatalmat adot a Christus az ő Solgainak az Egyházi embereknek kezekben. (in his) tibi dabo claves regni. &c.

R A T I O N E S.

I. Mert ez a hatalom meg haladgya mind ez világi Monárcháknac és Tsáfároknac hatalmokat; mert noha azoknac nagy hatalmoc vagyon az országokon; de ugyan nem adattatot nékiek kezekben a menyország kultsa, az Evangelium prædikállása, &c. Sőt azok között a kik az Egyházi Solgálatban avattak is kezeket, de erősen meg bűntettetek Istentől mint Jeroboam. 1. Reg. 13. 1. 4.

II. Mert ez nem külső és testi hatalom, hanem lelki; mert a lelkeket igaz gattya, oktattya tanitty a bünösököt a pokolnac utáru az örök életnek utára teriti; Néha a meg rentent és meg ferüt lelki ismeretűeket az Evangeliumi szép ígéreteknek lágyito iretskéjével, gyogyitty a, vigasztallya, bün botsánattal és örök élettel őket biztatty a
(ampl.

(amp. ex Con. 56. q. V. exeg. n. 3.) Neha penig a' törvenyes ige által mendörgőképpen feddözt Isten haragjával és kárhoyattal fenyegetözt. Deut. 27. 26. 1. Cor. 6. 9. 10.

III. Mert az ō hatalmoc az Evangeliumnac praedikálála, a' penig idveffignek hatalma a' hiveknek. Rom. 1. 16.

IV. Mert az ō űolgalattyoc által a' bűnöc meg oldoztatnac, és meg köttettetnek. Joh. 20. űolgaiképpen, a' menyorbág kapuja meg nyittatic és be zároltatic. in textu mellynél hova lehet nagyob hatalom embereknek kezibé.

U s u s.

I. *Informát.* Itt ved eűedben melly tsudálkozásra méltó dolog legyen még is ez: hogy az Egyházi űolgaknac nintsen annyi betsűletek mint ez világi hatalmasoknac, királyoknac és király követeknek, &c. 2. Hogy ez a' világ nem űereti űket. 3. Hogy nem engedelmekednek ű nekik, ugy mint e' világi hatalmasoknac. 4. Hogy űent embereket nehezebben űolgalattyac ki; mint e' világi hatalmasoc jűvedelmit. De ezt nem kel tsudálni ilyen okokra nézve. 1. Mert a' mint hogy a' Christus űnnôn maga is (űűleire nézve) alázatos és alatson rendbűl való vala. Marc. 6. 3. Igy az ō űolgai és Tanitványi alázatosoc és alatson rendbűl valóc, ez azoka; hogy e' világ űket meg utállya; sűt azokat mint egy tsudát, és el vetett állatokat ugy tartya. 1. Cor. 4. 10. 13. 2. Mert az ō méltosagoc, és űolgalattyoc lekki mellyet e' világ nem tud és nem ért. 3. Mert e' világi hatalmasoc az embereknek űemek elűt vadnac, és az ō hozzájoc engedetlenkedűket ottan hamar meg büntetic, de az Isten el halasztya az engedetleneknek büntetűfit mellyet látván e' világ: azt

iteli: hogy soha meg nem büntettetik. X

II. Redarg. De oh boldog Isten! melly igen vétkeznek. 1. Kik kettős bűnsületet nem adnac az Isten föl-gainac. 2. Kik nem szeretik őket, mint Acháb. Illyést. 1. Reg. 21. 20. és Micheást. 22. 8. 3. Kik nem engednek nekik mint ama Sidoc. Ter. 44. 16. 4. Kik bért béreket meg nem adgyác, avagy ha meg adgyák is de tsalárdul adgyák.

III. Hortator. Intetűnc. 1. Arra hogy bűnsüllyűnc meg az Isten űolgait. 1. Tim. 5: 17. Gal. 4. 14. Mert Isten követűgét, és a' Christus képűt viselic. 2. Cor. 5. 20. 2. Hogy szeressűnc őket. Gal. 4. 15. 1. Thef. 5. 13. Mert ha az Evang. drága tudományát szerettyűnc, annac hirdetőjűtis szeretűnc kel. 3. Engedgyűnc nekik. Hebr. 13. 17. mert vigyáznac őka' mi lelkűnkért. 4. Adgyuc meg igaz béreket. Luc. 10. 7. Gal. 6. 6. 1 Cor. 9. 7. 9. 11. 14. 14. (*lege publice*) mert ha a' külsű munkásoknac béreknek meg tartása amaz egben kiálto bűnűc kűzűzű sámláltatic. Jac. 5. 4. mennyivel inkább a' lelki munkásoknac béreknek meg tartása. &c.

II. A' Tanítok is intetnek arra: hogy ezzel az Egyházi hatalommal jól ellyenek, és tűstekben igazán el járűnac. Erre őket indítsa 1. A' fenyegetűs, Ezech. 34. 2. 8. 10. 2. A' bűntetűs, Matt. 7. 23. & 25. 30. 3. A' jutalom, ibid. v. 21. 23.

IV. Usus Consolat. pete ex Con. 46. ex Usu. ult. Δ. tit. secundi.

C O N C I O. LIV.

DE disciplina eadem Ecclesiastica:

T E X T U S. Matt. 18. 15. 16. 17.

EXORDIUM ex antecedentibus. v. 12. 13. 14.

EXORDIUM. Aliud.

AZ bűnnek nagy ereje vagyon az ártásban, mert az Angyalokat fétéfigre hányá Jud. v. 6. Korét Dabab. &c. Pokolra szállitá. Num. 16. 33. Sodomát Gomorrát, &c. el bűllyesté. Gen. 19. Az embert és a teremzet állatokat átok alá veté, Gen. 3. 14. 17. 18. Deut. 28. 15. 18. Adámot és Évát Paráditsomból ki űzé. Gen. 3. 23. 24. Az nagy Nabugodonozort barmoc közzé veté: Dan. 4. 29. 30. a' bűnös embert a' s'ent gyülekezetből ki rekesti. in textu.

Partes. A' holott vagyon.

I. Ellenűnc vetkezet felebarátunknac bűne, és annak emendálásának első grádicsa. v. 15.

II. Azon első grádicsnac. (ha felebarátod meg tér) haszna. v. 15.

III. Azon felebarátunc emendálásának (ha az meg nem tér) másodic grádicsa és annak meg erősítése. v. 16.

IV. Ugyan azonnac, (ha az meg átalkodic) harmadic grádicsa, avagy azon az Egyházi fenyétic. v. 18.

EXEGESIS.

I. *Questio.* Mit ért a' Gyülekezeten?

R. Nem az Egyházi folgát, sem nem a' Magisztrátust, mert az edgyic sem gyülekezet, nem-is az egész Ecclesiát; mert így az Afsonyi állatoknak-is, és az gyermekeknek-is (kikre az Ecclesia igazgatása, nem bizattatot) meg kellene jelenteni, az te felebarátodnac vétkit: hanem az Gyülekezeten érti az Ecclesiának eleit és vineit; minémű volt Christus Urunc idejeben Jerusálemben az Synedrium, az mely állat az irás tudokbul, és az Ecclesiái dolgokat el igazito vinekből. Joh. 9. 22. & 12. 42. És az minémű volt az. Apostoloc idejiben az Præbiterium. 1 Cor. 12.

28. 1 Tim. 5. 17. és az minéműek a' mi időnkben, az akar melly particuláris Ecclesiának elei, és vinei, &c. kiknek az a' Tanítóval edgyüt az fele dolgokat el igazítani kel. Hogy pedig még is arra az gyülekezetre igazít Idvezitőnc, nem kel tsudálni, mert másuttis, (az Sidoknac akkori rendtartásokhoz s;abván magát) követet ilyen dolgot Idvezitőnc, Matt. 5. 22. 23. Ama meg tíf;ult belpoklostis (a' Sidoknac Ceremoniás törvények s;erint) a' Paphoz igazít Urunc, &c. így itt is az akkori mód s;erint a' gyülekezetre igazít.

II. Mit ért a' Pogányon?

R. Az olyan Isten s;övettségén kívül levő Pogánt érti; mint az ő Törvényben voltanac minden Pogányoc, a' Sidokon kívül, és az minéműek a' Sidoc körül akkor is lakoztat (*recense*) és kik az igaz Isteni tíf;telettől, s' vállástól, az s;ent Ecclesiától (avagy s;övetsegtől) idegenek voltanac, (minéműek mi is rígen válanc, mint ki tettic. ex Eph. 2. 12.) Kikkel a' Sidoc nem barátkoztanac Acto. 10. 28. Azokhoz hasonlítja itt, az meg átalkodot, és meg térhetetlen embereket; kik semmi jó intesnek nem engednek.

III. Mit ért a' Zukaron?

R. Amaz Isten nélkül valo Publicanusokat; tzégerés és nagy bűnben keverőket, s;entsigteleneket; kik az Romaiakkal edgyüt tárfalkodtanac, és az Sidok előtt utálatosfac válanc; annyira hogy még Urunkat is kissebbitenék a' Phariseusoc, hogy ezekkel tárfalkodniék; Matt. 9. 11.

D O C T R I N A. I.

Tsak egyedől az Ecclesia hatalmában vagyon az; hogy az tzégerés bűnösöket ki rekesse az Istennek házából.

R A T I O N E S:

I. Mert

I. Mert tsak annac parancsollya Isten *in textu* 1 Cor. 5. 5. holot nem mondgya azt: hogy adgyad; hanem azt mondgya az Apostol: *adgyatok a' Sátánnak*

II. Mert az a' bűnös az Ecclesiá tagja, és az egész Ecclesiát botránkoztattya meg; azért az egész Ecclesiá vághattya el magátul az olyan fekelyes tagot, hogy az több tagokra is a' fekelly be ne hasson; mint az melly nyaval, as el vágattya fekelyes tagját hogy az egész teste életben maradgyon. Igy &c. applica.

III. Mert az Ecclesiá hatalmában vagyon az bűnösnek be fogdása be vitele 2 Cor. 2. 7. hát ki rekebtéleis az Ecclesiát illeti.

U s u s.

I. *Inform.* Itt ved cse'dben, mely boldog Ecclesiá legyen az, a' melly ezzel a' hatalommal jól él.

II. *Refut.* Meg hallanc a' Tudományban; hogy az Ur Jესus az *excommunication*ac *h. e.* czégeresec ki-rekebtélinec, hatalmát, az Ecclesiá kezében adta: Oh melly igé mess;e távozott innét a' Romai Pápa, ki a' kiket akar maga; azokat ki menykővezi, ki átkozza az Angyaloc társágából, az Szentek seregiből. Ez mellet penig az egész; Romai Anyaházban; minden *particularis* Ecclesiákat, meg fojt az *ex Communication*ac hatalmatol; hanem azt tsak az maga es *Emissari ussi* keziben koporittya. Ugyanis, akar minémű czégeres bűnös találtasék az ő gyűlekezetekben; de ne félljen az hogy ki rekes;teffic az gyűlekezetből, nem is hallas; *reconciliatio*t *h. e.* Anyafentegyház követit ő közöttőc, meg éric ők it ez aránt az *Auricularis Confessio*val, és abban hagyatot lassu pænitentiával; a' honnan a' ra fakadhatunk ki; hogy nem igaz Anyafentegyház az: a' kibén a' czégeres bűnösőc Ecclesiá

fiat fenytéc nélkül el fjenvedtetnek, à ki tistán nem tartya az Istennek táborát à Belpoklofoktól az Istennek nyáját, az rúhes Juhoktól. Mert ahol az Isten lakik tistán kel azt az helyet tartani; mint az O Tcíta. a' Jerusálembeli templomat ajton illoc örizic vala, hogy abban a' belpoklos, és semmi dologban valo tistátalan be ne mehetne. 2. Chron. 23. 19. Mert az igaz Anyaszentegyháznac ilyen jelei vadnak. 1. Az Evangeliomnac tista prædikálása. 2. A' Sacramentomoknac a' Christus rendelése szerint való ki-fszolgáltatatása. 3. Az Egyhazi fenytik.

III. *Redarg.* Holot a' mi Urunk Jesus Christus ezt a' hatalmat az Ecclesiának keziben adta; miért nem élh hát bent Ecclesia erőssen a' magad hatalmával? miért hogy tsak az ujjoddal illetvin, az egyhazi fenytiket többire tsak az seginy egyhazi Tanitoc nyakában függ ennek terhe. Lám meg hallád az bent Leczkéből; hogy ha az bűnös meg nem akar semmi uton modon térni; tehát az ilyen bűnösnek ki rekestise felől, nem az Egyhazi szolgára igazit tsak Idvezitönc; hanem azt mondgya. *Dic Ecclesia,* mond meg a' gyülekezetnek; a' mellyen a' mint fellyeb a' magyarázatban meg hallád, értetnek akar mely keresztény gyülekezetnek fejei, és vénei: (*Conscientia tamen et aprobante tota Ecclesia.*) kikre az Egyhazi fenytiknek el követise bizattatot, és kiknek elől járo vezérek, az Egyhazi Tanitoc, bizonyára ha ez ugyan jo karban vitettet hetnek, mind az Egyhazi szolgáknac az Egyhazi fenytiknek dolgában valo terhek könnyebbítettnek s' mind penig ez ki rekestetet, és ki rekestendő tégéresek miat, annyi kislebsiben, és meg utálásban nem forgananc az Egyhazi szolgác.

IV. *Hortat.* Tarsuk tistán hát az Istennek lakó házát;

zát, irtogalluk a gonobbakat és a' botránkoztatokat.

Motiva 1. Erre inditson ez. Mert az Ecclesia Isten háza, ő lerege ő nyájja, az ő ő. Városa; az Isten pedig tisztát szeret, és nem lakik ott, a' holot a' bűnnek undoc mocska vagyon.

2. Az O-Testámentombeli példák: La melly tisztán tartották az Izraél fiai a' Tábort; hogy mindgyárt ki rekesztették a' bél-pokloft, és még gancjokat sem hatták a' föld sínén, hanem kapácskával, a' földben tartaták azt. Deut. 23. 13.

3. Mert ezzel külömböztetűnc meg az. Anti Christus feregítűl; kiben a' mint hallád hever nec a' Czégéres bűnös oc es ki el szenved az botránkoztatokat Egyházi Fenytik nélkül.

4. Mert az mind az Ecclesiának javára szolgál, s' mind magának az *excommunicatus* bűnösnek; az Ecclesiának: azért mert, ezzel az Isten büntetűst az Ecclesia maga fejről el harittyá, a' bűnösnek azért, mert az ő testinek gyötrelme által bűneit meg isméri, és az ő testinek romlása által, fel éppűl lelke es meg tartatic az életre.

DOCTRINA II.

Az igaz keresztűen embernek, nem gyalázni sem hiresíteni kell felebarátűának tükos vetkeit; hanem inkább feddeni és dorgálni kell azt az ő felebarátűában. in textu. Mert nem azt mondgya Urunc: hogy ha vitkezi. &c. gyalázad, hiresítsed, hordozzad, &c. hanem azt mondgya hogy: fed meg őtet, ta magad közöt. &c.

RATIONES.

I. Mert az igaz Atyafűi szeretet, (mellyet a' Törvény parancsol. Matt. 22. 39) ezt kívánnya.

II. Mert a' ő. irás sohol nem parancsolgya azt, hogy

Felebarátodat kissebicsed; hanem meg inkább tiltya az kí-
lenczedik parancsolatban.

III. Mert a' te Felebarátod a' te tagod, kicsoda pedig
az? a' ki az maga tagját gyűlölye, annac javát ne kívánja
valaminemü nehez volna neked, ha más téged hiredben
meg ölné, sintén olyan nehéz a' te felebarátodnak.

U s u s.

I. *Redarg.* De oh Boldog Isten! melly sokan vadnac,
kik ha lattyac, de bár csak halljákis, felebaráttyoknak e-
rötelenfegébül való vétkét; nem feddic azt meg; hanem
imitt amott futtogják; hintegetic azt, fel fedezic mint a'
Chám az Ő Atyának szeméret de sokan vadnac kik nem
láttyak a' bálkát szemekben Mat. 7. Sokan vadnac amaz
Phariseusnac társai, ki azt mondá: Isten hálakat adoc &c.
Luc. 18.

II. *Territo.* Meg rettenhez itt rágalmazo, ahon előt-
ted a' somoru példak, kik a' rágalmazásért meg büntet-
tetec, mint Maria Num. 12. 1. 2. Coll. cum v. 10. 15.
Core, Dáthán &c. 16. 2. 3. Coll. cum v. 32. 33. Háman,
Esth. 3. 8. Coll. cum C. 7. 10. Semei 2 Sam. 16. 7. Coll.
cum 1 Reg. 2. 46. Absolon 2 Sam. 15. 3. Coll. cum C.
18. 9.

III. *Hortato.* Távoztassad azért a' rágalmazást.

Motivæ 1. Erre pedig indicsen ez; Mert a' rágalma-
zás nagy gyilkosság, melly gyilkosság ki rekest a' men-
nyeknek országából 1 Joh. 3. 15. A' gyilkosság pedig (az
írás szerint) lehen 1. Szívvel mellyet az ember haraggal és
gyűlölséggel visen véghez. 1 Joh. 3. 15. 2. A' nyelvel
mellvet az ember amaz Racha mondással, Matt. 5. 21. és
rágalmazással Jer. 18. 18. visen véghez. 3. A' kézzel és
külső cselekedettel Ez; mindenik ki rekest a' Menyor-
ságbul. ha meg nem tér abból

2. A' példák mint jára Mária, Core Dáthan &c. Semei Haman Absolon, vid. lup.

3. Mert az ördög munkája ez: ki örökké gyalázza az Istennec hiveit, Isten előtt; mint Jobot: A' bűnetet pedig Isten munkája, es abbul ismertetunc meg hogy Christus Tanítványi vagyunk, Mikor pedig itilb az iteletet 1. Magadrul kezd el. 2. Az Isten igjé szerint itily: mert azon kívül itilni ragalmazás. 3. Isten dicsőségre, es felebarátodnac meg terefire.

C O N C I O. LV.

DE Ecclesiastica disciplina

T E X T U S. I Cor. 5. 5.

E X O R D I U M.

S Okképpen neveztetic az Egyházi fenytetek mind az O, s' mind az Uj Testamentomban, mert valakik az egyházi fenyteteknek terhit viselték, azoc, (az O Testamentomban) mondattac ki űzettetni, Num 5. 2. el töröltetni, Gen. 17. 14. (mely el töröltetesen mindazáltal némellyek ex communicatit, némellyek pedig halalos büntetést értnek, Rav. P. 1. p. 552.) Az Uj Testamentumban pedig mondatnac, ki rekestetni, Joh. 9. 22. Ki vettettetni. v. 34. & 12. 42. Pogánynac és fukarnac tartatni avagy ahoz hason litatni, Matt. 18. 17. Atoc alá vettetni s' rekestetni. I Cor. 16. 22. Sátánac adattatni. I. Tim. 1. 20. Ugy ittis.

P A R T E S.

I. A' holot vagy on, Az Apostol intéle.

II. Az Intilnek vige.

E X E G E S I S.

I. Quæstio. Mit téssen a' Sátánnak adattatni?

R. Nem azt akarja itt az Apostol mondani; hogy azt

az embert az Sátán tsudálatosképp en el ragadgya, és a' nép közzül el vigye az hova akarja; mert az ő hatalma meg vagyon határozva. Nem is azt hogy a' Corinthusiác átoc alatt azt a' paráznát, a' Sátán keziben adgyác, hogy azt el faggassa; hanem tsak azt akarja ezzel: hogy azt az embert a' Christus Országából ki zárjac; az Sátány Országában velsék; nem is ok nélkül; mert a' Christus Országán kívül az Sátán uralkodic. 2. Mert az olyan embert az Sátán a' külső gyalázattal, és a' bűnnek erejivel igen fokta kefereteni.

II. *Mikor és miképpen kel a' bűnöst a' Sátánnak adni, és az Egyházi fenyiteket el követni?*

R. 1. Ha a' bűn harvas és tségéres. 2. Ha az nyilván valo. 3. Az Ur neyiben és az ő hatalmával. 1. Cor. 5. 4. 4. Sirással kefergésseel. v. 2. 5. Ha a' dolog haladekot szenvedhet, és ha a' bűnös meg nem átalkodic nem kel azt mindgyárt az ige halgatástol. &c. el tiltani. 1. Mert az gyógyito és meg terito ekköz a' bűnösnek. 2. Mert azt a' hitetlen-is halgattya. 1. Cor. 14. 24. hanem meg kel tartani ama gráditsokat, minéműek: 1. A' Presbiteriumtól lótt intés. 2. A' fent vatsorától valo el tiltás. 3. A' nagyobb ki rekerjés, és végre az átoc. 1. Cor. 16. 22. De ennek modgyát, rendit és gráditsit lásd bővebben: Woll. C. 26. Urs. p. 554. Ames. M. 1. 1. C. 37. n. 17. 19. 22. q. Cat. 85.

III. *Mi végre adafsék a' Sátánnak?*

R. A Sátánnac adattatnac. 1. A' haragnac edényi a' meg vakittatásra. 2. Tefs. 2. 10. 11. 2. A' hivek a' meg probaltatásra, Job. 2. Luc. 22. 31. 3. Az excommunicatusok a' gyötteleme; mint az a' parázna: de nem öröc vel;edelemre (ut pat. 2 Cor. 2. 7. 8. 10.) Hancm

az Ő testinek ideig valo veszedelmire, mert az által a test romol, de az lélek fel éppül az idveffigre, az poenitentia által.

IV. Mit ért az Urnak napján?

R. Az Urnac napján értetic. 1. A' Christusnac első eljövetele, Mal. 7. 1. Joh. 8. 56. 2. Az hétnek első napja. Apoc. 1. 10. 3. Az Urban valo meg halásnac a- vagy az itiletnek napja. 2. Tim. 4. 8. ugy ittis.

DOCTRINA. I.

Az Tzégeres és Sarvas bünösöknek ki kel rekesztetni az szent gyülekezetből, mind az ige halgatástól mind az Ur Vatsorájától. in textu. De azt mondod.

Hogy hogy és miképpen kel annak lenni?

R. Ugy a' mint meg jelentőc. *Supr. quast. II.*

RATIONES.

I. Mert Isten parancsollya. Num. 1. 2. 1. Cor. 16. 22. 2. Tels. 3. 14. Matt. 18. 17. 1 Cor. 1. 11. 13.

II. Mert mind az O Törvénybéli, mind az Uj Testamentombéli példac, erre mutatnac. Szarvas bünt tselekedék Adám és ki rekesztetéc az Edenből. Gen. 3. 23. Példa Kain. 4. 12. - 14. Mária. Num. 12. 15. és több Belpoklosoc. Num. 1. 2. (*Amplifica Δ az Eldr. 10. 8.*) Ide hozzác némelleyek a' Hágár, és Ismael példája az ki ki-is az Abraham házából, ki üzettetek, Gen. 21. 10. 14. Az Uj Test. az Apostoloc idejében, Hymeneus és Alexander, 1. Tim. 1. 20. Ez az Corinthusbeli paráznac in textu. és több bünösőc. v. 11. (*ampl. Δ ex 2. Cor. 10. 6.*) Az Apostoloc után az Theodosius Imperátor (ki az Tessalonicabéli törvintelen *Cadesfert.*) a' gyülekezetből ki rekeszteték, Ambrosius által, hanem hogy bünöcök meg siratá, és meg oldoztatni kívána, meg oldoztaték ugyan

ugyan Ambrosius által. Es az Juianus Apostata Romai Imperátor, ki az hittól való szakadásért és káromlásért, az Ecclesiából ki rekesztették; ugy hogy az után az Ecclesia, nem ő érte, hanem ellene könyörgene.

III. Mert a hasonlatosságok-is erre tanítac; a Vinczellér avagy nem műveléki az termiketlen s; ölö ves; öket? az kertél; avagy nem vágjae ki az s; áraz ágakat az élő f; krol? és avagy egé; len nem vágjae ki az gyümölcs-telen fát. Vid. Luc. 13. 9. Illyenek pedig a tzigéres bűnösök, &c. Kik ártalmas gyümölcsöt teremnek, mert miképpen egy rühes juh az egé; nyáját el ves; ti, így egy botránkos; tato ember az egé; gyülekezetet meg ves; tegeti, az Apostol tanítála s; erint. 1 Cor. 5. 6.

IV. Mert az Isten dicsőssége ezt kívánnya; Mert az Isten tis; ta; és ha az ő házában tzigéres, bűnösöket tartana, az nagy gyalázattára eínék az Isten nevinek; és így még az külsők is meg káromlanac az Istennek nevet; mert ha Dávid földi ember levén a gonol; s; ivűeket, rágalmozokat, kevélyeket, hazudozokat az ő házából kiirtotta, gyömlalta, Psal. 101. (nem ugy mint a mostani Urac) mennyivel inkább az Isten az ő házat tis; tán tartya; Mert az Ó Testámentomban, az ő házat Levitákkal őriztette, az Új Testámentomban pedig, korbacsol ostorozza ki az ő házat meg ferteztetőket. Matt. 21.

V. Mert mind az Ecclesiánac mind annac az bűnösnek nagy javára s; olgál. Az Ecclesiánac? Mert ha ki nem rekeszténék az ilyen bűnös, többen-is példát vennének rolla, és az botránkozás sokakat meg ves; tegetne, de hogy az bűnösöknek fenytékít láttya az többi, azért meg figlemlenek, és az olyan s; arvas bűnt el távoztattya, è mellet pedig annac az bűnösnek-is nagy javára s; olgál, mert

meg

meg; egyenűlvén: gyakor intélek által, meg ismeri bűnét.
&c.

VI. Mert ezzel külömböztetic meg a' Christus nyájja az AntiChristusétul, ki mindé sarvas bűnőket el szenved az ő seregiben egyházi fenyítéc nélkül.

Object. Lám Náthán, Dávidot nem excommunicalta

R. Mert Dávid meg né átkodot; hanem az intés utá meg tért &c. v. fus. Urs. p. 547.

U s u s.

I. *Informa.* Ne csudald tehát K. O. hogy ez az Egyházi fenyítéc fen tartatic, a' bűnösök ellen; mert mindenkor találtatic az Láthato Anyaszentegyházban, valami gonosb avagy kivető, Mint az Adam haza népében a' Kain, a Noé haza népében, a' Chám. Az Abrahaméban az Ismael Az Isakéban Esau, Az Jákob fiai közt Gyilkos, Parázna. Gen. 49. Az Apostoloc közzül Judas. *Amplifica a' Simili.* Matt. 13. 38. 47.

II. *Refutatorius.* Oh melly igen vetkezie hát a' Róai Anyaház! hogy el szenvedti az sarvas bűnösöket, maga közt, hanem az egereket, legyeket, bekákat, Sáskákat, &c és minket igaz vallásuakat *excommunical.*

III. *Hortatorius.* Tisztítsuk meg hát az Isten házat.

Motiv. 1. Indicsanak erre a' Tudomannac okai.

2. Intetel arra, hogy könyörögj bűntelen az minden bűveket meg erősitő b. Léleknek, hogy az te lépésidet erősitse meg ugy az ő utaiban, hogy ilyen sarvas bűnben ne essel.

Motivum Indicsanac erre a' homoru példák az Aaron, Salamon, Adám, Dávid, Péter, Lott, Noe. &c. példájok kik Istentül egy kevesse nem erősitetvén; nagy vétekben esének.

D O C T R I N A. II.

Felette igen Siralmas és keserves állapottyok vagyon az gyülekezetből ki rekesztett embereknek.

R A T I O N E S.

I. Mert azok a' Sátán keze avagy hatalma alatt vadnac; a' ki hohera és gyilkosa volt eleitül fogva az bűnös embernek; a' ki regi kigyója; és irigye a' mi Idvességünknek; ez a' ki Adám Atyánkat is ki ejtette az boldogságból, jaj pedig azoknac, a' kik ennek az ember öldöklőnek (Joh. 8. 44) rabságában és köteliben vadnac mind addig is mig meg nem térnek.

II. Mert azok a' Sátánnak kemény kiseretet szenvedic; (*vid. sup. q. 1. exeg*) melly nehéz legyen pedig a' Sátán kiseretet szenvedni, meg tettzik a' Szentek példájokból, kik a' Sátán kiseretinek meg költöttek, mint S. Job. Job. 2. S. Péter Luc. 22. Sz. Pál 2 Cor. 12.

III. Mert azok ki vagattatnac ideig amaz Olajfából a' Christus titkos testiből, az Anyafentegyházból Rom. 11. 17. 22. Amaz bölöndökéből, a' Christusból Joh. 15. Es az Isten fiainac Joh. 1. 12. Cselédinek, Eph. 2. 19. a' Christus tagjainac 1 Cor. 6. 15. háza népének Heb. 8. 6. S. tarsaságából ki üzettenec és az ördög Országában vitetnenec, holot nincs semmi öröm.

IV. Mert azok meg fosztatnac 1. Az Istennel minden házatul, templomatul, mellyet gyakorolni tö boldogság; de attul meg fosztatni nagy boldogtalanság: mint a' Dávid példáj amutattya, ki mikor az Urnac házatul gyakorolhattya vala, akkor öröme nagy vala: Pál. 122. 1. de mikor attul meg fosztatott vala (az ő hátkivetésinek idején) akkor nagy ferelme s lelki tajdalma vala, és csak az Urnac házatul, és S. Sátorát (melly akkor templom helyet vala)

vala) ohajtya vala: Pfal. 27. 4. Coll. cum 42. 3. & 84. 3.
 2. Meg fosztatnac az Evangeliumnac drága befzédinek
 halgatasatul (az melly lelki Mannája kenyere a' fzegény
 léleknek) a' Sácramentomi eggyesüléstül, az hivec tárfa-
 ságatul 2 Thef. 3. 14. 1 Cor. 5. 11. *Ampl. ex Amef.*
M. L. I. C. 37. n. 23. 3. Meg fosztatnac az Ecclesiánac
 szép privilegiumitul, ugy hogy az melly szabadsággal az
 Ecclesia tagjai élnek ök azzal nem élhetnec sôt ha pœni-
 tentia tartatlan meg hálnac, holt testec is (a' mi rend tar-
 tásunc szerint) harang szo nélkül, enek szo nélkül &c.
 czinteremen kivül szamarnak temetségivel temettetnek,
 melly is Istennek nem kicsiny büntetése Jer. 22. 18. 19.

V. Mert a' somoru példák is erre mutatnac, la melly
 keserveffen esic Adámnac az Edenből valo ki űzettetés,
 Gen. 3. Kainnac az Isten orczája elől valo el rejtezes. 4.
 14. Máriánac, és töb belpoklosoknak a' táborrul valo
 kirekestetés. *Amp. ex Rat. II. Doc. I. sup.*

U s u s.

I. *Informato.* Itt ved ešedben. 1. Hogy midőn ide
 fellyeb a' bűnösök a' Christus testiből etc. kivágattatni
 mondatnac, az nem olyan ki vágattatás, mellyel a' hivec
 (kik hit által a' Christusban oltattac) a' Christus kegyel-
 miből, ki eshetnének; hanem olyan: a' melly berint a' ki
 rekestetet bűnösök, az Ecclesiánac élő tagjainac nem
 mondathatnac, a' meg térílnék idejéig.

II. *Redarg.* Feddésre méltoc, kik e' tudománybā meg
 jelentet siralmas állapotot magok vonšanac magokra, kik
 vagy az Egyházi Solgara valo haragjokból, vagy egyéb
 oktol viseltetvén magoc ki fakaslyác magokat a' gyüle-
 kezetből az Apostol ama mondása ellen. Heb. 10. 25.

III. *Territ.* Meg rettenhetnek it a' meg térésre nem

igy kezd excommunicatuloc, mert ők csak olyanoc mint az akolbol és nyájbol ki fakat tévelygô juhotska, mely ha az aklon s' nyájon kívül jár, vagy farkas hájában esic, vagy bûrû tövislek s' bokroc között akad és éhel hal meg. Így, &c. applica. NB. Usum. ter. it. ampl. ex Rat. 1. 2. 3. Δ. ti. 2. sup.

IV. *Hortato.* Távoztassuc az olyan vétket, de mint hogy a' mi erőnc semmi, kerjüc a' b'ent Lelket, erőfítsen bennünket.

M O T I V A.

1. Erre indicsen, bennünket, a' mi nagy erőtelenségűnc; vajki meg romlottunc A dában; úgy annyira hogy tsak a' bűnre vagyunc hajlandoc. 2 Cor. 3. 5. Pl. 51. 7. Matt. 7. 18.

2. A' mi ellenfigűnknek sok és erôs volta, a' test, a' világ, az Őrdög, a' ki mindenkor olákdic, hannya az tört a' mellyet mi nemis látunc, 1. Pet. 5. 8. Ez ama nagy Sárkány amaz régi kigyó, ki mind e' földnek kereklegget el tsallya, Apoc. 12. 9.

3. Az igiret, meg igirte Isten: hogy a' kik kérik a' b'ent Lelket meg adgya nékiek, ezen dologra az Tudománnak is felső okai indito okok lehetnek.

V. *Consolator.* Ha így vagyon a' dolog *vide Doctrinam* tehát ellenben igen boldog állapottyoc vagyon azoknac kik az Ecclesiában belől vadnac és annac kebeliben nyugobnac. *Amplifica ex Psalmo. 84. 5. 11.*

Secunda Pars.

THEOLOGIÆ

De observantia quæ Secundum explicati-
ones Catecheticas ZACHARIÆ
URSINI. &c. Pars tertia Pala-
tinatæ Catecheseos
dicitur.

C O N C I O. LVI.

DE Conversione.

Ex quæstionibus Catecheticis 89. 90.

T E X T U S. Jerem. 31. 18.

E X O R D I U M.

A Bűnös ember a' meg téres előtt hasonlo az el tévett
Juhocskához, Plal. 119. 176. Luc. 15. Esa. 53. 6.
1 Pet. 2. 25. A' honnét meg tessék hogy a' bűnös ember
a' meg téres előtt (az idveflegnek utatul idegen lévén) tsak
a' vesedelemnec utan jár, mind addigis valameddig az I-
sten önnön maga az embert meg nem téríti. Igy leven a-
zért a' dolog: melto ily könyörögnűnc: Térics meg &c.
Lam. 5. 21. & in textu.

P A R T E S.

- I. A' holott vagyon. Az Ephraimnac firása, panaßol-
kodo sava, meg vettetele, és ezeknec meg-erősítete.
- II. Ephraimnac a' tanulatlan Tulokhoz valo hasonlit-
tatása.
- III. Ephraimnac, a' meg terésnec kegyelműert valo
könyörgele és jora valo indulattya.
- IV. Vagyon az indito ok, mellyel fel akarja indítani az
Ephraim az Istent a' meg halgatásra (in his) *mert te vagy
az én Istenem.*

E X E G E S I S.

I. Quaestio. Micsoda az igaz meg terés?

R. A' 6. Pál így definiálja, azt mondgya; meg térni Istenhez semmi nem egyéb; hanem le vetkezni amaz Oember és fel öltözni az Uj ébert Eph. 4. 22. 23. 24. 9. Cat 88.

2. El temettetni a' Christussal, és fel támadni ő vele az ő fel támadásának mi reanc ki hatot ereje által Rom. 6. 4. 5

3. Meg halni a' bűnnek, az ő 6. halálának reanc ki hatot ereje által, és fel támadni a bűnből *ibid. v. 11.*

4. De leg világosabban, meg határozza, és ki mondgya a' 6. Dávid; micsoda legyen a' meg terés? azt mongya el hadni a' gonoszt és jot cselekedni Plal. 34. 15. ez a' két tő valóságos része az igaz meg térésnek, és minden valóság az igaz meg térésnek két dologban áll.

5. Mi legyen még is az igaz meg terés? Nem egyéb hanem Az O-embernek meg öléle, és az Uj-embernek meg elevenítése. 9. Cat. 88.

II. Miért hivattatik az meg terésnek első része öldökésnek?

R. Mert a' miképpen az halálban el romol az ember; úgy itt az O-ember &c. 2. Mert ez tufakodással és fajdalommal vagyon. Gal. 5. 17. 24. 3. Mert a' miképpé az holt ember meg bűnik minden munkátul; így az megtert ember a' bűnnek cselekedetül, *scil. praefractâ fronte.*

III. Miért mondatik a' meg terésnek második része meg elevenítésnek?

R. 1. Mert ezzel meg elevenítettik, és fel építettik az Uj ember 2. Mert ebben, meg Ujjulás, fel iledés, és Istenben való öröm vagyon a' Christus által. 3. Mert ebbé Uj élet, és Uj munkák s' cselekedetec vadnak.

IV. Hány gráditsi vadnak az igaz meg terésnek a' mellyeken

lyeken éléb éléb kel hágni az embernek? Avagy hány reszei vadnak az Ov-embernek meg öldöklésinek és az Uj-embernek meg elevenítésinek?

R. 1. A' bűnnek meg bánása. 2. Annak meg utálása, és el távoztatása, 3. Az Istenben való öröm a' Chritus által, 4. Az jó itéletnek követése.

A' két első láld *q. Cat. 89.*

A' két utolsó láld *q. Cat. 90.*

Avagy tanuságnac okaért, hat bakaftékban lehet ez: mellyek nec az három elsője, az Ov-ember meg ölesire. A' három utolsó az Uj-embernek meg elevenítésire czéloznak.

1. A' bűnnek (és az Istennek a' bűn ellen való haragjának) meg ismérése és annak Isten előtt való meg vallása. Igy cselekedék Dávid Pfal. 51. 5. 6. A' tékozló fiu Luc. 15. 17. 18.

2. A' bűnnek meg bánása, siratása. mert a' bűnt megismérvén: meg bannyuk (*Jer. 31. 18*) sőt meg is sirattyc. hogy Istenünket bűnünkkel meg bántottuc. Igy cselekedék Péter, Ama bűnös ABBONY: Luc. 7. Ama 3000. emberec: Act. 2. 37. A' Corintusbéliek 2 Cor. 7. 9.

3. A' bűnnek meg utálása, és el távoztatása; mert a' bűnt meg ismérvén bánván: meg utállyak utalváti naprol napra, és el hadgyác. Rom. 12. 9.

NB. *Agnitio peccati est in mente, dolor in corde: fuga in voluntate.*

4. Az Isten irgalmalságának, meg ésmérése, és annak mi reáne való bánása.

5. Az Istenben való öröm, Rom. 14. 17. *Vide ad hac fusius Ursin. suo loco. p. 561.*

6. Az jó és bent életnek követése, Rom. 11. mellyel ember

ember magát örömezt az Isten akarattya szerint redeli ezt q. Cat. 90. és az új engedelmeslegre való sient igyekezet. Tit. 2. 14. mely immár az meg tért bűnös emberben való hitnek gyűmölcsé. Gal. 2. 20. Azért nem elég, ki igaz meg tért ember vagy, csak meg ismernéd a' bűnt, mert meg az hitetlenek-is reá lépnek néha arra, mint Kain, Judás; hanem a' pœnitentiát Continálnod-is kel; és más ujjab, job, és sient életben kel magadat foglalnod, mellyet az hitetlenek nem tselekešnek; hanem ugyan csak meg maradnac a' bűnben.

V Micsoda uton és modon szokta Isten magához téríteni a' bűnös embert?

R. Mint hogy a' meg térifnek fő szerző oka és mesterre, önnön maga a' Sz. Lelek Isten, azért az Ur Isten.

1. Meg téríti a' bűnöst, és munkalkodik a' bűnös embernek meg terésiben az ő s. Lelke által, mint fő szerző ok, és fő Mester által 1 Cor. 6. 11. Tit. 3. 5.

2. Az igaz hit által, mint belső titkos eszköz által, melyre nézve, a' meg tért ember hasonlittatic az elő fához Pl. 1. kinec belső gyűkere a' hit, Aét. 15. 9. gyűmölcsé a' pœnitentia. Gal. 2. 20. Hasonlittatic a' bölő vesszőhöz, Joh. 15. 2. 4. 5. mert miképpen a' bölő vessző, minden nedvességét és életét, a' bölő tökéből veszen, így a' meg tért ember a' Christusbul a' hit által.

3. A' Tanitoknac hatalmas pœdikállása által, mint külső eszköz által Aét. 2. 37. Mint a' Náthán Prophétának, hatalmas beszéde által, Davidot mert az Istennek törvénye, (melly az Tanitoc sájában vagyon) világos tükör, mellyben ha be tekint a' bűnös meg ismeri az ő bűneinek rušnya abrázattyát Rom. 3. 20. & 7. 7. ugy annyira; hogy majd ketšigben esnek; hogy ha az Evangeliomi gyönyörűsége

rúleges ígéreteknek lagyító ire, meg nem gyógyitaná és nem lagyitaná az ő lebit. Így cselekedéc az Isten Adámmal, kit elsőben az ő mendörgő törvényivel meg fenytte, Gen. 2. 17. de az után az Evangéliomi gyönyörűleges ígérettel meg örvendeztete. 3. 15. Így cselekedéc Nathan Dáviddal; kit elsőben bűncirül erőssen meg fedde, lelki ísméretiben meg győzte, es az Istennek rettenetes büntetefivel meg fenyegete. 2 Sam. 12. 9.--11. De az után, az Isten kegyelme és a' bűn bocsánat felől való öröm mondással meg örvendeztete, v. 13. Így cselekedék Péter, ama 3000. emberekkel: kiket, elsőben az Istennek mendörgő igejevel keményen meg fedde azokat lelkek ísméretiben meg rettenté, síveket meg sebesítte, Act. 2. 23. Coll. cum. v. 37. De az után a' bűn bocsánat felől való öröm mondással őket meg örvendeztete, síveknek sebeit az Evangeliumi ígéreteknek lagyító irivel bé kötözte, v. 38. 39. Így a' Sent Pál tanitása által az Isten a' Lydiának bezároltatot sívét meg nyitá, Act. 16. 14. Mert olyan hatalmas az Tanitoknac bajokban való ige, mint a' zápor első ki le száll, és meg résegíti a' földet, és gyümölcs nélkül, nem ter meg Istenhez Es. 55. 10. 11. Olyan mégis mint a' pöröly, ki meg rontya az kő síveket. Jerem. 23. 29. Olyan mégis mint az éles tör, ki az lelki ísméretéket &c. meg hattyá, Heb. 4. 12.

4. A' nyomoruságoc, gyalázatoc, károc, &c. által, úgy mint külső indító okok és segítő eszközöc által, mint *Ephraimot in textu Izraelt*. Neh. 9. 28. a' *Tekozlofiat* Luc. 15. 17. 18. *Manasset*, 2. Chron. 33. 12. *Judát, etc.* Hos. 6. 1. A' *Dávidot*, Pfal. 119. 71. A' Sz. Pált. Acto. 9. 6. Coll. cum. v. 9. A' mellyekre nizve igen nehéz az idvefleg uttya, Matt. 7. 13. 14. Mert itt a' test az ördög,

a' világ (kik a' meg téris elöt barátid voltanac) miad ellenfigiddé lénnek.

D O C T R I N A.

Tsak egyedől Isten az, a' ki a' bűnös embert az ő bűneiből meg téritheti Ezec. 36. 26. Lam. 5. 21. Job. 6. 44

R A T I O N E S.

I. Mert az ember felette igen meg romlot, ugyannyira: hogy természet szerint ő örökké tsak a' gonosra menne, Gen. 6. 5. Pet. 5. 1. 7. ha az Isten el nem kezdené az jót benne az ö lelke által. 2. Cor. 3. 5. Phil. 2. 13.

II. Mert a' meg téres, másodic és uj teremtés, Gal. 6. 15. Coll. cum. 2 Cor. 5. 17. azért miképpen hogy elsőben az ember, önnön magát nem teremthette, így hasonló képpen, a' bűnös ember magát, újjonnan nem teremtheti mert a' teremtis Isteni erőt kíván.

III. Mert a' meg téris, halálbul való fel támadás. Rom. 6. 11. mely hasonló kippen Isteni erőt kíván.

IV. Mert a' meg térisben, meg kel az embernek újjulni, elméjiben, akarattyában, szívben, és indulattyában; kicsoda penig a' ki az elmit meg világosithattya? az Isten, ki az akaratot meg jobbithattya; és az gonosrol jora fordithattya? Isten, ki az kő szivet meg lágyithattya, és az szívnek indulatit meg újjithattya? Isten.

V. Meg tetczic a' hasonlatosságból; mert a' meg téris elöt, a' bűnös ember olyan. 1. Mint a' mely fárban keveredet marhá. 2. Mint amaz erőtelen beteg. Joh. 5. 7. 3. Mint ama Gutta ütöt. Duc. 5. 18. 19. 4. Mint amaz meg sebessittetet. 10. 30. 5. Mint az el vešet Juh. 15. 4. És 53. 6. 6. Mint az elvešet Drachma. Luc. 15. 8. 9. Kik magokkal jól nem tehetnek hanem &c. ap-
ica. NB. Hogy ezekből a' Pápista. &c. semmit ne épithes-

pitheffenek ad erigendam *Lib. arbitrium.* azért itt meg kel tartani ama *principiumot: Parabola & similitudines, non sunt extendenda extra scopum instituentis.*

Q. Hát ugyan semmi ereje nincs a' meg terésben az embernek?

R. A' meg térisnek kezdetiben semmi sincs; hanem minek utánna el erkezik az Istennek meg terítő ereje, ki az elmét akaratot, sivet meg ujjitya és jobbittyá, ez által az Isteni erő által az ember is munkáloci obtan, a meg terésben. b. e. gyümölcsit teremti a benne lévő hitnek ajándékának, egy boval a meg térisnek kezdeti, közepi, vege Isten ajándéka, Phil. 2. 13.

Hát miért hiya kinszeriti Isten a' meg térisre az embert, ha maga erejiből meg nem térhet? Hos. 14. 2. Jer. 3.

R. Ezzel az Isten tiszte emlekezteti az embert, hogy az volna az ő tiszti hogy Istenhez térne, de hogy az ember-től nem lehet; nem Isten az oka, hanem maga az ember mert adot volt a teremtesben arra való erőt, de azt az ember el tekozlotta, immár pedig ha valaki tíz ezer Talentomot elvesteget, vagy adhattya meg azt, vagy nem; de méltan kivanhattyá azt rajta az az ki ő néki azt adta; mi vagyunc az ados bolgác 10000. Talentommal, &c.

U s u s.

I. Informato. Ekedben veheted innét, mely siralmas állapottya légyen hát a' bűnös embernek; a meg terés előtt *Amp. ex-Δ-to. Con. 8. & Δ-to Superio.*

II. Refutat. 1. Meg czáfoltatnac a Semipelagianusoc kik a meg terist, reß sjerint az Isten kegyelminek relz szjerint a magoc erejinek tulajdonittyác.

2. Az Pelagianusoc kik azt tanittyác hogy az ember a sz. léleknek kegyelme nélkül Istenhez meg térhet. &c.

3. Az Papistác is az első megterist rész szerint az ő s; a bad akaratyoknac tulajdonittyc és kik ezt az embernek nagy esetit, és erőtlenfigit, meg nem ismervén; azt is mongyak. hogy az Isten törvényit, be töltheti, az Ujja születtetett ember. De ha ez így volna, miért kellett volna, az Isten Fiának ez vilagra jöni! (mert a ki a törvent cselekelelzi, örök életet nyer általa) azért mert látta ezt a mi nagy erőtlenfegűnket. hogy mi be nem tellyesithettyűc azt, az mit az Isten törvennye kíván, azért el jött, és ezt a mi tisztűnket magára vállalta, és mi örettűnc be töltte az Isten törvényit, és ez földön, olly sz. életet elt az Törvény szerint; hogy abban semmi hibát az ő sz. Attya nem talált; melly ő szentsége és igazlaga immár, szintén ugy nekűnk tulajdonittatic, mint ha magunc cselekedtűc volna azt.

III. Investigato. Visgáld meg hát ha igaz megtert ember vagy, R. a felső első és 4-dik kérdéseknek részei mind annyi jelei lehetnek a megterisnek.

IV. Hortato. Im érted a te nagy erőtlenfegűdet, azért könyörögj Istennek szánnyon megtegedet, és a bűnec Sárából, vonnyon ki tegedet magához, világosítsa elmitedet &c. De miképpen légyen az.

M E D I A.

1. Ugy hogy a magad erejűnek semmit se tulajdonits, hanem mindenben Istennek tulajdonics a dicsőséget.
2. Igaz szivbeli töredelmességgel. Psal. 51. 19. nem Hypocrita keppen; mint az Acbáb és a Phariseus.
3. Alázatoslan mint Dávid, Peter, Mária, Sz. Pál, a tékozlo fiu, a Publicanus. Luc. 18. Nem mint a felvulkodot Phariseus, így liszen ostán, &c.

R. H. 18

CONCIO LVII.

De Conversione eadem.

Ex Quæstionibus Catecheticis 86. 87.

TEXTUS. Plal. 95. 7. 8. 9. *Maha az ó savát, &c.*

EXORDIUM.

V Alamiképpen az haladatlan Fiu az ó Annyánac Attyánac, Dajkájánac (kince emlőin függőt) vele való dajkalkodásat meg halálni nem tudgya, sőt fel nevelkedven; üleit boszontya engedetlenedic, vis;f;alkodic verseng, s;inten így az Izraël, vele való jól tevő Istenehez haladatlan vala Efd. 1. 2. & sequen. Eze. 16. sőt engedetlen. Efa. 44. 6. Vis;f;ia vono Jerem. 5. 23. Part ütő Eze. 2. 3. 5. 6. Isten ellen tufakodo. Num. 17. 10. versengő. Ef. 65. 2. Zugolodo, Istent kifertő. Exod. 17. de in textu.

Partes.

I. A' holottinti őket a' meg terifre v. 7. 8.

II. Az ó Attyoknac bűnökét hánya semekre v. 9. és e mellett az ó bűnöknc öregbitéfit, t. i. hogy látták az Urnac cselekedetit (vide Exod. 14. & 16. & 17) még is kifirtttéc őtet.

III. Az versengésnek helyit jelenti, melly vala az pusztában v. 8.

IV. Ideit jelenti, mind azt az idôt, melyben az Izraëlítac vetkeztenec v. 8. s' mind azt, inellyben mi az Istennec (a' mi meg térésünkre tartozando) drága savát hallyuk és a' melyben Isten az ó kegyelmit nekünk ajánlya. v. 7.

EXEGESIS.

I. *Quæstio.* De micsoda vétket cselekedtek az Izraëlítáknak Attyok, a' versengésnek helyein, mellyet itt semek-re hány az Isten?

R. Kettős vétkeket cselekedtetek 1. Az Isten ellen, mert kifirgették az Istent, hogy elsôben meg fogyatkoztac volt vizbûl, ezt mondván! Vallyon inkább vagyone az Ur mi kôztûnk avagy nincsen? Exod. 17. 7. 2. A' Moses ellen mert ô vele versengettetec, azért hogy ôket ki hozta Ægyptombul Exod. 17. 2. 3. Ampl. ex Num. 20. 2-5.

II. A' kemény szív álhate ellene, az Isten hivatalának kegyelminek?

R. A' meg teris elôtt a' szív olyan mint a' kö és csak a' gonosra hajlando, de ha a' b. Lalek kegyelme: (ki az válastottakat úgy vonsa magához, hogy elkerölhetetlen, és elválhatatlanképpen engedgyenec) meg illeti a' szívet, a' szív menten hajol; es örömet enged. Act. 26. 19.

III. Micsoda értetik ez igicsken MA?

R. Ez az ige annyit tésben. 1. mint öröktûl fogva Pl. 2. 7. Heb. 5. 5. 2. Jelenti az Jelen való idôt 2 Sam. 3. 8. Luc. 4. 21. 3. A' mi életünknek idejit, avagy egész en mind a' t az idôt, melyben Isten az Evangeliom által minket tanit, és hiv a' poenitentiára Heb. 3. 13. 15. így ittis.

IV. Msképpen kifirti ember az Istent?

R. Vide infra Con. 87. 9. 1. Exeg. n. 2.

V. Hol és micsoda hely lehetet az a' versengésnek helye?

R. Az a' Pustában olly helyly vala a' melly MASSA-nak és MERIBA-nac az az: kesfirtetnec és vetekedésnec &c. nevezteték Exo. 17. 7.

DOCTRINA.

Az igaz Kereszteny Léleknek, nem kell halogatni, az ô bûnibul való meg térést. in textu

RATIONES.

I. Mert itt az Istennek lelke ma hiv bennünket, ma vagy on ki tetetye a' kegyelemnec Zászlója, ma hívogat teged az Evan-

az Evangéliom által, és ha el halastod, kiső leben akkor, mint a' Boldisar Kiralynac, Dan. 5. a' Gazdagnac, az 5. bolond izűzeknek, kilt meg terbec vala akkor, de el vitet-tetett tulők a' Völegény Matt. 25. az Gazdagtul penig az alkalmazotfág, Luc. 16.

II. Mert bizontalan az ember fiának el jövetele Matt. 24. 42. & 25. 13. Innen vagyön hogy az lopohoz hason-littatic, a' Christus el jövetele, az Noë napjához, Pelda a-ma bolond. Luc. 12. 20.

III. Mert igen vebedelmes annac halogatása, mert mé-tül tovább halogattya, annál nehezeb a' bűnbül meg ter-ni, mert a' bűn bintén olyan, mint a' fa. a' mellyet cseme-te korában késsel is le metelhetni; de ha igen meg nő sejbé-vel is nehezen vágjac le; bintén olyan, mint a' fene, avagy egyéb nyavalya, mellyet mentöl hamareb ernec a' Docto-rok, anál könnyebbé eleit veők de ha meg örökodik, ne-hezen gyógyittyac meg, ezt hánnya a' Sidoknac, Isten Je-rem. 13. 23. Innen mondgyák, *Pœnitentia Sera raro ve-ra*; nem olvasunc többet a' Tolvajnál, ki halala orájan tért volna meg.

IV. Mert a' Pœnitentiának halogatása, fok gonofok-nak kut feje, és bűlő annya.

1. Szűli a' bűnnec sokfágát; mert egy bűn többet von son utánna: mint a' Cain irigyfigibül halmazac az ő At-tyáfiának gyűlölése; abbul a' gyilkosság, abbul a' ketleg-ben valo esés. A' Dávid hivaikodásából, a' paráznaifág abbul a' gyilkosság.

2. Kut feje az Isten büntetésinec haragjánac Rom. 2. 5. Ampl. ex Col. 36. mert mentül többet vetkezie valaki annál többet büntettetic; mit a' lelki Babilon, Apoc 18. 7.

3. Kut feje az elminec meg homályosodásánac Lpa.

4. 18.

4. 18.

4. Az akaratnac es az érvenc tovább tovább valo megkeminyedifinek ibid. mert a' éiv annál jobban meg keminyedic és el fordul Istentől, Ampli. ex Jerem. 13. 23.

5. Kútféje a' gonos lelkü isméretnek, melynel, nincs síralmaslab, mely halgat mint a' néma eb, hanem az Isten itiletinek napján támad fel; vagy halála oráján, akkor retenti az embert, avagy kécsigben ejti.

V. Oka ez. Mert nagy bolondcság azt halogatni.

1. Mint ha valaki láttya az bombedgya házat égni, azomban az magát nem oltalmazza, így látod s' hallod mint vesnek el fokac a' bűnben, mégis te nem vigyásh lelkedre.

2. Ollyan bolondcság, mint ha valaki a' kebelében tartya a' vipera kigyot, ki őtet az után meg marja. Így a' bűn, &c. appl.

3. Ollyan mégis mint a' ki szemlátomást, a' Tengerbéllyeb bellyeb menne, és végre belé vesne. Így &c. appl.

4. Ollyan mégis; mint ha valaki kés akartva hadgya magát meg kötözni az ő ellenszeginnek, ollyan a' bűn, a' Sátány rabsága. &c. appl.

5. Ollyan mégis mint a' ki a' maga gyilkosával barátkozic.

VI. Mert a' kik az ő bűnőkből Istenhez meg nem térnek azok semmiképppen nem idvezülhetnek. vid. fus. q. Cat. 87.

U s u s.

I. *Informativus.* Eshedben veheted melly síralmas állapottyoc vagy on immár azoknac, kik a' poenitentiát halogattyac. az 3. 4. 5. okokból. recense.

III. *Territ.* Meg rettenhetnek kik a' meg térést halogattyac. 1. Mert mentül tovább halogattyac azt: annál inkább

inkáb meg keményednek, átalkodnac abűnben. Jaj pedig a' bűnben még átalkódtaknac; mert miképpen a' gyógyulhatatlan betegsűgben lévűc, még a' jó orvossűgűc által is meg nem gyógyulhatnac; így ezek még az Istennek kemény bűntetűsi és erűs tsapási alatt is meg nem térhetnek mint: Efa. 1. 5. Jer. 5. 3. 2. Mert azok a' gonosűc fogjác űket kűvetni, mellyeket meg értűnk oda fellyeb. Rat. 3. 4. 5. Δ--ti.

III. *Redarg.* Feddűre műltűc. 1. Kika' pűnitentiát napról napra halogattyác, és hollo modra tsak craft kiáltnac. A' kik pűnitentiát tartnac, de hypocritakűpper, avagy vitkűssen, mint *Esaű* Heb. 12. 17. *A' Sidok.* Jer. 3. 10. *Achab* 1 Reg. 21. 27--29. *Pharabò* Exod. 9. 27 28. *Saul* 1 Sam. 15. 14. *Judas* Matt. 27. 3. &c.

IV. *Hortatorius.* Intetel azűt hogy hamar, hamar, má tars pűnitentiát és elsűben is a' sűrvas és czűgűeres bűnűk nec sűakaszd nyakát. Vegy példát a' kigyorul, melly nec ha a' feje meg rontatic a' dereka és farka is meg hal az után. Így ha a' sűrvas bűnűc te benned meg űldűkűltet nec, a' tűb bűnűk is meg űldűkűltet nec.

Motiva. 1. Indicsűn erre az Isten nec nagy műltűsűga, és Anyád műhetűl fogvűn valo sok jű teteműnyűe; Kicsűda az? A ki ellen mindennap a' gonosűlűgot cűselekesűd, amaz erűs hatalműs Isten; a' kűnec rettenetes tekintete; min gyűrt lemmive tehet; mennyi sok jűt tet veled az az Isten. &c. q. Cat. 86.

2. A Christűsnak kesűrvűs kűn sűnvedűle; miért kellett neki sűnvedűni &c. a te bűnűd volt az ű Felűge gyűlkosa, ne hadd azűrt hijűban az ű sűnvedűfit és kűnyait &c. *re-
cense.*

3. A meg tűrhetetleneknek bűntetűse; mert azűc nem

idvezülhetne I Cor. 6. 9. 10. *ex q. Cat 87:*

4. A jó cselekedeteknek szükfeges volta, 1. Istenre 2. Magunkra 3. Felebaratunkra nevezve, *vide quest. Cat. 86. in fine tobb indito okokat is: sup. Con. 9. & 39. & 59.*

C O N C I O. LVIII.

DE Conversione eadem.

Ex quaestionibus Catecheticis praesertim 114 115.

T E X T U S. Rom. 7. 22. 23. 24.

E X O R D I U M.

AZ Oltovában két természetec mutatya, ki magokat mert minc utánna, a' vad fában felid ágacska oltatic ámbár az meg foganadgyekis, meg is annac tóvirúl vad fiatalok, avagy ágacskaák jónec ki, de mindazonáltal az felidnec neveztetik; ama fatum berint; *A potiori fit denominatio.* Szinten így az ujjá születtetet emberben két rész vagyon. *in textu.*

Partes.

I. A' holot ösve veti az ujjá születtetet részt az ujjá születetlen részel, és ez kettőnec egymással ellenkező munkáját v. 22. 23.

II. Az ujjá születetlen rész nec fezikit meg jelenti v. 21.

III. Panalzolkodic és fel kiált az ő nyavalyáflagában v. 24.

E X E G E S I S.

I. *Quest. Mit ért a' belső emberen?*

R. Amaz ujjá születtetet részt, mellyet a' sz. Pál, Uj ember nec nevez Eph. 4. 24. lélek nec Gal. 5. 17; elmenece törvény nec v. 23.

II. *Miert nevezi belsőnek?*

R. Mert a' szivet, és a' belső titkos indulatokat birja 2. Mert a' belső titkos ujjulást, a szem nem látta.

III. *Miert*

III. Miért nevezi az ujjá születettet részt elminec törvinyenek; az ujjá születetlen részt pedig, tagoknak törvinyenek?

R. Hogy meg tetsék az, hogy a' mint hogy a' lelek, avagy annak része az elme, nemeslebb, és méltoságosabb a' testnél és annak tagjainál, így nemeslebb és méltoságosabb, az ujjá születettet részt, az ujjá születetlen résznél.

IV. Mit ért a' bűnnek törvényin?

R. A' bűnnek erejít, avagy a' bűnt önmagán magát, mely azért mondatic törvinyenek, mert miképpen a' törvény parancsol, és igazgattya azokat, kik ő alája vettetnek, így a' bűnis törvent szab, és dictál azoknac, kik ő alája vettek, mint solgáknac és raboknac, és igazgattya őket, de a' gonosbra, és miképpen a' gonosb Tirannusoc törvinye, ámbar mer ő hamis legyenis, mindazonáltal törvinyenek mondatic, *abusive*. Így a' bűn etc. vide Calvin in hunc locum.

DOCTRINA.

Senki tőkilletessen meg nem térhet Istenhez ebben az életben. Jac. 3. 2. 1 Reg. 8. 4. 6. Prov. 20. 9. & 24. 5. 6. Eccles. 7. 20. 2. Chron. 6. 36. 1. Joh. 1. 8. Gen. 6. 5. Coll. cum. Jer. 17. 9.

RATIONES.

I. Mert az ujjá születés sem mégyen olly tőkilletessen vigben, hogy a' bűnnek maradéka ne harczolna, és ne tufakodnék a' hiyekkel, in textu & Gal. 5. 17. A' melly ellenség pedig tufakodic, avagy harczol, az még egészben el nem töröltetett; így ha az ujjá születettekben a' meg térés tőkilletes volna, bizony nem volna a' test között és a' lilek között, az ujjá születettet részt között, és ujjá születetlen részt között, azá tufakodás, és harcz; hanem meg bűnnek az.

II. Mert a' hivek, életekben öldöklic a' bünt, de soha
 ugy meg nem ölhetic, hogy valaha attól, meg ne gyözet-
 tessenek ideig, és Istent meg ne báncsác bűnökkel, noha
 az bűn mellet fel nem támadnac; hanem azt meg ismér-
 vén: meg bánnyác bánnyác, sirattyác, avagy így is ki fe-
 jeshed a' malodic okot. Mert nem tsak harczolnac a' hi-
 vek; de niha ugyan megis gyözzetnek a' büntől mint
 Noë, Abraham, Lótt, David, Peter, Moses, Num. 20.
 12. *NB. Caro luctatur adversus spiritum; sed in lucta,
 spiritus tenet principatum.*

III. Mert sem az elme, sem az akarat ujjá nem bűlet-
 tethetic ezen a' világon tőkellestlen, 1. Cor. 13. 9. A'
 siv-is nem hajol egebben (még az ujjá bűletés után is) a'
 jora; hanem réb berint hajlando mégis a' gonosra. Rom.
 7. 18. 19.

IV. Mert senki oly bűnt életet nem élhet, aminémüt a'
 Törvény kíván, mert ha tsak egy dologban vetkezünk is,
 az egész; törvénynek meg rontásában vagyunc bűndsóc.
 Jac. 2. 10.

V. Meg tetczic az avagy tsak a' bűnteknek ama késer-
 ves panaszkodásából. Rom. 7. 24. és buzgo könyörge-
 fekből, mint Psl. 12. 13. & 143. 2. Matt. 6. 12. Es az
 Apostolnak is amaz intéseből, Apoc. 22. 11. *A' ki igaz,
 igazittasék meg az utánnis, és a' ki bűnt, az utánnis bűnt-
 teltesék meg, h, e. örögbedgyek a' bűnt életben, mind
 addig, mig az bűnt életnek gyermeki állapottyából (mely
 ez életben vagyon,) a' bűnt életnek tőkellestlégire, avag'
 meg állapotot idejűsigire jutunc és (miglen mind a' bűnt
 életben, mind a' tudományban) tellyes férfiakká lésűnc.
 vide Eph. 4. 13. 14 mely az örög életben lésűnc.*

Obj. *Holot senki ez életben, tőkellestes életet nem élhet,
 és az*

5 az Isten törvényit meg nem tarhattya, miért hirdetteti te-
hát Isten a' törvént olyan keményen. q. Cat. 115.

R. Vide rationes ibid. quæstione Catechetica. 115.

U s u s.

I. *Informato.* Oktatol az Istennek, nagy bölcseségre; miért nem engedi ez életben, hogy el vigeztessek, a' meg-
térés, és tökéletes legyen? 1. Ezert hogy innen magunc
nyavalyátságát meg ismerjúc, és magunkat meg alázzuc.
2. Hogy annál ahitatosabban kívánnyc a' tökéletesle-
get, mely az örök életben leszen, melyről lásd, Rom. 8. 23.
Tit. 2. 13. 3. Hogy è világot meg vetven, a' mennyei é-
letre, vágyakozzunc, mint Sz. Pál. 2. Cor. 5. 8. Phil. 1.
23.

2. *Informa.* Ne csudáld hát hogy a' szentek is oly sör-
nyen meg élnek, mint Sz. Péter, &c. ez az oka, nem tsak
az s'ent életnek kicsin kezdeti, és a' jó igyekezet vagyon a'
szentekben-is. quæ. Cat. 114.

II. *Refutat.* Ha így vagyon a' dolog; miért hát hogy
mégis a' Pápistác, törvény bé töltést, tanitanac, ez az oka,
mert bizony nem ismerik az ő nyavalyátságokat, melybè
éstenek Adárban. 2. Az újkeresztények, kik az ujja
születést az életben tökéletesnek vélic.

III. *Hortator.* Kérjúc hát a' sziveket meg szentelő Sz.
Lélek Istent, ki el kezdte bennunc a' s'ent életet, vigye vég-
hez bennünk azt öldököllye fogyassa bennünk az ő em-
bert, eppettse az új embert, hogy a' s'ent életnek gyerme-
ki állapotából juthassunc azon s'ent életnek meg álla-
podot, idejűsegire, és ökölleteslegire. melly leszen az örök
boldogságban, melyről szol. 1. Cor. 2. 9.

IV. *Consol.* Azért ha a' bűnök maradványival kísir-
tetel, ez a' vigasztalás, hogy az ujja szülő kegyelem, (ha-
tal-

tálmassab levin azoknál) naponkint öldökli és fogyattya,
à bünt benned és jollehet à lelki tel éppüles, nem egy
f;empillantásban, nem egy nap, nem egy estendőben, mi-
gyen vegben, mindazonáltal, lassan lassan, (*per continuos
profectus*) meg tisztittya Isten a' választottakat, es magának
élő templomul benteli őket Calv. instit. L. 3, C. 3.

C O N C I O L I X.

DE Bonis operibus

Ex Quæstione Catechetica 91. Coll. cum. q. 86.

T E X T U S. Pál. 37. 27.

Ex Verbis: Recede à malo & fac bonum.

E X O R D I U M.

AZ Sz. Irás a' jo cselekedeteket nevezi Lélec gyümölcsinec Gal. 5. 22. Eletnecc gyümölcsinec Jakob 2. 22. Törvény munkájának Rom. 2. 13. Világosságnak Matt. 5. 16. Aldozatnak Heb. 13. 16. jo gyümölcsinec Matt. 7. 17. Ismét jo cselekedetnecc. Jac. 2. 22. & in textu.

Partes.

I. A' holot tilalmazza a' gonost.

II. Paranesollya a' jot.

E X E G E S I S.

I. *Quæstio. Micsoda a' jo cselekedet?*

R. A' jo tselekedet három dologban áll, mellyet ha meg értes, könnyen esedben vehed, mi legyen a' jo tselekedet és micsoda dolgok kívántassanak meg sük leges-keppen a' jo tselekedetben.

I. Meg kívántatic, hogy hitből sármazzék az sivnek buzgoságabul és embernek Istenhez valo szeretetibul, mint amaz öz vegy példája mutattya. Luc. 21. 3. 4. lásd ezekre. I Tim. 1. 5. Rom. 14. 23. NB. Ez utolso helyben:

ben: a' hitnek nevezete, jedzi az Isten igéje szerint való értelmet, melly kételkedő lelki ismeret nélkül ugyan.

NB. Hitből cselekedni penig nem egyéb; hanem el hinni azt; hogy mind a' semély, mind a' cselekedet, kedves Isten előtt, a' hit azért a' jó tselekedetnek eredeti.

2. Meg kívántatic a' jó cselekedetre, hogy oly dolog legyen, mellyet Isten parancsol a' s'ent irásban, (mely regulája a' jó tselekedetnek) mert ha csak a' Pápa parancsolja avagy más valaki földi ember; az nem idvesleges jó tselekedet: Innen mondgya. Matt. 15. 9. Eze. 20. 19. Efa. 29. 13.

3. Meg kívántatic hogy a' jó vigre az Isten dicsőségeire essek. 1 Cor. 10. 31. Ezért nem vala kedves a' Phariséusok tselekedete, mert nem Istenhez való szeretetből; hanem hypocritaságbul, a' magoc dicsőségének vádásaért lettenek, hogy az emberek előtt dicsirtessenek. Matt. 6. 2. 5. & 23. 5. vid. q. Cat. 91.

II. Hány fele a' jó tselekedet?

R. Kétféle, mert némely az Iste szeretetre, és tiszteletre néz, némely az Atyafiui szeretetre, és a' közönleges igazságnac meg tartására. Matt. 22. 37. 39. Ampli. ex Tit. 2. 12.

III. Kedvese Isten előtt a' hiveknek jó tselekedetek?

R. Jollehet az hiveknek leg főb jó tselekedetek-is bünökkel ferteztetek meg ez életben. (q. Cat. 62.) mind azon által, mint hogy ök hit által a' Christusban bé oltattac, azért az ő bünök el fedeztetvén: a' Christusban, mind semellyek; s' mind jó tselekedetek kedves Isten előtt. 1. Pet. 2. 5. mint az Abelé, Gen 4 4. Heb. 11. 4.

IV. Hát a' hitetleneknek, Eretnekeknek, Póányoknak jó tselekedetek kedvese' Isten előtt?

R. Nem;

R. Nem. 1. Mert azoknac semelyek sem kedves; így cselekedetekis, 2. Mert hit nélkül vándnac, és ha binten olly dolgot cselekeznec is, melly ő magában jó, és Isten parancsolattya (mint a' könyörgés is, és alamisná) de mivel nem hitből és nem Isten dicsőffigere cselekebic, azért nem kedves Isten előtt, (vide ad hæc Esai. 66. 3. Heb. 11. 6. Matt. 6. 2.) Melyte nézve igen meg kel külömböztetni a' hypocritáknac és a' hívекnek jó tselekedeteket, vide discriminat. 6. Ursin. pag. 56. 57. &c.

NB. *Opera irrogenitor. non sunt virtutes sed simulacra virtutum.*

D O C T R I N A.

Felette igen sükséges a' keresztyén embernek a' jot tselekedni. Avagy így: felette igen sükségessek a' jó idvességre a' jó tselekedetek.

I. Istenre nézve.

R A T I O N E S.

Mert Isten parancsollya, és dicsirtetic belölle. Matt. 5. 16. Joh. 15. 8. 1 Cor. 10. 31. Es hogy az Isten azokba igen gyönyörködic. 1 Sam. 15. 22. Pál. 51. 19. Hebr. 13. 16.

II. Mi veánk nézve.

I. Mert a' jó tselekedetekből ismértetic meg az mi el választatásunc, és idvességunc, és abbol lehetunc bizonyosac, idvességunc, és el választatásunc felöl. Rom. 8. 30.

II. Mert mi képpen a' jó fa, az ő gyümölcsiről ismértetic meg. Matt. 7. 16. 17. 18. Így a' hit a' jó tselekedetből. Jac. 2. 18. 22.

III. Mert ti;tiunc, fogadásunc, Sacramentomi kötelességunc tartya, mert sent életre és nem fertelmességre hívata.

hivattattunc, 1 Pet. 1. 15. teremttunc, Eph. 2. 10. vá-
lastattunc, Eph. 1. 4. Es a' vigre váltattunc meg. Tit. 2.
14.

IV. Mert a' jó tselekedet olyan utya a' Mennyeknek
Országának, hogy senki bñent élet nélkül, a' Menyeknek
Országát el nem nyerheti, és senki a' nélkül (az örök bol-
dogságban) az Istent meg nem láthattya, Matt. 5. 8. Heb.
12. 14.

V. Hogy az idő bñerent valo és örökké valo büntetést
el kerülhessüc, Lev. 26. 15. & seqq. Eccles. 12. 1. Rom.
8. 13. Matt. 7. 19.

VI. Hogy mind ez életben, mind pedig az örök élet-
ben bñp jutalmát vegyüc, Lev. 26. 3. & sequen. 1 Tim.
4. 8. Rom. 8. 13.

III. Felebarátunkra nézve.

Hogy a' mi jó tselekedetünkkel egyebeknek is jó példát
adgyunc. q. Cat. 86. és az jó tselekedetekre fel indécsuc,
néki használlync. Matt. 5. 16. 1 Pet. 2. 12. & 3. 1. 2.
A' gonos tselekedetekkel pedig másoknak is gonos pel-
dát adunc és meg botránkoztatunc. Jaj pedig a' botrán-
koztatónac, Matt. 18. 7.

U s u s.

I. *Infor.* Itt ved ešedbe. 1. Hogy a' jó tselekedetek
bñükfegeknek mondatnac, &c. De nem ugy mint ér-
demlő ok; hanem mint ešköz, és itt az örök életre. *v. fus.*
Urs. p. 577. 2. Hogy azok Istenre nézve is bñükfege-
leknek mondatnac, de nem azért, mint ha Isten azok nél-
kül bñükölködnék, (*v. fus. Buca. Loc. 32. q. 21. n. 4.*)
hanem azokért az okokért, mellyeket említenc oda fel-
lyeb. Memb. 1. Δ--ti.

II. *Invest.* Visgáld meg ha a' te jó cselekedeted ked-

vefe Isten elöt, mely dolgot esjedben vehetz amaz, 3. *Condiotiokbul.* q. 1. *exegeleos.*

III. *Refuta.* Megtáfollja az a' tudomány a' Pápistákat; kik reanc fogják hogy mi azt tanittyuc, hogy a' jó tselekedetek nem bűklőgelek az idvefségre; de meg hallád hogy három dologra nézve tanettyuc, bűklőgeleseknek lenni; de ezt tsak azért fogják reanc; hogy az jó tselekedeteket tanittyuc, nem erdemesleknek lenni; ugy vagy on hogy nem erdemeslek; de felette igen hágnosloc, és bűklőgelesék.

IV. *Redar.* Vetkeznek ez ellen amaz Ethnicus emberek; kik azzal hizlallyác magokat. De ha válastatot vagvoc, akár tselekedgyem jot, akár ne, idvezülóc; de az illyen ember, ezzel mindgyárt meg mutattya magát, nem igaz keresztény embernek lenni; hanem bűn és ördög rabjánac, &c. Hiszem, a' ki az ördög ieltre el válastatot, az jó tselekedetreis el válastatot az, Rom. 8. 30. Eph. 1. 4. mert a' nélkül lenki Istent nem láthattya, Heb. 12. 14.

V. *Territor.* Mit gondolnac hát it a' gonos; tévóc. *Ampl. ex Ratione. V Sup. & ex Luc. 23. 27. 28. Matt. 25. 41. 45.*

VI. *Hortator.* Intetel azért, 1. A' gonos; nac el távoztatására, 2. A' jonac követésere, erre penig indicsánac az tanuságnac felyül meg jelentetet okai.

VII. *Consolato.* *Pete ex Ratione. VI. Sup. & 36. Matt. 25. 84 & ex sequentibus.*

D E C A L O G U S C O N C I O. LX.

De Primo Præcepto seu Religione, vel cultu (Præsertim) Naturali.

EX Quæstionibus Catecheticis. 92. 93. 94. 95.

TEXTUS. Exod. 20. 2. 3. (q. Cat. 92.)

EXORDIUM.

A Holot a' Törvény nincsen, nincsen ot a' bűnnek ismereti, Rom. 7. 8. hogy azért az ember, az ő bűneit (a' törvényből, mint világos tükörből) meg ismerhesse, ezért az Isten törvent ada az ő nepinec, mely igen fűkfe-ges vala (à többi között) ezket dologra nézve, Edgyik az hogy az Isten nepe 2000 estendőnel, törvény nélkül élt; Másik; hogy a' nepnecc bűne, minden napon inkább inkább nevelkedic vala, azért hogy az Istennek nepe irot törven-nyel igazgattassék, es hogy a' bűnösnecc is fenytettek legyen. (*Ampl. ex I Tim. 1. 9. 10*) Ihon az Ur Isten le-ál az Sy-nai hegyere Mendörgésben &c. Exod. 19. 16. 18. 19. es ilyen törvent ada az ő nepinecc az mineműt hallás itt a' 6. leczkőben.

Aliud EXORDIUM.

A Z Isten az embert Adamtul fogya Mofesig à termé-
tetnecc törvennyel (melly állattýára nevezve edgy ez-
zel az irot törvennyel) igazgattya vala; de mivel az a' tör-
veny az Adam eseti miatt meg homalyosodot vala, es mi-
vel az ember is azt követni nem akarja vala; Azert az Isten
azt meg ujjitá, világositá, es irásban Mofes által ki adá,
hogy az ember semivel lássa, es kő táblákon &c. olvassa
azt a' törvint mellyet az ő hívenec tábláján olvasni nem
akar vala.

PARTES.

I. A' holott vagyon a' Tílalom.

II. Parancsolat; mert a' 10-Parancsolatban, az tagado
Parancsolat magában foglallya az erőssítő Parancsolatot
mert a' holott azt Parancsollya: hogy ne legyen idegen I-
stened; ugyan azt is parancsollya; hogy csak a' Jehova lé-
gyn a' te Istened.

Avagy így.

I. Parancsolja az Isten; hogy idegen Istenűnc ne legyen v. 3.

II. Okait számlálja elő ennek a' Parancsolatnac v. 2.

Avagy így:

I. Vagyon az elől járó befejed.

II. A' Parancsolat.

E X E G E S I S.

I. Micsoda idegen Isteneket tilalmaz, Isten ebben az első parancsolatban?

R. Ki tanulhad azt a' 94--dik kérdésből (vid q. Cat. 94) és a következő tudomannak feddő és dorgáló háfnából, holott az idegen Istenekről bővebben szólunk

II. De lássuk micsoda okokból indította fel Isten az ő népet arra; hogy az idegen Isteneket el-távoztassák?

R. 1. Mert en vagyoc à Jehova ki ennen magamtul örökke fogva voltam, vagyok, és les;ec, és mindeneknek is teremtoje meg tartoja &t. vagyok. Azert tsak engemet; t;elly &c.

2. Mert en noha mindeneknec Istene vagyok, à teremtesre, és gondviselésre nezve, de neked Izraël kiváltképpé Istened vagyoc te penig ennékem népem vagy, en hozzá kötelezted frigy kötéssel magadat, azért nem illik teneked más Istent követned; Nem is ok nélkül mondgya ez mert semmi nemzettel nem cselekedte volt ezt az Ur Isté à mit Izraëllel Psal. 147. 19. 20. Coll. cum Ezech. 16. 7--13. Ezert mondgya Dávid boldognak azt à népet kinek Istene à Jehova Psal. 33. 12.

3. Mert én hoztalak ki Égyptombul &c. Itt emlékezteti őket, ama nagyfagos szabadítására, és jó teteményyire mellyet

mellyet Ægyptomban cselekedet, a holot mutogatta nagy hatalmas csudáit. De ez alatt minden szabadítást; az Anyaszentegyháznak érti. De kiváltkeppen emlekeztet minket, ama lelki Ægyptombul való ki szabadulásunkra a Christus által, a melynek példázója volt az Izraélnek Ægyptombul való meg szabadulása.

Summa. Az I. ok vetetik az Istenec állattyáruul A' II. A' kegyelemnec frigyérül. A' III. A' meg váltásbeli jó akaratrul.

III. *Mellyik táblára tartozik az a' Parancsolat?*

R. *Ex questione Catechetica 93.*

IV. *Mit kíván ez a' Parancsolat?*

R. *Ex questione Catechetica 94.*

V. *Micsoda a' Bálvány imádas?*

R. *Ex questione Catechetica 95.*

VI. *Miert teszi hozzá ezt EN ELÖTTEM.*

R. Ezzel azt kívánnyá: hogy nem hogy nyilván az emberek előtt beüddel, tselekedettel, &c. de még csak, belől is gondolatokkal. avagy hivünknek titkos rejtekiben; ne tarsunk idegen Istent, mert Ő előtte semmi nincs eltitkolva. Heb. 4. 13. Jerem. 17. 10;

DOCTRINA.

A' Keresztény léleknek tsak egyedül a' Jehova Istent kell tisztelni, Ezt erőssítik a' felső okok, és a' következendők.

RATIONES.

I. Mert a' 8. irás, csak egyedül azt parancsollya mincünk tisztelni, Matt. 4. 10. Apoc. 19. 10. Ampl. ex Jud. 13. 16.

II. Mert csak Ő a' Meny nec s' Föld nec &c. terempe tője Job. 9. 10. bölcsen igazgatója, gondviselője, azt mongya pedig Jeremias: Jerem. 10. 11. Vessenek el az Istenek

nec kik nem teremtették a' Mennyet es a' földet, azért mondgya Apoc. 14. 7.

I I L. Mert csak ő benne vagyon elegendendô segicség, ő segithet meg menthet, minden nyomorúságinkban, tudgya minden búkséginket; hatalma vagyon minden jonac meg adására de az hamis és bálvány Istenekben nincsen segitség &c. Jer. 2. 13. Esa. 46. L. 7. azért azokat nem kel tistelni.

U s u s.

I. Informator. Innét ved ebeabben, melly nagy vetek legyen a' bálvány imádás; melly az Istent (ki az ő dicsőséget másnak nem engedi Es. 42. 8) meg fojtya az ő dicsőségetül. A' ki az Király fejbül az koronát, 1' kezibül a' Királyi Pálczát, és Országot ki venni akarja, mely igen meg haragzik arra a' Királly; Igy az Isten &c. applica.

II. Redarg. Oh melly sokan vétkez nec ez ellen a' -Δ ellen és az első parancsolat ellen, kik idegen Isteneket követ nec. De kik követ nec idegen Isteneket; es kik vétkez nec ez ellen. R. Azok a' kik a' 49. dik kérdés ellen cseleke nec, vid. q. Cat. 94. Jovábbá vétkez nec ez ellen:

1. A' Pápista Atyafiai, kik segicségül hijjac a' úz Máriát, a' bente ket, kik ő tőlök azt nem kíványjac, sőt magokrul le rázzák Acto. 10. 26. & 14. 15. Igy az Angyal, Jud. 13. 16. Apoc. 22. 9. A' segicségül való hívás peng, csak egyedül Istent illet, mint ki tetzik ex Deut. 6. 13. & 10. 20. Matt. 4. 10.

2. *In Defectu.* A' kik a' 6. Háromság Istennel kevesebbet tistel nec: mint a' Mahumetistác; kik edgy Istent tistel nec; nem ismérven az egy Isten ségben az Szent Háromságot a' Socinianusok, Samosaténianusok Kik a' 6. Lelket nem ismerk Isteni semely nec lenni, Az Arianusok, kik a' Chri-

Christust tagadgyác Őrökké valo Istenec lenni.

3. A' Magusoc, Őrdógi Mesterfignec tanuloi, a' Ne-
zók, Varáslok, jövendő mondoc, kik sugással, valami igic
olvalásával amittyac az embereket Lev. 19. 31. Deut. 18.
10. igit a' babonás ón óntók, Mérők &c.

4. A' fővényec, kik Isten gyanánt tisztelic a' pénzt
Col. 3. 5. Eph. 5. 5. és kik az Ő gazdagságokban biznak
Prov. 11. 28. Marc. 10. 24.

5. Azoc kic az Ő híjában valo kívánságoknak szolgál-
nac, és az Ő hasoknac úgy szolgálnac, mint Istenec, kik-
nec hasoc Istenec Phil. 3. 19. Rom. 16. 28.

6. Az Atheusoc, kik tagadgyác az Istent és az ő Tulaj-
donfágit Pfal. 14. 1. Es Isten nélkül valok, mineműec a'
mi eleinc is válánac (mint ki tetfik ex Eph. 2. 12.) Az
Epicurusoc, kik tagadgyác az Isten gondviselésit, haragját
&c. Pfal. 94.

7. Amáz Undoc bálványoc tisztelői, mint I Reg. 11.
5. 7. & 12. 28. I Sam. 5, 7. Pfal. 115. 4. & seq.

III. *Investigator.* Visgáld meg 1. ha ma találatnake
ilyenee (*recense prafata*) 2. ha te olyan vágye.

IV. *Hortato.* Intetűnc arra hogy mind ezeket el tá-
voztássuk, tisztellyűc, kővelsűc, az egy Jehova Istent.

Erre penig indicfanac bennűnket, mind azoc az ő-
kok mellyec a' ő. leczkében vadnac, mind peniga' Tanu-
ságnac okai, Es az idő szerint valo (Exod. 22. 20) és ő-
rökké valo büntetés I Cor. 6. 9.

A P P E N D I C E S præcepti primi:
C O N C I O L X I.

De fide, (*qua conjuncta est cum aliis virtutibus præ-
cepto primo mandatis h. e. Agnitione Dei, spe, & Chari-
tate*) vel de fiducia qua est pars principalis fidei.

T E X T U S. 2 Chron. 20. 20. ex verbis: *firmé credite fehova &c.*

E X O R D I U M.

Mikor mondotta legyen Josaphat ezeket a' bešédeteket? akkor t.i. mikor az Ammonitac, Moabitac és a' Seir hegyen lakozok a' Josaphatra hadakozni jöttenec vala.

Partes. A' holot vagyón:

I. Intes.

II. Igéret. *Amplifica.*

E X E G E S I S.

I. *Minemü jóságos cselekedet legyen a' hit?*

R. Vide Ames. M. L. 2. C. 5. Theff. 11.

II. *Minemü dolgok kívántatnak meg a' hitben?*

R. Vide ibid. Theff. 12.

D O C T R I N A.

Az igaz Keresztény embernek, nem egyébben; hanem csak egyedül az igaz fehova Istenben kel hinni es bizni.

R A T I O N E S.

I. Mert csak egyedül az Isten igaz, és olly igaz mondó ki az Ő bešedit, és igéretit, mindenkör be tellyesíti mert a' mint hogy maga az Isten meg nem változic Mal. 3. 6. Igy az Ő bešédi meg nem változnac és el nem mulnac Mat. 24. 35.

II. Mert valakic Ő benne hisnec és biznac azok fohá meg nem gyaláztatnac Pſal. 22. 6. és valakik Ő hozzá futnac azoknac orcájoc meg nem pirulnac. 34; 6.

III. Mert minden ſentec; kic idvezültenec tsak Ő bēne hittene, példa a' mi lelki Atyánc, Abrahám, Rom. 4. 3. ſ. Pál 2 Tim. 1. 12. *Amplifica ab exemplis; ſupr. in Con. 13. Rat. I-Δ-ti. I. allatis.*

IV. Mert

I V. Mert csak azoknac lében örök életec, kik ō ben-
ne hiñnec Joh. 6 47 & 3. 16. 18.

V. Mert a' kic nem hiñnec, meg büntettetnec, és el-
kárhoznac Ioh. 3. 18.

U s u s.

I. Redarg. Oh mely igen v. tkeznec ez tudom iny ellē

1. Kik hiñnec a' nézőkñec ördög tagjainac, (mint ā²
Sám 1 Sam. 28. 8) Hā zugságnac lékñec, jōvendō mō-
doknac, Varásloknac, Lev. 19. 31. & 20. 6. Deut. 18.
10 11. (kik intogva befjēlnec Esai 8. 19) ama hā;onta-
lan és babonás olváñnac, ōn ōntēñec és mérēsñec ama-
lok hijāban valóságōñnac; mint: 1. Kic a' amely ālom-
nac csatlhatatlanul hiñnec avagy abbul bizonyost jōven-
dñnec *Contra Ecclesi.* 2. Kik némelly elōljāro dolgok-
bul jōt avagy gonol; jōvendññec, mint kik azt mongyāc
Papot találānc nyul futa által elōttññec, azért nem lē;en-
s;erencsēnc 3. Kik a napokban válogatnac, Deut. 18. 10
4. Kic ama hā;ontalan m. ériākat (min m. üek ā P. p. i.
reliquiāc) nyakokban hordozzāc, hogy azoknac erejiv. l
segittēsñec, ā nyavályāc & c. ellen. 5. Kik nemely képek-
ñec, Versekñec, iráfokñec, és igékñec erőt tulajdonitā-
ñac, a nyavályāc el távoztatásāra & c. vide ad hęc Ame-
de C. C. L. 4. c. 13. q. 5.

2. Vetkeznek kik Istenben erőñen nem hiñnek, illye-
nek azok: kik az igaz religiohoz, nem is ragatkoznac e-
rőñen; nem is mindenestől fogvan ellenkeznek azzal; ha-
nem a' kettō kōzōt habozván hol egygyic réñre, hol a'
māfikra hajolnac. Illyen vala az Izrael n. pe, kic is az Il-
lyēs ekkēpen dorgāl vala: *Meddig sánrtok két fele: Ha
az Ur az Isten kövessetek őtet: Ha pedig a' Baal: kövessē-
tek azt.* 1. Reg. 18. 21. Illyen vala a Laodiceabeli, An-

gyal. Apoc. 3. 15. 16.

3. Vitéznek *in Defectu* az hihetetlenek és kételkedők, kik nehezen és későre hisznek, és nem mérnek az Istenben erőssen meg nyugodni, és az Ő Ige igéretit magokra szabni. Illyen vala *Zachariás*, Luc. 1. 20. *Moses*, Num. 20. 12. *A' Tanítványok*, Luc. 27. 11. 25. *Az Izrael kövevei*, kik meg kémlették a' Canahán földet, a' Josuen és Caleben kivöl, Num. 13. 31. 32. *Az Izrael népe* a' Pusztaiban Pl. 78. 19. 22. *Thomas* Joh. 20. 27. maga mind' a' sz. *Thamásnac* a' *Christus* fel támadása felöl, mind az *Izraëlnec* a' *Canahánra* való be menetele felöl voltac az elött meg csajhatatlan jóvendöléséc és Isteni igéretéc. Illyen vala *Dávid* 1 Sam. 27. 1. *Ama Samariai fő ember* ki az *Eliseus* jóvendölésiben kételkedic vala 2 Reg. 7. 2. Illyeneckic az Istenec kegyelmes gondviselésé felöl kételkedvén: az eledel felöl való Irgalmatoosság miatt vété; *ödne* Matt. 6. 25.

4. Vétékz nec *in Excessu*; kik vakmerőkeppen hisznek Istenben és Ő Fellegit meg kísirtic, Illyenec volnánac, ha valakic azt mondanac: Meg igirte Isten *Elaiásnál*, hogy ha tűzben vagy vízben járunc, velűnc lésien; azért vakmerő-keppen a' tűz nec vagy víz nec mennénec; meg utálván minden külső eszközt: Illyenec azo *Kij* a' nyavalyákban fetrengvén, minden orvosság beli eszközt meg vetnek és meg utálnac, noha mindazonáltal, a' külső segedelmekkel szabadelnűnc. de nem szabad azokban biznunc, kell velek elnűnc, de nem kell hozzájoc támaszkodnunc. Illyé vakmerő bizodalomra, kísériti vala a' *Sátán Urunkat*, Matt. 4. 6. De meg felele Urunc neki v. 7.

5. Vétékz nec kic csak a' boldog időben hisnec Istenben Matt. 13. 20. 21. Luc. 8. 13.

6. Vétékz-

6. Vétkezec kic biznac, avagy az ôrdögben, mint az ôrdögös bölcsek, avagy a' bálványokban, mint Achazias, 2 Reg. 1. 2. avagy az emberektől kôltôt, dolgokban, mint a' Pápiſtác, avagy az embeti karban, Jer. 17. 5. avagy a' frigy kötéseken, erôssigeken, orvoslágokban &c. mint Aſa, 2 Chro. 16. és akar minemû teremtet állatokbá

II. *Investig.* Vilgáld meg ha vagyone tenéked Iſtenben valo igaz hited? Ezt pedig eſtedben veheted. 1. Az ílméretbôl. 2. Az elhivésbôl. 3. A' bizodalomból. vide *ſupr.* Con. 14. in *Uſu. Invest.* 4. A' reminſgebôl, melly a' hitnek fô és nemes gyümôltse, mellyel a' jelen valo gonofoknac meg enyhitését és azokból valo meg ſabadulaſt, kiválképpen pedig a' mi idveſégünknek bé tellyeſetése az Iſtennek igéretihez és a' Chriſtus érdemihez táamazkodván: kéttség nélkül várjuc. 5. A' éretetbôl, melly-is a' hitbôl mint egy élő kut fôbôl ſarmazic, mellyel az Iſtent mint leg fôbb jot tellyes ſívünk bôl. (Matt. 22. 37.) és mindenek felet (Matt. 10. 37.) ſerettyuc. Melly ſeretet fôképpen leſen ônnôn magaert az Iſtenert, máfôdképpen pedig az ô foc jo tétéminyiert. vid. *ſus.* Wendel. l. 2. c. 4. in *expl. Theſ 9.*

III. *Hortator.* Igyekezzél hát benne, mimodon tehedeſ ſ;erit ennecz az Iſten ajándékánac, a' hitnek.

M E D I U M.

Enneceſ pedig ſ;erit teheted (Iſten kegyelmibôl) ha az Iſtennec igijet figyelmetelen halgatod; mert a' hit abbul adatic, Rom. 10. 17.

II. *Hortat.* Ne hidgy é világi toc hijában valóságocnak; (*vide ſupra*) hanem hidgy csak egyedül az Iſtennek,

Erre pedig Indicsanak:

1. A' Példák vide Heb. 11.

Rr 3

2. Mert

2. Mert hit nélkül Istennek kedves nem. Ihecz Hb. 11. 6.

3. Mert a' ki nem hiszen Istennek nagy bofuságot tében, 1 Joh. 5. 10. Erre a' Tanvságnak o'vai is indito'kok lehetnek.

C O N C I O LXII.

De Reverentia & Timore DEI.

Qui est quinta virtus Præcepto primo mandata.

Reve. T E X T U S. Plal. 34. 10.

E X O R D I U M.

AZ embert az ember teli rettegi, ha annak hatalmát e-
bében veszi, mint *Jakob* Elaut, Gen. 32. 7. 11. *Moses* Pharahot, Exod. 2. 15. *Izrael* az Egyiptiu'lokat, 14.
10. A' *Goliatot*, 1 Sam. 17. 11. 24. *Sauuel* a' *Sault*, 16.
2. *David* az *Achilt*, 21. 12. *Josaphát* a' *Mo'abitákat*, 2.
Chron. 20. 3. Hát mennyivel inkább kel felni az erős I-
stent; ki termibeti berent, jó igaz, bent, irgalmas, minden-
hato, &c.

Partes:

I. A' holot Intia' benteket az Urnac filelmire.

II. Okát adgya intisinek.

E X E G E S I S.

I. *Quaestio.* Mi legyen az Isteni filelem?

R. *Ursin* pag. 609. *Vendel.* P. 893.

II. *Hány fele a' filelem?*

R. *Timor natura*; mely magában nem viték; mert a'
bentekbennis sőt még a' *Christusbannis* taláztatot, Heb.
4. 7. 2. *Timor diffidentia*, ehez közelit a' folgai filelem,
Rom. 8. 15. 3. *Timor reverentia*, ehez közelit a' fiui fi-
lelem, &c. Ez értetic itt.

III. *Holot a' bivehis gyakorta bukukidnek (mint a'*
Lazarus

Lázar, Illyes, David Izrael, &c.) miért mondgya tehát hogy semmi fogyatkozások nincs.

R. Szükölködnek de csudálatos képpen tápláltatnak, Vide Con. 20. Δ. (2.) Az hivec gazdagok az lelkiükben, 1. Cor. 1. 5. a hitben, Jac. 2. 5. Jó tselekedetekben, 1. Tim. 6. 18.

D O C T R I N A.

Az igaz Keresztény embernek felni és rettegni kell az erős és hatalmas Istent.

R A T I O N E S.

I. Mert igen hatalmas és erős, mely még tsak a' mennynek és földnek teremtisiből, és a' földnek, tengernek tartásából mellyet minden fundamentom nélkül függettet fen a' levegő egen, Job. 26. 7. Ezt az Istent erős és hatalmas voltat forgattya Job, mikor azt mondgya; az Isten helyéről el-mo-dittya a' hegyeket és a' földet &c. Vid. Job. 9. 5. 6. Ezt celebrállyac ama 3. Iffjác Dan. 3. 17. Nabugodonozor v. 28. 29. 33. Ezt magasztallya Daniel, Dan. 6. 22. Darius v. 27. Mosis, Deut. 10. 17. Dávid, Psal. 24. 8.

II. Mert igen nagy Ur és retenetes tekinteti vagyona néki, Ps. 18. 8. 9. Nah. 1. 5. 6. mellyet meg mutata a' Sinaj hegyen, Exod. 19. 16. 18. 19. mikor azt mondta a' Nép: Exod. 20. 19. Szólly te Moles minekünk és engedünk, ne szollyon minekünk az Isten; Exod. 26. 19.

III. Mert retenetes itéleti vagyona, mind az elsővilágnac Sodománac, Jerusálemnek a' Sz. Városnak (kiben maga lakozor Píal. 132. 13. 14) büntetile. Luc. 19. 44. Ez mostani Világnak is, jövendőbeli itéleti meg-mutatya. 2. Pet. 3. 7.

IV. A' kik az Urat nem féltetec, igen meg-büntettek,

tek, példa a' Pharaoh Exod. 14. Nabugodonozor. Dan. 4. Heródes Acto. 12. 23. Az Amálek Deut. 25. 18. 19. Coll. cum Num. 24. 20. Amaz Isten káromló Rabsaké és Senacherib 2. Reg. 19. 10. &c. coll. cum v. 35. 37. Ellenben pedig jól jártak a' kik ötet féltik Joseph. Gen. 39. 9. A' Jofias ki Istennek fenyegetéstől meg ijjedé 2. Reg. 22. 19. 20. A' Ninivebeli ec; Jon 3: 10. Nöc Gen. 7. 1. coll. cum Heb. 11. 7. Susánna Hist. Sus. v. 22. coll. cum v. 62.

V. Mert az Istenfélőknek szép igireteket teszen Isten Prov. 10. 27. 1. Tim. 4. 8. Deut. 28. 1. & sequen.

Rezo U s u s.

I. *Investi.* Visgáld meg azért, ha vagyoné benned Isteni filelem? Ezt pedig ebedben veheted ezekből.

1. El távoztatode tista lelki ismértből a' titkos bűnököt, mellyeket az emberek re nevezv batorságon meg tselekedhetnel Lev. 19. 14. Joh. 31. 21. 23. Példa Joseph Gen. 39. 9. Susánna, Hist. Sus. v. 22. 23.

2. Gyűlölöde a' gonost, azért hogy az Isten is gyűlölöli azt, Prov. 8. 13.

3. Igyekezele a' meg- bonteltetésnek minden részeiben a' tökeletessigre, 2 Cor. 7. 1. Phil. 2. 12.

4. Nem félede az embereket, avagy akar minemű teremtetett állatokat, ugy hogy azok tégedet a' te tisttedben el rettegenének, meg- gátolnának, Matt. 10. 28. Esa. 8. 12. 13. 1 Pet 3. 14. 15.

5. A' b. irásban, és egyéb b. dolgokban felelemmel járbc mint sent Pál, 1 Cor. 7. 25.

6. Az Isten nevit, és az ő tulajdonfágit nagy becsülettel vesede, emlitede Deut 28. 58.

II. *Redarg.* Oh mely igen vitkeznek e' tudomány el-

len,

len, a' kik el-merültek a' testi bátorságban; és minden Isteni filelem nélkül, hanyat homlok mennek a' bűnre, (mint Pharaoh, Exo. 5. 2. Ama hamis bíró Luc. 18. 4. ama tolvaj. 23. 39.) és csak úgy élnek, mint ha sem Isten nem volna, ki a' büntetést helyyenis láttya és meg bünteti, Sem Angyaloc nem volna, kik az emberek rendetlen magoc viselésit szemlélic és nézic. Mint ha sem Menyország sem Pokol, sem ördög nem volna, ki a' bűnösöket fogja gyötreni a' bűnért Pokolban, Illyenrül Sol. Pfal. 36. 2. &c. 94. 7.

2. Azoc vitkeznek ez ellen a' kik jobban filnek az emberektől hogy nem Istentől ezért mondgya. Matt. 10. 28. Ela 8. 12. 13. Holot job az egész vilagnac ellene mondani; hogy sem Isten ellen viteni, és kik attol filnek, a' mitől filni nem kel. Illyenek a' kik a' Purgatorium tűzítől (a' ki nincs) felnek és a' bálványoktól, erről int. Jerem. 10. 5.

3. Kik nem fiui filelemmel, hanem Solgai filelemmel filic Istent; kik meg nem gondolván az Istennek Atyai irgalmát és szerelmét, a' Pœnitentia tartókhoz, el futnac és távoznac Istentől; nem úgy mint a' hivek, kik noha valóban filic az Istent, mint az bűnös fiac az ő meg haragudot Atyyokat, de ebben az ő filemek bennis Istenhez közelgetnek, Istent engedtelic: mint amaz Tékozlo fia. Luc. 15.

III. Hortator. Féllyed azért és rettegjed a' te bűnösöd meg bántani az erős és hatalmas Istent.

Motiv. Erre Inditson ez: Mert az Istennek filelő nélkül senki Istent nem ismérheti, és az Istennek titkainak értelmihez nem juthat Prov. 1. 7. A' több indító okok legyenek a' Tauuságnak felső okai, és amaz szép ut-

Élék, Lev. 19. 14. Deut. 6. 2. Eccl. 12. 15. Apoc.
14. 7.

Usus territorium pete ex ratione IV, Sup.

*Usus Consolatorium pete ex Ratione V. & ex parte
posteriori Rat. IV.*

C O N C I O. LXIII

DE Humilitate

Quæ est sexta virtus Primo Præcepto mandata.

T E X T U S. I Pet. 5. 6.

E X O R D I U M.

Dicséretes dolog embernek más ember előtt való ma-
ga meg alázása; példa Jákob Rachel Lea Gen. 33. 3.
7. Joseph bátyjai 50. 18. A' Gibeoniták Jol. 9. 8. 11.
Ruth. 2. 13. Ama fő ember 2 Reg. 1. 13: Anna i Sam. 1
16 Saul 9. 21. Abigail 25. 23. 41. Benhadad szolgál 1-
Reg. 20. 31. Hát: Inkább dicshireteseb dolog az Isten e-
lőtt és az Isten kezei alatt való magunk meg alázása, Erre
int in Textu.

Partes.

I. A' holot int bennünket az Istennek keze alatt való
magunk meg alázására.

II. Az Alázatosságnak hasznát és vegit jelenti.

E X E G E S I S.

I. *Quæstio* Micsoda az alázatosság avagy miben álljon
az?

R. v. Ursin. d. 6. 11. Vendel. p. 8. ⁹²² 94. & passim apud
Theol.

II. *Hányféle az Alázatosság?*

R. Avagy Isten előtt való, mint az Abrahámé Gen.
18. 27. Jakobé, 32. 10. Manassésé, 2 Chron 33. 12.
Publicanusé, Luc. 18. 12. Avagy emberek előtt való,
mint

mint azoké, kikről *supra in Exordio.*

III. *Mit ért az Istennek kéze?*

Resp. Az ô hatalmát, &c. *vide Comment.*

D O C T R I N A.

*Minden Keresztvén embernek felette igen meg kell alá-
gát aláznai az erôs, hatalmas Istennek kéze alatt. Quæst.
Catech. 94.*

R A T I O N E S.

I. Mert te por, cserep, sár vagy, árnyékhoz, párához
hasonló, Gen. 3. 19. Esa. 45. 9. Psalm. 144. 4. Jacab.
4. 14. Ha azért meg-gondolod magadat, és a' te bűnei-
det, melly nagy csetben estél, és az Istennek képit mikép-
pen meg-mocskoltad, bizony meg-alázod magadat,

II. Mert az Isten igen dicsőféges, Esa. 6. 1, 3. &
66. 1. és rettenetes, Exod. 3. 6. & 19. 18. Psalm. 18.
8, 9. Nahum 1. 5, 6. Vide *supr. Conc. 62. Ration. 11.
Acti.*

III. Mert az alázatosságban, és töredelmességben
felette igen gyönyörködik, Esa. 60. 2. Psalm. 51. 19. &
34. 19.

IV. Mert a' kevélyeket igen meg-bünteti, meg-
alázza: mint Iaránac a' Pharaoh, Exod. 5. 2. *Coll. cum*
14. 28. *Senacherib*, 2 Reg. 19. 22, 23. *coll. cum v 35*
37. *Haman*, Esth. 5. 11. *coll. cum c. 6. 11. & 7. 10. He-
rodes*, Actor. 12. 21, 23. *Az Adonia*, 1 Reg. 1. *Az An-
gyaloc*, *Adam*, *Nabugodonozor*: sőt még a' maga háza-
npeben is meg-bünteti a' kevélységet, 2 Sam. 24. 13.
& 15.

V. Mert az alázatosokat fel-mag-astallya, meg-áldgya,
azoknak adgya az ô kegyelmét: Pelda: *Josephet* a' *Töm-
löczből. Mosest* és *Davidot* a' *Juhok mellől emele fel,*
Exod.

Exod. 3. 1 Sam. 16. *Annát* a' gyalázatból, 1 Sam. 2. 6. 7. 8. *Eſthert* Est. 2. 17. *Máriát*, Luc. 1. 48. 49. *Gedeont* Jud. 6.

VI. Mert a' te *fijad* a' *Christus* alázatos, ki *Mennyei király* lévén, és egyenlő miltoságu az *Atya* Istennel magát meg-alázta, Phil. 2. 6, 7. a' ki e' világra való jövetelit, tellyes életét-is alázatosságban töltötte-el, és *Királyságát*-is csak *három* hárton ülvin mutatta meg *Jerusalem*ben. Erre int Matt. 11. 29. Luc. 14. 10. 11.

U s u s.

I. *Investig.* Visgáld meg ha te alázatos vagy. *Signa pete ex Ames, C. C. P. 3. 6. 4. 9. 1.*

II. *Redargu.* 1. Vitkeznek sokan a' *Tudomány* ellen *Ama Hypocryta* kevillyek, kik az alázatosságnac sine alat fel fuvalkodnac. Illyen vala ama *Phariseus*, Luc. 18. Illyen a' *Romai Pápa*, ki az alázatosságnac sine alat, sörnyen fel fuvalkodot; mert titulust illyent visel.

1. *Hogy servus servorum.* Azonban meg magát ellen veti és fel emeli mind az ellen valami mondatic Istennek, Isten gyanánt tartván ő magát, &c. 2 Theſ. 2. 4.

2. *Amaz alattomban* való kérkedő kevélyek; kik az ő kevélysegen alázatosan akarják meg mutatni, a' *kirkedis* által, 1 Cor. 4. 7.

3. *Manifesti superbi,* Kik mind Isten előtt, s' mind emberek előtt világosan tsac meg mutattya az ő kevélyseget, minden magoc viselísiben, öltözetekben, kenyés tsufelő beűidekben, kik magokat meg nem ismérvin, fele barátttyokat semminec vélic magokhoz képest: De, oh bolond! vallyon kevélykedhetik-é a' földből csinált romlandó házban lakozo ember? Job. 4. 19. a' dohos ember? 15, 16. a' sár? Esa. 64. 8. a' füst? Psalm. 102.

4. a' földre ki-ontatott víz? Ahoz hasonlittya pedig a' Szent Irás az embert, 2 Sam. 14. 14. *Amplif. ex Ratione 1. Docum.* Továb mihez hasonlittasleg az ember, és annak élete, avagy állapotja, Lásd Job. 7. 1, 6, 7. 9, 25, 26. & 13. 25. & 24. 18, 19. & 30. 15. Pfal. 90. 5.

4 Vétkezec, kic 1. az elménc, 2. a' testnec, 3. a' szerencsénec javaiban fel-fuvalkodnac. *Amplif.*

NB. U s u m *Territorium* pete ex *Ratione* 4. *Documenti.*

III. *Hortator.* Ne kevélykedgyéljhat, oh ember! hanem alázd-meg magadat. Erre pedig inditsanac tégedet a' Tanuságnac felső Okai, és Hasonlatosságoc.

IV. U s u m *Consolatorium* pete ex *Ratione* 5. *Documenti.*

C O N C I O LXIV.

D E Patientia.

Quæ est septima Virtus Præcepto Primo mandata.

T E X T U S, Jac. 5. 10, 11.

E X O R D I U M.

A' Testi okosság azokat tartya boldogoknac, a' kiknec jo egéslegoc, békeslegoc, és jo állapotoc vagyon. (*Amplif. ex Job. 21. 7--13*) De az Isten törvénye azokat mondgya boldogoknac, a' kic háboruságoc szenvednec, és keresztet viselnec, Matth. 5. 10, 11. Job. 5. 17. *in Textu.*

Partes :

I. Az holott a' békesleges-tűrésre inti Őket a' Profétac példáival, és azoknac commendálásával, v. 10.

II. Boldogoknac mondgya, ha háboruságoc szenvednec, v. 11.

III. Jobot commendállya, és az Ő tűrésére, (és an-

nac jó véget, Oket emlekezten, ibid.

IV. Meg jelenti, kicsoda adta légyen jó véget a Job nyomoruságának, ibid.

V. Oket adgya, ibid.

E X E G E S I S.

I. *Quaestio: Micsoda a Bekecséges türés?*

R. Vide Wendelin pag. 894. Ursin pag. 612.

II. *Holott Job sa at átkozodott és bekecselenkedett, Job. 3. & alibi, miért diccsiri tehát Isten?*

R. Ugy vagyon, az erőtelenségtől meg gyözetettvén cselekedte, de tavait meg-bánta, Job. 42. 6. onnól magat Isten keze alá adta, kezeit bájára tette, 39. 37.

III. *Micsoda jó vége lott a Job nyomoruságának?*

R. Job. 42. 10 & seqq. Igy többeknek is, nyomoruságának jó véget mutattya, a Joseph, Gen. 41. 14. David, 2 Sam. 19. 22. & 22. 3. Joachim, 2 Reg. 25. 27, 28. Az három Iffiac, Dan. 3. Daniel, c. 6. példája.

D O C T R I N A.

Az igaz Keresztyén embernek, minden nyomoruságokban, háboruságokban, próbákban, &c. bekecséges türenee és szorvedőnek kell tenni.

R A T I O N E S.

I. Mert a békecséges türésnek hasznai, és idvősleges gyümölcsei vadm, Rom. 5. 3--5. Heb. 10. 36.

II. Mert a nyomoruságoknak, próbáknak, &c. jó vége, es gyönyörűséges jutalma lehen, Jac. 5. 11. Matt. 5. 10, 12.

III. Mert a békecséges türés mindent gyöző, ama' fatum herint: *Patientia vincit omnia.* Ezzel gyözhettyük és bírdattjuk meg a minnen magunc lelkét, melly ki tudgya mire fakadna, ha a békecséges türeffel azt meg nem gyöz-

győznőnc, Luc. 21. 19. Ezzel győzünk meg a testnec,
 a család világnac, és az ördögnek ellenünk való har-
 tzait, *insulation*: Mert miképpen a buza mag, Luc. 8.
 25. a földben t. nec idején, loc erős béléveket; nyárban
 pedig a Napnak rettenetes hevességét, &c. benvedí: de el-
 jövén a gyönyörűséges tavak, meg ujjul, és gyümölcsöz-
 teremt, az Ő loc benvedési után; Igy kell a Keresztény
 embernek minden próbákat, kisereteket, &c. el-benvedni,
 és meg győzni a bekelességes-tűrés által.

I V. Mert az Isten bé esleges tűrő, és loc' áig el-
 várja a' bűnös embert, melly dolog képpen meg mutato-
 dic az első világnac, Gen. 6. 3. az Izraélitáknac, Esa.
 65. 2. a Jerusalemnec, Matth. 23. 37. Luc. 13. 34. *coll.*
cum c. 19. 42. ama' gyümölcstelen fánc, kit három es-
 tendeig vára a vinczel nec ura, c. 13. példában. *Ampl-*
ific ex 2 Pet. 2. 9. Matth. 13. 30.

V. Mert a Példác erre mutatnac. Példa a mi Meste-
 rünk az Ur Jesus Christus, Esa. 53. 7. 1 Pet. 2. 23. a'
 szolgál pedig nem nagyobb az Ő uránál, Joh. 15. 20. a'
Job, Job. 1. 21. az *Eli*, 1 Sam. 3. 18. a *Dávid*, 2 Sam.
 15. 25, 26. & 16. 10. *Píalm*. 39. 10. *Ezechiás*, Esa.
 39. 8. *Aron*, Levit. 19. 4. az *Apostoloc*, 1 Cor. 4. 12.

U s u s.

I. *Invest.* Visgáld meg ha bekelességes tűrő vagy! *vide*
Signa Ames (as Con L 4 C. 7. q. 1.

II. *Redarg.* Oh melly igen vétkez nec az ellen!

I. Ama' bekelessénc, zugolodóc, kapolodóc, kic a'
 nyomoruságnac idején, csak az Ő nyomoruságrkat, és
 bűnec büntetésit forgattyc, hányac, arról tohajtanc,
 de nem visgállyc az Ő bűnőket, a mellyekért következc
 a nyomnúság, Lam. 3. 39. Mert Isten ok nélkül senkit

nem büntet. Illyen bekételen vala a' Job felesége, Job. 2. 9, 10. De még a' Szentek-is vétkeznek ez ellen, mikor a' nyomoruságoknak fullya meg nyomja őket, és az emberi erőtelenségtől meggyőzöttetnek, Job. 3. a' v. 1. ad 9. & a' v. 20. ad 24. Jerem. 20. 14--18. *Amplifica ex Gen. 25. 22. Exod. 5. 21, 22. & 14. 11. Luc. 9. 54.*

2. Vétkeznek ez ellen ama hypocrita békeffiges tűrők kik magok szabad akarattok szerint vonják magokra a' nyomoruságot és kik Hypocrita-képpen mutogatják, az ô békeffiges türelmeket; Illyenek a' Barátok a' Remeték, és a' Nagy Pinteken, magokat megkorbácsolok, fanyargatók, tanulván azt az ô régi elejektől a' Baál Papjaitól, 1 Reg. 18. 28.

3. Vétkeznek A' Vak merők, kik békeffigessen tűrni nem akarván; Vagy ô magok veszedelmére mennek (*Am ex Sirac. 3. 36.*) vagy haragjokban magokat meg nem birván s-tűrtetvén: bossuállátra és másoknak veszedelmire igyekeznek, úgy mint Jezabel 1 Reg. 19. 2. Nabugod. Dan. 3. 13. Herodes Matt. 2. 13. 16.

III. Hortat. Intetel tehát legy békeffiges tűrő a' nyomoruságoknak próbáknak, kifizerteknek közepette. nyugodgyál meg az Istennek akarattában, és mondgyad *légyen az Urnak akarattya.* Erre inditsen a' Christus példája, kinek mikor ama keleti pohárt meg kel vala innya, ezt mondgya vala: *nem az én akaratom hanem a' te akaratomod légyen meg* Luc. 22. 42. 2. A' Szent Pál társainak példája, kiknek mikor Aczabus meg jövendölte volna a' S. Pál fogságát. (Act. 21. 10. 11) ezt mondgyák vala *légye az Urnak akarattya* v. 14.

IV. Usum Consolat. pete ex Rat. 1. 2. Δ-ti sup. & ex Uu Consol. Con. 9.

C O N C I O L X V.

DE Secundo Præcepto seu Cultu instituto.

EX Quæstionibus Catecheticis. 96. 97. 98.

T E X T U S. Exod. 20. 4. 5. 6.

E X O R D I U M.

K Et tele a' bálvány imádás 1. *Crassior*; mikor az ember az egy igaz Isten kívül más Istent válaft magánac és azt tiszteli 2. *Subtilior* mikor az ember az egy igaz Istent nem úgy tiszteli, a' mint az Isten maga kívánnya és parancsollya az Ő törvényiben; hanem más-képpen, és így a' mint Isten nem parancsollya. Az elsőül az első parancsolat, a' másikkul, a' Második parancsolat tanit. Melben Summásképpen azt kívánnya Isten; hogy Őtet nem a' faragot bálványokban tisztellyük (mint a' Pápisták) hanem lelekben Joh. 4. 24. és úgy a' mint az Ő igéjében parancsollya magát tiszteltetni *vide q. Cat. 96.*

Partes.

I. A' holot: Meg tiltya a' bálvány képeknek, és akar minémű hasonlatosságoknak ki-faragálát, ki formálálát, fen tartását v. 4. és azoknak tisztelésit, és előttök valo magunk meg hajtását v. 5.

II. Ezt meg világosítja azoknak a' dolgoknak első bálválálásával, mellyeknek képire, képit tsinálhatnac, a' mellyek 1. Egbeliek 2. Földiek 3. Föld alatt valok v. 4.

III. Ezeket meg erősíti 1. Fenyegetissel. 2. Igirettel. Az 1. meg világosítja az Istennek természetibül. A' 2. A' jutalombul; mert 1. nagy büntetéssel fenyegeti a' bálványozokat v. 5. 2. Gyönyörűsige igéretit tében azoknak, kik a' bálványokat el-távoztattyák, és az Ő parancsolatit meg tartják v. 6.

Avagy Vagyon itt:

I. Két reabul anno tilalom.

II. Annak meg erősítése, melly áll fenyegetésből, és ingeretből.

Avagy:

I. Vagyon Tilalom.

II. Parancsolat.

E X E G E S I S.

I Micsoda képeket tilalmaz Isten, ebben a' második parancsolatban?

R 1. *Non imagines typicas* Nem amaz példázó és ártnyekőzo képeket, mellyek az ő Törvényben szabadok voltak és a' Christult ábrázaltak: mint a' frigy ládat be fedező Cherubimok, Exod. 25. 22.

2. *Non politicas, Historicas aut Symbolicas*, Az az nem azokat, a' mellyek avagy ehlignek okait lőnek mint a' Palotákön, épületeken, Kárpitokon &c. Így cselekedék Salomon; 1 Reg. 10. 20. Sőt (hogy ezt is ide bamlálljuk) meg a' Templom ajtaja is, Pálma fakat, Virágokat faragtata ki, C 6. 35. Amp. ex 7. 18. 20. 42. Avagy valakinek kepit ki-ábrázollyak, minemü a Csásároknak, Királyoknak, és Fejedelmeknek képe a' pinzen, melly azoknak méltóságát és birodalmát jelenti, Matt. 22. 20. Avagy a' meg lett dolgoknak emlekezetire le irattatnak rajoltatnak &c. minemüek a' fő és nevezetes embereknek, a' mi Süléinknek és kedves emberinknek képek a' köz hazaknal. Oká pedig ezeknek ez: Mert a' k' p irásnak, Öntelnek, faragásnak mesterlige szabados, sőt az Isten ajándéki közé bamlaltatik. Exo. 35. 30. & seq.

Sed 3. *Imagines idolatricas*: Az az: azokat a' mellyek a' balvány imádásnak es annak gyakorlásának olllyan eb-
k. Özei a' mellyek által (avagy a' mellyekben) tisztelni akar-
jak az

fiac az Istent az emberek. Rövid szóval azokat a képeket tiltja a mellyeket Isteni tiszteltetnek okáért tsináltatnac a Balványozóc, és a kiknec képfaragáloc és fentartáloc, okot adnac a Balványozáfra minémű vala amaz arany állókep Dan. 3. 1. & seq. A Moloch bálványnac képe. 1. Reg. 11. 7. amaz borju képe Exod. 32. 4. és ama Dagonnac képe 1. Sam. 5. 2. és minéműek ez mái napon az Pápistáktul ki-rajzolt Szent Háromlágnac képe, az Angyaloknac; Szenteknek, és Bóldog szűz Máriánac képei a kikben akarják Istent tisztelni a Pápisták az kiket megtilt Isten Deut. 4. 15. 19. & in textu hogy az olyan képeket ne tsinalyuc se tartsuc ez végre hogy avagy a képeket vagy azok által az Istent tisztelnök q. Cat. 97.

11. Holott Ezechias azt tanította: hogy a melly lilek vétkezik az bállyon meg; miért mondgya tehát még-is hogy az Atyáknak bűnöket a fiakban meg bünteti v. 5?

R. It leg kiváltképpen szol a bálványozásnac vétkirül (noha más bűnóc sem rekeztetnek ki, ha a fiac atyoknac gonosz nyomdokát követic) és azért télzi hozzá ezt a második parancsolatban, hogy meg-mutassa Isten azt, hogy olly rettenetes és utálatos vitek a bálvány imádás az Istennec szemel előtt: hogy azt nem tsák az Atyákban; hanem gyakorlatossággal, az bálványozo embernac maraúgekiban is, harmad negyed iziglen ezt Isten meg látogattya, mert az ő kegyelmivel őket elől nem vétzi és meg nem világoztattya; hanem az ő tulajdon setétségében hadgya (gyakor-ta) és a bűnnek rabsága alá adgya, mint az ő Attyokat.

2. Ami Ezech. 18. 20. illeti. Ott az Isten a magok bűnit meg nem ismerő és Attyoknac gonosz nyomdokát követő Izraél fiait akarja ezzel az argumentummal meggyőzni. Mint ha így szollana: hogy ti azt hányato, ma-

gátokat azzal hízállyátok, hogy a ti Atyáitok vétkeztek, és a' ti fogotocváfot meg-benne, ámbár úgy légyen, hogy a' melly lélek vétkezik, a' hallyon meg de ti vétkeztetek mert a' ti gonosb Atyáitok nyomdokát követitek noha ebetekben nem vébitek, azért meg kel halnotok, bépen kitetfik ez a' magyarázat: Eze. 18. 14. 15. 19.

3. Az Atyáknac bűnökéit, a' fiakat-is meg bünteti Isten, néha idő berint valo büntetiffel: mint a' Géhazi hazugságáért. az ő háza nepét-is meg veré a' Námán Bel pok losságával; A' Dávid paráznaságáért a' Betsabétül valo gyermek meg verettetic és meg is hal, 2 Sam. 12. 14. 15. De nem örökké valo büntetiffel.

4. Tudd meg azt-is, néha hogy az Isten nem tsak a' maga cselekedet bűnért fanyargattya az embert: hanem az ő dicsőffigének meg mutatáfért-is. mint pelda erre ama vakon bűlettetett ember, Joh. 9. 2. 3. kiben noha talátatott elégffiges büntetiffre valo ok, t. i. az eredendő bűn mindazáltal az ő nyavalyáfflagának, im ezt az okát adgya a' Christus hogy tudniüll. az Isten dolgai meg jelentetnének ő benne.

5. Tud meg azt-is: hogy a' polgári és külső ítéletben az Atyának álnoklágát nem viseli a' fiu (vide Deut. 24. 16) de az Istennek ítéleti bellyeb hat; ki a' hitetleneknek fiait gyakorta bünteti igazfflagának meg-mutatáfért az ő lelkinek világofflagátul őket meg to tván &c. vide supr. n. 1. Azért külfőbfiget kel tenni az Istenec és az embereknec ítéletek között; mert a' kik az emberec előtt ártatlanoknac itiltetnec is ezekben-is talál Isten okot a' bűntetiffre; mint az őzön vizben, és a' Sodomában az kisdede ket egy aránt el vestette az öregekkel.

III. Kikben tellyesedik bé ez az ígéret? v. 6.

R. Ez az

R. Ez az áldás, kiváltképpen lilékben tellyesfedec bé, a' választottakra nézve, és nem mindenekben avagy minden semllyekben, hanem csak elő ágakban Rom. 9. 13.

IV. A' harmad és negyed izig való büntetisen v. 5. és az ezer izig való áldáson v. 6. mennyit kell érteni?

R. Az Irásban, néha a' bizonyos sam bizontalan bá-mert v^étetic. hogy azért azt mondgya v. 6. Ezer izig irgalmaslágot cselekehem &c. azzal azt jelenti hogy az Isten felöknecc maradéki, fokképeu meg áldatnac és meg nem búnic Isten Ő vélec jól tenni melly áldas kikben tellyesfedic be v. sup. q. 3. Exeg. Es hogy azt mondgya: hogy harmad és negyed iziglen meg bünteti &c. azzal jelenti a' fiaknac és a fiaknac fiamac büntetésit Exod. 34. 7. Coll. cum Deut. 5. 9. vid. Urs. 633.

V. Mit téssen ez: Ne hajolly meg?

R. Ezzel tilalmazza a' kepec előtt való térd hajtást, a' testnecc meg-hajtását, v. fuf. *Woll L. 2. C. 5. n. 9.*

VI. Mit téssen ez: Ne tisztellyed?

R. Ezzel tilalmazza a' képeknecc innepet bentelni, nem kic templomot építeni oltárt emelni, processiot berezni &c. *Woll. ibid.*

VII. Miért kell a' bálvánt el távoztatni?

R. 1. Mert a' Johova a' mi Istenüncc (mellyel az ő jo tétémennyit) 2. Mert erős (mellyel az ő hatalmát) 3. Mert bossu állo (mellyel az ő tisztessigéncc oltalmát fejezi ki) 4. Mert a' bűnnecc büntetője v. 5. 5. Mert irgalmas v. 6.

VIII. Mit kíván a' második parancsolat?

R. v. q, *Cat. 96.*

DOCTRINA. I.

Senkinek ez világon nem szabad vagy a' Istennek, vagy

vagy az Angyaloknak, vagy a' mennyei Szenteknek képi-
ki faragni és ki ábrázolni. Itt vagy on ez a' tudomány tun-
dáltatva; mert nem csak e' földön vagy vízben való nac,
haném még a' Mennyben lakozoknac képinec ki faragatát
is erőssen meg tiltya Isten v. 4. de világossabban olvad-
mvg Deut. 4. 15--19.

R A T I O N E S. I. Membri.

I. Mert lehetetlen dolog, az vighetetlen és örökke-
valo Istennek, képit és Abrázattyát ki faragni, q. Cat. 97.
1. Azért, mert örökké valo vighetetlen, es mindenüt je-
len valo. 2. Mert láthatatlan lilek. Deut. 4. 15. Coll.
cum. Joh. 4. 24. Azért azoc tsac hazug kepek lisnek.
Hab. 2. 18.

II. Mert e' bõrnyû gyalázattyára vagy on Istennek,
mikor Ő felsigit véghetetlen Isten livin; tsak valami balan-
do embernek, vagy valami állatnac képire ki faragjac,
Rom. 1. 23. holot az Isten semmi romlando állathoz né-
akar hasonlitatni. Esa. 40. 18. 25. & 46. 5. Vallyon ha-
valaki majmot irna a' te neved alatt, nem tartanáde gyalá-
zatnac, hát az erős Isten hogy ne tartaná ezt gyalázatnac,
&c. appl.

III. Mert okot adnac a' bálványozásra, Az Ercz kí-
gyot noha Isten parancsolta volt fel emeltetni a' pustá-
b. n, a' tüzes kígyoktul meg mardoftaknac gyógyulására,
az noha Sacramentoma, és példázo jele vala a' Christul-
nak kereszt fára valo feszítésnac: de hogy a' nép bálványoz-
ni kezdte vele, el rontotta Ezechiás 2 Reg. 18. 4.

IV. Mert hájjaban valoc hasontalanoc Jerem. 10. 3.
5. 8. és 46. 7. Pl, 115. 7. lege.

V. Mert rettenetessen meg büntettettic Istenet
az bálványozás in textu. v. 5. Pelda a' Salamon 1 Reg. 11

11. 22. *Jeroboám*, 1. Reg. 15. 29. 30. *Acháb*, *Fezabel*, 1. Reg. 21. 21. & seqq. *Manasses*, 2. Reg. 21. 11.-15. *Israel*, Jerem 5. 19. & 9. 12. & sequen.

VI. Mert a' bálványoknak el távoztatoi, meg áldatnac Isten től, v. 6. Es annak el rontoi kedves dolgot tselekednek Isten előt, mint *Ezechiás*, 2. Reg. 18. 3. 4. *Josiás*, 2. Reg. 23. 4. 6. 11. 12. 13. 14. 15. *Asa*, 1. Reg. 15. 11. 12. 13. *Moses*. Exod. 32. 20. és (réd éerint) *Jehu* is, 2. Reg. 10. 30.

II. Aga a' Tudománnac ez; *Hogy a' meg holt Szenteknek kipiis nem sabados ki faragni.*

REC. R A T I O N E S.

I. Mert azok a' Szentek-is mind a' menyegben lakoznac; tiltya penig Isten it azoknac képit ki faragni, akik oda fel az egben vadnac.

II. Mert a' meg holt Szenteket és az ö ábrázattyokat ez mostani emberek nem láttac; azért miképpen irhatyac ki a' képirok-is azt a' kit soha nem láttac, azért itt is a' Szentek kipei, tsac hazug kipek liének.

III. Mert azoknac kipek-is okot adnac az bálványozáfra, mint: 2. Reg. 18. 4.

III. Aga a' Tudománynac: *hogy az Angyalok képiis nem sabados ki faragni.* Ezen meg nevezet három okokra nizve.

U S U S.

I. *Inform.* Itt azért ved ebedben, 1. Hogy az Egyházokon kívül a' kipek ad *Usum politicum* 1. *Historicum* aut *symbolicum*, el benvedhetóc; de az Egyházakban, még arra a' zigreis nem kelet benvednűnc. 2. Hogy a' Chriftusnac (es a' Szenteknek) emberi ábrázattyánac ki rajzolála (önnön magában) jól lehet nem volna tilalmas.

tsak lehetne igaz a' ki rajzolás; mind azon által bátorságosabb azt minékünk el távoztatnunc, hogy sem mint azt követnünk.

II. *Refut* Oh mely igen vitkeznek it a' Pápistác; kic a' vighetetlen Sz. Háromságot ki írjác; midőn az Atyát öreg ember képiben, A' Fiut, 33. életendős ember képiben, A' Sz. Lelket Galamb képiben ki írjác.

Annac felette ama láthatatlan lelkeknek az Angyaloknak képit, a' Boldog Szűz Mária képit, és a' Szenteknek képit ki faragjác, akarván azokban Istent tisztelni, Uruncmondása ellen, Joh. 4. 24. És a' regi Szenteknek, Ezechiasnac, 2. Reg. 18. Josiasnac, 2 Reg. 23. 4. &c. példájoc ellen.

De azt mondgyák:

1. *Obj.* *Lám az ó Torvényben szabad volt a' Cherubimoknak képeit csinálni és fen tartani a' Templomban?*

R. Arnyékok voltak azok de immár a' Christus eljövételivel megűntenek a' keresztfára fegeztettek Col. 2. 12. Akkor az lett az Isten Parancsolattya bul.

3. Azokat a' nép nem nezhette de a' mostani képeket a' Nép nézi és láttya.

2. *Lám a' Daniel az Istent öreg Ember képiben látta, Dan. 7. 9. A' sent János a' sz. Lelket Galamb képiben, Matt. 3. 16.*

R. Szabad Istennek önnön magának, akar miken meg jelenteni az emberek előtt; de nem szabad minékünk semminemű formában az Istent ki faragnunk mert meg tiltotta Isten Deut. 4. 15. 16. & 5. 8.

3. *A' kepek a' segény kössignek tanito könyvei, kik a' kifestet velemlekeztetik a' Christus szenvedésire.*

A. *Q. Cat.* 98. Nem akarja Isten az ő népit a' néma balvá-

bálványok által tanítani, hanem az ő igijének hatalmas praedikáltatása által, melly meg hattya a' síveket Heb. 4. 12. Innen vagyon hogy nem másuvá; hanem csak az Sz. irásnak tanulására igazit bennünket. az Istennek lelke Luc. 16. 29. Elai. 8. 20. 2. Ugy de hijában valóágra Jer. 10. 8. és hazugságra tanító könyvek v. 14. Zach. 10. 2. Hab. 2. 18. vide q. Cat. 98.

III. *Territor.* Rettennyetek meg bálvány imádok, mert kiűsen az idő szerint való büntetés *sup. Rat. 5. & in textu.* v. 5. és az örökké való büntetés-is 2. Cor 6. 9. Apoc. 14. 11.

IV. *Horta.* Irtozzunk tehát, és távoztassuk el a' bálvány kipeknek ki faragását. Erre pedig indicsanak bennünket a' Tudomanyok felső okai, és amaz őtt okok q. 6. *sup.*

DOCTRINA. II.

A' faragot bálvány képeket, nem sügfig az Egyházban, Templomokban, fen tartani, hanem inkább azokat le kell rontani.

RATIONES.

I. Mert azoknak le rontattatások vilagosan parancsolatik, Exod. 23. 24. & 34. 13. Num. 33. 52. Deut. 7. 5.

II. Mert azoknak ki faragások erőssen meg tiltatik v. 4. 5. Deut. 4. 15. 16. hát mennyivel inkább azoknak fen tartások, kárhoztathattatik.

III. Mert azoknak el-rontói igen meg dicfirtetek, *Supr. Δ--ti 1. Rat. VI.*

IV. Mert az Anyaszentegyház tagjainak igen veszedelmes, az Anyaszentegyházon kívül levőknek pedig igen nagy botránkozás, mellyek miatt irtóznak be jüni, az Istennek Anyaszentegyházában. Ugyan-is micsoda tartoz

tattya

tattya a' Sidokat és a' Torököket a' meg-teremtül? az ed-
gyik kiváltképpen, hogy öök latnak azok között kik ke-
rebtényeknek mondgyák magokat, faragott bálványokat
U s u s.

I. Refutatorius Megczáfollja ez a' tudomány a' Pá-
pistákat, és réb berint a' Lutherista Atyafiakat is, kik no-
ha nem tanittyác tisztelni a' képeket, mindazonáltal nagy
botránkozással fen tartyác azokat Templomokban, meg
nem gondolván azt, minemü nagy okot adgyanak azok a'
Segény kössigne a' bálvány imadáfra: mint az ércz kigyó
régén az Izraél fiainak. Igy az Oröök kik nóha faragott
képeket nem tartnac de mindazáltal az irott képeket fen
tartyác.

De azt mondgyác:

Obj: Azok csak a Templomnak ékeffigére valok?

R. Az néma bálványok nem ékeffigére vadnak az
Egyházaknak; hanem gyalázattokra és meg fertezteté-
sekre; hanem az egyházak ékeffige az Isten igéjének tista
Prædikállása, és a' Sacramentomoknak tista ki szolgálta-
tások, az tista sibül bármazott buzgó könyörgések, és I-
steni szolgálatok, az Isten eleven képeinek, a' hiveknek az
Ö hámos gyülekezetek. 2. Nem a' kurvai ékeffig; mert
paráznágnak jele.

II. Informatorius Itt azért ved ebedben; hogy a' Lut-
heristák, nem mindnyájan Patrocinalnak a képeknek
mert Jacobus Heerbrandus Luth. Doct. Igy ír: *Ad peri-
culam & Idolatrias p. cavendas satius esse imagines nullas
prostatre Exer. 139.* 2. Hogy a' kik a képeknek patroci-
nalnac ö köztöc, azok még csak fel lábokat vonták ki Ba-
bilionból, és réb berint világosodtac meg.

III. Idertatorius. Intetünc hát azoknac el-rontások-
ra;

ta, mellyre inditsón bennünket à képeknek à bálványozásra való nagy ok adalok, és mind à Tanufagnak feledekai, 2, Vigyázzunc itt magunc, és holtunc után maradékinc javara.

III. DOCTRINA.

Sem a' meg holt szenteknek, sem semmi teremtet állatnak ki faragot kepeit (mellyek bálványok) nem szabad Istent imádaással és tisztelettel illelni. Ampl. ex Esa. 42. 8.

RATIONES.

I. Mert a' meg holt szentec az Istent tiszteletet nem kívánnyác; sőt ha hírekkel volna ez, ő megokrul le ráznác, mint Péter, Acto. 10. 25. 26. Pál, &c. Act. 14. 14. 15.

A; Angyalok, Apoc. 19. 10. & 22. 8. 9. Jud 13. 16. Azert ha ő magoc à Szentec nem kívénnyác, mennyivel inkább az ő ki faragot képekre nem kel ruházni.

II. Mert a' meg holt szenteknek &c. képeknek nevében meg nem kerestelkedhetűnc, csak azt kel penig Istent imádaással illelni, à kinec nevében meg kerestelkedtűnc.

III. Mert tsac azt kel imádni tisztelettel, à kibén hisűnc; azokban penig nem hisűnc; mert hazug képec Hab. 2. 18. Zach. 10. 2.

IV. Mert csak azt kel imádni, és tisztelettel à ki mindenható, mindenütt jelen való. &c. azok à képec penig nem mindenhatoc, &c. hanem magokkal jól tehetetlenec Psal. 115. Jerem. 10. 5. Es 46. 7. nem is minden tudoc; mert à Sjiveket nem vitgallyác sőt ugyan semmit is nem tudnac.

V. Mert sem példa, sem parancsolat nincs roloc az írásban. Hol parancsollya azt à szent írás; hogy à faragot képekben kelessic az Istent tisztelettel; avagy mondgyác meg mellyic Szent tisztelettel az Istent faragot képekben? egy Sem

VI. Mert a bálványozás meg büntetetic, *Exod. 32. 35. Vide exempla Sup. ratio V. Δ--ti primi, & amplificata ex Exod. 22. 20. 1 Reg. 18. 40. Sőt azért Országoc és Varosoc el pusztulnac, és meg romolnac Jerem. 9. 12, 14. 2 Reg. 17. 22. 23. Apoc. 14. 8. birodalmac el vitetnac, mint Balthásártul Dan. 5. Mahachatul 2 Chron. 15. 16. Amapogányoktul, Deut. 18. 10. Coll. cum v. 12. Salamontul, 1 Reg. 11. 11. Amplificata ex 1 Reg. 14. 9. 10.*

U s u s.

I. *Informatorius* Vedéshedben tehát itt; melly nagy bolondlag és hasontalan dolog ligen a' bálvány képeket tisztelni, azok után járni, &c. *vid sup. ratione 4 Documenti pri. & Esa 44. 9. seq. & 46. 7. & 45. 20. Hof. 8. 1 Reg. 18. 26. 29. 2 Chron. 25. 15. & 28. 23.*

II. *Refutator.* Oh melly igen vétkezik hat ez ellen a' Romai Anya ház. 1. Midőn, lúvegek le vetésivel, térdhajrással, le borulással, magoc meg hajrálokkal és tsokolgatásokkal, &c. tisztelic a' meg nevezet kipeket. 2. Midőn a' meg hentelt ostvát, Isten gyanánt imádgyc, amaz ő ditsiretek herint. *Nem kenyér vagy; de vagy Isten, engem szabadto ember.* 3. Midőn a' kerest fa képit imádgyc; mert azt mondgyác neki az antifonában. *Oh kerest fa idvez ligy, egyetlen egy reminsig, a' hiveknek öregbics az igazságot, és a' bunósoknek adgy bocsánatot.* 4. Midőn amaz apro kipecs kéknek, kiket *Agnus Dei* nek hinac, a' Szentek maradékinac, és Erekyeinek Isteni erőt tulajdonitanac, és azokat tisztelic.

I. *Obj.* De mind ezekre Ők azt mondgyác; *Hogy Ők nem a' kipeket tisztelik, hanem az Istent azokban.*

R. De mutásác meg hol parantsollya Isten azt; Avagy a' regi Szentek közzül mellyic imáda kipekben az Istent; Lélek

Lélek az Isten, azért Lélekben akar tiszteltetni, Joh. 4. 23.

NB. 2. A' Sidok is az Ő bálványokat az Isteni tiszteltnek nevel, s' inlic vala be. Exod 34. 45. Jud. 17. 3.

Lában is az Ő Bálványit Istennek nevezi vala, Gen. 31.

43. Ugyan bálványozoc voltac. 3. Hazudnac mert

tisztelic a kipeket Bellar. 1. 2. de imag. c. 21. 2. Azt is mondgyac hogy nem bálványoc hanem képek. R. Pf.

106. 19. Ose. 13. 2. 1 Reg. 12. 28. Coll. cum. v. 30.

2. *Obj. Lám az Abdiás leborulván tisztele az Illyest,* 1 Reg. 18. 17. *Abraham az Angyalokat. Gen. 18.*

R. Nem illettek azok azokat Isteni imádással, (ki vála-
stván ama teremtetetlen Angyalt, Gen. 18. 17. 26.

33.) hanem tsak külső, közönleges, Polgári társaság bé-
li tisztességgel, a' mineművel tartozunc az Isten Szenteinek

2. Azoc élő Szentek voltac, it penig a' meg holtakról
vagyon a' őo.

3. *Obj. A' boldog s'entek (ex speculo Trinitatis) min-
dent látnak &c. Ergo.* R. Rob értelemmel vééic azt a'

Speculomot a' Pápistác, mint ha a' boldog Szentek az Istē-
nek sine látásával, ugy ki nízhetnék az Istennek titkait, a-

vagy minden tudóságát, mint az ember a' tükörből a'
maga ábrázattyát. Nem következik, mert. 1. Az An-

gyaloc-is láttyac az Istennek Orszáját, Matt. 18. 10. De
azért nem minden tudoc, és így nem-is imádandoc. 2.

Mi is itt e' földön tükör által szemlélyűc a' mennyeknek
országának titkait, 1 Cor. 13. 12. de azért nem vagyunc

minden tudoc, &c.

III. Terror: Rettenti a' gonosokot, bálvány imá-
dokat: mert ime az Istennek átka holtok utánis maradé-
kokra bál. v. 5.

IV. Consol. Vigasztallya az hiveket; mert nincs az Istē-
nek

nek adata, holtoc utannis maradei jokra bal. v. 6.

V. Horrator. Adgyu hat csak egyedül az Istennek az imádat, és Isteni tiszteletet, annak a' ki minket teremtet, fo'ruk meg a' b' lványokat az Isteni tisztelettül, és ruhazuc azt az Istenre, kire az egyedül illic. Erre inditsanac ennek a' tudom'ynac felső orai, és amaz ott 5. erőllegek supr. q. VII. Exeg. 2. Tartis meg az Isteni tiszteletnek ebbőzait, minemü az ige és az Sacramentomoc.

NB. Admimcula culius sunt Jejunium & votum.

C O N C I O LXVI.

DE Jejunio.

Quod est Prima appendix Secundi Præcepti.

T E X T U S. Matt. 6. 16. 17. 18.

E X O R D I U M.

Ceremoniás rendtartásoc volt az ő Törvénybeli hívőknek, hogy mikor böjtöltenek, tehát lakban, és gyűf ruhában öltöztenek. Dan. 9. 3. Joel. 1. 13. Jon. 3. 6. Fejeket le hajtottac. Esa. 58. 5. Ruhájokat meg fagattac, 1 Reg. 21. 27. Jos. 7. 6. Fejekre port hintettek, Nehem. 9. 1. Jos. 7. 6. Porban és hamuban feküttek, Esth. 4. 3. Es 58. 5. De ez a' szokás az töb Ceremoniák kal edgyüt el tőrlötetet, azért ezt nem kívánnyaz az Isten az Uj Testamentomban, hanem inkább ellenben azt mondgya, v. 17. moid meg a' te orczadat,

Partes. A' holot.

I. Vagyon a' kép mutatoc böjtinek modgya, Avagy annak el távoztatására valo intés. v. 16.

II. Az ő böjtöknek vége és jutalma. v. 16. 17.

III. Az igaz böjtnek Regulaja. v. 17.

IV. Annac vége, és Istenül valo jutalma. v. 18.

E X E G E S I S.

I. Quæst.

I. Quæst. *Hát ugyan meg kelle magunkat olással kenünk mikor böjtölnünk?*

R. Ugy vagy on hogy a' regiek a' kenetekkel élni foktanac vala: de itt a' Christus nem azt akarja: hogy a' böjtölésben kenetekkel, vagy valami tziifra piperes öltözetekkel magunkat gyonyor ködtesfűc; hanem azt akarja: hogy mikor böjtölünk tehát a' fokott rendet meg ne változtassuc, és hogy magunkat az emberek előtt ne mutogassuc, (mint a' kép mutatoc tselekeének) hogy ne lattaflunc emberek től böjtölni. v. 18.

II. *Mitsoda és mellyik az igaz böjt az mellyet az Isten meg kíván az Isteni szolgálásban?*

R. 1. Azé? mikor az ember nyavalyálynac idején nem ehetic; mint a' Sz. Pál ama látástól meg rémülvin, harmad napig nem öt és nem ivot, Acto. 9. 9. R. Nem ez

2. Azé? Mikor az ember a' kenyérnek fűkségiben, vagy valami bánkodásiban nem ehetic; mint a' Sz. Pál tártai: az hányodás miat és az hajo tőrestől valo feklelem miat, fokat éhezének, Act. 27. 21. Ugy annyira hogy 14 napokon, nem ehettenek, v. 33. Nem az; mert az olyan kéntelen böjt.

3. Azé hat mégis? A' mellyel Idvezitönc tselekedet 40. napon, Matt. 4. 2. A' Moses, Exod. 34. 28. Deut. 9. 9. Az Illyés, ki edgy etelnek erejivel 40. napon mence, 1. Reg. 19. 8. Nem; mert azok rendkívül estenek, azért ezt a' Pápi stac nem követhetic, mi sem vihettyüc vigben.

Hancm az igaz böjt, Az ételtől és italtól olly magamag tartoztatás, melly bizonyos ideig azért vetettetik fel, hogy a' testnek bujasága hátra veretteslek, és az Isten bugobban tisztelteslek, mi tölünec. *Vel est spontanea omnis Cibi, potus, deliciai. (ad Certum tempus) abstinentia, ex*

Causa aliqua magna orta.

III. *Hány fele az igaz bűjt?*

R. 1. Közönleges; mellyet az egyési népnek kel bűntelni, Joel. 1. 13. 14. & 2. 15. Jonæ. 3. 7. 2 Chron. 20. 3. Est. 4. 3. 16. Avagy magános, mellyet ki ki magánosan bűnt tselekedni, mind Dávid. 2 Sam. 3. 35. & 12. 16. Anna Luc. 2. 37. Cornelius Actor. 10. 30. 2. Avagy külső, Avagy belső, Ef. 58. 4. 5. 6. 3. Avagy rend kívül való mint a' Mosesé, Illyéle, a' Christuse, Avagy rend szerint való, mint a' miénk.

IV. *Kedvesi Isten elöt a' bűjt?*

R. Mivel a' bűjt (magában) nem Isteni tisztelet; hanem tsak eszköze az Isteni tiszteletnek, Azéit a' bűjt, kedves Isten elöt, (nem magában) hanem a' mennyiben egyben köttetetic könyörgéssel, pœnitentiával.

D O C T R I N A.

A' keresztény ember köteles a' bűjtre; és annak el követésire; annyival inkább, hogy ha valami nyomoruságban borongatásban, avagy kifizetben forog. Joel. 1. 14.

R A T I O N E S.

I. Mert Isten parancsollya. Joel. 2. 12. 15. és Idvezítők is javallya (in textu. v. 17.) Matt. 9. 15. Luc. 5. 35. Marc. 9. 29.

II. Mert ezzel a' testnec vilajfága, delezigtege fajtalansága meg belidül 1 Cor. 9. 27. a' lélec pedig az Isteni bűlgálatra alkalmatosabbá tétettetic; mert a' test olyan mint és mint a' föld; ki mentül több abrakot esic, annal vilajabb vebben terem Igy &c. Ampli. ex Deut. 32. 15.

III. Mert a' példák erre mutatnac Erre példa Dávid, 2 Sam. 12. Anna Luc. 2. A' Ninivébéliek Jon. 3. *Josaphat*

phát 2 Chron. 20 Az Esther Királyne Athony Est 4.
Cornelius Acto. 10. Amp. ex Efd. 8. Neh. 1, Jud. 20. 1
Sam. 7. Dan 9. & 10.

IV. Mert ez az edgyic külső jegye az igaz pœnitentiá-
nac, (mint a' Ninivebéliének, Dávidénac &c. példái
mutattya) ezt a' magunc meg-alázodálánac.

U s u s.

I. Redarg. Oh melly sokan vétkezec 1 Mi között-
linc, kic annyira el-mulattya, sőt ugyan meg-utállják a'
bőjtöt, mint ha azt Isten soha nem kívánja, es mint ha ar-
ra sohol példáinc nem volnánac az irásokban, Mert noha
az Istenec mind közönsiges, s' mind magános, csapásit,
tapasztallyuc magunkon, de bőjtőšöket keveset látunc de
talam a' mi keresztényinc mikor bőjtölne nem téne ecze
gért az ő bőjtőkne, a' mint hogy Idvezítőnc is ugy pa-
rancsolta: hogy mikor bőjtölinc ne láttassunc emberek-
től bőjtölni v. 18. Ha így vagy a' dolog, jól vagy; de
ha minden éppen el-mulattya azt az emberec igen
vétkezec benne, annál-is inkább ha a' nyomorúságoknac
közepette-is el nem követic azt.

2. A' kic bőjtölne de vétkefen, avagy hypocrita kép-
pen mint Acto. 23. 12. 1 Reg: 21. 9. 27. Ef. 58. 3. 4.
Avagy a' végre hogy az emberektől láttassanac bőjtölni
in textu. v. 16. Luc. 18. 12.

3. Kik mod nélkül bőjtölne, nem a' testne c lanyar-
gatására, hanem annac meg fojtására, mellyel magoknac
nyavalyát ferezne, melly miatt az Isteni szolgálatra; alkal-
matlanokká tétetne Amp. ex Col. 2. 23.

II. A' Pápistác: kic bőjtölne ugyan de nem jól; mert
négy vétkec nagyoc talátnac az ő bőjtőkben. 1. Hög-
azt külsőkben állattya inkább, a' bellöt pedig inell a'

Bivnac tisztalaga, az igaz poenitentia &c. el mulattyak, Né
 külömben mint Ama' kép mutato Sidoc Efa. 58. 4. 5.
 2. Merte' mellé érdemet kôtnec és abbul érdemet várnac.
 3. Mert abban meg-tiltyac a' hús ételt, más itélekkel
 penig frissen lakoznac, az Apóttol mondása ellen. Róm.
 14. 17. 1 Tim. 4. 3. 4. 1 Cor. 10. 25. Matt. 15. 11. 4. Mert
 azt bizonyos napokra borittyac Amp. ex Ameli. de C. C.
 L. 4. C. 2. q. 4.

II. Hortator Intetünc hát a' sibieli töredelmeffigre
 a' böjtölésre a' Sirátra Joël 2. Erre penig inditsanac a' Tu
 dománnac okai, de kiváltképpen a' böjtacc gyönyörűsi-
 ges haszna és jutalma (mellyet mindazáltal Isten nem a'
 böjtacc érdemiért; hanem az ô ingyen való kegyelmiböl
 tscele ebic) tekines meg mennyit használa a' böjt a' Nini-
 vebelieknek, Jon. 3. 7, coll. cum v. 10. Esdrásnac, és a'
 több Sidoknac Efd. 8. 23. Mardocheusnac, Esth. 4. 1 &
 seqq. Coll. cum C. 6. 10. 11. És a' több Sidoknac Esth.
 4. 3. coll. cum C. 8. 16. 17. Izraélnek, Jud. 20. 26. coll.
 cum v. 35. Josaphátnac, 2 Chron, 20. 3. &c. Coll. cum
 v. 22 &c. Danielnek, Dan. 9. 3. coll. cum v. 21. & seqq.
 Corneliusnac, Acto. 10. 30. 31. Amp. ex Efa 58. 6. 8.
 Marc. 9. 29. sőt még a' hypocrita böjtönc is vagon idô
 ferint való haszna 1 Reg. 21. 29.

Hinc exsurgit Usus Consolatorius.

C O N C I O LXVII.

De Voto.

Quod est Secunda appendix Secundi Præcepti.

T E X T U S, Psal. 66. 13. 14. 15.

E X O R D I U M.

AZ Ô Testamentumban voltanac ollyan aldozatoc:
 mellyeket az ô Testamentumbeli hiecc szabad akarac
 bul

bul tselekedtenec, Lev. 22. 18. coll. cum v. 21. 23. voltanac ollyak-is: mellyeket ők fogadásbul cselekedtenc, ibid. Illyen fogadásbul valo áldozatott cinleget a David is in textu.

P A R T E S. A' holct.

I. Vagyon a' Davidnac kegyes indulattya, igérete fogadása, és fogadásánac be-telleyfit lére valo jo tándeká v. 13.

II. A' kinec adta légyen a' meg fogadást ibid.

III. Az ő fogadás nac ideje v. 14.

IV. Az ő áldozatynac nemes néminémüfge; hogy micsoda áldozatokkal áldozott legyen. v. 15.

E X E G E S I S.

I. Q Micsoda modot kel tartani a' fogadásban?

R. 1. Ha lehet keveset fogadgyunc; hogy az után meg bánással, kintelensíggel, és unalommal ne tselekedgyuk 2. Igen jozan tan ts ozással, s mind bívünk nec, s mind nyelvünk nec meg edgyezéssel. 3. Ezzel a' *Conditionoval* ha az Ur akarja Jac. 4. 15. 4 Inkab bizonyos ideig, hogy sem mind életünkig; hogy törbe magunkat ne ejcs. c.

II. Micsoda dolgok kel fogadni az Keresztyen ebernek?

R. 1. Nem ama' goromba, o ktalan, és maga gondolatlan fogadást, mint: *Jephie* Jud. 11. 30. 31. *Herodes*, Matt. 14. 7.

2. Nem gonof és v tkes dolgot; mint *Dávid*, i Sa. 25. Az *β. Pál* üldözoi, Acto. 23. 12. Az *Mica* Anny. Jud. 17. 3. A' *Sidok*, Jerem. 44. 25.

3. Nem lehetetlen dolgot, mint a' *Barátoc*, *Apácza*; kik örökke valo süzességet fogadnac.

4. Nem a' *B:* irással ellenkezöt, mint a' *Barátoc* a' *Se-*

gényleget. *Contra* Prov. 30. 8. a' 8. helyekre (hogy már) való *peregrinatio* *Contra* Joh. 4. 21. az Abbásokhoz való vak engedelmessiget, *Contr.* 1 Cor. 7. 23.

5. Nem-is Isten előtt kelletlen dolgot, Deut. 23. 18. Hanem olly dolgot, melly Istennéc tessik, melly a' 8. Irással ne ellenkezzéc, és az emberektől-is végben vitettethessik.

III. Hány fele az fogadás?

R. 1 Közönfiges, mellyet minden ember fogad a' keresztfigben.

2. Magános: mellyet ki ki fogad az ő nyomoruságábá, mint a' *Jacob*, az *Anna*, *Dávid*, v. 14.

3. Egy általliyában való, Pf. 119. 106. és *Conditio* val avagy hával való, Num. 21. 2. Gen. 28. 21. 22.

4. Bizonyos ideig tarto, Num. 6. és mindenkori, Pf. 119. 106.

D O C T R I N A.

A' Kereszttyén embernek nem csak fogadást kel tenni a' nyomoruságnak napján; hanem azt be is kell tellyesíteni.

R A T I O N E S.

I. Mert a' fogadás, gyakorta az embert az Istennéc nagy fűgös szabaditá árul meg emlekezteti Pf. 116. 12, 13. 14
2. Az embert az Isten szolgálattýára östönözi, és alkalmaztossabbá téfzi; mint a' *Naziræusoc* példája mutattya; kik: hogy annál inkább Istennéc bentelheffic magokat, bort és rélzegítő italt nem ittanac, Num. 6. 3. 3. Az testet fanyargattya szelidíti. Num. 30. 13.

II. Mert a' példac-is erre mutatnac, kie az ő fogadástokat erőssen meg-tartottác; mint a' *Rechabíták* Jerem. 35. 6. 8. 18. kie a' *Jonadáb* parancsolattýát meg őriztéc, az *Anna* 1 Sam. 1. 11. coll. cum v. 28. *Jákob* Gen. 28. 20. coll. cum C. 35. 14. *Dávid* Pf. 22. 26. & 61. 9. & 116:

14. *Jonas* 2. 10. *Elkana* 1 *Sam.* 1. 21. *Izrael* *Num.* 21. 2. 3. *kic fogadafokat meg-tartottac.*

III. Mert a' *kic a' fogadafnac* (avagy *Istennec* tet ige-retnec) be-telleyesitéfiben *Isten* ellen *csalárdkodnac*, az oc erössen meg-büntettetnec, *Deut.* 23. 21. *Pelda Pharaho* *Exod.* 8. coll. cum *C.* 14. 28. *Az Judának maradeki*, *Jer.* 42. 20. & seqq. *Ananias* *Act.* 5. 2 & seqq.

U S U S.

I. *Infor.* Itt eszedben vehed, hogy nem minden fogadaf *Isten* előtt kedves *Amp. ex q. 2. sup. 2.* Ezt is vedd észében hogy a' fogadafnac be nem telleyesítése olly nagy vétéc legyen; hogy job volna nem fogadni hogy nem mint fogadni és be nem telleyesíteni, *Ecclef.* 5. 5.

II. *Redarg.* Oh melly igen vétkez nec hát immár 1. Azok; *kic az ő nyoni orulágoknac* napján fogadkoznac, *Istennec*, ajánlván magokát a' jora (mint *Izrael* *Exod.* 20 19. *Amp. ex Neh.* 9. 27. *Pharaho* *Exod.* 8. 8. *Juda* *Jerē.* 42. 20) de mihelyen meg nyugosznac és szabadulnac (*Istennec* nagy boszulágára) önnön magokat meg-hazudgyác. 2. Vétkez nec a' kik goromba fogadást téfnec, mint a' *Jephte*, 3. Kik lehetetlen dolgot fogadnak; mint ha ki azt fogadná, hogy soha semmi bünt nem cselekeszik, 4. Kik vétket és gonosz dolgot fogadnac, mint ama' *Sidok* *Acto.* 23. 12. 13. A' *Dávid* 1 *Sam.* 25. De az ilyen vétkes fogadást nem kel tenni, és ha ki gorombául téfzi, job meg ízegni hogy sem el-követni 1 *Sam.* 25. 23. & seqq. 5. Kik álnokul adgyák meg a' fogadást *Mal.* 1. 14. *Ampl. Redarg. ex q. 2. sup.*

III. *Territor.* Jaj azoknak, kik fogadafoknac be-telleyesitéfiben *Isten* ellen az egész földnec *Birája* ellen tsalárdkodnak *Amp. ex Rat* 3. Δ--ti.

IV. Intetünk azért az Istennek tet fogadalmac Ite pedig a leczkében a David példájával intetünk, nem a bar-mokna, áldozattya ra hanem egészlen a magunc meg-áldozására. Aldozd meg a te szivedet a te redelmessigre, a te nyelvedet az Isteni dicséretre, szemeidet, füleidet a jora, kezeidet a jo teteminyre.

C O N C I O. LXVIII.

De tertio praecepto, seu modo Cultus divini.

EX Quaestionibus Catecheticis. 99. 100.

T E X T U S. Exod. 20. v. 7.

E X O R D I U M.

A' Két felső parancsolatoc (de kíváltkeppen az első) arra tanitnac vala, miképpen kel az Istent (belsőképpen) tisztelnünk ben es lelünkben tisztelnünk. Ez a harmaduc immar arra tanit miképpen kellestic Istent tisztelnünk (külsőképpen) a' mi nyelvünkkel noha a' mint hogy a' két első parancsolatbul a' külsőképpen valo Isteni tiszteles ki nem rekehettic, (mivel az egész *Decalogus* mind külső, s mind belső engedelmessiget kíván) Igy ez 3-dik parancsolatbul is a' belső indulattal, sőt még a' külső cselekedettel valo Isten nevinec meg-bentelése is ki nem rekehettic.

Partes. A' holot.

- I. Vagyon Tilalom.
- II. Annak meg erőssítése.

Avagy:

- I. Az Isten parancsolattya.
- II. Ennek a parancsolatnak meg rontásának büntetite.

E X E G E S I S.

Q. 1. *Micsodas dolgokat tilalmaz az 3-Parancsolat?*

R. 1. Azt tiltya meg, hogy senki az Isten nevit, azt a' dicsős-

dicsőffiges, és rettenetes nevet, ok nélkül, könnyen, és a-
kórminemű hiában való dologban, bűnös ajakára ne ve-
gye; hanem tarcsa meg minden ama parancsolattyát U-
runknac Matt. 5. 37. A' ti beszédetec legyen Ugy. Ugy:
Nem. Nem.

2. Azt tilalmazza, hogy fenki azt a' dicsőffiges nevet,
hamislan *tel ne végye*, mint a' hamislan esküvőc *q. Cat. 99*

3. Azt tilalmazza hogy fenki azt a' dicsőffiges nevet,
gyalázatosan *tel ne végye*, mint a' karomkodoc, átkozod-
doc, hitkozodoc, és a' varaslóc (kik az ő varáslócokban
a' Istenec *h. igj*ít bele egyvcltük, hogy azzal el fed. z-
heffie az ördög nec rut munkáját) és a' *h. irás* tavaival tsu-
folodoc &c

II. Mikképpen szenteltetik meg az Istennek neve?

R. 1. Indulattal, 2. Szóval, 3. Cselekedettel, v. ful.
infr. in Ulu. 3. Hort.

III. Mit kel a' Isten nevéen érteni?

R. 1. Magát az Isten, 1 Reg. 5. 5. Pfal. 20. 2. & 44.
9. 2. Az ő Isteni tőkellethelegét vagy tulajdonságot,
Exod. 6, 3 & 15. 3. Az ő akarattyát, (avagy pa-
rantsolattyát) és Authoritását, Matt 28. 19. 4. Az
ő tífteletit, és mind azokat a' dolgokat, mellyek által Iste-
nékünc magát meg jelenti, Deut. 12. 5. Acto. 9. 15. It
azért az Istennek nevin mit kel érteni, Laid Ames. M. L.
2. c. 14. n. 5.

IV. Mit kiván az a' parancsolat?

R. Est Quest. Cat. 99.

DOCTRINA.

A' keresztényen em ennek, meg kell, szentelni, az Istennek
dicsőffiges és rettenetes nevet. Deut. 28. 58.

RATIONES.

I. Mert azt parancsolja az harmadic parancsolatban.
Et Matt. 5. 16. 1 Cor. 10. 31. & 6. 20.

II. Mert a' kik gonosul eltek az Urnac nevivel, erössé meg büntettettek Istentől, mint *Senacherib*, Efa. 37. 17. Coll. cum. v. 36. 38. *Pharaho*, Exod. 5. 2. Coll. cum. C. 14. 28. *Nabugodonozor* Dan. 3. 15. Coll. cum. c. 4. 28. & seqq. *Goliát*, 1 Sam. 17. 45. Coll. cum. v. 51. *Hymeneus és Alexander*, 1 Tim. 1. 20. Amaz ember, Lev. 24. 11. Coll. cum. v. 14. *Juliánus* Apostata, Et q. Cat. 100.

III. Mert azt vallyuc a' mindennapi könyörgésben: meg bntelteslék a' te neved. ex 4.

IV. Mert az Isten nevinek meg böcsüllóinek bap i-geretek vagon, Malach. 4. 2. 1 Sam. 2. 30.

V. Mert azt az Angyalok-is tisztelic. Efa. 6. 2. Az nap, és hold meg bégyenlic magokat ô elötte. Efa. 24. 23. Az ördögök rettegnek elötte. Jac. 2. 19. Hát inkább &c.

VI. Mert teremtetisünknek vige arra tanit; mert nem fertelmeslégre, hanem bnt életre, az Isten nevinek tisztelire annac meg bntelísire teremtetünc. Eph. 2. 10. hivattattunc. 1 Thef. 4. 7.

U s u s.

I. *Refut.* Meg czáfollja ez a' tudomány a' Sidokat, kik a' Jehovanac nevit olvasni, és ki mondani nem meric, holot a' bükfiges és idvesléges dolgokban azt nem tiltja az Isten, e' parancsolatban.

II. *Investi.* Visgáld meg 1. ha nincsenec e' ma bídalmazoc, vid q. 1. Sup. 2. Visgáld meg azt is, hogy mellyikben vagon réfed, avagy mellyic kedvesieb bünd a-zoc közü; ha valamellyiket magadban tapasztalod tamagy

20. &c.

III. *Re-*

III. Redarg. Oh melly igen vétkeznek ez ellen a' Δ . ellen és a' 3-dik parancsolat ellen.

1. A' kik mind untalan minden ok nélkül hiában való dolgokban pengetic ajakokon ezt az rettenetes és dicsőséges nevet mint a' kik hiában azt mondgyác oh Istenem! Oh Jésus!

2. A' kik hamissan élnek az Urnac nevivel, Ide valoc. 1. A' hamissan esküvöc, és minden igaz ok nélkül az Isten ugy segélyét mondoc, de ezek tanullyác meg Urnac ama sávat, Matt. 5. 37. A' ti beszédetek legyen Ugy Ugy. 2. Ide valoc az hit segeöc; és a' hit segetöc (mint a' Jesuitac) kik az Eretnekekkel tet hitnek bövetlegenek fel bontását vétek nélkül valonac mondgyác; holt az Eretnekekkel és Pogányokkal kötöt pactumunkban; nem a' semélyt a' kinek meg esküszünc kel nézni, hanem az Istent a' kinek nevére meg esküszünc, vid. Gen. 21. 23. & 31. 53. Jos. 9. 18.

3. Ide valoc a' Part ütöc kik az Istentől rendeltetett felső mltóságbelieknek, kikhez hittel kötelesec, igaz ok nélkül, magoc gondolatlanfágokbul, és kevelyfígübül, se mellyec ellen tamadnac.

3. A' kie gyalázatosan, élnek az Urnac nevivel, Illyés nec 1. Amaz átközödo emberec minemü vala ama Philisteus: 1 Sam. 17. 43. 2. Illyenec ama káromkodo Anti-Christus Lelkei.

3. Illyenec a' kie ama' sok undoc, fertelmes és irtozártá melto hitkokat sájokbul ki okadgyac, mellyekkel a' teremtö Istent semtül sembe sédalmazzac, mellyeket az ördögtül tanultac, és a' mellyeket a' mi Eleinc talám nem is tuttac Illyenec a' Varásloc, kie a' Varáslásban, a' Mi Atyánkat, és egyéb s. Irás sávait egyvelitic. Illyenec a' né-

zôc Lev. 19. 31. & 20. 6. & 8. 19. Ordögüzôc Acto 19. 13. ampl. ex Deut. 18. 10. 11. Es 47. 12. Amp. Redarg. ex q. 1. exeg. n. 3. Ezecc mind gyalazatosan élnecc az Istenecc dicsôssiges nevvvel.

4. A' gono életűec, kik vallásokhoz illendô életet nem élnecc, kik viselic a' Caristus nevit és ô rola keresztvűneknecc mondatnac; de azomban botránkozato életet élnecc. Errül feddi a' Sz. Pál amazz képmutato Sidokat Rô 2. 24. A' kic csak hájjal közelitenecc Istenhez, de hívec távuly vagyon Istentôl Matt. 15. 8. Illyenekrül Sol: 2 Tim 3. 5.

5. Vétkeznec ez ellen 1. *In defectu* kic el-palástollyac az igazságot, az holott az Isten dicsôssige, és az Ecclesia idveffige kívánnya, mint Joh. 9. 22. & 12. 42.

2. *In Excessu* A' kic helytelen ténec vallást Mat. 7. 6.

3. A' kic vétkeflen avagy értelem nélkül buzognac mint a' Sidoc Rom. 10. 2. (4) Kic maga gondolatlanul buzognac mint Jonas Jon. 4. 2. A' Tanitványoc Luc. 9. 54. (5) Kic a' halgatással a' bűnhöz fodoritanac Lev. 5. 1. vagy az Isten dicsôssigével nem gondolván, el bámulnac mint Eli ki monda ugyan valamit 1 Sam. 2. 24. de nem monda eleget 3. 13.

6. Kic tettettetet és sínésképpen buzognac mint Acház Ela. 7. 12.

7. Vétkeznec még is, azok 1. Kic vissza élnecc az Isten igéjével 2. A' Sacramentomokkal; 3. Az Egyházi fenytékkel 4. Az Isten ajándékával Matt. 25. 25.

Huc refer omnia peccata hoc precepto prohibita.

IV. *Territor.* Jaj a' fidalmazoknac, az hamissan eskűvöknecc & c. *recense ex q. 1. Ampl. ex Rat. 2. Δ-ti.*

V. *Hortatorius* Vegyed hát e' dicsôssiges és rettenetes

nevet a' te ajakidra nagy becsülettel és benteld meg az ő nevit.

1. A' te hívednec Isten dicsőffigéhez való buzgólagával: Erre penig indicsanac azok a' Példác: kic az Isten dicsőffigéhez buzgó valának mint; Dávid Plal. 69. 10. Pal Act 17. 16. Moses Exod 32. 19. Phineás Num. 25. 8. Illyés 1 Reg. 19. 10. Jeremias Jerem. 23. 9. A' Christus Job. 2. 15. 16. A' Keresztelo János Matt. 14. 4.

2. A' te nyelveddel benteld meg az ő nevit, de miképpen a' buzgólagos könyörgéssel, énekléssel, és Isten felől való kegyes emlekezettel Istenről és az Evangeliumi igazságrul való vallás tétellel 1 Pet. 3. 15.

3. A' te külső tagaid által; ne viseld hamissan a' Christus nevit, a' Keresztény nevet; hanem felellyen meg a' te életed a' te nevednec Matt. 5. 16. Erre penig indicsanac a felső okok.

Hortat. II. Intetic a' keresztényen Magistrátus és Republica, azoknac kik az Istennek nevel gonoful élnek büntetefire, mint Lev. 24. 13.-16.

Huc refer virtutes omnes tertio praecepto praeceptas.

C O N C I O L X I X .

De Juramento.

Ex Quaestionibus Catecheticis 101. 102.

T E X T U S. Esa. 56. 16. *Ex verbis: Qui jurabit in terra: juret per Deum.*

E X O R D I U M .

T Ulajdonfogoc az a' bálványozoknak; hogy ők az ő hamis Istenekre esküdyenec; mint Lában Gen. 31. 53. Jezabel 1 Reg. 19. 2. A' Sidok Jer. 12. 16. Amos. 8. 14. De a' hivec esküdnec az igaz Istenre, mint Abraham Gen. 21. 23. 24. Jákob, 35. 53. & in textu.

Partes.

A' Holot vagyon.

- I. Az esküvés, avagy az esküvő bémély.
 II. Az esküvés nec helye.
 III. Az esküvés nec Czéllya, kire kellestic eskünni az ember nec.

E X E G E S I S.

I. Q. Miben ál az igaz esküvés?

R. Kettőben 1. Az igazlagnac meg erősfítésében 2. A' hamislagnac meg büntetésiben; A honnan meg tettzie hogy az esküvő ember, két dolgot kíván az maga fejére 1. Azt: hogy ha igazán esküšic; tehát az Isten-is esküdgyc meg ő mellette az az: mint a' fiveknek egyetlen egy által latoja, legyen ő nékie, tanubizonsága; és az ő tanubizonságtitelivel erősfítse meg az ő igazlágat, és ha igazán esküšic, áldgya meg őtet. 2. Azt kívannya az esküvő a' maga fejére; hogy ha hamislan esküšic, tehát az Isten őtet büntesse meg, q. Cat. 102.

II. Miképpen kel meg eskünni?

R. 1. Az Urnac nevre; mint a' regi fentek, nem a' teremtet állatra. 2. Okosan és értelmessen; hogy valamiképpen, valami lehetetlen, vagy bizontalan dologrol meg ne esküdgünc, és az olyan dologban ne bizonyítsunc Istennel a' mellett bizonyosan nem tudunc, ha igazsága avagy hamiság. 3. Igazán minden *equivocatio* avagy valami hibben elrejtetet tsalárdtság nélkül. 4. A' bábidos dolgokban. 5. Nagy okon.

III. Szabadé az Isten nevére esküdni?

R. Ex *Questione* Cat. 101.

IV. Szabadé a' Szentek nevére eskünni?

R. Ex *Questione* Cat. 102.

DOCTRINA.

A' keresztýén embernek az ő esküvéfiben, tsak egyedül az éle. Istennek nevére kell, meg esküdni. Deut. 6. 13. Exod. 22. 11.

RATIONES.

I. Mert Urunc Ő felfige meg tiltotta, hogy femminé-
mü teremtet állatra ne esküdjünc. Matt. 5. 34. 35. &c.

II. Mert tsak az Isten büntetheti meg a' hamisan eskü-
vöt, Igy bünteté meg *Sedechiást*, es a' népet a' Babylo-
niai fogsággal; azért hogy a' Nabugodonozortul el éa-
kadtac vala, 2 Reg. 25. 7. 11. Coll. cum. 2 Chron. 26.

13. Igy a' Magyar Ország *László Királyt*, hogy a' Tör-
ök Császárral való hitit meg ségégé, mellyért az Ország
meg romla, es magais a' Király el vesé Bonf. Decad. 3.

16. Igy Izraelt, 3. ébtendeig való éhséggel, hogy a' Gi-
beonitáknac adot hitet (vid. Jos. 9. 19.) Saul meg ségégé,
és azokat le vágatá. 2 Sam. 21. 1. 2. Ide járul a' pártol-

kodoknak is büntetése, mint meg bünteté siralmas rab-
sággal Hóseásban a' párt ütést, hogy az Assyriabeli Ki-
ráltol el éakadot vala, 2 Reg. 17. 4. Igy több pártolko-

dokat mint: Coret. &c. Num. 16. Zimrit, 1 Reg. 16.
Sallumot, és Pechat, 2 Reg. 15. A' sodoma Királyit,
Gen. 14.

III. Mert tsak az Isten a' síveknek vizsgálója, 1 Reg.
8. 39. & 9. Cat. 102. a' ki meg tudgya itelni, ha igazán
es ísíké az ember, vagy hamisan.

IV. Mert a' példák is erre mutatnac; Példa erre *Dávid*
2 Sam. 4. 9. 1 Reg. 1. 29. 30. *Salamon*, 1 Reg. 2. 23.
24. *Abdiás*, 1 Reg. 18. 10. A' *Saraptabéli özvegy*, 17.

22. *Micheás*, 22. 14. *Elifeus*, 2 Reg. 2. 2. *Sunamit-is*,
4. 30. *Geházi*, 5. 20. *Izraél, Fejedelmi*, Jos. 9. 19. Ra-

tionem ulti, pete ex q. Cat. 101.

U s u s.

I. Infor. Itt eszedben veheted, 1. Mikor kel eskünni. vid. q. Cat. 101. 2. Miképpen kel eskünni, v. 9. Ex. 2.

II. Investig. Vilgáld meg magadat ha igazán esküszölé, Ampl. ex quæst. 2. exeg.

III. Refutato. Oh mely igen vitkeznek ez ellen kik nem az elő Istennec nevére; hanem teremtet állatokra esküsznek: mint a' Mahumetisták, kik esküsznek a' Csásár Ba kállara, Mahumetre, Sora, kenyerre a' Földre, az Egre, A' Pápisták, kik esküsznek a' Szüz Mariara, a' Szentek re. Az Uj Keresztényec, kik a' keresztényektül az esküszést tilalmasnak lenni tanították,

IV. Redarg. Vétkeznek 1. Kik az Istenre esküsznek de nem okossan; hanem vakmerőséggel, gorombául, mint David 1 Sam. 25. Herodes Matt. 14. 7. ez illyet job meg fegni, hogy sem meg állani.

2. A' kik az Istenre esküsznek de hamissan, szívben elrejtett tsalardsággal; de oh boldog Isten melly igen vétkezik a' hamis hitű ember. 1. Vétkezik Isten ellen, kit a' hamisságnac bizonságára hív, holott lehetetlen hogy az Isten a' hamis dologban valakinek bizonsága lehessen, 2. Felebaráttya ellen kit hamis hittel meg csal. 3. Maga ellé midön ô magára, minden börtnyű átkokat ki okád, és azokat a' maga fejére kívánnya, Ampl. ex q. 2.

V. Redarg. Jaja' hamissan esküszőknek ampl. ex Rat. 2. Δ. ti.

VI. Hortat. Azért mikor esküszöl, esküsdgyél az Isté-re, okossan, nem olyanrul a' mellyet nem tudcz, esküsdgyél igazan. Erre inditson az hamis esküszőknek büntetile,

tile, es az igazan esküvőknek magaldattatások *Ampl. ca.
qua. prima exeg.*

C O N C I O. LXX

De quarto praecepto, seu tempore Cultus Divini.

Ex quaestione Catechetica 103.

T E X T U S. Exod. 20. 8. 9. 10. 11.

E X O R D I U M.

AZ első parancsolat tanít a' természet szerint való Isteni tiszteletről, és annak igazságáról; Avagy a' mint némelyeknek tetszik az Isteni tiszteletnek czellyárul, kit kellek legyen tiszelnünk: A' Második, a' ki adatot, rendeltetett és előnkben irattatott Isteni tisztelettről; Avagy a' mint némelyeknek tetszik az Isteni tiszteletnek modgyárul, miképpen kellek legyen Istent tiszelnünk. A' harmadik az Isteni tiszteletnek modgyárul. Avagy a' mint némelyeknek tetszik a' kegyességek (külsőképpen) beszéd- és élő nyelvel való gyakorlásául. Es a' negyedik annak a' tiszteletnek idejéről (hogy noha minden nap kel Istent tisztelni de kíváltképpen (Szombaton) Avagy a' mint némelyeknek tetszik a' kegyességek (külsőképpen) cselekedettel való gyakorlásául &c.

Partes. A' holot. vagyon:

- I. A' Parancsolat és annak megvilágosítása ki fejezése
- II. Vide Wolleb L. 2. C. 7.
- III. A' Parancsolatnak meg erősítése v. II.

Avagy így

- I. Vagyon a' Tiltalom.
- II. A' Parancsolat.

E X E G E S I S.

- I. *Q* Miért szól így; meg emlekezzél a' Szombatról
- R. Ezzel azt jelenti meg I. Hogy már a' Szombat az

előtt régen meg banteltet : mett meg a teremteltől fogván régen meg banteltéc volt azt a' régi Patriárchák tsak hogy a' Pharahonak kegyetlen folgalattya miatt bacadott volt akkor felben 2. Hogy ezzel a' bostkával, annál inkább fel inditsa őket a' Szombatnak szorgalmatossággal, való meg szentelésire, és hogy az Ónalog soha feledékenyig bne mennyen.

II. Holott Isten a Szombatot parancsollya: miért tehát hogy az hétnek első napját a Vasárnapot szentellyük?

R. Erről az Irástudók így itilnek; hogy ezt avagy az Apostolok; avagy maga a' Christus (kit az irás Szombatonak Urának nevez Mat. 12. 8) Valtoztatta meg. Azért ez a' nap Ur napjának is mondatik Apoc. 1. 10. Avagy azért hogy az Ur azon támadot fel; avagy hogy azt önnön maga az Ur Christus rendelte. Tovab Sok emlékezetes dolgokkal ékesítette, és koronázta meg Idvezítő Urunk ezt a' Vasárnapot; Ezen támadot fel ezen jelent meg az Ó Tanítványinak Joh. 20. 19. 26. ezen küldötte el a Szent Lelet, Pünkösd napján.

2. Mert az Apostolok ezt meg bantelték, mellyet magok sejtől nem cselekedtec; hanem kétség nélkül ók az Urul vették; Ezt a' napot az Apostolok az Evangeliumnak prädikállásával, sacramentumnak osztogatásával; szentelik meg, Acto. 20. 7. Ezt a' napot Alamisna osztogatással szentelik a Corinthusbeliec 1 Cor. 16. 2. Holott azt parancsollya nekik az Apostol, hogy a' hétnek minden első napján alamisnat tegyenek a Jeruálembeli Szentek legítfigére.

3. Hogy ezzel meg különböztesfik az Uj Testámentombeli Keresztény világ a Sidoktul; kik ez mai napon is meg tartják a Szombatot.

4. Mert

4. Mert miképpen hogy Isten az hetedik napon nyugovék meg az első teremtéstől: Így a mi meg válto Urunc, az hetnek első napján, a' Vasárnapon nyugovék meg a második teremtének a' meg váltofnac a' munkájátul, mellyet az ő fogantatásától fogván egész iletinek, benvedésenek, és halálának napjaiban (avagy egészen a' meg váltofnac munkájának végben vitelire rendeltetett időben) munkálkodott.

III. Miképpen kel meg szentelni a Szombatot?

R. 1. Az Isten igijence és az Evangéliomnak prædikálásával. 2. Annak idveffiges halgatásával, és tanulással. 3. Az Isten népének és a Christus nyájának egybgyűlésével. 4. A Sacramentonok östogatásával. 5. Buzgólagos könyörgésekkel Soltároknak eneklésével Szent Irásnak olvasásával és Isten felől való beszélgetéseckel. 6. Alamisna östogatással, mint a' régi hivek cselekedtek 1 Cor. 16. 2. 7. Minden külső munkátul való meg bűnössel. 8. A' nyomorultaknak látogatásával. 9. A' bűntül való meg bűnéssel, melly bűntül való meg bűnes, belső meg bentelesnek mondatik.

IV. Miért mondatik Szombatnak az az: nyugodalomnak napjának?

R. 1. Az Istenre nézve, mert azon a' napon nyugot meg az Ur a' Teremtéstül; 2. Mi reánk nézve: mert mi nekünk (és a' mi marháinknak is) meg kel akkor nyugodni, mind a' külső terhes munkátul; mind kivált ép-pen a' bűnnek cselekedetitul. 3. Hogy ez által igyekez-zünk a' lelki nyugodalomra, és ohajtsuc ama lelki som-bator, az örök életnek nyugodalmát; holot meg nyug-buncmind a' terhes fáradtságoktól; mind pedig a' bűn-öl és lelki és örökké való sombator bentelesnek mellyről

Sol: Heb. 4. 9 Mert ez a Szombat az örökké való szombatnac kezdeti. q. Cat. 103.

V. *Micsoda munkákat tilalmaz Isten azon a napon?*

R. 1. *Opera Servilia* Ama' rabotás, és igás munkákat; minémü a' Szintás, kápilás, takarás, 2. *Opera Mæchanica*; a' mester emberek munkáját. 3. *Opera Carnis*; a' testnek munkájit; mellyek a' testet mulattattyc, gyönyörködtetic; minémü a' játék, fabulas bel;édek, kartyázás, koczkázás, tántzolás. 4. *Opera Mundi*: Minémü: az Sokadalmaskodás, uton való járás, és egyéb mértikletlen szorgalmatoskodás, Am. de C. Con. L. 4. C. 33. q. 2.

VI. *Hát ugyan semminémü munka nem engedtetik meg?*

R. Meg könnyebbiteti a Szombatnac Ura a Szombatot, az Uj Testamentomban, mert meg engedtetnek. 1. *Opera Pietatis*, A' kegyeslegnek avagy Isteni szolgálatnac olyan munkái, mellyic a' külső munka nélkül egyben nem mehetnek, vid. Matt. 12. 5. Joh. 7. 23. Oka ez: mert azok Isten munkája. Illyen az Isten dicsősége mellet való utozás; és a' te marhádnac s-magadnac, abbá való fáradozása. A' Sidoc penig az O Testamentomban az utozásban úgy meg határozottatc vala: hogy ő nekik két ezer lipitnel. h. e. egy mert földnél (a' mint Tremellius observállya) tovább való utozás, nem vala szabad melly mind az által nem a Törvény szerint (mert az Őket nyugodni parancsollva vala) hanem az Rabbiműsöc rendelise szerint lehen vala. *Vide iter Sabbati apud Rav p. 844.* És a Szombatot oly erőssan meg tartottac; hogy meg tsak tűzet sem vala szabad gerjeszteni. Exod. 35. 3. 2. *Opera Charitatis vel misericordia* A' Izeretetnek, irgalmasságnac, és jóttemének munkái; minémü: a
bete

betegnek gyógyítása, Luc. 14. 3. 4. Joh. 5. 8. 9. & 9. 14. Illyen a' koporfo tsinalas, sir asas, temetes, midon az fűség hozza, és az Isten gondvilelileből az illyen dolog reanc következén a' dolog haladékot nem szenvedet. *Vide ad hac Ames. de Cas. Con. l. 4. Cap. 33. q. 3. 3 Opera Necessitatis.* A' fűkfegek munkái, és az ollyan karban és vesedelemben forgo dolgok; mellyek más napra nem mulhatnak: mint az égő háznak megoltása, a' marhanak veremből való kivonása Matt. 12. 11. Illyenek a' mi testünk táplálására való fűkfiges dolgok; mine-mű a' véres allatoeskálnak a' mi táplálásunkra való megmettése, az étel kébités Luc. 8. 4. 1. Matt. 12. 1, (De mindazonáltal a' rendli vül való vendigsinek fris pompás kéfületi nem illik a' bombathoz) A' barmoknak táplálata Luc. 13. 15. Illyen az tengeren jároknac az hajoi fűkfiges dolgoknac tetele: Ide járulnak azok a' dolgok, mellyek a' közönfiges tárláságnak, és egész népnek javára s' oltalmára vadnac, mint a' hadakozás, és abbéli munkáca a' fűkfig hozza, avagy penig annac elmulatása, a' népnek nagy kárára szolgál: mint, 1 Macc. 2. 41. NB. Ezen dologoc (többire) az ó Testamentomban is, Szombaton meg engedettek vala: a' tűznek gerjektésin, Exod. 35. Es amaz közönseges itelnek meg kébitésin. Exod. 16. 23. 24. kivől.

DOCTRINA.

Köteles a' keresztényen lilek arra; hogy mindenkor a' hétnek edgyik napját Istennek szentelje: Avagy így: A' Keresztény embernek meg kell szentelni a' Szombatot.

RATIONES.

I. Hogy azon a' napon az Isten ez féles világon diszirteslék, magasztaltaslék, a' buzgo könyörgések, és közönle-

zónfeges gyűlekezetek által.

II. Hogy azon a' napon az Evangeliom Prædikál-
tassék, és a' hivek az által éppüllyenek a' hitben, az Isten
Isméretiben, másképpen úgy volnának az emberek mint
a' barmoc.

III. Hogy a' miképpen a' Sidoc a' Szombatnac meg
fentelesivel meg külömböztetnek vala a' Pogányoktól;
Igy a' keresztény Anyaszentegyház, a' hétnek edgyic nap-
janac (melly a' hétnek első napja) meg fentelesével
meg külömböztesse a' Sidoktul, és egyéb idegen nepek-
től, kik azt meg tartani nem akarják.

IV. Hogy akkor mind a' szegény barmoc az iga vo-
nástól, mind az emberek a' fáradtságos munkáktól, és
a' bűnök munkáitól, meg szünnyenek. Ide aláb ama 6.
indító okok, mind annyi okai a' Tudománnac.

U s u s.

I. *Informato.* It ved ešedben, hogy noha a' szent Ec-
clesia keresztényeni szabadságából választotta a' hétnek első
napját; mind azon által, nem kel már azt szentelen akarki-
nek is, meg változtatni. Amp. ex Ames. Med. L. 2. C.
15. n. 24.

II. *Investigator.* Vizgáld meg ha ma nincsenek ol-
yanok; kik nem az Ur munkáit; hanem az testnek az ör-
dögnek munkáit (*recense ex questi. V. Sup.*) tseleke-
síc ezen a' szent napon.

III. *Refutator.* Meg táfollja a' Pápistákat, kik a'
Vasárnapon kivól, loc helytelen ünnepeket szentelnek; és
ama Ur napját (kit Christus testinek ünnepinek mon-
danac) erőssabban meg szentelic, hogy sem a' Vasárna-
pot.

IV. *Redargutor.* Oh mely igen vitkeznek a' kik meg
nem

nem bentselic, ezt az Istennek napját, Isten igijinek halgatásával, Soltároc éneklisivel, bents írásnac olvasásával, alaminával, és Istenes beszélgetésekkel; hanem trágárkodással, rágalmazásokkal, &c. és noha a' testi munkáitul meg nyugosnac, de a' bűnnec munkáit el követic midőn rakáfra ülnek, es nem az Istennek nagyságos dolgait forgattyác, hanem felebarattyokat bollyác, rostallyác, Ampl. Redarg. ex quæst. 3. exeg.

2. Kik ha magok nemis, de bolygájokat, jobbágyokat, bolygalmatoskodtattyác, ugy hogy az ő Isteneket azon a' napon nem bolygálhattyác, az Isten munkájárol el fordittyác, és ide s' tova küldözvin, magoc bűkfigire fordittyác (ilyenek a' földes Urac) maga nem volna az földes Urnac annyi hatalma hogy ezen a' napon az ő Jobbágyánac parancsolhatna, és azt az Isten munkájáru el fordithatná, hanem ha olyan bűkfezes dolgok találánac lenni, a' minémüt fellyeb a' hatodic kérdésben hallál. De nem hogy bolygájokkal. &c. nem bolygáltatnánac némellyek; de még a' bégény oktan barmot sem hadgyác nyugodni. (ex v. 10.)

3. Kik a' testet mulattato és gyönyörkődteő dolgokkal, fabulás beszédekkel, játékokkal, kártyával, koczkával, tanczolással, risegeskedéssel. &c. ferteztetic meg a' bents bombatot.

4. Kik idestova valo járással, farkallással, utozással, sokadalmaskodással fertezteti meg ezt a' napot. Ampl. Redarg. ex quæst. 5. exeg.

V. *Territor.* Jaj a' bombat rontoknac, &c. *Amplifica ex Moti. 5. inferio.*

VI. *Hortator.* Intetűnc tehát, hogy egyedől Istennek bentsellyűc az egy napot.

M O T I V A

1. Indicsón arra Az Istennek parancsolattya Lev. 23.
 3. Jerem. 17. 21. 22. Exod. 34. 21.
 2. Az Istennek igazsága; melly ez kettőben tetezik meg
 1. Hogy Önnön maga is meg-tertelte azt. 2. Hogy mi-
 nekünk hat napot hagyott, és magának csak edgyet valas-
 tott v. 9.
 3. Mert a' Jehovának Szombattya v. 10.
 4. Mert hat nap teremtette a' Jehova a' mennyet földet
 &c. v. 11.
 5. A' büntetés: mert rettenetessen büntette meg Isten
 eleitül fogván a' Szombatnak meg-rontóit, nem csak ma-
 ganosan, hanem egész Országostul, mint az Izraelitákat
 ezért rablagra vitette, földeket el pusztította, és a' földet
 magával benteltette meg a' Szombatot Lev. 26. 32-35.
 Amp; ex Nehem. 13. 18. Num. 15. 35. Jerem. 17. 27.
 6. Az ígélet melly tartozik a' Szombatnak meg-bente-
 löire Esa. 56. 5. 5. & 58. 12. 14. Jerem. 17. 24. 25.

Hinc exsurgit Usus Consolatorius.

C O N C I O LXXI.

De quinto Præcepto, seu honore Proximi

Ex quæstione Catechetica 104.

T E X T U S. Exod. 20. 12.

E X O R D I U M.

Kettőt kel szeretni az embernek egész életiben 1. Az I-
 stent, 2. Felebarátunkat. Matt. 22. 37. 39. Az első-
 rül föllottunc eddig, A' másodikról itt kezdünc föllani
in textu.

Partes. A' holot. vagyon:

I. Az Istennek parancsolattya hagyományya, és annak
 ki-fejezése.

II. Az

II. Az Isten parancsolattya mellet köttet igeret.

E X E G E S I S.

I. *Quest.* Kicsodák értetnek az *Atyákon*?

R. (1) A' Bűnök Önnön magok és Tutoroc Est. 1. 7.
 (2) A' Lelki Tanitoc 2. Reg. 2. 11. (3) A' Magilstrátu-
 fok és tíftec Gen 45 8. (4) A' cselédes gazdág és Urak
 (5) Az idővel Öregbek. 1 Tim: 5. 1.

II. *Micsoda tíftek vagyon mind ezeknek?*

R. Az Atyáknak es Atyák helyet lévő Tutoroknak
 tíftek 1. Hogy az ő gyermekeket oktassák, tanítsák és ta-
 nittassák, Isteni filelemben azokat nevellyék 2. Hogy a-
 zokat büiső képpen istáplallyac, ruházzac, gondgyát vi-
 sellýec, védelem ellen oltalmazzac 3. Hogy azokat fe-
 nyitekben tartssák; dorgallyac, vesőzzéc, látván gonofra
 valo indulattyokat, Prov 19. 18.

A' Tanitoknak tíftec 1. Hogy az igaz tudományra ta-
 nítsák a' halgatokat 2. Hogy a' bűnösöket fenýitekben
 tarssák.

A' Magistratusnac tífsti: 1. Hogy a' jokat oltalmazsák,
 a' gonofokat büntessék. 2. Hogy Istenelesen uralkodgya-
 nac, ok nélkül és törvéntelenül ne lanyargassák az alattoc
 valokat.

A' Gazdág tífsti: 1. Hogy lehetetlen és Isten törvén-
 nye ellen valo dolgot ne parancsollyanac a' bolgáknak;
 hanem lehetfiges és tífteffiges dolgokat 2. Hogy az ő é-
 teleket, és ruházzattyokat igazán meg-adgyák.

A' Venec tífsti: Hogy Keresztenyi életekkel jo példát
 adgyanac az Iffiaknac, mert jaj a' botrán oztatoknak.

*Officia Inferiorum erga Superiores vide ex quaestione
 Catechetica 104.*

III: *Miert ragasszta melléje ennek a' parancsolatnak az
 igeretet?*

R. 1. Hogy ennek meg-tartására annál inkább fel-indicson bennünket. 2. Mert ezzel meg akarja jelenteni az Ő kegyelmet és büntetést, azt t. i. hogy a' ki az Ő Atyát meg-becsüll; tehát azt az Isten is meg áldgya; ellenben a' ki azt nem cseleksi; tehát: azt igen meg-bünteti.

IV. Lám néha az engedetlen és hitetlen fiak sok időket érnek: ellenben a' jó erkölcsű fiak hamar meg-halnak?

R. 1. Ilyenec kevesen találtnac; de ha találtnac-is azért nyujtja Isten azoknac életeket hogy meg-térjenek, és magoc menthetetlenec legyenec az Isten feki előtt. 2. A' jó erkölcsű fiakat pedig azért veszi el Isten hamar: hogy ez világ bűniben részek ne legyen, es ez világgal el ne veszi; enec de ugyan be-telleyesti azokon azt az Ő ígére-tit; mert azoknac a' mennyei Canahánban ád hofsi;ű életet az az Őrök életet.

V. Mit ért a' Canahán földén?

R. Betű szerint azt a' földet, melyet Abrahamnac ígirt volt Isten, de lelki értelemben, az Őrök életet, melynek példája vala a' Canahán földénec nyugodalma.

VI. Mit kíván az V-dik parancsolat?

R. *Quaestione Catechetica* 104.

D O C T R I N A.

Az also rendek tartoznak minden becsülettel és engedel-messsiggel a' felső rendekhez.

Avagy így.

Az also rendek, kötelesek a' felső rendekhez való tisztel-menek el-követésire. NB. Ez Δ magával hozza azt-is: hogy a' felső rendek-is kötelesek legyenec az also rendekhez való tisztelmecc el-követésire. Mert az 5-dik parancsolat mind a' felső s' mind az also rendektől engedelmesssigit ki-ván Urs. pag. 678--680.

R A T I O N E S.

I. Mert Isten parancsolja Lev. 19. 3. Rom. 13. 1. 1. Tim. 5. 17. 1 Tim. 6. 1. Lev. 19. 32.

II. Mert meg érdemli az Atya a' becsületet, azért, hogy az ô fiát fel-tartya &c. A Magistratus, hogy oltalmazza az alatta valokat; mint a' tyuc az ô fiait A Tanito hogy vigyáz, hogy fáradozà lelkec mellet &c.

III. Mert igen meg szokta büntetni Isten azokat, kik meg nem becsüllic az ô előttoc járokokat. Példa à *Core Dathan &c. A' Mária* Num. 12. & 16. *Az Absolon,* 2 Sam. 18. 14. *A' Bethelbeli gyermekek* 2 Reg. 2. 23. 24. *Es amaz örvenedes Hadnagyok,* kik csufolás-kippen avag' meg-utálás-képpen mondgyék vala Isten emberinec Illyest 2 Reg. 1. 10. 12. *Az Eli fiait* 1 Sam. 2. 25. Coll. cum C. 4. 11. és az engedetlen *Izraël* 1 Sam. 8. 7. Coll. cum v. 11. & seqq. *ampli & Prov. 30. 17. Exod. 21. 17. Lev. 20. 9.*

IV. Mert az engedelmes fiac (ellenben) meg áldatnak Istentől; mint à *Rechabiták* Jerem. 35. 14. Coll. cum v. 19. *A' Sem* Gen. 9. 23. coll. cum v. 26. 27. és nagy dicsi retre méltoc mint *Isák* Gen. 22. *A' Christus* Luc. 2. 51. *A' Salamon,* 1 Reg. 2. 19.

V. Mert a' Felső rendec az Isten képit viselic és azt mint egy ki-ábrázollyák.

VI. Mert az Isten minket, az ô kezek által akar vezéreni. q. Cat. 104.

U s u s

I. *Informatorius.* Itt mind az által ved ebedben; hogy az also rendűec, a felső rendűeknek tartoznac ugyan engedelmeffigget, de nem az Isten törvényre ellen valo do-logban Dan. 3. 18. 1 Sam. 22. 17. Acto. 4. 19. Exod. 1. 17.

II. *Invest.*

II. *Investi.* Vilgald meg 1. ha ma a' felső rendűvek eljárnaké tisztekben. *recense ex quaest.* 2. *exige.* 2. Ha az alsob rendűek eljárnaké tisztekben, *recense ex quaest. Cat.* 104.

III. *Redar.* 1. Meg feddi ez tudomány az Atyákat Tutorokat. 2. A' Tanitokat. 3. A' Magistrátulokat. 4. A' Gazdákat. 5. A' Vínket, kika' felyül meg mondatot és az másodíc kérdésben befoglaltatot tiszteket elmulattyac (*recense ex quaestione secunda.*)

II. Vétkeznek ez ellen az engedetlen Fiak, Leányoc, kik szemben, és üstökben kapnac Atyokkal és Annyokkal, avagy gyalázattal illetik őket; mint a' Cham a' Noët, Gen. 9. A' Rubeon a' Jákóbot, Gen. 35. 22. Az Absolon, Dávidot, 2 Sam. 16. 21. 22. A' Jo intist nem fogadgyac: mint Hophni és Phineras az Eliet, 1 Sam. 2. 25. *Amplifica. ex Rat.* 3.

2. Az engedetlen és háladatlan halgatoc minéműek valánac ama Sidoc Jerem. 43. 2. & 44. 16.

3. Az engedetlen és zúgolodo kööleg, avagy gyülekezet, mint: Chore, Datan, &c. és ama rosb emberek. 1. Sam. 10. 27. Kik azt mondác Saulnac; mitől szabadithat ez meg, &c.

4. A' Csalárd biresek és szolgac; kik hamissan izogallyac az ő Urokat, és a' kevely szolgaloc, mint a' Hagar, ki fogadván Abrahamtól becselenné tivé a' Sárát.

5. Az Iffiak; kik fel nem kelnek a' vínke elöt, és meg nem böcsüllic az ősz embert, és azoknac intiseket bé nem veszie.

6. A' Izofogadatlan, és engedetlen gazdaaszfzonyoc, mint a' Job Felesége. Job. 2. 9.

IV. *Territor.* Jaj az engedetlen fiaknac, &c. *Ampl. ex Rat.* 3. Δ-ti.

V. *Horta.* Intetnek azért az Atyác, hogy Ők-is harag-
ta ne ingerellyec az Ő fiokat, Eph. 6. 4. Az *Urak*, Eph.
6. 9. *A' Magistrátusok*, Deut. 16. 19. *Tanitok*, Jerem.
1. 10. Es ellenben: *A' fiac*, Eph. 6. 1. *A' szolgác*, v. 5.
1 Pet. 2. 18. *A' köznépek* hogy Ők-is tisteket kőves-
sék el. Erre penig indittsa Őket.

1. *A' Regi Szentek* példája, kik még az Istentelen
Magistrátusokknac is engedtenek; mint *Daniel a' Nabu-*
godonozornac. Dan. 2. *Az Izrael a' Pharaonac*, Exo.
5. *A' Romai Augustus Császárnac*. Luc. 2.

2. *Ama Parancsolat*, Matt. 22. 21. Rom. 13. 7. (*Am-
plifica motiva ex rationibus Documenti.*) Summa terint
intetnek, minden alfo rendek az Ő előttök járojokhoz va-
lo kötelefségeknec és tisteknec el követelere. vid. officia
q. Cat. 104.

VI. *Consolatori.* Jolléssen hát dolgoc az engedelmes
fiaknec *Am. p. ex Rat. 4. Docum.*

NB. 1. *Omnia Vitia hoc praecepto prohibita refer ad
Usu Redargutorum. Vide Ursin. Vendel. Suis locis.*

2. *Omnes Virtutes hic praeceptas, refer ad Usu Hor-
tat. Vid. quest. Cat. 104. & Theologos prae fat.*

C O N C I O. LXXII.

De Magistratu Politico.

Qui est appendix quinti Praecepti.

T E X T U S. Deut. 16. 18. 19. 20.

E X O R D I U M.

V Aloban szép nevezetekkel illetteinek a' Magistrátu-
soca' Sz. Irásban, mert néha mondattatnac *Daják-*
nac, Esa. 49. 23. *Néha Pástoroknec*, Ezech. 44. 23.
Néha Isten Szolgainac, Rom. 13. 4. *Néha földi Istenek-*
nec, és a' Magaságbeli Istennek fiainac, Psal. 82. 6. Né-

ha tiét tartoknac, *ut in Textu.*

Partes. A' holot.

I. Parancsollya a' nepnek, hogy Birákat, &c. Szerzzé.
v. 18.

II. Hellyet mondgya meg holot ibid.

III. Tízteknek el követilere inti a' Birákat, v. 18. 19.
20.

IV. Intifinek okát adgya.

V. Jutalmát igiri. v. 20.

VI. Ki adgya a' jutalmát ibid.

VII. Kinek adgya azt mondgya meg. ibid.

E X E G E S I S.

I. Q *Mit ert a' kapukon?*

R. Az irásban gyakorta lynecdöchice a' kapukon értetik a' Város, Gen. 22. 17. & 24. 60. Psal. 87. 2. Így a' zertitts a' kapukon értetik a' Városoc, mellyekben lakoztanc az Izrael fiai.

II. *Minémünek kell lenni a' Bironak Magistrátusnak?*

R. 1. Ittenfelonek, és fegyhetetlen illetünek, hogy ő rólla (pelda és tün. Ör livin) a' kösseg gonos példát ne
v. 7. 8. a' Samuel, 1 Sam. 12. 3. 4. 5. Moses, Num.
10.

2. Vigyósás, Ezechiás, Josophát, Dávid, Psal. 101.
7. 0.

2. Vigyázonac, és mértéletes életünek, hogy az alatta való kössegget, a' védelem ellen, sintén úgy meg oltalmazhassa, mint a' tyuc az ő bárnjai alatt levő tsirkéket. Ez az oka, hogy Pástor nac neveztetik a' Magistrátus; ha pedig a' Pástor nem vigyáz, mind a' Juhoc, s' mind magá elvennek, mint ama tobzodo Balthasar. &c.

3. Igaznac kel lenni mind a' gonosb:oknac büntetifiben, mind az igaz igyü gyamoltalanonac oltalma s' t-
ba.

ban, nem kel szemlyt valogatni, nem kel a' fégént törve-
nyinek el fordításával, igazságában meg fojtani.

4. Irgalmasnac kell lenni, nem kel nyomorgatni avagy
kegyetlenkedni a' köffigen, mint a' Pharaoh, Exod. 1. 14.
Roboam, 1. Reg. 12. 13. 15. Herodes, Mat. 2. 16. Mert
Isteneknek mondatnac a' Magistratuloc, az Istenhez pe-
nig kegyetlenség nem illic.

5. Bölcsnek és egyber s' mind hatalmasnak kel lenni,
mint Salamon 1 Reg. 3. 25 & scqq.

6. Nem a' maga habának, hanem a' közönséges jo-
nak keresőinek kell lenni: mint Joseph Gen. 47. 25.

7. Isten dicsőffigére igyekezőnek; mint David, 2.
Sam. 7. 2. Salamon, 1 Reg. 5. 5. Joas, Reg. 12. 7. Josias,
22. 5. Cyrus, Esd. 1. 2. Darius, 6. 12. a' Százados, Luc.
7. 5.

III. *Micsoda tísti a' republicanak a' Magistrátus-
hoz?*

R. 1. A' felelem; és becsület, 2 Sam. 24. 20. 2. A' ke-
gyefflig 1 Tim. 2. 12. 3. Engedelmeslig és alá való vet-
tetés Rem. 13. 1. 4. Ado fizetés Matt. 22. 21. 5. A' hiv-
lig Elth. 2. 22.

DOCTRINA.

I. *A' Magistrátusnak igazán kel járni az ötístiben.*

II. *Felette igen meg kívántatik az Isten népe között az
Isten filo keresztény Magistrátus.*

Rationes Δ ti I.

R A T I O N E S.

I. Mert az Isten rendelése Prov. 8. 15. Rom. 13. 1.
Joh. 19. 11.

II. Mert tereméstül fogván ez meg volt és így volt,
Mert mihelt az Ur Isten Aegyptombul ki hozá, es meg-

Épörítá az ő népit, mindgyárt eíő állatta Mofelt, hogy Hadnagyá, és vezére lenne az ő népnek a' puftában Mo-
fes után mindgyárt Josuet hogy ő bé vinné és vezérlenné.
a' nepet a' Canahánnac földiben, mellyben Isten igazgat-
ta a' nepet a' Birác által, minéműek valánac: Gedeon,
Jephte, Samsom, Eli, Samuel, Az után Királyoc által;
miniműek voltak. *Saul, Dávid, Salamon, Roboam, &c.*
Az Uj Testámentombannis Urunc azt javallotta, Matt.
22. 21. Joh. 19. 11.

III. Mert ennek nyomdoka, az oktalan állatokbannis
meg találtatic; nézd meg a' Darvakat kiknek egy az ő e-
löl járojac, azt mutattya a' tyuknac példája, a' Mihek pél-
dája kiknek királyoc avagy Annyc vagyon.

IV. Mert ez nagy javára, és békeslegben valo meg-
radására vagyon a' népnek; ellenben penig nagy kárára
völna a' népnek ha Magisztrátus nem volna, mert a' fok
vér ontás, erődeneknek meg nyomorítála, tolvajlás, és
minden Istentelenfeg el-áradna, a' nép között, vid. Jud.
2. 19. & 16. 6. & 8. 33.

U s u s

I. *Informator.* Itt vedd ebedben 1. Mely boldog ál-
lapotu *Respublica* legyen az: a' kit Isten ama' 7 virtusok-
kal fel-ékesítettett Magisztrátussal meg-áld recense ex q.
2. exeg. 2. Melly fíralmás állapotu *Respublica* legyen az:
a' kit Isten az ollyan jó Magisztrátussal meg nem áld.

II. *Investig.* Visgáld meg; ha ma el járnaké tistekben
a' Magisztrátusoc? recense. ex q. 2. Sup.

III. *Refutator.* Meg tzafollyá az Uj keresztýéneket,
kik a' Magisztrátust, a' Törvényes processusokat és itile-
teket, a' hadakozált, a' keresztýénektől, tilalmasnac lenni
tagittyác.

Usum Territor. pete ex Moti. 2. inferio.

Usum Vero Consolator. ex Moti. 3. Inferiori, et ex exemplis in Exordio allatis.

IV. Redarguto. Oh mely igen vitkeznak! 1. A' Magistrátusoc; kik a' fellyeb meg mondot tisteket el mulattyac. 1. Kik nem hogy jó példát adnának a' köslegnek, de magokis fertelmes életben élnek. 2. Kik sem magokra; sem a' köslegre nem vigyáznak; hanem a' borban, &c. merülnek el. 3. Kik ajándékot vesznek a' szegény ellen; és annak igalságát el fordittyac. &c. 4. Kik kegyetlenkednek az ő alattoc livő szegényfígen, mint ama gonos solga az ő solga társain. 5. Kik telhetetlenkednek, és ha lehetne e' világot magokévé tennék; nem gondolván az közönfeges jora, és a' népnek hasznára. *Ampl. ex quaestione 2. Superiori.*

V. Hortator. 1. Intettek ti Magistrátusoc, Fő rendek, Földes Urac; kik Uralkodóc a' ti alattatoc levő köslegén, a' fellyül meg mondatot tisteteknek el követésere, q. 2. de kiválképpen az irgalmasságra.

M O T I V A

1. Inditsanak erre ama sés nevezetek: Pástor nac mondatol te; a' Pástor pedig nem nyuzza meg a' Juhot, hanem csak meg nyiri; ti pedig Földes Urak ugyan meg nyuzátoc az alattatoc livő szegényseget, földi Isten vagy: hiszem nem kegyetlen a' Mennyei Isten te pedig rosszul viseled azért az Isten képet a' földön.

2. A' Büntetés, mint jára Pharaoh a' kegyetlenségért, mint jára Roboám; el szakasztá Isten tölle az Országot, bizony tölletetek is el veszi a' jószágot; mint jára ama solga társain kegyetlenkedő solga; a' képmutato solgac közzé emléltattaték. *Matt. 24. § 1.*

3. Az igiuet, mellyet a' Sz. Leczk. ben hallál. NB. Usus Infor. & Refut. ad Δ. II. Reliqui Usus omnes ad Δ. I. pertinent.

C O N C I O LXXIII.

De Sexto Præcepto.

Seu humanitate erga proximum.

Ex Quæstionibus Catecheticis 105. 106. 107.

T E X T U S, Exod. 20. 13.

E X O R D I U M.

AZ embernek e' Világon nincsen drágább kintse az ő életinel, Job. 2. 4. Matt. 6. 25. Ez az oka: hogy mikor az embernek elete veszedelemben forog, semmi kintsit jószágát nem bánnya, tsak maradhasson meg elete. 2. Reg. 7. 7. Acto. 27. 18. Ezis az oka hogy az Isten erősen parancsolja az embernek életit meg tartani. in textu.

Partes.

A' holot vagyons:

I. Tilalom,

II. Hagyomány avagy Parancsolat.

R A T I O N E S.

I. Q. *Kicsoda az a' kinek nem kell ölni?*

R. Nem a' Magistrátus; mert az Isten képit viseli a' földön, és annak Isten adta keziben a' fegyvert hogy azzal meg öllye, bántesse a' gonoszokat, Rom. 13. 4. Coll. cum 1 Pet. 2. 14. hogy gyilkosságoc &c. közzöttjunc ne lennénc q c. 105. hanem te vagy az ember, a' kinek magánosan nem szabad bocsút állanod, avagy valakit meg ölnöd.

II. *Kicsoda az a' kinek nem szabad meg ölnöd?*

R. Nem az okatlan állatott, mert te azoknak fejedelmé vagy; és azok te éretted teremtettek. Nem is a te élet-

lenfeged, a' ki mind teneked, mind kivalt keppen Isten-
 nec meg- eskütt ellenfege; mert az ilyen ellenteget a' regi
 Szentec- is meg- ölték: mint David a' Goliátot, Sámson a'
 Philisteulokat; hanem te vagy az: és a' te felebarátod: nem
 szabad azért te magadot meg- ölnöd: mint Achitophel és
 Judas: kik önnon magokat meg- ölék, és nem szabad fe-
 lebarátod is meg- ölnöd; mint Saul, Dócg, kik az Urnac
 85. Papjut meg- ölék.

III. *Hányféle a' gyilkosság? avagy hányképpen öli meg
 valaki felebarátját?*

R. Eötképpen leszen meg a' gyilkosság 1. Az ember-
 nec hivében, midön valaki ok nélkül, halálos- képpen ha-
 ragóie felebarátjára Matt. 5. 22. 2 Nyelvel; midön va-
 lakit hiriben, neviben, meg- öli; az földre csepül, és u-
 gyan el-temeted annak hirt, nevét, melly élete gyanant
 vala a' te felebarátodnac 3. Kézzele midön valaki kéze-
 vel, fegyverivel öli meg Felebarátját. 4. Alnokfaggal,
 csalárdfaggal; midön valaki, vagy méreggel (mint ama'
 3- dic *Victor* Papánac *Subdiaconussa*, magát *Victor* Pápát,
 a' Sacramentombeli pohárban bocsátott méreggel élé-
 meg) más valami mellefaggal, praktikával öli meg fele-
 barátját, mint: David az Urias Hittelt. 5. A' gyilkol-
 fág gyökérivel, küt fejjel; midön valaki az ollyan bűnő-
 ket; melyekből gyakran gyilkosság következik, hivében
 meg- hadgya gyökerezni. minémü: 1. Az halálos
 harag; Matt. 5. 22. Amp; ex Gen. 4. 5. Esth. 5. 9. Acto.
 7. 54. 2. Gyűlölsig; 1 Joh. 3. 15. Gen. 27. 41. & 37. 4.
 1 Sam. 18. 29. 2 Sam. 13. 22. 3. Az irigység, Gen. 37.
 11. Matt. 27. 18. 4. A' bosú-állásnak kívánása, v. q.
 Ca. 106. 5. A' vertengés kévélyen való ingerkedés,
 bosoncas, hitok avagy gonos Racha mondás, Matt. 5. 22

Ide járulnac azok is

I. Kic tanufágókkal, meg-edgyeznec valaki halálában mint: *Absolon* 2 Sam. 13. 28. *Dávid* 2 Sam. 11. 15. *Jezabel* 1 Reg. 21. 10. *Sául* Ácto. 8. 1.

II. A' mértékletlenec; kik gondot nem viselnec jo e-gésségekre mint *Atilla*.

III. A' vakmerőc; kic a' batortalan környűl állo dolgokat el nem kerűlic *Syr* 3. 26.

IV. Kic nem gondolnac a' lelkekkel, kiknec s'ám adasoc melly nagy légyen lásd *Ezech.* 3. 18. & 33. 8.

IV. *Mit kíván ez a' parancsolat?*

R. *Vide questionem Catechetica* 105.

D O C T R I N A.

Nem szabad senkinek, sem magát, sem Felebaráttyát, sem mi uton modon meg-ólni, életét el-fogyatni.

R A T I O N E S.

I. Mert mind te, mind a' te felebarátod Isten képire teremtetett, és ő magán Isten képit viseli *Gen.* 1. 26. & 9. 6. Azért, nem szabad az Isten képit senkinec el-rontani.

II. Mert mind te drága vagy, s-mind a' te felebarátod igen drága, és sokban áll: mert mind tégedet, s' mind felebarátodat a' *Christus* váltotta meg, meg pedig nem aranyon vagy ezűstön, hanem a' maga drágalatos vérén; *1 Pet.* 1. 18. 19.

III. Mert mind te mind a te Felebarátod az *Szent Lélek*nec *Temploma* *1 Cor.* 3. 16. nem szabad pedig a' *Sz. Lélek*nec *Templomát* el-rontani.

IV. Mert a' gyilkosság soha büntetlen nem marad; hanem a' ki más vérit ki-ontya az ő vére-is ki-ontatik; *Gen.* 9. 6. mint az *Acháb*nac és *Jezabel*nec vérec ki-ontatek

ate. à Nabothnak és à Prophetáknac vérekert, 1 Reg. 22. 38. 2 Reg. 9. 7. 33. A Joabnac vére az Abner nec és Amasánac vérek rt 1 Reg. 25. 6. 31. 32. 33. 34. Amaz Saul halála felől hirt mondo Amalechitánac vére à Saul haláláért, 2 Sam. 1. 15. Az Rechabnak és Babanánac vérek, az Isbofet verget 2 Sam. 4. 11. 12. Az Abimelechnek vere az ő 70. atyafiainac verekert, Jud. 9. 53. 56. A Dávidnac háza-is meg büntettetek, a Hitteus haláláért, 2 Sam. 12. 10. és à Saulnac maradéki, à Gibconitác haláláért, 2 P. 9. Ampl. ex Luc. 11. 50. 1 Joh. 3. 15.

V. Mert ez az természetnek is ellene vagyon, mert fenkià maga testit nem utállyá, Eph. 5. 29.

U s u s

I. *Informator.* Itt azért ved ehedben; hogy az Evangeliumi igazság mellett embernek életet le tenni szabados Ampl. ex Martirologio & ex Matt. 10. 39. 2 Tim. 4. 6.

II. *Investigator.* Visgáld meg: 1. Ha ma nem találtnaké dig gyilkosoc, recense ex q. 3. Sup. ex 59. 2. Aztis hogy te néked mellyic kedvesseb bűnöd azok közül.

III. *Redarg.* Oh boldog Isten; mely igen vétkeznek már ez ellen. 1. A kik éivbeli miltatlan haragjokkal, meg ôlic felebaráttokat. 2. Kik rágalmazó nyelvekkel eméttic felebaráttokat, és ugyan rágjác és meg etic felebaráttyo at hírekben mint à kenyeret: Mint *Sen et* tselekedék Dáviddal, à Jób baráti az Jóbbal, à *Peninna* az Annával, 1 Sam. 1. Kik mereggel és tsalardsággal fogyatyák el illetit felebaráttoknac: mint ama Bar tselekedék, ki az betedic Henricus Imperátort à Sacramento-mi kenyérben iteté meg. 4. A kik à gyúlólfeget, irigyfeget,

feget, &c. Szivekben meg hadgyác gyökerezni; holot ez vétkek gyakran gyilkoságot bűlnek; mint à Cainban, és à Christus gyilkosiban; és kik az ő nyelveket à ragalmazáfra, bitokra és gonos mondáfra bókattayác; azt nem hadhattyác el; annyéra: hogy abbolis niha gyilkoság jöj-jön ki és kik nem hadgyák à Magistrátusra és Istenre abos-bu állást, hanem magok kezevel akarnac igazat tenni. (*ex quest. 3. Amplifica.*) 5. Vigezetre à kik magoc rontására járnac; avagy tudva magokat halálban, vagy vesedelembe ejtik. *Vide q. Cat. 105. & 2. q. exeg.* Es kik az 107. kérdés ellen tselekesnek. *Vid. q. Cat. 107.*

NB. Vitkezie à gyilkos. 1. Isten ellen, mert az ő képin erősjakot tiljen. 2. A természet ellen; mert az ő felebaráttya az ő teste. *El. 58. 7.* 3. A' Christus ellen; mert az ő nyáját rontya. 4. Az emberi nemzet ellen mert azt fogyattya, és az Ecclesia ellen, mert annac tagjat rontya. 5. Felebaráttya ellen; mert annac illetét el fogyattya. 6. A' maga Lelke és Lelki ésméreti ellen, mert azt meg ferti belyegezi.

IV. Territor. Jaj a' gyilkosoknak. *Ampli. ex Ratio. IV. Documenti.*

V. Hortator. Intetűnc azért, mind ezeknek el távoztatására, sőt nem tsak arra: hanem arrais: hogy vala niben tudgyuc a' mi felebarátunknac életit elő mozdítani, segíteni; tehát segitsűc, jo titeminyel, irgalmasággal, alamisnával. &c.

M O T I V A.

Erre penig inditson: 1. A' jol nem tévőknek büntetele, *Matt. 25. 41. & seqq.* 1. A' jol tevőknek jutalma. *v. 34. & seqq.*

Omnia vitia hi prohibita refer ad Usum Redar
Vide

Vide Theologos suis locis. 2. Omnes Virtutes hic, & q. Cat. 107. Præceptas refer. ad Usum Hortatorium, Vide Theol. s. loc.

C O N C I O LXXIV.

De Septimo præcepto, seu puritate.

Ex Quæstionibus Catecheticis 108. 109.

T E X T U S. Exod. 20. 14.

E X O R D I U M.

K Etféle parázñaságot emleget à Sz. Irás. Az 1. Lelki. Ef. 57. 5. Jerem 2. 20. & 3. 9. Apoc. 17. De erről az első és második parancsolatoc tanitanac. Az 2. Telti; erről tanit ez az 7 dic parancsolat.

Partes, A' holot.

I. Tiltya a' gonost.

II. Parancsollya a' jot.

E X E G E S I S.

I. *Quæstio. Micsoda a' 7 dik Parancsolatnak értelme?*

R. *Ex Quæstione Catechetica. 108.*

II. *Hány féle ligen a' Parázñaság: avagy hánykeppen Paráznaalkodik az ember?*

R. Sokképpen. 1. Szívében. 1. Midõn: meg gondollya a' gonost. 2. Midõn azt meg gondolván ugyan hajol arra. 3. Midõn meg edgyez akarattyában; hogy azt vigben vigye, azon vitekre. 2. levin alkalmazoltsága. Matt 5. 28. 2. Nyelvével és beszéddel, q. Cat. 109. midõn az ember semtelen, fajtalan, fertelmes, rusnya, es trágár beszédekkel szól; és fajtalan eneket mond; m. llyek a' parázñaságra inditanac, ezeket a' Sz. Pál tisztatalan megvehet rothatt beszédeknek nevezi, Eph. 4. 29. 3. Semmeivel: Mikor az A'f;onyi állatot edesden semmeivel

léli, avagy azzal hunyorgat. Prov. 6. 13. 25. Erről módgya Urunc. Matt. 5. 29. Ha a' te bemed meg botránkoztat, vadj ki azt. Ide járul a' bemedmes tagoknak, fajtalan kepeknek, tisztátalan bemedyeknek; és tanczoknak bemedlelise. 4. Fülével: mikor az ember gyönyörködve halgattya a' fajtalan bemedeket, énekeket. &c. 5. Kezével; avagy külső tápastalással: midőn az ember az ő tölle el tiitatja, és bemedmes tagokat; gonob végre kezeivel illeti ide járulnac a' bemedtelen tsokok, és fajtalan ölelgetések. 6. Tselekedettel; midőn az ember, minden gonob el tökellét bánd két vigben viszi, és valakivel fertelmeskedic. 7. Maga vifelelivel: midőn az ember, az ruhában való bujalkodással, avagy fajtalan tanczával, és játékjával, valakit bujaságra indit, mint: az Herodias az Herodést, Mat. 14. 6. Ad hozzá hivalkodássalis, mint: Dávid. 2. Sam. 11. 2. Mértékletlenleggel: mint Lót. Gen. 19. 33. Gonob tarsaságnac, avagy alkalmatolságnac el követifevel. *Vide q. Cat. 109.*

III. Hányféle nemei lehetnek a' bujaságnak?

R. Hármak. I. A' mely lében természet ellen, mint. Rom. 8. 26. 27. Ezt rendkívöl való büntetéssel kel meg büntetni.

II. Az mely lében, természet szerint: mint a' kurvával való vétkezés, a' házasságon kivöl, és a' paráznság, a' házasságon belöl, azt halálos büntetéssel kel meg büntetni; mind azon által amaz sem kel büntetetlen hadni.

III. A' vétkes hajlandóságoc: kiknek a' hivesek ellene állnac (és kikkel a' Lelkiismeret, nem annyira háborittatic meg) mert a' hivesek illentöl kérnek kegyelmet, hogy ellene alhassanac. Ampl. ex Ursin. p. 696.

D O C T R I N A.

Felette

Felelte igen meg kel magát a keresztény embernek, oltalmazni a paráznaságtól. 1 Tefs. 4. 3.

R A T I O N E S.

I. Mert az igen rut vetek terméketiben; és amaz drága Bép hasonlatóságot, az Istennek kepit rajtunc igen meg motskollya.

II. Mert mi i' Christus tagjai vagyunc; nem illic tehát a' Christus tagjait paráznasá gal meg fertezteműnc. 1. Cor. 6. 15. Christus Jegye, Mat 9. 15. Isten fia. Joh. 1. 12. Napnac és világósagnac fia. 1 Thes. 5. 5. Nem illic hát. &c.

III. Mert mi az Sz. Léleknek templomi vagyunc, q. Cat. 109. Aki penig meg feplősi az Istennek Temp-
lomit, el vesti azt az Isten. 1 Cor. 6. 19 & 3. 16. 17. Azért mondgya Sz. Pál; keferűséggel ne illesetek az Iste-
nek ama Sz. L. lket. Eph. 4. 30.

IV. Mert az meg röviditi az ember életit, avagy an-
nac élő nedvellegit, és erejet, fogyattya. vid. Prov. 5. 9.
Coll. cum. v. 11 & 31. 3.

V. Mert az embert ugy meg vakittyá; hogy az előtte
levő vesedelemre ugyan siellen. Prov. 7. 23. E' mellet,
meg foštya az embert elmejitől. Hos. 4. 11. Külső java-
itol. Prov. 6. 26. jó hirtől, nevitől. &c.

VI. Mert ezt a' vitket az Isten rettenetes büntetések-
kel sokta meg büntetni: mint példa erre: az első világ, a'
Sodoma &c. A' Benjámín nemzettsége, ki el tör ltek
és Izraelből ki vágattatek, ama Levita Felesegének meg
ferteztetifet, hanem tsak 600. marada bennnek. Jud. 19.
& 20. A' *Eli fia*, kik az Frigy láda mallet le vágattattac
1 Sam. 4. A' *Pheraho*, kit nagy tsapások kal vere meg I-
sten az Abrahám felesegének el veveseirt. Gen. 12. 17.

De még a' vála;tot hivekis, nona ;jinten a' kárhozatra nem vettetnek azért, mind azon által, még azokban sem ;jenedi Isten ezt a' nagy vitket büntetetlen; hanem sok o;störökkel meg bünteti: mint a Davidot ezzel vere meg Isten; hogy az ő fia az Ammon, az őnőn hugát a' Thá-márt ;jeplösité meg, az Absolon az Dávid Agyassait ferteteté meg. 2 Sam. 16. 22. A' Mária Magdalenábanis ezen vitket látogatá meg, kiből hét őrdögöt üzöt vala ki, mellyet kétleg nélkül ezen vitekért bocsátot vala ő rája. Így ezen vetekért büntetetenek meg *Israel*, Num. 25. 9. *Samson*, Jud. 16. 21. *Ammon*, 2 Sam. 13. 29. *Ruben*, Gen. 49. 4. Ampli. ex Lev. 26. 10. Heb. 13. 4.

Ellenben annac el távoztatói igen dicsiretessen tsele-kes;nek mint: Suzanna, Hist. Suz. v. 22. 23. Job, Job. 32. 9. Coll. cum. v. seq. Ruth. 3. 11. Anna, Luc. 2. 36. Joseph. Gen. 39. 9.

VII. Mert jollehet ez veteknek gradusi vadnac, mind azon által: mindenic azok közzül ki rekes; a' Menyor;ágbol; ha az ember abban meg marad. 1 Cor. 6. 19.

U s u s.

I. Informator. Itt ved es;edben: 1. Melly rut, ártalmas, és gyalázatos vetek legyen a' paráznság. Amp. ex Rat. 1. 4. 5. 2. Melly ;jep és dicsiretes virtus legyen annac el távoztatásfa. Ampl. ex Rat. 6. Memb. post.

II. Investigator. Viáld-meg 1. Ha nincsenek é ma minden fele paráznák, *recense ex qua.* 2. & 3. *sup.* 2. Teneked mellyikben van résed.

III. Redar. De kicsodác vitkeznek ez parancsolat ellé.

1. Az házaflág rontoc, a' kik, vagy minden házaflág-nélkül valo szemellyekkel, avagy pedig házaflágbeli szemellyekkel vitkeznek, Az első edgyes viteknek mon-datic.

atic. A' másodic pedig, (mivel azzal két házasság rontatic,) kettősnek mondatic.

2. A' kik a' tisztátala kurvákkal paráznál: odnac, mint amaz Izraelita: Num. 25. 6. Es ki sok ágyasot at vele hálokot tartnac és azokkal bujálkodnac mint Balthasar, Dan 5. 2.

3. Az erőszak tévők, kic a' tisztességbeli A' szonyi állatokon; erőszakot tésnec; mint a' Benijamitác az Lévitá Jelesegin.

4. Kik nem idegen vért; hanem természet ellen az magoc vér Attyoc-fiat fertéztetik-meg; mint az Ammon a' Thámárt, a' Juda az ő Menyét, a' Corinthus-beli parázna az ő mostoha annyát, fertézteték-meg.

5. Ama' lágy puhak; kic könnyen engednec az magoc testénc, semmit az ellen nem túsakodván 1 Cor. 6. 9.

6. A' kik a' Pogányoc modgyára, férfiakkal tisztátalan-kodnac; mint a' Sodoma-bélic 1 Cor. 6. 9.

7. A' Hypocrita Szűzec: mineműec a' bent házasságnak meg-utáloi: A' barátok, Jesuitác, Paterék, kic lehetetlen dologra, tudniillik a' szűzeffigre kötelezven magokat, sok rutnya dolgokra fakadnac ki, mellyeket elől-állni nem illic.

8. Mind azok, valamellyeket a' kérdésben oda fellyeb elől állalanc *recense ex q. Superior. Secunda.*

NB. Vótkezi a' parázna 1. Isten ellen kinec parancsolattyát meg-rontya 2. Az Ecclesiá ellen mellyet meg-botránkoztat. 3. Szüléi ellen Lev. 21. 9. 4. Az ő hitese ellen Jerem. 3. 20. 5. Maga ellen 1 Cor. 6. 18. 6. Maradéki ellen Deut. 23. 2.

IV. Territor. Jaja' paráznáknac *Amplifica ex Ratione 6. & 7. Documenti.*

V. Hor-

V. Hortator. Intetel azért a' bent bűzeffigre, tibtaságra, bémémeteffigre; mert mind ezek a' jó cselekedetek be foglaltatnac ebben a' parancsolatban. Erre penig inditsanac a' Tanuságnac felső okai. *Amplifica Hortator. ex q. Cat. 108.*

1. *Omnia Vitia hic exhibita refer ad Usum redargutorium vide Vendel. Volleb. suis locis* 2. *Omnes Virtutes hic praeceptas refer ad Usum Hortatorium Usum vero Consolatorium pete ex Ratione 6 Docum. parte post.*

C O N C I O. LXXV.

De Sobrietate.

Quae est appendix Praecepti Septimi.

T E X T U S I. Pet. 5. 8.

E X O R D I U M.

E Leitűl fogván lok es gonof ellenfeji voltanac az igaz hivek nec Pelda *Pharabo* Exod. 1. 16. *Hámán*, Ell. 3. 9. *Jezebel*, 1 Reg. 19. 2. *Ama Sidoc*, Joh. 9. 22. A' *Papif. jedelmek. Act. 9. 14. A' Herodes*; Matt. 2. 10. De mind ezeknek is gonofab ellenfeje, a' hivekuck az ordog, vide Eph. 6. 12. et in textu.

Partes.

A' holot jelenti.

I. Az Intést.

II. Annac az idvesseges intefnek okát.

E X E G E S I S.

I. *Quest. Micsoda vigyázást ért?*

R. Noha igen bép és tibtetséges dolog, a' külső, dolgokban valo Vigyázás-is: mind azon által it kivalképpé ertiama lelki Vigyázást; a' mely a' mertekletes és jozan étlettel vagon Óave kötötteve, es a' melyre másut is int *Urunc* Matt. 26. 41. & 24. 42. & 25. 13. 1 *Thef. 5. 6.* *Luc. 21. 36.*

II. *Miért*

II. Miért hasonlítottatik az ördög az Oroslányhoz?

R. 1. Mert mint az Oroslány, hogy tsak harmad napig fénvedheti az éhsíget, az után meg-éhezven, sörnyen jár, keresvén prädát, olalkodic; így az ördög fel-tatot tájjal ál az hivec előtt, olalkodván hánya az ő töreit. 2. Mint az Oroslán, el-fedezi az ő farkával laba nyomát: Így az ördög minden véteknec palástot csinál, és ssep fínnel azt be-fedezi: mint midön a' Paráznát, nyájáfnac: a' fős-vént takarékolnac nevezi, azomban az ő ezer mesterfigével úgy meg-csallya lokkor az embert, hogy az emberen sé vési, hogy az ördög kifirteti lótt legyen rajta. 3. Mint az Oroslán; hogy nem csak valami résit rontya meg az embernecc; hanem egéslen minden csontyait őf;ve rontya és elsőben is a' vérit fájja ki az embernecc, és az után es; i meg csontyait: Így az ördög testiben és lelkiben rontya meg az embert; és azon igyekeziec, hogy elsőben is a' Ch; i tus véritül f;akaf;ja el az embert. 4. Mint az Oroslán leg kegyetlenebb, az ő vénsígeben; Így az ördög akkor; mikor tudgya, hogy már kevés az ő ideje. ez az oka hogy Urunc el-jövelekor leg több embereket gyöt-röt; mert érzette az emberi nemzetnecc meg váltoját kö-zel lenni. 5. Mint az Oroslán nem a' gyenge es; k őz-öket, minemü a' fa, hanem ez erőf;eket: minemü a' vas, azt rontya őf;ve; Így az ördög nem annyira a' gyengeket, mint (leg elsőben is) az erős hiveket ostromollya meg: hogy azokat ejthesse el. 6. Mint az Oroslán, felette igen fél a' keréc zörgéstül, a' kakasnac s;avát penig semmí-képpen nem s;envedheti, Így az ördög, az Istennec igi-jivel, és az evangéliomnac hangjával üzettetic el; és mint a' kakas gyenge állát lévén; tsak az ő s;avában bizic; így az hivec csak az evangéliomi s;ép ígéretekkel biztattvak

magokat az ördög ellen. *Vide ad hac hist. Iranzy animak* p. 51.

III. Miért mondgya hogy félllyel jár?

R. Hogy ezzel annál-is inkább fel-indicson az vigyázásra, és a' Sátánnae el-távoztatására, *amp. ex Job. 1. 7. & 2. 2.*

D O C T R I N A.

A Keresztény embernek, felette igen mng kel oltalmazni magát a' résegsigneke s' tobzodásnak ocsmány vétkektul és a' lelki vigyázatlanságtul.

R A T I O N E S.

I. Mert ez a' túfnya vétece a' te lelki méltóságodhoz né illic. Nem; mert te napnac fia vagy 1 Thefs. 5. 8. Világosságnac fia 1 Thefs. 5. 5. Christus tagja vagy. 1 Cor. 6 13. Szent Lélec Temploma vagy 1 Cor. 3. 16. Isten fia vagy, Joh. 1. 11. Isten képe vagy, Gen. 1. 26. Ez pedig az rut vétece, az Isten kepit rajtad meg-mocskollya; és ezeket az te keresztényi méltóságidat meg-homályosította.

II. Mert ez fok vétkeke nec izuló Anyja, szülő ez a' parázna ságot, a' haragot, versengést, ördögi gyűlölséget; a' nagy botránkozást: mint a' Noë példája mutattya: Gen. 9. 21. 22. Ennec ezen kívül-is igen veszedelmes gyűmölcsi vadnac Mert téged meg foszt 1. Az Istennec ama' drága ajándékátul a' te elméd tül Gen. 19. 33. Hof. 4. 11 ugy ahnyira hogy az oktalan állatnál aláb valová teszen. 2. Meg-foszt, minden tagadnac, nyelved nec, kezened nec &c. erejé tül. 3. Meg foszt egiffiged tül hozván fok nya valyát read Prov. 23. 29. 30. 4. Meg foszt jóságid tül gazdag ságid tül. Prov. 21. 17. 5. Meg-foszt jó hited tül neved tül, melly drágább az ezüstnél és arany nál. 6. Az Istennec fok büntetésit hozza read, Esa. 5. 11. 13. mint.

mint; példa erre: az *Ammon*, ki mikor színtén jó kedvet vett volna a' bortul, színtén akkor veréc által az Abololon szolgai 2 Sam. 13. 28. A' *Philisteusok*, kikre akkor ró-tá a' házat *Sámson*, mikor vendégeskednévec Jud. 16. 30 Az *Ela Király*, kit a' részegfigben öle meg Zimri 1 Reg 16. 9, 10. *Balthasár*, Dan. 5. Az *Atilla*, ki színtén az ő örömevec első napján fult meg a' bortul.

III. Mert bizontalan mind halálunc orája; mind U-runc el-jövele Matt. 24. 47. & 25. 13.

IV. Mert igen foc ellensigine vadnac: a' test, ki színtén részegfigedben isal meg, e' világ, de leg kegyetlenebb az Ördög, mely ha kétületlen talál, Örök rablágra visen; mert a' melly vitéz a' Stráfan, avagy táborban el alubiz, ellensig keziben esik az, Christus vitéze vagy te. &c.

V. Mert a' részegfig és a' lelki vigyázatlanfág ki rekeft a' Mennyekevec országából, 1 Cor. 6. 10. Matt. 23. 11. 12.

U s u s.

I. *Informator*. Ved csebedben hát, mely nagy bolondfág légyen a' részegfig *Ampl. ex ratione* 2. *Documenti*.

II. *Investigator*. Vilgald meg ha nem találunké tobzodokat vigyázatlanokat 2. Ha te magad nem olyan vagy.

III. *Redargutor*. Vétkezvec ez ellen. 1. A' kic jó reggel fel-kelvec, hogy a' bór mellet mulassanac és a' kic nem Istenevec hanem tsak hatoknac solgálnac. 2. Kic ma fokat-is meg részegitvec, mint a' Loth Leányi a' Lotot, Gen. 19. 33. a' Dávid az Uriás Hitteust 2 Sam. 11. 13. Vétkezvec ezec 1 Isten ellen ki tilalmazza a' vétket 2. Kerebtényi lelki méltoságoc ellen (*vide ratione prima*) 3. önnön magoc ellen; mert magokra vonnyac mind ama' fok gonobt mellyet emlitenec, (*ratione secunda*) 4. Felebaráttyc

ráttyc ellen; mert azokat meg-botránkoztattyác; mint a' Noëa' Chamot &c. (3) Mind azoc vétkezne a' Tanúság ellen kic a' testi bátorságnac almában el-merülne, es nem vigyáznac, hivatalyokra es idveffigekre.

IV. Tertitor. Jaja' rébegelekne Ampl. ex Rat. 2. 5. Δ-ti.

V. Hortator. Vigyáz azért magadra; és ély jozan életet.

M O T I V Æ.

1. Erre indicsanac a' felső okoc, büntetilec, mellyeket e' vétec magaval hordoz.

2. A' te magad kára; mellyet e' fedben vehecz az őtt bold sűzecz példij-bul.

3. Aza' nagy jo: mellyet az 5 okos sűzecz példája mutat.

C O N C I O. LXXVI.

De Conjugio

Quæ etiam est appendix Præcepti Septimi.

T E X T U S Gen. 24. 50. 51. 52.

E X O R D I U M.

Sumitur ex antecedenti v. 1. 2. 3. 4. & sequentibus ad Textum usque.

Partes.

A' holot vagyons

I. A' L bánnac, és Bathuelne, az Abrahám solgájához tet feleleti bevéde v. 50. 51.

II. Az Abrahám fő solgájának az Ur előtt valo magamez-alázása, és annak ideje v. 52.

E X E G E S I S.

I. *Quæst.* Mi ligyen az házasság?

R. *Vide passim apud Theologos.*

II. *Hány*

II. Hány fele a házasság? X

R. Vagy hasonlatosság terint való. 2. Reg. 14. 9. Es
Lelki ertalomban való. Ezech. 16. 7. 8. Matt. 9. 15.
Avagy tulajdonképpen való. Luc. 17. 27. Joh. 2. Ugy
ittis.

III. Micsoda tistek az házasságbeli semellyeknek?

R. Vide Vendelinum, L. 1. c. 30. Th. 8. 9. 10. Ur-
sin. p. 700.

IV. Hány dolgok kívántatnak meg az igaz házasság-
ban?

R. Hét dologoc. 1. Hogy tsak két semellyek legye-
nek, az házasságbeli semellyek; ne többek; mert az meg
háboritana az házaloc közt livő bikkseget. 1 Sam. 1. 6.
Gen. 30. 1. a' mellett pedig a' bent házasságnac minden
vigei, vigben mehetnek, és el vogettetetnek, a' két se-
mellyek által. Vide finsc Matrimonii.

II. Hogy mind az Őve adatando semellyek s' mind a'
fülek meg egygyezzenek abban, ugy hogy az Őve ada-
tandoc egygyezese igalsággal; de a' fülek egygyezese i-
dovel legyen elsőbb. Hogy pedig itt a' fülec meg-edgye-
zele is meg-kivántasse, innen tette meg: 1. Mert az
irás a' fiaknac meg-házassítást, es a' leányoknac férhez
adását a' Szüléknek tulajdonutya, Jer. 29. 6. Deut. 7. 3.
2. Mert a' mint (a' meg-lett dolog bizonyittya) a' Szülék
akarattya ellen lett házasságnac gyakorta boldogtalanok,
vide ad hęc fus. Woll. L. 2. C. 11. n. 5. 6.

III. Hogy mind a' két semellyec edgyemástul tistác le-
gyenec: mert ha külömben leszen tehát, azt az irás tudoc
közül némellyec nem házasságnac: hanem parázasságnac
való élésnec tartyac Mellyet jollehet ama' törvény Exod.
22. 16. és a' Dávid, és Betsabé példája láttatic el-rontani,

mivel azoc mind ketten meg tért lelkek voltanac, és a meg téris által tistákká lettenek: (mert Bethsabe felől is nem kel ketelkedni, sôt jól kel itelni, vid. Prov. 31. 3.) mind az által itt ez kel meg tartani; hogy mind tistetésegefebb, s' mind a' lelki ismérretnek tsendesebb, es nyugodalmasabb, az egy mástól tista femellyek közt való, házasság; hogy sem a' máskülömben való.

IV. Hogy az Atyafuságnac meg tiltatot hatarán. és grádicsán kivül valoc legyenek. Lev. 18. mert a' házasságban ketten lebnék egy testé, az Atyafiai közt pedig az nem lehet; mert az Atyafiai egy testek. Ezt feddi vala keresztelő János Herodesben, Marc. 6. 18. Sz. Pál ama Corinthusbéli paráznában. 1 Cor. 5. 1.

V. Hogy az házasságra, és annac vigeinék elkövetesere alkalmazotlac, és illendô idejüvek legyenek.

VI. Hogy az legyen az Urban. 1 Cor. 7. 39. h. e. I. gaz vallásu hivek közöt, és az Urnac filelimivel, avagy az ô nevinek segitsegöl való hívásával: mert igen veszedelmes, a' féle más vallásu házasság, példa Salamon, 1 Reg. 11. 1. 4. *Forám*, 2 Chron. 21. 6. azért tiltya. Exod. 34. 16. Deut. 7. 3. 4.

VII. Hogy a' két femellyek esküvéssél, avagy töveteseggel. Malac. 2. 14. Köttettefennek egyben, mert a' házasságban. 3. Dolgoc vadnac. (*duo extrema*) a' két femély, és a' két femélyt egyben, tsatolo házasságbeli kötél (avagy hit,) a' mint nállunc tselekesnek. Vide Ezech. 36. 8. Hos. 2. 19. jollehet az köz természetü dolog; mert a' tenger mellyéki Országokban (*recense*) a' miéinc tsak fogadas titellel köttetnek egyben, de ugyan helyes és tisztisiretes házasságoc vagyon.

Az Szent házasság Istentől vagyon. v. 50. Avagy így:
 Az Sz. Házasságot, nem az emberek, hanem a' vigere me-
 hetetlen bölcsességű nagy Ur Isten önnön maga rendelte.
 Ampl. ez Pröv. 19. 14. Malach. 2. 15.

R A T I O N E S.

I. Hogy pedig Istentől legyen meg tetszic avagy tsak
 ebből a' Sz. Leczkéből, mert az Isten maga igazgattya az
 Isáknac házasságát, Sz. Angyalát az Abrahám fogájá-
 val el bocsátván.

II. Mert mindgyárt a' Teremtésben maga rendelé az
 Adám mellé az Evát. Gen. 2. 18. (in his) *berzek neki*
segítő társot, vide etiam. v. 22.

III. Mert a' viz ôzön utannis ö maga áldá meg. Gen.
 9. 14.

IV. Mert ezt a' Christus az új Testamentumban meg
 erősteté, Mat. 19. 4. & seqq.

V. Mert ezt a Chanabeli menyegzőben való jelenleteli-
 vel, és tsudatetelevel meg ekeleté és koronázá, Jon. 2. 11.

Fines Conjugii.

De mi vigre rendelte Isten a' szent házasságot?

I. Az egymás közöt való segittlegert; hogy a' fo-
 nyavalyákban és terhes munkákban, edgyik a' másiknac
 segitsigire ligen. Gen. 2. 18.

II. Az emberi nemzetnek szaporodásáért, hogy az sa-
 porodván, abbol magánac örökke való orfágot, Anya-
 sentegyházat sedegessen. Gen. 1. 28.

III. A' paráznaság el távoztatásáért. 1 Cor. 7. 2. Heb.
 13. 4.

IV. Hogy ez által, mint egy példázo árnyek által, ki
 rajzollya és ki fejezzé, a' mi Christussal való edgyesülé-
 sünkert; mert miképpen a' ket házasságbeli semellyek az

hittet

hittel egyben kötöttek; úgy hogy: azoc ketten liének egy teste, így a' Christus és a' hivek liének hit által egygye.

U s u s.

I. Informator. Ebből az Isten rendeléséből ved esedben, az Isten böltséget, joságát. &c. mely igen bölcs legyen az Isten, mely jo legyen az Isten, &c. Amplifi.

II. Refutator. Hogy ha azért nem embertől: hanem Istentől vagy a' házasság; mi az oka tehát; hogy ennyire megutállyac az Romai Anyaháznak Tanítói? holot az Apostol minden rendeknek. Heb. 13. 4. Es nevezet szerint az Egyházi tagoknak javallja ezt. Exod. 2. 21. 1. Sam. 2. 12. Ezech. 24. 18. Acto. 21. 8. 9. 1 Tim. 3. 2. 1 Cor. 9. 5. másut pedig ennek megtiltását; ördögi Tudománnak mondgya: 1 Tim. 4. 1. De mely veszedelmes legyen, ez az ő kentelenségből fogadot süzeslegék, taníttyac mind azok a' foc botránkozató tis;átalanságoc, mellyek ő felőlőc hallattatnac, mellyek a' süles világoc bé töltötték.

III. Redargutor. Vitkeznek ez ellen az Isten rendelése ellen, mind azoc: kik a' fellyül meg irt utolsó kérdésben, bé foglaltatot sent dolgokkal, ellenkezőképpen tselekesnek, *recense ex quest. quarta et ultim. exeg.*

IV. Hortator. Intetnek tehát minden rendek erre.

M O T I V A.

Indicson pedig erre.

1. A' termis;etnek meg sirathatatlan ves;etlege, romlandosága; ládde hogy még a' házasságbanis nem élhetnek sokan makula nélkül való illetet; hanem sokan meg töröc rontyak a' házasságoc Heb. 13. 4. mennyivel inkább a' házasságoc kivól, nem élhet a' romlottság tökéletes Sz. életc.

2. Mert ez igen böcsületes Heb. 13. 4.

3. Mert Istennek szent rendelése,

V. *Consolator.* Oh mely igen vigasztallya ez a' házasságot.
1. Hogy űk tudgyac azt; hogy az házasságot Isten maga rendelte. 2. Hogy űket Isten, a' házasságban keres; tekben kedvetlenfegekben, vigasztallya, vélek jelen vagyok, mint Joh. 2.

C O N C I O LXXVII.

De octavo precepto. seu justitia Commutativa.

Ex Quæstionibus Catecheticis 110. 111.

T E X T U S. Exod. 20. 15.

E X O R D I U M.

Munkára szűllettet az ember; mint a' madár az repülésre. Ezért a' Salamon a' rest embert a' hangyához igazította: Prov. 6. 6. ex seq. hogy azért ki ki az őtis; és hivatalya szjerint munkálkodgyék; és lenki felebaráttyának jó; igan törvinytelen ne kapdossion; azért adta Isten ezt a' nyolczadic parancsolatot.

Partes. A' holot.

I. Vagyon a' Tilalom.

II. Hagyomány avagy Parancsolat.

E X E G E S I S.

I. *Quæstio.* Micsoda Orzást eselalmaz Isten ebben a' Parancsolatban?

R. Nem az ollyat, a' minéműt cselekedtec az Izraél fiai Exod. 3. 21. 22. & 12. 35. 36. kik az Egyptombeli-eknek arany és ezűst edényeket, ruhájokat &c. el-kértek és ki-hozták Egyptombul; mert ezt Isten parancsolta, es engedte vala meg nékiec; hogy azzal meg-bűntesse az Egyptombeli-eket, az Izraél fiainac pedig nagy szolgálattya azzal jutalmaztassa meg, Nem-is ollyat, minéműt csele-

kédet Jofaba 2 Reg. 11. 2. ki a' midõn látná: hogy amaz Istentelen nagy Athalia Királyné A'szony, a' Juda nemzetséginec minden Királyi magvát meg-õlte volna ki loppá azok között a' kis Joalt, Dajkájával egybe: ki az Isten Templomában titkosan õ éstendõig tartatic vala; mind addig: mig a' Jorada fő Pap õtet Királyfágra fel nem emelé, és az Athaliát meg-õlete; hanem az olyan Orzást tilalmazza: a melly mind Istennec, s' mind felebarátodnac akarattya ellen, titkon, avagy nyilván a' te felebarátodat meg-károsittya: minémü a' hamis mértéc; az el-adásban és vételben valo csaráldfág; a' hamis ufora és mind azok a' fok törvintelenfígec; mellyeket majd a' Tudománnak feddõ háfnában meg fog érteni, és a' mellyec a' 110. kérdésben be-foglal attac

II, Q. Mit tilt még-is meg ez a' parancsolat?

R. q. Cat. 110.

III. Mit kíván?

R. q. Cat. 111.

IV. Hányfele a' lopás?

R. 1. Titkos, mint a' Achane, Jos. 7. 1. 2. Nyilván valo; mint az erõbac tévõké mindeniket tiltya itt.

D O C T R I N A.

A' Keresztény teleknek, mind a' titkon, mind a' nyilván valo lopástul orzástul, meg kell magát oltal. azni. Eph. 4. 28. Lev. 19. 11. Marc. 10. 19.

R A T I O N E S

I. Mert a' mint a' lopo cselekefic mással, õ vele-is in azont tselekefic, a' melly mértékkal õ mér másnac azon mértékkal mernec másoc õ néki Matt. 7. és a' ki mivel vetkefic, azzal büntettetic, mert a' ki prädal, õtet-is prädálnai fogjac másoc Esai. 33. 1.

II. Mert

II. Mert a lopás mind tégedet, mind Felebarátodat, meg-rontya, ségyenit, tégedet: mert a lopot, orzott, a- vagy hamisan keresett jószág, soha nem állandó; hanem csak olyan: mint a hó harmat el-vél; sőt még gyakorta, igaz marhájac-is el-vél; a lopoknac, az hamis mellet (job azért egy igazán gyűlt pénz; az hamisan gyűltnel) Felebarátodat pedig úgy meg-rontya, ségyenyiti, hogy tellyel-feggel mazurra, és élhetetlenné teszi.

III. Mert igen gyalázatos, és rettenetes büntetésekkel büntettetik meg, mint az *Achán*, példa erre Jof. 7. az *Ananias*, Act. 5. *A keresztfán függő Tolvajok*, példája, Matt. 27. és mind azoknac s;omorú példajoc mutattya ezt: mellyeket naponként látunc s;eműnkkel, minémű s;örnyű halálnac nemire ítíltetnec, a Magisztrátusok által, ez mai napon az Orvoc és tolvajoc mi nálunc. A Sidoknál pedig a lopásirt, niha két annyit kellett adni Exod. 22. 4. 7. 9. Néha négy annyit v. i. Coll. cum 2 Sam. 12. 6. Luc. 19. 8. Niha öt annyit Exod. 22. 1.

IV. Mert az után fok átoc és s;idalom vagyon, Jud. 17. 2. Prov. 29. 24.

V. Mert ki rekeszt a Mennyeknek Országából 1 Cor. 6. 10.

U s u s.

I. *Informator*. Itt ved es;edben: 1. Mely undoc és s;örnyű vétec legyen a lopálnac akar micsoda uton s-modon való gyakortlása. 2. Melly s;ép és geönyörüfiges *virtus* legyen annac el-tívoztatása.

II. *Redargutor*. Oh mely foc emberec vétkezne c tanulag ellen, és melly fokban rontyac meg ez nyolczadik Parancsolatot.

1. Azoc ronryac meg e parancsolatot, és azoc mondatnak

datnac lopoknac: à kic hamis mértickel él nec: ugy mint: hamis vékával, iczével, hamis fontal és fingel mér nec.

2. A kik hamissan ves; nec, adnac cserélnec, Ide járulmac azok: kik törvéntelen ves; nec meg valakitül valami jó; ágot, csak vet nec à mit vet nec érette Ide járul à Mester emberek nec loc tsaráldfagoc, mint példának okáért: A. ötvös valami s;ép űveget az gyűrűben tinalván, azt mindgya á tudatlan ember nec, ved meg atyámfia, mert *quidrum* kő ez ugy mond: és tőb egyéb ravasságoc a mester emberek nec. Ide járul à: Őlős gazdák nac is csalárdfagoc kic à bor meg egyelítven, az borral egybe à vit pinzen adgyác; Ide járul à fok hamis cserebere &c. Ide járul az áll hamis pinz nec el-adála.

3. A Fősvényec és az Uforáloc. A fősvényec ezért: mert à fősvény ember, mind magát, mind à s;egényeket meg lopja s' csallya; magát meg lopja; mert el get nem m r enni, és à maga testit ételitül, italatul, ruhazattatul, meg fos;tya. A s;egényeket meg-lopja s-csallya; mert azokat annyi jotul fos;tya meg, à mennyit azoknac ki kellett volna s;olgaltatni. Az hamis Uforas penig annyit lop el-felebarattatul; à mennyit törvéntelen az pinzen fellyül ad neki felebarattya. Ezért az Ufora à Sido nyelv s;erint, meg marálnac mondatic; mert meg marja à S;ükölködöket; jól lehet hogy az Uforat az irastudoc meg-külömböztetic, *Vide Amel de Cas. Con. L. 5. Cap. 44. q. 2.*

4. A Tękozloc; kic magoktul, el-lopjak azt, à mi az ő Attyoc veres veritekkel kereset, azért b űntetnek meg à Tękozlo fiak, és azoktul is meg-csufoltatnac, kikkél javokat el-költötték.

5. A Prokatorok, és à hamis Birak: kik-is az ajandékirt el-lopjac, és el-dugják az s;eginnec igazsagat. és az ő Prokatori

Prokatori ravasságokkal be vágja az igyenc utat, Efsai. 1. 23.

6. Kic avagy az Isten dicsőffigere, templomokra, Scholakra, Egyhazi emberekre, avagy a közönliges jora rendeltetett, jokban: vagy el-ves; nec, avagy igazán azt ki nem f;olgáltatták: pelda Achaz, Jos. 7. Judas, Jon. 12. 6. Ananias, Act. 5. Ampl. ex Prov. 20. 25. És kik az Isten oltarara vagy az Egyhazi f;olgákra nezendő re;st vagy jövedelmet, vagy hamislan adgyak meg avagy ugyan meg f; adgyak Mal. 1. 8. & 3. 8.

7. Kik a f;olga bsrincc juslát ki nem f;olgáltatták, Jacob. 6. 4. Lev. 19. 13.

8. Kik a föld hatarat el változtatták Prov. 22. 28. Felebaráttynak földit a magokéhoz f;ántyák foglallyák

9. Kik Felebaráttynak, meg lelt, és az utan ő töle tudakozott marháját, meg tagadgyák, és vis;ja nem adgyac Deut. 22. 1. és a kik az adollágot meg nem fizetik.

10. Kik magoc sorsával meg nem elegendven, a' mások titit, meltoságát el lopják, avagy azoknac, jo hirt nevet, böcsülletit (mely el tet drága kincse az embernek) le tapodgyac, és mind titit, mind böcsülletit, felebaráttynak el lopják.

11. Kik a' loपोval o;toznac és azoknac Ballást tartnac avagy vellek tárlalkodnac. Efs. 1. 23. Pfsal. 50. 18.

12. Kik mind titkon felebaráttynak marháját el o;rozzac, mind nyilván utat alvan, lokakat meg nyomoritnac.

Ide járul 1. A' nagy rendeknek és azoknac Praefectusnac és az erőbac tivőknek, az begenyiligen valo meltatlan huzása, vonása, és azoknac meg nyomoritása. (Ampl. ex exod. 5. 14. 1 Reg. 12. 14.) es minden teihetetlen

Ieg. q. Cat. 110. 2. A' meg tiltatot, (mint a' kártya-
val, koczkával valo) kereskedes. 3. A' lopásra valo
alkalmatosság; mint a' henyéles körül. 2 Tets. 3. 10. 11.
Coll. cum. Gen. 3. 19. és minden it meg tiltatot bűnőc.
Vid. q. Cat. 110. & Theologos suis locis.

NB. Vitkezie a' lopo. 1. Isten ellen, mert az ő pa-
rancsolattját meg rontya. 2. Az Ecclesia ellen mert azt
meg botránoztattya. 3. Felebaráttya ellen mert azt
meg károfittya. 4. Maga ellen mert azzal a' bűnnel az
Isten büntetefit a' maga fejere vonsa.

III. Vilgáld meg immár oh ember! ez fellyeb meg ne-
vezet és elől bámlált orzafoc közöttül mellyikben vagyon
réféd; és ha vagyon távoztald el.

IV. Terris. Rettentetnek a' lopoc, &c. mert igaz-
gyalázatos és rettetetes büntetéssel büntettetnek meg.
Ampl. ex Rat. 3. & 5. Δ-ti.

V. Hortator. Intetel az Urnac neviere, hamar, hamar,
ves viget annac, orvolold meg azt mint amaz Zacheus, ki
Istenhez térvin azt mondá: Uram mind jószágomnac a' fe-
lit a' beginyeknek adom, és ha valakitől valamit patvar-
kodással el vettem, négy annyit adoc helyeben. Luc. 19. 6.
Igy lisen hogy mind a' fellyeb meg mondor atkokat, bűn-
tetefeket, el kerülöd, a' mellet penig az igaz meg téris ál-
tal az öröc életnek boldogságot, el nyered: mellyet adgyó

tal az öröc életnek boldogságot, el nyered: mellyet adgyó
és engedgyen. &c. *Huc refer Omnes Virtutes, hoc Pra-*
cepto praeceptas v. q. C. III. & Theologos.

C O N C I O. LXXVIII.

De Liberalitate.

E X O R D I U M.

Dicsire-

Dicsiretes dolog a' jo tetemeny: Példa Boaz Rut. 2. 14. 16. *A' Sidoc*, Neh. 8. 12. Job. 29. 15. 16. *David*, 2 Sam. 9. 3. 7. *A' Christus*, Acto, 10. 38. Ama regi keresztyének. 4. 34. 35. Erre int in textu.

Partes.

A' holot vagyon:

I. A' jo tetemenyról valo közönleges, és kiváltképpé valo parancsolat.

II. A' személyek; kikkel kell több és kevessebb jot tenni.

III. A' jo teteminnek ideje.

EXEGESIS.

I. *Quest.* Kiknek kel adakoznunk és alamisnálkodnunk?

R. 1. Mindeneknek, és még ellenszegünknek is, Matt. 5. 44. Rom. 12. 20. 2. A' mi felebarátinknac, a' kik velunc jól tettenek. Luc. 10. 37. 3. Leg kiválkeppen a' hitnek tseledivel, és a' kik velunc egy hiten és egy valon vadnac; és a' magokkal jól tehetetlenekkel.

II. *Kicsodák a' magokkal jól tehetetlenek?*

R. 1. A' betegek. 2. A' koldusoc, Luc. 16. 3. **Az** Egyhá' i szolgác; kik a' lelkiekben foglalatoskodván, külső dolgot nem mivelhetnek. 4. A' Christus jegyese az Anyaszentegyház Templomoc, Scholác, Parochiac, ezek azoc kik önnön magokkal jól nem tehetnek, hanem várják a' jo titemint.

III. *Miképpen kel jól tenni?*

R. 1. Zugolodás nélkül. Phil. 2. 14. 2. Halogatás nélkül, Prov. 3. 28. 3. Restseg nélkül. Gal. 6. 9.

DOCTRINA.

A keresztyén embernek, adakozónak, caridalkodónak,
és a' a' if-

és alamisnálkodonak kel lenni. Luc. 6. 36. 38. Hev. 13. 16.

R A T I O N E S.

I. Mert az Atyafui szeretet (mely nélkülül senki az örök életre nem mehet. 1 Joh. 3. 14.) leg inkább az adakozásban mutatodíc meg, mert a' kijol nem tisen felebaráttával, az tsak övöl, és nem tselekedettel szereti felebaráttát. 1 Joh. 3. 17. 18.

II. Mert azok boldogoknak mondatnac. Matt. 5. 7. Pfal. 41. 2.

III. Mert az Istentől adattatottakban tsak sáfároc vagyunc. 1 Pet. 4. 10. mellyekből ha rosul sáfarkoduuc el veszi Isten tölünc a' sáfárságot mint ama hamis sáfartól. Luc. 16. 2. 3. Istentől vet girával kereskedő szolgác vagyunc. Luc. 19. 13. Coll. cum. Matt. 25. 14. 17. Mellyet nem azért vettünc hogy azt el rejtünc, vagy tsak magünc számára forditsünc; hanem hogy azt (pro ratione nostræ vocationis) az Isten ditsősegire es felebaratunknac hasznára teritsünc, mert ha külömben tselekesünc el veszi Isten tölünc a' girát mint ama rosz szolgalat. Luc. 19. 24.

IV. Mert az adakozó embernek alamisnájja nem vés el hanem az ő neki lisen olyan elter kincse az örök életben mely örökke meg marad, 1 Tim. 6. 19. 2. 9. 1. 9. És olyan melly soha el nem fogy Luc. 12. 33. és olyan mellyet sem a' rosda sem a' moly meg nem emést. Matt. 6. 20. De ez világi kints hasontalan és el mulando, úgy kel azért tselekedni az alamisnálkodo embernek: mint a mely ember valamely Országban, meg nem maradhat; tehát, abban az Országban köldi és iktattya, előshör az ő hitit oda gyűjtögetvén egybet ostan magais oda költözik.

zic, Igy az alámínalkodo ember tudván azt hogy ite maradó varosa nintsen. Heb. 13. 14. Azert jo eleve kintset az egben gyűjt, Mat. 6. 20. a' mint Idve itönc mondgya: v. 21. A' holot vagyon a' ti kintsetek ot vagyó a' ti sivetek is.

V. Mert a' példákis bennünket erre tanitnac, példa erre a' Job. Job. 31. 16. 20. Továbbá Abdiás mit tselekedék, 1 Reg. 18. 13 Zachæus, Luc. 19. 8. Cornelius, Acto. 10. 2. 31. Talyta Acto. 9. 36. Amaz özvegy Afony Mar. 12. 42. Ama Samaritanus. Luc. 10. 33. 34. Abraham Gen. 18. 5. 8. Izrael, Exod. 36. 4. &c. Barzillai, 1 Sam 17. 27. 29. Macedoniabeliek, 2 Cor. 8. 3.

VI. Mert a' mint hogy az irgalmatlanságot Isten megbünteti; mint: Példác a' Moabiták s' Ammoniták Deut. 23. 3. 4. Adonibésék Jud. 1. 7. Sühot férfiai, és Penuel polgári Jud. 8. A' gonosz folga Matt. 18. 28. coll. cū v. 34. Az hitetlenek 25. 41. & 5. Agag 1 Sam. 15. 33. Nabál 25. 11. coll. cum v. 38. A' Gazdag Luc. 16 Igy ellenben: az Irgalmaságot igen meg jutalmaztattya Prov. 11. 25. 26. & 19. 17. & 22. 9. Matt. 6. 4. & 5. 7. & 25. 34. & seqq. Luc. 6. 38. & 18. 22, Esa. 58. 7. 8. Pfal. 41. 2. 3. 4.

U s ű s.

I. Informator. I. OKTAT minket ez a' Tudomány, az adako ó irgalmasoknac nagy boldogságára; és az irgalmatlanoknac ellenben, nagy boldogtalanságokra: bizony boldogoc az irgalmasoc mint meg hallád Matt. 5. 7. Pfal. 41. 2. 27. Mert az adakozás soha az embert meg nem fegyeniti; hanem inkább gazdagittya: Prov. 11. 24. mint a' Saraptabéli Afönyi állat példaja mutattya; de az irgalmatlanokon meg-fokafulnac az átkök Prov. 28. 27.

reátenyeknek Christus háza népének mondgyác magokat, de bizony csak el-mulnac a' begény mellől, és csak kemmel néz nec azokra; hanem sokszor a Samaritánustul: az az a' idegenektül vést nec irgalmasságot a' begényec, és azoc tul elégit nec meg kiktől nem remenlené nec temmit.

2. *In excessu.* azoc vétkez nec, kie nem tő nec jövendőre semmit: hogy azzal mind a' magoc bügfigit jövendően meg-orvosolhatnác, mind a' begényeknek adakozhatnác, és nem kölnéc csak az ő bükligekre, hanem a' mit a' büklig nem kíván-is arra-is sokat vésteget nec, mert noha az Isten gondviselele felől valo hihetetlen borsgalmatoskodás-is nagy véték; de bizony a' Tékozlás-is nagy vétéc; hanem é kettő között helyhez tetett jó cselekedet a' takarikosság; mellyet Urunc parancsol Joh. 6. 12.

3. Vétkez nec, kie adakoznác ugyan; de nem ugy a' mint fellyeb jelentők &c. *recense ex quast. 3. sup. exegeteos.*

IV. Territor. Jaj az irgalmatlanoknak *Amplifica ex Rat. 6. Documenti membro priori.*

V. Hortator. Nyujcs ki hát az adakozásra ember kezidet; ne gondold hogy azzal meg-begényedel, a' mit a' begénec adcz. Azt se gondold hogy Isten te rolad gondot nem visel; mert ha ch hollo fiacskákra és az apro verbebskekre gondgya vagyon Isten nec, mennyivel inkább te read gondgya vagyon: Mert Atya ő Felsige; mi penig fiak vagyunc: hogy hogy volna az: hogy az Atyának nem volna gondgya az ő fiára? azért effele akadekoc tigidet meg ne gátollyanác az alamisnálkodástul; hanem csak gyujcs affelől magadnác a' mennyei kincset; mert ott-is tied lezzen az: Erre inditsanác az felső példác büntetisec, és az adakozásnác meg-jutalmaztatása. *vid sup.*

Usum Consolatorium pere ex Rat. 2. 4. & 6. memb.
post Δ--ti.

C O N C I O LXXIX.

De nono praecepto, seu Veracitate.

Ex Quaestione Catechetica 112.

T E X T U S, Exod. 20. 16.

E X O R D I U M.

NEm ok nekül mondgya sz. Pal, à mi Felebarátunc
f;eretetit, másodíc kű táblánac Summajanac Rom.
13. 8. 9. mert à másodíc kű tabla à mi has;nunkra, és ja-
vunkra f;olgal Mert az V. parancsolat, az en. ber becsü-
letit. az VI. eletit, az VII. tis;tafágát, az VIII. földi ja-
vait, az IX. jo hirit nevit ólta!mazni parancsollya.

Partes:

A' Holot vagon.

I. Tilalom.

II. Hagyomány.

E X E G E S I S.

I. *Quaest.* Micsoda hazugságot tilalmaz éparancsolat?

R A' hazugság háromféle, 1. Hivalkodo. 2. Ment-
hető. 3. Ves;edelmes. A' hivalkodo hazugság az midőn
az ember tréfából (azért hogy valakit vagy meg ijeszten,
vagy hogy neki reminsiget nyujcsen) másképpen mond-
gya (avagy jelenti) meg a dolgot, nem úgy à mint ő azt ér-
ti és à mint à dolog vagon. A' menthető hazugság az:
midőn az f;űk sigtül kenzerítettén az ember, ő magá-
nac avagy felebarátjánac has;nára, vagy valami gonof;-
nac el távoztatátára, más-képpen mondgya (avagy jelen-
ti) meg a dolgot, nem úgy à mint ezt érti és à mint à dolog
vagon. Peldac erre: Az Egyptombeli Bábak Exod. 1.
19. Raháb Jos. 2. 4. 5. A' Michál 1 Sam. 19. 14. Jonat-
hán 20.

hán 20. 28. 29. A' Bahurim Várasbeli Apjony, 2 Sam. 17. 20. Achimas 18. 20, Elifeus 2 Reg. 6. 19. A' veszedelmes hazug az: midőn az ember (azert hogy valakinek ártson avagy hogy ötet meg tsallya; avagy hogy azzal valami büntetes alol tel szabadulhasson) a' dolgot másképpen mondgya, (avagy jelenti) meg nem ugy a' mint ő a' t érti, es a' mint a' dolog vagon. Példa erre: Ama kigyó, Gen. 3. 4 5. A' Joseph Bátyja, Gen 37. 32. A' Potiphar felesége, Gen. 39. 14. Amaz Ifju, Matt. 19. 20. A' Christus koporsoját őriző vitézek, Mat. 28. 15. Coll. cum. v. 13. Rachel, Gen. 31. 35. Ananias, Exempla. vid. Con. 34. q. 4. exeges. ez alig nagyob vitek, a' mely meg rontya a' kilenczedic parantsolatot. De ezen kívül a' menthető hazugság is meg rontya a' 9. dic parantsolatot; mert noha azon hazugságnac vege neha jó es hasznos; mind az által, mivel azon hazugság ű magában bűn, azert az, sem ditsiretet, sem jutalmát nem erdemel; mert nem jó gonobt tselekedni, hogy abbol jó következzen. Rom. 3. 8. Igy a' hivalkodo hazugság is meg rontya ezt a' parantsolatot.

II. Mit kíván ez a' Parantsolat?

R. Quæst. Cat. 112,

III. Mellyik főb jó tselekedet a' 9.-dik parantsolatban?

R. Az igaz mondás, 1. A' befédben. 2. A' Törvénykezésben. 3. Frigy kötésekben, &c. Vendel. L. 2. c. 4. Sub. Thesi. 22.

DOCTRINA.

Irtozni kel a' kereszttyen lileknek a' hazugságtol, és a' hamis tanubizonságtieltől. Luc. 18. 21. Rom. 3. 9.

RATIONES.

Eec3

I. Mert

I. Mert ennek szerző mestere, és eredet berent való kutseje, önnön maga a' pokolbeli ördög Joh. 8. 44. 1. Reg. 22. 22. 23. Acto. 5. 3. q. Cat. 112.

II. Mert ez az ő embernek maradéka, és annak edgyicrefe, Col. 3. 9. azt pedig öldökölnunc, és levetkeznunc kel.

III. Mert az embernek nyelvit (melly az Isten ditseretinek eszköze. Jac. 3. 9.) el fordította, az Isten ditseretiről, és az embert igen veszedelmes vetekre viszi, 1. Reg. 13. 18. & seqq. & quæst. 3. exeg. Az embert meg terzeteti, Mat. 15. 19. 20. Lelki ismérét meg belyegezi, és az emberek előtt notában, rof hirben, neyben, gyalazatban, keveri, Syrach. 20. 28. Sőt az Isten előttis utálatossá teszi. Prov. 6. 16. 17. Coll. cum. v. 19.

IV. Mert az utálatos bűn. Prov. 6. 16. 17. Psa. 5. 6. 7.

V. Mert a' hazug és hamis tanubizonságtitel, mind idő berint való, s' mind örökke való büntetéssel, meg büntettetec, példác a' Gibeoniták, Jos. 9. 23. a' Gehazi, 2. Reg. 5. 22. Coll. cum. v. 27. A' Jezabel, ama Nabot ellen bollo ket hamis tanuc állatásáért, 1. Reg. 21. 10. Coll. cum. 2. Reg. 9. 33. Az Ananiás. Acto. 5. Ama két hazug. Venek Hist. Sufan. v. 37. 40. Coll. cum. v. 62. A' kigyó, Gen. 3. 4. Coll. cum. v. 14. A' Nain, 4. 9. Coll. cum. v. 11. 12. Amp. ex Deut. 18. 19. Syr. 20. 27. Prov. 19. 5. 9. Plal. 5. 7. Apoc. 21. 37. & 22. 15.

U s u s.

I. *Informator.* Itt ved ebedben, hogy noha fóc emberek kitsiny veteknek ilmeric lenni a' hazugságot, mind azon által az nagy veszedelmes vetek. Amp. ex q. 1. Sup.

II. *Investigator.* 1. Vilgald meg ha ma nincsenek elég

elég hazugoc, recense ex Usu Redargut. infr. 2. Tenéked mellyekben vagy on rébed, vide ibid. & q. Sup. 1.

III. Redargutor. Vetkeznek a' kilenczedic parancsolat ellen. 1. A' Hypocritac két színű, és kettős szívű emberek, kik femekben telebaráttynac sépen, és jól be élnek, de hátoc megé robbul és balul solnac; kik femekben hizekednek, de hátoc megé vermet alnac, árulkodnac, fondorkodnac felebaráttokra, kiknek hájokban méz de sívekben mereg vagy on: példa Saul, Sam. 18. 17. Joab, 2 Sam. 3. 27. & 2c. 9. 10. Kain, Gen. 4. 8. Judás Matt. 26. 49.

2. Ama sebes hazugoc, kik akar mely közönleges dolgous, nem ugy beszélnek a' mint lett; hanem tudva fokat esnek hozzá, vagy el vesnek benne, avagy oly dolgot beszélnek, melyben semmi sem volt.

3. Az hamis tanubizonság tévőc, avagy hamis tanuc, minéműek a' hamis Birac, Prokátoroc, a' hamis Pöröfoc és a' pörben forgo hamis tanuc, minéműek valánac: a' Nábót ellen, Christus Urunc ellen; ollo hamis tanuc, és a' Susanna ellen; ollo vinek, Hist. Susan. v. 36. 37. A' Sz. István ellen valoc, Acto. 6. 17. *Amplifica punctalim ex Ames: de Cat. Con. L. 5. Cap. 34. qua. 6. 7. 8. 9. 10.*

4. A' ragalmazoc minémű vala Absolon, 2 Sam. 15. 3. Siba. 16. 3. Hámán, Esth. 3. 8. A' Phariseusok, Mat. 9. 11. Mária, Num. 12. 2. Amaz emberek, 1 Sa. 10. 27. & 24. 10. Ad hozzá: vétkeznek azok-is kik telebaráttynak vetkeit (nem meg jobbitásra; hanem ragalmazásra valo; ándekbol) visgallyac. Luc. 6. 41. *Vid. fus. Wolleb suo loco.*

NB. A' ragalmazás penig akkor leszen. 1. Mikor valaki hazugságot hirdet felebaráttjáról. Exod. 23. 1.

2. Mikor

2. Mikor felebaráttyanac jól mondot; zavart, ro;ra n a' gya'rázza. Matt. 26 61. 3. Mikor felebaráttý rul igazat; jól ugyan; de annak kárára, mint Doeg, 1 Sam. 22. 9.

5. A' gonol;t mondoc, és szikoloc, mint a' *Sever*, 2 Sam. 16. *Acháb*, 1 Reg. 18 17. *A' Phariseusok*, Joh. 7. 49. *A' Sidok*, 8. 48. & 10. 20. *Goliáh*, 1 Sam. 17. 10.

6. Az itéletben hirtelenkedőc, mint: *Potiphár* Gen. 39. 19. *Asverus*, Est. 3. 11.

7. A' bal itéletűec és gonosul gyanakodoc mint: a' *Tanítványok* Joh. 9. 3. *Eli*. 1 Sam. 1. 13. *Eliab* 17. 28. *Berberusok* Acto. 28 4. A' Hannon és annak solgai 2 Sam. 10. 3.

8. A' frigy kötéseken tsalárdkodoc Jos. 9. 22. Ide tartoznac mind a' kilenczedic parancsolarban megtiltatott bűnőc *adde expli. Cat. & Amesii. Voll. Ursin. suis locis.*

NB. Vétkezie a' hamis tanu bizonylágot mondoc & rágalmazoc &c. 1. Isten ellen mert az ő parancsolattyat meg-rontya 2. Felebaráttya ellen mert azt bo'úsággal, gyalázattal &c. illeti 3. A' maga lelki ismérői ellen, mert azt meg-se'rti sebesíti.

IV. Jaj hát a' hazugoknac &c. Amp. ex Rat. V-Δ-ti.

V. *Hortatorius*. Intetel azért ezen vetkekne'c el ravoztatálára. Erre penig igen erős indító okoc; a' Tanúságnac okai.

Huc refer omnes Virtutes hic praeceptas v. q. C. 112. & Theol. praefat.

C O N C I O LXXX.

De Decimo praecepto, seu Contentatione.

Ex Quaestionibus Catecheticis 113. 114. 115.

T E X T U S. Exod. 20. 17.

E X O R D I U M.

A' Mint hogy az első parancsolat az első táblának, s intén úgy ez is a' második táblának mérték finora es régula-ja; Mert a' mint hogy az első parancsolat a' sivet igazgattya, a' többi pedig a' tselekedeteket-is, s intén úgy a' felső ött parancsolatoc a' tselekedeteket igazgattják a' tizedig pedig a' sivet--is.

Aliud EXORDIUM.

M Ieképpen a' második táblára tartozó ött parancsolatokban a' külső gonos tselekedeteket meg-tiltya: Igy ebben (a' gonos tselekedeteknek gyökerit es eredetit t. i.) a' belső gonos kívánfagokat es indulatokat (mellyec az embernek siveben vadnac, es annac belső rejtekiben lappanganac) kárhoztattya Es miképpen azon ött felső parancsolatokban a' külső tselekedetekkel valo Isteni tisteletet meg kívánnyá; Igy ebben a' belső indulatokkal valo Isteni tisteletet parancsollyá; Ugy mind az által: hogy a' mint hogy az ött felső parancsolatokban a' belső indulatokkal valo Isteni tisteletet-is be-rekesti (mivel az egész Decalogus in singulis præceptis mind belső s-mind külső engedelmeffiget kíván) ugy ebből a' tista siveből ki-sármázo Isteni tisteletet-is ki nem rekebri.

Partes. A' holot.

I. Vagyon tilalom.

II. Hagyomány.

Avagy:

I. A' Tagado parancsolat; mellyből erősitő parancsolat-is jó ki.

II. A' parancsolatnac, mind résenkint, s-mind summa szerint (*in fine*) valo magyarázattya.

E X E G E S I S.

I. Quæ. *Micsoda kívánságot tilalmaz?*

R. Nem a' természetet érint való kívánságot, mint az ételnek itálnac nyugodalomnac kívánsága, mert à Szentekben-is meg volt 1 Reg. 17. 10. 11. Matt. 12. 1. Gen. 27. 25. sőt még à Christusban-is Matt. 21. 18. Joh 4. 7. meg Adámban-is az efsígnben, meg volt à *naturalis appetentia* 2. Nem is à lelki jókra való kívánságot Gal. 5. 17. 1 Tim 3. 1. Hanem ama vétkes kívánságot melly az Isté törvényével ellenkezik Rom. 7. 7. Jac. 2. 14. 15. 9. 113.

II. *Hány részei avagy grádusai lehetnek à kívánságnak?*

R. 1. A' vétkes dolgoknak meg-gondolása. 2. Az abban való gyönyörűség. 3. Az élni abban való meg-edgyezése, midőn ezec igylévén, fel-teszi azt az ember szívében, hogy modgya adattatván à vétkes dologhoz melyet immár szívében *concupiuit* azt végben vigye 4. Az el-követés. 5. Abban à vétkes dologban való *perseverentia* es meg-maradás.

III. *Véteke ez mindenik?*

R. Az első *t. i.* à gonos;nac meg-gondolása, ha à gonos; kívánságnac taplojából származic, és ha à gonos;ra való vágyakodással egyben köttetec, vétece; de ha másunnt *vidni i.* à Sátantól származic, és te töled meg-edgyezéssel be-nem vétettetic; az nem te töled származot vétece; hané à Sátánnac nyila; A több grádusoc inkább vetkeslebbek.

IV. *Mit tilt meg, és mit kíván ez à parancsolat?*

R. *Quæst. Cat. 113.*

V. *Meg tarthattjuk e' ezt, es à töb parancsolatokat?*

R. *Q. Cat. 114. & Δ-Con. 3. & Δ-Con. 58.*

VI. *Ha meg nem tarthattjuk miért akarja tehát az Isten*
à Tör-

à Törvenyt olyan keményen hirdettetni?

R. Q. Cat. 115. & Con. 58.

DOCTRINA.

Valaki Istenessen à bünt el-akarja távoztatni, annak az embernek, valójában kel tufakodni; harcolni à gonosz kívánság és gonosz indulatok ellen, és azt el kel távoztatni Prov. 6. 25. Coll. 3. 5. I Pet. 2. 11.

RATIONES

I. Mert ha à gonosz kívánság által mind ez egész; világot meg-nyerhetnedis de ugyan csak mezitelen mennél ki a világbul Job. 1. 21. I Tim. 6. 7. és ha mind azokat à világi gyönyörűségeket (melyeket Salamon emleget Eccl. 2. 4. 5--11) be-nyelhetnid-is; de csak hijában valo v. 13. csak el-mulando I Cor. 7. 31. I Joh. 2. 17. Jac. 1. 9. 16.

II. Mert fő boldogság az embernek, a' maga forsával valo meg elégedés, a' nagyra valo vágyodást pedig leggyakrabban, ségyen vallás követi, mint: példac erre *Adám, Coró, Dathán, Adonia, Absolon*, mert mentől, magasslabrol esik le ez ember, annál inkább meg romol, és mentől magasslabbac a' fák, annál nagyobb sélvesjeket sévednek; Így az ember, &c.

III. Mert rettenetes telketetlen vetek a' gonosz; kívánság, ugy annyira, hogy ha annál nagyobb állapotban helyeztetteük-is az ember; mégis a' gonosz; kívánság többire indítja; és őstönözi az embert: mint példac erre: az elcset *Angyalok, Adám, Eva, ama nagy Sándor*, ki noha e' Világnac nagy res;et meg hodoltatta vala; mégis midőn egy Bölcs mondotta volna neki: Király mi ezen kívölis vagyön meg más Vilag, tehát ezen igen sira: hogy meg ezt sem vehette volna a' maga birodalma alá.

IV. Mert ez minden bűnöknek Anyja kut feje, és gyöke-

gyökere, valaki azért a bűnt el akarja távoztatni, csak ezt a minden bűnöknek s;ülő anyját, őldököllye meg, csak ezt a bűnnek kútfejet tölese bé, &c. tehát tisztán marad.

V. Mert a' gonos; kívánság hozza az embernek teжере az Istennek haragját, és rettenetes büntetését, Col. 3. 6. Ampl ex Prov. 6 25. 29.

VI. Mert s;örnyü vétkekben ejti az embert, mint az *Adamot*, Gen. 3. *Izraelt*, Num. 25. *Achant*, Jos. 7. *Davidot*, 2 Sam. 11. *Ammont*, 12. *Absolont*, 16. *Rubent*, Gen. 35. *Judát*, 38. *Achábot*, 1 Reg. 21. *Geházit*, 2. Reg. 5.

VII. Mert meg fojtya az Isten igejét, &c. Marc. 4. 19.

U s u s.

I. Informator. El;edben veheted ezekből; mely igen ves;edelmes vétkek legyen a' gonos; kívánság, Amp. ex Rat. 3. & 4. & 6. Docu. 2. Mely közönfeges legyen; úgy hogy senki, sőt meg az ujja sülettettek is, attul üressék nem lehetnek. Rom. 7.

II. Investigat. Visgáld-meg 1. ha ma vadnake illyene? recense ex usu redar. 2. S;álly magadban, magadban tapasztals (tapasztals-is penig) támadgy rea &c.

III. Refut. Meg-czafollja a' Pelagianusokat és a' Jesuitákat, kic az ujja sülettettekben a' gonos; kívánságot tagadgyac tulajdokeppé nevezendő vétkeknek leni Contra Rom. 7. 7. 2 Kic t. i. A' Papistac, ezt a' Parancsolatot két felé vágják, és ebből két parancsolatot tiszt;nek.

IV. Redarg. 1. Vétkezne a' kic akar. micsoda rendbeli vétkeknek el követisire vagyodo kívánságoknak, b;ivekben heit adnac, es azt a' töredelmes poenitentiánac metző kesível b;ivekből nē vagdallyac, azt nem őldöklik, az ellen

az ellen nem is tufakodnac, hanem mint a lágy puha pâr-
nâc, azoknac engednec, sôt a' tesinec gonos fugallatinac.
ez vilâg bizelkedesinec &c. sivekben ugyan kaput nyit-
nac, mely a' s. Leleknecc lako háza volna.

2. Kic à magoc forrával meg nem elegendvén, más em-
ber tisz;tit vad s;is;ác, tellyeb fellyeb asitnac, mint ha è vilâ-
gon allando boldogságot nyerhetnénecc.

3. Kic ez tíz edic parancsolatban elöl s;ámlált dolgo-
kat, ugy mint: felebaráttynac házas tárját, solgájat s;ol-
gáloját, vagy kívánnyc avagy tôle el s;ollyac avagy el-i-
degenitic: Ide valoc:kik felebaráttynac marhájat, jó s;á-
gát, házát, és egyéb öröksigit s;omjuhozzá, avagy irigy-
lic, mint az Achab à Nabót s;öleit. Ide tartoznac mind à
10. dic parancsolatban meg tiltatott v. tkec *vide explic.*
Vol. L. 2. C. 14. Vétkeznec azoc 1. Isten ellen
2. Felebaráttyc (kiktül el-kívánnyc) ellen. 3. Ma-
goc ellen &c.

V. Territor. Jajazoknac, *recense ex textu* 1. Mert az
Isten baragja s;ál fejekre Rat. 5 Δ 11. 2. Mert s;órnyü ve-
tekben ejtik magokat. Rat. 6-*Docum.*

VI. Hortator. Holott erted hog' ennyi ellensig ellen-
kel teneked tufakodni, es hog' ez a' gonos; kívánlag li-
g'en minden bünnecc Annya, gyökere kut-feje, hog' jó-
vendôben ne uralkodhasséc te rajtad nofa most mind-
gyárt öld-meg à bünnecc Annyát, és vágd ki a' bünnecc
gyôkerit s;ivedbül. Indicsanac erre à felsô okoc.

2. Intetel a' gonos; kívánfagnac gradicsainac el-távoz-
tatására *recense ex quæst. sup. 2.*

3. Minden (az 10 parancsolatban) parancsoltatott je-
s;âgos tselekedeteknec el-kôvetésire *vid explic. Cat. 6.*
Volleb. L. 2. C. 14. NB. *De quæstione Cat. 114.*
115. *Vid. Con. 58.*

C O N C I O LXXXI.

De precatione seu Oratione in genere,
Ex Quæstionibus Catecheticis 116. 117. 118.

T E X T U S, I. Thels. 5. 17.

E X O R D I U M.

T Isti a' keresztýén embernek a' könyöröges, Pelda *Abraham*, Gen. 18. 27.-32. *Az Abraham szolgálja*, 24. 22. *Jacob*, 32. 14. *Moses*, Exod 8. 12. & 32. 32. *Ilyes*, 1 Reg. 17. 20. & 18. 36. & 19. 4. *Eliseus*, 2 Reg. 4. 33. *Ezechiás*, 19. 15. *Asa*, 2 Chron. 14. 11. *Josaphát*, 20. 6. Erre int in textu.

Partes:

A' Holot vagyon.

I. A' könyörögsre és az imádkozásra indito parancsolatt.

II. Idejet jelenti meg a' könyörögésnek, ebben az szikkelyben: *szüntelen*.

E X E G E S I S.

I. *Quæ. Mikeppen kell érteni ezt a' szikkelyt: szüntelen?*

R. Nem úgy mint ha minden orában, semporantásban kellene könyörögni, mert így a' munkára és nyugalomra nem volna ideje az embernek: hanem ezzel azt akarja tanítani az Apostol, hogy a' keresztýén ember gyakorta könyörögiön Istennek, és az imádságnak sokot oráit el ne mulassa: mint *Daniel* minden nap Jerusálem fele fordulván, háromszor könyörög vala. Dan. 6. 10. Így a' *Dávid* napjában háromszor könyörög vala. Psal. 35. 18. Ilyen állásnac formájával szól a' *Propheta*. 2. Sam. 9. ulti *A' Mephiboset*, mindenkor a' Király asztalánál eszik vala. *Az Evang. Luc. 2. 37. Az Anna* kelöl azt

a tmondá: *nem távozik vala el a' Templentül &c. v.*
Ames de Cat. Conf. L. 4. C. 14. 4. 5.

II. Micsoda a' könyörgés?

R. Az elveendő lelki és testi jóknac igaz hitből való kirije Istentől a' Christus nevében, és az elvet jókért való halá-adás Avagy ami akaratumknac Isten előtt való megjelétése. Inné vagyó: hogy a' könyörgés módatic 1. Isténel való beszélgetilnec, 2. A' síveknek avagy léleknek Istenhez való fel emelésinac, 3. Az elminec Istenhez való felmenetelnec. 4. Istenhez való könyörgésnek. 5. Aldozatnak, Heb. 13. 15: Hof. 14. 3. mert miképpen az O Testamentombeli áldozatban a' jó illatu füst az ég-fele felmegyen vala Psal. 141. 2. Így az igaz könyörgés Isten eleiben megyen, Psal. 88. 3. az az: Istennek szentléges lakozó helyében fel-hatt. 2. Chron. 30. 27.

III. Hány fele a' könyörgis?

R. Két fele 1. Avagy *magános* Dan. 6. 10. Matt. 14. 23. & 26. 39. Acto. 10. 9. Avagy *közönfises* 1 Reg. 8. 23. 2. Avagy *belső* 1 Sam. 1. 12. Exod. 14. 15. Avagy *külső* Pl. 66. 17, Neh. 9. 4. & seqq. Noha a' könyörgésnec állattýára a' *belső* könyörgis elég volna; mindazonáltal, a' *külső*t is meg-kivannya Isten 1 Cor. 6. 20. ki az embernek nem csak bívít; hanem *külső* tagait is a' maga dicfíretire teremtette.

IV. Hány dolog kívántatik-meg az igaz könyörgésben?
9. Cat. 117.

R. Hat dolgot 1. Hogy az igaz Istentől kirije a' kireft az ember, és annac könyörögjön: mint a' régi Ben-tec. Ne esedezzec az idegé Isteneknec, kiknél nincsen te-mi segicsig Jerem. 2. 12. (v. Con. 65. Δ. 3) és hogy a' könyörgés legyen a' közben jaro Christus neviben (avagy a' Fia)

a' Fiu által az Atyához) Joh. 16. Colof. 3. 17.

2. Hogy igaz hitből származzék a' könyörgés, úgy hogy Istennek meg másolhatatlan igiretin fundálván az ember, el-hidgye azt kétség nélkül hogy az Isten a' kitétte az igiretet, meg-is adgya azt a' mit ő kér Istentől a' Christus kedvéért. Mar. 11. 24. Jac. 1.6. Amp. ex Rom. 10. 14. Heb. 11. 6.

3. Hogy tiszta szívből származzék az az: igaz meg tért és pœnitentia tartó lelekből, mert a' bűn mint egy felyhő, mi közöttünk és Isten között közben vetít tsinalván, valameddeg az ember a' bünt el nem hadgya, mind addégis, nem közelgethet Istenhez, v. Esa. 59. 2. Mert az Isten tiszta sziveket és kezeket keret. Psal. 51. 19. & 34. 19. 1. Tim. 2. 8. Jac. 4. 8. De a' tisztátalan szívű és fertelmes életű pœnitentia tartatlanokat gyűlöli, és azoknac könyörgeleket meg nem halgattya, Esa. 1. 15. & 59. 2. 3. Joh. 9. 31. Prov. 28 9.

4. Hogy a' könyörgés legyen, nagy alázatossággal, mint a' könyörgő Abraham példája mutattya, ki a' földnek poráig aláza meg magát Isten elöt, Gen. 18. 27. Így könyörge a' Jacob, 32. 10. Manasse, 2 Chro. 33. 12. A' Tekozlo fiu, Luc. 15. 19. A' Publicanus, 18. 13. Efdrás, 9. 6.

5. Hogy az Isten törvényivel, avagy az ember idvességével, ne ellenkezzék; mint a' Zebedæus Feleségének könyörgése, ki így könyörög vala Urunknac: *Paraszollyad úgy mond hogy az én két fraim álltyenek a' te Országodban egygyik job kezéd felöl, a' másik bal kezéd felöl.* Matt. 29. 21. Ampl. ex Jac. 4. 3. & 1 Joh. 5. 14.

6. Hogy az Istennek határt, modot, és rendet ne szabjunc: Judit. 8. 15. hanem csak az Ő akarattýára, hadgyuc melyre

melyre Urunc maga adot példát, Marc. 14. 36. Midőn azt mondá; *Atyám nem az én akaratom, hanem a' te akaratod legyen.* Vegezetre Ide járul a' könyörgésben való alhatatóság Eph. 6. 18. Ugy hogy ha mindgyárt meg né halgattatunk-is mind az által a' könyörgéstől meg ne tün nyűnc mert nem kesie az Ur, Hab. 2. 3. Követnikel ebben a' Dávidot ki melly nagy buzgosággal continualta könyörgeset, lafd. Pŕal. 22. 3. & 69. 4. Követni kel ama baráttyát forgalmaztato embernek, és ama hamis birora járo Athonynac példáját, Luc. 11. 5. 8. & 18. 3. 5.

V. *Mit kel kerni a' könyörgésben?*

R. Q. Catt. 118.

DOCTRINA.

Az keresztjén embernek, minden napon, és gyakran kérik seges keppen könyörögni.

RATIONES

I. Mert az ő Törvénybéli, reggeli estvéli, &c. s' minden napi áldozatoc erre intenek; ha az ő Test. hivek, azt tselekedték. vid. Efd. 3. 3. Mennyivel inkább mi nekünk Uj Testamentombeli hiveknek, azt kel tselekednűnc; annyival inkább, hogy a' könyörgés áldozatnac mondatik. Heb. 13. 15.

II. Mert mind a' ſent Irásbéli példák. Pŕal. 55. 17. (Vide exempla in exordio allata & Luc. 2. 37. & Acto. 1. 14. & 7. 60. & 9. 12. & 10. 3.) s' mind a' kívül való Poganyoc és Eretnekek példái erre mutatnac: nézd meg melly ſorgalmatossoc a' Pogányoc és eretnekek, az ő modgyoc ſerint a' könyörgésben ſégycen volna hát ez teneked, &c.

III. Mert minden nap ſaporittyuc a' bünt.

IV. Mert mindennap vesűc az Istenec sok rend-

beli áldásit, mellyekért halakat adnunc kel, és ellenben minden nap borongattatunc a' लोक sügségtül, a' mellyekért kel könyörögnünc.

V. Mert mindennap harczol velünc a' mi ellenséggünc az Ördög, a' Tett, e' Világ, a' mellyek ellen ujjab ujjab segicseget kel kernünc Istentül, onnan fellyül az egbül, a' könyörges által: mellyet mint egy követet, bocsátunc fel Istenhez a' segicsegert.

Amplifi. rationes Docum. ex q. Cat. 116.

U s u s.

I. Informatorius Ne csudald tehát; hogy nemellyeket Isten meg nem halgat; mert nem a' fellyül meg-irt modoc szerint könyörögne v. *sup q. IV, exeg.* 2. Ved esedben melly háladatlanoc legyenec a' kic nem könyörögne

II. Investigator. Visgáld meg ha láttze könyörgő buzgo Moseleket, Samueleket, Danieleket, *Amplifica. ex Rat. 2. Do-ti 2.* Ha te olyan vagyec.

III. Refutator. Vétkeztenec ez ellen regen az *Adamiák*, kik rosszul értven amaz igeket: *Esa. 65. 24. Matt. 6. 8.* tagattac az Istennek segitsigül valo hívását. *Vid. fus Wend L. 2. C. 5. Th. 4. n. 4.*

IV. Redargutor. De oh boldog Isten, mely sokan vadnac, kik nem hogy minden nap a' लोकot orakor könyörögnének de harmad napig; egy hétig: s' továbbis né könyörögnek; és a' midön könyörögnek-is az Isten házban, avagy másut, de csak immel ámmal, &c. könyörögne.

2. Azok vétkeznek e' tudomány ellen, a' kik a' negyedic kérdésben meg mondot 6. punctumokat, meg nem tartyác, nem azoc szerint könyörögnek, hanem azokban meg fogyatkoznac. recense.

V. Ter.

V. *Territor.* Jaj azoknac a' kik nem könyörögnek, mert erőt veszen rajtoc az ellenleg, Amp. ex Rat. 5. Docu. A' Josue addég vet erőt az Amaleken mig Móses könyöröghetet. Exod. 17. 11. 12. Igy te a' lelki Amaleken. &c. *Applica.*

VI. *Hortat.* Intetel a' gyakorta valo buzgo könyörgésre, mellyre inditsanac a' felső okoc. E' mellet inditsanac. 1. Az igeretek, Mat. 7. 7. Rom. 10. 13. Pfal. 34. 6. 18. & 50. 15. Joh. 16. 23. 2. A' teremtet állatoc példája. Pfal. 19. 2. végy példát a' Philemileről, és ama kis Patsirta madaratskárol, kiről azt irjác: hogy minden nap háromszor. t. i. reggel, delben, este enekel. Igy te is &c. 3. A' könyörgésnek hathatosága, Mert az az egeket megnyittyta. 1. Reg. 18. 42. Coll. cum. 45. A' holtakat fel támaszta, 2. Reg. 4. 33. Coll. cum. v. 35. életét embernek meg hofszabittyta. 2. Reg. 20. 5. 6. A' Tengert ketté választa. Exod. 14. 15. Coll. cum. v. 21. A' bé zároltatot meheket megnyittyta. Luc. 1. 13. 1. Sáb. 1. Egből tűzet hoz. 2. Reg. 1. 10. Tengerből ki hoz. Jon. 2. Tömlöczből ki ment. 2. Chron. 33. 12. 13. ellenfeget embernek meg győzi, 2. Chron. 20. Exod. 17. Esa. 37. sőt meg az ördögötis meg győzi. Marc. 9. 29. Angyali követet hoz Dan. 9. 21. Acto. 10. 3. Az Istennek rettenetes fel lobbant haragját meg enyhiti, engel; teli, sőt (ami leg nagyob) az Istent meg győzi, (ama vers s; erent *invictum vincunt vota precesque Deum*) mint pelda erre Moses ki az ő könyörgésével az Istent úgy meg fogta vala: hogy az Isten im ezekre a' s;okra fokada ki; *hagy beket ne em, &c.* Exod. 32. 10. & seqq. Igy a' Jacob is tusakodván Istennel, úgy meg győze Istent, hogy az Isten im ezekre a' s;okra fokada ki: bocsás el engemet, &c. 9.

en. 32. 26. & seqq. Igy a' Chananea-is könyörgésevel meggyőzé a' Christust. Matt. 15.

2. Arre intetel hogy az elvet jökért Istennek hálákat adgy (mint Dávid, Pfal. 30. 2. & seqq. & 116. 13.) az elve-jendőkért pedig könyöröggy.

3. Hogy meg ne fűnnyel, végy példát végy példát à Dávidrol, amaz özvegy Afonyrol, &c. vid. sup. q. IV. n. 6.

VII. Consolator. Oh melly boldogoc hát, a' kik könyörögnek, és abban álhatatosac. *Amplifica Consol. ex quas. III. Superiori, & ex Motiv. 3. sup.*

O R A T I O D O M I N I C A

C O N C I O LXXXII.

De prima petitione Orationis Dominicae

Ex Quaestionibus Catecheticis 119. 120. 121. 122.

T E X T U S Mat. 6. 9.

E X O R D I U M. ex Antecedentibus

H Arom kivaltkeppen valo resei vadnac a' mindennapi könyörgésnac, **AZ** 1. be-foglallya magában az imadságnac kezdetit. Az 2. be-foglallya azokat a' 6. kivanságokat mellyeket kerünc a' **Mi Atyánkban** vid. q. Cat. 119. **AZ** 3. be-foglallya a' meg-erősítést és be-rekést; mellyel be-rekéstyűc a' mindennapi könyörgést. **A'** mi leczkenc tartozic az első rebre.

Partes.

A' holot vagyon:

I. **A'** **Mi-Atyánk**nac kezdeti: ezekben az igeekben: **Mi-Atyánk** ki a' mennyegben vagy;

II. **Vayon** az első keres, a' mely ez: **Szenteltessęc** meg a' te neved.

E X E-

E X E G E S I S.

I. *Qua.* Mit kel erteni az Atyanak neven?

R. Nemellyec itt ez Atyanac nevezetin ertik az egesz β . Háromságot vid. rat. 5. Urs. p. 7. 38. Nemellyec penig ezt ertik az Atyanac semelyerül Ezert I. Mert a könyörgesben az Atyat meg-sollittyuc az δ Fia által Joh. 16. 23. A' β . Lelec inditalabul Rom. 8. 15. ki a' mi könyörgesünket igazgattya az Atyához a' β . Háromságnac kutfeéjhez. II. Mert az Istent vakmerőkeppen nem mondhattjuk Atyanac; hanem az δ Fiában a' Christusba kinec testében mi is hit által be-oltatván: Atyanknac módhattjuk az Istent kinec a' mi fejűnc a' Christus természet serint valo Fia, és kinec miis a' Christusban fogadot fiaivagyunc Melyre nevé immár a' Christus, helyesebben mondattathatik minekűnk Atyankfiának hog' sem Atyanknac mert eg' a' Mi Atyank Joh. 20. 17. erre kel tehat néznűnc a' könyörgélnec rendiben: vide ad hæc fusiús Speculum Myst. Sect. 4. p. 7.

Ez ertelem erősfittetic a' Loculoc egyben vetesibül: Mert az Isten ki itt (Matt. 6. 14) mi Atyanknac nevezetic, aláb (Matt. 18. 35.) a' mi fejűnk nec a' Christusnac-is Atyának nevezetic, vide Rat. 5. Sententia post ibid Sectio 4.

Alij in loco prefato vocem Patris (per appropriationẽ quendam singularem) accipiunt pro prima S. S. Trinitatus persona non tamen exclusive ad personas alias.

II. Hát itt az Atyának nevezeti az sz: háromságnak első személyisül ertetik, tehat így a' Finés sz. Lélek az Isteni imadásbul ki rekesztetik?

R. Nem 1. Mert a' Fiu és β . Lélek ez Atyával egyallatu Isten 2. Mert az imádcságnac czellya egyenlő-

keppen az egész b. háromlag; de úgy hogy: néha egy semmelly vagyon nevezetben, avagy egy semmelly hivattatik segicsigül (*Heb. 1. 6. 1. Tim. 1. 12. Act. 7. 59*) de azzal a' több Isteni semelyek az Isteni imadásból ki nem rekeztethetnek (*Ratio, quia nulla in Deo divisio dari potest*) Néha két semelyek (*Joh. 14. 13. Gal. 1. 3. Eph. 1. 2.*) De azzal a' harmadic semely az Isteni imadásból ki nem rekeztethetic. Néha mind a' három semelyek, *Esa. 6. 3. Apoc. 1. 4. 5. 2 Cor. 13. 13.* De erről-is bőven irtam a' *Specul. Misticuban Sect. 4.*

III. Miért nem szól így: En Atyám? honem azt mondgya: Mi Atyánk?

R. Ezzel. 1. Azt akarja meg mutatni: hogy ezt az áldot könyörgéft, nem tsak edgy embernek: hanem az egész Anyaszentegyháznak szerzette Urunc ó felsege. 2. Hogy meg mutassa, hogy ebben a' könyörgésben, nem tsak magunkért kel könyörögni; hanem a' mi felebarátinkert-is,

IV. Holot Isten mindenüt jelen vagyon, miért mondgya tehát ezt: ki vagy a' Mennyegeben?

R. 1. Mert noha Isten mindenüt jelen vagyon. *Pfal. 139. 8.* De mivel ó felsegenek kívülkeppen való lako helye, és királyi széki a' Mennyegeben vagyon, *1 Reg. 8. 30. Esa. 66. 1.* és mivel az ötsuda dolgait-is onnan mutatogattya ó felsege, Ezert mondgya ezt in textu. O Törvényben noha tsak *symbolicè* lakozot az Urnac dicsősége, a' Jerusálembeli templomban, még-is az Sidóc a' fogságban Jerusálem felé fordultac arczal, és úgy imádkoztac. *Dan. 6. 10.* Azért immár minékünk, nem Jerusálem felé hanem az égre kel semminket vetnünc. *Col. 3. 3. Marc. 7. 34.* mert mindenek onnan felyül a' világságnac

ságnac Attyatol barmaznac. Jac. 1. 17. 2. Ezert mód-
gya Istent az mennvegben lenni, hogy az Ő mennyei fel-
legeről ne gondolkodgyunc ugy mint valami alá valo és
ez földi dolog felől, Q. Catt. 121. 3. Hogy ezzel a' mi
elmeinkis ez földiekről a' mennyecikre fel emelteszenek.
4. Hogy ezzel az Isten meg külömböztessek a' mi földi
Atyáinktól, és hogy ő rolla ne gondolkodgyunc ugy mint
földi Atyáról; hanem ugy mint mennyei Atyáról.

V. Az Isten ki természetiben sent miképpen és mikor
senteltetik mi tollünk meg?

R. 1. Mikor Őtet igazán meg ismérjüc, az Theologi-
ánac első rebe serent. 2. Mikor Őtet igazán tisztellyüc,
a' Theológiánac 2-dik rebe serint. *Ampl. ex Q. C. 122.*

VI. Mit kérünk az igékben: meg senteltessék a' te ne-
ved?

R. Azt kerjüc. 1. Ezzel az igével: hogy az Úr nyissa
meg, világosítsa meg a' mi semeinket, hogy ő felseget a'
maga természetiben sentnek, mindenhatonac, böltsnek,
jonac, igaznac, irgálmásnac &c. lenni meg ismérhessüc,
(meg ismervén) tisztelhessüc, hirdethessüc, magastal-
hassüc. v. q Cat. 122. (2) Azt kerjüc: hogy Ő felsege
adgyon minékünc hitet és olly pœnitentia tarto lelket hog
mi a' sentleget követhessüc ő felseget, és hogy a' mi tel-
le s eletünket gondolatinkat, beszédinket, és tselekedes-
töket, mindenkoron arra igazgathassuk hogy az ő sent-
teseges neve mi miattunc gyalázattal ne illettesek, ne ká-
romoltassék, de sőt inkább tisztelettel és ditsirettel magaz-
taltassék. Pfal. 71. 8. & 115. 1. v. Cat. 122. Rövid szó-
val, meg senteltetic az Istennek neve: 1. Az Isteni isme-
rettel, 2. Az igaz Religionac s' vallásnac meg tartásával,
de A' sent elettel és az Isten nevinek gyalazattal tartozo
dol-

dolgoknac el távoztatásával. v. fus: urfin: suo loco. q. 2.

VII. Mit kel erteni az Istennek neven?

R 1. Eönnön magát az Istent, 2. Az ö tulajdonságit *t. i.* az ö minden hatóságát, bölcseséget, jo voltat, igazságát, irgalmaságát, &c. q. Cat. 122.

D O C T R I N A. I.

Köteles a' keresztyén ember az Isten nevének magasztalására.

II.

Az igaz válastot híveknek, keresztyéneknek, édes Atyok a' minden ható Isten. Rom. 8. 15. Joh. 1. 12.

R A T I O N E S.

Oka pedig ez: mert az Atyának minden tulajdonságai fel talaltatnac az Atya Istenben.

Lasluc azért rendel,

I. Az Atyának tulajdonsága az: hogy az ö fiát szeretigen; de az Atyai szeretet mellett, keményen meg-is sujtollya az ö fiát: Igy az Atya Isten jollehet szeret minket, Joh. 3. 16. Ef. 43. 4. De a' szeretet mellet dorgál, &c. Prov. 3. 12. és mint édes Atya, látván a' mi bűneinket. 1. Atyai képpen int. 2. Ostorral fenyeget. 3. Ha néterünc, keményen megis vér, dorgál, Pál. 118. 18. Heb. 12. 6. 8.

II. Az Atya igen meg kívánnya az ö fiától, a' bôcsületet, az engedelmesseget: Igy az Isten. Mal 1. 6. Heb. 12. 9.

III. Az Atya igen meg szokta halgatni az ö fiát, mit kérjen ö tôle, noha azt-is meg-cselekesji az Atya; hogy az ö fia annál inkább esedezzec ö rajta, kevés ideig el-rejti magát az ö fiától, el-bujic elöle sôt ugyan az ö Atyai szeretelmét szívében el-titkollya, mint ha nem szeretné, és meghalga-

halgatni, nem akarná; de ílmét meg halgattya, meg bán-
nya az Ő fiát, mert nagy az A tyai indulat, és könyörüle-
tesleg: Igy az Isten meg halgat. Ioh. 16. 23. de könyör-
rül Pfal. 103. 13.

IV. Az Atya felette igen nagy gondot sokot viselni
az ő fiára; és annac búklegere: ugy annyira; hogy nagyob
gondgya vagyon az Atyának az ő fiára: hogy nem a' fiu-
nac önnön magára, Igy az Isten olly nagy gondot visel a'
hivekre hogy a' jognac hajok fála-is nem ves el. Luc. 21.
18. Coll. cum. c. 12. 7. Matt. 10. 30.

V. Az Atya minden javait az ő fiának adgya, és az Ő
öröklégeben nem idegent, hanem az ő fiát helyhezteti,
Amp. ex Gen. 25. 6. Igy az Isten ez világ fiainac, tsak
külső jokat ad de az ő fiát a' hivatást állattya be amaz Ő-
röklégeben. Rom. 8. 17.

U s u s.

I. *Informator.* Itt ved ebedben; mely nagy méltóság
lilyen valakinek Isten fiává lenni.

II. *Investigator.* Vilgáld meg ha te Isten fia vagy e. *vide
de signa infr. in Cateno Salut, Idea. 3.*

III. *Redargutor.* 1. Feddi ez a' Tudomány az enge-
detlen fiakat, a' kik nem becsüllic az ő edes Attyo at az
Istent; hanem port rugnac az ő kemé köziben ez ilyenec
ellen panafolkodic Efa. 1. 2. Mal. 1. 6.

2. A' kic mod nélkül forgalmatoskodnac mint ha az
ő Mennyei Attyoknac nem volna gondgya ő reájoc, mit
Borgalmatoskodol? tekints meg az el-hagyot hollo fia-
kat Pf. 147. az egi madarakat Mat. 6. azokra gondgya
vagyon az te B. Atyának: hát mennyivel inkább te reád.

3. A' kik a' kemény Probákban, nyavalyákban &c.
zugolodnac; ezt mondván: az Isten-is el-hagyot, meg-u-

tált immár engem. De tud meg, hogy az Atyának avagy Anyának, végképpen lehetetlen meg utálni, avagy el-letlen; az Ő fiát Efa. 49. 15. de ha azok el-felekezniac is de az Ur né felekezik-el, ha azok el-hadnanak-is de az Ur hozzé véssen. Pl 27. 10. Oh nagy viyaftalás!

IV. *Territor.* Jaj aoknac kiknac rébec nincsen a' fogadot fiafagban; mert nics azoknac idveffigek.

V. *Hortator.* Tudvan azt hogy az Isten tenéked Atyád: arra intetel 1. Hogy ne forgalinttoskodgvál mod nélkül; hanem minden terhedet és gondodat vesled erre a te jo Atyádra Pl. 55. 23. 1 Pet. 5. 7. Amp. ex Rat. 4. Δ-ti 2. Hogy Ő neki legy engedelmes fia, becsüld meg őtet és keresled mindenben kedvit mint az Ő Attyának mindenben kedveskedő fia.

M O T I V O T A V I A I I

1. Erre indicson az Ő Szerelme és Atyai jo-tereminye Joh. 3. 16 Rō 5. 8. 2. Az Ő ellene vétkező fiaknak meg ostoroztatása Pl. 118. 18. Coll. cum Mich. 7. 9 Δ 3. Az Ő kedveberint cselekedő fiaknak meg áldattatása Efa. 1. 19. Deut. 28. 1. & seqq.

VI. *Consolator.* 1. Nagy lelki vigáftalásodra vagy on ez a' lelki méitofág: hogy te Istennek fiának mondatol 2. Ez: hogy ha finten halogattya-is, a' te nyomorúságidban az ő kegyelmit, da ugyan valaha meg-halगत. 3. Hogy minden fűkfigedre gondot visel, oltalmaz minden gondóftal. 4. Hogy jöveneóban be-állat amaz Ő Ők boldogságban.

Ez a' vigáftalás fundáltatik 1. Az Istennek Szerelmén 2. Az Ő hatalmán, azért meg-halगत Isten 1. Mert kegyelmes Atyád (Ampl. ex q. Cat. 120) 2. Meg-is adhattya a' mit kérő, mert az égben vagy on; melly

melly ige az Istennek mindeneken valo birodalmat tejezi
ki.

C O N C I O. LXXXIII.

De Secunda petitione

Ex Quæstione Cathetica 123.

T E X T U S. Matt. 6. 10.

E X O R D I U M.

K Ettôt kel nekünc keresnünce 1. Az Isten dicsősí-
figet. 2. Az Anyaszentegyház Idveffiget Az elsôt
az első kérdésben, A' másodikat a' 2-dikkérésben kíván-
nyuk kiválkeppen.

Partes:

A' Holot vagyon.

I. A' kerisnec czikkelye: [Jöjjön-el

II. A' kívánt dolog- [A' te Országod.

Avagy így

I. A' Jonac meg-nyerfiert,

II. A' gonosnac el-távoztatásáért valo könyörgés.

E X E G E S I S.

I. Qua. Hány fele az Istennek Orsága?

R. Két fele. 1. Közönséges, mely mindenekre tze-
loz. Pfal. 103. 19. Ezt hijác némellyek hatalomnac or-
szágánac.

2. Kiválkeppen valo melly a' hivekre tzelez, melly jol-
lehet valósággal egy s' mind azáltal az igazgatásnac mod-
gyára nézve mondatic. 1. Kegyelemnek Országánac.
Luc. 17. 21. Matt. 12. 28. Rom. 14. 17. Joh. 3. 5. Ez
utolso helyet, jollelet némellyec az dicsőségnak Or-
szágul értic, mely első tekintettel a' Contextushozis illé-
tőnek láttic; mindazonáltal Calvinus és többek, a' ke-
gyelemnek Országul, és az Ecclesiában valo bejovetel-

rôl magyarázzák, edgyic sem idegen tudomány mi töl-
 lunc. A' mi pedig a' tellyeb meg emlitet helynek *1. i.*
 Rom. 14. 17. Valóságos magyarázattyat illeti arról is
 lásd Calvinust ezen helyre egyben vetven azt töb Inter-
 præsekkel. 2. Mondatic dicsőségnek Országának. Matt.
 25. 34. 1 Cor. 6. 9. & 15. 50. Acto. 14. 22. Amaz ez
 illetben. Ez a' más illetben tetben. Ennek a' kegyelemnek
 Országának, és dicsőségnek Országának eljövetelet kér-
 júc it (ki vállképpen) Hogy pedig nimeltyek, az Isten-
 nek mindeneken valo közönséges Országását is (nem-
 nemü keppen) it erteni akarjác, arrul. lásd Ravan part.
 3. p. 448.

II. Mitsodás az Istennek Országá?

R. Nem testi és világi; hanem lelki és mennyei. Joh.
 18. 36.

III. Micsoda dolgokat kérünk a' második kérdésben?

R. 1. Hogy az Isten birjon és igazgasson bennünket
 Szent igejevel és Sz. Lelkével. 2. Hogy az Anyasent-
 egyházat meg tartsa, és az Evangeliom által örögbitse.
 3. Hogy a' Sátánnak Országát, és annak álnoc munkait el
 rontsa. 4. Hogy minden hatalmafságot, mely Isten el-
 len törökedic meg rontson. 5. Hogy az Isten igeje el-
 len valo gonof tanácsokat hijában valokká tégyen. Pfl.
 83. 4. & seqq. Hogy vegre az Anyasentegyházat meg
 dicsőittse Rom. 8. 23. vide fus. Q. Cat. 123.

*IV. Miért mondatik Országának, az Istennek Anya-
 sentegyháza?*

R. Mert ama requisitumoc mellyek az Országhoz
 tartoznac, ebben fel találatnac. 1. Mert ebben a' Ki-
 rály a' Christus. 2. A' Polgároc a' dicsőségnek Orzá-
 gában az Angyaloc, a' boldog lelkek; Itt pedig a' hivek,
 kik

kik igazán meg tértek, és külső binnel, a' Hypocritac, de ezek tsak a' látható Anyaszentegyház polgari 3. Az igazgatóc, a' Tanítóc, 4. A' Törvény az Isten Törvénye és az Evangelium. 5. A' Privilegiomoc, az Christus jó titeményi, az el választás, el hivattatás, meg igazulás, ujja ítéletés, meg benteles. &c. 6. Ennek ellenfelegi az ördög, az Anti Christus, e' Világ fiai, és a' Hypocritac. 7. Ennek határa az egész világ; mert ez nem fottitatot tsak egy nemzetseghez (mint az ő Törvényben) nem egy Országhoz; hanem foc Országokra ki terjed, Mat. 24. 14 & 28. 19. 8. Ennek *duratioja* állandósága örök ke való, mert el vigezven a' Király Christus e' földön való Országát, 1 Cor. 15. 24. Felvévén magával az égben, az ő Anyaszentegyházát. Joh. 12. 26 & 14. 3 & 17. 24. Es akkor ostan, az Evangelium predik allásának is e' földön vige szakad.

V. Miért mondatik Isten Országának?

R. Hogy meg különböztessek az ördögnek és a' letetsegnek országátul. Col. 1. 13. 2. Cor. 4. 4.

VI. Mivel eheti Isten az ő Országát?

R. 1. Az ő Sz. igejevel. 2. Az ő Sz. Lelkivel, kinek titkos erejevel az iget a' hivek ben meg eleveniti, mert az ige az Isten lelke nélkül holt betű.

DOCTRINA.

Ki beszélhetetlen nagy kívánsággal kel kívánni az Istennek Országát. t. i. mind a' kegyelemnek s' mind a' dicsősösignek Országát.

RATIONES.

De miért?

I. Az ő gyönyörűseges és kegyelmes Királysáért: a' Christulért.

II. Az Ő erősségiért, Matt. 16. 18.

III. Az Ő lakolért kiknek társaságoc gyönyörűsége.

IV. A' Privilegiomokert. Sup. q. 3. Es mind a' kegyelemnek, s' mind a' dicsőségnek Országában valo drága lelki jokert. recente.

V. A' bekelességiért melly mind itt a' kegyelemnek országában. Rom. 5. 1. s' mind a' dicsőségnek Országában. Apoc. 21. 25.

VI. A' dicsőségnek Országának és ama mennyei Jerusalemnak bépségiért, gyönyörűségiért, és boldogságáért, (vid. Apoc. 21. & 22.) mellyet sem nem látot ful nem hallot &c. 1 Cor. 2. 9.

VII. Az Ő állandóságáért, mert nem lehen viége. Luc. 1. 33.

U s u s.

I. Informator. Oktattatunk it arra hogy ha látunc, nemelyleket az Ecclesiából ki menni és a' hittől, elszakadni, abban meg ne űtközzunc; mert a' Sz. János idejben is voltak illyenek. 1 Joh. 2. 19. Mert ugyanis mi kárt vall a' bűlő töke, avagy a' bűlő s Gazda benne, ha ama terméketlen fattyú vesszőc, Ő rolla le metzetnek, és ki vaggartatnac, és az Olaj fa, s' akar mely elő fais, ha Ő rolla a' terméketlen a' fű ágak le tördeltetnek: Igy itt & applica.

II. Investi. Visgáld meg ha te a' kegyelemnek Országában vagy. vid. signa Con. 1. in Ufu. Incessi. Coll. cum signu. Con c. 35. in u. Cu. Invest. allatis.

III. Redarg. Oh mely igen vitkeznek tehát, a' kik az Istennek Országába; a' láthato Anyaszentegyházbul, ki Szakastyác magokat, és a' Sátánnac Országára vagyakoznac mint Himeneus, 2 Tim. 2. 17. 18. vagy a' Bálti területire állanac, mint Joroboam. 1 Reg. 12. 28. 2. Kik lem

Tema a' Christus Országában; sem az ördög, és az Anti
Christus Országában nem állandoc, hanem a' kettő kö-
zöt tibolyognac, mint a' Laodiceabeli Angyal, Apoc. 3.
15. 16. Az Izrael nepe. 1 Reg. 18. 11. 1. 3. kik ez
világhoz ragaszkodnac, és a' Menyországot nem kíván-
nyar, a'ria nem is igyekeznek. 4. A' kik a' bűnnek fol-
galnac.

IV. Ferritor. Jaj azoknac, kik a' kegyelemnek Orsá-
gában nincsenek, mert a' Christus Orsága kívül, az Sáb-
tán uralkodic az elkarhozandokon.

V. Hortat. Távoztald el tehát az Anti Christus Or-
ságot; akadgy el a' bűntől és e' világtól, ragaszkodgyal a'
kegyelemnek Országához, és vágyakozzál oda fel a' dicsősö-
sügnék Országában. Erre indítsanac a' felső okok, és ama-
lyep iutétek: Apoc. 18. 4. 2 Cor. 6. 17. 1. Joh. 2. 15.
Col. 2. 1. **M E D I A** De mi az Istennek Orsága?
1. Az Evangelium Predikálásával, mely által meg vilá-
gosodol, és az Istent meg ismered. 2. Az hittel, meg-
terissel, és abban való öregbedéssel melly által, közelitesz
Istenhez. 3. A' meg dicsőítetéssel, mely által edgyüt-
lészel Istennel.

VI. Consolator. Oh mely boldog állapottyoc vagyon
hát azoknac, kik a' kegyelemnek Országában vadnac.
Amo. ex Rat. Sup. és abbol a' dicsősügnék Országában
bó jktattatnac.

C O N C I O. LXXXIV.

De tertia petitione Orationis Dominice.

Ex Quæstionibus Catechetic. 124.

T E X T U S Mat. 6. 10.

E X O R D I U M.

Köte

K Eötelevelék vagyunc mi az Isten nevének meg s;entelés-
sire, dicsöitéfsire &c. vide supra, kötelevelék vagyunc
az Isten akarattyánac és s;ent parantsolattyánac el követe-
sire; de mivel minnen magunktol ezen tíf: tünknek el kö-
vetefsire elegtelenek vagyunc, (Joh. 15. 5. Phil. 2. 13.)
azért kérjüc a' 2. dik kérdésben, hogy az Isten a' mi homá-
lyos elinénket és engedetlen akaratunkat arra hajtsa, lá-
gyvitssa, és s;elédettse, hogy miképpen az Angyaloc (kik-
kel egy fő alatt és egy társaságban vagyunc) az Ő akarat-
tyát és parantsolattyát teszik és el követik; így mi is az Ő
akarattyát és parantsolattyát tehetsüc és el követhetsüc.

Partes.

A' holot vagyon:

I. A' harmadic kérdés.

II. A' Mennyeiek példája, mellyel a' kérdés kifejez te-
tik.

E X E G E S I S.

I. Qua. Mit kel érteni az Istennek akarattyán?

R. Az Istennek akarattyán a' Sz. Irásban értetik.

Az Istennek vegezése rendelete (avagy annak bé tellye-
fedele) Esa. 46. 10. 2. Értetnek az Istennek s;entsigés
parantsolati, mellyeket Ő felfige a' Sz. Irásban parantsol
1 Thel 4 3. Hogy azért a' dologra inkább meg felelhes-
sünc, az Istennek akarattyát meg kel külfömböztetünc,
melly: 1. Titkos. 2. kijelentetet az utolso értetic it fő
keppen vide sus. Vendel. 2. c. 4. Th. 15. n. 2.

II. Hany dolgokat kívánunk ebben a' kérdésben?

R. A' mint az Iras tudoc mondgyac, es nyomozzák

1. Azt kívánnyuc ebben: hogy Ő telfege rendellye min-
den cselekedetinket, az Ő kijelentett akarattyá s;erint es
ne böcsásson minket s;ájunkra, ne hadgyon bennünket

járni

Járni a' mi akaratunc herint (mert a' mi akaratunk csak a' gonosbra volna hajlando) hanem az ō akarattya, és parancsolattya herint.

2. Hog' csak egyedül az Isten akarattyanac engedhesünc P^{sal.} 119. 33. 34. 35. & alibi és hogy a' mi akaratunkat olly hajlandová és engedelmesse tegye hogy mindenben csak azt akarhassuc azt cselekedhesünc a' mit ō akar.

3. Hogy a' mi keresztényeni tistünkben, avagy a' nekünc parancsoltat dolgokban, *v: q. Cat.* 124. hiven eljárnunk De hgy meg eres Summa herint, azt kívánnyc it; hogy a' miképpen az Angyaloc engednec az egben az ō akarattyanac: Igy mi-is kesen és minden zugolodás nélkül engedhesünc mindenben, az ō akarattyanak it e' földön.

III. Miképpen teszi hozzá ezt Mikeppdn Menyben?

R. Mert a' Mennyegben, a' bent Angyaloc, es boldog lelkec, az ō akarattját tökeletesen; hiven, örömmel tselekefic: azért mi-is azt herjüc Istentül, itt, hogy ō felsige engedgye meg minékünk is azt: hogy mi-is s;intin ugy: mint az Isten Angyali az egben; itt ez földön teheshünc az ō akarattját és követheshünc ebben a' Mennyei s;enteknek nyomdokát.

IV. Mi haszna ezt kernünk, ha mi e' földön az Istennek akarattját el nem követhettyük, ugy a' mint az Angyalok Mennyegben?

R. 1. Nem lehet tökeletesen el követnünk; de meg lehet el kezdenünk. 2. A' lehetetlensiget bekevel kel s;enednünk; de a' tökeletesfiget kel kívánnunc, mert a' kik azt nem kívánnyc, mem is nyeric el azt.

De particula Sicut vide Con. 86. q. 5.

D O C T R I N A.

I. A' K. embernek tistti az: hogy ő minden akarattját az Istennek akarattya és parancsolattya szerint intezze és rendellye.

II. A' K. embernek tistti az: hogy ő a' maga akarattját hátra hagyván: az Isten akarattjának mindenekben kefsen és minden zugolodás nélkül engedgyen.

Rationes Δ ti II.

I. Mert természet szerint minden embernek akarattya gonof; meg-romlot és az Isten akarattyaival ellenkezö.

II. Mert csak az Isten akarattya egyedül jó igaz i;ent q Cat. 124.

III. Mert senki az Isten akarattjánac ellene nem állhat Rom. 9. 19. azért engedni kel annak.

IV. Mert nem magunk hatalmában vagyunk I Cor. 6. 19.

U s u s.

I. Redarg. Vetkez nec ez ellen 1. Kik nem Istennek akarattját követic; hanem a' fajtalan test nec és gonof; indulatoknac utában járnac. 2. Kik Isten nec nem enged nec, és kik ő ellene rugodoznac. 3. Kik az ő keres;teni tis;tekbén melyre Istentül hivattattak s' állattattac hiven el nem járnac de ezec vegyéc es;ekben az Apost. mondatát I Cor. 7. 24.

II. Territor. Jaj hát azo^l nae kik Isten nec nem enged nec, vagy ő ellene rugodoznac Amp. ex Esa. 45. 9. & ex Motiv. 2.

III. Hortator. Igyekez zúnc hát rajta; hogy az ő akarattját követhes;ük el kefsen es zugolodás nélkül.

M O T I V A E.

I. Inditson a' Mennyei Szentec példája,

II. Az

II. Az engedetlenec siralmas állapotya: Pelda Adám Gen. 3. Saul, 1 Sam. 15. Pharaoh, Exod. a' Loth Felesige Gen. 19. Jonas Jon. 1.

3. Amaz engedelmeffignec példái, kie az Isten a' aratványanac el-követésire készek voltanac mint *Abrahám Gē.* 22. 3. *Esaías* 6. 8. *Mathe* 9. 9. *Saul*, Act. 9. 6.

C O N C I O LXXXV.

De quattu petitione Orationis Dominica.

Ex quaestione Catechetica 125.

T E X T U S Matth. 6. 11.

E X O R D I U M.

AZ miképpen a' 10-Parancsolat ket táblákra osztatik (mert az első nézi az Istent. A' 2. Felebarátunkat) Ugy itt is az három első kérések az Isten dicsőffigere; A három utolsó a' mi szükségünkre néz nec ez a' 4-dik kérés a' három utolsó kérések között; álmáltatik.

P A R T E S. A' holot vagyon.

- I. A' kívánt dolog, avagy a' 4-dik kérés.
- II. A kérésnek tzikkelye: Ad meg &c.
- III. A' ísemélyek a' kiknek.
- IV. Ideje mind a' könyörgesnek, mind az Isten áldásánac. M A.

Avagy.

- I. A' 4-dik kérés.
- II. Annac Haf;na.

E X E G E S I S.

I. *Qua.* Miért hogy az 4-dik kérést eleiben tisi az 5-diknek, holot a' bünbocsánat nagyobb a' testi jognál?

R. Nem azért mint ha a' testi jok, a' lelkieknel fellyeb becsültetnének. (Matt. 6. 33.) hanem: a' mi erőtelenségünkert; hogy a' testiek által a' lelkiekre edesges-

fen és emellyen bennünket.

II. Mit kerünk a' kenyerek nevezeti alatt?

R. Mivel a' kenyér fő tápláló eszköze a' testi életnek, azért a' kenyerek nevezeti alatt (*por Synecdochen Hebraeis usitatam*) minden testi jokat be foglal valamellyec szükségesez jelen való életnek megtartására, ugy mint: mindennemű eledelünket, italunkat, ruházatunkat, lakásunkat, testünkben jó egészséget, országunkban bekecsseget, hasznos Fejedelmeket. És viszontak minden veszedelemnek, (avagy külső tsapásoknac) ugy mint; éhségnek, dög-halálnac, fegyvernek, és pulztulálnac, betegségeknek, &c. el távoztatását.

III. Miért nem mondgya Urunk: adgyad emmekem; hanem így szól: adgyad minékünk?

R. Azt jelenti ezzel; hogy az Isten az Ő áldását, nem csak magának adgya az embernek, a' ki azt ker: hanem a' mi felebarátinknac is, és a' légegyeknek, azért ugy kerjüc az áldást Istentül, hogy a' légegyeknek-is juttassunk abbul.

IV. Miért mondgya minden napinak a' kenyeret?

R. Mert minden nap szükségölködünc a' nélkül, ezért minden nap kell azért kányôrögnünc,

V. Miért adgya hozzá ezt MA?

R. Ezzel zabolazza bennünc, a' fölvényfeget, sorgalmatosságot, és ez világi joknac modnélkül való kívánságát, és meg mutattya: hogy nekünc nem kel sorgalmatozkodnunc. Matt. 6. 34. és helytelen gazdagságot kívánnunc. Prov. 30. 8. hanem a' jelen valokkal meg kel elégednünc. Heb. 13. 5. és tsak annyit kernünc Istentül, a' kivel napról napra, meg erjüc. Calv. in h. locum.

VI. Miért szól így: Adgyad?

R. I. Ez-

R. 1. Ezzel azt mutattya meg: hogy a' kenyér, &c. nem a' mi borsalmatolságunc által adattatic, hanem az Istennek áldásából, Prov. 10. 22. Pfla. 145. 2. Azt jelenti meg ezzel; hogy nekűnc nem tsak kenyeret kel kernűnc, hanem azt-is kel kernűnc: hogy az Isten azt a' mi gyomrunkban meg áldgya, mert a' nélkül a' kenyér olyan mint a' kő, ugyan-is honnan vagy on az: hogy a' földnek begényi, tsak a' begény kenyertolis egessegelebbek nemely földi Uraknál: kik a' földnek sirjával élnek az Isten áldásából, a' mely nélkül a' kenyér. (Lev. 26. 26.) Es egyéb munkák, (Pfla. 127. 1.) Sőt meg az Istennek egyéb ajándeki is hasontalanoc, berentsetlenek, és veszedelmek. Q. Cat. 125.

DOCTRINA.

A' keresztjén embernek nem tsak a' lelki jókat: hanem meg a' testieketis kell kerni minden napon Istentől.

RATIONES.

- I. Mert Isten maga parantsolta hogy kérjűnc, Mat. 7. 7. Joh. 15. 7. Luc. 11. 9. Mat. 6. 9. Coll. cum. v. 11.
- II. Mert nem tsak parantsolta Isten, hanem ugyan bép igereteket-is kötöt melleje a' könyörgesnek, Mat. 7. 7. 8. 11. Joh. 16. 23. & 14. 13. & 15. 7. Mat. 21. 22.
- III. Mert mind ezek nélkül bűkölködünc, mint a' kolodus; kinek semmie nincsen, hanem alamisna nélkül bűkölködic.
- IV. Mert azoknac meg nyerise minket vigasztal, és tanubizonságot tisen, az Istennek mi hozzanc, valo jó akarattjáról. Amp. ex Acto. 14. 17.
- V. Mert az Isten minden joknac kutseje. Jac. 1. 17. Jerem. 2. 13. Amp. ex Q. Cat. 225. Azért ő tolle kel kerni.

U s u s.

I. Refutator. Czáfollya a' Bellárminust, és több Pá-pistákat, kik ita kenyérnek neve alatt nem annyira a' testi kenyeret, mint a' lelki eledelt értic.

II. Investigat. Visgáld meg mi nélkül fűkölködöl, recense. ex q. 2. sup. ha fűkölködöl kerjed, mert meg halgat. Amp. ex rat. 2. docum.

III. Redargutor. Feddettetnek. 1. Kik nem könyörögnek az Isten aldásáért, hanem mint a' Dísno, ki nem néz a' fára, a' honnan hull a' Makk; hanem csak a' földre: Igy a' háládatlan ember, nem emeli semet az égbe. &c.

2. Kik a' magoc industriájának fokát tulajdonitnac.

IV. Hortator. Kerjétek hát és elveéitek.

De mikképpen?

1. A' lelkiket egy általlyában; mert azoc idvessegefelede a' testietet *Conditioval*, ha az Isten dicsőflegevel, törvényivel, és a' te idvessegeddel nem ellenkezcic.

2. Hittel ketelkedis nélkül, Jac. 1. 6.

3. A' szívnek töredelmeflegevel, és alázatosfágával.

4. Az Ur Jesus Christus neviben, Joh. 16. 23. v. fus.

Con. 81. q. 4. exeg:

II. Int ha Isten a' testi jokat meg adgya, azokban ne bizzal, Pfal. 62. 11. 1 Tim. 6. 17. Sőt magad meg alázván, Istennek hálákat adgy mint Jácob, Gen. 32. 10.

III. Int hogy azokat. 1. Isten dicsőflegere. 2. A' Seginyek fűkfelegere. 3. Magad fűkfelegere forditsad.

V. Consol. Ne efsünc hát ketfelegben (akarminemű fűkfelegben borongatásban,) a' testi joknak meg nyeresefolól, mert ha Isten a' lelki jokat tölünc nem bánnya, fokkal inkább a' testietet tölünc meg nem tagadgya, és ha (ami nagyobb) az Isten lelkünket és életünket atta, fokkal inkább

inkább (ami kisseb) életünknek táplálására tartozó jokat is meg adgya, Luc. 12. 22. & seqq. Es ha (a' mi leg-nagyob) az Isten az ő tulajdon fiát (kinel drágáb kintse nem volt) erettűnc attá, mimodon nem adná az ő fiával minckűnc mindeneket. Rom. 8. 32.

C O N C I O. LXXXVI.

De quinta petitione Orationis Dominicæ.

Ex Quæstione Catechetica 126.

T E X T U S. Matt. 6. 12.

E X O R D I U M.

Mivel az egész ember két részből áll, testből és lélekből, ehhez képest két felé jokat, kel Istentől kívánunk, ut Matt. 6. 33. Igy itt is a' 4-dik kérdésben testünk táplálására való jokat; a' hatodikban és ebben az ötödikben lelkűnc idveflegere valókat kérűnc.

Partes.

A' holot vagyon:

- I. Az ötödik kérdés.
- II. Annac toldalíkja, melly bűnűnc bocsánattját bizonyossá teszi bennűnc.

A V A G Y:

- I. Mit kel kérűnc.
- II. Mit kel cselekedűnc.

E X E G E S I S.

I. Quæst. Miért mondatik a' bűn adosságnak?

R. A' Christus a' bűnt adosságnak mondgya hasonlatosságg szerint, mert miképpen az adosság kötelezi az embert a' fizetésre így a' bűn az Isten törvénye szerint kötelezi a' bűnös embert a' büntetésre, és örök kárhozatra, a' Isten törvényéhez való engedetlenségert.

II. Miért kel könyörögnűnk a' bűnnek bocsánattjáiért es

ennek

ennek az adosságnak meg-engedesiért?

R. I. Mert mig e' romlando testben élünk addig a' bűntől üresség nem lehetünk; hanem mindenkor vagyon bűnünk a' melynek bocsánattyaért kel könyörgünk 2. Mert a' mi bűneink olly adosság: mellyet soha meg nem fizethetünk, az adosság pedig 1000. talentum, (Matth. 18. 24) minekünk pedig egy fillerünk sincsen, azért annak meg-engedését kérjük a' Mi Atyánkban.

III. Holot gyakorta még a' keresztény ember sem bocsátat meg sive serint; miképpen mondatik tehát az ember igazán meg-bocsátani.

R. Itt kel meg-ismérnünk és siratnunk a' mi erőtlenségünket és meg-kel gondolnunk, hogy a' hiv emberben két ellenkező rész vagyon. A' test igyekezik a' bűn-állásra, de a' lélek ellene törekedik, hogy a' gonoszt a' jóval meg-győzze, és naponkint a' szívét lágicsa az engedelmeslegre. vide fus. Urs. p. 767.

IV. Miért mondatik a' bűn mi bűneinknek?

R. I. Hogy meg tudgyuc hogy a' bűn nem Istentől; hanem mi tőlünk származik, Eccles. 7. 29. 2. Hogy ezzel alázatosságra intessünk; és Istennel tulajdonicsuk a' dicsőffiget.

V. Micsodás bűnök bocsáttatnak meg a' hűveknek?

R. A' Pápisták azt hazudgyac, hogy a' Christus áldozattya által, csak az eredendő bűn bocsáttatik meg, a' cselekedendőt pedig elég-tétellel, és jó-cselekedettel kel el-törteni. De mi azt tanittyuc: hogy mind az eredendőbűn s' mind a' cselekedendő bűn, a' Christus áldozattyaért, és elég-tételért, bocsáttatik meg, 1 Joh. 1. 7. coll. cum Apo. 1. 5. vid. q. Cat. 126.

VI. Miért soligy: Minekünk?

R. Mert

R. Mert a' keresztyén embernek, nem csak magáért hanem a' több hűvekért is kel könyörögni Jac. 5. 16. 1. Tim. 2. 1. mert a' bűnetet arra visen bennünket, hogy ne csak a' magunc hasznát; hanem felebarátunknac is hasznát keressük 1 Dor. 13. 5.

VII. Mit jelent ez az ige: MIKEPPEN.

K. 1. Ebben a' bűn bocsánatnac erőssige és bizonyága jelentetik meg, melyben a' Christus vigasztal minket bűnösöket, hogy a' mikeppen mi felebarátunknac bűnösöket meg-bocsáttuoc olyan bizonyosoc legyűnc benne, hog' minekünc-is a' mi bűneinket az Isten meg bocsáttya; mert immár annac gyűmölcsit a' mi szívünkben érezzük, midőn tudniillic késsoc vagyuoc a' mi felebarátunknac el-lenűnc való életit jó sível meg-engedni.

2. Ez az ige: jelent olyan *conditio*t a' mely nélkül bűnűnc bocsánattya meg nem nyerhettyük.

3. Ez az ige: nem jelent vagy indito vagy érdemlő okot; mert a' bűnnek bocsánattya nem a' mi érdeműnkből hanem Istennec kegyelmiből vagyon Rom. 3. 24. Nem is jelent mindenképpen való egyenlősigit; mert mi soha olyan tökelletesen a' mi felebarátunknac meg nem bocsáthatuoc a' mint Isten minékűnc meg-bocsát; hanem jelent valami hasonlatosságot, és a' bűn bocsánatnac igazságát és titkálását. *vide sup. Ursin. in expl. q. Cat. 126 q. 4.*

NB. Itt rodd meg azt is hogy a' fellyeb meg-nevezett ige a' 6. írásban nem mindenkor egyenlősigit; hanem gyakorta hasonlatosságot jelent mint: 1 Pet. 1. 15 *Mikeppen hogy sent a' ki titeket el hívot ti-is semetek legyetek* 1. 11. hasonló dolgot: Luc. 6. 36.

D O C T I N A E.

I. Senkinek magános semelynek nem kel kivanni a' bossu

Kkk

állást

állást *Prov. 20. 22. & 24. 29. Matt. 5. 39. Rom. 12. 19*
 1. *Theff. 6. 15.*

II. A' keresztény embernek mindennap kel könyörögni bü-
 ne bocsánattjáért.

III. Tsak egyedül Istennek kel könyörögni a' bűn bocsá-
 natért.

Lászluk OKAIT az elsőnek.

Rationes primi Documenti.

I. Mert minden magános semelyec törvénnyel eg' en-
 lőec, azért mindeneknek a' bősű állást Istenre (a' fő és
 igaz bírora) kel hadni, ki mindeneket igazán meg itel, es
 ki a' gonos-tévőkön bősűt áll.

II. Mert a' bősű állás Istennek tistti, mellyet senki ma-
 gánac nem vehet Istennek gyalázattya nélkül. Ezert mő-
 gya *Deut. 32. 35. 36. Heb. 10. 30. Rom. 12. 19.*

III. Mert édes Idvezítőnc, sem maga bősűt senkin né
 állott: hanem hadia az Ó Mennvei B. Attyára 1 *Pet. 2. 23.*
 Tanítvánnyinac sem engedte meg a' bősű állást *Luc. 9.*
 54 55.

IV. Mert a' méltatlan bősűség szenvedések, Istentől
 bősűttatnac az emberre, mint a' David példája mutattya
 2 *Sam. 16. 10.*

V. Mert senki nem lehet a' maga ügyiben magánac
 bírāja.

VI. Mert kik Istenre nem hadtác a' bősű állást, ha-
 ne n magok állottac bősűt, meg büntettetek; mint a'
Kain, Gen. 4. 8. Coll. cum. v. 11. 12. Absolon, 2 Sam.
17. 28. Col. cum. C. 18. 14. 15. Jóáb, 1 Reg. 2. 31.
Acháb, 21. 19. Amp. ex Con. 73. Rat. 4. Doc. Es ellen-
 ben kik azt el tavoztatták, dicsiretessen tselekedtek,
 mint *Joseph Gen. 50. 20. 21. Saul 1 Sam. 11. 13. Da-*
vid.

vid 27. 7. 8. & 26. 9. 10. & 2 Sam. 19. 22. 23. A'
Christus 1 Pet. 2. 23.

U s u s.

I. *Investigat.* Visgáld meg ha bűnöd meg-bocsáttatotte.

SIGNA

Ezt ešedbep veheted 1. A' hitből Acto. 10. 43. 2. A' meg-térésből Efa. 55. 7, 3. Ha magadban meg-érzeted, hogy a' te felebarátod vetket, meg bocsáttad, meg csalhatatlan jele es bizonyága annak; hogy Isten-is a' te bűneidet meg-bocsátotta. Matt. 6. 14. q. c. 126. 4. Ha bereted az Iltent. Luc. 7. 47.

II. *Redarg.* Oh mely igen vétkez nec hát az ellen, amaz ōrdōgi gyűlōlissel meg rakodot emberec, kik, az ō felebaráttokon kivannyak a' bōbu állást; de vegye ešeben ez illyen ember, hogy valamikor kōnyōrōg ez kōnyōrgesfel, mindenkōr át, ot, büntetést, kér a' maga teji- te, mind addig mig felebaráttjánac meg nem enged

Obj. De azt mondod. *Lám a David áthozodék a' Dō-
ég ellen* Plal. 109. 6. & R. Ugy van mert a' meg-tér-
hetetlen ellensige vala az Anyá bentegyháznac De feleba-
rátod ellen nem szabad *vid fusus Felegyhazinum p. 191.*

III. *Territo.* Jaja a' bōbu alloknac, es azoknac kik nē cngednec meg felebaráttoknac *Amp. ex Ratione 6 Do-
cum & ex Matth. 6. 15.*

IV. *Refutato.* Vétkeznek itt a' Pápištác, kik tōrveny be tōltétt, a' jo cselekedete c erdemét, es eleg-tételeket emlegetnek. 2. Az Anabaptistác; kik az Ecclesiát ma-
cula nel ül valonac mondgyác a' földōn, nem értven:
(Eph. 5. 27.) Es azt tanittyác: hogy a' bentek bűnnel-
kul élhetnek ez életben. Ha ezek igazac: hogy hogy

mondgyác el ezt: *Bocsád meg &c.* Miért kerik meg is minden napon bűnök bocsánattya a' mi Atyánkban.

V. Hortator. Ha az Isten ennyi bűnünket bocsátta, engedi meg nekünc, mennyivel inkább, mi engedgyünc meg a' mi felebarátinknac, kik nem vetettek nekünc annyit mennyit mi naponkent Isten ellen vétünc, ne kívánnyuc a' bõbu állast, es ne kövessünc amaz gonõsõ bolgat: ki az õ bolgatarsat, a' kevés adolságert, fojtogattya vala; holot az õ Ura õ néki tiz ezer talentomot engedet vala el Mat. 18. 27. 28. Hanem inkább kövessünc a' mi Istenünket ebben. Erre pengig indicsanac a' felsõ példác és okok, mellyeketa' tanusagban meg hallünc.

VI. Consol. Ha azért igazan és siveetlen kéred bűnöd bocsánattya a' mi Atyánkban, im ezek a' vigasztalásid leñnek. 1. Hogy tenéked ama nagy adolságod. Mat. 18. 24. megý engedtetic, és minden bűnöd. 1. Meg bocsáttatic. 2. Hogy a' Chritus igalsága neked tulajdonitatic. 3. Hogy a' bűnnek örök büntetefetõl, az örök karhozattol meg menekedel. 4. Hogy az örök életben be állattatol.

NB. Usus Territor Redarg. Hortat. ad D. I. Usus vero Investig. Refutat. Conjola. ad D. II. pertinent.

C O N C I O LXXXVIII.

De Sexta petitione Orationis Dominicæ.

Ex quaestione Catechetica 127.

T E X T U S Matth. 6. 13.

E X O R D I U M.

Mivel az Sátán minden kerési ellen ez könyörgésnecc gerdit valamit. 1. Azt mondgya; Hogy mered az Isten Atyádnac mondani; holot te a' fiunac tistit nem követed. Hogy mondod meg-bentteltesse a' te neved; holot

holot a' te életed miatt az Isten neve karomoltatic 2.
 Hody mondod hogy Jöjjön el a' te orvágod; holot a' bün
 uralkodic te benned 3. Hogy mondod legyen meg a' te
 akaratom; holot te az Ő akarattya ellen rugodozol. 4.
 Hogy mondod add meg a' mi kenyérünket holot azt né
 érdemled. 5. Hogy mondod Bocsásd meg &c. holot te
 meg nem bocsátas; telebaratodnac, avagy valamit illyet.
 Azert melto igy könyörögni, ne vigy a' kiseretben.

Partes.

I. A' holot tanit bennünket, a' jövendő és követke-
 zendő kiseretec, el távoztatáért valo könyörgelre;
 hogy a' mely kiseretec reánk következhetnec, azokat
 Ő felfige távoztassa, és azokban ne vigyen be &c.

II. Tanit bennünket a' jelen valo kiseretec ellen valo
 könyörgelre; hogy ha az Ő Felfige engedelmiből, a' ke-
 sirtetekben bele esunc azokban ne hadgyon bennünket
 el-merülni; es a' lelki tufavodásban meg-gyözettetni; de
 söt inkab azokban bennünket, maga kezivel tarson, lét
 Lelkivel erőficsen, győződelmeskedhesien es meg-baba-
 dicson q. C. 127.

Avagy igy:

I. Azt kerjuc hogy a' kiseretben ne vigyen.

II. Hogy abban el merülni ne engedgyev.

EXEGESIS.

Az első RESZBÜL lastunk illyen KERDESEKET.

I. Micsoda kiseretet né itt ertenuk?

R. 1. Néha az Isten maga kiseri meg az embert; mint
 Abrahamot, ketelen dolgot parancsolvan neki, Heb. 11.
 17. az Izrael fiait elejekben vetven i;örnyű nehezligeket,
 borongatófokat, veszedelmeket, elensíget &c. Exod. 16.
 4. Ezechiait; ideig magánac hagyvan 2. Chron. 32. 31.

De ez tentatio probationis, non Seductionis vetec nélkül való mert az Isten effélecz által próbállya meg a' hiveket hitekben, engedelmességekben, bekeffiges türesekben, és ez illyec által mutatya ki az emberc elôt-is az ô hivenec hiteket mely a' próbákban mutatodic meg. Itt azért a' keserten Summa berint ertifő keppen a' Sátannac által-noc munkait, es minden bünre forgalmaztato gonosb indulatot avagy erti mind azt: valami az embert hiiben és b. eletiben, meg-haboritaná vide fus. Vendel. L. 2. C. 5. in expl. Th. 19. & Calvin in locum.

2. Néha az ember kesirgeti az Istent ô Felfigét de mikor? 1. Akkor, mikor az ember a' kegyelem alatt liven a' testi bátorfágban a' bünben el-árad, és lelki ismereti ellen által hágja az Istenec parancsolattyat 2. Mikor az ember az ô eletire, és egéssigére rendeltetett ezközöket meg-utállya, és önnön magánac, szabad akarat berint nyavalyát veszedelmet keres; erröl mondá Urunc, *Ne kísertsed a te Uradat* Matt. 4. 3. Mikor az ember a' nyomoruságban bekételenkedic, és nem bizhattya magát az Istenre, hanem ô felsegenek a' szabadításban idöt es modot akartabni, Igy kísérgették Istent az Izraël fiai a' pustában. 1 Cor 10. 9.

3. Kesertetic az ember leg keserveflebben, az ô legföb ellenfégitöl, a' Sátántol; ez ocsmány semtelen lelek kíserte meg Urunkat: 1. Ketelkedesfel, es bizodalmatlansággal, (avagy a' mint némellyek ki tejezic kétfegben esefsel) el akarván ô felsegevel hitetni, hogy ô felsege, nem Istennek fia, és hogy Istennek öre-ja semmi gondgya nintsen. Mat. 4. 3. (2) Vak merő bizodalommal tanatsolván, forgalmaztatván; Urunkat vakmerősegre, Isten kísertesre, A' maga veszedelmere és el rontására. V.

6. 3. háromkodással, hogy tudni illik a Chríttus Isten
 leven imadana az ördögöt teremő leven a' teremtet alla-
 tot, Mennyei Király leven a' pokolnac rabjat. Mat. 4. 9.
 Ez keverte *Jobot*, főrnnyu nyavalyaval, Job. 2. *Josue* tö
 Papot: Job keze felöl ellenkezőven velle. Zach. 3. 1. 2.
 A Sz. Peter. meg roltálvan. Luc. 22. A' Sz. Pált, sok
 ideig östönözven tsapkodvan. Ez ejte ki az Adamot
 Sarkabol, ez ejte Noet ribeglegben, *Lothot* fertelmes-
 legben, *Abrahamot* gyarhosagban; *Dávidot* kevélység-
 ben, paraznasagban; *Aront Salamont* Balványozásban:
 és ki gyozne elői bámlálni, menyi sok tebeket ejtet ez,
 meg az fenteknek leikekennis: nimelleyeket penig hitek
 nem levin, ugyan vebedelemben ejtet: mint *Kaint Judást*
 &c. Szörnyü gonos ellenleg ez, mert némelleyeket ma-
 gi kefert. Luc. 9. 42 & 11. 24. Némelleyeket heted ma-
 g val, mint a' begeny Magdalenat, Marc. 16. 9. Némel-
 lyeket legyioval. Mar. 5. 9. Alnoc ellenleg, mert kinek
 kinek terimebetet kereti, tanullya ki, és a' kinek mire lát-
 tyá hajlandoságát azzal kefert, és a' lelki harczbannis; a'
 mely baltya leg erőteleneb, leg romlottab, azt ostromol-
 lyá.

4. Keferteric az ember az ördögnek első fő kapitán-
 nyatol, a' tsalard világtol: a' ki két kézre hartzol a' keres-
 tyen hlekkel. 1. Keferteric az embert job kez felöl a' gaz-
 dagsággal, jo egészleggel, jo állapottal, hirrel, nével, tíf-
 tesleggel, mint Boldis árt' Dan. 5. és amaz Épulot, Luc.
 16. errol mondgya a' Sz. Pal: hogy a' kik meg akarnac
 gazdagulni, keferteriben törben elnek, 1 Tim. 6. 9.

2. Bal kez felöl a' nyomorusággal, betegsigeekkel,
 begenyleggel, gyalázattal, mellyeknek tüze ugyan meg fő-
 zi a' hiveket: ezzel ostromla a' Lazárt, az Ilyelt, és az
 Isten-

Istennek e' mai napon sok nyomoruságot s; envedô hiveit ezzel tsapdosla.

5. Kefertetic az ember a' Sátánnac másodíc fő kapitányától; az önnön maga testétől; mely az ördögnek kémje, ki a' mi lelkünknek romladozot kő falait, bástyáit meg kémli, és jól tudja, és a' mi lelkünket bé árullya, az ördögnek, e' világnac, és ezeknek a' ket ellensegeinknek kaput nyit ellenünk, ves; edelmesb ellenség ez az ördögnél, mert noha annac ezer mestersege van a' s; iv ottromlásban (a' mely a' mi lelkünknek leg belsőb felleg vara, melynek külső és belső bástyái keritisi vadnac: a' belsők az értelem, akarat, a' külsők, az öt erzenkegek: látás, halás, tapal; talás, s; aglás, költölás.) mind az által, soha a' mi lelkünkhez nem ferne, ha a' test ezeknek a' ülső belső bástyáknac, al ajtojit, meg nem nyitná az ördögnek és ő véle nem tanatskoznék Jac. 1. 14.

6. Kefertetic az ember belsőképpen: 1. A' gonofs; kivanságtol, mert mikképpen a' taplo a' kitsin s; ikrát meg fogja; Igy az ördög vet az embernek eleiben valami alkalmatofságot, melly a' kivanságot fel gerjes; ti a' bűnnek elkövetésere. 2. A' gonofs; lelki ismerettől, mely a' bűnnek általa az Istennek kárhoztato törvényből meg lebeftetic ugy annyira, hogy ha ez kefertetet Isten az ő s; ent lelkivel meg nem győzné, és a' mi lelkünket meg nem segitené az egből, ketsegeben kellenék elni a' bűnös lelkünknek, mint a' Judás &c. példája mutattya

II. Miert bocsáttya Isten meg az Szenteket is efféle kefertetekben, és rettenetes esetekben?

R. 1. Hogy a' hives; alázatofságra tanittassanac, és meg ismérjec, hogy az ő állásoc Isten kegyelmében vagyon. 2. Hogy az Isteni s; oigálatban, könyörgésben, &c. Szor

&c. Szorgalmatosabbac legyenek, es orizzék magokat, az ôrd gneç csaráldfági ellen; mert ez ilyen kifirtetec merô lelki östônöc és farkantyuc, kic a' gyak rabban valo kônyörgésre ingatyác a' Szenteket. 3. Hogy az egyéb hivec-is, ezek nec példájával, a' kifirtet ellen bátorittassanac, mikor à testnec erôtelenigébül, hasonlo vitekben esnec, mint a' sz. Péternec mondgya Urunc Luc. 22. te meg terven erôtics-meg a te atyad fiat 4. Hogy liten az által dicsôitreslek.

DOCTRINÆ.

I. A' lelki ellensig soba kümben minket nem kifirtet; hanem csak Isten engedelmiböl, tovább sem kifirtet, hanem csak a' meddig Isten bocsáttya v. 13. Job. 2. 5. 6. Luc. 22. 31. & 8. 31. 32.

II. Felette igen süksiges a' K. Léleknek büntelen kônyörögeni a' kifirtet ellen, hogy a' kik meg abban, nem estek azokra ne követhessék, a' kik pedig már bele estek, azok meg szabadulhassanak.

RATIONES. Δ II.

I. Mert Urunc maga parancsollya *in textu* & Matth. 26. 41.

II. Mert mi erôtlenec vagyunc, a mi ellensiginc erôflec q. C. 127.

III. Mert te csak magad vagy, de a' te ellensigid lokā vadnac, külső, belső keppen ostromoltatol.

IV. Mert a' kifirtet veszedelmes, és annac keserű merge olly rettenetes, hogy azt a' nyelv voltakeppen ki nem beszélheti, ha te effelöl akaró tanulni, kérd meg a' sz. Jobot Szent Petert, Sz: Pált, s meg tanitnac tegedet. Olly rettenetes veszedelmes még is az: hogy ha ebben az Istennek keze, nem tartaná a' hiveket; ha itt a' Pástor; és a' kormány,

tarto, a' Christus nem volna, ha Istenec erejivel hit által a' hives nem ōriztetnened, meg nem alhatna a' keresztény lelek, hanem el-veszne; kétségben élnék.

U s u s.

I. Infer. Itt ved ebedben: 1. Melly igen boldogok legyence azok a' kik a' kifirtetec ellen bűntelen kőnyörög nec; mert ō rajtoc a' kifirtetec diadalmat nem vehet nec. 2. Mely igen boldogtalanoc legyene azok: a' kie nem kőnyörög nec; mert ō rajtoc a' kifirtetec diadalmat vehet nec.

II. Investig. Czirkáld meg magadat, ha te benned vagyone a' kőnyörges nec lelke ha nincsen: kerjed a' ō. Lelket, ruhazzon fel tegedet a' kőnyörges nec buzgo lelkével, ferezzen meg-mondhatatlan foházkodásokat benned, Rom. 8. 26.

III. Redargutor. Vétkez nec az olyan emberec, a' kik nem kőnyörög nec, sőt ha lelki probában forgo felebarattyokat l tty k-is kőnyörögni, csudállác azt, és bivekben meg-jedzie így gondolkodván: ez ember valami nagy vétket tselekedet, azért ostromollya az ōrdög. R. De azért ostromollya inkább, hogy az nem övé, hanem a' Christusé, a' kik pedig ōvei, azokat nem bántya, hanem bekefigben tartya, mint az eb ki az házi cseledek nec-hizelkedie de az idegent meg-marja: Így &c. Lám nem tsapdoló addig a' ō. Pált, mig Saulus vala; hanem az út n kezd ostromolani ōtet hogy Paulus lön, és a' Christus útára téle az ōrdög utáru; azért úgy gondolkodgyál te kiilyen vagy hogy ha soha nem ostromol teged az ōrdög, vagy egyképpen vagy más-képpen, nem ellensie az ōrdög. Jaj mig annyac, a' kinec az ōrdög nem ellensie, és így boldog sem lehet ama' boldogsággal Jac. 1. 12. kőnyörögj tehát

tehát inkább ne csudalkozzál.

X

IV. Hortat. Szentelen könyörögj. Erre indicson:
 1. A' Szenteknek példája, kik a' kemény kifiztet alatt és Istennek tuljos keze és veßeje alatt könyörögtec, mint Iz. Pal 2 Cor. 12. 8. Job, Job. 13. 21. Coll. cum c. 9. 34.
 (2) A' kifiztetnec nagy volta, melly kivalkepp n lelket gyötri, busittya, homorittya; olly nagy penig a' lelek-
 nec homorulága, hogy a' szív nccreit el fordittya, a' csó-
 tokat meg-szaraztya; de ellenben a' vidám elme az ember-
 nec ortsáit meg vidámittya, Sirach. 38. 19. Prov. 17. 22
 & 15. 13. Erre a' tudomany ncc falsó okai is indito-
 kok lehetnec.

V. Consolat. Ne esél kétségben oh erős kifiztetek nec
 hajjai közt borongo de azok ellen szentelen könyörgö
 J. Christus viteze; mert ha az igaz könyörgesben algata-
 tos lé; el; minden kifizteteken, söt meg az ördögön is
 győzőeelmet vé; s; Marc. 9. 29. E mellett tob gyönö-
 rusig es vigal; talá s; is lehetnec a te kifiztetidben mellye
 im ezek 1. Ha meg gondolod hogy nem ok-nelkül s; en-
 veded azt; hanem méltán meg-erdemled azt a' bűnükert;
 mellyekkel eltedben az te Istenedet kifiztetted, bos; ontot-
 tad 2. Ha meg-gondolod hogy az nem vac-s; erencséb-
 bül esic hanem Istentül bocsáttatic Matt. 6. 13. Job 2.
 6. Luc. 11. 4 de meg a hitetlenekre is Isten engedelmi-
 bül mehet 2 Chron. 18. 21. 22. 3. Ha meg gondolod a te
 kötelessiget, mert te Christus viteze vagy a' kifiztet pe-
 nig a' vitézsignec reße, tartozol tegát vitézkedni a' Chri-
 stus Zaslója alatt. 4. Ha meg gondolod: hogy csak eg-
 keves ideig fog tartani, Esa. 54. 7. és ha meg-gondolod:
 abból való meg-sabadulásod felöl való s; ep. igereteket 1.
 LII 2. Cor. 10.

Cor. 10. 14. Pſal. 34. 70. és annak gyönyörűsége ki-
 menetelit Jac. 5. 11. Heb. 12. 11. Matt. 5. 10. 5. Ha
 meg-gondolod; hogy a' Sátán nincsen maga hatalmában
 hanem meg vagyon linczolva 2 Pet. 2. 4. és ha meg-gõ-
 dolod a' Sátánnac meg-ſegvenülſe és meg-gyõzöttet. ſe-
 felol valo ſepigéretet, Rom. 16. 20. 6. Ha meg-gon-
 dolod hogy a' keferteteknek végen korona vagyon. Jac.
 1. 12. 7. Ha meg-gondolod hogy a' keferteteknek leg-
 he-ſeggeſeb tüzés kementzeiben is a' Chriſtus melletted
 áll, és hogy Iſten veled vagyon, Pſal. 23. 4. & 91. 15.
 Rom. 8. 31. Eſa' 43. 2. Jud. 6. 12. 8. Ha meg-gondo-
 lod a' Chriſtus példáját, (Matt. 4. 3. 6. 9. Marc. 1. 13.)
 ki a' birodalmakon és hatalmaſſagokon, h. e. az órdõ-
 gõn diadalmat vett a' kereszt fa által, Col. 2. 15. és ki a'
 te nyomorúságodat, kefertetidet meg-koſtolván: és erõ-
 telenlegednek érzefin meg-indulván: (Heb. 4. 15.)
 tud rajtad kõnyörülni, és a' te kefertetidben ſegitſeggel-
 lenni, Heb. 2. 18. 9. Ha meg-gondolod a' ſenteknek
 (ki abban forgottac) példáját, mint *Peter*, Luc. 22.
 30. *Paſ*, 2 Cor. 12. 7. *Jofua*, Zach. 3. 1. *Job*, ki a' Sá-
 tánnac keziben a dattott, Job. 2. 6. *Dávid*, ki is ke-
 meny kefertetektol, és rettegelektol ſorongattatot. (Pſal.
 88. 16. 17.) E' mellet menyi lelki és belsõ probákat bü-
 nei miat ett lelki ſebeket, ſerelmeket, lelki ſorongattara-
 ſokat, keſerves tsapasokat ſenvedet legyen a' Dávid. láld
 mind ezekre: Pſal. 6. 3. 4. & 13. 2. & 22. 1. & 32. 3.
 4. & 38. 3. 4. & 40. 13. & 42. 6. 12. & 51. 5. 10. 14. &
 102. 1. &c. & 130. 1. & 143. 4. &c. De mind ezek kõ-
 zõt láld *Aſaph* nac ama *Soltárát*: Pſal. 77. 3. 4. 5. 7. 10.

*NB. Pſalmus 77. vocatur Pſalmus Aſaphs, qui fuit
 Cantor Davidis, de eo frequens est mentio, in Pſalmis,
 (Pſal.*

(Psal. 50. 1. & 73. 1. & sequentibus, Psalmis,) vel
 tanquam de Authore istorum Psalmorum; vel tanquam de
 eo, cui, aut cuius posteris Psalmi isti de cantandi traditi fu-
 erint, &c. vid. fus. Ravan in voce: *ASAPH*

PARS secunda petitionis Sexta.

E X E G E S I S.

Quest. 1. Mit ért a' gonoson?

R. 1. Kiválkeppen a' Sátánt; ki mind a' maga termé-
 űetiben gonos. 1. Joh. 2. 13. Matt. 13. 19. 38. Eph. 6.
 16. (mert Ő minden gonosnac mester) mind az em-
 bereket gonoságban és veszedelemben igyekezik be me-
 riteni. 2. A' bűnt; mely gonos azért, mert az Isten tör-
 vényivel ellenkezik. 3. Minden testi és leiki nyomoru-
 ságot, mellyet a' bűn hoz az emberre, és a' testnek rontá-
 sá-ra vagyon; ez okáért gonosnac mondatic, Amos. 3.
 6. Summa érteni érti a' Sátánt, és mind a' bűnnek, s'
 mind a' büntetésnek gonosbat, Avagy érti minden fele
 kéfertetne nemit, valamelly kenberithetne embert a'
 ketségben esefre.

II. Hány keppen szabadít meg a' gonostol?

R. Jollehet az Isten szabadításának ezer uttyai és mod-
 gyai vadnac; mind azon által, ez háromban kiválkeppen
 be foglaltatic. 1. Meg szabadít nyilván és látható se-
 gétseggel: mikor a' gonosnac és nyomoruságnac mély-
 segeből ki ragadgya meg szabadittya az embert; mint Jo-
 bot, Dávidot, Josephet, &c. 2. Mondgya ez midőn
 a' terhet midéestől fogva el né veszi; de erőt ad a' hiveknek,
 hogy el viselhesse; mint a' Sz. Pálrol noha el nem vive a'
 Csapdolo Sátánt, mind azon által, az Ő erejével, és ke-
 gyelminek jelen voltával vigasztalá, s' meg erőltete, hogy
 ezt el viselhesse, és az Ő erőtelenlegiben mutata meg Isten

az ő hatalmát. 3. Modgya ez: mikor az Isten az ő hitveit, a' jelen valo vagy következendő gonorból ki menti az halál által, és e' világból ki ragadgya, és az ő nyugalmas ágyas házokban bé küldi. Ef. 26, 20.

D O C T R I N A.

Olly gyarló erőtelen, es meg ron lot a' mi természetünk, hogy mi a' magunk erejebol, tsak egy szempillantásig sem marad hatunk meg, a' kéferteteknek heveseges tuz kementzejében, és azoknak belvevei, és hankodo hajjai között.

Ez a' Tudomány fundáltatik ebben a' Tzielyben: Szabadics meg: melyben azt tési fel Urunc; hogy mi a' magunc erejivel; sem meg nem alhatunc abban; sem meg nem szabadulhatunc belölle. Am. ex Q. C. 127.

R A T I O N E S

I. Mert nyilván tanittya Urunc hogy ő nála nélkül semmit nem cselekedhetunc Joh. 15 5. hanem a' lelec segilli a' mi erőtlenéginket, hogy mind a' keresztnek tulys terheknek el-viselesire s mind penig a' buzgó könyörgelre alkalmatoslakká tetteisunc. Rom. 8. 26.

II: Meg-tetűic ez a' hasonlatosságokbul: Vallyon a' fő-
lő vesző élhete magátul; ha a' bőlő tőkéből nem tija magához a' nedveffiget; Vallyon a' Tengeri habokban megmaradhaté magában a' hajo ha azt jo kormányos nem kormányozza. Igy mi a' kísirteteknek tengerinec hajjai között meg nem maradhatunc ha a' Christus (kinec mind a' felec és a' tenger engedne Matt. 8. 27) meg nem tart bé nünket Vallyon az erős belvevekben, és ar-vizel bel meg-állé a' haz a' fővenyen ha amaz erős kő siklán nem fundáltatik Matt. 7. 24. Igy a' kísirteteknek belvevei között meg nem maradhatunc ha ama' kősiklán a' Christusó fel nem epittetunc mint ez-is ki-tetűik ex v. 25.

III. Meg-

III. Meg-tetfic a' peldakbul kitsoda ereje bul alla meg a' kifirtetben Sz. *Paul*. Az Istennek kegyelme tartá meg 2 Cor. 12. 9. ki erejivel babadula meg ebbul b. *Peter* Luc 22. a' Christus iadcsága tartá meg; kicsoda tartá meg *Job*? az Isten: mert nem ada lelkét kezében az ördögnek. De hogy ezt is hozzá tégyem; noha Idvezitő Urunk, a' maga Isteni erejivel meg tarthatta magát a' kifirtetben; De olly bórnyú a' kifirtetnek az ő merge; hogy meg önmön maga-is Urunk emberi természetire nevezé, bé vette amaz nagy lelki tusakodásban, az Istennek Angyalatul a' Vigasztalt s' bátoritást. Luc. 22. 43. de ezt nem kel tsudálni, mert a' testnek erőtelensége a' Christusban meg volt: Matt. 26. 41.

Továbba: A' tudománnac meg-erősítélet bővithed a' Felső Tanuságnak három utolsó okaibul, *recense*.

U s u s.

I. *Informat*. Itt ved ebedben melly siralmas állapot-tyoc legyen azoknac, kie a' magoc erejekben biznac és annac valamit tulajdonitanac *Amp ex Rat. 1. Sup. & ex Rationibus Δ ti Con. 8.*

II. *Refutator*. Vétkeznek a' Pápisták, kie biznac a' kereftben, a' bentelt viznek (a' mint hijác hintésiben, hog' a' zal az ördögöt el-űzzéc, De az ördög lelec; azért lelki fegyverrel győzhetni-meg.

III. *Hortator*. Ertvén azért immar; hogy a' kifirtetekben, az Istennek ereje forog fen; te-is az Istennek kegyelme által, kebbül harcshoz fogj fegyvert, es vitézkedgyel a' jo vitézsíggel melyben két dolgot cselekedgyel 1. Öltözzél fegyverben ved tel amaz 6-rendbeli fegyvereket Ephel. 6. 14. 15. 16.

1. Fegyver, Az igaz mondás mellyen nemelleyek ertic a' jo

a' jó és tiszta lelki ismeretet, és a tökéletességet, melly a' hypocritaságnac és tsalárdságnac elleniben tetetic: Nemellyek pedig ertic az Istennek igaz ismeretit, tiszteletit, az vallást; mert mikeppen a' régi vitezek ama feles bogláros vitezü övel kötök vala ügyekokat felhorítani, meg erőfleteni, mellyen mint erős fundamentomon, ugy állot mindenkor a' viteznek dereka: Igy az igaz valláson, melynek fundamentoma a' Christus, kel minékünc minden vitezegünket eptenünc.

2. Az igazságnac melly vása, mellyen némellyek ertic a' Christulnac nekünc tulajdonittatot, igazságát és a' bűnnek borsánattyát. Némellyek pedig ertic a' bent eletre való bürgo igyekezetet, a' kegyes, és bent és fegyhetetlen eletet, egy szóval ertic a' s;ent s;eretetet, a' mint s;ent Pál is magyarázza: 1 Thef. 5. 8. Mert mikeppen a' vitezzen, ki panczél Derekban öltözie, halálos seb nem esic; ily a' kinek s;iveben jó lelki ismeret és a' s;ent eletre való igyekezet vagyon azon a' Sátánnac fegyvere halálos sebet nem ejteth soha, és az fel emelt kezzel a' bűnre, annál inkább abbá poenitentia tartatlanul való meg általkodásra nem juthat ha pedig a' teltnac erőtlenségeből esic, ismet fel éppetic.

3. A' bekeesség Evangyeliomnac s;árnya, mely amaz lelki indulat, mellyel kefs;ek vagyunc a' Christus Evangyeliomról vallást tenni, és a' mellet minden kislebseget, sőt halált is s;envedni, Act. 21. 13. Avagy a' mint némellyek ki tejezie: A' mi lábunac faruja a' bekeességnek Evangyeliomanac kefs;ületi. Mert az Evangyeliom biztatásával kefs;ek vagyunc a' viadalomra, &c. és e' mellet, a' tűzön és egyéb h;oborságokon által megyünc, és a' teltnac itéleti ellen mindeneket meg gyözünc. *vid. fus. Cal. in locum.*

4. A' hitnec paflla; mellyet mindeneknec felette paracsol az Apostol Eph. 6. 16. mert ámbár gyengéc ambár felelmes lelki vitézec legyünc is természetünkben de mivel a' hittel edgyüt, el-válthatatlank eppen fel-öltözzük a' Christust minden jo-teteménnyivel edgyüt, és mint egy vas-macskával, hozzánc kapcsollyuc a' Christust, és az ő igazságát, szenvedéfit, halálát, fel-támadását, elig-tételit, érdemít, azért tsak lehetetlen dolog, hogy a' Christustul bennünket el-űkassjon a' Sátán, tsak lehetetlen hogy a' Christussal edgyüt mi-is győzödelmeslec ne lehelsünc, melyben be-oltattunc a' hit által Eph. 3. 17. coll. cum Joh. 15 45 azért azt a' fegyvert, mellye ne hadgyuc, magunktul; mert ezzel oltyc meg, mind lelkünc ismeretiben gyuladot tűzünket s' mind penig az Sátánnac kivünkben be-lőtt tűzes nyilait.

5. Az idveffig Sifakja: a' mely az Idveffig felől valo boldog reménfíg mellyel mint lelki sifakkal, óltalmazzuk fejünket h. e. idveffigünket hogy a' Sátán idveffig felől valo varokozásunkat, a, kiseretnec mergivel elmenkből ki ne űsse ezt penig fundálni kel az Istenec ig- retin (mimürül bol Pfal. 34 20. 1 Cor. 10. 14.) és annac meg-változhatatlanságán Rom. 4. 21. Ezért hitt emberi remenfignec felette Abraham v. 18. Erős reménfíggel volt Dávid Pf. 42. 6. 12. Job 13. 15. Azert kettőt kel remélnünc. 1. A' győzödelmet, mely mi belénc s'ármazic, a' mi fejünknec a' Christusnac, (kiben be-oltattunc) ereje által; ki igy biztattya gyenge hitü tanitvánnyit: *Confidite egrovici mundum* Joh. 16. 33. 2. A' győzödelem után a' jutalmat, a' Koronát Rom. 8. 17. Apoc. 2. 7. 10.

6. Az Istenec igije *Arma offensiva*, mellyel nem tsak

• Italmazhattyc magunkat; hanem ugyan árthatunk is

a' Sátánnac vele, mert miképpen ez a' lelki fegyver, a' léleknek rejtek in által hat, a' szívnek belső indulatit, megítéli hattyá Heb. 4. 12. Így a' Sátánt ennek lelki ereje, meg hattyá, és Örök gyalázatban ejti Matt. 4. rejs el hát (mint a' Szüz-Mária Urunc f;avait) ez Istennek igijit a' te f;ivedben, hogy onnan ki ne vájhafla amaz horgas orru madar az ördög.

De nem eleg csak a' fegyverrel harczolnod; hanem a' hadi mesterfiget is meg kel tanulnod, mely nélkül meg a' fegyveres Vitez-is meg esalattatic az hadban.

1. Hadi mesterfig, az éjjeli nappali faradhatatlan stráfálás, vigyázás, 1 Pet. 5. 8. Vigyáz azért magadra, mert a' mikor alú;ol étzaka, akkor áfla meg -' lo po a' házat Mat. 24. 43.

2. Mesterfig, a' lelki okosság: mert vigyázhat a' vitez, de ha okosan nem les;en, ugy jar mint a' Madianitac, Jud. 7. 22. ezt commendállya Urunc Matt. 10. 16. *Legyetek azért okosok mint a' kigyok* Mert (1) miképpen a' kigyó mindeneknek felette fejét oltalmazza, mert abban az ű élete, így te-is azon mesterkedgyél. hogy a' te fejedtül a' Christustul sem az ördög, sem e világ &c. tegedet el ne f;akaf;thasson, mert ű tulle vagyon a' te életed. (2) Miképpen a' kigyó tavaf;jal ki bujic ki-öltözic büribül, így te is éltözzel ki a te bűneidbül. (3) Miképpen a' kigyó ha meg sebesítetic; menten vizet keres és azzal mosla magát: Így ha te romlotságodbul vétkezel, keresled meg az Iltin igijinet, gogyito forrásat, és a' mellet moslad meg a' töredelmes poenitentia-tartásnac, f;ivedbül f;emedre arado köny hullatafnac vizével.

3. Mesterfig; a' f;om;édtságbeli segétségnek keresé: azért tudván a' te nagy erőtelenségedet, minden orában

bocsásd

bocsásd fel, küld fel az égben, a' te könyörgesedet, mint lelki követet; a' ki kérjen, és hozzon magával Menyeri erőt praesidiomot a' ki kívöl, belöl erősitse meg tizedet, belöl a' s;ent leleknek vigasztalo, bátorito, meg erőfető, meg vilagosito, meg s;entelő titkos erejével, kívöl pedig a' legio Angyali seregeknek fokságával, könyörög tehát mindenkoron, Eph. 6. 18. mondgyad a' Tanítványokkal. *Domine ad-auge nobis fidem.* Luc. 17. 5. A' Dáviddal: s;ies az én segitsemre. Psal. 70. 2. Ama két Tanítványokkal: *Maragy meg Uram velünk,* Luc. 24. 29. Ama meg keferedet Atyával: *Hípek Uram; de légy segítség az én hihetetlen ségemnek,* Matt. 9. 24. Meg ne s;ünyél hát a' könyörgésben, mint a' Moses: Exod. 17. 11. 12. Ki valameddeg az ő kezeit, az égben emelhette, mind addig győzedelmet von Josue az Améleken: Igy valameddig az imádkozás, és arra valo buzgo hajlandóság, meg nem s;ünic lelkünkben, mind addig mi le;ünc győzedelmessék, ne tsüggegy el hát, mert maga igérte, a' te meg s;abadulásoadat. Psal. 50. 15. Ha s;oval nem könyöröghetz, s;ivedben fuhás;kodgyál, mint Moses: Exod. 14. 15. Anna. 1 Sam. 1. 13. Nyögessel és tsivogással s;emeidet az égre fel emellyed, mint Ezechiás, Esa. 38. 14.

II. Arra int, hogy a' hitnek s' remínségnek vas macskájával fogd meg a Christust, végy példát a' gallyalokról, kic a' vas macskát a' tenger fenekire botsáttyc, melly ha a' tenger fenekit meg ragadhattyá nints olly tengeri hab a' ki a' gallyát el boritsa. Igy te a' te hitednek vas macskáját botsád oda fel az égben (holot a' Christus vagyon) mellyel ha a' Christust meg fogván: magadhoz kaptsolod és remínségedet az Istenben veted, nints olly lelki hab

a' ki teged el merittsen. v. Heb. 6. 19.

III. Meg ne edgyez a' Sátánnal, söt ellene ály. *Vid. Ames de C. C. sine ex. de tent. num. 31. vid excepta ibid.*

IV. Várjad bekeességes tűréssel a' s;abadulást, *Ampl. ex Luc. 21. 19. ex Prov. 16. 32. Jac. 5. 7.*

V. Biztasd magadat ama lelki háborukban kesergő s;iveket meg örvendeztető, és amaz el alelt lelkeket meg eleztős meg elevenitő s;ep Evangeliomi igeretekkel, és gyönyörűleges vigasztalásocokkal, minéműek vadnac: *Esa. 1. 18. & 55. 7. Jer. 3. 12. 14. 22. Ezech. 18. 22. 23. 32. & 33. 11. Pfal. 34. 6. 18. - 21. Mat. 9. 13. & 11. 28. Joh. 3. 16. Amp. ex 2 Cor. 4. 8. &c.*

IV. Consol. Ha te erőtelen vagy erős a' te fejed, Urad Mestered, Pas;torod, Királyod a' Christus, meg segiti a' fő a' tagot, az Ur az I;olgát. *recense sup. vide adhac fus. speculum Mysti Sect. 2. De Medicina Sacra.*

C O N C I O LXXXVIII.

De Conclusionis Orationis Dominica.

Ex Quæstionibus Catecheticis 128. 129.

T E X T U S *Matth. 6. 13.*

E X O R D I U M.

Eddig az Uri Imádt;agban be foglaltatot 6-rendbéli kerésekről következic immár mind azoknac meg erôsítése és be rekes;tése.

Partes.

A' holot vagyon:

I. Három idito erősegeket s;ámlál elől, a' mellyek minket a' könyörgésre inditanac, és a' meg halgatas felől valo bizodalmat bennűnc meg erősszic.

II. A' min-

II. A' minden napi könyörgésnek, utollo bé rckel; tés-
set adgya elönkben, ezekben. *Mind örökké Ammen.*

E X E G E S I S.

I. *Qua. Mit jelent az Amen?*

R. 1. Valamely dologban az egész; népnek meg edgye-
zést Deu. 27. à v. 15. ad 26. Neh. 8. 6. 2. Valamely
dolognak kívánságát 1 Reg. 1. 26. 3. Az Isten igeretinek
tökelletségét, 2 Cor. 1. 20. Itt azért à mi-Atyánknae be-
reket; tiseben az Amen azt jelenti: hogy à dolog általán
fogva és tökelletesen ugy meg lé; en, az mint kerjűc q.
Cat. 129.

II. *Meg-halgattatunké tehát bizenyossan a' mi könyörvye-
sünkben?*

R. Igen-is: Sőt meg fellyeb, hogy nem mint kerjűc és
elménkben be-fogjuc Eph. 3. 20. Amef. ex Esa. 6. 5.
24. & ex q. Cat. 129.

III. *Minémi igekkel rekested be az te imádságodat?*

R. *Qua. Cat. 128.*

D O C T R I N A.

*Valakik ezzel a' mindennapi imádsággal szívűl könyö-
rögnek, de azoknak könyörgéseket minden bizonynyal meg-hal-
gattya Isten.*

Avagy így:

*Nagy bizodal mok vagy on a' hívűnek az ő könyörgések-
nek meg halgatása felöl. Ennek v. 13. 3-okait adgya, de à
negyedic-is ki telic az 129-kérdésűl holot az A M E N-
nek magyarázattya erre czeloz.*

R A T I O N E S.

I Mert ōvé az Ország h. e. ű a' mi Országlo Királyűc
Psal. 5. 3. mi penig nékie Orsága es nepe vagyunc, 1.
Pet. 2. 10. azért illic a' Kiralynac az ű népit meg-halgatni

M m m 3

II. Mert

II. Mert övé a hatalom. *h. e.* hatalmas Ur ű, ki megadhattyá, valamit kerűnc *q. Cat.* 128. I Chron. 29. 11.

III. Mert övé a dicsőffig *h. e.* ha meg-halgat minket az Ur ezt a' maga dicsőffigeért tselekűj, mert mi ol;tán dicsőiteni fogjuc azért az ű nevit *Pf.* 50. 15.

U s u s.

I. *Refutat.* Meg-czáfollja ez a' sz. leczke à Pápiss: kic ezt az Uri imadságnac utollyat el hadgyac, es vele nē elnec, hólott Urunc, nem ok nélkül tette le amaz három okot. v. 113.

II. *Hortator.* Könyörögjűnc hát minden napon bizodalmaslan.

M O T I V A.

1. Erre indicson Az Isten parancsolattya. *Mat.* 7. 7. *Pfal.* 50. 15.

2. Az ű meg-változhatlan igérete *Joh.* 16. 23. *Matt.* 7. 7. *Pf.* 34. 18. *Pf.* 50. 15.

III. *Consolator.* Nag' vigas;talásodra vagyon ez Tudomány, es annac meg-emplitet okai is, *recense* es a' *Cat.* 129. Kérdis; mert lehetetlen hogy meg ne halgattassál, csak a' könyörgelne ama *Conditio*jában (*Con.* 8-1. *q.* 4.) meg ne fogyatkozzál.

Matth. 21. 16.

A' Kicsiny es csecs s;opo gyermekeknek Szájok által végezdel a' dicséretet.

C A T E N A
S A L U T I S
C O N C I O N E S V.

In Capitibus XXVI. XXVII. XXVIII.
XXIX. XXX.

Medullæ Amefij Lib. I. Sumpta.

C O N C I O. I.

De Resipiscencia, qua fit in ipsa Vocatione.

In Caput 27. Medullæ Amefii lib. I.

T E X T U S Marc. I. 15.

E X O R D I U M.

A' Hivatal (melyrül itt tanitunc) ennehany-képpen ne
veztetic Mert *Ratione receptionis Christi* mondatik
Conversionek h. e. meg-térésnec; e' mellet mondatik Rege-
nerationac h. e. Ujjá-l;ületésnec Továbbá Rationis obla-
tionis Christi mondatik Vocationak h. e. hivatalnac &c.
vide Thel. 19.

Aliud EXORDIUM.

A Z Isten a' régi idôben az ô népinc s;ollott Pátriár-
chác Propiétác &c. által; de az utolso idôben a magá
Fia által Heb. I. I. Ampl. ex Matt. 21. 34. 36. 37. Igy
it-is in textu.

Partes:

A' Holot vagyon.

I. A Chri:

I. A' Christus intise ezekben 1. Terjetez - meg. 2. Hidgyetez az Evangeliomnac.

II. Az ő intifinec meg erősítése ezekben. be tölt az idő; el-közelgetett.

E X E G E S I S.

I. *Micsoda az meg téres?*

R. Vid. Concio. 56. q. 1. Exeg.

II. *A' meg-téresnek es Pœnitentiának nevezeti különbözneké?*

R. Jollehet hogy ez két nevezetek valamit különböz-nec mert a pœnitentia neminém űkeppen a' hitetleneknek is tulajdonittatic Mat 27. 3; de az igaz meg-térés, csak a' hiveseknek tulajdon; (mint erről lásd bővebben: *Wolleb c. 30. N. 2. Urs. p. 558*) mindazáltal: ez a' különbösig nem mindenkor állandó; mert az irásban gyakorta a' pœnitentiának nevezeti a meg-térelt jedzi Jer. 31. 19. Meiyről lásd bővebben: *Bucan. L. 30. q. 6. 13. Ravan in voce Pœnitent.*

III. *Micsoda hit?*

R. Vid. Sup. Concio. 13. q. 1. & 2. exeg.

IV. *Micsoda időt emleget Urunk ez sz. leczkében?*

R. Az Isten kegyelminec amaz drága idejit, melyben a' Christus meg-jelent az Evangeliom hatalmas prædikallá-ta által *Ampli. ex 2 Chorint. 6. 2.*

V. *Hát micsoda Országot emleget?*

R. Nem az Istennek amaz mindeneken valo közön-siges Országát, mellyet némellyec hatalomnaac Országának hívna. 2. Nem is leg közeleb a dicsőssigneac Országát, a mely az egekben vagy, Hanem 3. a kegyel-nec Országát, a melyben uralkodic Isten az ő nepin (a földön) az Evangeliom predikalláta által, (vid. v. 14.)

D O C T R I N Æ.

I. Tisztí embernek az hogy Istenhez meg terjen és hogy benne hidgyen.

II. Az igaz meg teris nélkül, senki Istenben nem hibet. Mert a' meg terült, az Igaz hittel edgyben köti Uranc, ez mi fel vett leczkenkben. Thef. 29.

R A T I O N E S. Δ. 47. II.

I. Mert mind a' meg teris, s' mind a' hit edgyüt adatatnac (Thef. 30.) Es ajándékoztatnac, a' hivatalban. A' mely hivatalban három dolgot vadnac. 1. Az el hívó, az Isten. 2. Az el hivattatot, az ember. 3. Az kettőt ösve kaptasolo *Copula* a' hit.

Ugyanis mig az ember bűnben él, távoly vagyon Istentől; hanem akkor, mikor Isten, ki hijja az embert a' bűnből, és ez világból, ösve kaptasollya, az hit az Istent az emberrel Eph. 3. 17.

II. Mert a' meg terés gyűmölcs a' hitnec Thef. 31. Gal. 2. 20. Jac. 2. 18. a' gyűmölcs penig edgyüt fokot lenni az ő fájával.

III. Mert mind a' meg teris, s' mind a' hit, egy élő kut főül, tudniillic az el választásbul folynac és tornac ki A' hitrűlláld Acto. 13. 48. A' meg terésrűl Eph. 1. 4. & Thef. 6.

IV. Mert *utraq; habent idem subjectum* h. e. mind a' meg terés, s' mind a' hit egy fészekben és helyben lakoznac melly az embernec *tive* 1 Reg. 8. 48. Rom. 10. 9. 10. Act. 8. 37. Thef. 30.

De ist azt mondod:

I A' meg terest hamareb meg ismerheti az ember magában hogy nem a' hitet azért meg-elözi a' hitet?

R. Tsak a' begény bűnölnek bátortalanágatul esik-

az, mert mind addig-is nem meri el-hinni a' bűnös hogy
 ő nozza az Isten meg-nem engejtettetett valameddig a'
 bunt el nem hadgya, a' mely őtet Istentől el-šakasztotta
 volt Ef. 59. 2. Hanem a' bunt el-hagyván; úgy kezdi ma-
 gában erzeni jobban jobban a' hitet Th. 34.

2. Lám a' meg-térés az Isten törvényiből származó
 šorgalmatošlágra, és meg-rettentésre nézve, meg előzi a'
 hitet mert amaz 3000 emberek-is Acto. 2. 37. elsőben
 a' bűntől meg-rettentene. az után hittene.

R. Az olyan bűntől való meg rettenés, mikor az Iste
 törvényinec mendiőrgife meg-dobbantya az ember šivet,
 csak mint edgy el-kéfiti az embert a' hitre: de a' bűnnek
 valóságos el-hagyására, és a' gyümölcšözifre nézve, követ-
 kezik a' hit után a' pœnitentia Thel. 31.

U s u s.

I. Infor. Ešedben veheted innét, hogy a' hit, a' meg-
 terés és jó cselekedetec nélkül meg holt állat Jac. 2. 26.

II. Investigator. Visgald-meg hát: ha meg tértél? ha
 ki hívot e teged az Isten a' bűnből a' Christushoz.

III. Refutator. Czašollya a' Pápist: kik azt állattya;
 hogy el-lehet néha a' hit a' šetetet és jó-cselekedetec nél-
 kül.

IV. Redargutor. Vétkezne kik az Isten kegyelmé-
 nec ama' drága idejét (*sup q. 3*) meg nem becs-llie, és
 meg nem térne, kiket hívogat Isten az Evangel-om által
 de nem šakadhatnac-el a' bűnec Sodomaj tul, mint a'
 Loth veš (Gen. 19. 14) Sodom tul sôt ha ki indulnak-is
 abból de vissza ni; nec mint a' Loth felesige v. 26.

V. Territ. Jaj azoknac, kik a' Chri meg-téritő és id-
 vessigre hívogato kegyelmet meg-veštik, és kik a' ta' ked-
 ves vendeget a' Christust be nem vešik, mint a' Bethle-
 mitác;

miták, Luc. 2. 7. és a' Samaritánusok, 9. 53. és azok. Kik ez drága vendégnek butsut adnak mint a' Gadarénusoc, Matt. 8. 34. mert az illyeténec a' Christuson kívül vadnac, ki nélkül idvezülni lehetetlen. A&. 4. 12.

VI. Hortator. Zörget a' Christus bivednek ajtaján, Apoc. 3. 20. fogadd bé bived belső rejtekiben e' kedves vendeget, ölelgesd meg hitednek kezivel; de úgy hogy bived tista légyen a' bűnnec moslekjatul.

M O T I V A.

I. Indicson erre, az ötet be-nem fogadoknac nagy károk.

2. Az ötet bé fogadoknac jutalmok.

S I G N A.

Ennek penig ezek a' jelei.

1. A' bűnön valo bánkodás, és bív fájdalom mely minden bánatnál nagyobb. Zach. 12. 11. mert az első b. lőtnek halálokon valo keserves firánkozáshoz hasonlittatik v. 10. 11. Ames. de C. C. L. 2. c. 8. q. 3.

2. A' bűnnec valóságos gyűlölet; a' mely úgy lében 1. ha nem csak egy bűn ellen, hanem minden meg-ismért bűn ellen Vagyon 2. ha állandó lében félben hagyás nélkül. 3. Ha ö. bive békélhetetlen lében a' bűnnel valo meg b. ellés nélkül de. C. C. L. 2. C. 8. q. 3. n. 8.

3. A' bűnnec el távoztatására, és a' jo életre valo nagy kívánczóság, és ferény állandó igyekezet, ibid & Thef.

VII. Consolator. Ha ezek meg vadnac benned, bizony nagy vigasztalásod vagyon; mert téged on begény bűnös; kit a' bűn el b. a. stot volt Istentől (és az ördög-höz, s' ez vilaghoz ragasztot volt) imé mostan a' hit (mely a' meg téréssel egyben köttetet) Istennel edgyesitet, Isten-

hez tsatlot, Christuban bé oltot, Ezert mondatol már Christuban lenni, 2 Cor. 5. 17. A' Christust fel öltözní, Gal. 3. 27. 27. Mondatol Christus házanac, Heb. 3. 6. Isten Templománac, 2 Cor. 6. 16. Christus Jegyesfeneck, 2 Cor. 11. 2. Christuban oltot bőlő vebbőnek, Joh. 15. 5. Christus tagjánac, Eph. 5. 30. Ezert mondati, a' Christus a' mi siveinkben, Eph. 3. 17. Thef. 18. Ez a' kedves vendég a' Christus sőt az egész Sz. háromsag lakozzék bennűnc, és maradjon velűnc mind örökkön örökké. Amen.

NB. Usus Redarg. Territ. & Hortat. ad D. I. reliqui vero Usus ad D. II. pertinent.

C O N C I O. II

De justificatione.

In Caput XXVII. Medullæ Amesii.

T E X T U S Rom. 4. 3. 4. 5.

E X O R D I U M. *Ex superioribus.*

FEL tet tzellya az Apottolnac ez Sz. Leczkőben az: hogy meg mutassa azt: hogy a' seregény bűnős, nem jó tselekedetből; hanem hitből igazul meg Isten elöt, Ennek fundamentomát pedig fel vetette, Sup. Cap. 1. 17. & 3. 28. 30.

Partes;

A' Holot vagyön.

I. Az elsőben bé foglaltatic, az hitből való meg igazulás.

II. Azon hitből való meg igazulálnac három erősségekkel való meg erősítése.

1. Első erősség vitetődic az Abrahám példájából, Abrahám noha jó tselekedet; de mégis nem a' jó tselekedetert; hanem hit által igazult meg, v. 3. mellyet Sz. Irással

Írással erőfölj. Gen. 15. 6.

2. A' keptelen dologból: Mert a' ki jó tselekedetből akarna meg igazulni, annac ama jutalom: az Örök élet, nem igyen; hanem adófságból adatnek; ez pedig keptelen dolog, v. 4. Mert a' tellyes írás, teli torokk alkiáltya: hogy az örök élet nem adófságból; hanem kegyelemből adatik.

3. Az ellenkező dologról: Ha az igazúl meg a' ki nem munkálkodic; hanem hűen abban a' ki meg igazittya a' hitetleneket; tehát ellenben, a' ki munkálkodic, es erdemben bizic, nem igazuhat meg.

E X E G E S I S.

I. *Qua. Micsoda volt, az Abrahám hiti, melyből meg igazulit?*

R. Lásd: Gen. 15. 6. Gal. 3. 6. Jac. 2. 23. Ampl. ex Rom. 4. 17.--22. Coll. cum. Gen. 17. 4. &c. De hogy a' dolgot világosabban meg érthessüc: az Abrahám meg igazult, az által a' hit által, mellyel ő hitte az Istennek a' Messiás felől tet ígeretit, Gen. 15. 5. 6. Holot noha az írásból az Abrahám nemzetsiginek kaporodásáról, melly lett az Isác születésiből (ki a' Christusnac példája volt) mind az által, mivel ez testi ígeretnek valósága be tellyesedett a' Messiásban, és mivel ennek lelki áldása volt a' Christusban (az Abrahámnac amaz áldot magvában, a' kiben meg áldattatnac földnek minden nemzetsigi, Gen. 22. 18.) Azert az Abrahám a' Christust fogta és ragatta meg hitinek kezivel, ötet nézte, szemlélte és látta (távolról) hitinek szemével, Joh. 8. 56. Mellyre nézve meg igazult, és bűne botsánattyát nyerte, minden maradéki-
val egyetemben, valakic az ő hitinek nyomdokat köve-
tic.

II. *Kicsoda azok a' kik nem munkálóznak vers. 5.*

R. A' hitek de nem úgy ércesed, mint ha a' hiteknek hitec (mellyel a' Christust meg-fogják) hivalkodo avagy nem munkálkodo volna, mert a' jo-cselekedet nélkül meg holt állat a' hit, Jac. 2. 20. hanem ezzel a' jo-cselekedeteknek érdemít rekefti ki az Apostol.

III. *Micsoda a' meg-igazulás?*

R. Az Istennéc olly kegyelmes sjava: mely a' Christust hittel meg-fogot érdemiért) a' bűnőst fel-fabadittya a' büntül, és kárhozattul, és igaznacítelí az örök életre Thef. 6.

De tanításnak okáért, Két agai vadnac az igazulásnak. 1. A' bűnnek bocsánattya. 2. A' Christus igazságának nekünk tulajdonítála.

1. A' bűn bocsánattal a' büntül és a' bűnnek örökké valo büntetefitül a' kárhozattul szabadulunk-meg Rom. 5, 9. az igazságnak nekünk tulajdonítáival penig az örök életet nyerjük meg Rom. 5. 17.

2. A' bűn bocsánattal, a' törvény által hágásának büntetefitül, avagy atkátul, mellyrül sol: Deut. 27. 26. szabadulnak meg A' Christus igazságával penig a' törvény betöltésinek, jutalmával, az örök élettel, (mellyet a' törvényhez valo tökéletes engedelmessigne Condítioja alát ígért vala Isten Lev. 18. 5.) ajándékozattunc meg Mert a' törvény minket kettőre kötelez vala. 1. A' büntetifre 2. Az engedelmessigre a' büntetifre: mert atközötnak kiáltya a' kik azt be-nem töltik. Az engedelmessigre mert csak azoknak ígér örök-életet, kik azt be-töltik Lev. 28. 5.

3. A' bűn bocsánat adatik, leg-közelebb a' Christus szenvedésért és halálaért, Heb. 9. 22. 1 Joh. 1. 7. (melly

Évedesbeli égedelmefignek módatik) a' Christus igazsága nekünk tulajdonittatik, leg közelebb, az ő tökéletes engedelmeffigejért mellyel be töltötte mi érettünk a' törvényt Gal. 4. 45. (mely cselekedetbeli engedelmeffignek mondatik) Ez utollobul mindazáltal az első ki nem rekesztetik mert ezek valósággal nem különböznek egymástul; hanem tanuságnac okáért az elme azért különbözteti így meg ezeket: mert a' Christushac, mind a' büntetésért, s' mind penig az örök életért, eleget kel tenni.

4. A' bün-bocsánattal, még is a' büntetvetkezzük: le magunkrul, a' Christus igazságával penig, a' Christus igazságának fényes ruháját öltözzük fel Ama' Josua példájával Zach. 3. 4. 5. vid ad hæc Woll. Cap. 18. & 30.

IV. Mikeppen mondatik a' hit meg igazítani?

R. Nem magában; hanem a' mennyiben meg ragadgya a' Christus elig-tetelit és erdemit: mint a' vas-macska né mondatik magában meg-tartani a' bajot, hanem menyibé a' tenger fovenyit meg ragadgya; mint há azért így szól-nác, A' hit igazítja meg az embert; az az: a' Christushac hittal meg fogot érdeme.

D O C T R I N A.

Noha a' Christus igazsága valósággal mi belénk nem öntetik; de annak nekünk való tulajdonításának, olly nagy ereje és hathatósága vagyon; hogy az, az hiveket a' büntet és az örök haláltul meg- szabadítja, az örök életben be állattya.
Ampl. ex Theol. 2.

Avagy így:

Bün bocsánator, és örök-életet ado ereje és hathatósága, vagyon a' Chr. nekünk tulajdonittatott igazságának

ez tudomány e' s. leczkéül: mert im érted: hogy az Abraham, nem az Ő benne lévő igazság által; hanem az ő neki tulajdonított igazság által (azáltal tudniillik: hogy hitte az Istennek a' Messias Christus felől tett ígeretit) meg igazula, és azáltal bűne bocsánattat és örök-életet is nyere. Ezt a' tulajdonítás keppen valo meg igazulást emlegeti s. Pal Phil. 3. 9. Ezt erősíti Dávid: Psal. 32. 1. 2. Ki jö ez tudomány e' s. leczkéül, mert im hallod hogy az Abr. nem az ő benne lévő igazság által; hanem az ő neki tulajdonított igazság által, meg igazula és az által örök életet is nyere. Ezt a' tulajdonítás keppen valo meg igazulást emlegeti s. Pal, Phil. 3. 9. David Psal. 32. 1. 2.

R A T I O N E S

I. Mert ha Adám engedetlenfigénc nekünk valo tulajdonítálával, bűnösökké lehetünk, mennyivel inkább, a' Christus igazságának, nekünk valo tulajdonítálával, igazakká lehetünk Rom. 5. 19.

II. Mert ha az Adámnac engedetlenfigénc, annyi ereje volt: hogy noha mi nem estünk Adámmal a' megtiltott gyümölcsben (cselekedettel Rom. 5. 14) de mivel az ő a veákában voltunk azért Ő benne vétkeztünk, s' meg romlottunk Rom. 5. 12. Ha azért ez Adám engedetlenfigének minékünk tulajdonítottála, el-veéthet, s' halálban ejthet bennünket, mennyivel inkább a' mi nekünk a' Christusnak, nekünk tulajdonított igazsága fel-épithet, es az örök életben be-állathat bennünket v. 17. *Amp ex Thef. II.*

III. Mert a' Christus csak azért hogy a' mi bűnünk neki tulajdonított, es ő benne meg büntettetett, bűnnek neveztetek 2 Cor. 5. 21. mennyivel inkább a' Christus igazsága nekünk tulajdonítottán, mi igazságnak nevezetel

veztethetünk 1 Cor. 1. 30. 2 Cor. 5. 21. mondatot
hordozni a' mi bűneinket 1. Pet. 2. 24. *Th. 8. Cap. 20.*
azért mi is mondattathatunk viselni, és ugyan mint egy
ruhát magunkra fel öltözni az ő igaságának finyes ö-
ltözetit. *Ampl. ex Gal. 3. 27.*

IV. Mert ami bűneinc jölehet nem voltac à Christuf-
ban valósággal öntetette El. 53. 9. 2 Cor. 5. 21. de mint
hogy ő néki tulajdonítottac; azért à bűnec büntetése, az
halalt ő felsigének kellet el- szenvedni (mert à mi bűneink
ölték meg ötet) Azért ha fintén à Christus igazsága be-
lénc nem öntetik is; mind azonáltal annac nekünk valo
tulajdonitása az haláltul meg- szabadit, és az örök életben
be- állat. *Ampli. ex Thef. 2. 6.*

U s u s.

I. Informator. Ha à Christus igazságának ilyen nagy
ereje es hathatósága vagon, ebből ekedben veheted à
Christus igazságának méltóságos voltat és az ő elég- tete-
linec- is nagy es veghetetlen voltát, melly meg- tetzik.

1. A' semélynec méltóságából à ki áldozot es eleget
tett mert nem ember s' nem Angyal tett eleget à mi bűne-
inkért; hanem maga à nagy méltóságos és veghetetlen I-
sten Acto. 20. 28. Ugyan- is miért vala à mi bűnünk ol-
lyan nagy? azért, mert nagy és veghetetlen Isten ellen cse-
lekedtük azt. Igy à Christus elég tetele- is azért ollyan
nagy, es veghetetlen mert amaz veghetetlen Isten, maga
szenvedet, es tett eleget à bűnert *Cap. 20. Thef. 18. 19.*

2. Az áldozatnak nagy voltából; mert nem barmot ál-
dozot meg à bűnert, hanem önnön magát Istent és em-
bert. *Heb. 9. 14 Eph. 5. 2. Thef. 18.*

3. Az áldozatnak modgyából, mert abban Isteni tö-
kelletessig volt à semélyi egyyesigte nezeve, *Th. 18.*

II. Investig. Vigáld-meg azért ha meg igazultálé mellyet így tudhaz meg.

S I G N A.

1. Hiszede bűnöd bocsánattját? hiszede hogy a' Christus te éretted meg-holt, mely az ő halálával bűnödöt elverte adosságitat meg-fizette, és mind a' büntül s mind az örök halaltul, (mellyel te tartoztal) meg-mentett *Amp. ex Thes. 6.*

2. Hozzá merse nyulni a' te lelkednek kezeivel a' Christus igazságához? az az el hiszed; hogy a' Christus igazsága és engedelmeffige, (mellyel a' törvent be töltötte) immar tiéd és tenéked tulajdonítatik, mint ha te cselekedted volna azt.

3. Hiszede hogy meg-békéllettél Istennel *Rom. 5. 1.* Erzedé a' b. Léleknek olyan titkos bizonyoságot tetelit, mely bizonyoságot téfen a' te lelkednek arról hogy Isten te hozzád meg-engesteltetett és veled meg-békélt *Rom. 5. 5. Thes. 9. n. 4.*

4. Erzedé a' meg-bentelésnek kegyelmit benned; mert a' meg-igazulás, azzal egyben köttetett. *1 Cor. 6. 11.*

III. Refuator. Meg-czáfollja a' Pápistákat, kik tagadgyác, hogy a' Christus minekűnc tulajdonítottat igazsága által meg-igazulhassunc; hanem itt benne lévő igazsággal, (sőt olyannal, mely ugyan belé öntessik az emberben) kerkednek vid. *fu Thes. 8.*

IV. Territor. Jaj azoknac kik meg nem igazittatnak (ut supra) mert: a' hűnben és halalban maradnac.

V. Consolat. Oh mely nagy vigasztalásid lehetnek itt tenéked ki a' Christusban való igaz hit által meg igazult. 1. Mert Isten tehozzád meg-engesteltetett és veled meg-békélt *Rom. 5. 1.* 2. Mert ama' te nagy adosságotul

godtul t. i. a' büntül és örök haláltul megmenekedtel
 Matt. 18. 27. 3. Merta' Christus igazsága neked tulajdonittatván: igazságnac neveztetel 1 Cor. 1. 30. 2 Cor. 5. 21. 4 Merta' halálbul által vitetel az örök életre. 1 Joh. 3. 14. Thef. 2. Amp. ex Tit. 3. 7.

C O N C I O III.

De Adoptione

In Caput XXVIII.

T E X T U S Ioh. 1. 11. 12.

E X O R D I U M.

I Gen nagy dolognac tartá Dávid, hogy ő à Saul Királynac fiává tétetett 1 Sam. 18. 22. 23. Hát mennyivel inkább, à hivec méltósága, kik Isten fiaivá tétetnek.

Partes.

A' holott jelenti

I. A' Christus jo-tetemennyit a' Sidokhoz v. 11.

II. A' Sido Nemzetsignec nagy háládatlanlagát.

III. A' hivek nec nagy lelki méltóságokat v. 12.

E X E G E S I S.

I. *Quest. Micsoda a' fiuvá valo fogadtatas?*

R. Az Isten nec oly kegyelmes bava, mellyel a' hiveket à Christúfirt (kit már à meg-igazito hit által magokhoz kapcsolta) örökös fiává fogadgya Thef. 1.

II. *Hány rendbeli fiai vadnak Istennek?*

R. Terméset berint valo fia Istennek à Christus. 2. A' teremtésre és gondviselelre nézve fiaknak mondatnak à hivek és à hitetlenek. 3. A' meg-váltásra és fogadott fiulágra nézve, fiaknak mondatnak egyedül az hivek.

III. *Kiket ért az öveim?*

R. Némellyek az egész világot értic rajta, de helyesebben a' Sidoság értetic rajta, mely kiválképpen Isten ni-

pive fogadtatot vala. *Jeut. 19. 12.*

X

IV. Miert vetette meg Isten a' Sidokat?

R Mert ökis meg vetették a' Christust, v. 11. Azért ő helyettek más fiakat fogadot Isten a' Pogányoc köz-
zúl. v. 12. Ugy mind az által hogy a' Sidokat sem hatta
a' fel éppülelnek reminsege nélkül: mint ki tettzie, ex
2 Cor. 3. 16. Coll. cum Rom 11. 25.

D O C T R I N A.

*Felette igen nagy méltóságok vagyon azoknak; a' kik
az Istennek fiaiva fogattatnak. v. 12. Amp. ex Thes. 16.*

R A T I O N E S

I. Meg tettzie ez azokbul a' méltóságos titulufokbul,
és nevezetekbul, a' mellyekkel az irás nevezi az hiveket
mert azok hivattatnac Isten fiaiac in Textu & 1 Joh.
3. 1. Isten tselédinek, Eph. 2. 19. Thes. 18. Menyben
béiratot első bülöttöknek. Heb. 12. 23. The. 13. módatnac
megis Christus háza népének, Math. 10. 25. Christus
házának, Heb. 3. 6. Christus jegyessinek, Eph. 5. 23.
Christus tagjainac, 1 Cor. 6. 15. Menyei Jerusálem
faiac, Gal. 4. 26. Menyei Polgaroknac, és örökösök-
nek, Phil. 3. 20. Rom. 8. 17.

II. Mert a' hivek a' fiuvá valo fogattatásban, a' Chri-
stusnac, az Isten fiaiac, vér atyafiai, és tártai léfnek,
Heb. 2. 11. 12. 17. Pfal. 22. 23. Mat. 12. 50. Rom.
8. 17.

III. Mert ebben meg ajándékoztatnac a' Sz. Lélek-
kelis; ki ezt a' lelki miltóságot meg petsétli, és erőssiti az
ő titkos bizonság tételivel imi bennünc, a' mely ugyan
fiuságnac lelkinek mondatie, vid adhæc: Eph. 1. 13.
& 4. 40. Rom. 8. 15. 16. Gal. 4. 6. The. 22.

IV. Mert ez által a' Christus nem tsak magát, hanem
az ő

az ő velünc közölhető méltóságát is minékunc adgya,
s' velünc közli; tudni illic: Az ő Királyi, Papi és Prophe-
tai tisztit, A' honnén immár, az ő Királyi és Papi méltó-
ságánac, reánk ki hatot lelki ereje által, miis Királyoknac
Papoknac mondatunc midőn az bűnön Uralkodunc,
a' bünt öldököllyüc, tagainkat meg áldozzuc, Apoc. 1.
6. 1 Pet. 2. 5. Thes. 26.

U s u s.

I. Infor. Innét ešedben veheted, mely igen jo az Istē
terméketiben, hogy az embert, ki ellenlege volt fiává fo-
gadta.

II. Investigator. Vilgáld meg azért, ha vagyoné ríšed
benne ebben a' lelki méltóságban, mellyet ezekbűl az je-
lekbűl vehetz ešedben.

S I G N A.

1. Jel: A' fiui bizodalommal valo buzgoságos kő-
nyörgés, mely a' Sz. Lilek munkája. Zach. 12. 10. Rom.
8. 15. Gal. 4 6.

2. Az Isten parancsolattáához valo engedelmesleg, és
Isteni filelem; mert a' jo fiu, bűcsűlli fel az ő Attyát, és
mind az olyan dolgokat igyekezie tselekedni, a' melybē
az ő Attya gyönyörködic. Mal. 1. 6. 1 Pet. 1. 14. 17.

3. A' mi számunkra i rendeltetett őrdőc életneć remēšige
mert az Isten fiai tudván azt hogy őők örökös fiak (Joh.
8. 35. Rom 8. 17) azért fiui remensiggel varják az örök
életet v. 23. vid tus. A. mel. de Cal. Conf. L. 2. c. 9. q. 2.

III. Refutator. Czáfollja a' pápistákat, kik ez Sz. le-
tzkebűl. (ex v. 12.) akarjác fel állatni az ember szabad
akarattját, mely tsak olyan, mint a' ki a' vizbűl tūzet a-
kar ki hozni. vid Calvin. in b. l.

IV. Redarg. Oh melly igen vitkeznek; kik ezt a' fiui

méltóságot, meg nem bõcsüllic, hanem az õ bûnõkkel meg homorittyac, 1. Az Atyát, ki õket fiakká fogadta. 2. A' fiat, kiben fiakká fogadtattac. 3. Az Sz. Lelket, ki az õ fiúságokat meg erõsítette.

V. Territor. Jaj hát azoknac kik, ezen a' fogadot fiúságon kivõl vadnac, és kik a' Sátánnac, és bûnnek köteli-ben tartatnac, jaj nincs ezeknek semmi lelki szabadcságoc.

VI. Hortator. Ha immár Istennec fiavá lettél a' Christusnac Attyafiavá ez méltóságban, igyekezzél hát halólová lenni õ vele, a' sient életben és egyéb jó-cselekedetekben Lev. 19. 2. & 20. 7. Phil. 2. 15. 1 Pet. 1. 15. Luc. 6. 36 Matth. 5. 48.

Motivum. Mert nem illic a' te méltóságos nevedhez, a' mellyet az elsõ okban hallál, a' bûnben valo heverés.

VII. Consolator. Nagy vigasztalálod lehet már innen 1. Mert te fiu léven: mindenkor szabadosan mehez az Atyához Eph. 2. 18. coll. cum Rom. 5. 2. 2. Mert te immár (fiu léven) meg szabadultál a' törvénnec a' bûnnec és e' vilagnac szolgálattatul Joh. 8. 32. 36. Rom. 6. 22. Gal. 4. 26. Th. 25. 3. Mert a' fiui méltósággal együtt réseltettel a' Chr. Prophétiai, Papi, Királyi tisztinec méltóságában Apoc. 1. 6. 1 Pet. 2. 5. Th. 26. 4: Mert te (Isten fia léven) minden teremtet állatoc a' te birodalmad alá vettettec 1 Cor. 3. 21. 22. Azok tenéked szolgálnek, még az Angyalok is Heb. 1. 14. és tenéked mindenec javodra és idveffigedre szolgálnac Rom. 8. 28. Th. 27.

C O N C I O. IV

De sanctificatione

In Caput XXIX.

T E X T U S Ezech. 36. 26.

E x

E X O R D I U M.

AZ embernek sive természet berint keményeb a' kőnél mert a' kő a' gyakorta valo csepegeffel meg lyukasztatic (ama fatum berint: *Gutta cavat lapidem non vised saepe cadendo*) de az embernek sive ha a' vele sűletett keményfigben hagyat tatic, még az Isten igijének prädikálásával-is meg nem lágyittatic. De ha kően a' sivet meg illeti, mindgyárt meg-lágyul, es engedelmeskedic az Isten igijének (mint a' Lydia Act. 16. 14. és a' Saul, 9. 6. példaja mutattya) Illyen meg lágyulo és engedelmeskedő sivet igér Isten minékünk ebben a' s. leczkében.

Partes:

A' Holot azt jelenti meg: micsoda gonost vegyen ki mi belőlünk az Istennek meg-szentelő kegyelme h. e. a' kő sivet.

II. Micsoda jot adgyon mi belénc azon meg-szentelő kegyelme h. e. új sivet lelket, és hus sivet.

E X E G E S I S.

I. Quæstio Mit ért az Uj siven és Ujlelken?

R. Az ujjá sűlettetet rést (mint; sup. 18. 31) mely ujjá-sűletetet rést; az irásban leleknek nevezetic Rom. 8.

I. Gal. 5. 16. 17.

II. Mit ért a' kő siven?

R. Amaz, Isten igijének magvát, magában be nem vehető és annac semmi gyümölcsöt nem teremő ujjá sűletetlen rést, a' ki kősziklahoz hasonlittatic Jerem. 5. 3.

III. Mit jegyez a' meg-szentelésnek nevezeti?

R. Neha az irásban jegyzi valamely dolognac íz dologra valo rendelését Gen. 2. 3. Exod 28: 3. & 29. 44. 1 Reg. 9. 3. Neha az embernek valóságos belső meg-változását, 1 Cor. 6. 11. 2 Thes. 2. 13. az utollos jegyzésbé

tanitunk mi itt a' meg-szenteléfrül.

DOCTRINA.

Az Istennek meg-szentelő kegyelme, valóságos aliceratiot h. e. meg-változást szerez a' hiveknek szívükben, mert ez ki vízi belöllok a' kö-szívet, es hús-szívet plantál beléjük, Thes. 4. 7.

R A T I O N E S.

I. Mert a' bentség kegyelme az hivel-ben el-rontya az o-embert, az uj-embert pedig meg-éppiti, levetkezteti az hiveket az o-embertül, es fel-öltözteti őket az uj es belső emberben, es az Istennek bép-ábrázattyában, melylyet az bűn meg-mocskolt vala. Thes. 5. Avagy: it egy-hatarbul *t. i.* az ov-embernek meg-öldöklifebül, (mely első-ríse a' meg-szentelésnek) más-határra, *t. i.* az uj-ember meg-elevenítésére (mely másik-ríse az meg-szentelésnek) kel-által lépni. ex Thes. 17.

II. Mert a' bentség kegyelme mind-belső mind-külső tagokat meg-hat, es meg-változtat a' gonósrul az jora, meg-hattya az elmét, azt meg-világosítván, az-szívet az a-karatot az jo-engedelmessig-re hajtván, az külső tagokat a' bűntül el-fogván, 1 Thess. 5. 23. Deut. 30. 6. Rom. 6. 13. Thes. 10. 11.

III. Mert a' bentség nem egy-sempillantásban titetic-tökéletesse; hanem jobban jobban gradisonként-öreg-bedic a' hivel-ben, Thes. 2. es bintén-ugy-nevekedic, mint a' csemete-öreg-fává, a' gyermek; öreg-emberré, ugy-annyira: hogy-niha, még a' ki az Isten-kegyelmét-kis-leb-mértékben-vette, ahoz-képest, a' ki azt-nagyob-mér-tekben-vette, gyermeknek-mondassék, Heb. 5. 13. 14. De-ugy: hogy-ismét-ez-életben-való-öregleg, az-más-élet-ben-való-tökéletes-szighez-képest, (kiről-ívol-Sz. Pál, Eph.

4. 13.) csak gyermeksignek mondassék, úgy hogy az életben az meg bntelô kegyelem, inkább mondattathassék meg bntelésnek; hogy nem mint bntsignek. (Thes. 16) Mert: ha ez életben adattatikis valami bntsig; de annac az leg fesôb grádicslais, csak kezdeti az más életben lejendô bntsignek, és amaz tökéletessignek, kirül hol, Eph. 4. 13. a' holot. t. i. Eph. 4. Hogy vinsigrül nem emlekezi ez az oka; mert: a' vénsig fogyatkozást hordoz, magával; mely a' más életbeli tökéletességhez nem illic, v. Cal. in. l. præ.

IV. Mert: a' meg bntelô kegyelemben, az halálbul fel támadunc, Rom. 6. 13. Ujjonnan teremtetunc, 2. Cor. 5. 17. Thes. 14. A' Christusban bé oltatunc. Rom. 6. 5. Mely Christusban valo bé oltattatásunkban el hadgyuc a' bûnnek vadságát, és amaz bôlô tökebul a' Christusbul, (kinek bôlôvebbéi vagyunc) Joh. 15. 1. 4. 5. Szentfiget, lelki nedveffiget uj és lelki életet bívunc, és vífünc magunknac. Hogy penig a' Christusbol vegyünc ez lelki jokat, innen tettic meg, mert ô ama drága kut fô, (Esa. 12. 3. Zach. 13. 1.) Melybôl a' bntsignek, sôt minden lelki jonac vizét vesünc és merettyünc minnen magunknac. vide Ames. de Cas. C. L. 2. c. 10. q. l. n. 2.

U s u s.

I. Infor. Ha a' meg bntelô kegyelem valóságos meg változást berez bennünc, ebbôl könnyen esjünkben vehettyünc, hogy a' meg bnteltetés a' meg igazítástol (mely csak tulajdonítás képpen létsen) meg különböztetve légyen. De ez kettô között valo különbsiget lásd. Volleb. L. I. c. 31. n. 13.

II. Investigat. Vigáld meg azért, ha vagyonté risjed

PPP

a' meg

a' meg íj;entelő kegyelemben, mellyet ez jelekből vehetz esjedben.

S I G N A.

1. Ha le vetkezted az ő embert, Eph. 4. 22. Col. 3. 9. Es ha meg holtál a' bűnnek, és ha öldöklöd azt. Col. 3. 3. 5. Rom. 8. 13. Thef. 18.

2. Ha fel öltöztetted az új embert. Col. 3. 10. Eph. 4. 24. és ha fel támattál és meg elevenítettél a' bűnnek halálából az új és íj;ent életre. Col. 2. 13. Rom. 6. 13. Th. 24.

3. Ha lelki harcz vagyon benned, az test és lélek között. Gal 5. Thefs. 31.

4. Ha erzed külső belső tagaidnac, a' bűnről való el távozasat, és a' jora való fordulását. 1 Thes. 5. 23. The. 10. v fus. Ames. de Cas. C. L. 2. c. 10. Q. 3.

III. Redargutor. Vétkeznek azok ez Tudomány ellen; kik nem hogy a' gonof;bul jora változnának, és íj;veiben lágyulnának, de még inkább keményednek, mint Pharaoh, olyanoc mint a' kő, Jer. 5. 3. Mint az Adámis, Zach. 7. 12. mint a' vas. Jer. 6. 28.

IV. Territor. Jaj azoknac, kik a' gonof;ban így meg erősödnek,, jót nem tselekedhetnek. Jer. 13. 23. Végre meg keményednek, és Pharaohval el vesznek.

V. Hortator. Eöldököllyed hát benned a' bűnt.

M O T I V A.

Erre inditsanac ez okok.

1. Mert a' te bűneid öltic és fef;itették meg az te édes meg valodat, és a' te bűneidért kellet meg halni a' Christusnac.

2. Mert ha te meg nem öld a' bűnt, meg ő a' bűnti-ged.

3. Mert

3. Mert a' ſzent életbül lehetz bizonyos, el válaſtálod el hivattálod, meg igazulálod, s' meg dicsőítettéſed felöl, mellyet ugy egyben vadnac' ezzel köttetve, mint edgyic' láncz ſjem a' máſikkal, 1 Cor. 6. 11. Rom. 8. 30.

4. Mert ez el kerülhetetlen uttya a' örök életnek ugy hogy a' ſzent élet nélküül ſenki az Iſtent nem láthattya, Heb. 12. 14. vid. Ames. de C. C. L. 2. c. 10. q. 2.

VI. Conſolator. Ha a' meg ſzenteltetis kegyelmet meg érzédted, bizonyoſſan vigáſtalhad magad, es az által magadra ſzabhad a' Chriſtus idvezítő kegyelmét, az ő ſzent halálát, meg feljittetít, el remettetít, fel támadását, melynek lelki ereje te reád ki hatot; ugy annyira: hogy a' Chriſtus halálánac' lelki ereje által, te is meg holtál a' bünnök, &c. az ő feltámadásánac' lelki ereje által, te is fel támadtal az bünbül a' ſzent életre; és vigre meg is dicsőítetel. vide (ad præſata) Ames. ibid c. 10. q. 1. n. 4. & 7.

C O N C I O. V.

De Glorificatione.

In Caput XXX.

T E X T U S, 2. Tim. I. 12.

E X O R D I U M.

○ Lvaſſuc Apc. 10. 9. Hogy mikor a' Sz. János ama meg nyittatot könyvet az Angyal keziből el vette volna azt mondá az Angyal neki: vedd el és nyeld el azt és meg keſeríti a' te gyomrodac' de a' te ſzádban édes léſen mint a' méz. Igy van dolgoc' ma is a' Tanitoknac' (sőt egyéb hiveknek is) kiknek az Iſten titkainac' tudása elſőben kedves és édeſſeges de az után ſomorú ſokſzor és keſerű, mert a' Tanitoknac' az Egyházi tiſt mellyet ſokat kel ſjenyedni, mint példa Jeremiás, Jer. 26. & 38. Zachariás, 2. Chron. 24. 21. Illyes, 1 Reg. 19. Sz. Iſt-

ván, Acto. 7. K. János. Mat. 14. 3. Az Apóbtoloc,
Act. 5. 18. Igy. a' Sz. Pál, in textu.

Partes:

A' holot jelent:

I. Mi okért f;envedet. *t. i.* az Evangeliomért.

II. Hogy az ő fogsága az ő miltóságát meg ne kifleb-
bitse, két argumentomokkal erőssítu.

1. Mert a' Evangelyum mellet f;envedni nem gyalá-
zat, hanem dicsőffig.

2. Mert ennek boldog vige lisen. in textu.

A' holot ismét jelent. 1. Hitnek és idveffiginek bi-
zonyos voltát. 2. Idveffiginek Authorát, és annak ha-
talmát. 3. Annac meg jelenifinek idejét.

E X E G E S I S.

*I. Questio. Mivel bizattya magát, és mivel támogat-
tya hitu a' Szent Pál?*

R. I. Az hitnek bizonyos voltával. 2. Az Isten
hatalmával, ugyan is ugy lehetűnc győzedelmessék a'
Pokol kapui ellen, Mat. 16. 18. és e világ ellen. 1 Joh.
5. 4. 5. ha el hitűnc f;ivűnkben, elrejtűnc, és f;űntelen
elműnkben forgattuoc e' két dolgot. 1. Az Isten be-
f;edit, és igiretit; hogy tudni illik az Isten (a' ki hazud-
ni nem tud) mondotta; azért béis tellyesíti. 2. Az ő
hatalmát, hogy *t. i.* meg tellyesitheti, és tselekedheti,
mert hatalmas erzel birta magát Abraham, Rom. 4. 20.
21. Igy a' Sz: Pál it,

II. Micsoda az a' le tet kincs?

R. A' mi idveffigűnc; mely drága kincsűnket az Isten
re biztuoc. Jo helyen vagyon, mert ha a' maguoc, avagy
mas hatalmában volna (mivel ennek nagy ellenfégi és
irigyi vadnac) ez a' drága kincs, elvef; hetne; de mivel
olly

olyjon. Iffelo kezire biztuc, a' ki hatalmassab mindennel; azirt el nem veslhet, hanem Isten meg ôrzi és meg tartya a' mi s'jámunkra. *Calv. in hunc locum.*

III. Vallyon inkább bizonyos leheti mindenkor egy arány a' keresztyén lilek a' ô idveffige felôl?

R. 1. Jollehet (*Certitudine objecti*) a' mi idveffiginc, mindenkor kil;en vagyon, és a' mi s'jámunkra meg változhatatlan képpen meg petsételtetet; de (*Certitudine Subjecti*) az idveffignek bennünc valo meg erzise nincs mindenkor jelen. Mert a' mint hogy a' hit, és a' jo lelki ismeret két féle, erôs és bádgyat, tündôklô és el nyomattatot: így az idveffignek is bizonyos volta, niha inkább meg erztetic; niha pedig vagy az értelemnek gyengesige miat, vagy az elminek külômb külômb fele meg háborodási miat, vagy amaz erôs kifirtetek és probác miat, avagy az híveknek oly vitekben valo esisek miat: mely a' lelki ismeretet gyôtri, és meg sebesiti, mig azoc (a' Sz. Lilek által s' az igaz pœnitentia tartás által) gyógyulni nem térnek, annyira nyomattatic, hogy tsak ugy ligyen az emberben; mint a' s'jakra a' hamuban, mint a' Nap az ôtet beburito feiyhoben, mint a' Szôlôtôke a' Têlben, mint az Hold az ô el fogyás-ban.

2. Ha s'jintén a' lelki háborukban forgo ember, nem erziis ideig ezeket; de ebbûl nem következic a' hitnek nem lite; mert ezek a' hitnek nem állattyára, hanem tsac annac jollitire, és gyûmôltsire tartoznac. Elig az lelki háborukban; ad *essentiam fidei* az hitnek állattyára s' váltoságará: a' Christult s'jivedben te meg váltodnac válsztani, és ô hozzá teljes s'jivel ragalskodni. v. ad hac. *Act. M. L. 1. C. 30. Th. 13. 18. 19. & Cap. 27. Th. 19. & de Cas. C. L. 2. c. 7. 19. 1.*

D O C T R I N A.

*Az keresztýen lileknek nem kel semmit kitélkedni az úd-
vessigiben, mint ha Isten azt az ő nala le tett drága kint sen-
ket a' mi sá munkra meg nem tartaná; avagy hogy a' felol tés
ígéretit meg változtaná.*

R A T I O N E S.

I. Mert hazudni nem tudo Isten ígerte. Psal. 18. 31.
Deut. 32. 4. Heb. 6. 18. Rom. 4. 21.

II. Mert nagyob hitelnek okaért ígíretit, kettős pe-
csetekkel, külsővel, és belsővel erőstítette meg. A' kül-
sőc a' Sacramentomoc, A' belső pedig, mellyet ugyan a'
mi s;ívünkben be nyomott, és tel metzet, a' Sz. Lileknek
kegyelme, és bennünc valo munkája, melyet nagyob hi-
telnek okaért; mint egy Zálogul hagyot a' mi s;ívünkben
Eph 1. 13. 14. The. 14.

III. Mert ezekkel sem elígedet meg Isten, hanem na-
gyob erőstígnék okaért, megis esküt őnnön magára, az
esküvés pedig minden veríengéinek víge. Heb. 6. 17.
Thes. 14.

IV. Mert a' híveknek Pás;toroc, Kormányosoc, Ki-
rályoc, érettek eledező Fő Papjoc, fejek, (kiben ugyan
bé oltattac) a' Christus; azért semmi nyomoruság el nem
s;akas;thattya őket, Rom. 8. 35. Coll. cum. v. 39. Mert
Istiennek erejivel őrizetnek, &c. 1 Pet. 1. 5.

U s u s.

I. *Informator.* Itt ved eíedben hogy ha nem minden-
kor érzedis idvessígednek bizonyos voltát, mind az által
abbol nem következie a' hitnek nem léte, mellyre nézve
nem is kel kétfígben élni; hanem várni kel az őent lelek-
nek meg újito és erőstítő kegyelmét. Amp. ex q. 3. ex-
eg.

II. *In-*

II. *Investigator.* Vilgáld meg azért ha bizonyos vagy-e idveffiged felől?

S I G N A.

Ezt pedig ilyen jelekből veheted eszedben.

I. A' lelki úmeret okoskodásából, és tanításából. Thef. 15.

2. A' bennűnc lakozó Sz. Léleknek bizonságából. Rom. 8. 16. Thef. 16.

3. Az hitből és a' meg terésből. Thef. 16. 17. Mert ámbár tudgyais az ember, az idveffignek meg változhatatlanságát az Istennek frigyéből: De mind addégis nem lehet bizonyos maga idveffige felől, valameddig magabá az hitet és a' meg térít meg nem érzi. Es az Istennek Abrahámmal kötöt frigyit (ezt t. i. *Lélek tenéked Istened*) mind addég sem meri az ember magára íabni, valameddig azon frigynek másic résit (ezt t. i. *de te is járj az én utaimban*) magában meg nem érzi.

III. *Refutator.* Czáfollja a' Pápistákat, kik nem hitic bizonyosan idveffigeket. v. Con. 42.

IV. *Redargutor.* Feádi azokat; kik a' végig való meg maradás felől, és az Istennek az idveffig felöltet íép igireti felől, kitelkednek, holot vide Deut. Rationes.

V. *Territor.* Oh mely jajos állapottyoc vagyon, kik nem hitic az idveffiget, Am. ex Joh. 3. 18. Es kik nincsenek bé írva az illetnek könyvében. Apoc. 20. 15. ha nem be irattattac a' kárhozatra. Jud. v. 4.

VI. *Hortator.* Ha nem érzed idveffigednek bizonyos voltát, könyörögj, mondgyad, Luc. 17. 5. & Mar. 9. 24.

III. *Consolator.* Azért keresettyén lélek akarmitsa nyomoruságnac probaknac, késérteteknek, és somoru változóloknac melyseges létet völgyében, es örvényében

vettes-

vettessel-is bé; de csak ezzel a' tebenned ettſer meg érez-
 ztet idveffignek meg változdatatlanságával vigasztald
 magadat Az Isten kia' választottakat meg tartya, tege-
 det-is erőfítsen mſg fiaért az Ur Jſus Chriſtusért.

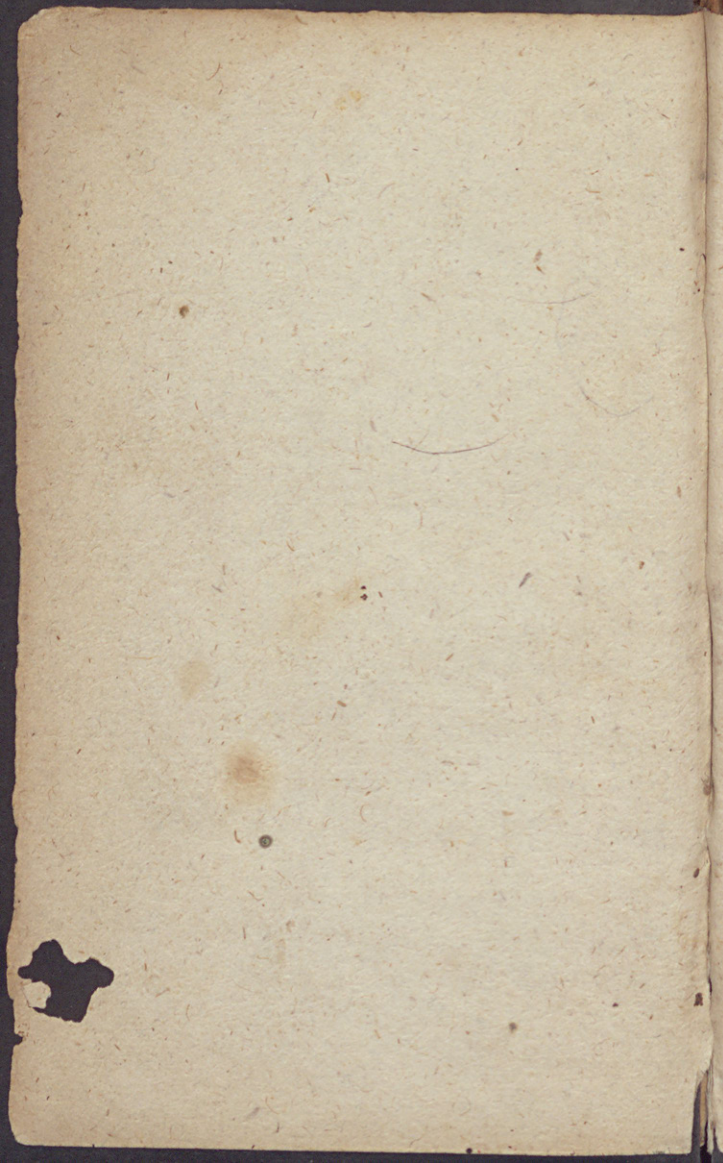
Amen.

V E G E.

BEROLINIENSIS BIBLIOTHECA
 16894-1958

701277

701277

701277

701277

Szap.
40.989

ATEN
UNIVERSITÄT
OSPELDANY

C. 1748.

2-ik riavas 1682. ben

L. Szabo, K. Regi

m. kovács 1277a.
alatt.

Dr. Jeleni L. Z.
c. j. d. k.

Er Samueli Kavakani

701277

